

Zpráva o rodině 2026

2026

Zpráva o rodině 2026

Sylva Höhne

Naděžda Křečková Tůmová

Spolupráce: Anna Šťastná, Jana Paloncyová, Eva Waldaufová,

Filip Šilhan, Martin Šíma, Klára Potočková

Praha, RILSA

2026

Tento výsledek byl finančně podpořen z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na léta 2023–2027 a je součástí výzkumného úkolu „Zpráva o rodině 2026“ (č. IP70625), řešeného Výzkumným institutem práce a sociálních věcí, v. v. i., v letech 2025–2026.

Doplňkově jsou ve studii využívána data výzkumů *GGP – Současná česká rodina* z velké výzkumné infrastruktury Český národní uzel pro výzkum rodiny GGP-CZ (č. LM2024074). Sběr dat 1. vlny šetření v letech 2020 až 2022 byl finančně podporován Technologickou agenturou ČR v rámci projektu „Obohacení datové báze pro tvorbu a evaluaci rodinné politiky“ (č. TL03000338) a projektem NPO „Národní institut pro výzkum socioekonomických dopadů nemocí a systémových rizik“ financovaným Evropskou unií – Next Generation EU (č. LX22NPO5101, MŠMT, NPO: EXCELES).

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons Uveďte původ 4.0 Mezinárodní veřejná licence. (<http://www.creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

Vydal Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i.
Jeruzalémská 1283/9, Praha 1, 110 00
Vyšlo v roce 2026, 1. vydání, počet stran 310
Tisk: RILSA

<https://www.rilsa.cz>

Abstrakt

Zpráva o rodině 2026 navazuje na předchozí zprávy z let 2017, 2020 a 2023. V první části se zaměřuje na analýzu demografických trendů v mezinárodním kontextu a na data popisující aktuální sociálně-ekonomické podmínky rodin s dětmi v České republice. Ve druhé části jsou analyzována data ze dvou unikátních výběrových dotazníkových šetření realizovaných RILSA mezi bezdětnými a mezi rodiči, a to se zaměřením na rodičovské plány a jejich realizaci. Doplnkový zdroj představují česká data rozsáhlého mezinárodního longitudinálního šetření *GGP – Současná česká rodina*.

Cílem předkládané *Zprávy o rodině* bylo identifikovat faktory stojící za poklesem porodnosti a zjistit, do jaké míry a jakými nástroji rodinné politiky lze osoby v produktivním věku motivovat k realizaci jejich reprodukčních záměrů. Současně byly vytvořeny typologie bezdětných a rodičů z hlediska jejich přístupu k rodičovství. Zjištění ukazují, že pokles porodnosti, a to jak na straně bezdětných, tak i u rodičů, je výsledkem souhry objektivních (strukturálních) faktorů, zahrnujících jejich individuální životní situace i celospolečenské podmínky, a takzvaných měkkých faktorů, jako jsou životní hodnoty, obavy na osobní i celospolečenské úrovni, vnitřní prožívání a postoje k rodičovství. Tyto vlivy se vzájemně prolínají a podmiňují. Mezi nejvýznamnější bariéry rodičovství patří obavy z negativních ekonomických dopadů, ze zhoršení životní úrovně, z omezení volného času, dále pocit nedostatečné podpory rodinám ze strany státu či nevyhovující bytová situace. Roli hrají také vnímané klimatické hrozby a nejistoty spojené s budoucím ekonomickým a politickým vývojem. Rozhodování o (dalším) dítěti je zároveň výrazně ovlivněno postoji k rodičovství a hodnotou přisuzovanou dětem. Tyto výsledky naznačují, že práce s uvedenými faktory spolu s vytvářením příznivých ekonomických podmínek, včetně dostupného bydlení, a vhodně nastavenými opatřeními rodinné politiky podporujícími sladování pracovního a rodinného života může přispět ke zmírnění subjektivně vnímaných bariér rodičovství, a tím u části populace podpořit realizaci reprodukčních záměrů.

Klíčová slova: ČR; porodnost; rodinná politika; reprodukční záměry; bezdětnost; rodičovství; sladování práce a rodiny; bydlení; postoje k rodičovství; demografické trendy

Abstract

The Report on the Family 2026 follows up on the previous reports from 2017, 2020, and 2023. The first part focuses on analyzing demographic trends within an international context and on data describing the current socio-economic conditions of families with children in the Czech Republic. The second part analyzes data from two unique sample survey questionnaires conducted by RILSA among childless individuals and parents, focusing on parental plans and their realization. The Czech data from the extensive international longitudinal survey *GGP – The Contemporary Czech Family* (*Současná česká rodina*) serves as an additional source.

The aim of the presented Report on the Family was to identify the factors behind the declining fertility rate and to determine to what extent and through which family policy instruments people of reproductive age can be motivated to realize their reproductive intentions. Simultaneously,

typologies of childless individuals and parents were developed regarding their approach to parenthood. The findings indicate that the decline in fertility, among both childless individuals and parents, results from an interplay of objective (structural) factors—encompassing individual life situations and broader societal conditions—and so-called soft factors, such as life values, concerns at both personal and societal levels, inner experiences, and attitudes toward parenthood. These influences intertwine and condition one another. Among the most significant barriers to parenthood are fears of negative economic impacts, a decline in the standard of living, and a reduction in free time, as well as a perceived lack of state support for families or inadequate housing situations. Perceived climate threats and uncertainties associated with future economic and political developments also play a role. At the same time, decision-making regarding having a (further) child is significantly influenced by attitudes toward parenthood and the value attributed to children. These results suggest that addressing these factors, combined with creating favorable economic conditions (including affordable housing) and well-designed family policy measures that support work-life balance, can contribute to mitigating subjectively perceived barriers to parenthood, thereby supporting the realization of reproductive intentions among a segment of the population.

Keywords: Czech Republic; fertility rate; family policy; reproductive intentions; childlessness; parenthood; work-life balance; housing; attitudes toward parenthood; demographic trends

Obsah

Úvod	7
DEMOGRAFICKÉ A SOCIOEKONOMICKÉ TRENDY S DŮRAZEM NA VÝVOJ V LETECH 2023 AŽ 2025	11
1. Proměny demografického chování v ČR a v evropském srovnání	12
1.1 Počet a věková struktura obyvatel	13
1.2 Partnerství	18
1.3 Rodičovství	45
1.4 Reprodukční zdraví	64
2. Sociálně-ekonomické podmínky pro rodiny v ČR	69
2.1 Sladování práce a rodiny a ekonomika rodiny	70
2.2 Finanční situace domácností	95
2.3 Bydlení	108
RODIČOVSTVÍ A FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ RODIČOVSKÉ STRATEGIE	116
3. Metodologie výzkumu	117
3.1 Dotazníkové šetření „Bezdětní 2025“	118
3.2 Dotazníkové šetření „Rodiče 2025“	119
3.3 Výzkum „GGP – Současná česká rodina“	122
3.4 Příjemci rodičovského příspěvku	123
4. Základní charakteristiky bezdětných respondentů a rodičů z výběrových souborů	125
4.1 „Bezdětní 2025“	125
4.2 „Rodiče 2025“	128
5. Rodičovský příspěvek v administrativních datech	134
5.1 Podmínky nároku a míra čerpání	134
5.2 Sociodemografické charakteristiky příjemců	136
5.3 Výše a délka pobírání	141
6. Životní hodnoty, budoucí očekávání a postoje k rodičovství	144
7. Reprodukční plány bezdětných	154
7.1 Přání mít děti	154
7.2 Důvody bezdětnosti	157
7.3 Okolnosti ovlivňující rodičovské plány bezdětných	162

7.4 Typologie bezdětných podle deklarovaných hodnot, postojů a očekávání a výzvy pro rodinnou politiku	168
8. Bytová situace bezdětných	179
9. Hodnocení opatření rodinné politiky bezdětnými	188
9.1 Povědomí o rodinné politice a názory na její zacílení.....	188
9.2 Vliv vybraných opatření rodinné politiky na rodičovské plány	191
10. Rodičovství a reprodukční plány rodičů.....	201
10.1 Uskutečněné rodičovské plány	201
10.2 Okolnosti ovlivňující rodičovské plány u rodičů.....	210
10.3 Typologie rodičů podle deklarovaných hodnot, postojů a očekávání a výzvy pro rodinnou politiku	217
11. Bytová situace rodičů	229
12. Hodnocení opatření rodinné politiky rodiči	238
12.1 Znalost rodinné politiky a postoje rodičů k jejímu zaměření	238
12.2 Vliv vybraných nástrojů rodinné politiky na rodičovské plány	242
13. Plánování a realizace rodičovství ženami v reprodukčním věku.....	254
13.1 Preferovaný a plánovaný počet dětí	257
13.2 Reprodukční strategie v nejbližších třech letech	263
Shrnutí.....	276
Doporučení pro rodinnou politiku	287
Literatura a zdroje	293

Úvod

Rodina plní nezastupitelné funkce pro jednotlivce i společnost jako celek. Je primárním prostředím socializace, v němž dochází k předávání hodnot, norem, kulturních vzorců a sociálních kompetencí mezi generacemi. Vedle této výchovné a sociální funkce současně plní také úlohu reprodukční, ekonomickou, pečující a emocionální. Stabilní rodinné prostředí významně ovlivňuje životní šance dětí, jejich vzdělanostní dráhu, pracovní uplatnění i celkovou kvalitu života v dospělosti. Na makroúrovni rodina přispívá k demografické obnově, sociální soudržnosti a mezigenerační solidaritě, čímž ovlivňuje udržitelnost sociálních systémů i ekonomický rozvoj státu. I přes značnou diverzitu forem rodinného soužití zůstává rodina klíčovým prvkem sociální struktury, jehož stabilita a podpora představují významný veřejný zájem. S ohledem na nezastupitelnou funkci ve společnosti stojí rodina v centru zájmu veřejných politik a je předmětem systematické podpory ze strany státu. Důkazem odpovědného přístupu státu k rodinám je hodnocení dopadů a efektů legislativních a nelegislativních návrhů na různé typy rodin a jejich životní situace (FIA).¹

Česká rodinná politika představuje ucelený rámec opatření, jejichž cílem je vytvářet příznivé podmínky pro vznik, stabilitu a rozvoj rodin ve všech jejich životních fázích. Reaguje na demografické, sociální i ekonomické proměny společnosti. V současné době jde zejména o nízkou porodnost, stárnutí populace, proměny rodinných struktur, rostoucí nároky na sladování pracovního a rodinného života či zvyšující se riziko chudoby některých typů domácností. Strategický rámec české rodinné politiky je ukotven především v dokumentu *Strategie rodinné politiky 2024–2030*, která představuje aktuální koncepční materiál schválený vládou ČR (MPSV, 2023). Tento dokument navazuje na předchozí *Koncepci rodinné politiky* (2017)² a dále rozvíjí její základní principy v kontextu nových výzev. *Strategie rodinné politiky 2024–2030* se zaměřuje na potřeby rodin ve všech fázích rodinného cyklu a na význam rodin pro prosperitu společnosti. Klade důraz na ocenění a zajištění stability rodin v různých sférách života. Cílí na podporu rodiny jako základního prostředí pro výchovu dětí a mezigenerační solidaritu, na posilování rodinných vztahů a partnerských a rodičovských kompetencí jako primární prevenci pro předcházení negativním jevům. Dále zdůrazňuje důležitost manželství pro právní, sociální a ekonomickou ochranu rodiny, avšak při zachování respektu k diverzitě forem rodinného soužití a různorodosti životních drah. V neposlední řadě je jejím záměrem zlepšování podmínek pro sladování pracovního a rodinného života, včetně podpory flexibilních forem práce a dostupnosti služeb péče o děti, které tak umožňují rodičům mít dostatek času věnovat se dětem a zkvalitňovat rodinné vztahy. Pro posílení ekonomické funkce rodiny je nezbytná provázanost daňových a dávkových nástrojů v souvislosti s náklady spojenými s výchovou a péčí o děti. Tím se přispívá k zajištění finanční a materiální stability rodin a k prevenci jejich ohrožení chudobou či sociálním vyloučením. Dokument současně akcentuje podporu rodin ve specifických životních situacích a zdůrazňuje nutnost meziresortní koordinace opatření napříč

¹ FIA (Family Impact Assessment), https://ria.gov.cz/wp-content/uploads/Methodika-dopady-na-rodiny_FIA_final.pdf

² https://mpsv.gov.cz/cms/documents/e8fa54c3-cc9c-4473-b568-cfc7f2dc3ae9/Koncepce_rodinne_politiky.pdf

oblastmi sociální politiky, zaměstnanosti, vzdělávání a bydlení. *Strategie* je rámována jako reakce na aktuální demografické a socioekonomické výzvy a jako nástroj vytváření podmínek pro stabilní fungování rodin v dlouhodobém horizontu. Oproti předchozí *Koncepci* představuje *Strategie* systematictější a více provázaný rámec, který spojuje hodnotové ukotvení rodinné politiky s konkrétními nástroji realizace. K dalším strategickým dokumentům ve sféře rodinné politiky patří například akční plány k naplňování evropské *Záruky pro děti*, *Strategie rovnosti žen a mužů* či *Koncepce sociálního začleňování*. Tyto materiály přispívají k tomu, aby podpora rodin byla koordinovaná, systematická a odpovídala aktuálním potřebám společnosti.

Strategické materiály rodinné politiky se opírají o rozsáhlé datové a analytické zázemí. Prvním dokumentem komplexně zaměřeným na rodiny byla *Národní zpráva o rodině*, která vznikla na půdě MPSV v roce 2004.³ Další analytická *Zpráva o rodině* (Kuchařová et al., 2017) byla zpracována až v roce 2017, spolu se zmiňovanou *Koncepcí rodinné politiky*. Zajištění jejího vypracování vycházelo z usnesení vlády č. 654/2017, které MPSV ukládalo připravit komplexní zprávu o rodině každé tři roky. Její tvorbou byl tehdy, stejně jako v dalších letech, pověřen tým rodinné politiky RILSA.⁴ V roce 2020 tak vyšla v pořadí druhá *Zpráva o rodině*, která byla nově rozdělena na dvě stěžejní části (Kuchařová et al., 2020). První část se zaměřila na prodloužení trendů v zásadních oblastech rodinného života a rodinné politiky v daném mezidobí od předcházející *Zprávy o rodině*. Druhá část se komplexně věnovala specifickému tématu, konkrétně stabilitě rodiny, důvodům rozpadu rodiny a důsledkům, které rozchod rodičovského páru má pro všechny zúčastněné, a zejména pro děti. V pořadí třetí *Zpráva o rodině 2023* zachovala v první části sledování demografických trendů za uplynulé období a přidala informaci o počtu a struktuře domácností a rodin dle výsledků sčítání lidu 2021. Pozornost byla věnována také bezprecedentní společenské zkušenosti, jakou bylo období pandemie covidu-19 a její dopady na rodiny s dětmi. Stěžejním námětem druhé části se v reflexi na pandemii, energetickou krizi a výrazný vzestup cen zboží a služeb stala socioekonomická situace rodin s dětmi. Ta byla nahlížena jak optikou dostupných statistik, tak i s využitím výběrového šetření RILSA popisujícího aktuální ekonomickou situaci více než tří tisíc rodin s dětmi (Paloncyová et al., 2023).

Jak je z předchozího patrné, *Zprávy o rodině* vždy reagují na aktuální společenskou potřebu a vznikají v návaznosti na *Strategii rodinné politiky*, jak plyne i z usnesení vlády č. 726/2025. V současné době jednu z hlavních společenských výzev představuje celosvětový trend poklesu porodnosti a téma demografické stability. *Strategie* tak přikládá důraz na nezbytnost průběžných analýz demografických ukazatelů v návaznosti na plánování opatření rodinné politiky a realizaci evidence-based policy. Dále je mimo jiné v části věnované hlavním cílům rodinné politiky zařazen cíl 2.3, jenž přímo odkazuje na podporu rodičů v realizaci jejich plánů ohledně počtu dětí, aby tedy rodiny mohly mít tolik dětí, kolik si přejí. Zásadní roli zde hraje i podpora rodin s více dětmi. *Strategie* vychází z předpokladu, že reprodukční rozhodování jednotlivců i párů zásadně ovlivňuje možnost podle individuálních preferencí kombinovat péči o děti s ekonomickou aktivitou. Sladování práce a rodiny

³ viz <https://mpsv.gov.cz/narodni-zprava-o-rodine>

⁴ Zkratka RILSA vychází z anglického ekvivalentu názvu Výzkumného institutu práce a sociálních věcí, v. v. i. (respektive do roku 2024 Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí).

je tak chápáno nejen jako nástroj podpory zaměstnanosti rodičů, ale i jako jeden z klíčových mechanismů umožňujících rodinám naplňovat jejich rodičovské a reprodukční plány v podmínkách ekonomické a sociální stability. *Strategie* tedy nepřistupuje k porodnosti izolovaně, ale jako k faktoru, který ovlivňuje demografickou a ekonomickou udržitelnost společnosti (veřejných financí, důchodového systému apod.).

Současné demografické a sociologické výzkumy dlouhodobě poukazují na to, že reprodukční plány jednotlivců a párů jsou formovány souhrou strukturálních podmínek a hodnotových preferencí. Opakovaně se potvrzuje, že minimálně dvoutřetinová většina populace deklaruje ideál dvoudětné a přibližně pětina třídětné rodiny, skutečně realizovaný počet dětí však bývá nižší (CVVM, 2024b; Waldaufová & Šťastná, 2025). Tento rozdíl naznačuje existenci bariér, které realizaci rodičovských plánů omezují. Mezi nejčastěji identifikované faktory na straně bezdětných i osob, které již děti mají, patří podle Waldaufové a Šťastné (2025) vysoké finanční náklady na péči o dítě a jeho výchovu, ekonomická nejistota a nedostupnost bydlení, nedostatečná podpora státu rodinám a absence vhodného partnera. Pouze na straně bezdětných se dále ukazovaly bariéry jako málo flexibilní pracovní podmínky či nutnost přerušení kariéry při péči o dítě. Jako překážku rodičovství tato skupina silně vnímala i časovou náročnost péče o děti nebo možnost realizovat se v životě i jiným způsobem než skrze rodičovství. Tato zjištění podtrhují i mnohé zahraniční výzkumy. Například Gattamelata et al. (2025), Sivoplyasova (2022) a Szcześniak et al. (2024) upozorňují na vysoké finanční náklady na výchovu dětí a na ekonomické obavy z rodičovství, hlavně u nízkopříjmových skupin. Rovněž Wijk a Billari (2024) poukázali na souvislost mezi příjmem a narozením prvního dítěte, kdy se snaha dosáhnout určité příjmové úrovně promítá do odkládání rodičovství. Dále uvádějí, že přechod k rodičovství je v některých zemích negativně asociován se subjektivním pocitem ekonomické nejistoty. Mangone et al. (2025) a Miu a Colleran (2025) identifikovali, že potíže s propojováním pracovního života a péče o děti vedou k tomu, že touha po profesním naplnění často vítězí nad touhou po rodičovství, kterou podle Mangone et al. (2025) mohou negativně ovlivňovat i nedostupné služby péče o děti a obtíže při sladování kariéry a mateřství. Určitou roli v rodičovských plánech představuje také duševní pohoda, neboť podle Szcześniak et al. (2025) a Gattamelata et al. (2025) mají lidé s nižší psychickou odolností větší sklon odkládat rodičovství kvůli pocitům nejistoty a obavám z vlastní neschopnosti zvládnout roli rodiče. Rovněž subjektivní pocit štěstí a životní spokojenosti (well-being) prvorodičů ovlivňuje jejich rozhodnutí mít druhé dítě (Margolis & Myrskylä, 2015). Do úvah o rodičovství vstupují také osobní hodnoty, kdy lidé orientovaní na tradiční hodnoty a péči jsou ochotnější mít děti, zatímco hodnoty zaměřené na sebeurčení a nezávislost tuto ochotu spíše snižují (Tartakovsky & Mizrahi, 2025). Některé výzkumy se zaměřily i na environmentální a globální obavy, kdy se ukázalo, že rostoucí strach z klimatických změn, nestability světa, a dokonce i hrozby válek vede mladé lidi k pochybnostem, zda je zodpovědné přivádět děti do současného prostředí (Tartakovsky & Mizrahi, 2025; Szcześniak et al., 2025; Bastianelli, 2025).

Vzhledem k široké škále faktorů působících na rozhodování o rodičovství je třeba, aby opatření rodinné politiky, která mají v těchto plánech a aspiracích rodiče podporovat, byla komplexní a vzájemně provázaná (od podpory sladování rodiny a zaměstnání přes kompenzaci nákladů péče o děti po zlepšení rovnosti pohlaví; Gauthier & Gietel-Basten, 2024). Skrze tato opatření vlády vysílají důležitý signál, že jim záleží na rodinách a jejich životní úrovni a kvalitě života. Nejvýraznější přínos

k plodnosti pak podle autorů pravděpodobně spočívá v tom, že stát dává rodinám jasně najevo svou podporu při naplňování jejich vlastních reprodukčních plánů, a to jak skrze celkové společenské klima, tak prostřednictvím ucelených politických opatření.

V návaznosti na české i zahraniční poznatky cílí čtvrtá *Zpráva o rodině 2026* právě na téma porodnosti a na to, jaké jsou rodičovské plány a aspirace mladých bezdětných lidí i rodičů před/školních dětí, do jaké míry se jim je v současných sociálních a ekonomických podmínkách daří skutečně naplňovat a jaké faktory jejich realizaci podporují či naopak omezují.

Zpráva o rodině 2026 je členěna do dvou hlavních částí. První část přináší základní přehled aktuálního demografického vývoje v České republice se zaměřením na věkovou strukturu obyvatelstva, na formování a stabilitu partnerských vztahů, a především na porodnost, plodnost a změny v reprodukčním chování obyvatelstva. Mapuje vývoj hlavních ukazatelů v delším časovém horizontu a zasazuje současnou situaci do širšího populačního kontextu. Podrobněji je rozebírán také sociálně-ekonomický kontext životních podmínek rodin v ČR s důrazem na vývoj v letech 2023 až 2025, a to z hlediska sladování práce a rodiny, finanční a bytové situace.

Druhá, rozsáhlejší část začíná metodologickým úvodem, který představuje především dvě cílená dotazníková šetření „*Bezdětní 2025*“ a „*Rodiče 2025*“ realizovaná v rámci projektu, jež byla hlavním zdrojem dat pro popis rodičovských plánů a okolností jejich naplňování. Analýzy jsou primárně zaměřeny na reprodukční preference mladých bezdětných lidí i rodičů před/školních dětí a dále na faktory, které realizaci rodičovských plánů mohou podporovat či naopak komplikovat. V této souvislosti jsou na jedné straně sledovány sociodemografické charakteristiky a ekonomické podmínky jedinců a párů, na straně druhé jejich životní hodnoty, osobní a celospolečenská očekávání a rovněž postoje k rodičovství. Opomenuty nezůstávají ani vnější strukturální podmínky z oblasti státní rodinné politiky, které vstupují do rozhodování o rodičovství. Nedílnou součástí předkládané studie je náhled bezdětných a rodičů na rodinnou politiku a na vliv vybraných opatření na rodičovské plány. Dílčí pozornost je namířena také na bytovou situaci bezdětných i rodin s dětmi. *Zpráva o rodině 2026* uzavírá kapitola souhrnně popisující reprodukční strategie českých žen v různé fázi rodinného cyklu, a především pak s využitím panelového šetření „*GGP – Současná česká rodina*“ míru realizace jejich reprodukčních záměrů. Po celkovém shrnutí následují doporučení pro rodinnou politiku.

DEMOGRAFICKÉ A SOCIOEKONOMICKÉ TRENDY S DŮRAZEM NA VÝVOJ V LETECH 2023 AŽ 2025

1. Proměny demografického chování v ČR a v evropském srovnání

Anna Šťastná, Jana Paloncyová

Analýza populačního vývoje České republiky v posledním pětiletém období odkrývá hluboké změny, které zásadním způsobem formují současnou i budoucí podobu společnosti. Sledování demografických procesů a jejich transformací v čase slouží jako nezbytné východisko pro tvorbu strategických dokumentů a opatření rodinné politiky, která musí reagovat nejen na prudký pokles porodnosti, ale například také na rostoucí variabilitu forem rodinného soužití. Současná populace České republiky prochází procesem kontinuálního **demografického stárnutí**, kdy index stárí v roce 2024 dosáhl hodnoty 133,4 (tabulka č. 1.1). Sledování početní velikosti jednotlivých věkových kohort je klíčové, neboť jejich dynamika přímo ovlivňuje dostupnost veřejných služeb, jako jsou zdravotní a sociální služby a v případě rodin s dětmi zejména oblast předškolní péče a školství, neboť početní velikost dětské složky populace ve věku 0–14 let začala po dlouhém období růstu od roku 2023 klesat.

V oblasti **reprodukčního chování** došlo po roce 2021 k zásadnímu obratu v dosavadních trendech. Zatímco v roce 2021 dosáhla úhrnná plodnost v České republice úrovně 1,83, což byla nejvyšší hodnota od roku 1991 a jedna z nejvyšších v evropském kontextu, následné období je charakterizováno výrazným poklesem. **V roce 2025 se počet živě narozených dětí propadl na historické minimum 77,6 tisíce a úhrnná plodnost poklesla na úroveň 1,28. Ve velmi krátkém období mezi roky 2021 a 2025 tak došlo k celkovému propadu počtu živě narozených dětí a úrovně úhrnné plodnosti o 30 %.** Tento trend doplňuje pokračující růst průměrného věku žen při narození dítěte a přetrvávající vysoký podíl dětí narozených mimo manželství (47 % v roce 2024). Paralelně s proměnami porodnosti se transformují i podoby partnerství. Intenzita sňatečnosti v roce 2024 klesla a počet uzavřených sňatků se propadl na nejnižší úroveň od roku 2013 (44,5 tisíce sňatků v roce 2024), přičemž se dále zvyšuje průměrný věk při vstupu do prvního manželství. Naopak rozvodovost zaznamenala v roce 2024 mírný meziroční nárůst a při zachování současné intenzity by rozvodem končilo přibližně 40 % manželství.

Souhrnně tyto indikátory tvoří komplexní obraz současné demografické situace, která vyžaduje zvýšenou pozornost v rámci rodinné a sociální politiky. Tato kapitola se věnuje demografickému vývoji se zaměřením na proměny věkové struktury obyvatelstva, ale prioritně reflektuje současnou situaci v oblasti partnerství, rodičovství a reprodukčního chování.

1.1 Počet a věková struktura obyvatel

Počet obyvatel České republiky se mezi roky 2022 a 2024 pohyboval v rozmezí 10,8 až 10,9 miliónů (tabulka č. 1.1). **Porovnáme-li rok 2024 a 2015, zvýšil se počet osob na našem území o více než 300 tisíc.** Tento nárůst byl způsoben především migračním přírůstkem, který dlouhodobě kompenzuje úbytek obyvatel přirozenou měnou, neboť v České republice počty zemřelých převyšují počty živě narozených po většinu doby od poloviny 90. let. **Vysoké kladné migrační saldo bylo zejména v prvním roce válečného konfliktu na Ukrajině (2022), kdy migrační přírůstek dosahoval 330 tisíc osob, což byl více než šestinásobek oproti předchozímu roku.** V roce 2023 byl již významně nižší a v roce 2024 pokračoval jeho pokles na 37 tisíc.

Tabulka č. 1.1 Počet obyvatel ČR a ukazatele stárnutí populace v letech 2015 až 2024 (vybrané roky)

	2015	2020	2021	2022	2023	2024
Střední stav obyvatelstva	10 542 942	10 700 155	10 500 850	10 759 525	10 878 042	10 886 531
Živě narození	110 764	110 200	111 793	101 299	91 149	84 311
Zemřelí	111 173	129 289	139 891	120 219	112 795	112 211
Přirozený přírůstek/úbytek	-409	-19 089	-28 098	-18 920	-21 646	-27 900
Migrační přírůstek	16 977	26 927	49 969	329 742	94 672	36 845
Celkový přírůstek	16 568	7 838	21 871	310 822	73 026	8 945
Věková struktura k 31. 12. (v %)						
- 0 až 14 let	15,4	16,1	16,1	16,2	15,9	15,5
- 15 až 64 let	66,3	63,8	63,3	63,4	63,6	63,8
- 65 a více let	18,3	20,2	20,6	20,4	20,5	20,7
Index stáří	119,0	125,5	128,1	126,1	129,5	133,4
Index ekonomické závislosti	61,4	69,0	71,0	71,5	71,9	72,0
Naděje dožití při narození (v letech)						
- muži	75,8	75,3	74,1	76,1	76,9	77,2
- ženy	81,4	81,4	80,5	82,0	82,8	83,1

Pozn.: Index stáří = poměr počtu osob ve věku 65 let a více k počtu dětí ve věku 0–14 let. Index ekonomické závislosti = poměr počtu osob v ekonomicky neaktivním věku (0–19 let a 65 let a více) k počtu osob v ekonomicky aktivním věku (20–64 let).

Zdroj: ČSÚ, 2026c; ČSÚ, 2025b; zpracování vlastní

Přirozený přírůstek, tedy rozdíl mezi počty živě narozených a počty zemřelých, je od roku 2019 stále záporný. V roce 2021 se sice narodilo téměř 112 tisíc dětí, doznívající pandemie covidu-19 však měla za následek zvýšení počtu zemřelých na téměř 140 tisíc. V posledních třech letech se počty zemřelých snižovaly na 112 tisíc v roce 2024, počty živě narozených však rovněž výrazně klesaly, a to na 84 tisíc v roce 2024. **Oproti roku 2021 se tak v roce 2024 narodilo o třetinu méně dětí.** Česká republika není v evropském prostoru jedinou zemí s přirozeným úbytkem (tabulka č. 1.2). Vyšší přirozený úbytek v přepočtu na 1 000 obyvatel vykazují státy jižní Evropy a také většina zemí bývalého socialistického bloku. Naopak některé země západní a severní Evropy si stále udržují

1. Proměny demografického chování v ČR a v evropském srovnání

kladný přirozený přírůstek, i když v řadě z nich v čase klesá. Země jako Belgie, Dánsko nebo Rakousko se ve sledovaném období již přehouply od kladných hodnot přirozeného populačního přírůstku do záporných hodnot přirozeného populačního úbytku.

Tabulka č. 1.2 **Přirozený přírůstek/úbytek v evropských zemích v letech 2016 až 2024 na 1 000 obyvatel**

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Island	5,1	5,3	5,6	6,0	6,0	6,8	4,4	4,5	4,4
Irsko	7,0	6,5	6,1	5,7	4,7	5,1	3,7	3,7	3,5
Kypr	4,6	3,7	4,0	3,7	3,9	3,4	3,1	3,7	3,3
Lucembursko	3,6	3,2	3,2	3,1	2,9	3,4	3,1	2,8	2,9
Norsko	3,5	3,0	2,7	2,6	2,3	2,6	1,0	1,5	1,8
Lichtenštejnsko	2,8	2,3	2,7	2,4	0,9	2,7	2,2	2,3	0,9
Švédsko	2,7	2,3	2,3	2,5	1,4	2,1	1,0	0,5	0,7
Švýcarsko	2,7	2,4	2,4	2,1	1,1	2,1	0,9	0,9	0,7
Francie	2,9	2,4	2,2	2,1	1,0	1,2	0,8	0,6	0,3
Dánsko	1,5	1,4	1,1	1,2	1,1	1,1	-0,2	-0,2	0,0
Belgie	1,2	0,9	0,7	0,8	-1,1	0,5	-0,2	0,0	-0,2
Nizozemsko	1,4	1,1	0,9	1,0	0,0	0,5	-0,1	-0,3	-0,3
Rakousko	0,8	0,5	0,2	0,2	-0,9	-0,7	-1,2	-1,3	-1,2
Slovensko	1,0	0,7	0,6	0,7	-0,4	-3,1	-1,3	-1,0	-1,4
Slovinsko	0,3	-0,1	-0,4	-0,6	-2,5	-2,0	-2,3	-2,1	-2,2
Španělsko	0,0	-0,7	-1,2	-1,2	-3,2	-2,4	-2,8	-2,3	-2,4
Česko	0,5	0,3	0,1	0,0	-1,8	-2,7	-1,8	-2,0	-2,6
Finsko	-0,2	-0,6	-1,3	-1,5	-1,6	-1,5	-3,3	-3,2	-2,6
Evropská unie 27	-0,4	-0,7	-1,0	-1,1	-2,5	-2,7	-2,9	-2,6	-2,8
Portugalsko	-2,3	-2,3	-2,5	-2,4	-3,7	-4,3	-3,9	-3,1	-3,2
Německo	-1,4	-1,8	-2,0	-1,9	-2,6	-2,7	-3,9	-4,0	-4,0
Polsko	-0,2	0,0	-0,7	-0,9	-3,3	-5,1	-3,9	-3,7	-4,3
Estonsko	-1,0	-1,3	-1,0	-1,0	-2,0	-4,0	-4,2	-3,7	-4,4
Itálie	-2,4	-3,2	-3,2	-3,6	-5,6	-5,1	-5,5	-4,9	-4,8
Chorvatsko	-3,4	-4,2	-3,9	-4,0	-5,4	-6,8	-6,0	-5,0	-4,9
Maďarsko	-3,3	-3,8	-3,9	-3,8	-4,9	-6,5	-4,9	-4,3	-5,1
Rumunsko	-2,7	-2,6	-3,2	-3,1	-5,2	-7,4	-5,0	-4,4	-5,3
Řecko	-2,4	-3,3	-3,2	-3,8	-4,3	-5,5	-6,1	-5,4	-5,5
Litva	-4,0	-4,3	-4,5	-4,7	-7,1	-8,7	-7,4	-5,7	-6,4
Bulharsko	-6,2	-6,7	-6,9	-7,0	-10,0	-13,9	-9,6	-6,8	-7,3
Lotyšsko	-3,4	-4,1	-4,9	-4,7	-5,9	-9,1	-7,9	-7,2	-7,4

Pozn.: Země jsou seřazeny podle roku 2024. Vztahováno ke střednímu stavu obyvatel (tj. k 1. 7. daného roku).

Zdroj: Eurostat Database, 2025a; zpracování vlastní

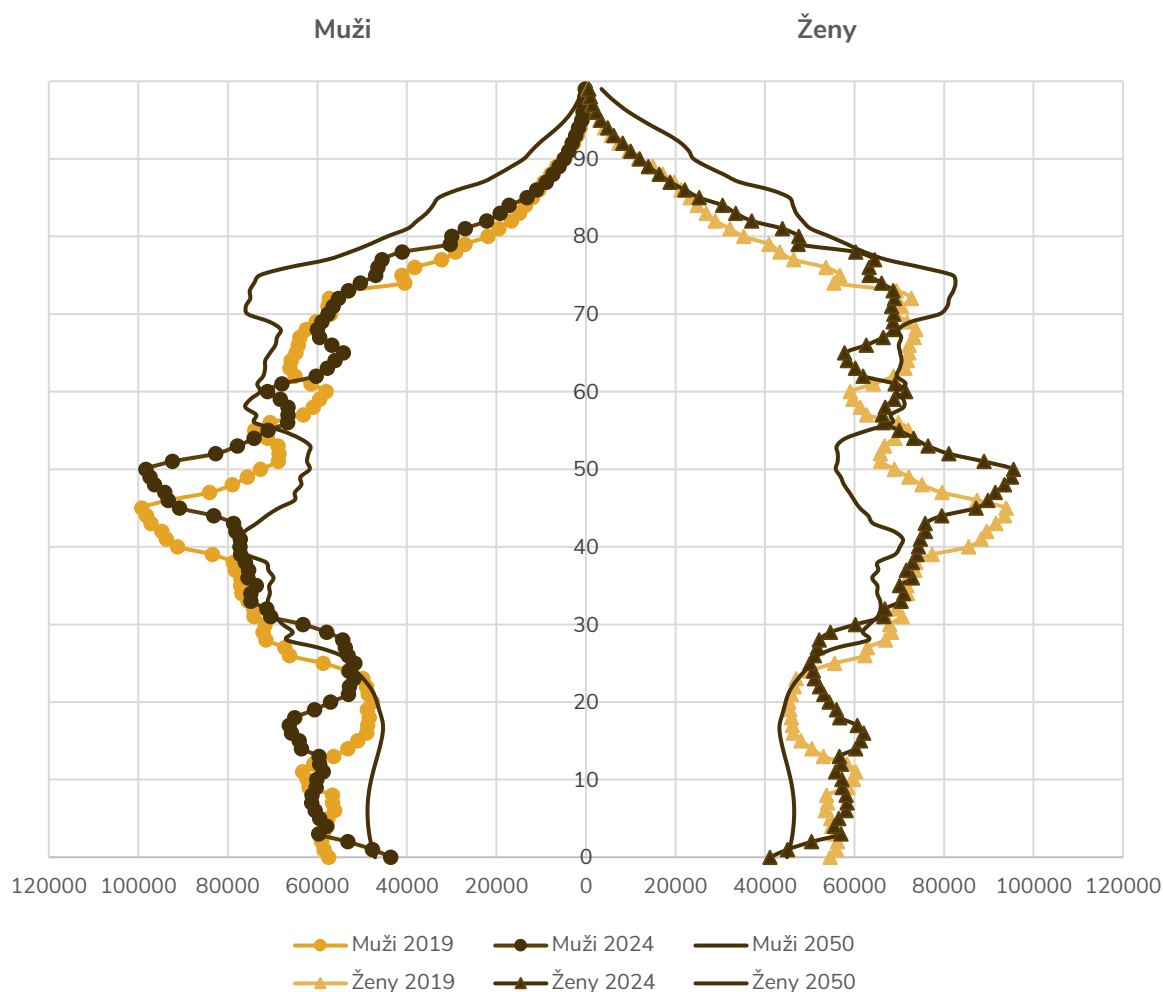
Pohlavně-věkovou strukturu ovlivňuje vedle počtu narozených dětí a počtu a struktury zemřelých také věk a pohlaví migrujících osob a jejich počet. V populační struktuře České republiky se zatím příliš nemění podíl dětské složky (0–14 let), který v posledních letech činí přibližně 16 % populace, naopak osoby starší 65 let tvoří zhruba pětinu české populace (tabulka č. 1.1). Index stárí ukazuje,

že **počet osob nad 65 let poměrně výrazně převyšuje počty dětí mladších 15 let** (na 100 dětí připadalo v roce 2024 již více než 130 osob nad 65 let). V čase se zvyšuje také index ekonomické závislosti, v roce 2024 připadalo na 100 osob v produktivním věku (20 až 64 let) 72 osob ve věku do 20 let nebo nad 65 let (tabulka č. 1.1).

V důsledku minulého demografického vývoje je věková struktura české populace výrazně nepravidelná (graf č. 1.1). Projevuje se zde zejména dlouhodobější pokles počtu narozených dětí, přičemž v dětské složce jsou aktuálně patrné malé populační vlny ve věku konce povinné školní docházky a docházky na střední školy odpovídající vyšším počtům živě narozených v letech 2007–2008 a následně opět kolem roku 2020. Tyto silnější ročníky se budou dále posouvat do věku ekonomické aktivity. Do seniorského věku postupně dospějí ročníky ze 70. let minulého století. Do věkové struktury se již také promítají nižší počty narozených dětí v posledních letech. Základna pyramidy se bude dále v souvislosti s poklesem porodnosti zužovat. Pro nástin budoucího vývoje využíváme poslední projekci ČSÚ z roku 2023, která však nestačila reflektovat současný výrazný pokles počtu narozených dětí a i její střední varianta je oproti reálnému vývoji optimističtější (pro rok 2024 počítala s 88,5 tisíci narozených dětí). Střední varianta projekce ukazuje, že počet obyvatel ve věku 0–14 let se bude až do konce 30. let 21. století výrazně snižovat, a to na úroveň 1,33 milionu (oproti současnému stavu klesne o 24 %). V období 40. let by se podle dosavadní projekce měl počet dětí zvýšit jako důsledek reprodukce silnějších populačních ročníků narozených v první dekádě 21. století až na úroveň 1,4 milionu dětí ve věku 0–14 let v roce 2050 (ČSÚ, 2023a). Relativní zastoupení dětské složky by ale i tak nadále klesalo ze současných 15,5 % (tabulka č. 1.1) na očekávaných 13,1 % v roce 2050 (ČSÚ, 2023a).

Dynamicky se vyvíjí a bude vyvíjet seniorská složka populace. Počet osob starších 65 let se v Česku zvyšuje již od poloviny 80. let 20. století. Tento trend bude podle střední varianty uvedené projekce výrazný i do budoucna. Do roku 2050 se očekává nárůst počtu osob nad 65 let věku ze současných 2,24 milionu (ČSÚ, 2025b) na 3,1 milionu, což v relativním zastoupení znamená nárůst z 20,7 % v populaci na 28,7 % v roce 2050 a s dalším růstem na očekávané hodnoty okolo 31 % na přelomu 50. a 60. let 21. století. V tomto období by počet 65letých a starších seniorů měl dosahovat 3,3 milionu, tedy být o přibližně jeden milion vyšší než v současnosti (ČSÚ, 2023a).

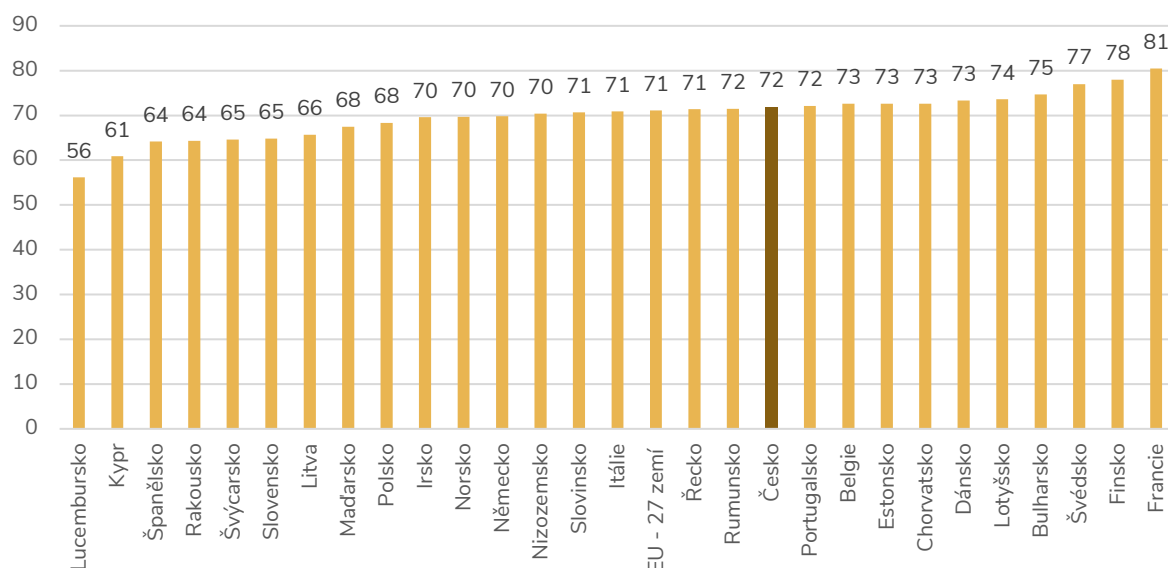
Graf č. 1.1 Věková struktura obyvatel ČR v roce 2019 a 2024 a střední varianta projekce pro rok 2050

Zdroj: ČSÚ, časová řada, nedat.; ČSÚ, 2023a; zpracování vlastní

V evropském prostoru připadá na 100 osob ve věku 20 až 64 let přibližně 70 osob mladších 20 let a starších 64 let (graf č. 1.2). V tomto ohledu stojí na předních příčkách Francie spolu se skandinávskými zeměmi (s výjimkou Norska), kde je nejvyšší zatížení ekonomicky aktivní populace. Jsou to země s přirozeným přírůstkem a dlouhodobě relativně vyšší plodností, zároveň ale země vykazující vysoké hodnoty naděje dožití. Ekonomicky aktivní populace tedy čelí vyššímu zatížení díky vyšším podílům dětské a seniorské složky. Na opačném pólu, tedy s nejnižším počtem dětské a seniorské složky na 100 osob ve věku ekonomické aktivity, se v roce 2024 umístilo Lucembursko a země převážně střední a jižní Evropy, což je důsledkem dlouhodobě nízké úrovně plodnosti, a tedy nižšího podílu dětí v populacích těchto zemí.

Graf č. 1.2 Index ekonomické závislosti (počet osob mladších 20 let a 65letých a starších na 100 osob ve věku 20 až 64 let) v evropských zemích v roce 2024

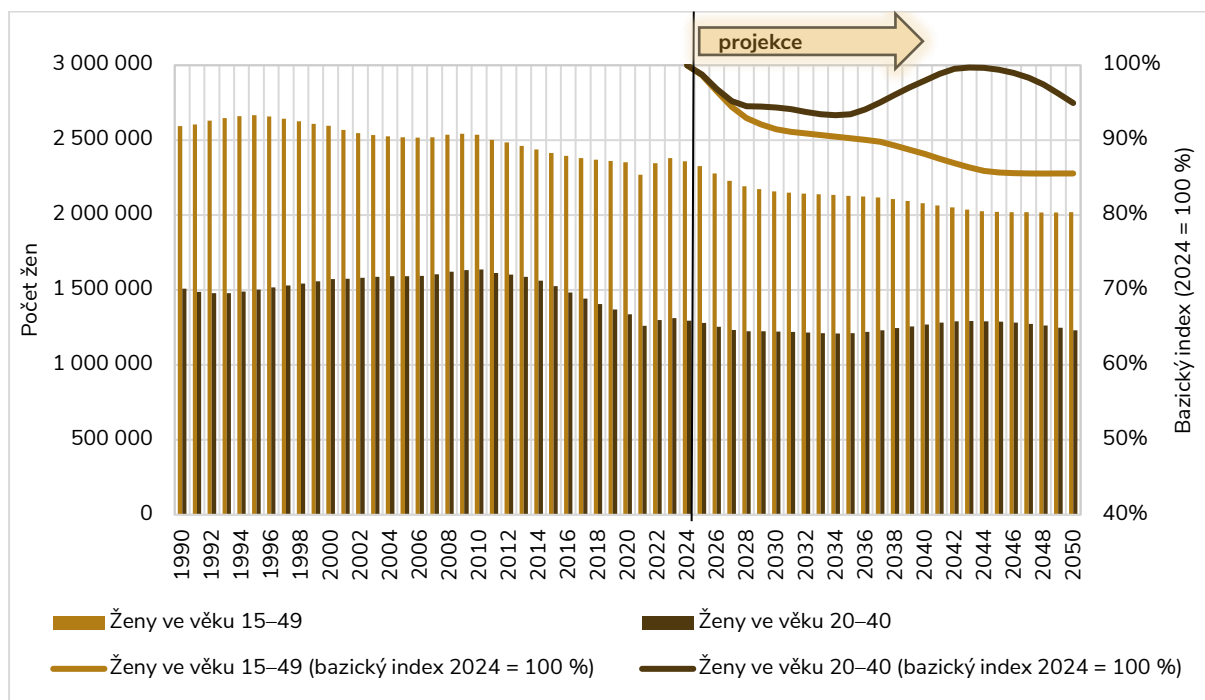

Pozn.: Země jsou srovnány vzestupně.

Zdroj: Eurostat Database, 2025b; zpracování vlastní

Pro hodnocení aktuálního a predikovaného vývoje porodnosti je zásadní podrobněji sledovat vývoj početnosti žen v reprodukčním věku. Výkyvy v absolutním počtu živě narozených dětí totiž nesouvisí pouze se změnami reprodukčního chování, ale také s cyklickou proměnlivostí početnosti jednotlivých populačních kohort vstupujících do reprodukčního období. Absolutní počet narozených dětí je podmíněn nejen úrovní plodnosti, ale také počtem žen v reprodukčním věku 15–49 let. **Současný vývoj v Česku je charakteristický pokračujícím poklesem počtu žen v reprodukčním věku** (graf č. 1.3), jenž se projevuje **zejména úbytkem žen ve věku nejvyšší plodnosti**. Počet žen ve věku 20–40 let, na který dnes v české populaci připadá přibližně 95 % plodnosti (Kocourková et al., 2023), se od roku 2010 snižuje z 1,6 milionu na současných 1,3 milionu (2024). Tento pokles je důsledkem vstupu početně slabších generací narozených v 90. letech do reprodukčního věku. Tento strukturální faktor významně ovlivňuje současnou i očekávanou úroveň porodnosti bez ohledu na případné změny reprodukčního chování. Graf č. 1.3 ukazuje, že pokles bude v následujících letech pokračovat, neboť do věku nejvyšší plodnosti okolo 30 let dospějí historicky velmi slabé ročníky narozené okolo roku 1999. Do poloviny 30. let 21. století se počet žen ve věku 20–40 let bude pohybovat na úrovni 94 % současného počtu. Následovat bude opětovný krátkodobý nárůst počtu žen, kdy do tohoto věku dospějí početnější generace narozené v letech před ekonomickou krizí 2007–2008. Počet evidovaný v roce 2024 však věková skupina 20–40 let pravděpodobně již nepřekročí a následovat bude další, dlouhodobý pokles odrážející aktuální propad porodnosti a historicky nejméně početné generace, které se v současnosti rodí.

Graf č. 1.3 Počet žen v ČR v reprodukčním věku k 1. 7. (v letech 1990–2024 a očekávaný vývoj dle projekce ČSÚ 2025–2050; abs.) a očekávaný vývoj v porovnání s rokem 2024 (bazický index v %)

Pozn.: Pro období 2025–2050 byly využity výsledky střední varianty Projekce obyvatelstva České republiky 2023–2100. Predikované počty jsou publikované k 1. 1., v grafu jsou znázorněné přepočty na střední stav obyvatelstva k 1. 7.

Zdroj: ČSÚ, 2023a; ČSÚ, 2025b; zpracování vlastní

1.2 Partnerství

Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti odráží proměny partnerského chování, rodinných struktur i širších společenských podmínek ve vyspělých zemích. V dlouhodobém pohledu je patrný pokles úrovně sňatečnosti ve většině vyspělých zemí. Rozvodovost vykazuje méně jednoznačný vývoj, zatímco v některých zemích se její úroveň zvyšuje, v jiných naopak klesá či stagnuje. Celkově lze hovořit spíše o stabilizaci ukazatelů rozvodovosti než o jejich plošném růstu. Krátkodobé výkyvy byly zaznamenány během pandemie covidu-19, která v roce 2020 vedla k výraznému poklesu počtu uzavřených sňatků a mírnému snížení rozvodovosti (OECD, 2024).

Tyto trendy jsou úzce provázány s odkládáním vstupu do manželství. Ve většině vyspělých zemí se v posledních 30 letech výrazně zvýšil průměrný věk při prvním sňatku, a to jak u žen, tak u mužů. Přetrvávající rozdíly mezi zeměmi poukazují na různorodé cesty formování dlouhodobých partnerských svazků, přičemž zejména v severovýchodních a některých západoevropských zemích hraje stále významnější roli kohabitace jako alternativa či náhrada manželství.

1.2.1 Vstup do partnerství

Sňatečnost v České republice v evropském kontextu

Od roku 2014 sňatečnost v České republice nepřetržitě rostla, zvyšoval se jak počet uzavřených manželství, tak intenzita sňatečnosti, tedy v jakém rozsahu podle věku vstupovali obyvatelé ČR do svého prvního či dalšího manželství (ČSÚ, 2020). Tento trend zastavila až pandemie covidu-19. Ve sledovaném období posledních pěti let se v počtech sňatků promítla různá omezení týkající se pořádání společenských akcí a sdružování více osob přijímaná v průběhu pandemie covidu-19 (Slabá, 2022). Propad počtu uzavřených manželství v letech 2020 a 2021 byl následně v roce 2022 částečně kompenzován (tabulka č. 1.3). Bylo uzavřeno téměř 55 tisíc manželství, tedy přibližně o 10 tisíc víc než v roce 2020, nevykompenzovalo to však plně pokles z předešlých let. Od roku 2023 počty uzavřených sňatků opět klesají, v **roce 2023 bylo uzavřeno 48 tisíc sňatků, v roce 2024 již pouze necelých 45 tisíc, což představuje druhou nejnižší hodnotu v období po roce 1989** (minimum v roce 2013: 43,5 tisíce). Klesá také intenzita sňatečnosti, protože při setrvání měr sňatečnosti z roku 2024 by před 50. rokem věku vstoupilo do prvního manželství 53 % mužů a 62 % žen (tabulka č. 1.3). Pokles byl registrován jak u prvních, tak u dalších sňatků. U mužů i u žen však v posledních letech představují první sňatky stále přibližně tři čtvrtiny všech sňatků.

Tabulka č. 1.3 Ukazatele sňatečnosti v ČR v letech 2015 až 2024 (vybrané roky)

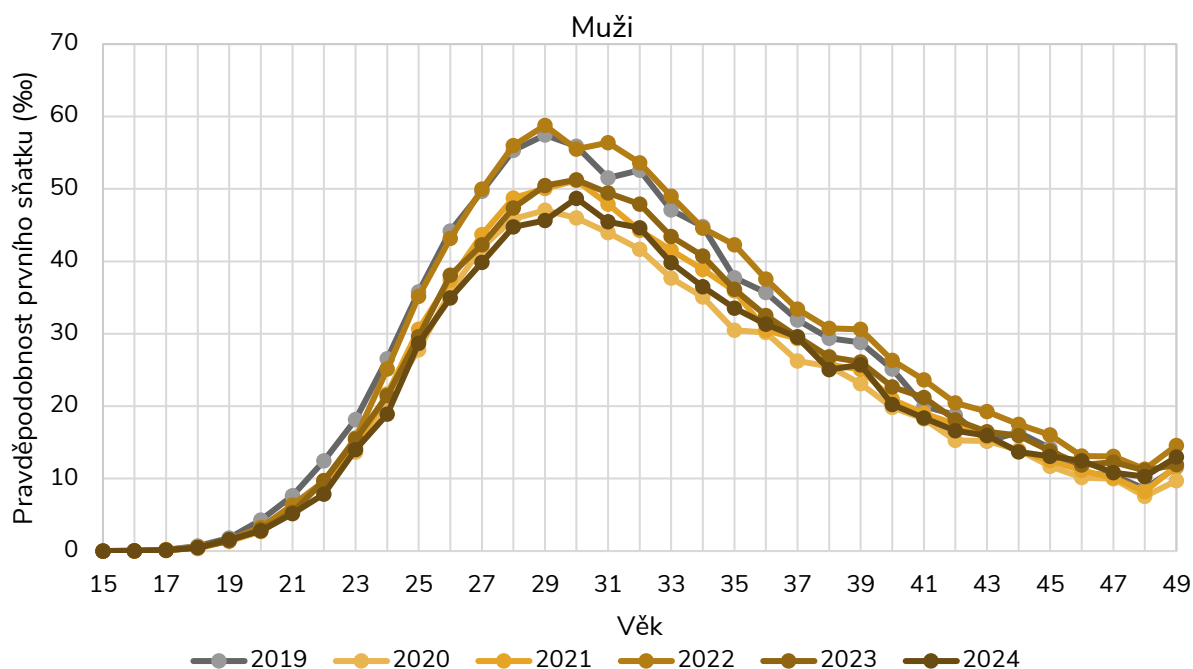
	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Počet sňatků	48 191	54 870	45 415	46 778	54 820	48 268	44 486
Tabulková prvosňatečnost (v %)							
- muži	55,1	59,0	51,9	54,4	60,4	55,6	53,0
- ženy	62,4	67,5	60,8	63,7	70,2	65,2	62,4
Průměrný věk při 1. sňatku (v letech)							
- muži	32,4	32,1	32,6	32,6	32,5	32,7	32,9
- ženy	29,8	29,8	30,4	30,3	30,3	30,6	30,8

Pozn.: Tabulková prvosňatečnost: podíl osob (mužů, resp. žen), které by uzavřely první sňatek do 50 let věku za předpokladu, že by míry sňatečnosti, úmrtnosti a migrace svobodných zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce zůstaly neměnné. Je výsledným ukazatelem jednovýchodných tabulek sňatečnosti svobodných, stejně jako průměrný věk při 1. sňatku.

Zdroj: ČSÚ, časová řada, nedat.; zpracování vlastní

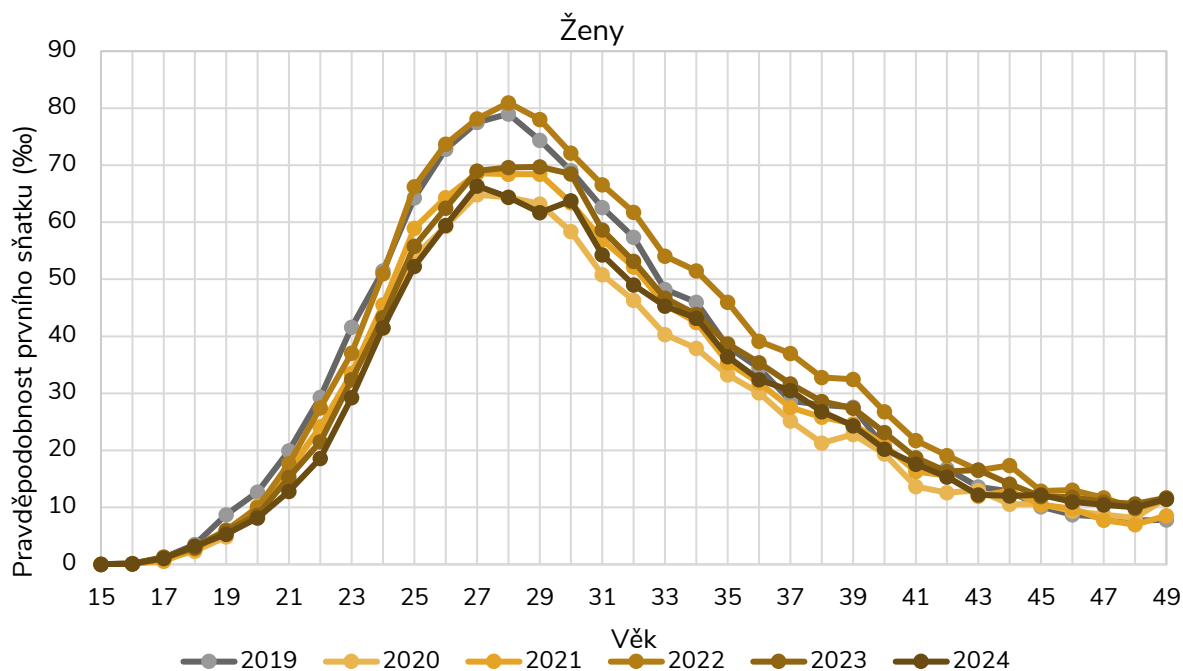
Svobodní muži uzavírají v posledních pěti letech sňatek nejčastěji ve věku 28 až 32 let, svobodné ženy ve věku 27 až 30 let. Právě tyto věkové kategorie výrazně ovlivňují celkovou úroveň sňatečnosti svobodných. V roce 2024 vstoupilo v tomto věku do prvního manželství méně mužů i žen než během předchozích dvou let a intenzita sňatečnosti byla obdobná jako v letech poznamenaných omezeními spojenými s pandemií covidu-19 (graf č. 1.4 a 1.5). Zároveň do těchto věkových skupin budou v příštích letech dorůstat početně slabé generace z 2. poloviny 90. let 20. století a začátku nového milénia, což se bude přímo odrážet v počtech uzavíraných sňatků.

Graf č. 1.4 Sňatečnost svobodných mužů v ČR podle věku v letech 2019 až 2024

Zdroj: ČSÚ, časová řada, nedat.; zpracování vlastní

Graf č. 1.5 Sňatečnost svobodných žen v ČR podle věku v letech 2019 až 2024

Zdroj: ČSÚ, časová řada, nedat.; zpracování vlastní

V evropském prostoru se stále relativně vyšší sňatečností vyznačují země bývalého socialistického bloku (tabulka č. 1.4).⁵ Dostupné údaje o jihoevropských, západoevropských i severských státech, ve kterých probíhal druhý demografický přechod dříve než v Česku, poukazují na slabší hodnotu instituce manželství. Česká republika se v tomto ohledu mezi vybranými zeměmi pohybuje uprostřed, jen mírně nadpoloviční většina svobodných osob (53 % mužů a 59 % žen) by při zachování úrovně sňatečnosti roku 2023 uzavřela ve svém životě alespoň jeden sňatek. Země, kde je nižší intenzita sňatečnosti, mají také často vyšší průměrný věk při vstupu do manželství (tabulka č. 1.4). Ženiši jsou většinou starší o dva až tři roky než nevěsty, v zemích jako je Švédsko nebo Španělsko uzavírají první sňatek v průměru až v 37 letech, nevěsty pak v průměru v 35 letech. Česká republika se v tomto srovnání řadí spíše k zemím s nižším věkem při uzavření sňatku.

Výrazná proměna sňatkového chování, odklad sňatků do vyššího věku a celkově klesající úroveň sňatečnosti však nutně neznamená, že lidé nežijí v partnerských svazcích. Jedním z průvodních jevů druhého demografického přechodu je rozšíření nesezdaného soužití, tedy soužití partnerů bez právního ukotvení (Lesthaeghe, 2014). Některé země časem právně vymezily určitou formu partnerství stojící mezi soužitím zcela bez legislativního vymezení a manželstvím. Příkladem je Francie, kde byl v roce 1999 přijat takzvaný Pacte civil de solidarité (PACS) jako alternativa k manželství poskytující určitá práva a povinnosti, jako je sdílení majetku, daňové výhody a dědická práva, i když v omezenější míře než manželství. Vstup do PACS je méně formální než sňatek a lze ho i snáze ukončit (Paloncyová, 2009). V řadě zemí se poté však pozornost přesunula spíše k právnímu vymezení soužití dvou osob stejného pohlaví.

⁵ Ukazatel úhrnné redukované sňatečnosti svobodných je z důvodu menších nároků na podrobnost dat používán při mezinárodních srovnáních. Je počítán jako součet redukovaných sňatků svobodných (počet prvních sňatků k celkovému počtu osob v daném věkovém intervalu bez ohledu na jejich rodinný stav), jež jsou považovány za odhady tabulkových sňatků svobodných za předpokladu, že je intenzita úmrtnosti svobodných rovna intenzitě úmrtnosti celé populace bez rozlišení rodinného stavu. V reálné populaci je však intenzita úmrtnosti svobodných vyšší než intenzita úmrtnosti celé populace bez rozlišení rodinného stavu. Redukované míry jsou proto nižší než tabulkové sňatky, a úhrnná sňatečnost svobodných je tak podhodnocena (srovnej s tabulkou č. 1.3). Také vzhledem k různé skladbě obyvatel jednotlivých zemí podle rodinného stavu a věku je nezbytné k uvedeným údajům přistupovat s vědomím, že vzájemné srovnání hodnot může být tímto ovlivněno.

Tabulka č. 1.4 Úhrnná redukovaná sňatečnost svobodných mužů a žen a průměrný věk mužů a žen při prvním sňatku v roce 2023 ve vybraných evropských zemích

	Úhrnná redukovaná sňatečnost svobodných (v %)		Průměrný věk při prvním sňatku (v letech)	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Rumunsko	83	89	31,5	28,3
Polsko	51	56	30,8	28,5
Bulharsko	52	59	31,8	28,9
Chorvatsko	64	70	31,7	29,3
Slovensko	61	68	31,9	29,3
Maďarsko	63	70	32,9	30,2
Česko	53	59	33,0	30,4
Lotyšsko	61	68	32,9	30,5
Estonsko	48	52	33,2	30,7
Řecko	57	64	34,1	31,2
Slovinsko	41	49	34,3	31,9
Finsko	41	42	34,4	32,3
Rakousko	58	63	35,3	32,7
Belgie	44	45	35,2	32,9
Lucembursko	39	42	35,2	33,0
Portugalsko	44	46	35,0	33,2
Itálie	44	48	36,5	33,9
Švédsko	47	46	37,0	34,8
Španělsko	44	47	37,0	34,9

Pozn.: Úhrnná redukovaná sňatečnost svobodných vyjadřuje, kolik mužů, resp. žen ze 100 by při zachování měr sňatečnosti daného roku uzavřelo sňatek. Státy jsou seřazeny vzestupně podle průměrného věku při právním sňatku u žen. Uvedeny jsou pouze země, za které byly údaje k dispozici.

Zdroj: Eurostat Database, 2025c; zpracování vlastní

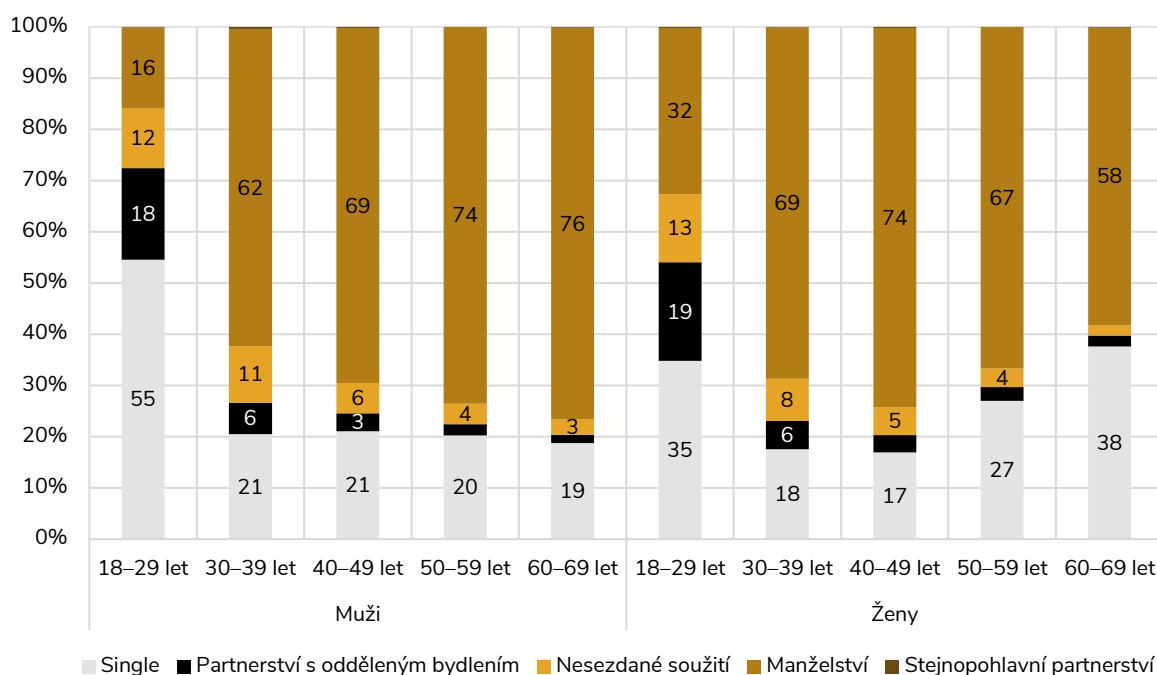
Podoby partnerství v české společnosti

Současná partnerství a partnerská soužití v české populaci se vyznačují výraznou diverzifikací životních uspořádání a silnou věkovou diferenciací. Ve věku do 30 let, který byl ještě na počátku 90. let charakteristický vysokou koncentrací vstupů do manželství, dnes dominuje singlovství a nekoresidenční formy partnerství (graf č. 1.7). Významnou část mladých mužů i žen do 30 let věku lze považovat za singles, tedy osoby, které nežijí s partnerem ve společné domácnosti ani ve výzkumech nedeklarují partnerský vztah. Další nemalá část nejvýše 29letých lidí uvádí partnerství s odděleným bydlením. Koresidenční partnerství se v této věkové skupině vyskytuje u méně než poloviny populace a má převážně podobu nesezdaného soužití, zatímco manželství je zde spíše okrajovým partnerským uspořádáním (graf č. 1.7). Především u žen do 29 let je patrné, že zatímco

se v posledních 20 letech podíl koresidenčních partnerství prakticky nezměnil, výrazně ustoupil podíl žen žijících v manželství (32 % v roce 2005 oproti 8 % v letech 2020–2022) a naopak narostl podíl nesezdaných soužití (z 13 % na 35 % ve stejném období) (grafy č. 1.6 a 1.7).

Po 30. roce věku dochází k nárůstu zastoupení manželského soužití, ovšem především u žen opět v nižší míře než před 20 lety (srovnej grafy č. 1.6 a 1.7). Nesezdaná soužití zůstávají relativně častá ještě mezi 30. a 40. rokem života, především u žen (graf č. 1.7). Ve vyšších věkových kategoriích se opět zvyšuje podíl osob bez partnera, což je patrné zejména u žen, mezi nimiž ve věku 60–69 let tvoří ženy bez partnera téměř třetinu populace.

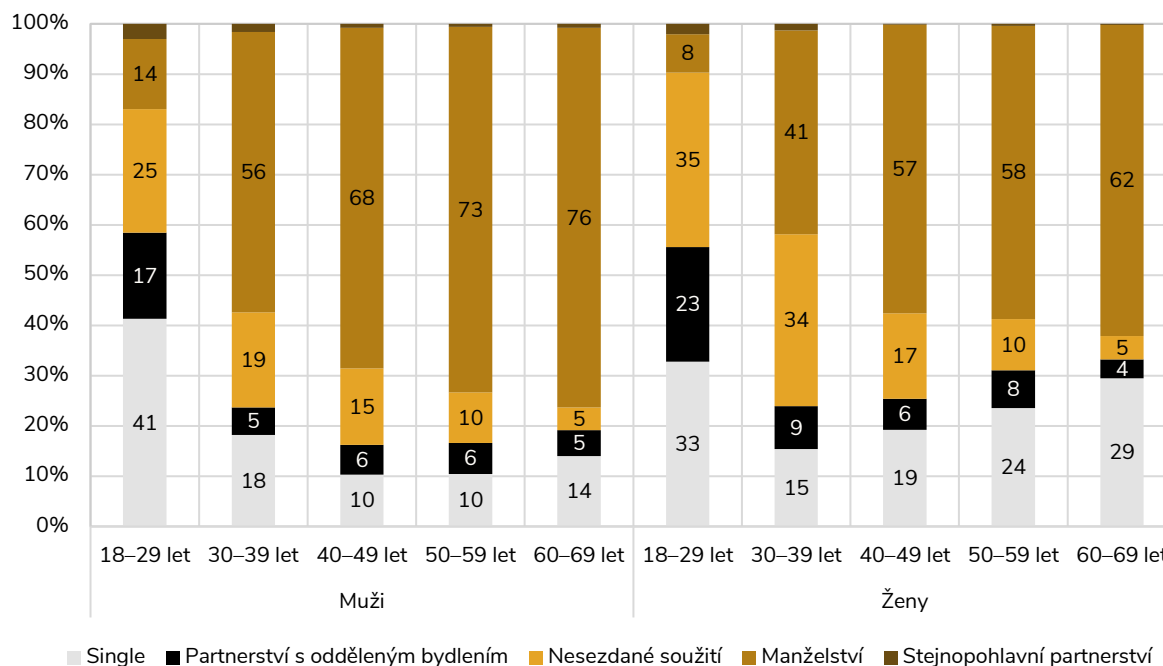
Graf č. 1.6. Podoby partnerství a soužití v ČR v roce 2005 podle pohlaví a hlavních věkových skupin (v %)

Pozn.: vážený soubor

Zdroj: Ženy a muži v ČR: životní dráhy a mezigenerační vztahy (GGP, 2019a)

Graf č. 1.7 Podoby partnerství a soužití v ČR v letech 2020–2022 podle pohlaví a hlavních věkových skupin (v %)

Pozn.: bez „nezjištěno“ (N = 30; 1 % vzorku u mužů a N = 62; 2 % vzorku u žen), vážený soubor

Zdroj: GGP – Současná česká rodina (2020–2022), Kreidl et al., 2023b

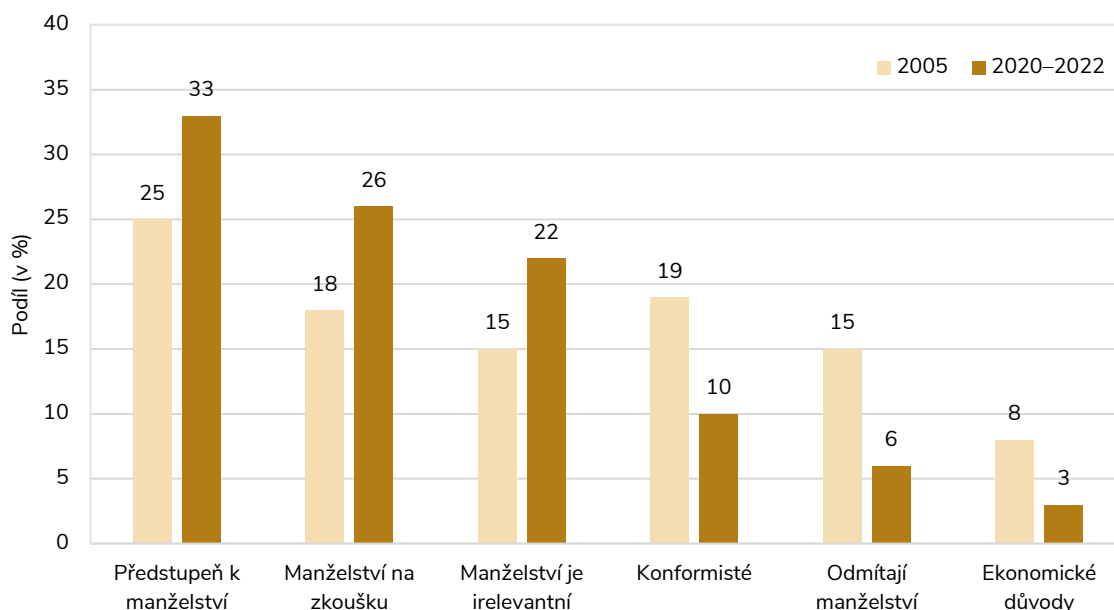
Stejnopohlavní partnerství deklarují 3 % osob mezi mladými lidmi do 30 let, ve vyšším věku je to 1–2 %. Data výběrového šetření však neumožňují podrobněji rozlišit, v jaké míře se jedná o formalizovaná registrovaná partnerství a jaká část je neformální soužití. Sčítání lidu, domů a bytů v letech 2011 a 2021 již rozlišovalo soužití osob stejného pohlaví jak v registrovaném partnerství, tak mimo něj; v roce 2021 bylo na území České republiky evidováno téměř 8 tisíc takových párů, přičemž přibližně tři čtvrtiny tvořila neformální partnerství a zbylá čtvrtina byla registrovaná partnerství. Oba typy soužití osob stejného pohlaví se přitom výrazně koncentrují do největších měst, ve sčítání byla téměř polovina stejnopohlavních partnerství zaznamenána v obcích s více než 100 tisíci obyvateli (ČSÚ, 2023c). Od 1. 1. 2025 byl institut registrovaného partnerství nahrazen novým institutem **partnerství podle občanského zákoníku**, který je formálně více srovnatelný s manželstvím a nadále uznává již uzavřená registrovaná partnerství. V české společnosti zároveň narůstá přesvědčení, že vstoupit do manželství by mělo být umožněno i párům osob stejného pohlaví, neboť zatímco v roce 2020 s tímto výrokem souhlasila třetina dotázaných, v roce 2024 to byla již téměř polovina (48 %) (CVVM, 2024b).

Nesezdaná soužití

Nesezdané soužití jako rozšířená forma partnerství mezi mladými lidmi se postupem času z hlediska vývoje postojů české společnosti stává také široce akceptovanou podobou partnerství. S výrokem, že je v pořádku, když spolu lidé žijí, aniž by plánovali sňatek, v roce 2024 souhlasilo 72 % dospělých české populace, zatímco ještě do roku 2009 to byla méně než polovina (CVVM, 2024b). Většinový souhlas s nesezdaným soužitím jako formou partnerského uspořádání je v současnosti také v případě, že jsou v soužití přítomné děti, což ještě před několika lety neplatilo. S tím, že pokud žijí oba rodiče se svými dětmi ve společné domácnosti, není nutné, aby byli manželé, souhlasilo 63 % respondentů v roce 2024, zatímco ještě v letech 2013–2020 souhlas vyjadřovala zhruba polovina dotázaných (48–51 %) a před rokem 2009 se souhlas pohyboval okolo jedné třetiny (CVVM, 2024b).

Postupně se v české populaci také proměnilo zastoupení typů nesezdaného soužití z hlediska funkce, kterou plní. Data rozsáhlého výběrového šetření „GGP – Současná česká rodina (2020–2022)“ (více Kreidl et al., 2023a) ukazují, že **dominantním typem nesezdaných soužití v české populaci jsou nesezdaná soužití chápána jako předstupeň manželství a partneři v nich jsou si poměrně jisti, že spolu chtějí uzavřít manželství**. Zastoupení tohoto typu se mezi roky 2005 a 2020–2022 zvýšilo ze čtvrtiny na třetinu ze všech nesezdaných soužití (graf č. 1.8). Ve čtvrtině nesezdaných soužití aktuálně chápou své partnerství jako manželství na zkoušku, aniž by nutně plánovali další společný život (zastoupení tohoto typu narostlo za posledních 15 let o 8 procentních bodů). Obdobné je zastoupení těch, pro které je manželství nedůležité, neboť nesezdané soužití a manželství chápou jako rovnocenné a plně funkční instituce (nárůst z 15 % na 22 %). Naopak na polovinu poklesl ve sledovaném období podíl konformistů, tedy osob, které z ideového hlediska manželství odmítají, ale podléhají společenským normám a o vstupu do manželství i přesto uvažují. V poklesu zastoupení této skupiny se může projevat široká akceptace nesezdaných soužití ve společnosti. Poklesl také podíl nesezdaných soužití, ve kterých partneři zcela odmítají manželství nebo kde odkládají uzavření manželství z ekonomických důvodů (graf č. 1.8). Tyto změny byly nejvýraznější u mladších věkových skupin, zejména ve věku 18–34 let, a u osob s nižším a středním vzděláním, zatímco u vysokoškolsky vzdělaných byly posuny mírnější a týkaly se hlavně úbytku osob odmítajících manželství a nárůstu vnímání manželství jako irelevantního (Šťastná et al., 2023).

Graf č. 1.8 **Typy nesezdaných soužití podle deklarace respondentů v ČR v roce 2005 a v letech 2020–2022** (v % ze všech nesezdaných soužití)

Pozn.: N = 649 v roce 2005 a N = 1 073 v letech 2020–2022

Zdroj: GGP – Současná česká rodina (2020–2022), Kreidl et al., 2023b; Ženy a muži v ČR: životní dráhy a mezigenerační vztahy (GGP, 2019a)

Z hlediska mezinárodního srovnání jsou nesezdaná soužití mezi páry nejvíce zastoupena ve skandinávských státech (tabulka č. 1.5). **Podle údajů z roku 2021, kdy se v řadě evropských zemí uskutečnilo sčítání lidu, je v severských státech přibližně každý třetí pár nesezdaný.** Naproti tomu ve státech jižní Evropy nepředstavují tato soužití ani 10 %. To je i případ Slovenska. Česká republika z tohoto hlediska stojí mezi zeměmi severní a západní Evropy. **Nesezdané soužití představuje v řadě případů skutečnou a dlouhodobou alternativu manželství, o čemž svědčí vysoké zastoupení těchto párů i mezi partnery s dětmi do 25 let věku.** V řadě zemí, včetně České republiky, jsou podle mezinárodních statistik tyto podíly dokonce vyšší než mezi páry bez dětí v domácnosti (tato skupina zahrnuje vedle bezdětných také partnerství rodičů po odstěhování již dospělých dětí z domácnosti).

Tabulka č. 1.5 Podíly nesezdaných soužití v heterosexuálních párech ve vybraných evropských zemích v roce 2021 (v %)

	Podíl nesezdaných párů celkem	Podíl nesezdaných mezi páry s alespoň 1 dítětem do 25 let v domácnosti	Podíl nesezdaných mezi páry s dětmi nad 25 let v domácnosti	Podíl nesezdaných mezi páry bez dětí v domácnosti
Švédsko	33,3	33,5	20,3	33,8
Norsko	29,7	33,6	14,0	27,1
Finsko	27,7	20,1	49,8	30,1
Dánsko	25,9	25,7	6,8	27,0
Nizozemsko	25,2	24,1	7,3	27,3
Česko	23,1	28,1	6,8	20,7
Island	22,9	30,2	7,6	14,3
Slovinsko	22,7	33,0	8,5	16,3
Bulharsko	22,3	33,7	4,8	16,6
Maďarsko	21,2	22,4	9,7	22,3
Rakousko	21,0	20,4	6,1	23,8
Rumunsko	20,8	19,7	12,7	23,5
Portugalsko	19,8	25,4	5,7	17,8
Francie	19,3	21,0	6,6	18,7
Švýcarsko	19,3	12,6	4,5	26,7
Španělsko	17,8	18,6	3,0	21,8
Lotyšsko	16,9	18,0	12,1	17,4
Irsko	16,8	14,3	3,0	23,4
Belgie	16,1	15,6	5,6	17,7
Německo	15,6	13,2	3,2	18,4
Lucembursko	13,6	10,6	4,6	18,8
Malta	13,0	12,2	2,6	17,7
Polsko	11,3	12,3	6,6	11,7
Litva	11,2	13,3	7,9	9,6
Itálie	8,7	9,8	0,6	10,5
Slovensko	8,6	12,8	4,4	5,5
Chorvatsko	7,7	7,5	2,0	10,1
Kypr	7,4	4,0	1,1	12,8
Řecko	4,3	2,1	1,1	7,9

Pozn.: Seřazeno sestupně podle podílu nesezdaných párů celkem.

Zdroj: Eurostat Database, 2025d; zpracování vlastní

Lidé bez partnera (singles)

Druhá vlna šetření „GGP – Současná česká rodina“ realizovaná v roce 2025 přináší unikátní data umožňující detailněji porozumět životním situacím a partnerským strategiím lidí bez partnera.

Poprvé je totiž součástí šetření nový mezinárodně harmonizovaný modul zaměřený specificky na osoby bez partnera, který rozšiřuje možnosti analýzy partnerského chování, očekávání i bariér vstupu do vztahů. Za osoby bez partnera (singles) jsou v následujícím textu považováni všichni respondenti, kteří deklarovali, že nežijí s partnerem ani nemají jinou partnerskou známost, bez ohledu na to, zda sdílejí domácnost s příbuznými či nepříbuznými osobami. Rozhodující je tedy existence partnerského vztahu, nikoli forma bydlení nebo například rodičovství. Interpretačně se zaměříme především na osoby v reprodukčním věku 21–49 let (z důvodu 3letého věkového posunu nejmladších, původně 18letých respondentů šetřených v 1. vlně), u kterých jde o relevantní kontext při hodnocení vývoje porodnosti a plodnosti. Výsledky jsou nicméně zobrazeny pro všechny věkové skupiny do 74 let věku.

Je zároveň třeba upozornit, že absence partnera neznamenaá absenci intimních zkušeností. Podle výsledků reprezentativního výzkumu sexuality „Czech Sex“ se věk při prvním pohlavním styku v české populaci dlouhodobě výrazně nemění a pohybuje se přibližně kolem 17–18 let. V nejmladší věkové kategorii mezi 18 a 25 lety uváděly ženy věk při prvním pohlavním styku v průměru 16,6 let a muži 17,2 let. Zároveň ale platí, že ve věku 18 až 25 let zůstává dle deklarace bez sexuální zkušenosti poměrně výrazná část populace – 54 % mužů a 30 % žen (NUDZ, 2024).

Ve věkové skupině 21–29 let zůstávalo i v roce 2025 bez partnera či partnerky 38 % mužů a 25 % žen; ve věkové skupině 30–39 let to byl každý pátý muž a každá desátá žena (tabulka č. 1.6). Zatímco s věkem mužů se podíl singles dále snižují, u žen je tomu vlivem rozvodovosti a rozdílu v naději dožití naopak – podíl žen bez partnera po 40. roce věku narůstá a ve věkové skupině 60–74 let deklarovala žití bez partnera třetina žen.

Tabulka č. 1.6 **Podíl mužů a žen bez partnera/partnerky v ČR v roce 2025 podle věkových skupin** (v %)

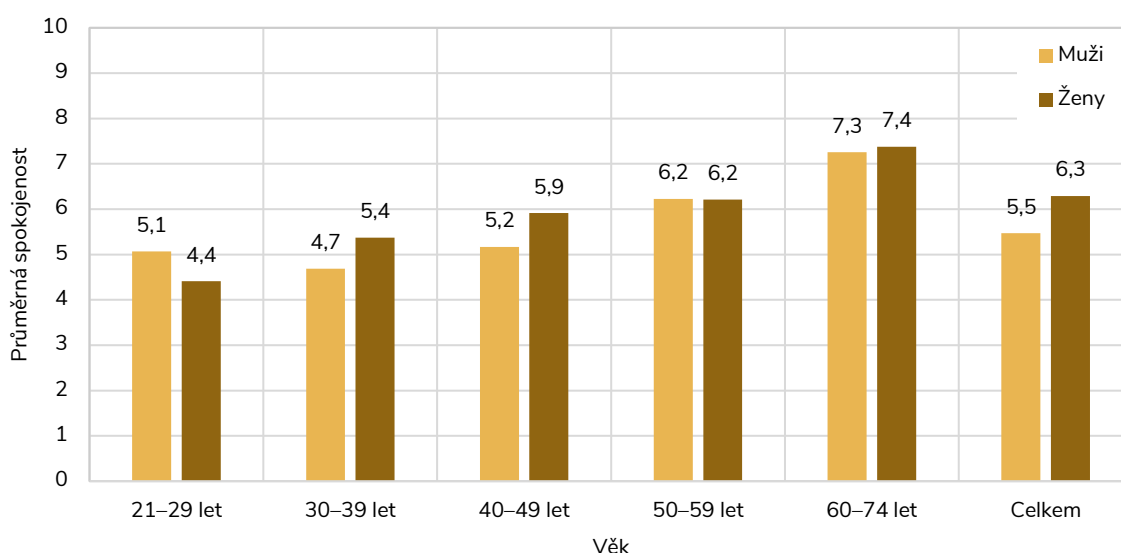
	Věk					Celkem
	21–29 let	30–39 let	40–49 let	50–59 let	60–74 let	
Muži	38	20	14	11	10	16
Ženy	25	11	14	20	33	21

Zdroj: GGP – Současná česká rodina (2025, 2. vlna šetření), Kreidl et al., 2026; N = 3 351, váženo.

Data ukazují, že lidé bez partnera nejsou s tímto stavem příliš spokojeni (graf č. 1.9). Především lidé do 39 let vyjadřují průměrnou spokojenost okolo hodnoty 5 a méně, což na škále 0 (zcela nespokojen/a) až 10 (zcela spokojen/a) znamená, že se v průměru přiklání k nespokojenosti. S rostoucím věkem se míra spokojenosti se single životem nicméně zvyšuje. Na jednu stranu většina mladých lidí deklaruje, že by chtěla mít partnera nebo partnerku – ve věkových skupinách do 39 let je to okolo 70 % žen a 62–83 % mužů, kdy souhlas je silnější u osob po 30. roce věku (graf č. 1.10). Na druhé straně s tímto tvrzením kontrastuje fakt, že partnera nebo partnerku v současnosti nehledá

velký podíl dotázaných. Na otázku „Hledáte aktivně v současné době partnera/ku?“ kladně odpovědělo pouze 15 % single žen do 39 let věku, ve věkové skupině 40–49 let dokonce pouze 5 % z dotázaných single žen. Mezi muži ve věku 21–29 let a 40–49 let hledá partnerku pouze každý pátý, ve věkové skupině 30–39 let stoupá tento podíl na necelých 30 % (graf č. 1.10). Muži třicátníci jsou totiž ve srovnání s mladšími i staršími muži se svým single životem spokojeni v průměru nejméně (graf č. 1.9).

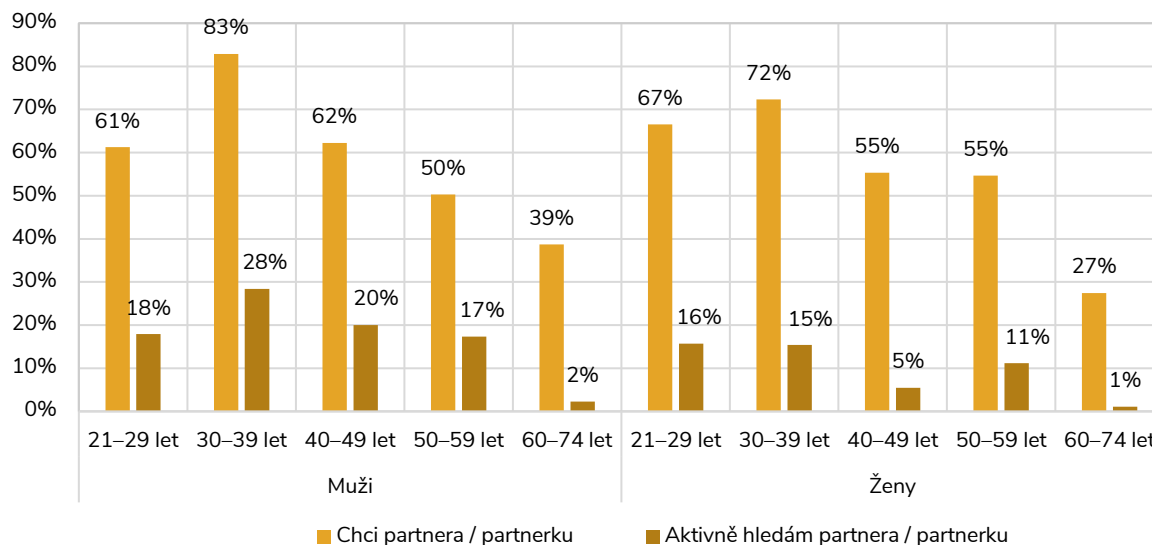
Graf č. 1.9 Průměrná spokojenost s životem bez partnera/partnerky podle pohlaví a věkových skupin, v ČR v roce 2025

Pozn.: Jak jste spokojen/a s tím, že nemáte partnera/partnerku (tj. jste single, nezadaný/á)? Vyjádřete, prosím, svoji spokojenost na stupnici od 0 = zcela nespokojen/a do 10 = zcela spokojen/a.

Zdroj: GGP – Současná česká rodina (2025, 2. vlna šetření), Kreidl et al., 2026; N = 587, váženo.

Graf č. 1.10 Podíl osob, které chtějí mít partnera/partnerku a které partnera/partnerku aktivně hledají, podle pohlaví a věkových skupin, v ČR v roce 2025 (v %)

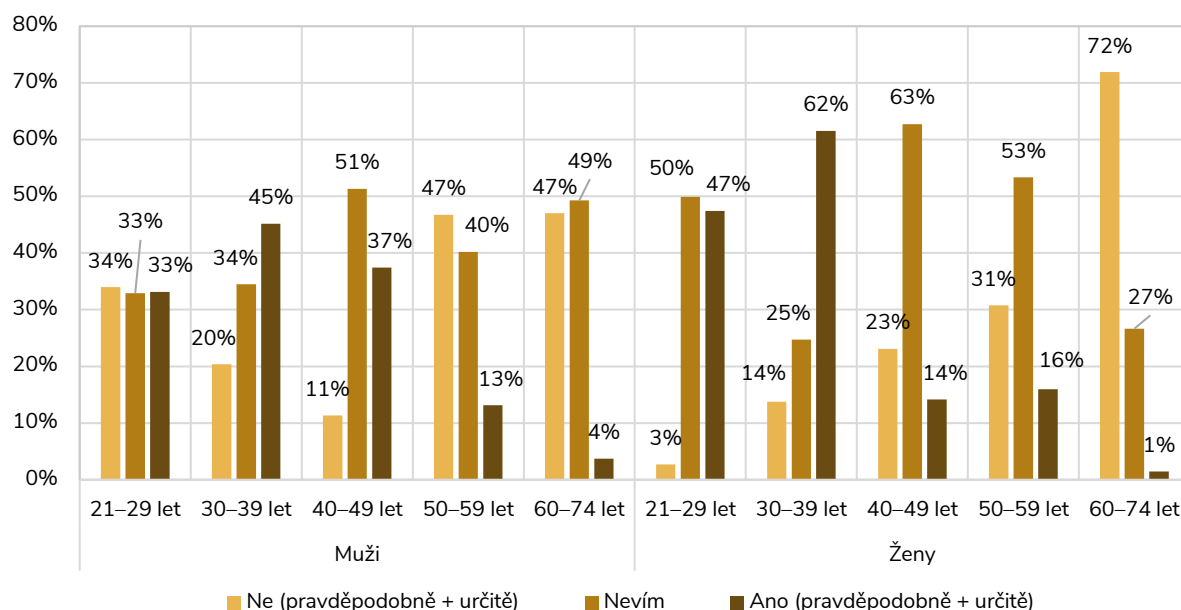

Pozn.: Podíl souhlasných odpovědí na výrok „Chtěl/a bych mít partnera/ku.“ (odpovědi „souhlasím“ + „rozhodně souhlasím“) a na otázku „Hledáte aktivně v současné době partnera/ku?“ (odpověď „ano“).

Zdroj: GGP – Současná česká rodina (2025, 2. vlna šetření), Kreidl et al., 2026; N = 587, váženo.

Především mladí muži přitom nejsou příliš optimističtí v očekávání, že v příštích třech letech naváží partnerský vztah. Třetina mužů do 30 let neočekává, že by našla partnerku, další třetina si není jistá (graf č. 1.11). Muži ve věku 30–39 let, kteří jsou aktuálně bez partnerky, předpokládají partnerský vztah v příštích třech letech pouze v necelé polovině případů. Očekávání žen ohledně nalezení partnera v blízké budoucnosti jsou výrazně optimističtější – polovina žen ve věku do 29 let si myslí, že si do tří let partnera najde, opačného názoru je pouze minimum dotázaných. U žen ve věku 30–39 jsou očekávání ještě vyšší – s nalezením partnera do tří let počítá přes tři pětiny z nich.

Graf č. 1.11 **Vyhlídky na nalezení partnera/partnerky v následujících třech letech podle pohlaví a věkových skupin, v ČR v roce 2025 (v %)**

Pozn.: Očekáváte, že si najdete partnera/partnerku v nejbližších 3 letech? Odpovědi: určitě ne – pravděpodobně ne – nejsem si jistý/á – pravděpodobně ano – určitě ano.

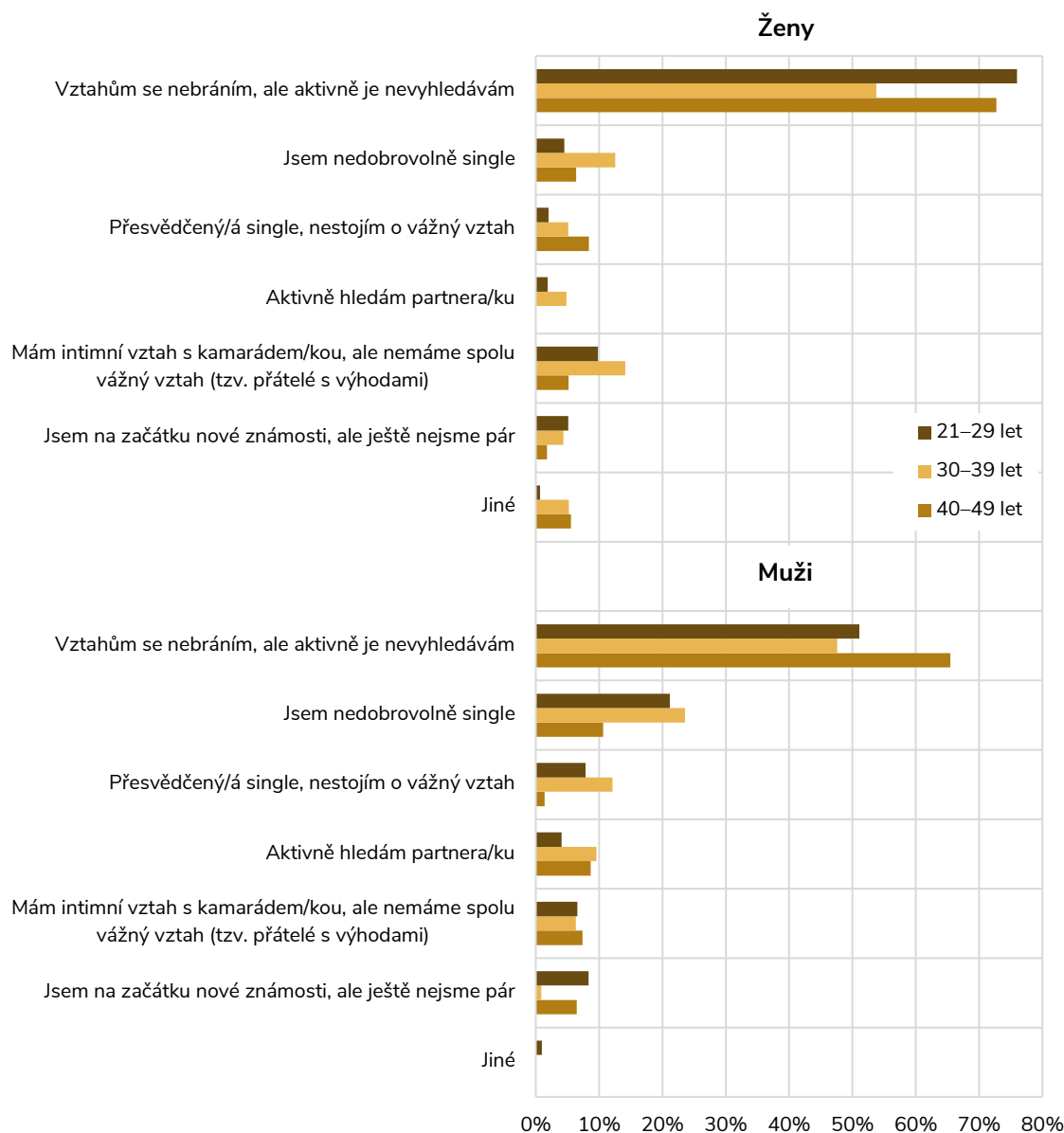
Zdroj: GGP – Současná česká rodina (2025, 2. vlna šetření), Kreidl et al., 2026; N = 589, váženo.

Pokud se mají dotázaní muži sami zařadit mezi nějaký typ singles, ti mladší o sobě hovoří nejčastěji jako o někom, kdo se partnerským vztahům nebrání, ale ani je aktivně nevyhledává (graf č. 1.12). V této skupině sama sebe vidí polovina mužů do 39 let a dvě třetiny mužů ve věku 40–49 let. Ostatní typy jsou zastoupeny o poznání méně často. **Každý pátý muž mladší 40 let se řadí do skupiny nedobrovolných singles, jeden z deseti v tomto věku naopak tvrdí, že je přesvědčený single a o vážný vztah nestojí** (graf č. 1.12). Pouze 10 % mužů do 39 let se hodnotí jako single, který aktivně hledá partnerku.

Mezi ženami jsou ještě vyšší podíly těch, které se řadí do skupiny osob stojících o partnerský vztah, ale zároveň nehledající partnera/ku. Tento postoj sdílí více než polovina žen bez partnera ve věku 30–39 let a okolo tří čtvrtin žen mladších 29 let a ve věkové skupině 40–49 let. Každá desátá žena ve věku 30–39 let se označuje za nedobrovolně single, k 10 % se také blíží podíl žen ve věku 40–49 let, které jsou single z přesvědčení a o vážný vztah nestojí. Ostatní kategorie jsou zastoupeny spíše málo (graf č. 1.12). U mužů a žen je také nevelká skupina single osob, které mají intimní vztah s nějakým kamarádem nebo kamarádkou, ale netvoří spolu partnerský pár (mezi muži 7 % ve sledovaném věkovém spektru 21–49 let, u žen je to 10–14 % mladších 39 let a tento podíl klesá na 5 % u žen ve věku 40–49 let).

Vysoký podíl osob bez partnera, které uvádějí, že se vztahům nebrání, ale aktivně je nevyhledávají, ukazuje zřejmě na odkládání nebo nižší aktuální prioritu partnerského vztahu než na nezájem o partnerství jako takové. U osob ve věku 21–49 let se tak partnerství často jeví jako oblast, která má vzniknout spíše spontánně, v návaznosti na jiné životní okolnosti, než jako cíl, k jehož dosažení by respondenti aktivně směřovali. Tako **určitá „pasivita“ přitom nemusí nutně znamenat nezájem o vztah, ale spíše odkládání partnerských závazků ve prospěch jiných životních priorit, nejčastěji pracovních, studijních či osobních.** Výsledky současně naznačují, že bariéry vstupu do vztahů nemusí spočívat pouze v nedostatku potenciálních partnerů, ale také v nižší ochotě aktivně investovat energii do jejich hledání. Tento postoj může prodlužovat období života bez stabilního partnera a nepřímo tak **příspěvat k dalšímu posunu rodičovství do vyššího věku, případně ke snížení pravděpodobnosti realizace plánovaného počtu dětí** (blíže v 13. kapitole). Uvedené souvislosti proto vyžadují další podrobnější zkoumání, protože stabilní partnerství nadále představuje hlavní rámec, ve kterém se realizuje rodičovství.

Graf č. 1.12 **Přístup osob bez partnera k partnerství podle pohlaví a věkových skupin, v ČR v roce 2025 (v %)**

Pozn.: Rozložení odpovědí na otázku: Pokud bychom to shrnuli, který z následujících popisů nejlépe vystihuje Vaši situaci? Možnost „Opakovaně se rozcházím a znovu se dávám dohromady se stejnou osobou“ ve sledovaných věkových skupinách 21–49 let nikdo nezvolil, není tedy zahrnuta v grafu.

Zdroj: GGP – Současná česká rodina (2025, 2. vlna šetření), Kreidl et al., 2026; N = 300, váženo.

1.2.2 Stabilita partnerských vztahů

Stabilita partnerských vztahů je v českém prostředí významné téma, neboť úroveň rozvodovosti je zde v evropském kontextu dlouhodobě relativně vysoká. Přestože v posledních letech dochází k postupnému poklesu počtu i intenzity rozvodů v Česku, rozpad manželství nadále představuje běžnou součást partnerských drah značné části populace. Pozornost věnovaná stabilitě partnerství je proto důležitá pro porozumění současnému rodinnému chování a životním podmínkám dětí i dospělých. Šetření mezi dospělou českou populací dlouhodobě ukazuje vysokou společenskou akceptaci rozvodu jako řešení nefungující rodinné situace. Souhlas s tvrzením, že špatné manželství je lepší než žádné, zůstává dlouhodobě velmi nízký (okolo 10 %), přestože oproti období let 2003–2009, kdy se pohyboval kolem 5 %, vzrostl. Naopak přijatelnost rozvodu v případě, že rodina nefunguje, zůstává stabilně vysoká a dále se zvyšuje – souhlas s tím, že když rodina nefunguje, je rozvod přijatelným řešením, narostl mezi roky 2011 a 2024 ze 77 % na 85 % (CVVM, 2024b).

Kvalita partnerství a přemýšlení o rozchodu nebo rozvodu

Pro hodnocení stability partnerství je důležité sledovat partnerskou spokojenost, která je předmětem aktuálního sociodemografického výzkumu „*GGP – Současná česká rodina (2020–2022)*“. Data dokládají obecně vysokou deklarovanou spokojenost se současným vztahem, která se mezi respondenty výrazně neliší ani podle pohlaví, ani podle způsobu partnerského uspořádání. Na jedenáctistupňové škále (0 = zcela nespokojen, 10 = zcela spokojen) dosahovali respondenti a respondenty žijící v manželství mírně vyšší průměrné spokojenosti (8,8 muži, 8,6 ženy) oproti nesezdaným soužitím (8,5 muži, 8,3 ženy) a vztahům, kde spolu partneři nežijí (8,4 pro obě pohlaví), rozdíly jsou však malé. **Vývoj partnerské spokojenosti z pohledu věku respondentů má především v případě manželství tvar písmene U – spokojenost je vysoká na počátku vztahu, ve střední fázi života klesá a ve vyšším věku opět roste.** Podobný průběh se ukazuje také u nesezdaných soužití, ve vztazích, kde spolu partneři nežijí, ale klesá již ve skupině třicátníků a ve vyšším věku se výrazně nemění (Šťastná et al., 2023).

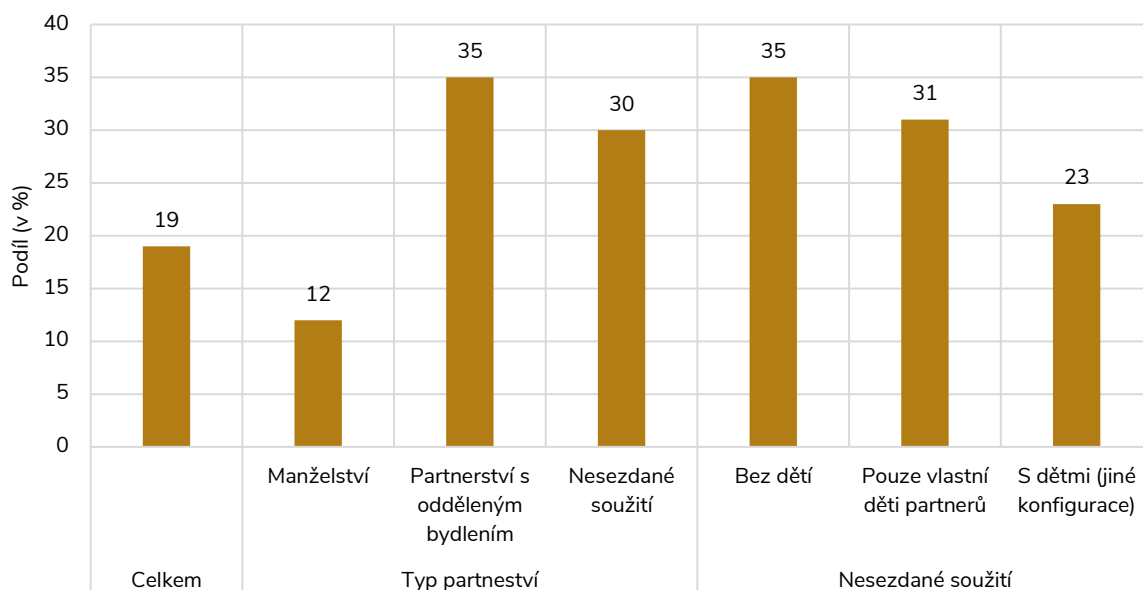
Partnerství jsou v současné české společnosti zároveň charakteristická nízkou mírou deklarovaných konfliktů bez výrazných rozdílů mezi muži a ženami. Nejčastější udávané zdroje neshod představují domácí práce (občasné spory uvádí 24 % respondentů, častější 7 %), trávení volného času a výchova dětí (v obou případech 22 % občas a 6–7 % často). Naopak **nejméně konfliktní je rozhodování o tom, zda mít děti** (87 % respondentů uvádí, že takové neshody nikdy nemají), méně časté jsou také neshody ve vztazích s přáteli (57 % nikdy a 30 % zřídka) či rodiči (51 % nikdy, 32 % zřídka). Vyšší frekvence konfliktů přitom úzce souvisí s nižší partnerskou spokojeností (Šťastná et al., 2023).

Studie však ukazují, že **kvalita partnerských vztahů se může výrazně měnit v závislosti na širších společenských a ekonomických podmínkách.** Podrobnější analýzy dat šetření „*GGP – Současná česká rodina (2020–2022)*“ ukázaly, že během pandemie covidu-19 došlo k dočasnému zhoršení hodnocení partnerských vztahů, a to výrazněji u žen (Kreidl & Hubatková, 2023). Další studie poukazují na význam ekonomické nejistoty a pracovního zatížení, které mohou zvyšovat konfliktnost

vztahů. Zvoníček et al. (2023) nicméně ukazuje, že v české populaci partnerskou spokojenost během pandemie více ovlivňoval celkový stres z lockdownu než samotné ekonomické problémy, kdy se celkové zhoršení životní situace promítalo do hodnocení vztahu, i když samotná frekvence partnerských konfliktů se nezvýšila.

Úvahy o ukončení partnerského vztahu představují součást partnerských drah, a to i mezi osobami, které hodnotí svůj vztah převážně pozitivně. **Míra přemýšlení o rozchodu se však výrazně liší podle typu partnerství** (graf č. 1.13) i podle toho, zda o ní vypovídají ženy nebo muži. Nejnížší podíl osob uvažujících o rozchodu je mezi manželi (12 %), zatímco u kohabitujících přiznává tyto úvahy skoro třetina (30 %) dotázaných a 35 % mezi těmi, kteří s partnerem/partnerkou nesdílejí společnou domácnost. **Ženy přitom ve všech typech svazků uváděly úvahy o ukončení vztahu častěji než muži**, přičemž nejvýraznější rozdíl se objevil u kohabitací (33 % žen oproti 26 % mužů) (Šťastná et al., 2023). Vzhledem k vysoké potenciální nestabilitě nesezdaných soužití, ve kterých žije stále vyšší podíl české populace, je důležité zaměřit se na úvahy o rozchodu také ve vztahu k tomu, jsou-li v těchto partnerstvích děti, či nikoli. Výsledky ukazují (graf č. 1.13), že **přítomnost dětí v domácnosti nesezdaných rodičů působí pouze omezeně stabilizačně**: o rozchodu uvažovalo 35 % kohabitujících bez spolubydlících dětí, 31 % osob žijících pouze se společnými dětmi a 23 % respondentů žijících s dětmi, které nejsou výlučně potomky obou partnerů (v grafu č. 1.13 označení jako „jiné konfigurace“). Úvahy o rozchodu přitom úzce souvisejí s kvalitou partnerského vztahu – osoby, které o ukončení partnerství přemýšlely, vykazovaly výrazně nižší partnerskou spokojenost (průměr hodnocení 6,9 na škále od 0 do 10, kde 10 vyjadřuje nejvyšší spokojenost se vztahem, oproti 9,1 u respondentů, kteří o rozchodu neuvažovali) a častější výskyt partnerských neshod (Šťastná et al., 2023).

Graf č. 1.13 Zvažování rozchodu s partnerem podle typu partnerství a přítomnosti dětí v nesezdaných soužitích, v ČR v letech 2020–2022 (v %)

Pozn.: N = 3 584, váženo; podíly kladných odpovědí na otázku: „I lidé, kteří vycházejí s partnerem dobře, si někdy nejsou jisti, zda bude jejich manželství nebo partnerství fungovat. Přemýšleli jste během posledních 12 měsíců o ukončení Vašeho vztahu?“

Zdroj dat: GGP – Současná česká rodina (2020–2022), Kreidl et al., 2023b

Rozvody a rozchody v České republice a v evropském kontextu

Podle údajů Ministerstva spravedlnosti ČR, které pro další analytické účely přejímá ČSÚ, klesl v letech 2022 a 2023 poprvé od začátku 70. let 20. století počet rozvodů pod 20 tisíc (tabulka č. 1.7). V tomto ohledu pokračoval trend poklesu počtu rozvodů i intenzity rozvodovosti (úhrnná rozvodovost)⁶ započatý již po roce 2010, který v těchto dvou letech umocnily také dopady některých restriktivních opatření v průběhu pandemie covidu-19. **V roce 2024, zřejmě jako částečná kompenzace za předešlé dva roky, bylo rozvodem ukončeno 20,8 tisíce manželství, narostla také úhrnná rozvodovost, která ukazuje, že při zachování intenzity rozvodovosti roku 2024 by se rozvedlo 40 % z původně uzavřených manželství.**

⁶ Podíl manželství končících rozvodem za předpokladu zachování intenzit rozvodovosti v jednotlivých délkách manželství (rozvody ku počtu sňatků dané výchozí kohorty) na úrovni daného roku.

Tabulka č. 1.7 Rozvody v ČR v letech 2015 až 2024 (vybrané roky)

	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Počet rozvodů (absolutní počty)	26 083	24 141	21 734	21 107	19 846	19 453	20 796
Úhrnná rozvodovost (v %)	46,5	44,8	40,6	39,7	37,7	37,1	40,0
Průměrná délka trvání manželství do rozvodu (v letech)	13,0	13,5	13,7	13,6	13,5	13,5	13,5

Zdroj: ČSÚ, 2026c; zpracování vlastní

Ve většině případů (ve čtyřech pětinach) se rozvádí muži i ženy poprvé. Před rokem 2014 to byly zejména ženy, kdo podávaly žádost o rozvod (2014: 64 %). Od roku 2014 mohou manželé podat návrh na rozvod společně. V roce 2015 toho využilo 31 % manželských párů, v posledních třech letech tomu tak bylo v 54 % návrhů na rozvod manželství. **V samostatných návrzích jsou pak nadále aktivnější ženy než muži (30 % všech návrhů).** Ministerstvo spravedlnosti má od roku 2023 k dispozici data o rozvodech podle toho, kdo podal návrh a jak řízení skončilo, zda sporně nebo nesporně (tabulka č. 1.8). **Přibližně dvě třetiny rozvádějících se manželství byly dle dostupných dat ukončeny na společný návrh manželů a nesporně,** druhými nejčastějšími případy jsou rozvody, kde návrh podala žena a řízení bylo definováno jako sporné.

Tabulka č. 1.8 Rozvody v ČR dle návrhu a výsledku řízení v letech 2023 a 2024 (v %)

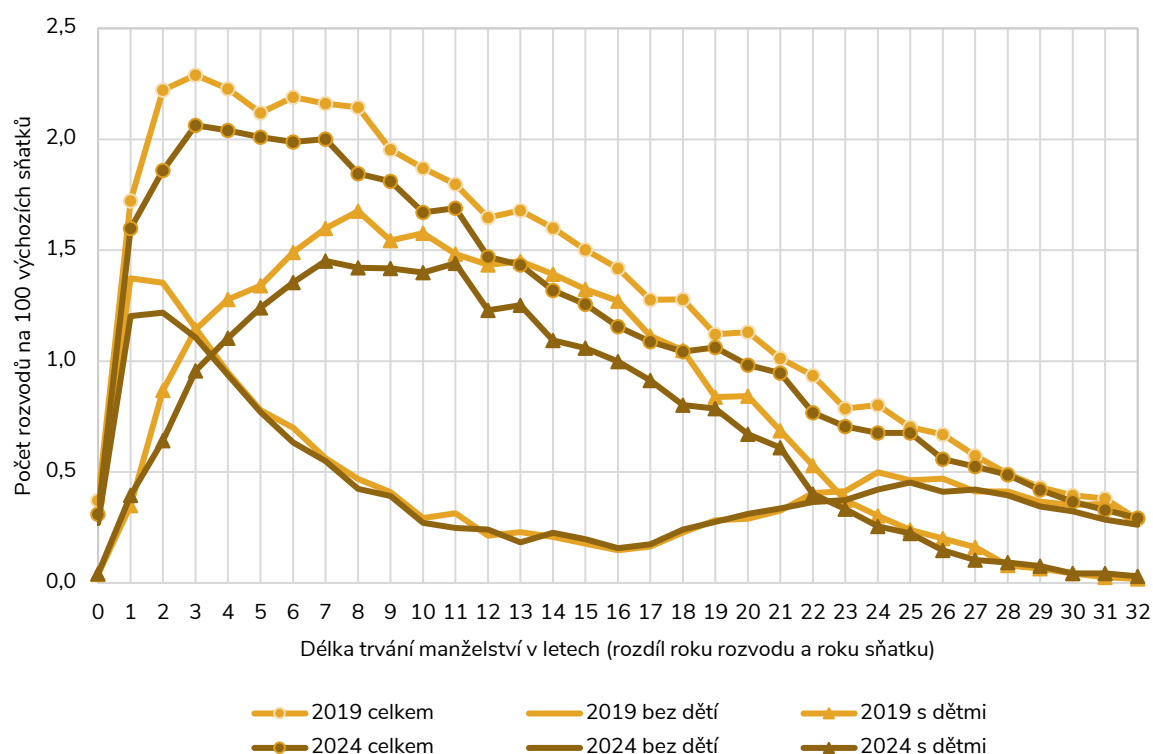
	2023	2024
Na návrh manželky – sporný rozvod	17,4	15,2
Na návrh manžela – sporný rozvod	9,0	8,4
Společný návrh – nesporný rozvod	65,3	67,0
Společný návrh – sporný rozvod	8,3	9,4

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti, data na vyžádání

Příčina rozvratu manželství, která vede k rozvodu, je zjišťována pouze u sporných rozvodů, tedy v případech, kdy se manželé na podmínkách rozchodu nedohodnou buď předem (nepodají společný návrh), nebo návrh společně podají, během řízení se však situace změní (jeden nebo oba s podmínkami již například nesouhlasí). Příčina je tedy zjišťována přibližně u třetiny ukončených řízení. **V naprosté většině (85 % v roce 2023) je příčina uváděna na straně obou partnerů,** dále pouze na straně muže (11 %), jen zřídka je příčina přisouzena výlučně ženě. Pokud byla uvedena jen jedna příčina rozpadu manželství (od roku 2022 lze uvést až tři příčiny, je to však málo běžné) a je zjištěna na straně obou manželů, jednalo se v naprosté většině případů o „rozdíl povah, názorů, zájmů a postojů, vzájemné odcizení“. **Pokud byla příčina určena pouze na straně jednoho z manželů, jednalo se nejčastěji o nevěru či jiný vztah.**

Průměrná délka manželství do jeho ukončení rozvodem se dlouhodobě pohybuje v rozmezí 13 až 14 let, nejvyšší intenzita však je v prvních třech letech trvání manželství u párů bez dětí, u manželství s dětmi pak mezi 5. a 12. rokem trvání (graf č. 1.14). **Intenzita rozvodovosti se v roce 2023 v porovnání s rokem 2019 snížila ve všech délkách trvání manželství. Stále však platí, že v celkovém pohledu nejvíce rizikové období z hlediska rozvodu je období prvních dvou až šesti let po uzavření sňatku.**

Graf č. 1.14 Rozvodovost v ČR podle délky trvání manželství a přítomnosti dětí v letech 2019 a 2024

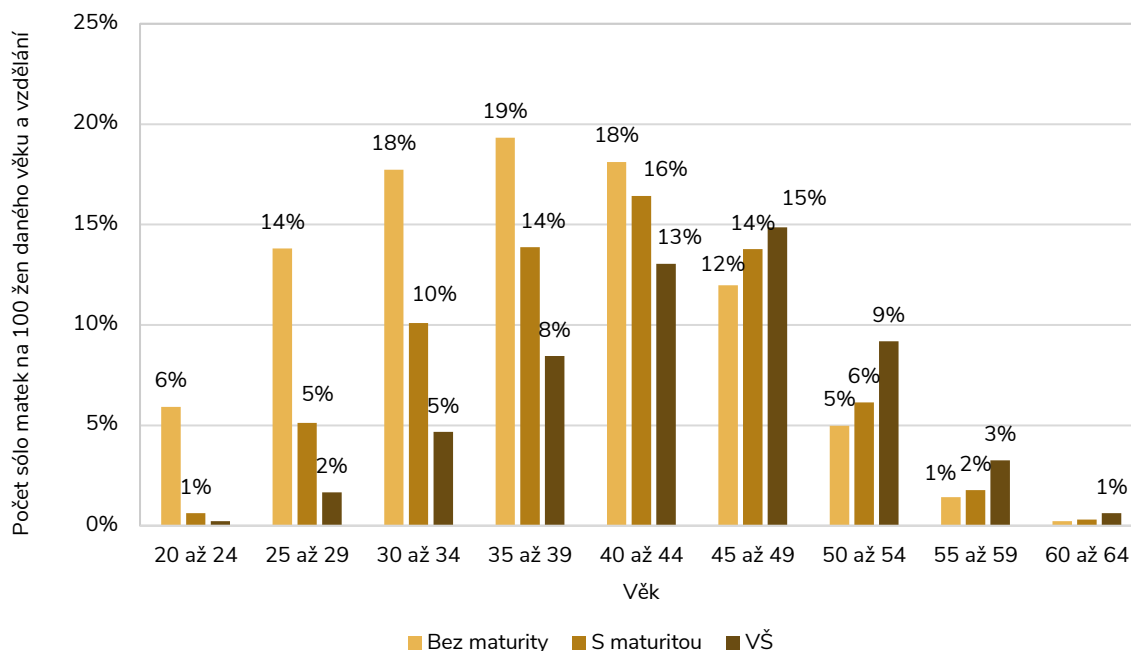
Zdroj: ČSÚ, časová řada, nedat.; zpracování vlastní

Rozvody podle výše vzdělání nejsou ČSÚ standardně publikovány. Podle Petra Fučíka (2023), který analyzoval rozvodovost podle dosaženého vzdělání manželů na základě anonymizovaných individuálních dat o manželstvích uzavřených v letech 1995, 2000 a 2005 (sledovaných do roku 2020), se v České republice nadále potvrzuje souvislost mezi vzděláním, vzdělanostní homogamií/heterogamií partnerů a rizikem rozvodu. **Vyšší vzdělání významně snižuje riziko rozpadu manželství, a to u obou pohlaví i napříč kohortami.** Pro manželskou kohortu z roku 1995 činil podíl rozvodů po 25 letech u vysokoškolsky vzdělaných 24 %, zatímco u lidí se základním vzděláním to bylo 52 %. Vzdělanostně homogamní manželství nejsou ta nejstabilnější, naopak

k nižší pravděpodobnosti rozvodu vede sňatek se vzdělanějším partnerem. Jedinou výjimkou jsou ženy a muži se základním vzděláním, u nichž jsou míry rozvodovosti dokonce o něco vyšší nebo podobné, pokud si vezmou vzdělanějšího partnera.

Souvislost výše vzdělání a míry nestability páru se pak promítá do počtů a struktury rodin sólo rodičů s nezaopatřenými dětmi. Mezi sólo rodiči s nezaopatřenými dětmi má přibližně třetina rodičů pouze základní vzdělání nebo vzdělání bez maturity, další třetinu tvoří rodiče s maturitou a zhruba pětina má vysokoškolské vzdělání.⁷ **Sólo matky jsou nejvíce zastoupeny mezi ženami bez maturitního vzdělání ve věku 35 až 39 let (každá pátá).** Ve starším věku roste dále podíl sólo matek s vyšším vzděláním, přičemž u vysokoškolaček pokračuje tento nárůst i u starších 45 let (graf č. 1.15). To lze mimo jiné vysvětlit tím, že vysokoškolsky vzdělané ženy obvykle zakládají rodinu později, a případný rozpad partnerského vztahu se proto posouvá do vyššího věku (Palonciová et al., 2023). Naopak u žen s nejnižším vzděláním je i nadále častějším jevem narození dětí mimo manželství, což se odráží v jejich vyšším zastoupení mezi sólo rodiči (více v kapitole 1.3).

Graf č. 1.15 Podíl sólo matek s nezaopatřenými dětmi mezi ženami dle věku a vzdělání podle SLDB 2021 v ČR (v %)

Zdroj: Převzato z Palonciová et al., 2023.

⁷ U ostatních případů nebylo vzdělání při SLDB 2021 zjištěno.

Rozpad manželství či nesezdaného soužití má dopad především na děti, které tak ztrácejí soužití s oběma rodiči. V roce 2024 bylo rozvedeno 12 030 manželství s nezletilými dětmi. V porovnání s rokem 2015 to představuje o téměř 3 tisíce méně. **Dlouhodobě se podíl rozvádějících párů, které mají nezletilé děti, pohybuje přibližně na úrovni 60 %.** Mezi nimi jsou nejvíce zastoupena manželství s jedním dítětem, o něco méně se dvěma dětmi, vícedětná jsou zastoupena velmi zřídka (tabulka č. 1.9). **V roce 2015 přišlo o rodinu s oběma rodiči v důsledku rozvodu 23,2 tisíc dětí, v roce 2024 19,3 tisíc.**

Tabulka č. 1.9 Rozvody v ČR podle počtu nezletilých dětí v letech 2015 až 2024 (vybrané roky)

	Počet nezletilých dětí							
	Absolutně				Relativně (v %)			
Rok	žádné	1	2	3 a více	žádné	1	2	3 a více
2015	11 090	7 830	6 310	853	42,5	30,0	24,2	3,3
2019	9 905	6 866	6 489	881	41,0	28,4	26,9	3,6
2020	9 015	6 138	5 817	764	41,5	28,2	26,8	3,5
2021	8 253	6 294	5 687	873	39,1	29,8	26,9	4,1
2022	8 378	5 534	5 127	807	42,2	27,9	25,8	4,1
2023	8 190	5 541	4 898	824	42,1	28,5	25,2	4,2
2024	8 766	5 739	5 462	829	42,2	27,6	26,3	4,0

Zdroj: ČSÚ, 2025b; zpracování vlastní

Podle výsledků opatrovnických řízení se takzvané první rozhodnutí o výchově a péči o dítě týkalo v posledních pěti letech v průměru 27 tisíc nezletilých dětí ročně (tabulka č. 1.10). V souladu s moderním trendem, kdy se do výchovy a péče zapojují nebo by měli více zapojovat otcové, a to jak během společného soužití rodičů, tak i po rozvodu (Paloncyová et al., 2022), se v roce 2023 oproti roku 2015 zdvojnásobil počet dětí svěřených do péče obou rodičů (společné či střídavé) (Höhne et al., 2024a). V relativním vyjádření je posun ještě výraznější – z necelých 10 % na 23 %. Podobně tomu je, zaměříme-li se na případy rozvodu manželství. V relativním vyjádření představuje střídavá či společná péče rozvedených rodičů třetinu všech příslušných rozhodnutí opatrovnických soudů v roce 2023. V důsledku toho dochází ke snížení počtu i podílu případů, kdy je nezletilé dítě v souvislosti s rozchodem rodičů svěřeno do péče matce.

Tabulka č. 1.10 Výsledky opatrovnických řízení v ČR v letech 2015 až 2023 (vybrané roky)

	První rozhodnutí o výchově dítěte (péči o dítě)											
	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2015	2019	2020	2021	2022	2023
Dítě svěřeno (ponecháno)	Absolutně						Relativně (v %)					
- matce	25 989	22 338	19 799	20 556	18 933	18 220	82,5	76,0	75,1	72,5	71,4	68,8
- otci	1 952	1 937	1 647	1 820	1 650	1 631	6,2	6,6	6,2	6,4	6,2	6,2
- do společné, popř. střídavé výchovy obou rodičů	3 003	4 559	4 493	5 475	5 346	6 086	9,5	15,5	17,0	19,3	20,2	23,0
- jiné fyzické osobě než rodičům	539	571	418	485	574	564	1,7	1,9	1,6	1,7	2,2	2,1
- celkem	31 483	29 405	26 357	28 336	26 503	26 501	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Pro případ rozvodu (po rozvodu)											
	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2015	2019	2020	2021	2022	2023
Dítě svěřeno	Absolutně						Relativně (v %)					
- matce	17 699	15 458	13 837	13 661	11 512	11 031	77,8	70,9	69,3	66,4	63,9	61,1
- otci	1 549	1 352	1 182	1 217	1 074	1 022	6,8	6,2	5,9	5,9	6,0	5,7
- do společné, popř. střídavé výchovy obou rodičů	3 443	4 935	4 912	5 661	5 386	5 966	15,1	22,6	24,6	27,5	29,9	33,1
- jiné fyzické osobě než rodičům	59	45	33	27	43	30	0,3	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2
- celkem	22 750	21 790	19 964	20 566	18 015	18 049	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Pozn.: „První rozhodnutí o svěřením do péče“ zahrnuje jednak případy nezletilých dětí nesezdaných rodičů, jednak případy, kdy jsou upraveny poměry ještě před rozvodem manželství. Dále sem však mohou spadat např. případy svěřením dítěte do péče na základě výsledku určení otcovství, při neplatnosti manželství apod., může jít také o případy svěřením dítěte do péče jiné osobě, pokud rodiče nejsou schopni se o dítě postarat.

„První rozhodnutí pro případ rozvodu“ upravuje poměry po následném rozvodu (opatrovnické řízení musí rozvodovému předcházet). U jednoho dítěte může být výsledkem soudního řízení jak první rozhodnutí o svěřením do péče, tak první rozhodnutí pro případ rozvodu, tj. jedná se o ty případy, kdy se v rámci prvního rozhodnutí rozhoduje rovněž o úpravě pro případ rozvodu.

Do struktury nejsou zahrnuta řízení s „jiným výsledkem“ (návrh byl vzat zpět a řízení bylo zastaveno, nebo nebylo o výsledku rozhodnuto z jiných důvodů).

Zdroj: ČSÚ, 2023b.

V důsledku rozdílných právních úprav rozvodu i omezené dostupnosti podrobných dat se v mezinárodním srovnání obvykle používají pouze jednodušší ukazatele, zejména počet rozvodů na 100 sňatků uzavřených v daném roce, případně počet rozvodů na 1 000 obyvatel. Tyto ukazatele je nutné vnímat spíše orientačně, neboť pro hodnocení úrovně rozvodovosti nejsou zcela přesné, jejich hodnoty ovlivňuje nejen samotná intenzita rozvodovosti, ale také vývoj sňatečnosti v daném roce a věková struktura populace (tedy počet lidí ve věku vstupu do manželství, poměr mužů a žen ve

1. Proměny demografického chování v ČR a v evropském srovnání

věkových kohortách apod.). Z údajů dostupných ve statistice Eurostatu nicméně vyplývá, že Česká republika se z hlediska rozvodovosti pohybuje někde v polovině sledovaných evropských zemí, za které byly dané údaje v roce 2023 dostupné, kdy vyšší rozvodovost je patrná ve státech severní Evropy a některých státech jižní Evropy (tabulka č. 1.11).

Tabulka č. 1.11 Rozvodovost ve vybraných evropských zemích v roce 2023

Země	Počet rozvodů na 100 sňatků	Počet rozvodů na 1 000 obyvatel
Rumunsko	20,4	1,2
Chorvatsko	25,5	1,1
Slovensko	31,0	1,5
Rakousko	32,1	1,6
Maďarsko	33,5	1,8
Slovinsko	33,9	1,0
Nizozemsko	35,8	1,4
Řecko	37,5	1,5
Polsko	39,0	1,6
Česko	40,3	1,8
Estonsko	40,7	1,9
Bulharsko	41,7	1,4
Belgie	43,0	1,7
Itálie	43,4	1,4
Španělsko	44,7	1,6
Portugalsko	47,1	1,6
Švédsko	48,0	2,0
Lotyšsko	50,4	2,8
Litva	51,7	2,5
Lucembursko	53,5	2,0
Finsko	55,5	2,1

Pozn.: Seřazeno vzestupně podle počtu rozvodů na 100 sňatků.

Zdroj: Eurostat Database, 2025e; zpracování vlastní

Rozvod či rozchod rodičů jsou jedním ze způsobů vzniku rodiny sólo rodiče. Jejich počet a struktura například podle počtu dětí je zachycen při Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), naposledy tedy v roce 2021. V daném roce bylo sečteno 2,7 miliónu rodin, závislé děti měla přibližně polovina z nich (tabulka č. 1.12). **Přibližně v každé čtvrté rodině se závislými dětmi jeden z rodičů chyběl.**

Tabulka č. 1.12 **Hospodařící domácnosti tvořené jednou rodinou podle typu a počtu závislých dětí podle SLDB 2021 v ČR**

	Absolutní počty			Relativní počty rodin dle počtu dětí		Relativní počty rodin podle počtu dětí v rodinách s dětmi	
	s oběma rodiči	s jedním rodičem	celkem	s oběma rodiči	s jedním rodičem	s oběma rodiči	s jedním rodičem
Celkem	2 265 340	508 590	2 773 930	100,0	100,0		
Bez závislých dětí	1 297 544	206 152	1 503 696	57,3	40,5		
Se závislými dětmi	967 796	302 438	1 270 234	42,7	59,5	100,0	100,0
- z toho s jedním dítětem	419 934	191 519	611 453	18,5	37,7	43,4	63,3
- z toho se dvěma dětmi	450 911	91 708	542 619	19,9	18,0	46,6	30,3
- z toho se třemi dětmi	81 558	15 180	96 738	3,6	3,0	8,4	5,0
- z toho se čtyřmi a více dětmi	15 393	4 031	19 424	0,7	0,8	1,6	1,3

Zdroj: ČSÚ, nedat.b; zpracování vlastní

V rodinách žilo při posledním sčítání 2 070 tisíc závislých dětí, z nichž 1 633 tisíc (79 %) bydlelo s oběma rodiči (ač nemuseli být oba biologičtí) a ostatních 438 tisíc závislých dětí (21 %) žilo pouze s jedním rodičem. Takto sdílí domácnost stále nejčastěji jedno dítě, přestože se jejich podíl mezi sólo rodiči se závislými dětmi snížil ze 70 % v roce 2011 na 63 %, zejména ve prospěch **zvýšení podílu rodin s jedním rodičem a se dvěma dětmi** (více Paloncyová et al., 2023). V rodinách s oběma rodiči bylo nejmladší dítě nejčastěji ve věku povinné školní docházky, tedy od 6 do 14 let (40 %), a dále ve věku mladším než tři roky (25 %). Nejmladší dítě v rodinách s jedním rodičem bylo rovněž zejména ve školním věku (47 %), na rozdíl od rodin s oběma rodiči byly více početné ty s nejmladším dítětem starším 15 let (26 %).

V mezinárodním srovnání měřeném podílem rodin s jedním rodičem a se závislými dětmi v počtu všech rodin s dětmi zaujímá Česká republika ne příliš lichotivé pořadí (tabulka č. 1.13). Je však nutné říci, že podíl sólo rodičů se na úrovni minimálně jedné pětiny pohybuje ve většině zemí.

1. Proměny demografického chování v ČR a v evropském srovnání

Tabulka č. 1.13 Zastoupení sólo rodičů v rodinách s dětmi mladšími 25 let v evropských zemích v roce 2021 (v %)

	Sólo matka s dítětem mladším 25 let	Sólo otec s dítětem mladším 25 let	Celkem
Švýcarsko	13,6	2,9	16,4
Řecko	14,1	3,3	17,3
Kypr	15,4	3,8	19,2
Chorvatsko	15,9	3,8	19,7
Lucembursko	16,7	3,9	20,6
Nizozemsko	17,2	3,8	21,0
Irsko	18,6	2,6	21,2
Rakousko	18,1	3,2	21,3
Norsko	16,9	5,4	22,3
Polsko	20,1	3,3	23,3
Švédsko	17,3	6,1	23,4
Litva	22,1	1,6	23,7
Německo	19,6	4,3	23,9
Portugalsko	20,8	3,3	24,0
Dánsko	19,5	4,7	24,2
Belgie	19,9	4,4	24,2
Malta	19,4	6,2	25,5
Finsko	21,3	4,4	25,7
Bulharsko	21,2	4,5	25,7
Island	22,0	4,2	26,1
Česko	22,4	3,8	26,2
Francie	21,8	5,0	26,8
Slovinsko	21,6	5,3	26,9
Rumunsko	18,9	8,1	27,0
Maďarsko	22,4	5,3	27,7
Itálie	21,6	6,6	28,2
Španělsko	22,9	5,4	28,4
Slovensko	34,0	3,9	37,9
Lotyšsko	46,0	9,5	55,4

Pozn.: Seřazeno vzestupně podle celkového podílu.

Zdroj: Eurostat Database, 2025d; zpracování vlastní

1.3 Rodičovství

Dlouhodobě převažující normou v české společnosti zůstává model dvoudětné rodiny, což dokládají dlouhodobé výzkumy CVVM (2024b) i další sociodemografická šetření (viz 13. kapitola). Tento vzorec preferencí, kde za dvoudětnou rodinou se jako ideální umísťuje rodina se třemi dětmi, poté až jednodětná rodina a zcela výjimečně bezdětnost nebo naopak rodina se čtyřmi a více dětmi, je v názorech české společnosti stabilně zakořeněn. V generacích žen narozených v polovině 20. století mu také víceméně odpovídala skutečná podoba rodin, respektive rozložení žen podle toho, kolik se jim za život narodilo dětí (pro ilustraci v generaci žen narozených v roce 1960 mělo 56 % žen dvě děti, 23 % žen tři a více dětí, 15 % žen jedno dítě a 6 % žen zůstalo bezdětných; Human Fertility Database, 2026). **V posledních desetiletích se však, na rozdíl od reprodukčních ideálů, reálné reprodukční chování výrazně proměňuje.**

Rodičovství bylo dlouhodobě chápáno jako téměř univerzální součást dospělého života a jako klíčová podmínka osobního naplnění, zejména u žen. Data však ukazují, že tento pohled na rodičovství postupně ztrácí svou samozřejmost. Zatímco v roce 2005 většina obyvatel Česka souhlasila s tvrzením, že žena potřebuje mít děti k naplnění svého života (65–83 % při nárůstu souhlasu spolu se zvyšujícím se věkem), o patnáct let později už tento postoj zastávala výrazně menší část společnosti (22–59 % diferencováno dle věku). Souhlas klesá jak u výroku vztahujícího se k ženám, tak u výroku týkajícího se mužů, u kterých byla však nutnost rodičovství pro naplnění život hodnocena výrazně méně často již v roce 2005 (48–62 %) (Perdoch Sladká, 2025). **Rodičovství tak postupně přestává být chápáno jako samozřejmá životní povinnost a stále častěji je vnímáno jako jedna z možných životních voleb.** Nejvýraznější proměna se přitom odehrává u mladé generace, která nejčastěji odmítá představu, že pro naplnění život jsou nezbytné děti. Zatímco v roce 2005 souhlasilo s potřebou rodičovství pro naplnění život pro ženu 65 % a pro muže 48 % lidí ve věku 18–29 let, v letech 2020–2022 to byl pouze každý pátý a nebyl výrazný rozdíl v tom, zda hodnotili nutnost dítěte pro naplnění život muže nebo ženy (Perdoch Sladká, 2025). Současná společnost se tak postupně vzdaluje normě, podle níž bylo rodičovství téměř nevyhnutelnou etapou dospělosti.

Pokles porodnosti a plodnosti v Česku

Ve sledovaném období posledních pěti let se výrazně proměnily trendy porodnosti a plodnosti české populace (tabulka č. 1.14), což vyvolává výraznou odbornou i mediální pozornost. **V roce 2019, tedy před vypuknutím pandemie covidu-19, se živě narodilo více než 112 tisíc dětí, čemuž odpovídala úhrnná plodnost⁸ 1,71 dítěte na jednu ženu.** V roce 2020 setrval souhrnný ukazatel úhrnné plodnosti na stejné hodnotě, mírně ale poklesly počty živě narozených dětí, neboť se zde již začal projevovat pozvolný pokles počtu žen ve věku nejvyšší plodnosti (viz graf č. 1.3). **V roce 2021 se nejen zvýšil počet narozených dětí oproti předchozímu roku o necelé dva tisíce, ale ukazatel úhrnné plodnosti dosáhl úrovně 1,83, což byla nejen nejvyšší hodnota od roku 1991, ale také**

⁸ Průměrný počet dětí na jednu ženu v reprodukčním věku při zachování specifických měř plodnosti podle věku daného kalendářního roku.

nejvyšší hodnota v rámci Evropských zemí (spolu s Francií, viz graf č. 1.16 a graf č. 1.22). Na výrazném meziročním nárůstu ukazatele úhrnné plodnosti se sice částečně podílel metodologický aspekt jeho výpočtu, neboť v důsledku zpřesnění velikosti populace na základě Sčítání lidu, domů a bytů realizovaného v roce 2021 se meziročně výrazně snížil počet žen v reprodukčním věku, který do výpočtu vstupuje, a to zejména z důvodu neúplné evidence vystěhovalých do zahraničí (Koukalová, 2022). Tyto metodologické detaily však nic nemění na skutečnosti, že intenzita plodnosti až do roku 2021 v Česku narůstala (což ostatně dokazují také data z jiných zdrojů, které své ukazatele očišťují o možné vlivy výkyvů v počtech obyvatel v roce sčítání, jako například Human Fertility Database (2026)). I bez zmíněné úpravy by úhrnná plodnost dosáhla nejvyšší hodnoty od roku 1992.

Rokem 2021 tedy vyvrcholil postupný nárůst intenzity plodnosti v Česku, která rostla nepřetržitě od konce poslední ekonomické krize z hodnot 1,43 v roce 2011. Jednalo se o období relativní ekonomické prosperity, nízké nezaměstnanosti mladých lidí, roli mohlo sehrát i navyšování daňových slev na děti (zvláště na druhé a další dítě od poloviny druhé dekády), legislativní ukotvení dětských skupin či zvýšení rodičovského příspěvku na 300 tisíc Kč s platností od roku 2020. Od poloviny roku 2021 bylo rodinám, kterým se narodilo druhé dítě před plným vyčerpáním rodičovského příspěvku, umožněno jednorázově tento příspěvek dočerpat. Během pandemie byla přijata řada opatření, jež měla domácnosti uchránit před výrazným finančním propadem (Paloncyová et al., 2023; Slabá, 2022). Rovněž omezení pracovního a sociálního života vedlo k většímu zaměření se na soukromý a rodinný život.

V roce 2022 se společnost pomalu vracela k běžnému životu po dvou letech různých omezení souvisejících s pandemií covidu-19, zároveň však do něj datujeme začátek válečného konfliktu na Ukrajině, počátek energetické krize a rostoucí inflace. Z hlediska ukazatelů porodnosti a plodnosti skokově meziročně poklesl počet živě narozených dětí o 11 % na méně než 100 tisíc při poklesu úhrnné plodnosti na 1,62. V souvislosti s rusko-ukrajinským konfliktem došlo mezi lety 2021 a 2022 k nárůstu počtu žen v reprodukčním věku v populaci Česka. Pokles v ukazateli intenzity plodnosti byl tedy ještě umocněn změnou v početnosti populace žen v důsledku příchodu ukrajinských válečných uprchlíků – bez započtení Ukrajinek by úhrnná plodnost v Česku v roce 2022 byla 1,66 namísto 1,62 (Štyglerová & Němečková, 2023). Tento metodologický aspekt však opět nijak nemění fakt, že po dekádě růstu intenzity plodnosti došlo k jejímu prudkému poklesu, který od té doby stále pokračuje. **Počty živě narozených dětí v letech 2023 a 2024 nadále meziročně klesaly 9% tempem;** v roce 2023 se živě narodilo o téměř šest tisíc dětí méně než v roce předchozím a v roce 2024 to bylo méně o dalších téměř sedm tisíc. **V roce 2024 se živě narodilo 84,3 tisíce dětí, což je nejméně v historii statistického zjišťování na území České republiky.** Předběžné údaje za rok 2025 ukazují, že pokles počtu živě narozených dětí dále pokračuje nezměněným tempem a v porovnání s rokem 2024 se v roce 2025 živě narodilo 77,6 tisíc dětí, tedy meziročně o 8 % méně (ČSÚ, 2026d). Počty živě narozených dětí i úhrnná plodnost se tedy mezi roky 2021 a 2025 snížily o 30 %.

Tabulka č. 1.14 Vývoj počtu živě narozených dětí a úhrnné plodnosti v ČR v letech 2015 až 2024 (vybrané roky)

Rok	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025*
Počet živě narozených dětí	110 764	112 231	110 200	111 793	99 834	91 149	84 311	77 600
Úhrnná plodnost	1,57	1,71	1,71	1,83	1,62	1,45	1,37	1,28

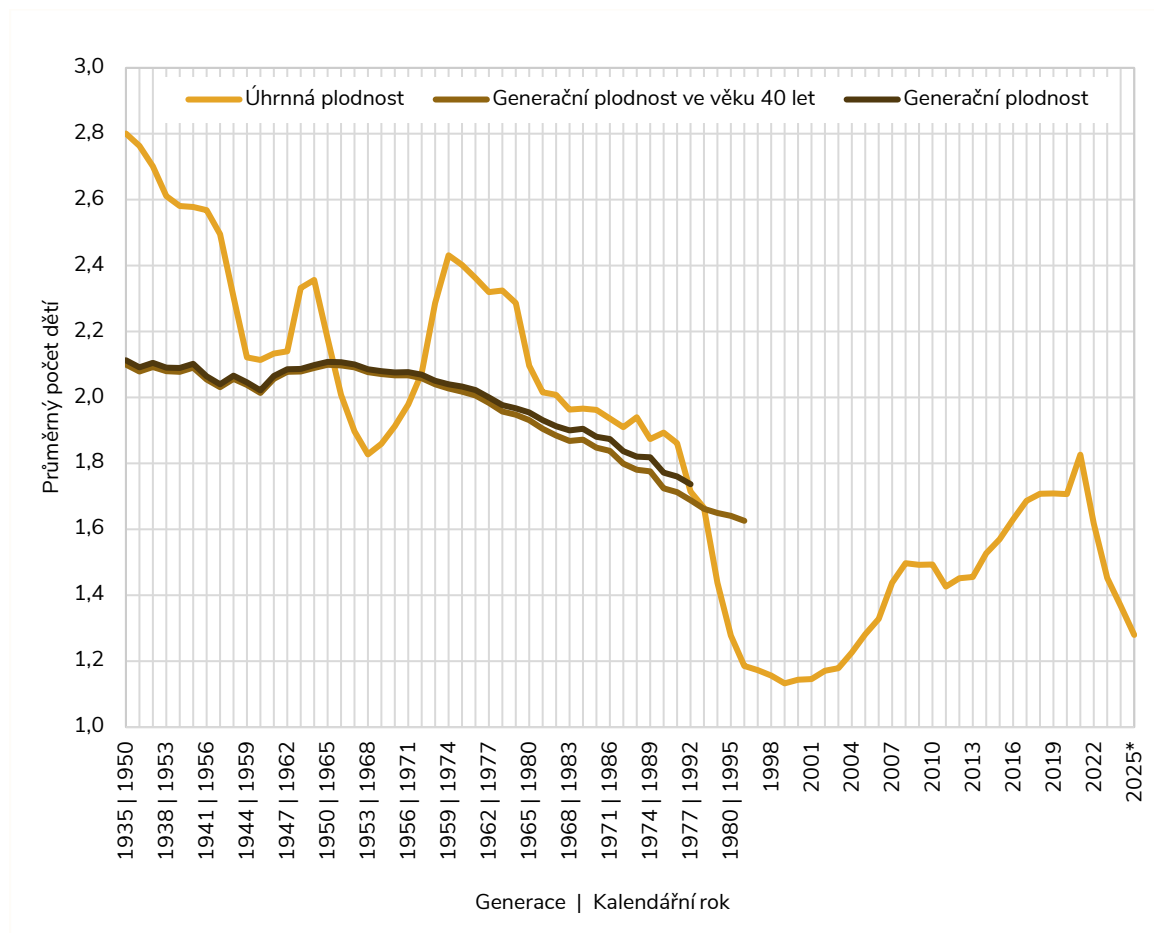
Pozn.: * předběžné údaje ČSÚ, počet živě narozených publikován pouze zaokrouhlený na stovky

Zdroj: ČSÚ, 2026c, ČSÚ, 2026d; zpracování vlastní

Výrazné změny v úrovni úhrnné plodnosti nepozorujeme pouze ve sledovaných letech, ale jsou v populačním vývoji Česka přítomné dlouhodobě (graf č. 1.16). Poslední výrazný pokles úhrnné plodnosti nastal na začátku 90. let 20. století a byl následován stabilizací úrovně úhrnné plodnosti na velmi nízkých hodnotách trvající téměř jedno desetiletí. Až poté začaly hodnoty opět pozvolna narůstat. Sledujeme-li vývoj plodnosti z pohledu generací žen, je ukazatel výrazně stabilnější a jednoznačně ukazuje dlouhodobý pokles úrovně plodnosti v české populaci (graf č. 1.16). Počínaje ženami narozenými v 50. letech 20. století se konečná plodnost těchto generací i plodnost měřená ve 40 letech věku žen z těchto generací snižuje. Ženy tedy mají na konci svého reprodukčního období v průměru stále méně dětí. **Ženy narozené na počátku 50. let minulého století měly v průměru 2,1 dítěte, ročníky pocházející z první poloviny 70. let však byly matkami v průměru již méně než 1,8 dítěte.** Ve věku 40 let mělo 94 % žen narozených v první polovině 50. let alespoň jedno dítě, v generacích let 70. let tento podíl klesl pod 90 % a v generaci z roku 1981 dokonce na 83 % (Human Fertility Database, 2026). Generační plodnost měřená ve 40 letech u generací, které sice ještě zůstávají v reprodukčním období, ovšem jsou již ve věku, kdy je intenzita plodnosti velmi nízká, ukazuje, že průměrný konečný počet dětí narozených jedné ženě z generace počátku 80. let bude klesat až k 1,6.

Představa o velikosti rodiny alespoň se dvěma dětmi je tedy sice stále silně sdíleným ideálem, reálné reprodukční chování se však od tohoto ideálu odklání. **Ukazatele generační plodnosti naznačují výrazný nárůst podílu celoživotně bezdětných žen**, který z úrovně okolo 6 % v generacích z 50. let a první poloviny 60. let vzrostl na 13 % u generace žen narozených roku 1977, tedy na dvojnásobek podílu trvale bezdětných (graf č. 1.17). V mladších generacích narůstají také podíly žen, které na konci svého reprodukčního období mají jedno dítě (graf č. 1.17). Naopak dlouhodobě klesá podíl žen se třemi a více dětmi, a to již od generací narozených na začátku 50. let 20. století (z 27 % na méně než 16 % v generaci 1977), a u mladších generací se snižuje také podíl žen, které mají na konci reprodukčního období dvě děti (podíl žen se dvěma dětmi poklesl z 55 % v generacích přelomu 50. a 60. let na 50 % u generace 1977; graf č. 1.17).

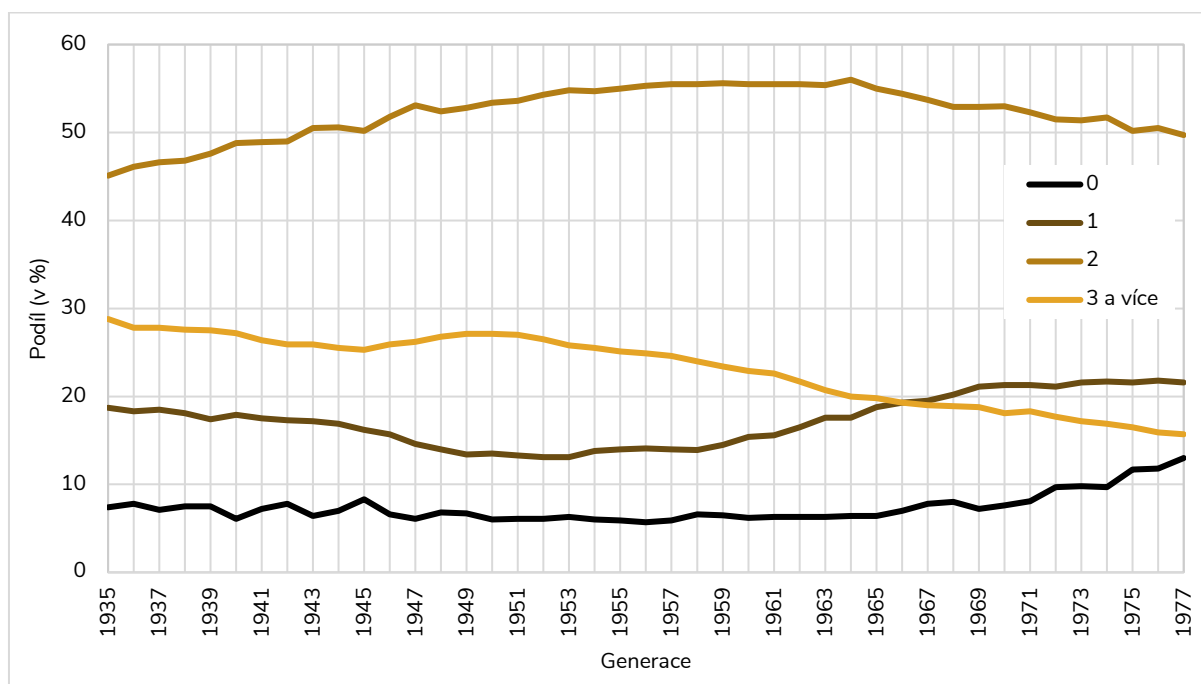
Graf č. 1.16 Vývoj úhrnné plodnosti v ČR v letech 1950 až 2025 a generační plodnosti v letech 1935 až 1981

Pozn.: * předběžné výsledky. Pro znázornění v jednom grafu je generační plodnost posunuta o 25 let, což odpovídá průměrnému věku žen při narození dítěte po většinu sledovaného období (do 1. poloviny 90. let).

Zdroj: Human Fertility Database, 2026 (generační plodnosti) a ČSÚ, 2026c a 2026d (úhrnná plodnost); zpracování vlastní

Graf č. 1.17 Vývoj podílu žen podle počtu dětí, generace 1935 až 1977 (v %)

Zdroj: Human Fertility Database, 2026

1.3.1 Časování plodnosti

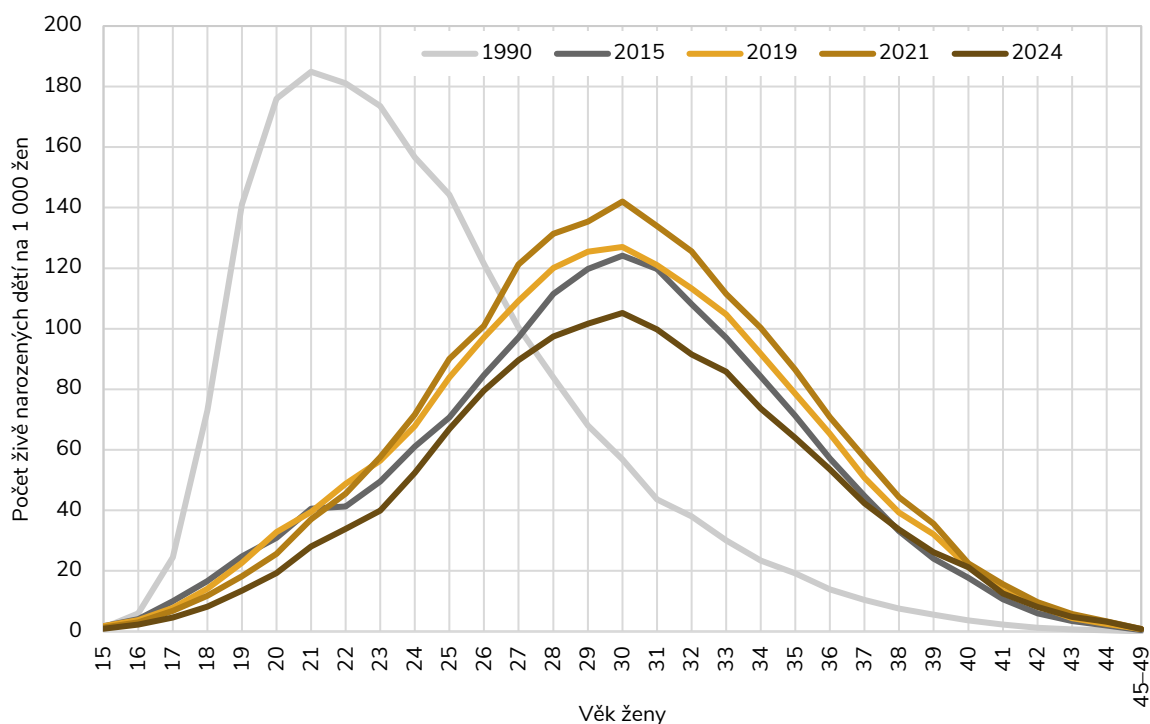
Ačkoli generační ukazatele ukazují stabilní trend klesajícího průměrného počtu dětí, které se jedné ženě za její reprodukční období skutečně narodí, průřezové ukazatele intenzity plodnosti v kalendářních letech citlivě reagují na externí podmínky a vlivem uspíšení nebo odložení narození dětí (tedy změn v časování plodnosti) může docházet k výrazným výkyvům ukazatele úhrnné plodnosti (viz graf č. 1.16). Časování rození dětí a jeho změny je tedy nezbytné sledovat podrobněji, neboť proces odkladu plodnosti má své biologické limity a v současné situaci, kdy jsou (prvo)rodičky v průměru výrazně starší, než byly při propadu úrovni plodnosti na začátku 90. let, je omezenější prostor realizovat odložené reprodukční plány ve vyšším věku.

Zatímco v roce 1990 byla plodnost koncentrována do mladého věku žen a míry plodnosti dosahovaly maxima ve věku 21 let (graf č. 1.18), v období růstu úhrnné plodnosti v Česku po roce 2015 byl již věkový profil plodnosti výrazně posunut do vyššího věku žen a stabilizován. Míry plodnosti dosahovaly ve sledovaném období nejvyšších hodnot ve věku 30 let. Zároveň docházelo ke zvyšování intenzity plodnosti napříč všemi věkovými skupinami žen, včetně mladších věků (graf č. 1.18). V letech 2015–2021 byl patrný nárůst intenzity plodnosti v celé věkové skupině 22–40 let, nejvýrazněji ve věku 25–35 let, tedy v hlavním období vstupu do rodičovství. U mladších žen do 30 let tento nárůst signalizoval dočasné zpomalení procesu odkladu rodičovství do vyššího věku.

Tomu odpovídá i vývoj průměrného věku ženy při narození prvního dítěte, který se v tomto období zvýšil celkově pouze o 0,4 roku (tabulka č. 1.15), přičemž několik let prakticky stagnoval.

Stejně tak se následný pokles intenzity plodnosti odehrál ve všech věkových skupinách. Mezi roky 2021 a 2024 se ale v absolutním vyjádření nejvíce propadly míry plodnosti mezi věkem 25 a 35 let. V relativním vyjádření klesly míry plodnosti v širokém věkovém spektru 20–39 let o 25 % během pouhých tří let. Průměrný věk při narození prvního dítěte začal opět narůstat od roku 2022, v roce 2024 dosáhl 29 let a pro rok 2025 předběžné údaje hovoří o nárůstu na 29,2 let, což svědčí o dalším postupujícím odkladu plodnosti do vyššího věku (tabulka č. 1.15).

Graf č. 1.18 Míry plodnosti v ČR podle věku v letech 2015 až 2024 (vybrané roky)

Zdroj: ČSÚ, 2024b; zpracování vlastní

Tabulka č. 1.15 Vývoj průměrného věku matek při narození dítěte v ČR v letech 2015 až 2024 (vybrané roky)

Rok	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025*
Průměrný věk matek při narození dítěte (v letech)	30,0	30,2	30,2	30,4	30,4	30,4	30,5	30,6
Průměrný věk matek při narození 1. dítěte (v letech)	28,2	28,5	28,5	28,8	28,8	28,9	29,0	29,2

Pozn.: * předběžné údaje ČSÚ

Zdroj: ČSÚ, 2026c, ČSÚ, 2026d; zpracování vlastní

Reálné časování plodnosti odráží dlouhodobý posun veřejného mínění ohledně ideálního časování rodičovství směrem k vyššímu věku. Výsledky CVVM (2024b) ukazují, že tento trend v posledních letech opět posiluje a podíl respondentů preferujících vyšší věk prvorodičů dosahuje nejvyšších hodnot za celou dobu sledování. Zatímco v roce 2004 považovala skoro polovina populace ideální věk pro narození 1. dítěte u žen do 24 let, nyní tento věk jako ideální vidí pouze každý pátý. Naopak většina má za ideální věk 25–29 let (63 %) a narůstá podíl těch, kteří pokládají za ideální až období po 30. roce věku (17 % v roce 2024 oproti 5 % v roce 2004) (CVVM, 2024b).

Skutečné načasování rodičovství je tedy i nadále pozdější, než jaké veřejnost považuje za ideální. Průměrný uváděný ideální věk matky činí necelých 26 let, což je o tři roky méně, než skutečný průměrný věk žen při narození 1. dítěte (tabulka č. 1.15). V realitě se pak také výrazně vyšší podíl žen stává matkou až po 30. roce věku – z prvorozených dětí narozených v roce 2024 se jich 31 % narodilo ženám ve věku 30–34 let a 16 % až po 35. roce věku. Dohromady se tedy **téměř polovina prvních dětí narodila ženám starším 30 let**, i když tento věk je – jak bylo uvedeno výše – považován jako ideální pro začátek mateřství pouze 17 % dospělé české populace. Ve věku 25–29 let, který je ve veřejném mínění nejčastěji považován za ideální pro začátek mateřství, se v roce 2024 narodila pouze třetina prvorozených dětí, do 25 let věku matky to bylo 19 % (ČSÚ, 2025b).

Ohledně ideálního věku muže při narození 1. dítěte se názory dělí téměř rovnoměrně mezi věk do 29 let (46 %) a 30 let a více (50 %), přičemž nejčastěji uváděnou hodnotou je právě 30 let (34 %). Průměrně je za ideální věk otce považováno necelých 29 let (CVVM, 2024b). Reálný průměrný věk otce, pokud byl při narození dítěte uveden, se v období 2015 až 2024 zásadně neměnil a zůstával na úrovni 33,6 roku (ČSÚ, 2025i).⁹

⁹ Pořadí narozeného dítěte je ve statistickém zjišťování uváděno vzhledem k pořadí narození z pohledu matky, nikoli však z pohledu otce. Proto není možné vypočítat u mužů průměrný věk při narození 1. dítěte, ale pouze průměrný věk celkem bez rozlišení pořadí.

1.3.2 Porodnost a plodnost z hlediska pořadí narození

Struktura živě narozených dětí podle pořadí narození se ve sledovaných letech příliš neměnila (tabulka č. 1.16). Prvorozené děti jsou zastoupeny z 46 až 49 %, druhorozené z 37 až 39 %. Každé desáté narozené dítě v daném období již mělo dva sourozence. Porovnáme-li rok 2019, kdy se narodilo nejvíce dětí za poslední roky, s rokem 2024, kdy přišlo na svět naopak dětí nejméně, tak se roční počet narozených prvních dětí snížil o 28 %, druhých o 21 %, třetích o 26 % a dalších dětí o 16 %.

Tabulka č. 1.16 Děti narozené v ČR podle pořadí v letech 2015 až 2024 (vybrané roky)

Rok	Absolutní počet živě narozených dětí podle pořadí				Podíl dětí daného pořadí (v %)			
	první	druhé	třetí	vyšší	první	druhé	třetí	vyšší
2015	53 223	41 276	11 598	4 667	48,1	37,3	10,5	4,2
2019	53 647	42 173	11 817	4 594	47,8	37,6	10,5	4,1
2020	52 414	41 432	11 674	4 680	47,6	37,6	10,6	4,2
2021	51 900	43 623	11 790	4 480	46,4	39,0	10,5	4,0
2022	46 905	39 130	10 889	4 375	46,3	38,6	10,7	4,3
2023	42 165	35 658	9 395	3 931	46,3	39,1	10,3	4,3
2024	38 518	33 180	8 757	3 856	45,7	39,4	10,4	4,6

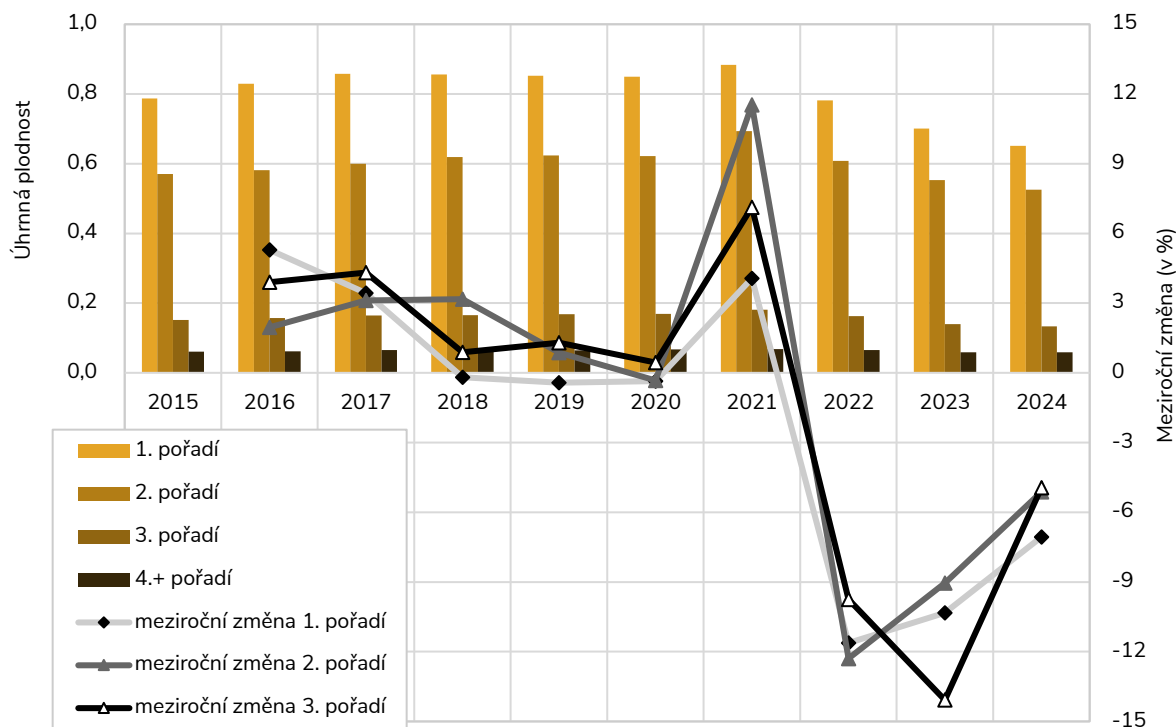
Zdroj: ČSÚ, 2025b; zpracování vlastní

Úhrnná plodnost podle pořadí narozeného dítěte ukazuje, že v období 2015–2021 vzrostla plodnost ve všech pořadích, přičemž celkový růst úhrnné plodnosti byl ovlivněn především růstem plodnosti 2. a 3. pořadí (graf č. 1.19). Zatímco na počátku sledovaného období narůstala meziročně i plodnost prvního pořadí, v dalších letech byla plodnost vyššího pořadí hlavním hybatelem růstu celkové plodnosti. To je nejzřetelněji vidět mezi roky 2020 a 2021, kdy meziročně nejvíce narostla plodnost 2. pořadí (o více než 10 %) a 3. pořadí (o 7 %). Zdá se tedy, že v době pandemie covidu-19 mohlo dojít k uspišení narození dalších dětí párům, které již děti měly a do budoucna plánovaly rozšíření rodiny. Po roce 2021 však plodnost výrazně klesla ve všech pořadích: nejvýraznější propad v roce 2022 se týkal prvního a druhého pořadí (meziročně o 12 %), v dalším období se zvýraznil meziroční propad třetího pořadí (o 14 % mezi roky 2022 a 2023). Pokles mezi roky 2023 a 2024 je již relativně nižší, nicméně opět je nejvýraznější v prvním pořadí.

To, že se na poklesu úhrnné plodnosti výrazně podílí především snížení počtu prvních porodů (viz také Slabá et al., 2024a), je z hlediska uvažování o vývoji plodnosti v příštích letech zvláště významné, protože pokles vstupu do rodičovství může mít dlouhodobé dopady na celkovou reprodukční úroveň populace. **K navýšení celkové úrovně plodnosti je totiž klíčový nárůst plodnosti nejen prvního, ale především vyšších pořadí** (jak bylo patrné v předpandemickém období). Při odkladu prvních porodů však v blízké budoucnosti není možné předpokládat ani nárůst

porodů vyššího pořadí, neboť vyšší podíl žen v reprodukčním věku nyní prodlužuje životní fázi bez rodičovství.

Graf č. 1.19 Vývoj úhrnné plodnosti podle pořadí narození dítěte v ČR v letech 2015 až 2024 a její meziroční změna (v %)

Zdroj: ČSÚ, 2025b; zpracování vlastní

Průměrná doba mezi narozením prvních dvou dětí se během poslední dekády zkrátila ze 4,4 roku v roce 2015 na 4,1 roku v období 2019–2023 a 4,2 v roce 2024. Nejčastějším intervalem mezi prvním a druhým porodem jsou dva roky (počítáno v dokončených letech) – do tohoto intervalu spadá 32 % případů (2024) – a dále 3 roky (22 %). **V roce 2024 se tak dvě třetiny druhých dětí narodily do čtyř let od narození prvního dítěte.**

Průměrný interval mezi druhým a třetím porodem se zkrátil z 5,8 roku v roce 2015 na 5,3 roku v roce 2024. **Na rozdíl od odstupu mezi prvním a druhým dítětem není tento interval tolik soustředěn do prvních čtyř let – v roce 2024 to byla méně než polovina všech třetích porodů.** Nicméně podobně jako u meziporodního intervalu mezi prvním a druhým dítětem byl i mezi druhým a třetím porodem nejčastější dvouletý odstup, jehož podíl vzrostl z 18 % v roce 2015 na 21 % v roce 2024. Významný podíl zaujímá i rozmezí pěti až devíti let, v němž se během poslední dekády narodilo 28 až 33 % dětí třetího pořadí (ČSÚ, 2025i).

1.3.3 Mimomanželská plodnost

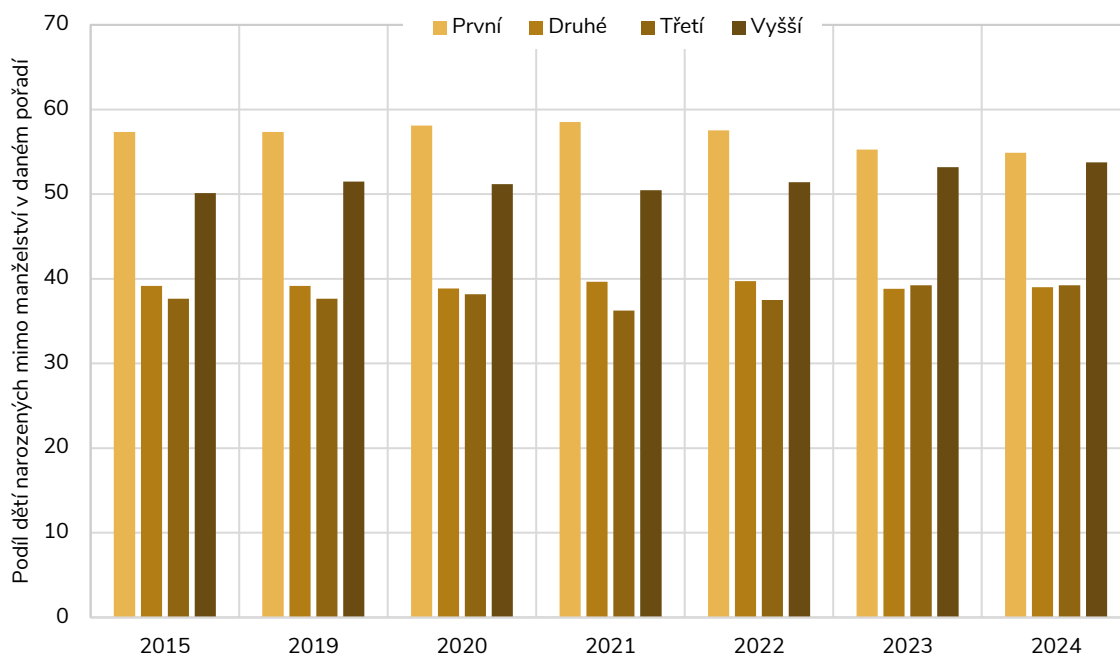
Po roce 1989 se v souvislosti se společenskými změnami výrazně častěji než dříve rodí **děti mimo manželství**. V roce 2010 jejich podíl překročil 40 % a v posledních deseti letech se pohyboval mezi 47 a 49 %. Zahraniční studie dlouhodobě poukazují na to, že manželství je tradičně spojováno s vyšší plodností než nesezdaná soužití a je s ním silněji provázán ideál dvoudětné rodiny (Steele et al., 2005). V souvislosti s rozšiřováním nesezdaných soužití v současných společnostech však dochází k postupnému oslabování vazby mezi plodností a manželstvím (Kuang et al., 2025).

Klíčovou roli přitom hraje pořadí narozeného dítěte. Studie Perelli-Harris (2014) ukazuje, že v kohabitaci se stále častěji rodí děti prvního pořadí. Zároveň páry, které uzavrou manželství až po narození prvního dítěte, vykazují obdobnou pravděpodobnost narození druhého dítěte jako páry sezdané již před jeho narozením. Pro reprodukční chování je tak důležitější samotné uzavření manželství než jeho načasování (Perelli-Harris, 2014). Tento vztah je však pravděpodobně spíše odrazem odlišností v reprodukčních plánech než rozdílů v jejich realizaci.

Osoby žijící v manželství častěji deklarují záměr mít děti (Sturm et al., 2023), avšak vliv partnerského uspořádání na realizaci těchto plánů není podle zahraničních studií jednoznačný. To potvrzují také výsledky studie Waldaufové (2026) v českém kontextu. Lidé žijící v manželství nebo ti, kteří spolu žijí v nesezdaném soužití a plánují svatbu, častěji deklarují záměr mít dítě v příštích třech letech než páry, které spolu sice žijí, ale sňatek neplánují. Jakmile však jedinci záměr mít v krátké budoucnosti dítě formulují, pravděpodobnost jeho realizace už se výrazně neliší podle toho, v jakém partnerském uspořádání žijí (Waldaufová, 2026). Rozdíly v úrovni plodnosti mezi osobami žijícími v manželství a mimo něj jsou v soudobé společnosti spíše dány tím, že do manželství častěji vstupují (nebo jej plánují) lidé s výraznější prorodinnou orientací než samotným efektem manželského statusu.

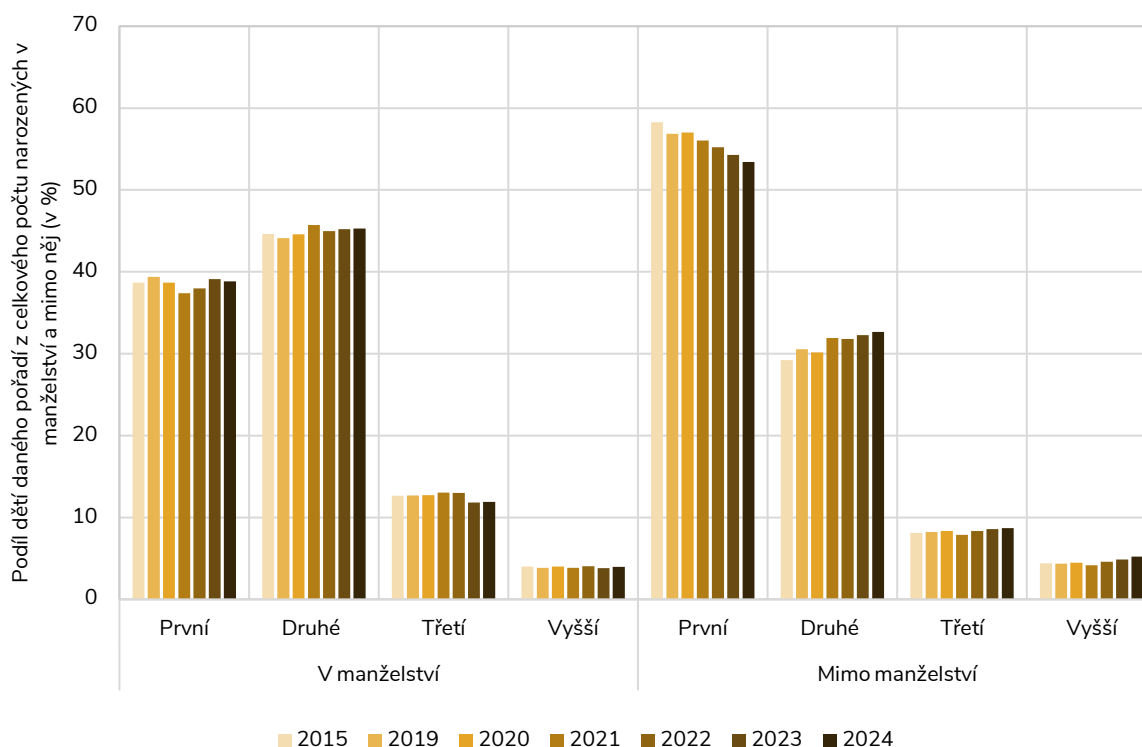
Podíváme-li se na pořadí narozeného dítěte, pak nejčastěji se mimo manželství rodí děti prvního a dále čtvrtého a vyššího pořadí (graf č. 1.20). Počty dětí narozených ve čtvrtém či vyšším pořadí jsou však proti prvorozeným v posledních letech zhruba desetkrát nižší. V posledních letech se podíl dětí prvního pořadí narozených mimo manželství mírně snižuje (z 59 % v roce 2021 na 55 % v roce 2024), u třetích a dalších dětí se naopak mírně zvyšuje (o 3 procentní body u třetího a vyššího pořadí). V manželství se tedy rodí zejména druhé děti (45 % všech dětí narozených v manželství) a také děti první (39 %). Z dětí narozených v manželství tvoří děti třetího a vyššího pořadí 16 %. Mimo manželství se výrazně častěji rodí děti prvorozené (53 % v roce 2024, graf č. 1.21), v posledních pěti letech však jejich podíl mírně klesá, a naopak narůstá podíl dětí druhého pořadí (33 % ze všech dětí narozených mimo manželství v roce 2024).

Graf č. 1.20 Pořadí narozených dětí podle legitimacy v ČR v letech 2015 až 2024 (vybrané roky)
(v %)

Zdroj: ČSÚ, 2025b; zpracování vlastní

Graf č. 1.21 **Struktura dětí narozených v manželství a mimo něj podle pořadí narození, v ČR v letech 2015 až 2024 (vybrané roky) (v %)**

Zdroj: ČSÚ, 2025b; zpracování vlastní

V České republice stále platí, že podíl dětí mimo manželství je nepřímo úměrný dosaženému vzdělání matky. Tedy čím vyšší je stupeň vzdělání, tím menší je podíl neprovdaných matek. V roce 2024 se narodilo mimo manželství pouze každé třetí dítě vysokoškolaček (32 %), každé druhé u žen se středním vzděláním s maturitou (50 %), 64 % dětí středoškolaček bez maturity a 78 % dětí žen se základním vzděláním (ČSÚ, 2025i).

1.3.4 Pokles plodnosti v Česku v kontextu mezinárodního vývoje

Aktuální rychlý pokles úrovně plodnosti nepředstavuje izolovaný jev omezený na konkrétní situaci v Česku, ale je součástí širšího demografického trendu patrného ve většině vyspělých zemí. Tento vývoj odráží dlouhodobé změny reprodukčního chování, které jsou výsledkem komplexní souhry ekonomických, sociálních i kulturních faktorů. Pandemie covidu-19 mohla některé z těchto procesů krátkodobě zesílit či urychlit, nepředstavuje však jejich hlavní příčinu (Sobotka et al., 2023; Slabá & Štastná, 2025).

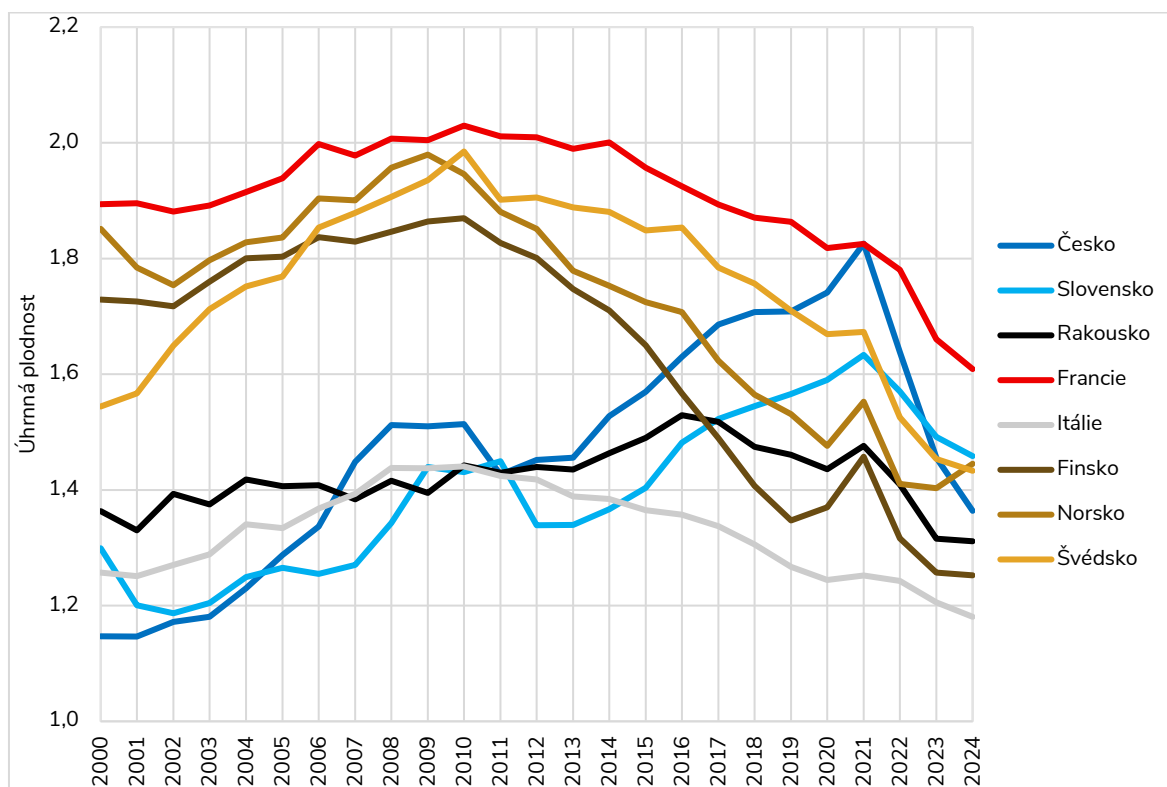
Koncem 20. století došlo v baltských státech a ve většině zemí střední a východní Evropy k prudkému poklesu úrovně plodnosti v období společenské a ekonomické transformace, zatímco v severní a západní Evropě úroveň plodnosti stagnovala či mírně rostla. S nástupem nového tisíciletí docházelo k postupné konvergenci hodnot úhrnné plodnosti napříč Evropou a do roku 2008 byl ve většině států zaznamenán její růst (viz také graf č. 1.22). Mezinárodní finanční krize po roce 2008 však přinesla ekonomickou stagnaci a zhoršení podmínek na trhu práce, což se promítlo i do reprodukčního chování obyvatel. Výzkumy potvrzují procyklický vztah mezi hospodářským vývojem a úrovní plodnosti ve vyspělých zemích, tedy se zlepšující se ekonomickou situací států má úroveň plodnosti tendenci růst, se zhoršující se ekonomickou situací státu naopak klesat či stagnovat (Kocourková et al., 2019; Sobotka et al., 2011). Pokles plodnosti byl zejména v období ekonomické recese spojen s růstem nezaměstnanosti, která představuje jeden z indikátorů životní nejistoty (Matysiak et al., 2021). Nejvýraznější snížení plodnosti se tehdy projevilo v jižní Evropě a v některých státech střední a východní Evropy, kde došlo k výraznému zhoršení pracovních podmínek, zatímco v severní a západní Evropě byla souvislost mezi aktuálním ekonomickým vývojem a plodností slabší (Matysiak et al., 2021). Nicméně jsou to především země západní a severní Evropy, kde období ekonomické krize znamenalo zlom ve vývoji úrovně plodnosti a po roce 2010 ve většině z nich pozorujeme dlouhodobý a nezanedbatelný pokles ukazatelů úhrnné plodnosti.

Vedle ekonomických faktorů hrají významnou roli i změny v partnerském chování. V severských státech, kde úroveň plodnosti pozvolna klesá již od roku 2010 (graf č. 1.22), studie ukazují, že i v prostředí silného sociálního státu hraje významnou roli rostoucí nejistota na trhu práce, zejména mezi mladými dospělými, spolu s vysokými náklady na výchovu dětí včetně vysokých nákladů na bydlení a nestabilitou partnerských svazků. Právě severské země byly dlouho považovány za celosvětový vzor díky svým komplexním systémům, které po desetiletí úspěšně snižovaly vnímaná rizika spojená se založením rodiny. Současný vývoj však naznačuje, že ani tato dlouhá historie široké sociální podpory není pojistkou proti výkyvům a nedávnému poklesu úhrnné plodnosti v tomto regionu (Gauthier & Gietel-Basten, 2024). Je pozorován odklad vstupu do stabilních partnerských svazků, nižší pravděpodobnost uzavírání manželství a celkové oslabení vazby mezi partnerstvím a rodičovstvím, tedy situace, kdy menší podíl párů přechází k rodičovství (Rahnu & Jalovaara, 2023; Hellstrand et al., 2022; Cantalini et al., 2024). Tyto změny přispívají k dalšímu poklesu porodnosti, neboť stabilní partnerství zůstává hlavním kontextem pro narození prvního dítěte. Současně se mění životní trajektorie, kdy vzdělání, kariéra a individualizovaný životní styl získávají vyšší prioritu a rodičovství je častěji vnímáno jako náročný projekt (OECD, 2023) vyžadující stabilní podmínky. Zpráva OECD (2024) zdůrazňuje situaci Norska, kde plodnost po roce 2009 prudce klesá k nízkým hodnotám, a to i přes to, že norská ekonomika patřila k nejsilnějším v regionu a rychle se zotavila z tehdejší ekonomické krize. OECD (2023) ve svých analýzách uvádí, že hlavní příčiny neleží v norské rodinné politice, ekonomice ani na trhu práce, ale část těchto změn lze přičíst proměnám sociálních norem a postojů k zakládání rodiny. To je patrné zejména z toho, že norští rodiče mají děti později v životě a volí menší rodiny než předchozí generace (též Hellstrand et al., 2021). OECD (2024) k tomu přidává také vliv proměny postojů mužů, neboť v Norsku jsou to nyní častěji právě muži, kteří se staví proti narození (dalšího) dítěte. To pravděpodobně souvisí se společenskými normami, které od otců vyžadují mnohem vyšší míru časového a emočního zapojení, což vede k jejich větší zdrženlivosti vůči rodičovství, k jeho odkládání nebo celkově odmítání. Celkově v severském regionu

naráží štedré rodinné politiky (často přesahující 3 % HDP) na své limity, například ve Finsku je pozorován vzestup nového „ideálu bezdětnosti“ (OECD, 2024).

Sobotka (2017) ukazuje, že severské země byly dlouho schopny díky silným sociálním politikám, vysoké zaměstnanosti žen a institucionální podpoře kombinace práce a rodiny kompenzovat odklad porodů do vyššího věku. Tato vysoká míra „dohánění“ odložených porodů udržovala úroveň jejich generační plodnosti relativně stabilní a blízkou úrovni 2,0 dítěte, což ostře kontrastovalo se situací v jižní Evropě, kde odklad rodičovství vedl k trvalému poklesu intenzity plodnosti. Současný vývoj v severských zemích však naznačuje zásadní zlom. Hellstrand et al. (2021) dokumentují, že po roce 2010 stabilní severský model plodnosti začíná oslabovat. Zatímco dříve byl pokles úhrnné plodnosti interpretován jako dočasný důsledek odkladu, nová data ukazují, že mechanismy dohánění odložených porodů ve vyšším věku selhávají. Pokles plodnosti se nyní týká všech věkových skupin mezi 20 a 39 lety a je primárně tažen poklesem pravděpodobnosti narození prvního dítěte, což vede k rostoucí bezdětnosti. Podle prognóz tak severské země přestávají být „výjimkou“ z hlediska úrovně generační plodnosti a očekává se, že plodnost u žen narozených koncem 80. let klesne z původních 2,0 na přibližně 1,8 dítěte, přičemž ve Finsku může propadnout až pod hranici 1,6. Tento trend potvrzuje, že ani silné instituce a genderová rovnost již nedokáží plně tlumit širší evropský posun směrem k nižší celkové intenzitě plodnosti, který je pravděpodobně spojen s rostoucí nejistotou a proměnou životních aspirací mladé generace. Další studie (OECD, 2024; Gauthier & Gietel-Basten, 2024) ukazují, že pokud dojde k nesouladu mezi politikami a měnícími se aspiracemi občanů, mají i ty nejštedřejší systémy problém trend klesající plodnosti zvrátit.

Graf č. 1.22 Vývoj úhrnné plodnosti ve vybraných evropských zemích v letech 2000 až 2024

Zdroj: Eurostat Database, 2026a

Výzkumy naznačují, že přímý vliv rodinných politik na zvýšení plodnosti zůstává skromný (přibližně 0,1 až 0,2 dítěte na ženu) a často ovlivňuje spíše načasování porodů než jejich celkový počet (Gauthier & Gietel-Basten, 2024). Autoři zdůrazňují nutnost přehodnotit, jak se úspěch rodinných politik vůbec měří, a navrhuje namísto sledování úhrnné plodnosti, která často odráží jen krátkodobé výkyvy v načasování porodů, zaměřit se na to, do jaké míry politiky umožňují lidem skutečně realizovat jejich vlastní reprodukční záměry a přání (tamtéž).

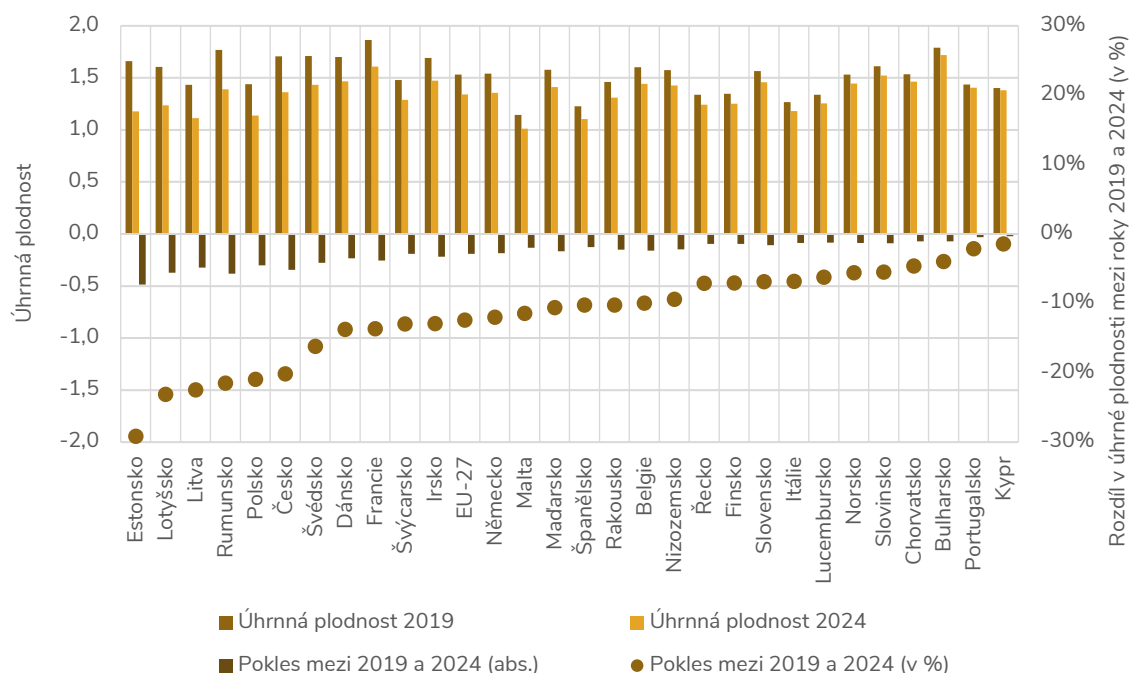
Francie díky viditelné a štědré politice dlouhodobě patřila v rámci Evropy k zemím se stabilní a vysokou úrovní plodnosti. Studie ukazují, že klíčem k tomuto historickému úspěchu bylo právě mezipředmětové propojení rodinné politiky s dalšími sektory, jako je politika bydlení, vzdělávání a zdravotnictví, což vyžaduje úzkou koordinaci mezi různými ministerstvy (Gauthier & Gietel-Basten, 2024). Také zde však v poslední dekádě úroveň plodnosti klesá, přičemž pokles zrychlil po roce 2021, a v roce 2025 dosáhla úhrnná plodnost hodnoty 1,56, což je pro Francii nejnižší hodnota od konce 1. světové války (INSEE, 2026). Podle některých studií tam vedlo zpřísnění kritérií pro nárok na příspěvky v raném dětství k poklesu plodnosti skrze odklad porodů do pozdějšího věku, což pravděpodobně odráží vyšší citlivost mladších lidí na přímé náklady spojené s rodičovstvím (OECD, 2024). Nicméně nejedná se o jedinou příčinu dlouhodobého poklesu. Tento trend je ve Francii

i v celém regionu OECD patrný již od období po ekonomické krizi a v posledních letech dále zrychluje. Podle analýz OECD k tomu přispívají především dramaticky rostoucí náklady na bydlení, které tvoří čím dál větší bariéru pro zakládání rodin. Vedle ekonomických faktorů pak hraje zásadní roli hlubší hodnotový posun mladé generace (OECD, 2024). Bouchet-Valat & Toulemon (2025) ukazují, že pokles plodnosti ve Francii je spojen především s poklesem ideálního i zamýšleného počtu dětí, což odráží hlubší změnu rodinných preferencí v populaci. Zesilující odklad rodičovství a nesoulad mezi plány a realitou vede k tomu, že zamýšlený počet dětí se často nenaplní, což se promítá do nižší konečné plodnosti. Hlavní vysvětlení aktuálního vývoje lze shrnout do několika vzájemně propojených faktorů: (1) změny v představách o rodině a budoucnosti, kdy mladší generace častěji preferují menší rodiny a část lidí zvažuje i bezdětnost; (2) hodnotové posuny směrem k větší individualizaci a rovnosti genderových rolí, přičemž egalitární postoje jsou dle dat z roku 2024 spojeny s nižšími fertilitními záměry; (3) rostoucí nejistotu ohledně budoucnosti, zahrnující ekonomické obavy, klimatickou změnu a širší společenské nejistoty, které snižují ochotu mít děti (Bouchet-Valat & Toulemon, 2025). Studie zároveň ukazuje, že tyto trendy jsou široce rozšířené napříč sociálními skupinami a nejsou omezeny jen na ekonomicky slabší vrstvy, ale souvisejí s celkovou proměnou životních očekávání a rodinných modelů ve francouzské společnosti.

Kromě samotné výše podpory Gauthier a Gietel-Basten (2024) zdůrazňují zásadní roli stability a předvídatelnosti celého systému. Časté reformy, změny podmínek nebo rušení dříve zavedených schémat totiž činí rodinnou politiku nespolehlivou a matoucí, což může mít na plodnost negativní dopad i v zemích, které jsou jinak k rodinám velmi šetrné. Dalším klíčovým faktorem je pak to, co autoři označují za „chybné cílení“. Mnohé pronatalitní strategie (např. v Maďarsku či Rusku) se soustředí primárně na podporu vícedětných rodin. Studie však upozorňuje, že v současném kontextu je pomoc nejvíce zapotřebí již v raných fázích zakládání rodiny, tedy při formování partnerského vztahu, hledání stabilního bydlení a zaměstnání a přechodu k prvnímu dítěti, kdy mladí lidé narážejí na nestabilitu trhu práce a obtížnou dostupnost bydlení (Gauthier & Gietel-Basten, 2024).

Zaměříme-li se na srovnání úrovně plodnosti v evropských zemích mezi roky 2019 (poslední rok, který není z hlediska mezinárodního srovnání ovlivněn výkyvy způsobenými pandemií covidu-19 a efekty sčítání) a 2024, došlo ve všech evropských zemích k poklesu plodnosti (graf č. 1.23). Česko patří do skupiny zemí, kde úroveň plodnosti mezi roky 2019 a 2024 klesla nejvíce, a to nejen v absolutním vyjádření, ale také relativně. Ze sledovaných zemí o více než 20 % klesla plodnost vedle Česka také v Pobaltských státech, Rumunsku a Polsku (graf č. 1.23). Nejnižší relativní pokles mezi roky 2019 a 2024 zaznamenaly země, které se již v roce 2019 pohybovaly v úhrnné plodnosti pod úrovní 1,5 (s výjimkou Bulharska).

Graf č. 1.23 Úhrnná plodnost v evropských zemích a její pokles (abs. a v %) mezi roky 2019 a 2024

Zdroj: Eurostat Database, 2026b; zpracování vlastní

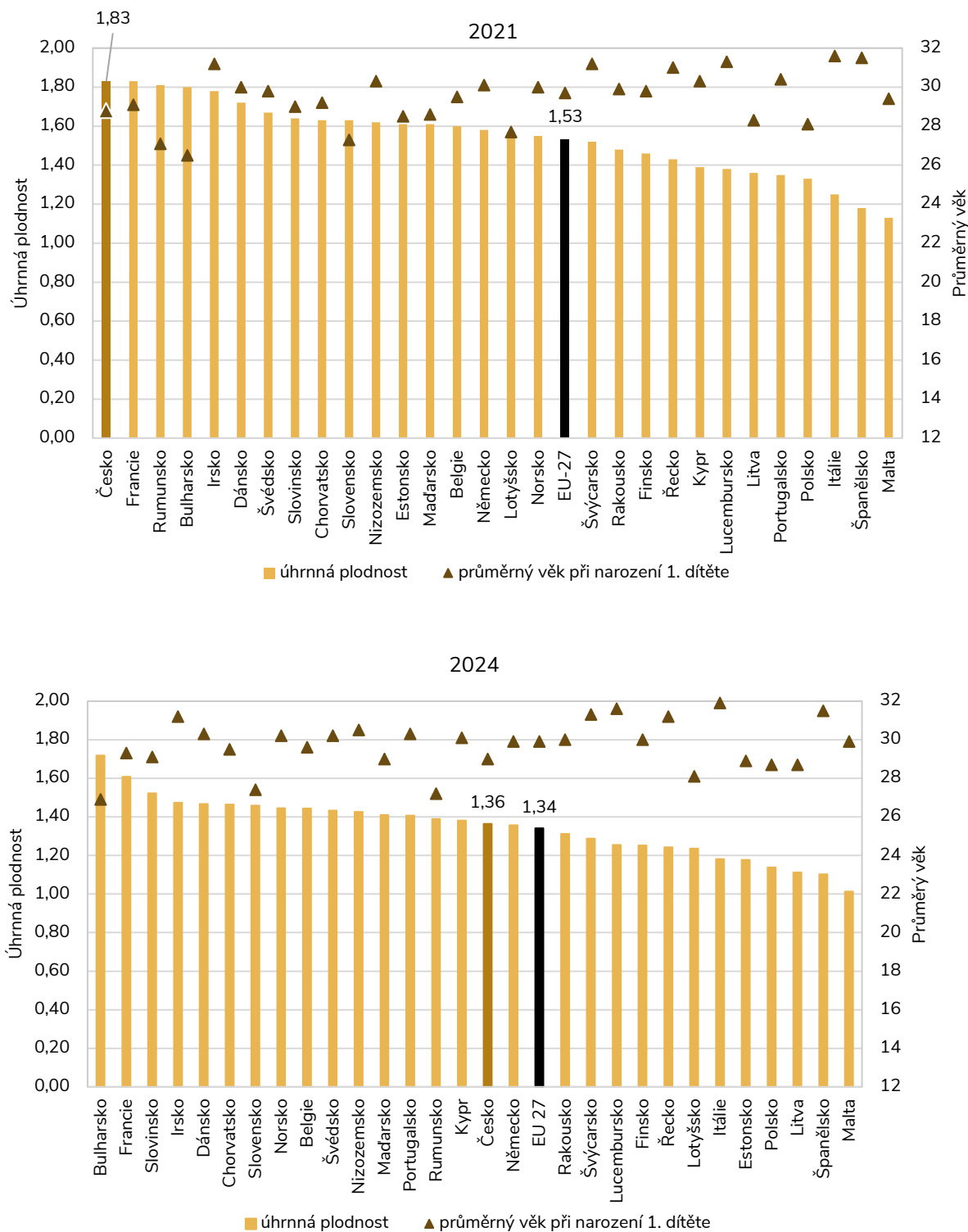
Sobotka et al. (2023) identifikují tři hlavní důvody tohoto poklesu, který je nejdynamičtější v postpandemickém období: (1) návrat k předpandemickým trendům, které byly ve většině evropských zemí již před covidem-19 ve znamení klesající plodnosti, (2) odklad rodičovství v důsledku obnovení pracovního a společenského života a (3) krátkodobý odklad početí v souvislosti s obavami části žen z očkování během těhotenství, neboť analýzy poukazují na časovou souvislost mezi zahájením vakcinačních kampaní a poklesem počtu narozených dětí přibližně o devět měsíců později (Jasilioniene et al., 2024; Slabá et al., 2024b; Winkler-Dworak et al., 2024). Zeman (2026) doplňuje, že nejhlubší pokles v posledních letech po začátku války na Ukrajině je patrný v zemích sousedících nebo blízkých Ukrajině, tedy v zemích střední Evropy, pobaltských zemích a Polsku. Situace v Česku v posledních několika letech však vykazuje některá specifika. Zatímco v řadě vyspělých zemí pozvolna klesala úroveň plodnosti již v předpandemickém období, Česko zaznamenalo mimořádně příznivý vývoj, kdy úhrnná plodnost vzrostla z hodnot kolem 1,43 dítěte na jednu ženu v roce 2011 až na 1,82 v roce 2021 (viz graf č. 1.22). V roce 2021 patřilo Česko spolu s Francií mezi země s nejvyšší úrovní plodnosti v Evropě, vysoko (o 0,3) nad průměrem EU-27 (graf č. 1.22). Během pouhých dvou let se však situace změnila. Ačkoli úroveň plodnosti klesala ve většině evropských zemí, v Česku klesala výrazně rychleji a země se v roce 2024 propadla blízko k evropskému průměru (graf č. 1.24). Tento rychlý obrat poukazuje na značnou citlivost reprodukčního chování české populace na změny vnějších podmínek.

Z hlediska strukturálních faktorů se jako důležité jeví především změny společenské situace po uvolnění pandemických omezení. Významnou roli sehrává i ekonomická situace domácností. Studie z období pandemie ukazují, že reprodukční plány, zejména u mužů, byly silně ovlivněny očekáváním budoucí finanční situace. Pozitivní očekávání zvyšovalo pravděpodobnost plánování dítěte, zatímco ekonomická nejistota vedla k odkladům rodičovství (Slabá, 2023). V postpandemickém období se navíc objevily nové ekonomické tlaky spojené s inflací a růstem životních nákladů, což mohlo dále oslabit ochotu mladých párů plánovat potomky.

Česko se tak během krátké doby přesunulo z přední příčky do skupiny zemí s úrovní úhrnné plodnosti okolo průměru Evropské unie (graf č. 1.24). **Přestože současný pokles odpovídá širším trendům ve vyspělých zemích, rychlost změny naznačuje, že vývoj v Česku může být výrazně ovlivňován krátkodobými ekonomickými a společenskými impulzy.** Další vývoj bude záviset zejména na stabilizaci ekonomických podmínek, dostupnosti bydlení, podpoře sladování práce a rodiny a na tom, zda dojde k obnovení vstupu mladých generací do stabilních partnerských svazků a rodičovství.

Z hlediska průměrného věku při narození prvního dítěte patří české ženy stále spíše k mladším prvorodičkám. Mezinárodní srovnání (graf č. 1.24) ukazuje, že v řadě evropských zemí průměrný věk při narození prvního dítěte postupně překračuje hranici 30 let a v některých se dokonce začíná blížit 32 rokům (v roce 2024 Itálie – 31,9 let, Lucembursko – 31,6, Španělsko – 31,5). Zároveň platí, že země, které patří k těm s nejvyšším průměrným věkem při narození prvního dítěte, vykazují dlouhodobě také nejnižší úroveň plodnosti.

Graf č. 1.24 Úhrnná plodnost a průměrný věk žen při narození 1. dítěte ve vybraných evropských zemích v letech 2021 a 2024

Zdroj: Eurostat Database, 2026a, b; zpracování vlastní

1.4 Reprodukční zdraví

1.4.1 Potratovost, ukončená těhotenství

Ve sledovaném období zůstává **umělá potratovost v Česku na historicky nízkých úrovních**, přičemž nejvýraznější pokles umělé potratovosti proběhl během 90. let 20. století. Na přelomu 80. a 90. let byla umělá potratovost několikanásobně vyšší a interrupce představovaly běžnou součást plánovaného rodičovství. Zatímco na začátku 90. let připadalo zhruba jedno umělé přerušení těhotenství na jednu ženu během reprodukčního období, do roku 2000 klesl tento ukazatel úhrnné umělé potratovosti na méně než 0,5 a dále pokračoval v mírném poklesu. V roce 2023 dosáhla úhrnná umělá potratovost dosud nejnižší hodnoty 0,24 na jednu ženu (tabulka č. 1.17).

Tabulka č. 1.17 Vývoj ukazatelů potratovosti v ČR v letech 2015 až 2023 (vybrané roky)

Rok	2015	2019	2020	2021	2022	2023
Počet umělých přerušení těhotenství	20 403	17 757	16 886	15 492	16 438	15 088
Počet samovolných potratů	14 082	12 720	12 117	11 045	9 859	8 925
Úhrnná umělá potratovost	0,29	0,28	0,27	0,26	0,27	0,24
Úhrnná samovolná potratovost	0,20	0,19	0,18	0,17	0,15	0,14

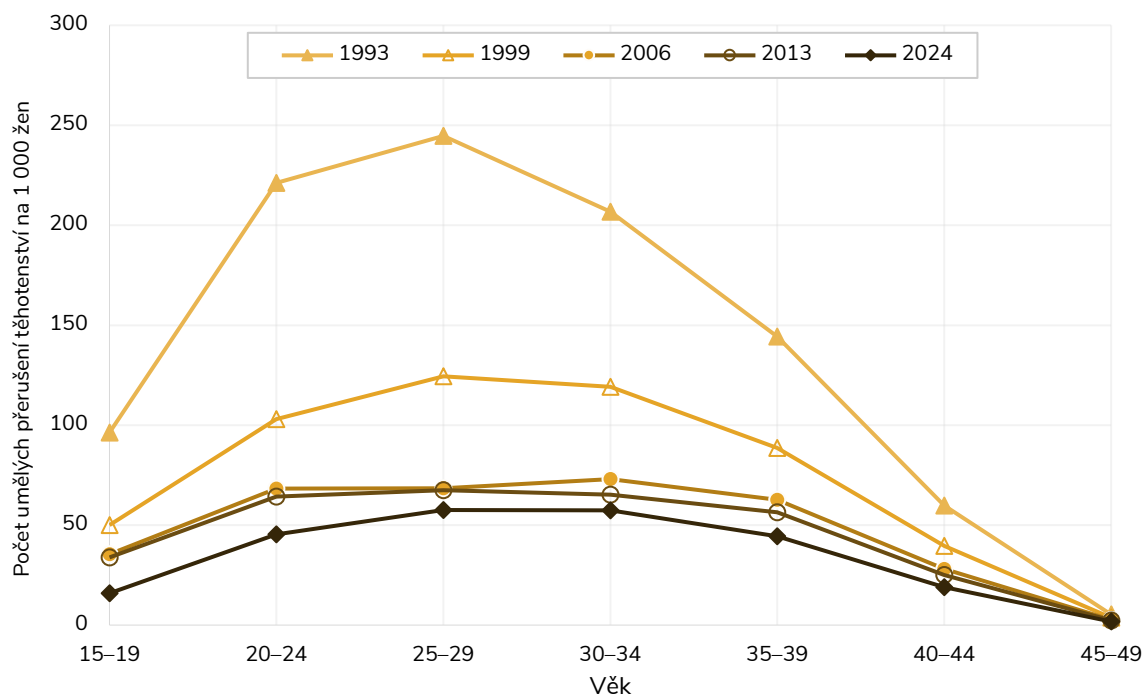
Pozn: Data za rok 2024 nejsou dostupná ve srovnatelné časové řadě, neboť od tohoto roku ČSÚ nepřebírá od ÚZIS data o potratech.

Zdroj: ČSÚ, 2024a; zpracování vlastní

Jak ukazuje graf č. 1.25, pokles intenzity umělé potratovosti probíhal téměř beze změn časování, průměrný věk ženy při interrupci se zvýšil pouze mírně z 29 na začátku 90. let na 30 let od roku 2021 (Kocourková et al., 2023). V současné době se mezi 20. a 39. rokem věku intenzita umělé potratovosti příliš neodlišuje, nižší je u žen mladších 20 let a starších 40 let, přičemž především v nejmladší věkové kategorii sledujeme po celé období pokračující významný pokles intenzity (graf č. 1.25).

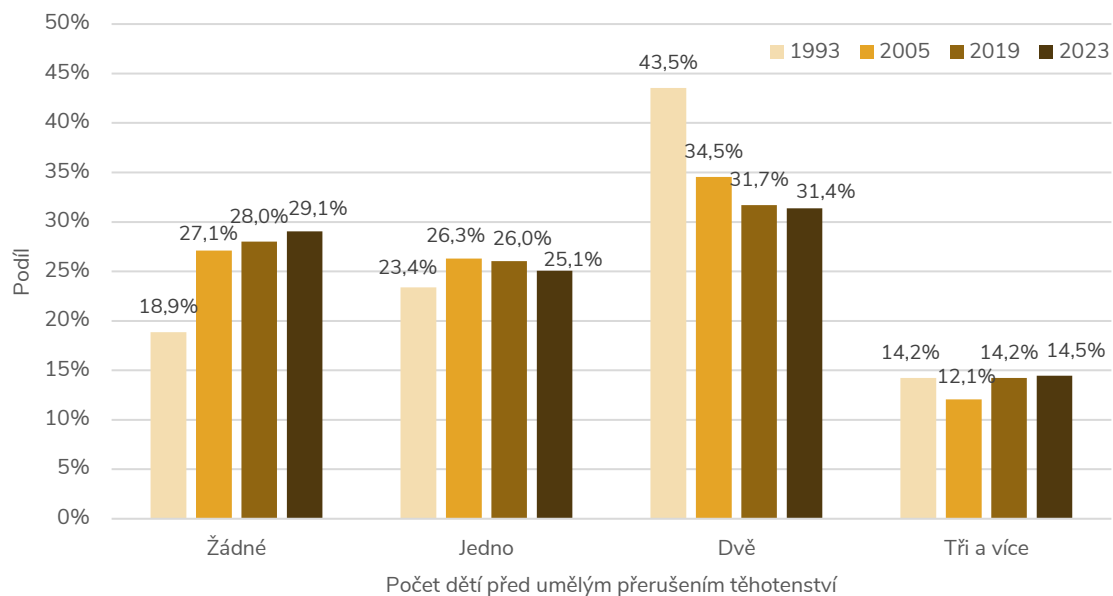
Struktura žen podstupujících umělé přerušení těhotenství je dlouhodobě charakterizována převahou žen se dvěma dětmi. I když jejich podíl klesl z 44 % v roce 1993 na 31 % v roce 2023, stále představují nejpočetnější skupinu a nepřímě tak potvrzují přetrvávající význam dvoudětného modelu rodiny (graf č. 1.26). Výrazné zastoupení na umělých přerušeních těhotenství mají rovněž bezdětné ženy, jejichž podíl se od roku 1993 zvýšil z 19 % na 29 % v roce 2023, což ukazuje na rostoucí význam raných fází reprodukční dráhy při rozhodování o ukončení těhotenství.

Graf č. 1.25 Míry umělé potratovosti na 1 000 žen dle věku, ve vybraných letech

Zdroj: ČSÚ, 2015, 2024a, Jírová et al. 2026; zpracování vlastní

Graf č. 1.26 Umělá přerušení těhotenství podle počtu živě narozených dětí ženě, ve vybraných letech

Zdroj: ČSÚ, časová řada, nedat

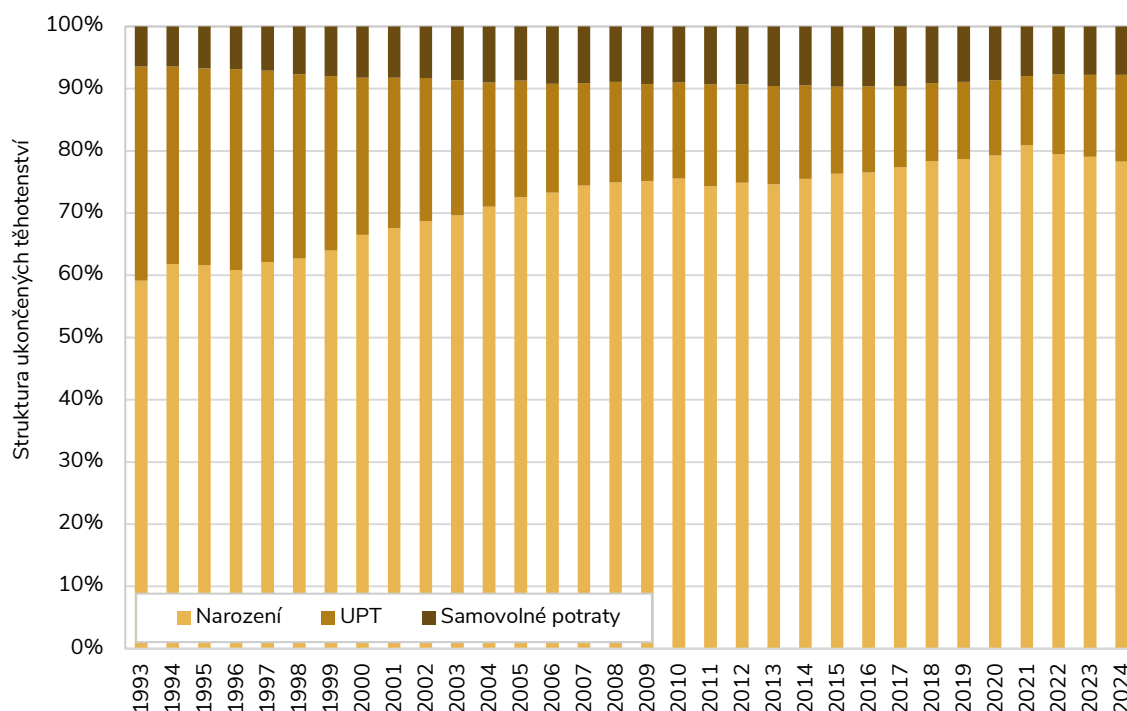
Výraznější změny průměrného věku byly patrné u **samovolných potratů**, kde se průměrný věk ženy mezi lety 1993 a 2022 zvýšil o 5 let, z 27 na 32 let (Kocourková et al., 2023). Tento vývoj odráží posun reprodukčního chování žen do vyššího věku, který se promítá také do mírného nárůstu počtu a intenzity samovolných potratů především po roce 2000. Nicméně v posledních letech také úhrnná samovolná potratovost postupně klesá z hodnot 0,2 v roce 2015 na 0,14 v roce 2023 (tabulka č. 1.17). Je však nezbytné brát v úvahu podhodnocení evidence samovolných potratů, především v prvních týdnech těhotenství.

Výrazné snížení umělé potratovosti zároveň s rychlým odkladem plodnosti do vyššího věku umožnilo v 90. letech masové rozšíření hormonální antikoncepce (Kocourková & Fait, 2011). Podíl žen užívajících hormonální antikoncepci narůstal až do roku 2007, kdy dosáhl téměř 50 % ze všech žen v reprodukčním věku. Poté následoval pokles na úroveň okolo 30 % v roce 2021 (Kocourková et al. 2025). Data šetření „GGP – Současná česká rodina (2020–2022)“ ukazují, že k největšímu propadu v užívání hormonální antikoncepce ve formě pilulky došlo u nejmladších žen ve věku 18–27 let (ze 76 % v roce 2005 na 37 % v letech 2020–2022). Ukazují také aktuální diverzifikaci antikoncepčních strategií: nejčastěji používanou metodou je kondom (deklaruje 32 % mužů a 25 % žen), následuje hormonální antikoncepce v podobě pilulky (18 % mužů a 23 % žen) a přerušovaná soulož (17–18 %), přičemž kombinované užívání metod, zejména kondomu a hormonální pilulky, je běžné (Kocourková et al., 2025).

Struktura ukončených těhotenství se vlivem výrazného poklesu úrovně umělé potratovosti v dlouhodobém pohledu značně proměnila (graf č. 1.27). Podíl umělých přerušení těhotenství klesl z 34 % v roce 1993 na 14 % v roce 2024, zatímco podíl porodů vzrostl z 59 % na 78 %. Přibližně pětina umělých přerušení těhotenství je přitom dlouhodobě realizována ze zdravotních důvodů¹⁰ na straně ženy nebo plodu, po roce 2021 tento podíl klesl na současných 15 % (Jírová et al., 2026). Zároveň v dlouhodobém horizontu mírně vzrostl podíl samovolných potratů (z 6 % na počátku 90. let na 8 % v roce 2024), kde se odráží odklad mateřství do vyššího věku a s tím spojená vyšší rizika komplikací.

¹⁰ Jiné než zdravotní důvody nejsou statisticky sledovány.

Graf č. 1.27 Vývoj struktury ukončených těhotenství, 1993 až 2024 (v %)

Zdroj: ČSÚ, časová řada, nedat; ČSÚ, 2015; Jírová et al., 2026

1.4.2 Reprodukční obtíže a asistovaná reprodukce

Odklad rodičovství do vyššího věku, kdy průměrný věk žen při narození dítěte v Česku dosáhl hranice 30 let v roce 2015 a nadále stoupá, odpovídá vývoji ve většině evropských zemí, současně však přináší významné implikace pro reprodukční zdraví. S rostoucím věkem ženy přirozená plodnost postupně klesá, přičemž po 35. roce věku se riziko neplodnosti výrazně zvyšuje (Steiner & Jukic, 2016). Odklad reprodukce tak zvyšuje pravděpodobnost, že páry budou čelit obtížím s početím a budou nuceny hledat odbornou pomoc.

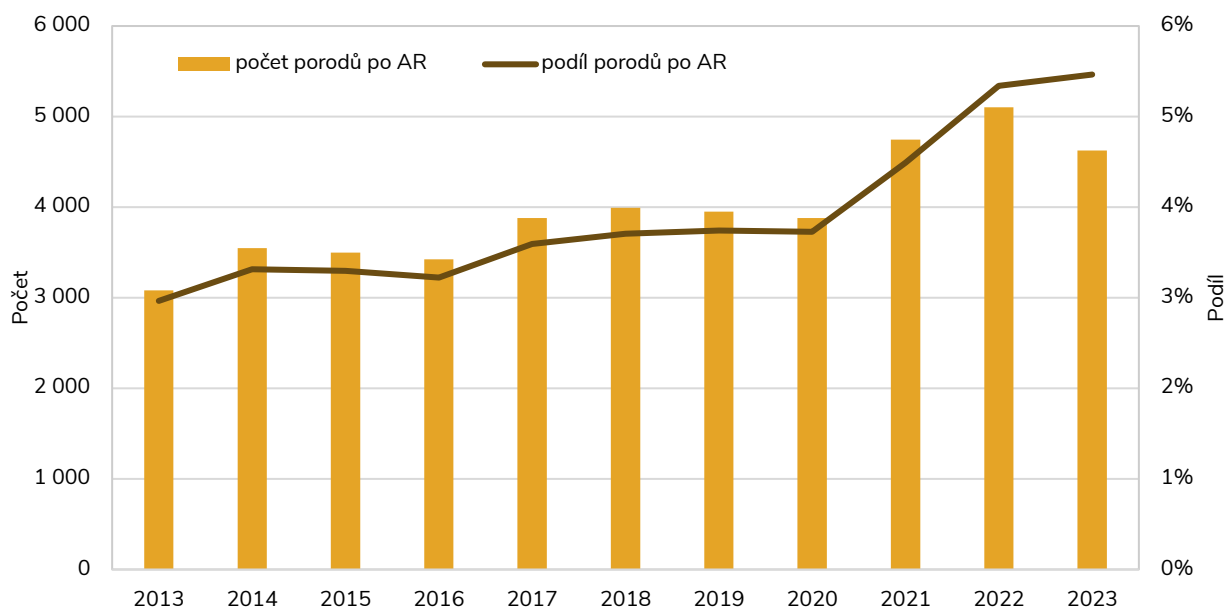
Poměrně široce rozšířenou zkušenost s obdobím, kdy se páru po určitou dobu nedaří počít dítě i přes to, že se o rodičovství snaží, potvrzují data ze šetření „GPP – Současná česká rodina (2020–2022)“. Obtíže s početím, definované ve výzkumu jako neúspěšná snaha o početí trvající alespoň 12 měsíců, se výrazně liší podle věku. Zatímco osoby do 30 let deklarují tuto zkušenost relativně vzácně, ve věku 40–49 let ji deklaruje více než čtvrtina žen i mužů (Šťastná & Volejníková, 2023). Mezi páry, které se aktivně snažily o početí v době konání šetření, má tuto zkušenost dokonce téměř polovina dotázaných. Subjektivní hodnocení plodnosti zároveň ukazuje, že s věkem roste podíl žen, které se považují za neplodné – mezi ženami ve věku 35–39 let jde přibližně o desetinu, ve věku 45–49 let již o třetinu (Šťastná & Volejníková, 2023). Existující české výzkumy přitom dlouhodobě upozorňují, že

zdravotní obtíže představují významný faktor nenaplnění reprodukčních záměrů, zejména v situacích, kdy dochází k neplánovanému odkladu narození prvního či druhého dítěte do vyššího věku žen (Šťastná et al., 2017, 2019).

Reprodukční obtíže se promítají také do strategií, které jednotlivci a páry volí při jejich řešení. Přibližně pětina osob v reprodukčním věku uvádí zkušenost s využitím některé z metod napomáhajících otěhotnění, přičemž nejčastější jsou méně invazivní postupy, jako je sledování ovulace či konzultace s lékařem. Pokročilé metody, včetně asistované reprodukce, využívá menší část populace, avšak jejich význam roste zejména mezi osobami se zkušeností s dlouhodobou neúspěšnou snahou o těhotenství (Šťastná & Volejníková, 2023). V této skupině převažuje aktivní snaha problém řešit a výrazně častější je i využívání medicínských intervencí.

Odklad rodičovství tak zvyšuje nejen riziko obtíží s početím, ale i potřebu odborné diagnostiky a léčby, přičemž asistovaná reprodukce představuje důležitý, nikoli však plně kompenzační nástroj. Administrativní data Národního registru reprodukčního zdraví (ÚZIS) ukazují dlouhodobý nárůst počtu cyklů asistované reprodukce směřujících k otěhotnění u tuzemských pacientek, a to i přes krátkodobý výkyv v roce 2020 z důvodu pandemie covidu-19 (Šťastná et al., 2025). Tento trend se promítá také do rostoucího podílu porodů po asistované reprodukci (graf č. 1.28).

Graf č. 1.28 Vývoj počtu a podílu porodů po asistované reprodukci, 2013 až 2023

Zdroj: Šťastná et al., 2025

2. Sociálně-ekonomické podmínky pro rodiny v ČR

Sylva Höhne, Jana Paloncyová

Životní podmínky jednotlivců a rodin týkající se pracovního postavení, příjmové a materiální situace včetně bydlení představují významný rámec, v němž se formují životní a rodičovské postoje, strategie a plány. Svoji roli nepochybně hrají také vnější podmínky, v souvislosti s reprodukčními plány jde především o opatření rodinné politiky v oblasti sladování práce a rodiny či finančních a nefinančních transferů mezi rodinami a společností. Předmětem zájmu jsou tak podmínky pro rodiče na trhu práce, genderová rovnost, dostupnost služeb péče o děti, příjmová a bytová situace rodin. Důležité je zmínit také celkové společenské a ekonomické ocenění a uznání nákladů, práce a času věnovaných v rodině dětem, z nichž má prospěch celá společnost (ekonomicky se jedná o významný veřejný statek). Nelze opomenout rovněž připravenost mladých lidí na vztahový život, budování kvalitních a stabilních partnerských vztahů a partnerské a rodičovské kompetence nezbytné pro zakládání rodin.

V porovnání s roky 2020 až 2022, kdy česká ekonomika čelila pandemii covidu-19 (a souvisejícím restriktivním opatřením dopadajícím na jednotlivce, rodiny i ekonomické subjekty), energetické krizi, vysokému růstu cen a ekonomickým důsledkům započatého válečného konfliktu na Ukrajině (Paloncyová et al., 2023), **přinesly roky 2023 až 2025 jisté hospodářské zklidnění a příslib ekonomického oživení**. Výkonnost ekonomiky měřená indexem hrubého domácího produktu vykazala počínaje rokem 2024 (po předchozí roční stagnaci na úrovni 0,2 %) opětovný růst (1,1 % v roce 2024 a 2,4 až 2,8 % v prvních třech čtvrtletích roku 2025), míra inflace se z hodnot 15,1 % v roce 2022 a 10,7 % v roce 2023 výrazně snížila a v dalších dvou letech oscilovala mezi 2 a 3 % (ČSÚ, 2025h). **Celkově však v letech 2022 až 2025 dosáhla inflace spotřebitelských cen kumulativního nárůstu o více než 33 %**, přičemž k největšímu inflačnímu šoku došlo na začátku tohoto období v souvislosti s energetickou krizí v důsledku války na Ukrajině. Výraznější růst zaměstnanosti (v porovnání s koncem roku 2022) připadl až na začátek roku 2025 a udržel se i v druhém čtvrtletí, ve třetím čtvrtletí dosáhla celková zaměstnanost rekordních 5,51 milionu osob, a to především díky sektoru služeb. Naproti tomu v průmyslu se počet pracujících nadále snižoval (tamtéž).

Na jedné straně **dílčí pozitivní změny, na straně druhé ale pokračující zhoršování celkové ekonomické a sociální situace v ČR** dokumentuje ve svých každoročních zprávách *Agentura pro sociální začleňování*. Její analýzy za roky 2023 a 2024 poukazují prostřednictvím indexu sociálního vyloučení na **stoupající počet obcí, které jsou zatíženy více než jedním typem sociálního problému** (Agentura pro sociální začleňování, 2024; 2025). To znamená, že v daných obcích dochází ke kumulaci nebo častějšímu výskytu potíží s nezaměstnaností, špatnou dostupností bydlení či zadlužeností obyvatel. Z těchto zpráv vyplývá, že v obou sledovaných letech se do negativního vývoje indexu propsal vyšší počet dlouhodobě nezaměstnaných a vyšší počet vyplacených

příspěvků na bydlení a příspěvků na živobytí. V pozadí tohoto vývoje autoři spatřují strukturální problémy trhu práce a zhoršující se dostupnost a udržitelnost bydlení. Pozitivně naproti tomu působil pokles počtu osob v exekuci (k čemuž přispěly legislativní změny v oblasti oddlužení i efektivnější dluhové poradenství) a úbytek počtu předčasných odchodů žáků ze systému základního vzdělávání (zřejmě v důsledku rozšíření podpůrných opatření ve školách, jako například větší zapojení psychologů a speciálních pedagogů či realizace projektů zaměřených na děti ze znevýhodněného prostředí).¹¹ Agregace indexu sociálního vyloučení na úrovni krajů ukazuje, že nejzatíženější zůstává z tohoto pohledu kraj Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský, nicméně i ostatní kraje mají na svém území nadprůměrně zatížené obce (tamtéž).

2.1 Sladování práce a rodiny a ekonomika rodiny

Zvláště v rané fázi rodičovství, ale i později, hraje v oblasti skloubení pracovních a rodinných závazků zásadní roli několik faktorů, jimž je postupně věnována tato část. Podstatné jsou podmínky trhu práce, nastavení mateřské, otcovské a rodičovské dovolené a s nimi souvisejících dávek, dostupnost služeb péče o děti, ale také ze strany společnosti ocenění a uznání nákladů, práce a času věnovaných v rodině dětem. Vzájemná návaznost či kompatibilita zmiňovaných aspektů se následně promítá do reprodukčního chování s možným dopadem na demografické trendy.

Evropské společnosti v posledních letech čelí poklesu porodnosti a stárnutí populace, přičemž tyto trendy nejsou plně kompenzovány migrací (Šilhan & Palonciová, 2025). Tyto procesy byly navíc ovlivněny hospodářskými krizemi, doprovázenými úspornými opatřeními dotýkajícími se rodin, a pandemií covidu-19, které zasáhly jak porodnost, tak zaměstnanost. Výzkum zaměřený na země střední a východní Evropy proto zdůrazňuje **význam kombinace flexibilního trhu práce a politik reflektujících potřeby rodiny** jako důležitého nástroje pro zmírnění nepříznivých demografických trendů a posílení ekonomické konkurenceschopnosti regionu (Lukács Gellérné et al., 2025). Z analýzy využívající data *OECD Family Database* plyne, že **rozdíly v úrovni plodnosti mezi evropskými státy jsou do značné míry způsobeny nižším počtem žen, které mají v zemích s nízkou porodností děti vyššího pořadí**. Studie zároveň zdůrazňuje, že **dostupnost péče o děti ovlivňuje vztah mezi ekonomickým postavením ženy a jejím reprodukčním rozhodováním**. V zemích s omezenou dostupností péče o děti existuje mezi potenciální mzdou ženy, měřenou jejím vzděláním, a pravděpodobností narození druhého dítěte vztah ve tvaru písmene U, přičemž největším překážkám čelí ženy se středními příjmy. Naopak v zemích s dobře rozvinutou infrastrukturou v oblasti péče o děti je pravděpodobnost narození druhého dítěte pozitivně spojena s potenciální mzdou ženy. **Dostupné služby péče o děti tak mohou snižovat některé ekonomické náklady**

¹¹ Zpráva v této souvislosti upozorňuje na možné riziko v návaznosti na omezenější možnosti odkladů povinné školní docházky a ukončování přípravných tříd, což by se mohlo negativně promítnout do školní úspěšnosti dětí, které na první třídu z důvodu nižší školní zralosti nebo sociálního znevýhodnění nebudou v porovnání s vrstevníky připraveny (Agentura pro sociální začleňování, 2025).

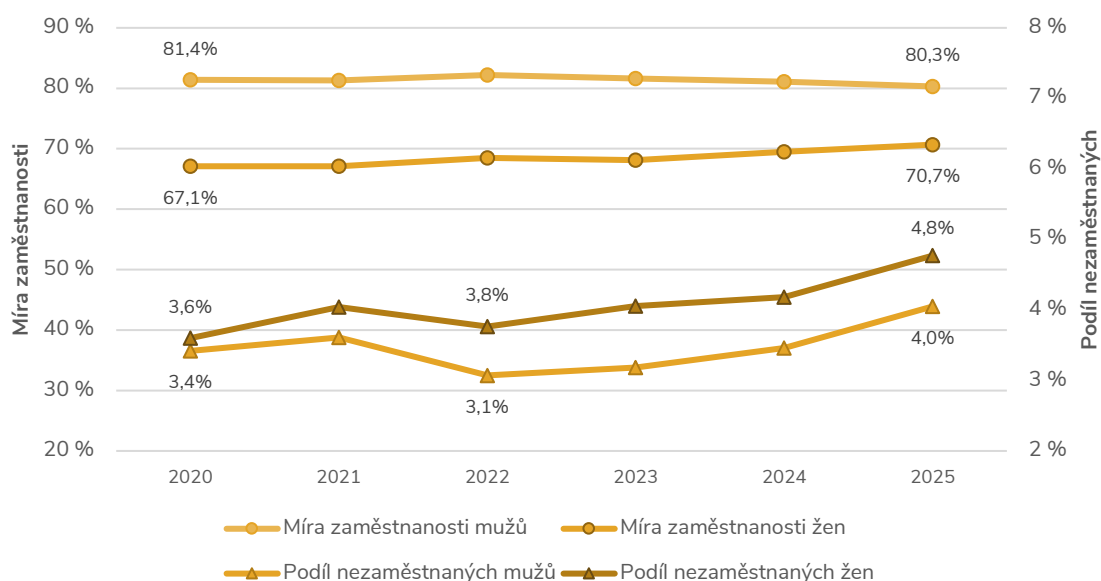
rodičovství a usnadňovat kombinaci pracovního a rodinného života zejména ženám se středním a vyšším vzděláním (d'Albis et al., 2017).

Empirické studie dále dokládají, že **dostupnost institucionální péče o malé děti může snižovat konflikty mezi pracovním a rodinným životem a tím podporovat rozhodnutí mít více dětí**. Například podle analýzy německé reformy, která rozšířila veřejnou péči o děti do tří let, vedlo zavedení univerzálně dostupných zařízení péče o děti k významnému zvýšení porodnosti. Projevilo se to především u porodů vyššího pořadí, zatímco dopad na první dítě byl relativně menší. Výsledky zároveň naznačují, že nejde pouze o časové posunutí porodů, ale o skutečný nárůst počtu narozených dětí, přičemž nebyly zjištěny negativní dopady na zdravotní výsledky novorozenců (Bauernschuster et al., 2016). Na příkladu Německa je dále zřejmé, že **dostupná péče o děti, zejména prostřednictvím celodenních zařízení, je spojena s vyšší zaměstnaností matek**. Tento efekt se přitom liší podle vzdělání žen a regionálního kontextu. V západním Německu je vztah mezi dostupností péče o děti a zaměstnaností matek výraznější, zejména u žen s vyšším vzděláním a po narození druhého dítěte. Ve východním Německu jsou tyto rozdíly méně výrazné, což studie dává do souvislosti s odlišným historickým vývojem zaměstnanosti matek a systémů péče o děti mezi oběma částmi Německa (Zoch, 2020). Pozitivní vliv na sladění profesní kariéry s mateřstvím přisuzují odborné analýzy sledující evropské země v detailnějším regionálním členění také kvalitě místních institucí, jimiž jsou myšleny veřejné služby především v oblasti vzdělávání a zdravotní péče (Giannantoni & Rodríguez-Pose, 2025).

2.1.1 Vliv rodičovství na postavení na trhu práce

Zatímco míra zaměstnanosti mužů (ve věku 15–64 let) zůstala v letech 2023 až 2025 bez výraznějších změn na vysoké úrovni srovnatelné s předchozími lety (kolem 80 %), o poznání nižší **zaměstnanost žen se zvedala z 67 % v letech 2020 a 2021 na necelých 71 % v roce 2025** (graf č. 2.1). Za zvyšující se zaměstnaností žen stojí celkové oživení sektoru služeb, postupné rozšiřování zkrácených úvazků (viz níže), rostoucí vzdělanost žen či rychlejší posun hranice důchodového věku oproti mužům (ČSÚ, 2025h). Dílčí vliv může mít i pokračující propad porodnosti odrážející se ve snižování počtu žen mimo ekonomickou aktivitu z důvodu péče o děti.

Graf č. 2.1 Míra zaměstnanosti mužů a žen ve věku 15–64 let a podíl nezaměstnaných mužů a žen v letech 2020 až 2025 (v %)

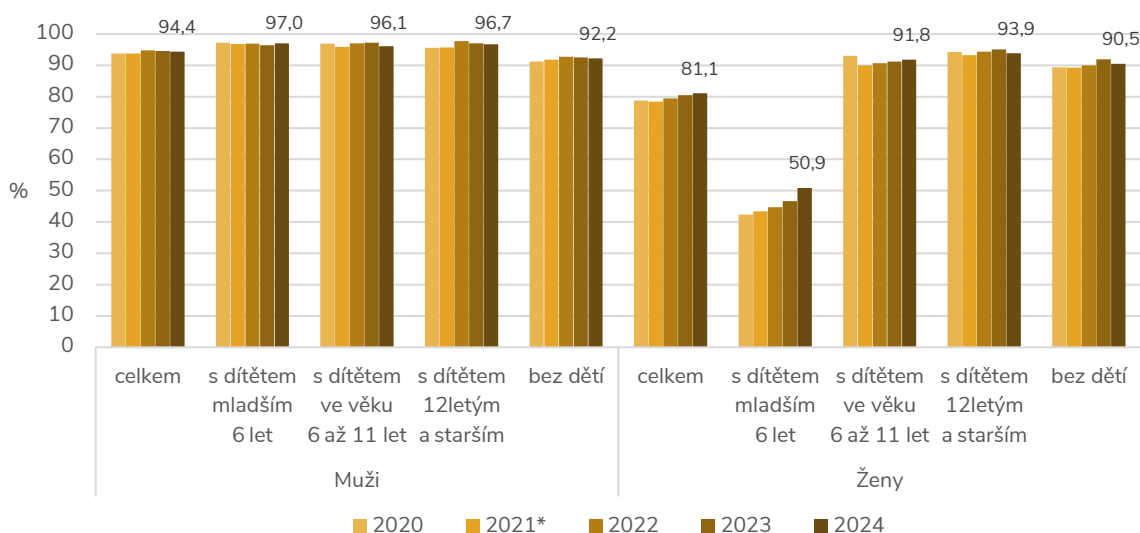
Zdroj: Eurostat Database, nedat.; ČSÚ, 2026a; MPSV, nedat.c.; MPSV, nedat.d.; zpracování vlastní

Přes vcelku pozitivní vývoj ekonomiky i celkové zaměstnanosti je po odeznění pandemie covidu-19 patrný **nárůst nezaměstnanosti**. Rostl jak celkový počet registrovaných nezaměstnaných (z průměrných 252 tisíc v roce 2022 přes 287 tisíc v roce 2024 na 328 tisíc v roce 2025; MPSV, nedat.c.; MPSV, nedat.d.), tak podíl nezaměstnaných mužů i žen (graf č. 2.1). Nezaměstnanost zůstává nadále nadprůměrná u nejmladší generace (do 24 let) a u osob se základním nebo středním vzděláním bez maturity (Eurostat Database, nedat.).

Míra participace na trhu práce se v průběhu životního cyklu proměňuje zvláště u žen, přičemž hlavní vliv je připisován rodičovství. Přestože se rodičovství v této souvislosti jeví jako překážka jejich vyšší aktivity na trhu práce, je třeba nezapomínat na hodnotu a přínos intenzivní rodinné péče pro zdravý vývoj dítěte v jeho raném věku. Zaměříme-li pozornost na věkovou kategorii od 25 do 54 let, se kterou lze nejčastěji spojit období péče o malé, předškolní a školou povinné děti, je v dlouhodobém časovém horizontu pracujících přes 90 % mužů daného věku. Takovou míru zaměstnanosti vykazují ženy zpravidla až po 45. roce věku. V mladším věku je jejich pracovní aktivita nižší. Například v roce 2024 pracovaly dvě třetiny žen (66 %) ve věku 25 až 29 let, přes tři pětiny žen (62 %) ve věku 30 až 34 let a tři čtvrtiny žen (76 %) ve věku 35 až 39 let (Eurostat Database, nedat.). **Zapojení žen do výdělečné činnosti je redukováno především obdobím péče o dítě do šesti let věku (graf č. 2.2). V roce 2024 pracovala v této životní fázi polovina žen ve věku 25 až 54 let, což bylo o necelých 9 p. b. více než před pěti lety.** Nutno dodat, že účast žen na trhu práce se v tomto období koncentruje do staršího předškolního věku dítěte, neboť podle dat z roku 2021 pracovala pouze každá pátá žena

s nejvýše dvouletým dítětem, ale až tři ze čtyř žen s dítětem tří až pětiletým (OECD Family Database, nedat.). S přechodem dítěte na základní školu se zaměstnanost žen zvyšuje a je srovnatelná s mírou participace bezdětných žen, která přesahuje 90 %. Z grafu č. 2.2 lze dále vyčíst, že **výdělečná aktivita mužů se s věkem nejmladšího dítěte nemění a je navíc ještě mírně vyšší v porovnání s bezdětnými muži**.

Graf č. 2.2 Míra zaměstnanosti mužů a žen ve věku 25–54 let podle věku nejmladšího dítěte v letech 2020 až 2024 (v %)

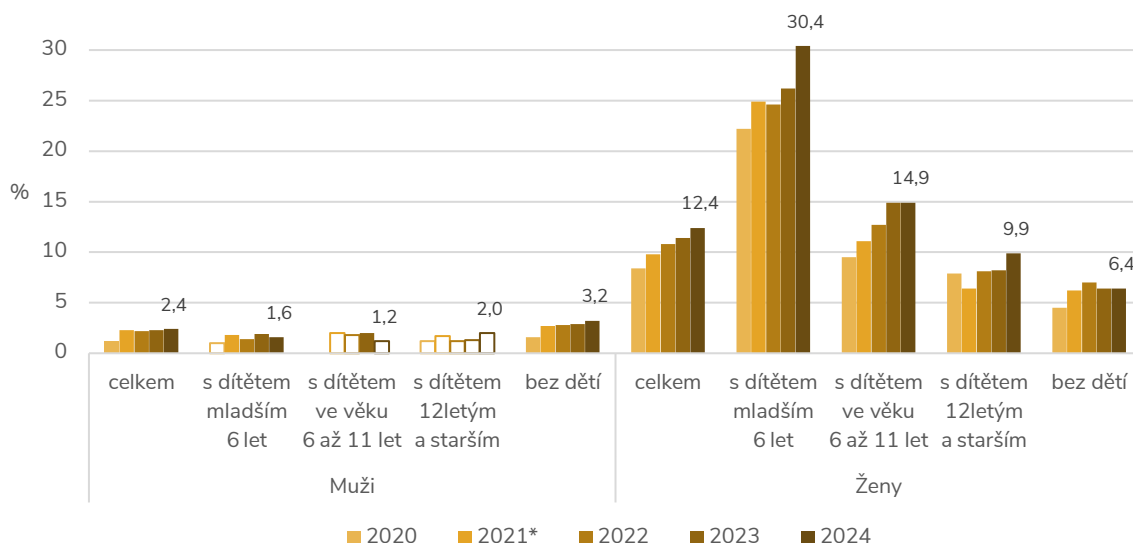

Pozn.: * přerušení časové řady v roce 2021

Zdroj: Eurostat Database, nedat.; zpracování vlastní

Přestože stále většina žen ve věku 25 až 54 let pracuje na plný úvazek, **využívání částečných úvazků se postupem času zvyšuje**, a to hlavně v zájmu sladění práce s rodinnými závazky (graf č. 2.3). V roce 2024 měla podle statistik Eurostatu zkrácenou pracovní dobu **téměř každá třetí pracující žena s dítětem do šesti let**. Dotazníkové šetření „GPP – Současná česká rodina 2020–2022“ dokládá, že pracující matky dětí do tří let věku pracovaly na částečný úvazek dokonce častěji než na plný (56 % vs. 44 %; Höhne & Paloncyová, 2023). Výdělečně činné matky dětí školního a staršího věku měly zkrácený úvazek v 10 až 15 % případů. Naproti tomu ženy, které nejsou vázány péčí o dítě, takto pracují stále spíše výjimečně (6 %). Jinak je tomu u mužů, u nichž je práce na zkrácený úvazek naopak mírně častější v případě těch bezdětných, i když celkově je pořád minimální (graf č. 2.3).

Graf č. 2.3 Podíl mužů a žen ve věku 25–54 let pracujících na částečný úvazek podle věku nejmladšího dítěte v letech 2020 až 2024 (v %)

Pozn.: * přerušení časové řady v roce 2021; nevybarvené sloupce u mužů značí nízkou spolehlivost dat v daných kategoriích

Zdroj: Eurostat Database, nedat.; zpracování vlastní

Rostoucí zájem o práci na částečný úvazek dokládají i data za 3. čtvrtletí roku 2025, kdy v ČR takto pracovalo až půl milionu osob, přičemž celkově jej mělo 15 % pracujících žen a 5 % pracujících mužů (ČSÚ, 2025h). V evropském kontextu se Česká republika v míře využívání zkrácených úvazků zvláště oproti zemím západní a severní Evropy drží stále spíše na chvostu (Eurostat Database, nedat.; Grossmann & München, 2025). **Shodně pro ČR i evropské země platí, že ženy je mají častěji než muži nebo že je více využívají matky (malých) dětí než ženy bezdětné či matky 15letých a starších dětí**, v dalších aspektech lze však najít jisté odlišnosti. Například zatímco **v řadě zemí EU je kratší pracovní úvazek nejčastější u nízkovzdělaných žen a s rostoucí výší dosaženého vzdělání takto ženy pracují zpravidla méně často, Češky vysokoškolačky je využívají v nejvyšší, případně srovnatelné míře jako ženy bez maturitního vzdělání** (tamtéž). Za tím mohou stát jak vyšší náklady ušlých příležitostí (pokud by nepracovaly vůbec), tak zřejmě i lepší finanční možnosti zajistit péči o dítě jinak (v předškolním zařízení, chůvou apod.). Podle analýzy Grossmanna s Münichem (2025) volí ve vyspělejších evropských zemích ženy částečný úvazek především v zájmu sladění práce s péčí o děti, kdežto v postkomunistických zemích včetně Česka není tento důvod primární, pravděpodobně i proto, že je nabídka práce na zkrácený úvazek nižší.

K častějšímu využívání zkrácených úvazků do jisté míry přispělo **zavedení pětiprocentní slevy na pojistném pro zaměstnavatele** z úhrnu vyměřovacích základů zaměstnanců, kteří z důvodu různých životních situací nemají sjednanou pracovní dobu na plný úvazek, ale na 8 až 30 hodin týdně. Konkrétně se jedná o zaměstnance starší 55 let, o rodiče pečující o dítě mladší 10 let, studenty,

zdravotně postižené a další zákonem specifikované osoby. Zákon č. 216/2022 Sb., který novelizoval zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, nabyl účinnosti k **1. únoru 2023**. Dané opatření zatím spíše než k vytváření nových pracovních pozic na zkrácený úvazek vedlo k uplatňování slev na stávající zkrácené úvazky. Za necelý rok 2023 vzniklo podle údajů MPSV nově 22,6 tisíc zkrácených úvazků, když slevu nárokovalo téměř 26 tisíc zaměstnavatelů celkově za skoro 124 tisíc zaměstnanců (MPSV, 2024b). Do konce roku 2024 se tyto počty již příliš nenavýšily, neboť k prosinci 2024 tuto slevu uplatnilo přibližně 27 tisíc zaměstnavatelů za 130 tisíc zaměstnanců (MPSV, 2025b). Během roku 2024 sleva připadala každý měsíc zhruba 22 tisícům zaměstnavatelů za více než 80 tisíc zaměstnaných. Daná sleva se týkala třikrát častěji žen než mužů a plynula nejčastěji do sektoru zdravotnictví a školství. Sleva byla nejčastěji čerpána na osoby pečující o dítě do 10 let (37 %) a v podobné míře (36 %) na pracující starší 55 let (tamtéž). Okolností bránící vyššímu využívání této slevy může být zvýšená administrativní zátěž pro zaměstnavatele (Bášová et al., 2024).

Další opatření na podporu rozšíření zkrácených úvazků představuje **sdílené pracovní místo**, které je v české legislativě ukotveno **od ledna 2021** (zákon č. 262/2006 Sb.). Spočívá v tom, že na jednom pracovním místě se po dohodě se zaměstnavatelem střídají dva nebo více zaměstnanců s kratší pracovní dobou a stejným druhem práce. Statistiky o využívání tohoto institutu zatím nejsou nikde k dispozici. Z dotazníkového šetření mezi zaměstnavateli realizovaného v roce 2022 lze nicméně vyčíst, že v porovnání s ostatními flexibilními formami práce jde stále o málo využívané opatření, uplatňované zhruba 2 % zaměstnavatelů a v jejich rámci přibližně čtvrtinou zaměstnanců (VÚPSV & TREXIMA, 2022).

2.1.2 Mateřská, otcovská a rodičovská dovolená

Není cílem zde uvádět podrobné nastavení daných institutů, které se většinou v čase zásadně nemění. Pozornost je tak soustředěna na jejich dílčí úpravy v posledních třech letech vztahující se na rodiče vlastních dětí. Jinými slovy příslušná legislativa řeší také možnosti čerpání této dovolené při převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů, nicméně tato specifikace zde pro zjednodušení není zahrnuta.

V České republice dlouhodobě platí, že v souvislosti s narozením dítěte vzniká zaměstnané ženě nárok na **mateřskou dovolenou**, a to po dobu **28 týdnů**, respektive 37 týdnů při narození vícera dětí. Je to dáno v § 195 zákoníku práce (zákon č. 262/2006 Sb.). Po tuto dobu ženě náleží **peněžitá pomoc v mateřství (PPM)**, dávka nemocenského pojištění (podle zákona č. 187/2006 Sb.). Tu si mohou nárokovat také nemocensky pojištěné osoby samostatně výdělečně činné. Výše PPM činí **70 %** (redukováného) denního vyměřovacího základu (DVZ), který se odvozuje od předchozího příjmu žadatele. Do hodnoty průměrné hrubé mzdy, která za první tři čtvrtletí 2025¹² činila zhruba 48 tisíc korun, odpovídá náhradový poměr PPM přibližně těm 70 % předchozí mzdy, s vyšší dosaženou mzdou se však náhradový poměr (kvůli redukci) postupně snižuje. Ze statistik České

¹² <https://csu.gov.cz/rychle-informace/prumerne-mzdy-3-ctvrtleti-2025>

správy sociálního zabezpečení (ČSSZ), která má vyplácení nemocenských dávek v gesci, vyplývá, že počet případů vyplacených dávek PPM se v čase snižuje, i v reakci na klesající porodnost. K 30. září 2025 bylo ženám nově vyplaceno kolem 40 tisíc dávek PPM, o dva roky dříve to bylo za stejné období o 10 tisíc dávek více (ČSSZ, nedat.). Vzhledem k počtu narozených dětí uplatňuje nárok peněžitou pomoc v mateřství přibližně sedm žen (rodiček) z deseti.

Institut **otcovské dovolené** byl do § 195a zákoníku práce zakotven od prosince 2022 (zákon č. 262/2006 Sb.). Nastoupit na ni mohou zaměstnanci po dobu poskytování dávky **otcovské poporodní péče**, která je v českém právním řádu zahrnuta počínaje únorem 2018 podle zákona o nemocenském pojištění (zákon č. 187/2006 Sb.). Nárokovat dávku rovněž mohou osoby samostatně výdělečně činné dobrovolně si platící nemocenské pojištění. Otcové zapsaní v rodném listě dítěte mohou začít dávku čerpat kdykoliv během prvních šesti týdnů věku dítěte, a to v kuse až po dobu **dvou týdnů**. Výše otcovské činí **70 %** (redukovaného) denního vyměřovacího základu. Podobně jako v případě PPM je patrný snižující se počet vyplácení těchto dávek – ke konci třetího čtvrtletí 2023 jich bylo vyplaceno přibližně 33 tisíc, o dva roky později 28 tisíc (ČSSZ, nedat.). Porovnáme-li počet narozených dětí s počtem případů vyplacené otcovské, pokračuje trend z roku 2022, kdy ji využije zhruba každý druhý otec.

Zaměstnané matky po skončení mateřské dovolené a zaměstnaní otcové od narození dítěte mají podle § 196 zákoníku práce (zákon č. 262/2006 Sb.) právo na **rodičovskou dovolenou**. V písemné žádosti podávané zaměstnavateli alespoň 30 dní předem uvádějí zamýšlenou délku trvání dovolené, a to nejdéle do doby, kdy **dítě dosáhne tří let věku**. Mohou ji čerpat přerušovaně, i oba rodiče najednou, což ale v praxi není obvyklé. Novela zákoníku práce účinná **od června 2025** přinesla dvě poměrně zásadní novinky týkající se rodičovské dovolené (zákon č. 262/2006 Sb. byl novelizován zákonem č. 120/2025 Sb.). První je obsažena v § 47, který upravuje **garanci stejné práce na stejném pracovišti** jako před rodičovskou dovolenou, dojde-li k nástupu do zaměstnání nejpozději den **před druhými narozeninami dítěte** (tuto garanci návratu na „stejnou židli“ má nadále zaměstnankyně při návratu po mateřské dovolené a zaměstnanec po skončení otcovské dovolené). Při pozdějším ukončení rodičovské dovolené nebo pokud původní práce odpadla a pracoviště bylo zrušeno, zaměstnavatel zařazuje zaměstnance zpět podle pracovní smlouvy. Zlepšit možnosti pracovního zapojení rodičů, zvláště pak matek malých dětí, má rovněž druhá novinka zmíněné novely, a sice **možnost vykonávat v době čerpání rodičovské dovolené pro téhož zaměstnavatele druhově stejnou práci na základě dohody o provedení práce (DPP) nebo dohody o pracovní činnosti (DPČ)** (§ 34b zákona č. 262/2006 Sb.). S odstupem času bude žádoucí vyhodnotit, jak se tato dvě opatření na trhu práce ujala, které z nich se těší většímu zájmu rodičů a jaká je doprovázejí pozitiva a negativa.

V souvislosti s ranou péčí o dítě mohou rodiče (po narození dítěte nebo po ukončení pobírání PPM) čerpat **rodičovský příspěvek** definovaný zákonem o státní sociální podpoře (zákon č. 117/1995 Sb.). Rokem 2024 vstoupila v platnost jeho podstatná úprava, která **zkrátila možnou délku jeho pobírání ze čtyř do tří let věku pro děti narozené od 1. ledna 2024**. Protože podmínky příspěvku jsou podrobněji popsány v 5. kapitole, zde jen připomeňme jeho další parametry platné ke konci roku 2025. **Celková částka**, kterou mohou rodiče na jedno dítě vyčerpat, činí **350 000 Kč**. Měsíční výše příspěvku se odvíjí od existence DVZ pro stanovení PPM a jeho výše. Nelze-li ani jednomu rodiči stanovit DVZ nebo činí-li 70 % 30násobku DVZ nejvýše 15 000 Kč, volí rodič výši příspěvku až do částky 15 000 Kč, jinak volí do částky odpovídající právě 70 % 30násobku DVZ. Nutno dodat, že

většina rodičů pobírá příspěvek v mnohem nižší částce, než na jakou by měli nárok (blíže v 5. kapitole). Výdělečná činnost rodiče není nijak omezena, nicméně rodič by měl o dítě osobně, celodenně a řádně pečovat nebo zajistit danou péči jinou osobou či jinak. Snižující se počet vyplácených dávek v reakci na klesající porodnost je patrný i v tomto případě (viz níže graf č. 2.7).

V kontextu zkrácení maximální možné doby čerpání rodičovského příspěvku ze čtyř do tří let věku dítěte od roku 2024, které nastalo po téměř 30 letech od uzákonění systému státní sociální podpory (zákon č. 117/1995 Sb.), se v odborné sféře v posledních několika letech diskutují **možnosti (dalšího) zkracování délky rodičovské dovolené a doby pobírání rodičovského příspěvku**. Sledovány jsou přitom především ekonomické dopady (vyšší míra zaměstnanosti žen, zlepšení příjmové situace rodin, vyšší příjmy do státního rozpočtu apod.), ale i vliv na oblast sladování rodinného a pracovního života rodičů. Například podle propočtů Ministerstva financí by zkrácení mateřské a rodičovské dovolené v souhrnu o jeden a čtvrt roku vedlo k posílení pracovní síly o 120 tisíc osob, kdy by se zaměstnanost žen ve věku 25–39 let mohla zvýšit o 12 p. b., což by na celkové zaměstnanosti v ekonomice představovalo téměř 3 % (Ministerstvo financí ČR, 2022). K podobným ekonomickým přínosům kratšího čerpání rodičovského příspěvku (při zachování jeho stávající souhrnné výše) dospěl také ekonom Petr Bartoň (2025). Jakékoliv úpravy v nastavení, potažmo zkracování rodičovské dovolené, respektive rodičovského příspěvku, by však měly jít ruku v ruce nejen s podporou nabídky zkrácených úvazků a dalších flexibilních forem práce, ale i s rozšířením dostupnosti služeb péče o děti.

Vůle zapojit se po době plně věnované péči o dítě zpět do pracovního života je mezi českými rodiči velmi silná. **Po ukončení rodičovské dovolené by chtěla pracovat naprostá většina rodičů, respektive žen.** Podle výzkumu společnosti MUMDOO by téměř polovina chtěla pracovat na zhruba poloviční úvazek, další více než dvě pětiny na úvazek plný (Bášová et al., 2024). Jasná většina (82 %) by preferovala zaměstnanecký poměr, 17 % by mělo zájem pracovat jako osoba samostatně výdělečně činná, 12 % by chtělo podnikat (ve vlastní firmě), 9 % by zvolilo zaměstnání na dohodu (DPP, DPČ). Jednoznačné upřednostnění zaměstnaneckého poměru však současně neznamená, že se musí jednat o návrat k původnímu zaměstnavateli. K tomu by se chtěla vrátit skoro polovina respondentů, a to spíše na stejnou pozici jako před rodičovskou dovolenou (36 %) než na jiné místo (12 %). Práci ve stejném oboru, ale pro jiného zaměstnavatele by zvolilo 15 % respondentů, zcela jiný obor dalších 17 %. Každý desátý by se pustil do podnikání, případně by v něm pokračoval (tamtéž).

Realita návratu do práce se však mnohdy liší od přání a některé ženy se po rodičovské dovolené stávají nezaměstnané. Podle statistik MPSV bylo v jednotlivých měsících první poloviny roku 2025 zhruba 17 tisíc žen, tedy **každá desátá nezaměstnaná žena právě ženou, jíž skončila mateřská nebo rodičovská dovolená** (MPSV, nedat.c.). V souhrnu každá třetí nezaměstnaná žena byla osobou pečující o dítě do 15 let věku, v případě mužů byl s těmito rodičovskými povinnostmi každý desátý nezaměstnaný.

2.1.3 Služby předškolní péče o děti

Systém předškolní péče a vzdělávání je v moderních společnostech klíčovým pilířem nejen v oblasti školství a vzdělávání, ale i rodinné politiky. Přístup ke kvalitním službám tohoto typu je významný nejen proto, že umožňuje rodičům pracovat, tedy finančně zabezpečit rodinu, ale rovněž se profesně i jinak rozvíjet. Kvalitní systém předškolního vzdělávání a péče (dále též PVP) je však podle řady studií neméně prospěšný pro vývoj dítěte. Zařízení předškolního vzdělávání a péče poskytují dětem podnětné prostředí, díky kterému si mohou osvojit důležité sociální dovednosti v rámci interakce se svými vrstevníky i s jinými dospělými. **V rámci dlouholeté debaty o vhodnosti institucionální péče pro děti mladší tří let dochází postupně ke změně paradigmatu od jejího pojetí jako institucí zajišťujících víceméně pouhé hlídání dětí v době, kdy musí rodič do práce, směrem ke službám dětem po všech stránkách prospívajícím** (např. Grůzová et al., 2022; Klein et al., 2018; Moss & Petrie, 2002).

Přístup ke vzdělávání, včetně předškolního, je rovněž stěžejním tématem Evropské záruky pro děti. Jejím cílem je předcházet sociálnímu vyloučení a bojovat proti němu tím, že se zejména potřebným dětem zaručí účinný přístup k souboru klíčových služeb, tj. bezplatnému vzdělávání a péči v raném dětství, u dětí (před)školního věku (včetně školních aktivit a alespoň jednoho zdravého jídla každý školní den) ke zdravotní péči bez přímé úhrady, zdravé výživě a odpovídajícímu bydlení. Přestože většina dětí v EU již má k těmto službám přístup, inkluzivní a skutečně univerzální přístup je zásadní pro zajištění rovných příležitostí pro všechny děti, a zejména pro ty, které zažívají sociální vyloučení v důsledku chudoby nebo jiných forem znevýhodnění (Evropská záruka pro děti, 2021). Stěžejní podmínkou pro pozitivní vliv předškolního vzdělávání a péče na vývoj dítěte je kvalita poskytovaných služeb. Ta zahrnuje řadu faktorů jako počet dětí na jednu pečující osobu, kvalitu interakcí mezi pečovateli a dětmi, odpovídající kvalifikaci pečujících osob, zdravé a podnětné fyzické prostředí (Ragni et al., 2021, Perlman et al., 2025, Burns et al., 2024). Vysoká kvalita předškolního vzdělávání a péče může být důležitým protektivním faktorem při podpoře a rozvoji odolnosti u ohrožených dětí (Wustmann Seiler et al., 2022). Velmi důležitou roli hraje v tomto ohledu sociálně-ekonomické zázemí dítěte. **Největší užitek z účasti na kvalitních programech rané péče mívají děti z méně podnětného prostředí.** Díky nim dochází u těchto dětí k výraznému posunu v kognitivním vývoji, což pomáhá vyrovnávat rozdíly mezi nimi a jejich vrstevníky z rodin s vyšším sociálně-ekonomickým statusem (Burger, 2010; Blau, 2021).

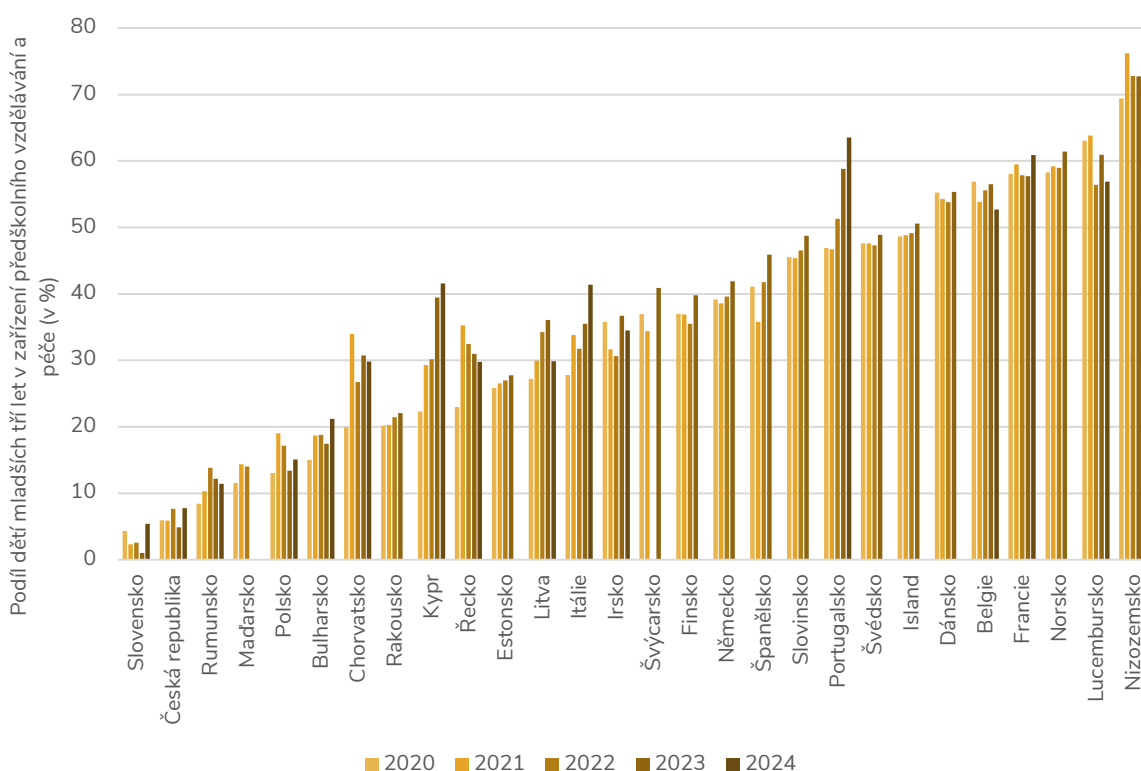
Zvyšování účasti na PVP, a to zejména dětí mladších tří let, je tak již po několik desetiletí prioritou evropské politické agendy. V současnosti existují dva hlavní cíle do roku 2030: do předškolního vzdělávání a péče by mělo být zapojeno minimálně 45 % dětí mladších tří let a minimálně 96 % dětí ve věku od tří let do zahájení povinné školní docházky. Statistiky mapující naplňování těchto cílů nejsou systematické. Údaje o dětech starších tří let vycházejí mnohdy z administrativních dat národních vzdělávacích systémů, především z údajů o zápisu. U dětí mladších tří let však tato data v polovině evropských zemí chybí, protože péče o nejmenší děti spadá často pod resorty sociálních věcí nebo rodinné politiky, nikoli pod školství. V těchto případech jsou jediným srovnatelným zdrojem údajů evropské statistiky o příjmech a životních podmínkách (EU-SILC). Tyto průzkumy zaměřující

se na životní podmínky domácností však nejsou primárně zaměřeny na oblast PVP, což vede k nedostatečné konzistenci a omezené využitelnosti dat pro podrobnou analýzu politik v této oblasti.

Podle posledních dostupných údajů některé evropské země již překročily výše uvedenou 45% hranici (graf č. 2.4). Jsou to zejména skandinávské země, země Beneluxu, Portugalsko, Slovinsko.

Velmi nízký zůstává podíl dětí zapsaných v zařízeních PVP v zemích střední a východní Evropy. Vzhledem k výše uvedeným datovým nedostatkům však nelze příliš usuzovat, zda dochází v jednotlivých zemích v posledních letech k výraznému vývoji.

Graf č. 2.4 Podíl dětí mladších tří let docházejících do zařízení předškolního vzdělávání a péče ve vybraných evropských zemích v letech 2020 až 2024 (v %)

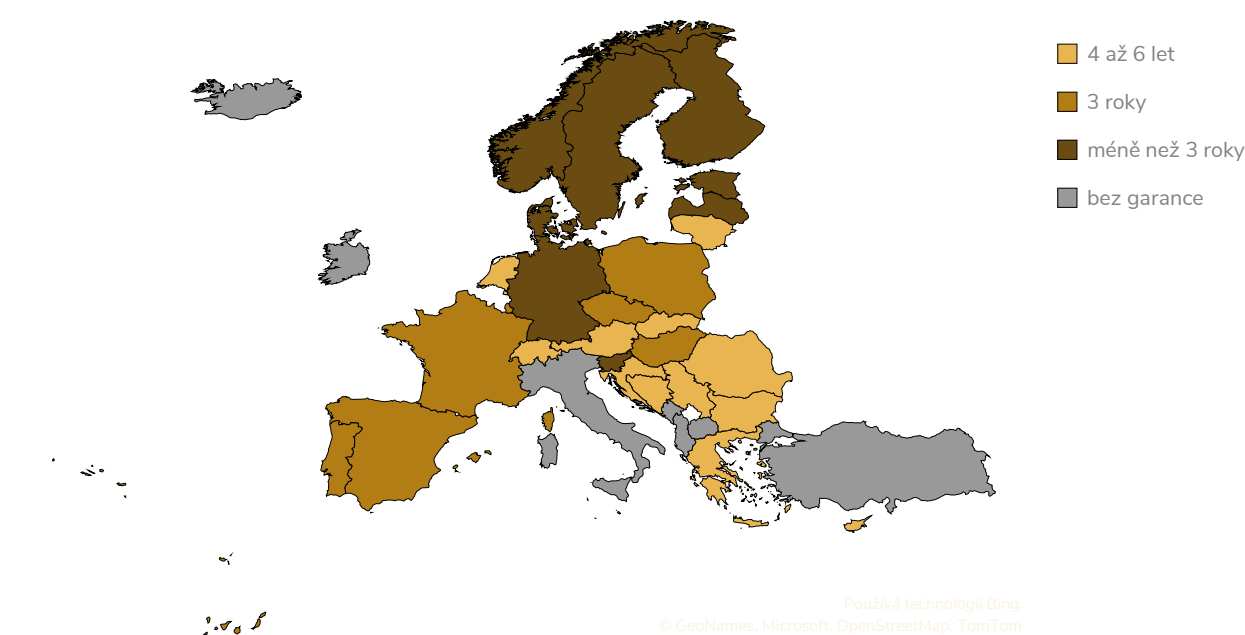
Pozn.: Řazeno vzestupně podle podílu 2020.

Zdroj: OECD Family Database (<https://www.oecd.org/els/family/database.htm>, dle výsledků SILC); zpracování vlastní

V souladu s výše uvedeným je v některých evropských zemích od určitého věku takzvané garantováno místo v zařízení předškolního vzdělávání a péče (obrázek č. 2.1). **Mezi evropskými zeměmi však existují z hlediska věku, od kterého mají děti zaručené místo v zařízení pro vzdělávání a péči v raném dětství, značné rozdíly.** Severní státy včetně Německa se většinou

vyznačují tím, že právní nárok na místo v zařízení formální péče mají již děti mladší tří let. Místo ve veřejně dotovaném zařízení je zaručeno přibližně ve třech letech ve třech belgických společenstvích a v Česku, ve Španělsku, Francii, v Lucembursku, Maďarsku, Polsku a Portugalsku. Přibližně třetina evropských zemí zaručuje místo pouze pro dva poslední roky před nástupem do základní školy (např. Švýcarsko, Rakousko, Nizozemsko, Slovensko, Srbsko). Itálie a některé další státy jižní Evropy nemají uvedený právní nárok zakotvený vůbec.

Obrázek č. 2.1 Věk, od něhož je zaručeno místo v zařízení vzdělávání a péče v raném dětství, 2024/2025

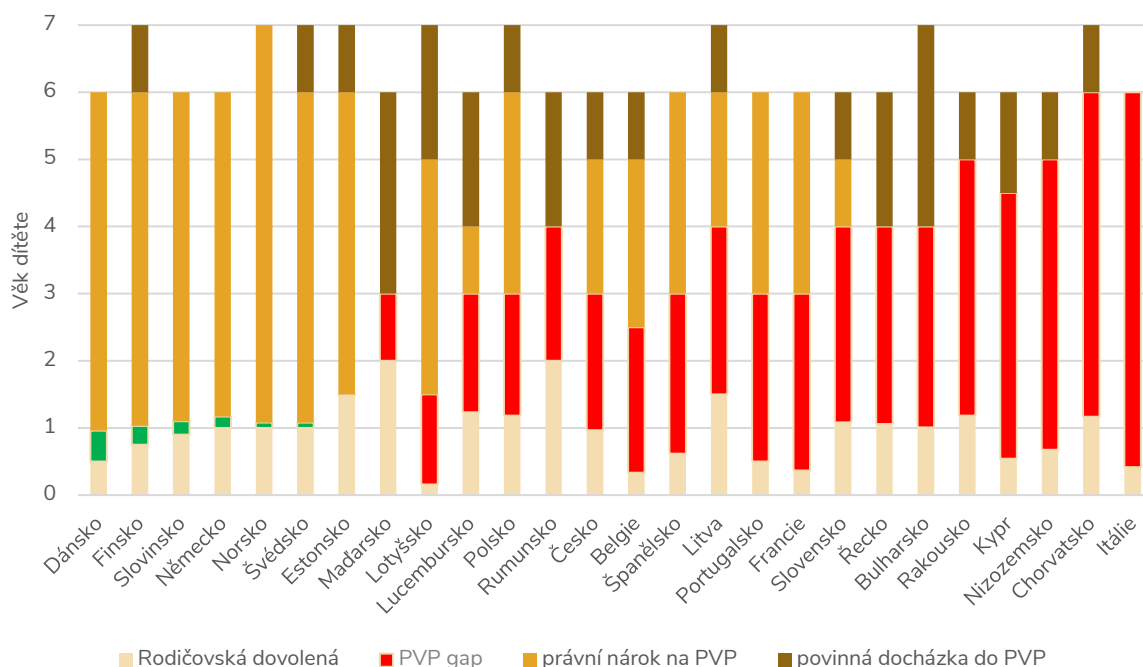

Zdroj: Eurydice, 2025; zpracování vlastní

Podíl dětí zapojených do systému předškolního vzdělávání a péče souvisí nejen s tím, zda a v kolika letech je v dané zemi zakotven právní nárok dítěte na umístění, ale i s délkou rodičovské dovolené. V České republice je možné čerpat rodičovskou dovolenou, tedy zákonnou formu pracovního volna, kterou může zaměstnanec (matka nebo otec) využít za účelem péče o dítě až do jeho třetích narozenin (zákon č. 262/2006 Sb.). V rámci nedávné novely účinné od 1. června 2025 je zaměstnavatel povinen zajistit návrat rodiče na stejnou pracovní pozici a pracoviště, pokud se vrátí do práce před dovršením dvou let věku dítěte (viz předchozí podkapitola 2.1.2). V evropském srovnání patří Česká republika k zemím s dlouhou rodičovskou dovolenou (Palonciová et al., 2023). Mezi specifika patří to, že po celou její dobu může rodina, respektive pečující rodič, čerpat rodičovský příspěvek. Pouze u dětí mladších dvou let je dána podmínka maximálně 120hodinové docházky do zařízení předškolního vzdělávání a péče za kalendářní měsíc (blíže v 5. kapitole).

Opatření podporující sladování práce a rodiny zejména v raném věku dítěte by měla umožňovat svobodnou volbu rodičů, tedy být nastavena tak, aby v souladu s preferencemi a zájmem rodičů a dítěte mohli rodiče volit na široké škále možností od jejich osobní celodenní péče po celodenní docházku dítěte do zařízení PVP. Ideálně by tak mělo být zajištěno, aby po skončení rodičovské dovolené rodiče našli odpovídající kvalitní službu formální péče a vzdělávání. **Tuto situaci vystihuje ukazatel „PVP gap“ měřící rozdíl mezi věkem právního nároku na místo v zařízení PVP, případně věkem začátku povinné (před)školní docházky, a věkem, do kterého může rodič čerpat rodičovskou dovolenou spojenou s náhradou původního pracovního příjmu ve výši alespoň 66 %.** V tomto ohledu se Česká republika nachází v porovnání s evropskými státy zhruba uprostřed (graf č. 2.5). Uvedený rozdíl činí pro ČR přibližně dva roky. Z tohoto pohledu je situace nejprůpustnější v severských státech a rovněž ve Slovinsku, v Německu a v Estonsku. Naopak nejproblematictější je pro rodiče nastavení daných opatření v Itálii, v Chorvatsku, ale i v Rakousku či Nizozemsku.

Graf č. 2.5 Předškolní věk podle délky rodičovské dovolené, právního nároku na místo v předškolním zařízení vzdělávání a péče a věku povinné (před)školní docházky

Pozn: Takzvaný PVP gap je rozdílem mezi věkem dítěte při ukončení „dobře finančně pokryté rodičovské dovolené“ (minimálně 66 % původního pracovního příjmu) a věkem, kdy má dítě právní nárok na místo v předškolním zařízení vzdělávání a péče, případně začátkem povinné (před)školní docházky, není-li zakotven právní nárok. Zeleně jsou označeny situace, kdy má dítě právní nárok dříve, než skončí rodičovská dovolená.

Zdroj: Eurydice, 2025; zpracování vlastní

Pro rozvoj systému předškolního vzdělávání a péče je nezbytné mít kvalitní data o poptávce a nabídce daných služeb. V letech 2023 až 2025 tak Ministerstvo práce a sociálních věcí v úzkém

partnerství s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, s kanceláří UNICEF pro Evropu a Střední Asii a kanceláří UNICEF na podporu řešení uprchlické situace v České republice ve spolupráci s Generálním ředitelstvím Evropské komise pro podporu strukturálních reforem realizovalo projekt s názvem *Vytvoření komplexního monitorovacího a evaluačního rámce pro předškolní vzdělávání a péči v ČR*. Jeho motivem bylo zvýšení kvality a rovného přístupu k předškolnímu vzdělávání a péči, zejména pokud jde o služby pro děti mladší tří let. Toho bude dosaženo jednak vytvořením komplexního systému monitorování a evaluace a dále pak poskytováním podpory obcím při rozšiřování přístupu ke službám předškolního vzdělávání a péče a zvyšování jejich kvality, a to i pro ty nejzranitelnější skupiny dětí, což následně celkově přispěje k lepší dostupnosti a kvalitě služeb předškolního vzdělávání a péče v České republice. V rámci projektu byla vytvořena řada analytických i koncepčních materiálů.¹³

V České republice existují v oblasti PVP dva základní typy zařízení. **Pro děti od šesti měsíců do zahájení povinné školní docházky jsou zřizovány dětské skupiny.** Podmínky jejich vzniku a fungování se řídí zákonem č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. Maximální kapacita dětské skupiny je 24 dětí, o děti mladší než jeden rok je možné pečovat jen ve skupině maximálně čtyř dětí mladších čtyř let. Tato služba je poskytována mimo domácnost dítěte a je zaměřena na zajištění potřeb dítěte, jeho výchovu a rozvoj schopností, kulturních, hygienických a sociálních návyků.¹⁴

Dětské skupiny patří do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí. V roce 2025 došlo k významné novele výše uvedeného zákona, podle které přešlo udělování oprávnění k poskytování této služby, administrace příspěvku na provoz a kontrolní činnost na Úřad práce České republiky. Současně se změnil koncept, kdy poskytovatelem není primárně zaměstnavatel rodiče, ale osoba, která splní podmínky zákona. **Nejčastěji poskytuje službu péče o dítě v dětské skupině spolek, dále příspěvkové organizace a ústav** (tabulka č. 2.1) Z hlediska území je nejvíce dětských skupin provozováno v hlavním městě Praze, ve Středočeském a v Jihomoravském kraji, tedy logicky v nejlidnatějších regionech. Začátkem března 2026 bylo evidováno více než 2,1 tisíce dětských skupin a jejich kapacita přesahovala 29 tisíc míst (*Evidence poskytovatelů...*, nedat.).

¹³ <https://www.mpsv.cz/tsi-projekt-vytvoreni-komplexniho-monitorovaciho-a-evaluacniho-ramce-pro-predskolni-vzdelavani-a-peci-v-cr#dokumenty>

¹⁴ Více o fungování dětských skupin Paloncyová & Höhne, 2023.

Tabulka č. 2.1 Počet dětských skupin k 4. 3. 2026 dle kraje a typu poskytovatele

	Spolek	Příspěvkové organizace	Ústav	Obecně prospěšná společnost	Obec	Církevní PO, Nadační fondy	Akciová společnost, s.r.o.	Organizační složky státu a státní příspěvkové org.	VŠ, Akademie věd	Jiné *	Celkem
Hlavní město Praha	253	37	51	22	10	6	5	0	10	20 (2)	414
Jihomoravský kraj	210	28	13	14	11	7	5	3	0	9 (7)	300
Jihočeský kraj	63	4	0	16	4	0	1	0	3	2	93
Karlovarský kraj	20	3	0	1	3	0	0	0	0	1	28
Kraj Vysočina	38	7	2	2	8	1	0	0	0	1 (1)	59
Královéhradecký kraj	69	4	3	2	11	0	4	0	1	4 (3)	98
Liberecký kraj	54	8	5	0	2	0	0	0	0	1 (1)	70
Moravskoslezský kraj	146	14	14	4	3	4	3	0	0	3 (3)	191
Olomoucký kraj	83	10	5	7	6	1	1	0	0	6 (5)	119
Pardubický kraj	78	10	4	0	7	0	1	0	0	2 (2)	102
Plzeňský kraj	92	10	0	3	3	3	1	0	0	0	112
Středočeský kraj	240	10	29	11	27	8	11	0	0	7 (5)	343
Zlínský kraj	58	7	1	7	2	0	0	0	0	3 (3)	78
Ústecký kraj	90	17	1	5	3	4	2	0	0	3 (3)	125
ČR celkem	1 494	169	128	94	100	34	34	3	14	62 (35)	2 132

Pozn.: * Čísla v závorce znamenají počet sousedských dětských skupin zahrnutých v kolonce „jiné“ (jejichž poskytovateli jsou ve všech případech nepodnikající fyzické osoby).

Zdroj: Evidence poskytovatelů dětských skupin, nedat.; zpracování vlastní

S cílem rozšířit současnou nabídku služeb vzdělávání a péče pro děti předškolního věku je možné od 1. května 2025 zřídit takzvanou sousedskou dětskou skupinu. Hlavním rysem této nové formy je možnost poskytovat služby péče i v obydli profesionální pečující osoby nebo v jiných vhodných prostorách. Důraz je zejména kladen na péči v menším kolektivu o maximálně čtyřech dětech, včetně dětí pečující osoby. Právní úprava, ze které vychází, je shodná jako u dětských skupin, s dílčími odlišnostmi, jak ukazuje tabulka č. 2.2. Začátkem března 2026 bylo evidováno 35 sousedských dětských skupin (tabulka č. 2.1).

Tabulka č. 2.2 Srovnání dětských skupin a sousedských dětských skupin

	Sousedská dětská skupina	Dětská skupina
Poskytovatel	Fyzická osoba nepodnikající (<i>sama je pečující osobou</i>)	Právnícká osoba nepodnikající Právnícká osoba podnikající (<i>doplňková činnost</i>) Fyzická osoba podnikající (<i>pro své zaměstnance</i>)
Počet dětských skupin poskytovatele	Pouze jedna	Není omezen
Označení v názvu služby	Sousedská dětská skupina	Dětská skupina
Sdílení prostor s jinou dětskou skupinou	Není povoleno	Herna samostatná, další prostory je možné sdílet (<i>při dodržení požárních a hygienických předpisů</i>)
Maximální kapacita	4 děti (<i>vlastní dítě obsazuje kapacitní místo</i>)	24 dětí
Úhrada rodiče <i>z důvodu flexibility je převedeno na denní výši, stejný princip jako u normativu, u dětí s docházkou 1–3 dny v týdnu o max. 10 % vyšší</i>	Pro obě věkové kategorie v SDS: maximálně 1/3 minimální mzdy měsíčně	Věk 3–6 let (<i>1. 9. po 3. narozeninách až zahájení ZŠ</i>): bez omezení Věk 0,5–3 roky (6 měsíců až do 31. 8. po 3. narozeninách): maximálně 1/3 minimální mzdy měsíčně
Stravování	Vždy zajišťuje rodič	Do 1 roku zajišťuje rodič Od 1 roku dle smlouvy zajišťuje poskytovatel, rodič nebo kombinace. O příspěvek na výdaje se stravováním může požádat, zajišťuje-li plně poskytovatel a dodržuje výživové normy.
Délka provozní doby během provozního dne	Minimálně 6 hodin	Minimálně 8 hodin, pokud čerpá příspěvek, jinak minimálně 6 hodin
Smlouva s rodiči, evidence dětí, plán výchovy a péče, vnitřní pravidla	Stejně požadavky, tj. např. potvrzení lékaře – zdravotní způsobilost, očkování dětí Navíc evidence denní docházky dětí s podpisem rodiče	§ 10–13 zákona o DS, nejsou významné změny v novele. Zjednodušení dokumentace – PVP a VP již nebudou muset být povinnou součástí smlouvy, ale rodič se s nimi musí povinně seznámit.
Věk dětí	6 měsíců až zahájení povinné šk. docházky (<i>pokud 1 dítě do 12 měsíců, pak všechny do 4 let</i>)	6 měsíců až zahájení povinné šk. docházky (<i>do 12 měsíců jen ve skupině 4 dětí mladších 4 let</i>)
Požadavky na poskytovatele	Bezúhonnost (<i>nespáchal žádný úmyslný trestný čin nebo z nedbalosti některý z uvedených trestných činů</i>) Spolehlivost (<i>přihlíží se také k již zahlazeným trestům, k zahájení trestního stíhání a určitým přestupkům</i>) Dále stejné požadavky jako u pečující osoby v dětské skupině	Bezúhonnost (<i>nespáchal žádný úmyslný trestný čin nebo z nedbalosti některý z uvedených trestných činů</i>) Sleduje se i u členů statutárního orgánu a osob, které zastupují právnické osoby jako členy statutárního orgánu, nedokládá se u organizační složky státu.

pokračování tabulky

	Sousedská dětská skupina	Dětská skupina
Požadavky na pečující osobu	Plnoletost, plná svéprávnost, zdravotní způsobilost, odborná způsobilost, bezúhonnost, spolehlivost <i>(dokládá se již se žádostí o udělení oprávnění)</i> Může mít zaměstnance, který je také pečující osobou	Plnoletost, plná svéprávnost, zdravotní způsobilost, odborná způsobilost, bezúhonnost, spolehlivost V základním pracovněprávním vztahu s poskytovatelem <i>(pracovní smlouva, DPP, DPČ)</i>
Odborná způsobilost pečující osoby	Definované kvalifikace v oblasti: - Zdravotní - Sociální - Pedagogické - PK Chůva pro děti do zahájení povinné šk. docházky - PK Chůva pro děti v DS <i>(minimálně maturita, zkoušky PK na úrovni 4. evropského kvalifikačního rámce, tj. střední vzdělání s maturitou). Základní škála odborných způsobilostí bez doplňujících požadavků</i>	Definované kvalifikace v oblasti: - Zdravotní - Sociální - Pedagogické - PK Chůva pro děti do zahájení povinné šk. docházky - PK Chůva pro děti v DS a dále: 1) během celé provozní doby alespoň 1 osoba na směně: zdravotnické vzdělání <i>(z výše uvedené škály)</i> , PK Chůva v DS nebo pedagogické 2) Je-li v péči dítě starší 3 let <i>(k 1. září)</i> , pak alespoň 20 hod. týdně pečující osoby se vzděláním v oblasti pedagogické přechodné ust. 1. 10. 2026 <i>(již z předchozí novely)</i>
Další vzdělávání pečující osoby	Alespoň 4 hodiny ročně, z toho 1x za 2 roky kurz první pomoci zaměřený na dětský věk	Alespoň 8 hodin ročně, z toho 1x za 2 roky kurz první pomoci zaměřený na dětský věk
Požadavky na prostory a provoz	Nejsou stanoveny hygienické požadavky, ale obdobné požadavky na prostory a provoz, kontroluje Úřad práce. Stavebně byt, obytná, pobytová místnost, nově také v obydlí poskytovatele, ale lze i mimo obydlí , v jiných vhodných prostorách. Požární předpisy dle počtu dětí ve stavbě celkem: liší se do 6 a nad 6 dětí.	Hygienické požadavky do 12 dětí <i>(vyhláška č. 350/2021 Sb.)</i> a nad 12 dětí <i>(vyhláška č. 160/2024 Sb.)</i> kontroluje KHS. Stavebně byt, obytná, pobytová místnost Požární předpisy dle počtu dětí: ve stavbě: do 6 a nad 6 dětí; v požárním úseku: do 12 a nad 12 dětí
Požadavky na osoby sdílející obydlí poskytovatele SDS	Bezúhonnost a spolehlivost Zdravotní stav bez duševních a infekčních onemocnění ohrožujících řádné poskytování služby Souhlas všech zletilých osob s poskytováním služby	x
Pojištění	Pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou při poskytování služby musí být sjednáno po celou dobu	Pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou při poskytování služby musí být sjednáno po celou dobu

pokračování tabulky

	Sousedská dětská skupina	Dětská skupina
Doklady pro udělení oprávnění	Shodné: - Právní titul k prostorám (<i>vlastnictví, nájemní smlouva</i>) - Pojištění o odpovědnosti za újmu - Rámcový popis majetkového zajištění a financování - Bezúhonnost poskytovatele (<i>zjistí ÚP z RT</i>)	Shodné: - Právní titul k prostorám (<i>vlastnictví, nájemní smlouva</i>) - Pojištění o odpovědnosti za újmu - Rámcový popis majetkového zajištění a financování - Bezúhonnost poskytovatele (<i>zjistí ÚP z RT</i>)
	Odlišnosti: - Závažné stanovisko Úřadu práce ke splnění požadavků na prostory a provoz - Splnění požadavků požární ochrany (<i>pokud max. 6 dětí ve stavbě, postačí čestné prohlášení</i>), jinak dokument zpracovaný autorizovanou osobou - Odborná způsobilost poskytovatele jako pečující osoby - Zdravotní způsobilost poskytovatele jako pečující osoby - Spolehlivost (<i>rozšířená bezúhonnost</i>)	Odlišnosti: - Závažné stanovisko krajské hygienické stanice ke splnění hygienických požadavků na prostory a provoz - Splnění požadavků požární ochrany – vždy dokument zpracovaný autorizovanou osobou - U příspěvkových organizací souhlas zřizovatele - U organizačních složek státu se nedokládá bezúhonnost a rámcový popis majetkového a finančního zajištění
	SDS v obydlí: - Souhlas zletilých osob žijících v obydlí - Čestné prohlášení, že žadateli nejsou známy skutečnosti, které by mohly ohrozit poskytování služby - Bezúhonnost a spolehlivost osob žijících v obydlí	

Zdroj: MPSV, 2025a; zpracování vlastní

V souvislosti s tradicí jsou i přes výše uvedené snahy rozšířit spektrum předškolních zařízení vzdělávání a péče stále stěžejním pilířem mateřské školy.¹⁵ **Mateřské školy jsou součástí vzdělávací soustavy ČR.** Mohou fungovat v celodenním, polodenním či internátním provozu.

Mateřské školy zapsané v Rejstříku škol a školských zařízení mohou být veřejné (jejich zřizovatelem je kraj, obec nebo svazek obcí), státní (zřizované přímo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy), církevní a soukromé. **Ve skutečnosti výrazně převažuje docházka dětí do mateřských škol zřizovaných veřejným zřizovatelem** (tabulka č. 2.3). Specifickým typem mateřských škol jsou lesní mateřské školy a mateřské školy při zdravotnickém zařízení. Lesní

¹⁵ Více o předškolním vzdělávání a péči na stránkách MPSV k TSI projektu – Vytvoření komplexního monitorovacího a evaluačního rámce pro předškolní vzdělávání a péči v ČR, <https://www.mpsv.cz/tsi-projekt-vytvoreni-komplexniho-monitorovaciho-a-evaluacniho-ramce-pro-predskolni-vzdelavani-a-peci-v-cr#dokumenty>

mateřská škola je škola, ve které probíhá vzdělávání především ve venkovních prostorách mimo její zázemí (§ 34 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb.). Ve školním roce 2025/2026 bylo evidováno ve statistice MŠMT 122 lesních mateřských škol a zapsáno do nich bylo 2 325 dětí (MŠMT, 2026).

Tabulka č. 2.3 Děti v mateřských školách podle typu zřizovatele v letech 2020/2021 až 2025/2026

Školní rok	Veřejný zřizovatel (obec, kraj, MŠMT nebo jiný resort)	Soukromý zřizovatel (soukromá právnická či fyzická osoba)	Církevní zřizovatel	Celkem
2020/21	342 665	12 889	2 044	357 598
2021/22	344 529	13 917	2 044	360 490
2022/23	352 322	14 782	2 101	369 205
2023/24	347 286	15 106	2 099	364 491
2024/25	342 697	15 552	2 171	360 420
2025/26	330 560	15 069	2 169	347 798

Zdroj: ČSÚ, 2024b; MŠMT, 2026; zpracování vlastní

Mateřské školy poskytují vzdělávání dětem ve věku od dvou let. Zpravidla je navštěvují děti od tří let do zahájení povinné školní docházky. Od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku, do zahájení povinné školní docházky je předškolní vzdělávání povinné, a to v rozsahu čtyř hodin denně (§ 34 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb.). Právní nárok na přijetí do mateřské školy má dítě od tří let. To znamená, že obec musí zajistit, aby dítě mělo místo v některé veřejné mateřské škole. Rodič má právo se proti rozhodnutí o nepřijetí dítěte odvolat, a to nejprve skrze správní řízení přes ředitele školy, který odvolání postoupí k rozhodnutí krajskému úřadu. Pokud krajský úřad odvolání nevyhoví, může se rodič obrátit na správní soud. To je v praxi pravděpodobně málo využíváno, přesný počet rodičů, kteří se odvolají nebo obrátí na soud, není statisticky sledován. **S cílem zajistit místo v předškolních zařízeních vzdělávání a péče byla v rámci novely zákona č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině, ukotvena nová povinnost obce zajistit výchovnou péči o dítě od třetích narozenin do 31. srpna.** Poprvé bude ustanovení aplikováno po zápisech do mateřských škol pro školní rok 2026/2027. I nadále zajišťuje obec primárně místo pro tříleté děti podle školského zákona, tedy přijetím dítěte do spádové mateřské školy. Pokud přijetí do spádové mateřské školy není možné, může obec svou povinnost splnit dalšími způsoby, to znamená zajištěním péče o dítě v dětské skupině, úhradou nákladů, které rodič vynaložil na jinou péči (maximálně však do výše stanovené zákonem), nebo zajištěním místa mimo spádový obvod se souhlasem rodiče. Výběr konkrétní formy náhradního řešení není na rodiči – rozhodnutí o tom, jak obec svou povinnost splní, přísluší výhradně obci.

V mateřských školách je dlouhodobě zapsáno více než 80 % tříletých dětí, pětileté děti jsou evidovány z přibližně 94 % (tabulka č. 2.4; data za předchozí roky viz Palonciová et al., 2023). Naopak děti mladší tří let jsou v mateřských školách zapisovány pouze z 10 až 12 %.

Tabulka č. 2.4 Podíl dětí zapsaných v mateřské škole z dané věkové kategorie v letech 2020/2021 až 2025/2026 (v %)

Školní rok	Děti mladší 3 let	Děti 3leté	Děti 4leté	Děti 5leté	Děti 6leté a starší
2020/21	10,3	80,6	89,6	94,0	9,5
2021/22	9,8	82,5	91,1	96,0	10,4
2022/23	9,7	83,8	90,9	93,8	9,4
2023/24	10,3	83,1	90,8	94,5	9,0
2024/25	11,7	81,9	91,0	94,4	8,1
2025/26	11,9	86,6	89,0	94,4	6,9

Pozn.: Ve školním roce 2021/22 jsou počty dětí zapsaných v mateřských školách vztaženy k věkové struktuře ze SLDB 2021, jinak k 31. 12., tj. přibližně k pololetí daného školního roku.

Zdroj: ČSÚ, 2024b; ČSÚ, nedat.a.; MŠMT, 2026; zpracování vlastní

Pět po sobě jdoucích let se až do školního roku 2022/2023 počet dětí ve věku tří až šesti let zvyšoval, spolu s tím se zvyšoval i počet žádostí o přijetí do mateřské školy, které byly zamítnuty (Palonciová et al., 2023; tabulka č. 2.5). **V posledních třech letech se počty dětí v dané věkové kohortě snižují a podobný trend sledují jak celkové počty podaných žádostí, tak i počty těch zamítnutých** (tabulka č. 2.6). Ty však nereflektují počty dětí, které nebyly k docházce do mateřské školy přijaty, neboť rodiče mohou podat přihlášku do více škol, nejen do školy ve spádovém obvodu. Počet kladně vyřízených přihlášek se ve školním roce 2024/2025 oproti předchozímu zvýšil, a to zejména díky vyššímu počtu kladných odpovědí na žádosti o přijetí u dětí, které nepatřily do spádového obvodu. Nicméně je třeba říct, že přibližně každé páté žádosti podané v příslušném spádovém obvodu není vyhověno, u přihlášek mimo spádový obvod je tento podíl v posledních letech přibližně dvojnásobný.

Tabulka č. 2.5 Počty žádostí o zápis do mateřské školy, jimž nebylo vyhověno v letech 2020/2021 až 2025/2026 a počty dětí v populaci ve věku tři až šest let ke konci roku 2020 až 2025

Školní rok	Počty žádostí, jimž nebylo vyhověno	Počet dětí ve věku 3 až 6 let k 31. 12. v daném školním roce
2020/21	38 953	455 591
2021/22	46 098	450 511
2022/23	49 465	470 187
2023/24	43 715	466 761
2024/25	40 889	464 617
2025/26	*	450 219

Pozn.: ve školním roce 2021/22 počty dětí ze SLDB 2021; * Za školní rok 2025/26 nejsou ve Statistické ročence školství pro tento údaj dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, nedat.a.; MŠMT, 2026; zpracování vlastní

Tabulka č. 2.6 Žádosti o přijetí do mateřské školy a jejich výsledek v letech 2020/2021 až 2024/2025

Školní rok	Počet žádostí o přijetí	Nebylo vyhověno			Bylo vyhověno			Podíl žádostí, kterým nebylo vyhověno	
		celkem	ze spádového obvodu	mimo spádový obvod	celkem	ze spádového obvodu	mimo spádový obvod	ze spádového obvodu	mimo spádový obvod
2020/21	155 610	38 953	23 408	15 545	116 657	91 696	24 961	20,3	38,4
2021/22	171 166	46 098	27 714	18 384	125 068	98 535	26 533	22,0	40,9
2022/23	180 688	49 465	28 478	20 987	131 223	103 693	27 530	21,5	43,3
2023/24	169 235	43 715	25 099	18 616	125 520	98 474	27 046	20,3	40,8
2024/25	168 867	40 889	23 678	17 211	127 978	98 971	29 007	19,3	37,2

Pozn.: Za školní rok 2025/26 nejsou ve Statistické ročence školství dostupná data.

Zdroj: MŠMT, 2026; zpracování vlastní

V mateřských školách se v posledních deseti letech zhruba ztrojnásobil počet zapsaných dětí s jiným než českým státním občanstvím (ze 7,2 tisíc ve školním roce 2014/2015 na 21,6 tisíce za rok 2025/2026; tabulka č. 2.7). Ve školním roce 2025/2026 tak tyto děti představovaly 6 % všech zapsaných dětí (2 % v roce 2014/2015). Děti pocházející ze zemí EU jsou mezi nimi v menšině, v posledních letech to bylo každé páté s jiným než českým státním občanstvím. Zastoupení dětí z třetích zemí naopak v posledních čtyřech sledovaných letech vzrostlo (z přibližně 70 %) na čtyři pětiny, a to v důsledku války na Ukrajině. **Ukrajinské děti totiž** (na místo dřívější jedné čtvrtiny) představují takřka tři pětiny dětí v mateřských školách s jiným než českým občanstvím.

Tabulka č. 2.7 Děti zapsané v mateřských školách s jiným než českým státním občanstvím v letech 2020/2021 až 2025/2026

Školní rok	Počet	Podíl z celkového počtu dětí v mateřských školách	Podíl dětí s uvedeným občanstvím na celkovém počtu dětí s cizím státním občanstvím v mateřských školách v daném školním roce						
			EU	Slovensko	mimo země EU	Ukrajina	Vietnam	Rusko	ostatní země mimo EU
2020/21	11 864	3,3	29,5	17,2	70,5	24,7	23,4	6,6	15,7
2021/22	12 103	3,4	30,3	18,2	69,7	25,2	22,7	6,4	15,3
2022/23	19 567	5,3	18,6	11,1	81,4	54,8	13,3	3,6	9,7
2023/24	19 409	5,3	19,5	11,8	80,5	54,1	13,1	3,3	10,0
2024/25	20 371	5,7	18,6	11,2	81,4	56,6	12,0	2,8	9,9
2025/26	21 597	6,2	19,6	12,1	80,4	57,8	9,9	2,4	10,5

Zdroj: MŠMT, 2026; zpracování vlastní

Jedním z kritérií kvalitního systému předškolního vzdělávání a péče je i úspěšná integrace dětí se specifickými potřebami. Jedná se například o děti s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vývojovými poruchami chování, souběžným postižením více vadami nebo autismem. Pro ně lze zřizovat školy nebo ve školách třídy podle § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. Dítěti se speciálními vzdělávacími potřebami mohou být přiznána na základě posouzení školským poradenským zařízením podpůrná opatření s cílem kompenzovat jeho speciální vzdělávací potřeby. Tato opatření spočívají zejména v poskytování poradenské pomoci ze strany školy a školského poradenského zařízení, dále v úpravách organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod výuky a školských služeb. Podpora se může týkat také podmínek pro přijímání ke vzdělávání a jeho ukončování, stejně jako využívání kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a učebních pomůcek. Patří sem rovněž použití komunikačních systémů pro neslyšící a hluchoslepé osoby, Braillova písma či dalších podpůrných nebo náhradních komunikačních metod. Další formou podpory je úprava očekávaných výstupů vzdělávání v souladu s rámcovými a akreditovanými vzdělávacími programy, vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu či využití asistenta pedagoga. Dále může být přítomen další pedagogický pracovník, tlumočnick českého znakového jazyka, přepisovatel pro neslyšící nebo osoby poskytující podporu dítěti během jeho pobytu ve škole. V neposlední řadě může být vzdělávání nebo poskytování školských služeb realizováno v prostorách, které jsou stavebně nebo technicky upravené tak, aby vyhovovaly potřebám dítěte.

Podle statistik resortu školství je za posledních deset let patrné narůstání počtu dětí se zdravotním postižením zapsaných v mateřských školách, a to z úrovně 10 až 11 tisíc v období před rokem 2020 na současnou hodnotu necelých 16 tisíc (tabulka č. 2.8). V relativním vyjádření to znamená, že pouze přibližně 4,5 % dětí mají nějaké specifické potřeby související se zdravotním stavem. Nejčastěji se jedná o vady řeči, dále vývojové poruchy a poruchy autistického spektra.

V časovém srovnání se poměrně výrazně zvyšuje podíl dětí se specifickými potřebami v běžných třídách. Zatímco ještě ve školním roce 2014/2015 bylo v běžné třídě jen každé čtvrté dítě se zdravotním postižením, o deset let později tomu tak bylo u (více než) každého druhého dítěte.

Tabulka č. 2.8 Děti se zdravotním postižením zapsané v mateřských školách v letech 2020/2021 až 2025/2026

				Podíl dětí s daným postižením na celkovém počtu dětí se zdravotním postižením v mateřských školách							
Školní rok	Počet dětí	Podíl na celkovém počtu dětí v mateřských školách	V běžných třídách	vady řeči	zrakové	sluchové	tělesně	mentálně	vývojové poruchy	poruchy autistického spektra	více vad
2020/21	11 547	3,2	41,9	50,7	3,8	2,5	4,4	6,8	9,1	10,8	12,0
2021/22	12 048	3,3	44,2	50,4	3,6	2,4	4,5	6,9	9,2	11,4	11,6
2022/23	13 031	3,5	48,0	49,5	3,3	2,3	4,6	6,7	10,4	11,7	11,4
2023/24	13 727	3,8	50,9	50,2	3,0	2,0	4,0	6,1	11,0	11,6	12,1
2024/25	14 576	4,0	53,3	48,5	2,8	2,1	3,8	6,2	10,8	11,5	13,3
2025/26	15 660	4,5	58,5	53,6	2,7	1,8	3,3	4,4	10,7	9,2	14,3

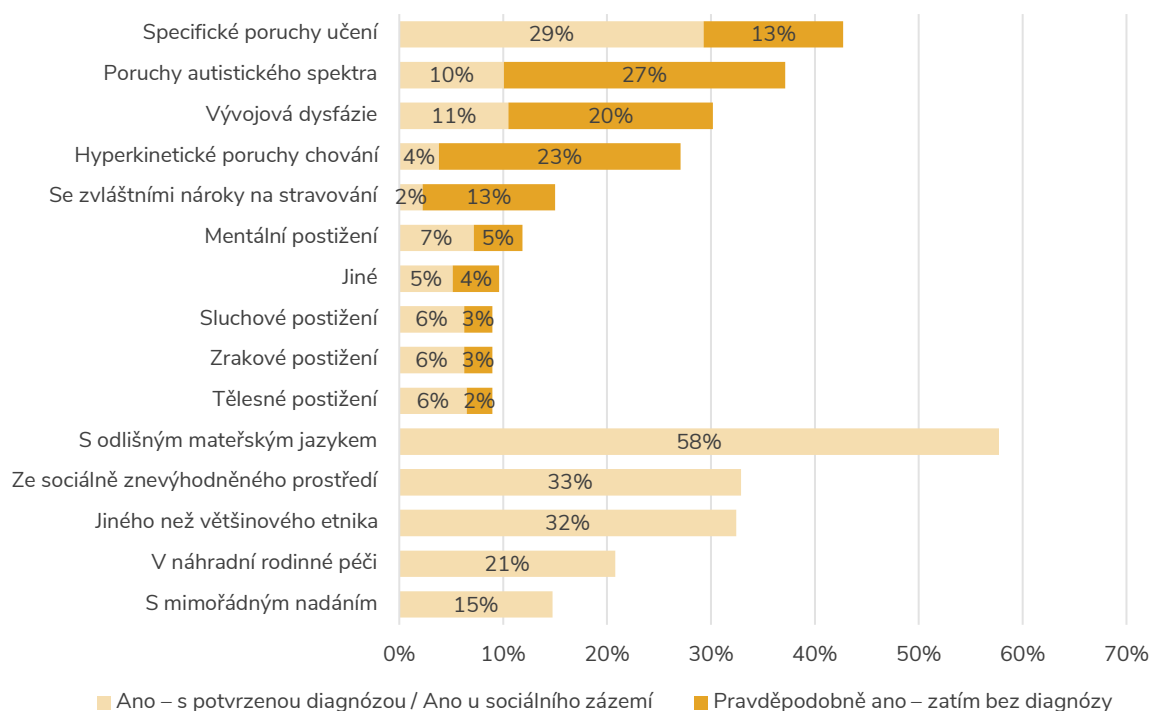
Pozn.: Za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory.

Zdroj: MŠMT, 2026; zpracování vlastní

V rámci evidence a statistik dětských skupin nejsou zatím systematicky údaje o dětech se specifickými potřebami sledovány. Přesto je poskytovatelům dostupná *Metodika pro děti se specifickými potřebami MPSV*, která vznikla v rámci projektu *Podpora implementace dětských skupin* (MPSV, 2022), a její aktualizace z roku 2024 v souvislosti s uprchlickou vlnou související s válkou na Ukrajině (MPSV, 2024a). Podle výzkumu zaměřeného mimo jiné i na děti se specifickými potřebami docházející do dětských skupin se **pouze 15 % dětských skupin dosud v rámci svých služeb s dětmi s nějakou specifickou potřebou vůbec nesetkalo**. Převažujícím důvodem, proč zatím daná skupina neměla zkušenost s docházkou těchto dětí, byla neexistence poptávky ze strany příslušných rodin (95 %), personální okolnosti či materiální/prostorové vybavení bylo důvodem nepřítomnosti dětí vyžadujících zvláštní péči ve 13 %, resp. 15 % (Paloncyová & Höhne, 2023). Sledovány byly nejen specifické potřeby související se zdravotním stavem, ale i ty spojené se sociálním zázemím. Zkušenost s první skupinou specifických potřeb mělo v daném výzkumu 67 % dětských skupin, s druhou **pak 74 %**. Mezi tzv. **zdravotními či vývojovými specifickými potřebami se dětské skupiny setkaly nejčastěji se specifickými poruchami učení, pravděpodobně u dětí staršího předškolního věku** (graf č. 2.6). Mezi často zmiňované specifické potřeby dětí patří dále poruchy autistického spektra, vývojová dysfázie (tedy porucha ovlivňující rozvoj řeči)

a hyperkinetické poruchy chování, jako je ADHD, které se projevují zejména nepozorností a impulzivitou. Na rozdíl od specifických poruch učení však tyto obtíže nebývají vždy potvrzeny odborníkem. Často je to způsobeno věkem dítěte, kdy ještě není možné danou poruchu spolehlivě diagnostikovat. V praxi bývají prvními, kdo si změn v chování dítěte všimnou, osoby, které o dítě pečují – například pedagogové nebo pracovníci v předškolních zařízeních. Ti pak na své pozorování upozorní rodiče, kteří následně sami, případně ve spolupráci se zařízením, vyhledají odbornou pomoc, jako je pediatr, psycholog nebo pedagogicko-psychologická poradna. **Pokud se zaměříme na potřeby dětí vyplývající z jejich sociokulturního zázemí, podle výpovědí pečujících osob se děti v dětských skupinách nejčastěji setkávají se spolužáky, kteří mají odlišný mateřský jazyk.** Kromě toho se ve skupinách objevují i děti pocházející ze sociálně znevýhodněného prostředí nebo z prostředí kulturně odlišného, například z menšinových etnik.

Graf č. 2.6 Zkušenost s péčí o děti se specifickými potřebami v dětských skupinách (v %)

Zdroj: Převzato z Palonciová & Höhne, 2023

2.1.4 Ekonomika rodiny

Rodina představuje klíčový prvek sociální soudržnosti a zároveň významný ekonomický subjekt. V rámci rodiny dochází k tvorbě a přenosu různých forem kapitálu mezi generacemi, zejména kapitálu lidského (vzdělání, dovednosti a hodnoty), sociálního (sítě vztahů a sociální vazby) a ekonomického (majetek a finanční zdroje). Rodina tak významně ovlivňuje životní šance svých

členů, ale i tvorbu lidského kapitálu celé společnosti. Z ekonomického hlediska se prostřednictvím výchovy a socializace dětí podílí na reprodukci pracovní síly, čímž přispívá k ekonomickému rozvoji společnosti (MPSV, 2023, 95). Tento proces je však spojen s významnými náklady, které jsou z velké části nesený (zpravidla) samotnými rodiči. **Náklady rodičovství nezahrnují pouze přímé výdaje na dítě** (například na stravu, oblečení či bydlení), ale **také náklady obětované příležitosti**, tedy hodnotu příležitostí, kterých se rodiče vzdávají ve prospěch péče o dítě. Jedná se zejména o výdělky, pracovní zkušenosti a kariérní příležitosti, případně osobní rozvoj – tedy možnosti, o které rodiče z důvodu péče o děti zpravidla přicházejí (Becker, 1981). Nejvýrazněji se tyto náklady projevují v období intenzivní péče o malé děti a mohou mít dlouhodobé důsledky pro ekonomickou situaci domácnosti i profesní dráhu pečujících osob. Proto je třeba věnovat dostatečnou pozornost nastavení mateřské, otcovské a rodičovské dovolené a na ně navazujícím dávkám jakožto nástrojům kompenzace ušlých pracovních výdělků státem, pokud rodič pečuje o děti (Palonciová et al., 2023).

Míra, do jaké se náklady rodičovství promítají do ekonomické situace rodin, je ovlivňována také podmínkami na trhu práce a přístupem zaměstnavatelů. Významnou roli hraje zejména jejich vstřícnost vůči potřebám zaměstnanců pečujících o děti, a to například prostřednictvím flexibilních forem práce, možností práce na dálku, zkrácených úvazků či individuálních úprav pracovní doby. Potřebnost podmínek umožňujících skloubení pracovních a rodinných závazků, a to nejen v pracovní oblasti, ale i v dalších sférách, je vnímána napříč českou populací, což dokládá i výzkum veřejného mínění CVVM (2024a). Podle něj za nejčastější opatření, kterým by ze strany vlády měla být v rámci rodinné politiky věnována **prioritní pozornost**, veřejnost považuje zajištění **dostatečných kapacit služeb péče o děti předškolního věku** (40 %), **snížení daní pro rodiny s dětmi** (31 %), ale také **navýšení přídatků na děti** (30 %) a **podporu pružné pracovní doby či zkrácených úvazků pro rodiče s malými dětmi** (29 %). Tento výzkum navíc poukázal na poměrně kritické nazírání na rodinnou politiku státu v průběhu roku 2024, kdy se zhruba **polovina (52 %) občanů domnívala, že vláda se o sociální situaci rodin s dětmi stará nedostatečně**, a menší část (42 %) vnímala v tomto ohledu roli státu jako přiměřenou (CVVM, 2024a). Mírně převažující negativní hodnocení tak zřejmě reflektuje aktuální okolnosti života ovlivněné předchozím výrazným zdražováním zboží a služeb s přetrvávajícími vysokými cenami, důsledky energetické krize, špatnou dostupností bydlení či pokračujícím válečným konfliktem na Ukrajině. Navíc od ledna 2024 byla zrušena sleva na dani na „školovné“ a omezena daňová sleva na manželku, což se do vnímání veřejnosti ohledně zájmu vlády o sociální situaci rodin s dětmi mohlo rovněž promítnout. Nedostatečný zájem státu častěji podle výzkumu CVVM pociťují lidé ve věku 30 až 44 let, tedy zpravidla rodiče pečující o děti předškolního a školního věku, případně bezdětní, kteří se o svých rodičovských aspiracích aktuálně rozhodují.

V kontextu podpory rodin a sladování pracovního a rodinného života je zároveň nezbytné zohlednit i ekonomické dopady rodičovství, a to jak v obecné rovině, tak ve vztahu k pracovní dráze rodičů, zejména při jejich návratu na trh práce po delší přestávce spojené s péčí o děti. V neposlední řadě je třeba v této souvislosti zmínit **otázku indexace mezd po návratu rodičů z mateřské, respektive rodičovské dovolené zpět na trh práce**. Z výzkumu MUMDOO plyne, že naprostá většina firem v ČR se těmito rodičům snaží navýšit jejich původní mzdy. Plošně tak činí dvě pětiny firem, častěji těch velkých (s 250 a více zaměstnanci), a stejný podíl k tomu přistupuje individuálně, naopak mzdy po návratu do práce nijak neindexuje každá desátá firma (Bášová et al., 2024). Takové navyšování

a vyrovnávání mezd by se přitom kladně promítalo do snižování rozdílů v odměňování mezi muži a ženami, respektive gender pay gap, a zmírňovalo by tak náklady obětované příležitosti spojené s péčí o děti.

Přestože flexibilní pracovní uspořádání a vstřícný přístup a podpora ze strany zaměstnavatelů mohou usnadňovat návrat rodičů na trh práce a zmírňovat některé ekonomické dopady rodičovství, význam péče o děti a fungování rodiny nelze redukovat pouze na jejich vztah k zaměstnanosti a ekonomické aktivitě. Stále větší pozornost je proto věnována také **ocenění neplacené práce vykonávané v rodině** (péči o děti, zajištění chodu domácnosti apod.). Navzdory tomu, že tyto činnosti mají značný společenský význam, jejich ocenění naráží na dlouhodobě zakořeněné přesvědčení, že postrádají ekonomickou hodnotu a nepředstavují „skutečnou práci“, což vede k jejich neviditelnosti a podhodnocení. Na nedostatečné společenské uznání pečujících osob upozorňují také postoje české veřejnosti, která pouze minoritně souhlasí s tím, že lidé pečující o své blízké se těší uznání a respektu ze strany společnosti (29 %; SC&C, 2024). Neplacená péče má kromě společenského nedocenění navíc významné **dopady na postavení žen na trhu práce**. Podle studie Evropského institutu pro rovnost žen a mužů (EIGE, 2021) musejí v zemích EU pracující ženy z důvodu péče o děti či závislé členy rodiny častěji přistoupit k nějaké změně ve své pracovní aktivitě (v průměru 40 % žen oproti 17 % mužů), z konkrétních kroků jde nejčastěji o zkrácení pracovní doby. Tato nerovnost souvisí také s rozdílným rozdělením neplacené práce v rodině, která zaměstnaným ženám v EU zabere v průměru více hodin denně než mužům. Nejvyrovnanější situace je v tomto ohledu zaznamenána v severských zemích, situace v České republice se blíží evropskému průměru. Přitom zdánlivě samozřejmá práce pro rodinu a rodičovské kompetence by měly být kontinuálně rozvíjeny, protože je lze považovat za důležité dovednosti nejen pro budování zdravých rodinných vztahů, ale i pro jejich využitelnost v pracovním prostředí. Péče o děti a vedení domácnosti totiž rozvíjí řadu kompetencí a přenositelných dovedností, jako jsou organizace času, plánování, komunikace, řešení problémů nebo schopnost zvládat více úkolů současně.

Nerovnoměrné rozdělení neplacené práce lze chápat jako jeden z projevů širšího **nastavení genderových rolí v rodině**, přičemž právě v této oblasti je patrný výrazný rozdíl mezi deklarovanými postoji a každodenní praxí. Zatímco **v postojových otázkách převládá představa egalitárního modelu**, tedy že oba partneři by se měli stejně podílet na péči o domácnost, o děti, přispívat do rodinného rozpočtu a/nebo mít stejné možnosti v pracovním uplatnění, **v reálném životě převažuje spíše tradiční rozdělení rolí** (Palonciová et al., 2023). Debata o genderově podmíněné dělbě práce v rodině přirozeně otevírá také otázku **role otce a jeho participace** na péči o děti a rodinném životě. Vůle angažovat se v této oblasti se ze strany samotných otců přitom jeví jako velmi silná. Ve výzkumu „*Pečující osoby v ČR*“ se pro spravedlivé rozdělení každodenní péče o děti mezi oba rodiče vyslovilo 82 % otců (SC&C, 2024). Na druhou stranu 60 % se přiklání k tradiční dělbě rolí, kdy muž vydělává a žena se stará o děti a domácnost. Nicméně v dlouhodobém kontextu se zdá, že **míra zapojení otců do vybraných domácích činností, a zejména do péče o děti, se v čase zvyšuje** a sami otcové z velké většiny cítí potřebu pečovat v nějaké míře o děti již od jejich raného věku. Přestože si otcové rodičovství velmi cení, jsou si vědomi své **nezastupitelné role v životě dítěte** a mají silnou **potřebu zapojit se do péče o dítě od jeho útlého věku**, přejí si zachovat možnost volby, zda využijí otcovskou a/nebo rodičovskou dovolenou. Jako podstatnou překážku pro tento krok uvádějí

očekávané zhoršení ekonomického zajištění rodiny. Na jedné straně převažuje představa, že by partnerka rodinu neužívala, což si podle uvedeného výzkumu myslí dvě třetiny otců (SC&C, 2024). Na straně druhé platí pro otce již zmiňované (vyšší) náklady ušlých příležitostí, které jsou vzhledem k jejich častěji vyšším příjmům v porovnání se ženami ještě markantnější.

Vedle ekonomických aspektů je však třeba reflektovat i širší význam péče obou rodičů, která má zásadní psychologický a socializační význam pro dítě a současně představuje důležitý předpoklad fungování rodiny i soudržnosti společnosti. Na význam a nepostradatelnost obou rodičů upozorňují také Chvála a Trapková (2018), kteří apelují na potřebu existence rodičovského páru, neboť mužský i ženský princip mají svou jedinečnou úlohu pro dítě a jeho zdravý vývoj. Zároveň varují, že pokud rodina nefunguje, v jejím životě se to negativně projevuje. **Na individuální, komunitní i celospolečenské úrovni je proto třeba oceňovat důležitost péče obou rodičů.**

Podstatnou součástí rodinného života je rovněž společně trávený čas, který přispívá k posilování rodinných vazeb, rozvoji sociálních kompetencí dětí a mezigeneračnímu přenosu hodnot. O důležitosti času stráveného s dětmi svědčí téměř jednoznačný postoj rodičů napříč věkem i pohlavím, kteří si stojí za tím, že nejvíce dají svým dětem právě pokud s nimi budou trávit co nejvíce času (97 %; SC&C, 2024). Mezi otci se navíc v průběhu let tento podíl ještě zvyšuje (z 89 % v roce 2010 na 96 % v roce 2024). **Čas je přitom komodita, které se rodinám s dětmi dlouhodobě nedostává.** Jak ženy, tak ještě více muži by s dětmi chtěli trávit mnohem více času, než jim stávající okolnosti umožňují. Potřebu většího množství času věnovaného dětem deklarovala třetina až polovina matek z různých typů rodin a přibližně polovina otců, přičemž nejčastěji otcové tří a více dětí (54 % z nich; Křečková Tůmová et al., 2023). Za deficitem společného času často stojí vysoké zatížení rodičů výdělečnou činností. Velmi palčivě to vnímají zvláště rodiče více dětí, pro které je vysoká pracovní aktivita důsledkem nezbytnosti finančního a materiálního zabezpečení velké rodiny a potřeb všech jejích členů (Kuchařová et al., 2019). V podobném napětí se však mohou ocitat také sólo rodiče bez ohledu na počet dětí, kteří jsou zpravidla jedinými živiteli v rodině (Höhne et al., 2022b).

Rodina tak nepředstavuje pouze soukromý prostor pro uspokojování potřeb jejích členů, ale instituci s významnými ekonomickými, sociálními i demografickými funkcemi. Péče o děti, partnerská spolupráce a čas věnovaný rodinnému životu vytvářejí hodnoty, z nichž profituje nejen samotná rodina, ale i společnost jako celek. Podpora rodin by proto měla být chápána jako investice do lidského kapitálu, sociální soudržnosti a budoucího rozvoje společnosti.

2.2 Finanční situace domácností

Životní podmínky českých domácností byly od roku 2022, po odeznění pandemie covidu-19, ovlivňovány zejména rostoucími náklady, zvláště na bydlení a související služby, a celkově vysokou inflací snižující reálnou kupní sílu peněz. Celkové příjmy domácností se sice nadále zvyšovaly, ne však zcela rovnoměrně v jednotlivých typech domácností. Diferencovaný byl i vývoj dalších relevantních ukazatelů, kterým je blíže věnována tato kapitola.

2.2.1 Příjmová situace domácností

Nominální příjmová úroveň českých domácností měřená výší čistých peněžních příjmů se každoročně zlepšuje. Podle výběrového šetření ČSÚ „Životní podmínky 2025“ činily v roce 2024 čisté peněžní příjmy průměrné domácnosti 293,9 tisíce korun na osobu za rok a meziročně vzrostly o 5,4 % (ČSÚ, 2026b). Jejich růst tak byl pomalejší než v předchozích dvou letech, kdy čisté peněžní příjmy nominálně vzrostly o více než 7 % za každý rok. Ani to však **nestačilo na dynamický vzestup cenové hladiny** (15,1 % v roce 2022, 10,7 % v roce 2023, tj. kumulativně o více než 27 %) a **kupní síla většiny domácností zaznamenala výrazné snížení**. Průměrné reálné příjmy domácností tak po propadu **o více než 6 % v roce 2022 poklesly i v roce 2023 (o zhruba 3 %)**.¹⁶ Rozdílné přitom byly dopady na jednotlivé typy domácností. Rodiny s dětmi, a zvláště ty jednorodičovské, zaznamenaly ještě hlubší pokles reálných příjmů, naopak domácnostem důchodců se jako jediným příjmy zvedly i reálně, o necelá 4 % v roce 2023 (Nigrinová, 2025). Pozitivní vývoj příjmové úrovně u důchodců, která rostla nejrychleji oproti ostatním domácnostem (nominálně až o 15 % v roce 2023) byl zapříčiněn jednak dvojitou valorizací penzí, a jednak zavedením tzv. výchovného, tedy zvýšením procentní výměry starobního důchodu o pevnou částku 500 Kč za každé vychované dítě (ČSÚ, 2025f). Výší svých čistých peněžních příjmů (v přepočtu na osobu) se tak důchodcovské domácnosti již v roce 2023 dostaly nad úroveň příjmů průměrné domácnosti. Naproti tomu příjmy rodin s dětmi pod touto hladinou nadále setrvávají, přičemž nejnižší čisté příjmy na osobu v domácnosti dlouhodobě vykazují páry se třemi a více dětmi a rodiny sólo rodičů (tabulka č. 2.9). Příjmová úroveň rodin s dětmi se tak v tomto ohledu dále vzdaluje příjmové úrovni bezdětných domácností. V roce 2024 a 2025 se míra inflace již ustálila v rozmezí dvou až tří procent (ČSÚ, 2025h), což se za rok 2024 propsalo do zvýšení reálných příjmů domácností (o 3 %), čímž se vrátily na úroveň obvyklou před rokem 2022 (ČSÚ, 2026b).

Tabulka č. 2.9 Čisté peněžní příjmy (ČPP) vybraných typů domácností na osobu za rok 2024 (v Kč) a jejich relace k průměru (v %)

	Domácnosti celkem	Jednotlivec		Dvojice dospělých bez dětí		Jeden dospělý s dětmi	Dvojice dospělých s dětmi		
		mladší 65 let	65 a více let	oba mladší 65 let	aspoň jeden 65 a více let		1 dítě	2 děti	3 a více dětí
ČPP na osobu za rok (v Kč)	293 853	438 069	306 688	417 513	305 795	194 596	275 000	229 532	183 318
Relace ČPP k průměru (v %)	100,0	149,1	104,4	142,1	104,1	66,2	93,6	78,1	62,4

Zdroj: ČSÚ, 2026b

¹⁶ viz *Příjmy a životní podmínky domácností – 2023 a 2024* (<https://csu.gov.cz/produkty/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-x6dl59cm5z>)

Přes poměrně značné zdražení zboží a služeb a v návaznosti na to snížení reálné hodnoty příjmů v letech 2022 a 2023 se významně neztížilo nakládání s měsíčním rozpočtem, alespoň u průměrné domácnosti. Velké obtíže nebo obtíže vyjít s příjmem v daných letech, ale i v letech 2024 a 2025, deklarovalo shodně 13–14 % domácností (ČSÚ, 2025f, 2026b). Nejlépe hospodařit s příjmem se dlouhodobě daří bezdětným párům v produktivním i seniorském věku. Snadno nebo velmi snadno vyšla s příjmy v posledních třech letech čtvrtina, resp. pětina z nich, naproti tomu velké obtíže nebo obtíže uvedlo jen přibližně 8 % těchto domácností. Zato **rodiče nezaopatřených dětí subjektivně vnímaly zvětšující se potíže vyjít s příjmem**, přičemž větší počet dětí v rodině a/nebo sólo rodičovství zůstávají faktory ještě obtížnějšího nakládání s příjmy. **Jak u sólo rodičů, tak u párů se třemi a více dětmi se podíl rodin vycházejících se svými příjmy s (velkými) obtížemi zvýšil během dvou let dokonce o 12 p. b.** – z 29 % v roce 2022 na 41 % v roce 2024 v případě sólo rodičů, respektive z 20 % na 32 % u párů se třemi a více dětmi (tamtéž). V roce 2025 se míra těchto závažnějších obtíží vyjít s příjmy mírně snížila (na 35 % u sólo rodičů a 28 % u vícedětných párů), nicméně narostl podíl domácností s menšími potížemi (meziročně z 30 % na 39 %, respektive z 23 % na 28 %).

Za růstem nominální příjmové úrovně domácností stálo každoroční **zvyšování průměrné hrubé nominální mzdy**. Ani to však nestačilo eliminovat dopady vysoké inflace v letech 2022 a 2023, kdy v reálném vyjádření mzda hluboce klesala (o 9,4 % v roce 2022 a 3,1 % v roce 2023) a z dlouhodobého hlediska je aktuálně na úrovni hodnot dosažených před inflačním šokem z počátku dekády (MF ČR, 2026). Nutno navíc dodat, že v mezinárodním kontextu je Česká republika za období od roku 2021 do třetího čtvrtletí 2025 zemí s nejhlubším kumulativním propadem reálných mezd (OECD, 2026). Za rok 2022 dosáhla průměrná hrubá nominální mzda bezmála 40 tisíc korun, o dva roky později byla o 6 tisíc vyšší a za první tři čtvrtletí roku 2025, jak už bylo uvedeno výše, činila kolem 48 tisíc korun. Podle strukturální mzdové statistiky v ČR přetrvává stále poměrně vysoký mzdový rozdíl mezi muži a ženami. **V evropském srovnání patří český gender pay gap k dlouhodobě nejvyšším** (18 % v roce 2023, průměr EU 12 %).¹⁷ Nejvyššímu mzdovému rozdílu přitom v ČR podle uvedené analýzy Eurostatu čelí lidé ve věku 35 až 54 let, naopak nejvyrovnanější jsou mzdy mužů a žen do 25 let a 65letých a starších. Protože nižší než průměrnou mzdu mají stabilně zhruba dvě třetiny zaměstnanců, je vhodné porovnávat spíše mediánovou mzdu, tedy mzdu přesně uprostřed mzdového rozložení. V roce 2024 dosáhla souhrnná mediánová mzda 41,7 tisíce korun, přičemž u mužů byla o 3 tisíce korun vyšší (44,7 tisíce korun), u žen naopak nižší (38,7 tisíce korun; ČSÚ, 2025g). Mediánový gender pay gap se tak pohyboval na úrovni 14 %.

¹⁷ Gender pay gap statistics (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics)

2.2.2 Chudoba a materiální a sociální deprivace

Míra příjmové chudoby vyjádřená jako podíl osob žijících v domácnostech, jejichž příjem je nižší než 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu domácnosti (tj. příjmu zohledňujícímu velikost a složení domácnosti), v posledních letech nijak nevybočovala z pásma 9 až 10 % (ČSÚ, 2026b). Hranice chudoby činila v roce 2025 pro jednotlivce přibližně 19 tisíc korun, pro sólo rodiče s jedním dítětem do 13 let necelých 25 tisíc korun a pro pár se dvěma dětmi mladšími 13 let 40 tisíc korun (Dvornáková & Měřinská, 2026). Od roku 2022, kdy míra chudoby dosáhla 10,2 %, v dalších letech **opět mírně klesla (na 9,5 % v roce 2024), následně stagnovala (9,6 % v roce 2025) a dotýkala se jednoho milionu osob.** Vyvíjela se však velmi diferencovaně s ohledem na přítomnost dětí v rodině – **ohrožení bezdětných domácností chudobou se spíše snižovalo, kdežto u rodin s dětmi rostlo.** V roce 2024 a 2025 čelilo riziku příjmové chudoby celkově 12 % domácností s dětmi, ale 7 % těch bezdětných. **Chudoba stále nejčastěji doléhala na sólo rodiče a na páry se třemi a více dětmi,** u nichž se podíl chudých domácností mezi lety 2022 a 2024 zvýšil zhruba o 6 p. b. na 36 %, respektive 24 %, a na této úrovni víceméně setrval i v roce 2025 (34 %, resp. 23 %). V domácnostech dvou dospělých pečujících o jedno nebo dvě děti je ohrožení chudobou trvale podstatně nižší, na úrovni 5 až 8 %, v posledních sledovaných letech se ale mírně zvyšuje. Dlouhodobě nadprůměrná je míra příjmové chudoby ještě v domácnostech jednotlivců, především těch v seniorském věku, i když v jejich případě byla v roce 2024 i 2025 míra chudoby poloviční ve srovnání s rokem 2022 (19 % vs. 38 %; ČSÚ, 2026b). V pozadí zlepšení jejich příjmové situace stojí výše zmiňovaný růst jejich příjmů (důchodů).

Výdělečná činnost nadále představuje určitou ochranu před chudobou. Mezi převážně pracujícími patřila mezi příjmově chudé zhruba 4 %, naproti tomu mezi nezaměstnanými to byl již více než každý druhý (60 %; ČSÚ, 2026b). Celkově se podíl osob s nedostatečným výdělkem, myšleno nižším než stanovená hranice chudoby, v čase zásadně nemění a pohybuje se kolem 3 % (3,6 % v roce 2024).¹⁸ K tomu pravděpodobně přispívá i každoroční navyšování minimální mzdy, které v letech 2022 a 2023 činilo necelých 7 % a v následujících dvou letech 9–10 %.¹⁹ Od ledna 2025 byla minimální mzda stanovena na 20 800 Kč a navíc byl v rámci novely zákoníku práce (zákon č. 262/2006 Sb.) legislativně ukotven její valorizační mechanismus.

Příjmová chudoba negativně ovlivňuje životní podmínky dotčených domácností, které se až pětikrát častěji (oproti průměrným domácnostem), respektive desetkrát častěji (oproti domácnostem nad hranicí chudoby), setkávají s materiální a sociální deprivací.²⁰ Každoroční snižování podílu

¹⁸ In-work at-risk-of-poverty rate by sex

(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesov110_custom_17872472/default/table)

¹⁹ viz <https://www.mpsv.cz/minimalni-mzda>

²⁰ Za materiálně a sociálně deprivované se považují osoby, které si z finančních důvodů nemohou dovolit pět nebo více položek z následujících 13: přístup k automobilu pro osobní použití; připojení k internetu; nahrazovat obnošené oblečení za nové; mít dva páry dobře padnoucích bot; každý týden utratit malou sumu peněz pro sebe; pravidelně se účastnit volnočasových aktivit; posedět s přáteli či příbuznými u jídla či pití alespoň jednou za měsíc; pořízovat nový nábytek a vyměnit jej za opotřebovaný; jíst maso, drůbež či ryby (nebo jejich vegetariánské náhražky) každý druhý den; dostatečně vytápět byt; zaplatit neočekávaný výdaj (v roce 2025 ve výši 16 800 Kč); zaplatit ročně alespoň týdenní dovolenou mimo domov; hradit

takto ohrožených domácností se zastavilo v letech 2021 a 2022 na 4,8 %. O rok později nastalo zvýšení na 6,3 % a v dalších dvou letech lze pozorovat mírný pokles (5,8 % v roce 2025; ČSÚ, 2026b). **Materiální a sociální deprivace se podobně jako příjmová chudoba častěji dotýká domácností s dětmi v porovnání s těmi bezdětnými** (7,1 % vs. 4,5 % v roce 2025). Nejvíce trápí sólo rodiče, mezi nimiž během dvou let podstatně přibýlo takto deprivovaných domácností (zvýšení ze 17 % v roce 2022 na 27 % v roce 2024) a následně se jejich podíl snížil na 19 % v roce 2025. Výrazněji se navýšil také podíl deprivovaných mezi páry se třemi a více dětmi (z 10 % v roce 2022 na 17 % v roce 2024, respektive 15 % v roce 2025), nadprůměrný zůstal podíl sociálně a materiálně deprivovaných domácností single žijících jednotlivců (mezi 8–9 %), naopak bezdětné páry a rodiny s jedním nebo dvěma dětmi se v takové situaci ocitaly spíše výjimečně (2–4 %; tamtéž). Dlouhodobě v průměru více než čtvrtina domácností si nemůže dovolit pořídit nový nábytek za opotřebovaný a pětina domácností zaplatit neočekávaný výdaj nebo týdenní dovolenou mimo domov (Dvornáková & Měřinská, 2025, 2026; ČSÚ, 2026b). **Úhrada nenadálého výdaje ale byla v posledních letech nerealizovatelná pro zhruba každého druhého rodiče samoživitele**, pro každý šestý rodičovský pár s jedním nebo dvěma dětmi a pro každou třetí až čtvrtou rodinu s více dětmi. Zaplatit nečekaný výdaj si však nemohla dovolit ani zhruba čtvrtina jednotlivců a desetina dvojic v produktivním věku (ČSÚ, 2026b).

Přestože indikátor materiální a sociální deprivace ukazuje na obtížnější, případně zhoršující se situaci u rodin s dětmi, **vybrané materiální a sociální podmínky týkající se přímo dětí se v dlouhodobém horizontu celkově spíše zlepšily, i když krátkodobě lze pozorovat i opačný vývoj**. Vyplývá to z tematického modulu, který byl součástí šetření „*Životní podmínky 2024*“, respektive 2014 a 2021, a který zjišťoval, zda si domácnost může dovolit zajistit všem dětem mladším 16 let vybrané předměty a aktivity (Měřinská, 2025). **Dlouhodobě nejméně finančně dostupné zůstávají pravidelné volnočasové aktivity dětí, které v roce 2024 nemohly zaplatit 4,3 % rodin**. V porovnání s rokem 2021 se jednalo o položku s nejvyšším nárůstem (z 2,7 %), nicméně o deset let dříve činil tento podíl 6,8 % (Dvornáková & Měřinská, 2025). Připomeňme, že v roce 2021 platila řada restriktivních opatření v souvislosti s pandemií covidu-19, která omezovala právě i volnočasové aktivity, a rodiny tak za ně vzhledem k jejich neexistenci nemusely platit. Velmi podobné to bylo i s úhradou **týdenního programu v době prázdnin mimo domov, což v roce 2024 nemohlo svým dětem dopřát 4,2 % rodin** (3,7 % v roce 2021 a 7,1 % v roce 2014). V roce 2024 finančně nezvládalo 2,5 % rodin pořídit dětem sportovní vybavení pro venkovní aktivity (kolo, lyže apod.) a 2,4 % rodin občasné pozvání kamarádů dětí na návštěvu. Na ostatní položky – každý den maso, drůbež nebo ryby (či jejich vegetariánskou náhražku), ovoce a zeleninu, nové oblečení, hry a hračky, uspořádání oslav – neměla peněžní prostředky jedna až dvě rodiny ze sta, podobně tomu bylo i o tři roky dříve a oproti roku 2014 se tento podíl snížil ze 2–5 %. Méně než 1 % rodin nemělo finance na koupi knih pro děti a alespoň dvou párů bot. Účast dětí školou povinných na školních výletech a podobných akcích zvládá hradit naprostá většina rodin, jejich finanční nedostupnost uvedla v roce 2024 necelá 2 %, zatímco před 10 lety to bylo téměř 6 % rodin (Měřinská, 2025). Posun k lepšímu je patrný i co se týká zajištění vhodného místa pro děti k učení, které si ještě v roce 2014 nemohlo

náklady spojené s bydlením – nájemné, splátky hypotéky, platby za energie (elektřinu, teplo, plyn a vodu) a splátky ostatních půjček, úvěrů nebo leasingu.

kvůli penězům dovolit 3,3 % rodin a o 10 let později 1,9 % rodin. Je třeba poznamenat, že uvedené údaje vypovídají celkově o rodinách s dětmi, **Ize se však domnívat, že rodiny s více dětmi a rovněž sólo rodiče mohou mít se zajištěním materiálních a sociálních podmínek svých dětí mnohem větší problémy.** Materiální deprivace dětí se přitom nejčastěji dotýká dětí staršího školního věku (12 až 15 let) a o dost častěji dětí, jejichž rodiče dosáhli nejvýše základního vzdělání v porovnání s dětmi rodičů vysokoškoláků.²¹

2.2.3 Dávková a daňová podpora rodin s dětmi

Podpora jedinců, rodin a domácností z dávkových sociálních systémů státu se od roku 2022 vyvíjela poměrně diferencovaně, a to jak z hlediska podporovaných subjektů, tak v rámci jednotlivých systémů v návaznosti na legislativní úpravy a případné nenadálé události (například povodně v září 2024). Níže je stručně nastíněn krátkodobý vývoj dílčích sociálních systémů do roku 2025, větší pozornost je věnována podpoře rodin s dětmi.

Výdaje na **dávky důchodového pojištění** pokračovaly v každoročním růstu. Výše zmiňovaná **dvojitá valorizace důchodů** (pravidelná v lednu a mimořádná v červnu) **a zavedení vyplácení takzvaného výchovného od ledna 2023** se promítly do téměř stomiliardového meziročního navýšení celkových výdajů (na 670 mld. korun) v daném roce (MPSV, nedat.a). Průměrný starobní důchod se tak zvedl zhruba o dva tisíce korun a přesáhl 20 tisíc korun (ČSSZ, nedat.). Na konci roku 2024 se výdaje důchodového systému blížily hranici 700 mld. korun, v polovině roku 2025 byly zatím poloviční a průměrný starobní důchod již převyšoval 21 tisíc korun (tamtéž). Pravidelně se zvyšovaly i ostatní důchodové dávky, například průměrný invalidní důchod pro invaliditu 3. stupně činil 17,3 tisíce korun k prosinci 2024, důchod sólo vdovský 13 tisíc korun, respektive vdovecký 11,8 tisíce korun, a sirotčí důchod 10,6 tisíce korun (ČSÚ, 2025a).

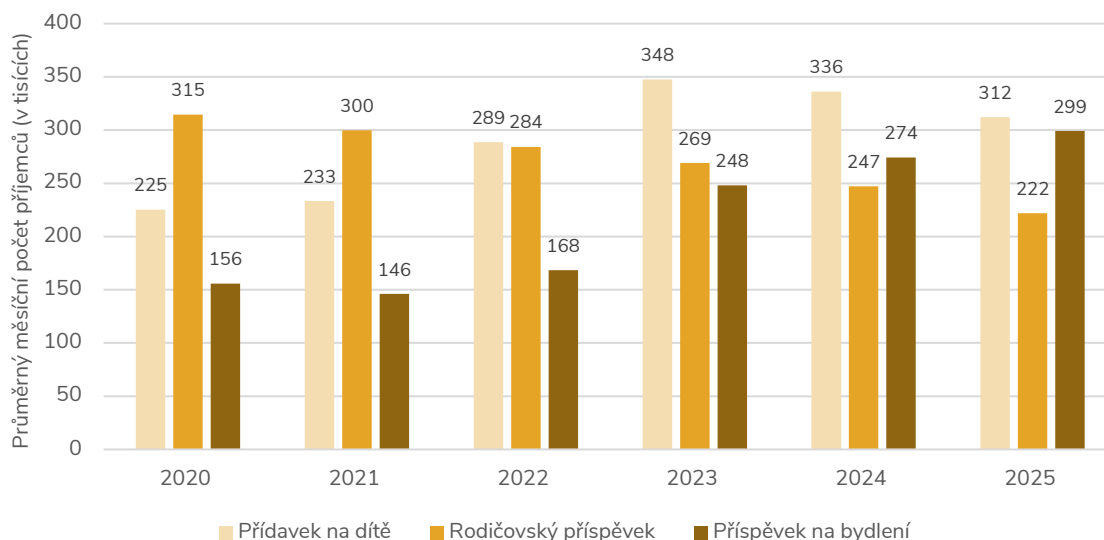
Celkové výdaje na **dávky nemocenského pojištění** odrážely vývoj nejčastěji vyplácené dávky, a sice nemocenské. V návaznosti na odeznění pandemie covidu-19 postupem roku 2022 se v následujícím roce již snižoval počet vyplacených dávek nemocenské i proplacených dnů a tím i celkové výdaje. V roce 2024 nenastaly výraznější změny, nicméně díky valorizaci částek, od nichž se odvíjí výpočet výše nemocenské, celkové výdaje opět meziročně vzrostly na úroveň z roku 2022 (ČSSZ, nedat.). Dávky provázané s narozením dítěte a ranou péčí o něj – zejména **peněžitá pomoc v mateřství a otcovská poporodní péče** – jsou blíže popsány výše v podkapitole 2.1.2. Zde jen připomeňme, že **míra čerpání těchto dávek i objem vyplácených prostředků na ně v reakci na snižující se porodnost stále klesá.** Jedinou dávkou **s trvale se zvyšujícím počtem případů využívání** i celkové sumy vyplacených peněžních prostředků tak v rámci systému nemocenského pojištění zůstává **dlouhodobé ošetřovné**, které za rok 2024 nově dostalo přes 7,7 tisíce osob (tamtéž).

Zásadní formu dávkové pomoci pro rodiny s dětmi představují dávky spadající do **systému státní sociální podpory** (podle zákona č. 117/1995 Sb.). V roce 2023 i 2024 činily celkové výdaje systému

²¹ blíže viz https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Children_-_material_deprivation#Highlights

55 mld. korun, v roce 2025 o 1,5 miliardy korun více (MPSV, nedat.a). Nejnákladnější zatím zůstává **rodičovský příspěvek** (28 mld. korun v roce 2025), i když jej pobírá stále méně příjemců (podrobněji v 5. kapitole). Od roku 2022 převzal primát v počtu vyplacených dávek právě po rodičovském příspěvku **přídavek na dítě**, nicméně **i v jeho případě v posledních letech (opět) ubývá dětí, které jej čerpají** (graf č. 2.7). V roce 2023 jej mělo v průměru 348 tisíc dětí, což bylo přibližně o 60 tisíc dětí meziročně více. Zvýšení částek životního minima od ledna 2023 rozšířilo okruh jeho potenciálních příjemců, jistý vliv lze pravděpodobně připsat i navýšení částek přídatku o 200 Kč (Palonciová et al., 2023). Nárokovat jej mohou rodiny s příjmem nepřesahujícím 3,4násobek svého životního minima. Od ledna 2023 činí přídavek v základní výměře 830 Kč na dítě do šesti let, 970 Kč na dítě od 6 do 15 let a 1 080 Kč na (nezaopatřené) dítě starší. O 500 Kč vyšší přídavek v takzvané zvýšené výměře náleží dítěti, má-li některá ze společně posuzovaných osob v domácnosti příjem z pracovní činnosti nebo příjem jej nahrazující (podle § 18 zákona č. 117/1995 Sb.). Přibližně tři čtvrtiny přídatků jsou vypláceny právě ve zvýšené výměře, nicméně méně často na ni dosáhnou sólo rodiče, zvláště ti s předškolními dětmi (Höhne et al., 2024b). V roce 2025 přídavek pobíralo průměrně 312 tisíc dětí měsíčně a celková vyplacená suma činila 5 mld. korun (MPSV, nedat.a).

Graf č. 2.7 Průměrný měsíční počet příjemců vybraných dávek státní sociální podpory (v tisících)

Zdroj: MPSV, nedat.a

Jedinou dávkou v rámci systému státní sociální podpory, u níž počínaje rokem 2022 **roste počet příjemců i suma vyplacených prostředků**, je **příspěvek na bydlení**. Tato dávka pomáhá rodinám s dětmi, ale i bezdětným domácnostem, především těm seniorským, s úhradou nákladů na bydlení. Stát v reakci na rychlý růst cen energií a plynu navýšil v roce 2022 příslušné normativy, ze kterých se odvozuje nárok i výše příspěvku, na který tak dosáhlo více domácností (Palonciová et al., 2023). K zásadnějším úpravám dále došlo od roku 2023, kdy kromě dalšího zvýšení normativů, a v té

souvislosti úprav při zohledňování počtu osob v domácnosti a velikosti obce, byla také sjednocena „přípustná“ hranice výše nákladů na bydlení v relaci k příjmům na 30 % i pro pražské domácnosti (zákon č. 117/1995 Sb.). Celkové výdaje určené na příspěvek na bydlení se tak více než zdvojnásobily z 8,5 mld. korun v roce 2022 na 17,9 mld. korun v roce 2023, počet jeho příjemců se zvýšil o polovinu z průměrných 168 tisíc na 248 tisíc (MPSV, nedat.a). Vzhledem k rostoucím nákladům na bydlení (blíže v podkapitole 2.3.2) není překvapivé, že příjemců příspěvku na bydlení přibývalo i v následujících letech, i když pomalejším tempem (graf č. 2.7), stoupaly také celkové výdaje (necelých 24 mld. korun v roce 2025; MPSV, nedat.a).

Zbývající dvě dávky státní sociální podpory – porodné a pohřebné – zůstávají i díky svému jednorázovému charakteru okrajovými dávkami co do četnosti využívání i finanční náročnosti státních výdajů. K tomu do značné míry přispívá fakt, že podmínky jejich čerpání zůstávají po mnoho let neměnné. **Porodné** náležející pouze na první nebo druhé narozené dítě v rodině s nízkými příjmy (do 2,7násobku životního minima) pobíralo v průměru kolem šesti set rodin měsíčně v letech 2022 i 2023, přes pět set rodin měsíčně v roce 2024 a kolem čtyř set rodin měsíčně v roce 2025 (MPSV, nedat.a). V roce 2025 mohl porodné na první dítě získat pár s čistými příjmy do 30 tisíc korun, respektive s příjmy do zhruba 36 tisíc korun, pokud do rodiny k nejvýše šestiletému dítěti přibyl sourozenec. **Pohřebné** ve výši 5 tisíc korun dostává stabilně přibližně 200 příjemců měsíčně (tamtéž).

Ocitne-li se rodina v nepříznivé sociální či ekonomické situaci a nemá-li dostatečné příjmy na uspokojení základních životních potřeb, může požádat o dávky ze **systému pomoci v hmotné nouzi**. Přestože náklady tohoto systému jsou zhruba desetinové (bez započtení humanitární dávky) v porovnání s dávkami státní sociální podpory, po setrvalém snižování se začaly od roku 2020 zvolna zvyšovat. Za rok 2025 bylo vyplaceno 6,1 mld. korun, z čehož většina (4,2 mld. korun) opět připadala na **příspěvek na živobytí** (MPSV, nedat.a). Ten pomáhá při nedostatečném příjmu stabilně v průměru kolem 60 tisícům domácností měsíčně. Příjemců druhé dávky – **doplátku na bydlení** – řešící nedostatek příjmů k uhrazení nákladů na bydlení (i po započtení příspěvku na bydlení) v čase ubývá (z průměrných 33 až 35 tisíc v letech 2020 až 2022 na 25 tisíc měsíčně v roce 2024). Nejvariabilnější vývoj je patrný v případě dávky **mimořádné okamžité pomoci** sloužící k řešení nenadálých situací. Může se jednat o hrozbu vážné újmy na zdraví, o mimořádnou událost spojenou s živelní pohromou (jakou byly například povodně na podzim 2024), ale také o potřebu pořízení nezbytných předmětů či zaplacení nutných plateb (spojených například se vzdělávacími potřebami dětí, zvláště na počátku školního roku²²). Detailně o různorodosti dávek mimořádné okamžité pomoci pojednala minulé *Zpráva o rodině 2023*, z níž je mimo jiné patrná reflexe jak důsledků pandemie covidu-19, tak počátku válečného konfliktu na Ukrajině (Paloncyová et al., 2023, 169–173).

Popsaná dávková podpora skrze systém státní sociální podpory a systém pomoci v hmotné nouzi by však koncem roku 2025 měla být minulostí. Od **1. října 2025** totiž vstoupil v platnost **zákon č. 151/2025 Sb., o dávkách státní sociální pomoci**, jehož hlavním záměrem je zjednodušení a zpřehlednění systému podpory spolu se zacílením na nízkopříjmové domácnosti a motivováním ke

²² viz také <https://www.mpsv.cz/mimoradna-okamzita-pomoc-a-projekt-obedy-do-skol-rodinam-i-letos-ulehci-skolni-rok>

zlepšení životních podmínek vlastní pracovní aktivitou.²³ Takzvaná **superdávka má nahradit čtyři stávající dávky – přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, doplatek na bydlení a příspěvek na živobytí** – a navíc přidat jistou bonifikaci za pracovní aktivitu. Zákon stanovuje půlroční přechodné období, následně postačí již jen jedna žádost namísto čtyř různých. Mechanismus výpočtu dávky zohledňuje **čtyři různé složky**, které v součtu dají výslednou výši dávky:

- **živobytí:** má pomoci s úhradou nákladů na základní životní potřeby (jídlo, oblečení apod.), její výše se bude odvíjet od příjmu a snahy zapojit se do pracovního procesu,
- **bydlení:** má pomoci s úhradou nákladů na bydlení, pokud přesáhnou stanovenou část (30 %) příjmu,
- **bonus na dítě:** má pomoci s úhradou nákladů na děti, podmínkou je pravidelná školní docházka dítěte a pracovní aktivita dospělých,
- **pracovní bonus:** má podporovat a motivovat rodiny, kde aspoň jeden člen pracuje, respektive má příjem z výdělečné činnosti nebo po celý měsíc nárok na nemocenské dávky, případně rodičovský příspěvek pobíraný po vyčerpání peněžité pomoci v mateřství.

Každá z těchto složek je posuzována samostatně a její výše se (kromě dalšího) odvíjí od příjmu ve vztahu k životnímu minimu domácnosti. Novým prvkem majícím vliv na výši podpory je **„zranitelnost“ osoby, potažmo domácnosti**. Zranitelnou osobou se podle § 7 zákona č. 151/2025 Sb. rozumí osoba starší 68 let, poživatel starobního důchodu, osoba invalidní ve druhém nebo třetím stupni, osoba pobírající peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem, rodič pečující o dítě mladší čtyř let nebo osamělý rodič pečující o dítě mladší sedmi let, osoba pečující o dítě ve věku do 10 let závislé na pomoci jiné osoby ve stupni I nebo osoba pečující o osobu závislou na pomoci jiné osoby ve stupni II až IV, poživatel příspěvku na péči ve stupni II nebo vyšším, nezaopatřené dítě nebo pozůstalý manžel či partner (po dobu 12 měsíců od úmrtí manžela nebo partnera). Z toho je zřejmé, že **samoživitelé s dětmi staršími sedmi let nebo úplné rodiny s předškolními a staršími dětmi nejsou zpravidla považovány za zranitelné**, což se projeví zejména ve složce bydlení, neboť zranitelným domácnostem se navyšují uznatelné náklady na bydlení, a tedy i možná výše dávky. Nejen tento aspekt „zranitelnosti“, ale i další parametry nové dávky týkající se například výše nastavených normativních nákladů na bydlení nebo riziko obtížnějšího vymanění se z chudoby kriticky zhodnotili analytici z *Platformy pro sociální bydlení* a *Centra pro společenské otázky SPOT* (Klusáček & Trlifajová, 2025). Upozorňují i na **možnou demotivaci mladých rodin mít druhé dítě**, neboť s novou dávkou by se podle jejich propočtů při narození druhého dítěte snížila oproti současnému nastavení státní podpora.

Zákonem definovaná zranitelnost osob ovlivňuje také **bonusovou složku na dítě** u nízkopříjmových domácností. Nejsou-li všichni členové domácnosti s příjmem do 1,43násobku částky životního minima domácnosti považováni za zranitelné, náleží domácnosti bonus ve výši **500 Kč**, jinak činí **1 000 Kč**. Tisícikorunový bonus na dítě (bez ohledu na zranitelnost) získají dále rodiny s příjmem přesahujícím 1,43násobek životního minima, ale nejvýše do jeho trojnásobku. Mají-li příjem až do

²³ blíže viz <https://www.uradprace.cz/davka-statni-socialni-pomoci-superdavka>

čtyřnásobku svého životního minima, tisícikorunová bonusová složka na dítě se plynule krátí. Odstranění takzvaných bodů zlomu v nároku na dávky, kdy navýšení příjmu nepřináší zlepšení finanční situace domácnosti (neboť jedna koruna příjmu navíc může rodinu díky ztrátě dávky připravit o stovky až tisíce korun), bylo dalším cílem této dávkové reformy. V porovnání s původním přídatkem na dítě je **pro nárok na bonusovou složku požadována pracovní aktivita členů domácnosti** (kteří nejsou zranitelnou osobou), výše „dětské“ složky již není nijak diferencována podle věku dítěte a její výše dosahuje nižší hodnoty (především oproti přídatku na dítě vypláceného ve zvýšené výměře).

Další novinkou v českém sociálním systému je poměrně rozsáhlé **zjišťování a posuzování majetkové situace domácností** při nároku na tuto novou komplexní dávku. Členové domácnosti nemají podle § 17 zákona č. 151/2025 Sb. nárok na dávku státní sociální pomoci, pokud (spolu)vlastní více než jednu nemovitost, ve které bydlí (případně se nezbaví během tří let další své nemovitosti), dále pokud (spolu)vlastní více než jeden osobní automobil na každého zletilého člena domácnosti a také pokud souhrn všech peněžních prostředků ve vlastnictví všech členů domácnosti (s výjimkou financí v produktech spoření na stáří, stavebního spoření či z veřejných sbírek) přesahuje určitou částku (200 000 Kč u jednočlenné domácnosti až 400 000 Kč u pěti- nebo vícečlenné domácnosti). O nezbytnosti hodnotit majetkové podmínky domácnosti při posuzování nároku na bonus na dítě polemizuje ve své analýze Ladislav Průša (2025). Vychází přitom z komparace evropských sociálních systémů a upozorňuje, že *„v žádné evropské zemi není nárok na tuto sociální dávku [přídatek na dítě] testován na majetkové poměry domácnosti“*. Toto nastavení může podle něj v důsledku vést i ke zvýšení nečerpání této dávky, čemuž by se dalo předejít vypuštěním majetkového testu u této složky dávky státní sociální pomoci (Průša, 2025).

Sociální dávkou, která je v českém sociálním systému ukotvena již pátým rokem, je **náhradní výživné**. Ta směřuje k dětem, respektive rodičům nedostávajícím od druhého rodiče po rozvodu či rozchodu žádné, nebo jen částečné výživné. Počet vyplacených dávek náhradního výživného stále roste (z průměrných 8 tisíc měsíčně v roce 2022 na 13 tisíc měsíčně v roce 2025), což se odráží i ve vyšších celkových výdajích (159 mil. korun v roce 2022, resp. 306 mil. korun v roce 2025; MPSV, nedat.a). Představuje významnou podporu zvláště pro sólo rodiče, i když podmínky poskytování se v čase v zásadě nemění. Výjimkou je postupné prodlužování doby poskytování dávky z původních 24 měsíců na aktuálně 72 měsíců (zákon č. 588/2020 Sb.). Podmínkou je soudně stanovené výživné a zahájení procesu vymáhání neplaceného výživného. Výše náhradního výživného následně zohledňuje soudem stanovenou částku výživného a příjemci je vypláceno nejvýše v částce 3 000 Kč. Novela zákona dále umožnila rychlejší vymáhání dlužného výživného, neboť nově přechází pohledávka na stát už po dvou letech vyplacení náhradního výživného. V té souvislosti je třeba zmínit i novelu občanského zákoníku (§ 921a zákona č. 89/2012 Sb.), jež od ledna 2026 umožní pohledávku na výživném postoupit třetí osobě, avšak pouze za úplatu v minimálně stejné výši jako vymáhané výživné.

Stát v rámci rodinné politiky realizuje také řadu podpůrných **opatření v daňové oblasti**. Po významném snížení daňového zatížení příjmů z výdělečné činnosti nastalého v roce 2021, k němuž přispělo zrušení superhrubé mzdy, zvýšení slevy na poplatníka, zvýšení daňového zvýhodnění na druhé a další dítě či zrušení zastropování daňového bonusu (viz Paloncyová et al., 2023, 161), však

v průběhu roku 2023 přišla vláda s **takzvaným ozdravným balíčkem**, tedy se sérií několika desítek opatření, jejichž zavedení **od ledna nebo během roku 2024** mělo snížit deficit státního rozpočtu (zákon č. 349/2023 Sb.). Soustředíme-li pozornost na opatření v daňové oblasti týkající se pracovních příjmů fyzických osob, byla **zvýšena progresivita zdanění, respektive snížena hranice příjmu, od které se platí zvýšená sazba daně (23 %)**, a to ze 4násobku na 3násobek stanovené průměrné mzdy. Základní sleva na dani na poplatníka zůstala i v roce 2025 na úrovni roku 2022, tj. 30 840 Kč ročně. Zato výše **slevy na dani na manžela s nízkými či nulovými příjmy** je od roku 2008 stále stejná (24 840 Kč ročně), podobně neměnný je i limit případného příjmu manžela (68 000 Kč). Přetrvávající kritika tohoto nástroje (např. NERV, 2022) zejména v souvislosti s demotivací k návratu na trh práce napomohla tomu, že od roku 2024 došlo k **omezení uplatnění této slevy pouze na manžele pečující o dítě do tří let věku**. Rodičů se staršími předškolními dětmi se pravděpodobně velmi dotklo také **zrušení slevy na dani za umístění dítěte do předškolního zařízení**. Vláda tento krok zdůvodnila tím, že nízkopříjmové rodiny takzvané školkovné často vzhledem k nízkým daním ani neuplatní a že takovouto podporu rodin se středními či vyššími příjmy nemá stát za prioritní (MF ČR, 2023). Je zřejmé, že tento krok by měl být doprovázen zvyšováním dostupnosti předškolních zařízení (blíže v podkapitole 2.1.3). V rámci daňových slev konsolidační balíček z obdobných důvodů **zrušil ještě slevu na studenta** s tím, že většině pracujících studentů postačí základní sleva na poplatníka. Současná vláda nicméně zvažuje znovuzavedení vybraných daňových slev.²⁴ Daňového zvýhodnění na nezaopatřené dítě se restrikce nedotkly. Výše roční daňové slevy na jedno dítě tak od roku 2018 zůstává 15 204 Kč, na druhé dítě od roku 2021 činí 22 320 Kč a na třetí a další dítě v rodině 27 840 Kč (zákon č. 586/1992 Sb.).

Z dalších opatření schválených v zájmu konsolidace veřejných rozpočtů zmiňme ještě úpravy daně z přidané hodnoty (s dopadem na ceny zboží a služeb), zvýšení daně z nemovitosti či snížení státní podpory stavebního spoření (MF ČR, 2023; zákon č. 349/2023 Sb.). Jak zaměstnanců, tak osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) se dále dotklo **navýšení celkových odvodů**. Počínaje rokem 2024 bylo **znovuzavedeno pojistné na nemocenské pojištění pro zaměstnance ve výši 0,6 % vyměřovacího základu**, kteří tak na sociálním pojištění celkově odvádějí 7,1 % namísto 6,5 %, což snižuje jejich čistou mzdu. V případě OSVČ se sazba dobrovolně placeného nemocenského pojištění rovněž zvýšila (z 2,1 % na 2,7 % vyměřovacího základu). Záměrem bylo posílení příjmové stránky systému nemocenského pojištění a zvrácení negativní bilance tohoto systému (vzniklé zejména v důsledku protipandemických opatření), což se během roku 2024 již podařilo (ČSSZ, nedat.). Pro OSVČ bylo dále ukotveno postupné navýšování minimálního vyměřovacího základu pojistného na sociální pojištění z 25 na 40 % průměrné mzdy (respektive o 5 p. b. ročně v letech 2024 až 2026) a pro podnikatele hradící sociální pojištění ze skutečného vyměřovacího základu zvýšení minimálního základu pro platbu pojistného z 50 na 55 % základu daně (MF ČR, 2023; zákon č. 349/2023 Sb.). Došlo i ke zvýšení sazby daně z příjmu právnických osob z 19 na 21 %.

²⁴ <https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-skolkovne-a-dalsi-danove-ulevy-se-vraci-lide-usetri-tisice-rocne-40563104>

2.2.4 Finanční rezervy a zadluženost domácností

Ukládat peníze stranou a vytvářet si určitou finanční zálohu není pro některé domácnosti vůbec snadné a pro další zcela nemožné. Nepřímo o tom svědčí potíže subjektivně pocítované při hospodaření s příjmy či nepřipravenost na zaplacení nečekaných výdajů, jak bylo zmíněno v předchozích podkapitolách. Paradoxně tím pádem může vyznívat fakt, že české domácnosti patří v evropském srovnání k nejvíce šetřivým, nicméně do této pozice se dostaly až v době pandemie covidu-19 (Michálek, 2025). Míra úspor domácností tehdy rapidně skokově vzrostla, což pramenilo z vynuceného omezení spotřeby v důsledku administrativních protipandemických restrikcí. Následná energetická krize a vysoký růst cen zboží a služeb nicméně vedl domácnosti k (další) opatrnosti, což udrželo míru úspor na vysoké úrovni. Nezanedbatelný vliv na vyšší míru úspor lze připsat i zrušení superhrubé mzdy, v důsledku vysoké inflace se zvýšil také zájem o investiční nástroje, které díky vyšším úrokovým sazbám mohou lépe ochránit před ztrátou reálné hodnoty disponibilních prostředků. Ondřej Michálek (2025) ve své analýze však dále dokládá, že **míra úspor není u všech domácností z hlediska výše jejich příjmu srovnatelná**, neboť na úsporách se zcela dominantně podílí dvacet procent domácností s nejvyšším příjmem, i když ke zvýšení míry úspor částečně přispěly i domácnosti se středními a nižšími příjmy.

Koncentraci finančních aktiv (zahrnujících vklady, úspory, cenné papíry, investice ve fondech a podobně) napříč příjmovým spektrem právě **u vysokopříjmových domácností** potvrzují i data výběrového šetření „*Finanční situace domácností*“ realizovaného Českým statistickým úřadem ve spolupráci s Českou národní bankou od roku 2020 (ČSÚ, 2025d). Podle něj připadaly v letech 2021 až 2023 **téměř dvě třetiny těchto aktiv pětině takto nejbohatších domácností** s průměrnou hodnotou aktiv přes 1,6 milionu korun. Naproti tomu první kvintil domácností disponoval pouze 1 % finančních aktiv (průměrně 27 tisíc korun) a druhý kvintil 5 % (116 tisíc korun). **Podobné je rozložení domácností z hlediska nefinančních aktiv**, kterými jsou nemovitosti, cennosti, dopravní prostředky či další aktiva související s podnikáním. Zhruba polovina objemu nefinančních aktiv náležela pětině takto nejbohatších domácností (s průměrnou hodnotou téměř 11 milionů korun v roce 2023), a naopak méně než půl procenta nefinančních aktiv připadalo na z tohoto pohledu nejchudší pětinu domácností (průměrně 35 tisíc korun; tamtéž).

Zásadním faktorem ovlivňujícím výši aktiv, respektive bohatství domácnosti, je vlastnictví nemovitosti. V tomto ohledu je pro ČR typická poměrně **vysoká majetková nerovnost**, vyšší než nerovnost příjmová (Sunega & Lux, 2018). Lze to vyvodit i z ukazatele čistého jmění domácnosti, které představuje hodnotu celkového majetku domácností (tedy finančních a nefinančních aktiv) sníženou o případné finanční závazky. Podle šetření „*Finanční situace domácností*“ převyšovalo v roce 2023 průměrné čisté jmění hodnotu 5,5 milionu korun u vlastníků, kdežto u domácností v nájmu nebo v jiné formě bydlení činilo v průměru 600 tisíc korun (ČSÚ, 2025d). Od roku 2021 se přitom průměrné čisté jmění vlastníků zvyšovalo a u nájemníků naopak snižovalo. Mediánové hodnoty byly řádově nižší (na zhruba třech čtvrtinách průměru u vlastníků, ale pouze na čtvrtině průměru u nájemníků). Čisté jmění poloviny nájemníků tak v roce 2023 nepřesáhlo 165 tisíc korun. V evropském srovnání figuruje ČR s hodnotou čistého jmění v dolní polovině v rámci zemí EU,

s průměrnou výší čistého jmění domácností na úrovni Slovenska či Řecka, z pohledu mediánu českou úroveň jen mírně překonává například Německo či Nizozemsko (tamtéž).

Nedostatek finančních prostředků na zajištění potřeb členů domácnosti ústí na jedné straně k omezování výdajů nebo spotřeby, na straně druhé může vést k čerpání půjček. Míra zadluženosti českých domácností, respektive **podíl domácností s úvěrem nebo půjčkou** byl v letech 2021 až 2023 podle šetření „*Finanční situace domácností*“ **poměrně stabilní na úrovni 22–24 %** (ČSÚ, 2025d). Z detailnějších výsledků „*Životních podmínek*“ rozlišujících mimo jiné typ domácnosti je zřejmé, že hypotéky a jiné úvěry vázané na bydlení jsou stále převažujícím typem zadlužení, i když v čase se podíl domácností s hypotékou nadále snižuje (ČSÚ, 2025f). Zatímco v roce 2018 mělo **hypotéku** v průměru 21 % domácností, v roce 2022 to bylo 19 % (Paloncyová et al., 2023, 190) a v roce 2024 již 15 % (ČSÚ, 2025f). Míra jejich **čerpání je trvale nejvyšší v rodinách s dětmi** (mezi páry se dvěma dětmi je v roce 2024 splácely dva z pěti, v domácnostech s jedním dítětem nebo se třemi a více dětmi jeden ze čtyř a mezi sólo rodiči jeden z pěti), mírně nadprůměrná je u párů v produktivním věku (17 %; ČSÚ, 2025f). **Podíl domácností s jinou půjčkou či úvěrem kolísá ve sledovaných letech mezi 12 až 14 %, nejčastěji měly takovou půjčku opět rodiny s dětmi** (přibližně pětina až čtvrtina párů, šestina sólo rodičů), jednotlivci a páry mladší 65 let je čerpali mírně nadprůměrně, naopak senioři spíše výjimečně. V letech 2021 až 2023 bylo splácení půjček, které nejsou vázány na bydlení, subjektivně velkou zátěží pro každou pátou domácnost. V roce 2024 to ale již uváděl v průměru každý čtvrtý zástupce domácností. **Splácení těchto půjček však jako velmi zatěžující vnímal téměř každý druhý senior žijící samostatně** (takovou půjčku měla ale jen 2 % seniorů) **a skoro každý druhý sólo rodič**. Za velkou zátěž tyto splátky pokládalo také **40 % párů se třemi a více dětmi**. Tyto domácnosti se tak nejčastěji (a navíc v rostoucí míře) dostávaly do problémů s jejich úhradou. Navíc podle šetření „*Životní podmínky*“ realizovaného na jaře 2024 vyjádřilo 18 % zadlužených sólo rodičů, 11 % rodičů žijících se třemi a více dětmi, 10 % seniorů jednotlivců a 8 % single žijících jedinců mladších 65 let, že **za posledních 12 měsíců mělo problém zaplatit splátky (jiných než bytových) půjček**, přičemž průměr za všechny typy domácností činil 5 % (tamtéž). V předchozích třech letech se do potíží s úhradou splátek dostávaly „jen“ zhruba tři domácnosti ze sta.

Problémy se splácením půjček mohou domácnosti v krajním případě dovést až do exekuce. Z dat Exekuční komory ČR nicméně plyne, že **každoroční snižování počtu osob v exekuci nadále pokračuje**. K 1. září 2025 se exekuce týkala kolem 600 tisíc osob, což bylo oproti roku 2022 o více než 60 tisíc lidí méně a v porovnání s rokem 2019 o téměř 200 tisíc méně (Exekutorská komora ČR, nedat.). Počet nově nařízených exekucí se ustálil na 460 tisících (v letech 2021 až 2024 s mírným propadem v roce 2022). Až do roku 2021 přibývalo vícečetných exekucí, kdy průměrný počet exekucí připadajících na jednu osobu dosáhl hodnoty 6,4. Po dalších dvou letech stagnace na podobné úrovni se začal tento trend otáčet. K 1. září 2025 byla jedna osoba zatížena v průměru 5,2 exekucemi. Exekuce je stále nejčastěji uvalena na jedince v produktivním věku. Počet 65letých a starších osob s exekucí se zásadně nemění (66 až 69 tisíc v letech 2021 až 2024), v souhrnu se v posledním sledovaném roce exekuce dotýkala 3 % seniorů, kteří tak představovali 11 % všech osob v exekuci (Paloncyová et al., 2023; Exekutorská komora ČR, nedat.). Pozitivem je trvale klesající počet nezletilých dětí s exekucí, kterých ke konci roku 2024 bylo necelých 400 (tamtéž).

2.3 Bydlení

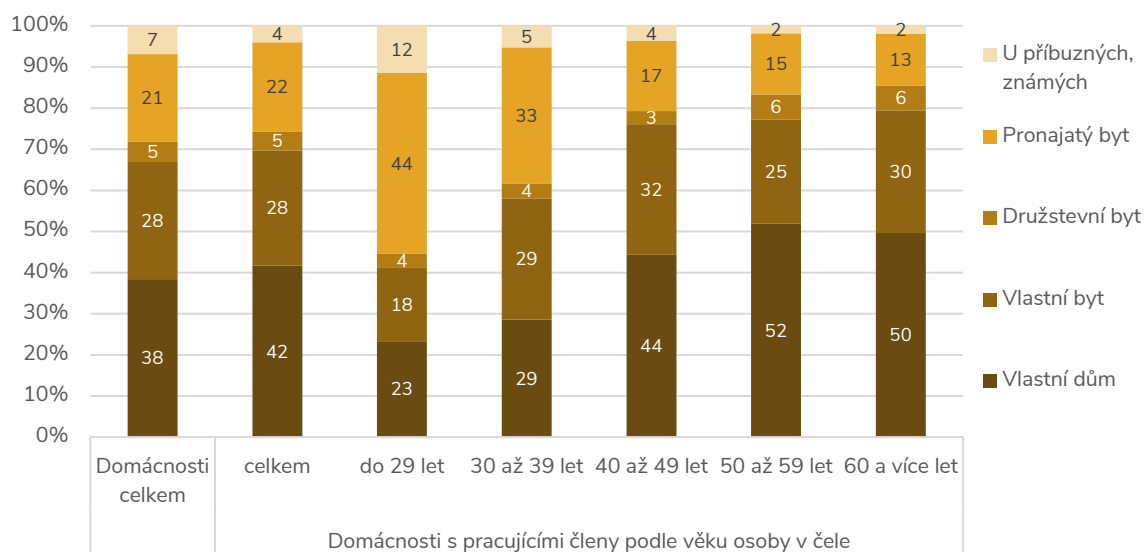
Bydlení představuje základní životní potřebu jedinců, i když představy různých osob mohou být dosti rozdílné a budou se lišit podle toho, v jaké životní fázi se nacházejí, jaká jsou jejich přání, zkušenosti, životní podmínky a další okolnosti. Podle výzkumu „*Postoje k bydlení 2023*“, realizovaného na Sociologickém ústavu Akademie věd ČR, si **naprostá většina dospělé české populace dlouhodobě přeje bydlet ve vlastním bytě či domě**, neboť rozhodně (65 %) či spíše (29 %) souhlasila s tím, že bydlet ve svém je vždy lepší než bydlet v nájmu (Sunega et al., 2023). S vlastnictvím nemovitosti si lidé zpravidla spojují pocit domova, zázemí a jistoty. Devět z deseti občanů považuje vlastní bydlení za ideální způsob zajištění na stáří a v jeho pořízení vidí zodpovědný přístup k budoucnosti. Tři čtvrtiny dotázaných se ztotožnily s tím, že nájem je vyhazováním peněz z okna a tři pětiny si s nájemním bydlením asociovaly nejistotu. **Vlastnické bydlení však jako podmínku pro to, aby se mladí lidé stali rodiči, většinou nevnímají.** Pouze 11 % dotázaných rozhodně souhlasilo s tím, že děti by měli mít lidé až ve vlastním bydlení, a dalších 26 % s tím vyslovilo mírnější souhlas (tamtéž).

Bydlení je v této kapitole nahlíženo prizmatem měnící se právní formy užívání bytu se zvyšujícím se věkem jedinců a s proměnou jejich rodinné situace, dále z hlediska dostupnosti a udržitelnosti bydlení a také tím, jak je vnímána role mladých lidí, širší rodiny a státu při zajišťování bydlení. Významu bydlení jako faktoru ovlivňujícímu rodičovské plány se podrobněji věnují 7. a 10. kapitola.

2.3.1 Bytová situace v průběhu životního cyklu

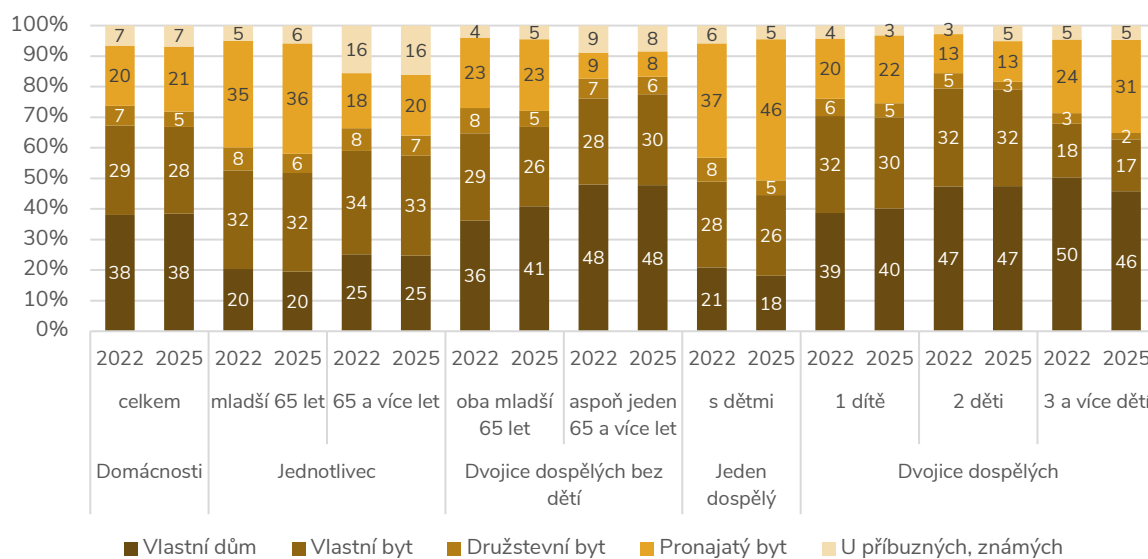
Naplnit touhu po vlastním bydlení se velké většině lidí v průběhu (ekonomicky aktivního) života podaří. Zatímco ve vlastním domě nebo bytě žily podle výběrového šetření „*Životní podmínky 2025*“ „jen“ dvě pětiny domácností v čele s osobou mladší 30 let, padesátiletí takto bydleli téměř dvakrát častěji (graf č. 2.8). Naproti tomu čím starší je osoba v čele domácnosti, tím méně často obývá nájemní byt, případně byt u příbuzných či známých. Nutno dodat, že uvedená data o bytové struktuře domácností s pracujícími členy zahrnují jak domácnosti bezdětné, tak ty žijící s dětmi. Výstupy z šetření „*Životní podmínky 2025*“ přinášejí i informace o bydlení pouze bezdětných domácností s pracujícími členy (ale již bez ohledu na věk osoby v čele). Podle nich žilo v roce 2025 ve vlastním bytě či domě 54 % takových výdělečně činných jednotlivců a 71 % dvoučlenných bezdětných domácností, nájemní byt pak měli v 35 %, resp. 20 % případů (ČSÚ, 2026b). Srovnatelné výsledky souhrnně za domácnosti jednotlivců a bezdětných párů mladších 65 let dokládá i graf č. 2.9. Z něj lze dále vyčíst, že rodiny s dětmi žijí v nadpoloviční většině rovněž ve vlastních bytech nebo domech, avšak s výjimkou rodin sólo rodičů, kteří v roce 2025 bydleli nejčastěji v pronajatých bytech (46 %). Podíl domácností sólo rodičů bydlících v nájmu se oproti roku 2022 navýšil dokonce o 9 p. b., výrazně častější bydlení v nájmu se týkalo také párů se třemi a více dětmi (nárůst o 7 p. b.).

Graf č. 2.8 Právní forma užívání bytu domácnostmi s pracujícími členy podle věku osoby v čele domácnosti, 2025 (v %)

Zdroj: ČSÚ, 2026b; zpracování vlastní

Graf č. 2.9 Bydlení vybraných typů domácností v roce 2022 a 2025 podle právní formy užívání bytu (v %)

Zdroj: ČSÚ, 2026b; Palonciová et al., 2023; zpracování vlastní

V celkovém pohledu žijí v ČR ve vlastním domě či bytě dlouhodobě zhruba dvě třetiny domácností, pětina žije v pronájmu (ČSÚ, 2026b). Od roku 2021 (v návaznosti na zpřísnění limitů u hypoték) **postupně narůstá podíl domácností v nájemních bytech** (z 19 % v letech 2017 až 2020 na více než 21 % v roce 2024 i 2025; Brabcová & Korychová, 2025; ČSÚ, 2026b). Patrné je i **zvyšování podílu domácností žijících v bytě příbuzných či známých** (z přibližně 5 % v letech 2015 až 2020 na 7 % v roce 2024 a 2025), které tak počínaje rokem 2022 začíná být i častější než obývání družstevních bytů (5 % v roce 2025). Analytičky vysvětlují, že za častějším bydlením u blízkých stojí převážně změny u jednočlenných domácností seniorů, kteří sice nadále užívají stejný byt, ale formálně jej převedli na příbuzné (tamtéž).

Pro zajímavost v této souvislosti doplňme zjištění výzkumu „*Postoje k bydlení 2023*“, podle kterého 6 % respondentů uvedlo, že vlastní byt či rodinný dům, který neslouží k jejich vlastnímu bydlení, ale většinou jej dlouhodobě pronajímají (Sunega et al., 2023).

2.3.2 Dostupnost a udržitelnost bydlení

I přes vcelku dominantní převahu bydlení ve vlastních nemovitostech nad obýváním nájemních bytů se Česká republika trvale potýká s nedostupností, respektive se ztíženou dostupností bydlení. Většina české populace se domnívá, že **bydlení je pro mladé lidi dnes významně (65 %) nebo mírně (19 %) hůře dostupné**, než bylo pro generaci rodičů, a zatímco generace šedesátníků a starších z toho viní spíše nedostatečnou bytovou politiku státu, mladí lidé (do 40 let) oproti nim častěji uvádějí vysoké ceny pozemků a spekulace s nimi (Sunega et al., 2023). V souhrnu pak mírně nadpoloviční většina dotázaných volá po větší regulaci trhu bydlení ze strany státu.

Určitou skepsi ohledně bytové situace v ČR dokládá také výzkum agentury IPSOS, podle něhož se 64 % občanů domnívá, že bytová politika se v naší zemi ubírá špatným směrem, přičemž míra této nespokojenosti je srovnatelná s evropským průměrem.²⁵ Přetrvávající pocit nejistoty v oblasti bydlení oslabuje subjektivně vnímanou životní stabilitu, která je přitom jednou z klíčových podmínek pro rozhodnutí o založení rodiny a přechod k rodičovství. Za největší problémy považují Češi vysoké ceny nemovitostí (70 %), vysoké náklady na nájemní bydlení (39 %), nedostatečnou bytovou výstavbu (30 %), vysoké úrokové sazby hypoték (27 %) a rostoucí náklady na výstavbu bytů (24 %). U nízkopříjmových domácností je navíc problém bydlení často prohlubován absencí dostupných alternativ, zejména sociálního a cenově regulovaného bydlení, což dále zvyšuje pravděpodobnost odkladu rodičovství nebo revize původních reprodukčních plánů.

Nedostupnost bydlení vyplývá i z dalších dat sledujících příslušné ukazatele. Například **počet ročních průměrných hrubých platů (jednotlivce) potřebných ke koupi nového sedmdesátimetrového bytu** se v čase výrazně nemění a v evropském srovnání řadí ČR k zemím

²⁵ viz <https://www.ipsos.com/cs-cz/dve-tretiny-cechu-jsou-spokojene-se-svou-bytovou-situaci-obavaji-se-ale-rostoucich-nakladu>

s dlouhodobě nejhorší dostupností vlastnického bydlení. V roce 2023 (stejně jako v roce 2022 – viz Palonciová et al., 2023) potřebovali Češi na takový byt až **13,3 průměrných hrubých ročních platů** (*Deloitte Property Index*, 2024). Druhé nejhorší bylo Slovensko s potřebou 12,7 ročních platů, v Maďarsku podobně jako ve Francii by si pořízení vlastního bytu vyžádalo zhruba 10 tamních ročních platů, ve Velké Británii a v Polsku sedm až osm. Pořízení takového nového bytu v Praze se zdá být ještě nákladnější, neboť by si v roce 2023 vyžádalo 13,5 průměrných ročních platů, o rok později dokonce 15 těchto platů, což pro Prahu znamenalo, že je v tomto ohledu třetím nejdražším městem v Evropě (*Deloitte Property Index*, 2024, 2025). Páté místo patří Brnu (s potřebou 14 průměrných hrubých ročních platů) či jedenáctá pozice Ostravy (10,9) však vypovídá o vysoké nákladnosti vlastnického bydlení i v dalších regionech ČR (*Deloitte Property Index*, 2025). Na první pohled relativně lepší výsledky dokládá index porovnávající **počet ročních příjmů průměrné domácnosti (se 2,15 členy) nutných na koupi staršího cihlového bytu o rozloze 60 m², který ke konci roku 2024 činil 5,2** (*Zpráva o dostupnosti...*, nedat.). Zpráva však současně upozorňuje na výrazné regionální rozdíly ve finanční dostupnosti tohoto typu vlastnického bydlení v rámci ČR, i na horší postavení ČR vůči zemím OECD. A dále podotýká, že ke zhoršování dostupnosti dochází jak v dlouhodobém horizontu, tak v posledních třech sledovaných letech.

Jen mírné zlepšení v porovnání s lety 2022 a 2023 vykazuje vývoj **průměrné sazby hypoték**, která podle Swiss Life Hypoindexu (2025) **od poloviny roku 2023 velmi zvolna klesá**, byť je stále poměrně vysoká. Zatímco v červenci 2021 byla průměrná hypoteční sazba 2,6 %, jen o rok později překračovala 6,2 % a na stejné hodnotě se držela i v červenci 2023. Následně se začala snižovat (5,6 % v červenci 2024), **v červenci 2025 činila 5,0 %** a lehce pod touto hodnotou se pohybovala i na konci roku 2025 (*Swiss Life Hypoindex*, 2025). V rámci evropského srovnání hypotečních trhů patří Česká republika k zemím s nadprůměrně vysokými úrokovými sazbami a výrazným dopadem refinancování na stabilitu domácností, což dále zhoršuje dostupnost vlastnického bydlení (*Deloitte Property Index*, 2025). Současně je však třeba poznamenat, že ceny bytů neustále rostou, přičemž za poslední dva roky se ty jednopokojové zvedly o čtvrtinu a ty střední a velké zhruba o pětinu (Svačina, 2025).

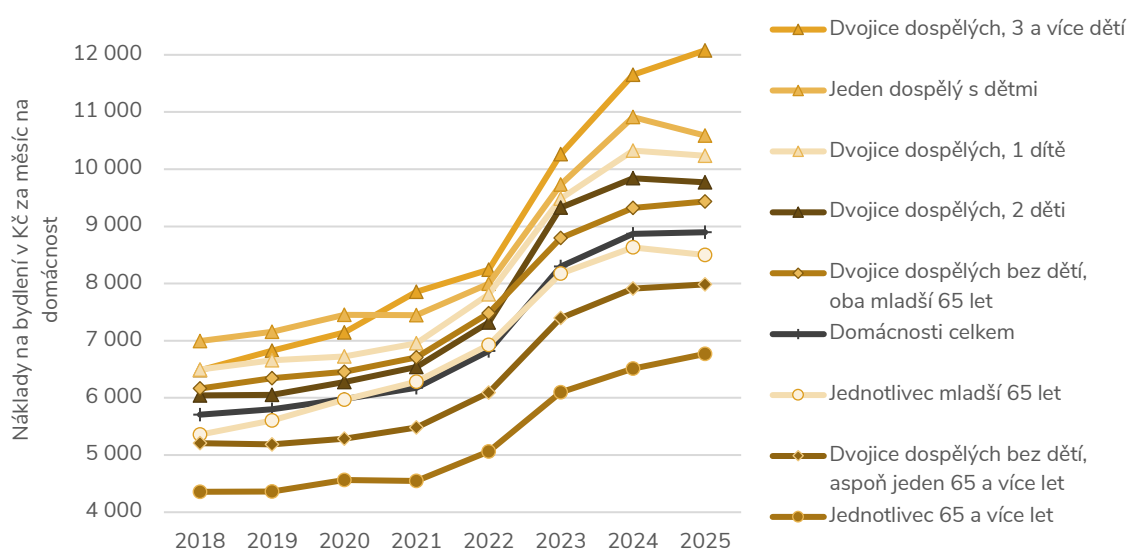
Jako významná alternativa k vlastnickému i čistě nájemnímu sektoru se jeví družstevní forma bydlení. To umožňuje snížit vstupní kapitálové bariéry, omezuje nutnost vysokého hypotečního zadlužení a zároveň poskytuje vyšší míru stability než tržní nájem, čímž může zmírňovat dopady rostoucích cen bytů i zvýšených úrokových sazeb na rozpočty domácností. V českém kontextu to může být zvláště relevantní pro mladé domácnosti, rodiny v počátečních fázích životní dráhy a středněpříjmové skupiny. Z dlouhodobého hlediska je však patrný výrazný ústup družstevního bydlení: zatímco v roce 2005 bydlelo v družstevním bytě téměř 14 % všech domácností, v roce 2025 to bylo již jen 5 % (Brabcová & Korychová, 2025; ČSÚ, 2026b).

Finanční dostupnost nájemního bydlení měřená podílem měsíčních příjmů vynaložených průměrnou domácností na nově sjednaný tržní pronájem standardního cihlového bytu o rozloze 60 m² vykazuje v porovnání s dostupností vlastnického bydlení **mírné zlepšení** (*Zpráva o dostupnosti...*, nedat.). V roce 2023 činil tento ukazatel **26 %**, což byla obdobná úroveň jako v roce 2008, přičemž podle citované *Zprávy* se dostupnost nájemního bydlení nejprve zhoršovala (do roku

2013), od roku 2015 se však situace postupně obrátila a díky rychlejšímu růstu příjmů domácností poměr mezi nájmý a příjmy klesal. Nicméně podobně jako u finanční dosažitelnosti vlastního bydlení zůstávají v tomto ohledu hůře dostupné nájmý na území Prahy, ve Středočeském či Jihomoravském kraji v porovnání například s Ústeckým krajem. Ačkoli v desetiletém horizontu lze tedy vývoj daného indikátoru označit vcelku za příznivý, dynamický růst nabídkových nájmů od roku 2021 naznačuje, že situace se může brzy zásadně změnit. Zvyšování průměrných cen nájmu v posledních letech přitom na příkladu Prahy, Brna či Ostravy dokládá studie *Deloitte Property Index* (2024, 2025), nebo za Českou republiku analýza OECD (2025).

Vedle samotné finanční dostupnosti bydlení je neméně důležité sledovat také **finanční udržitelnost bydlení**, která reflektuje **míru zatížení domácnosti výdaji na bydlení**. Náklady na bydlení, to znamená nájemné či úhrada za užívání bytu, energie, voda, odpady apod. (bez případných splátek hypotéky), se po poměrně nízkém a stabilním růstu kolem 3 % ročně v letech 2020 a 2021 následně meziročně poměrně strmě zvedly (o 10 % v roce 2022 a o 22 % v roce 2023), a sice v důsledku skokového zvýšení energií. Určité zpomalení dynamiky přinesl až rok 2024 (růst o 7 %) a následnou stagnaci rok 2025 (růst o 0,3 %), kdy se náklady na bydlení u průměrné domácnosti přiblížily hranici 9 tisíc korun ČSÚ, 2026b). **Rodiny s dětmi, a zvláště ty dvourodičovské se třemi a více dětmi a rodiny sólo rodičů, mají náklady na bydlení mnohem vyšší, nadprůměrné jsou i v domácnostech bezdětných párů mladších 65 let** (graf č. 2.10).

Graf č. 2.10 Průměrné měsíční náklady na bydlení vybraných typů domácností v letech 2020 až 2025 (v Kč)

Zdroj: ČSÚ, 2026b; zpracování vlastní

Trend dlouhodobě klesající míry zatížení domácností náklady na bydlení (poměr nákladů na bydlení k jejím čistým příjmům) se tak v roce 2021 zastavil (na zhruba 14 %), v dalších dvou letech se zvyšoval (na necelých 17 % v roce 2023), následně stagnoval a v roce 2025 si průměrné náklady na bydlení vyžádaly 16 % čistých příjmů průměrné domácnosti (ČSÚ, 2026b; Brabcová & Korychová, 2025). Vyšší zátěži v tomto směru trvale čelí domácnosti jednotlivců v produktivním i seniorském věku (23 %, resp. 27 % v roce 2025) a sólo rodiče (27 %). **Zatížení náklady na bydlení se přitom v posledních letech zhoršovalo nejrychleji u rodin s dětmi.** Jejich představitelé tento objektivní fakt reflektují i subjektivně, kdy až zhruba **polovina sólo rodičů a třetina rodičů žijících s partnerem a se třemi a více dětmi vnímala v roce 2024 i 2025 náklady na bydlení jako velmi zatěžující** pro jejich rozpočet. Pro srovnání velkou zátěží byly náklady na bydlení „jen“ pro zhruba pětinu párů s jedním nebo dvěma dětmi, což byl i údaj pro průměrnou domácnost (ČSÚ, 2026b, 2025f).

K podobným závěrům o **zhoršující se finanční udržitelnosti bydlení v posledních třech letech** dochází i *Zpráva o dostupnosti bydlení* (nedat.). Tuto skutečnost navíc prezentuje i na dalších indikátorech, jako například na vzrůstajícím podílu domácností nadměrně zatížených náklady na bydlení (to znamená vydávajících na bydlení více než 40 % čistých příjmů) nebo na narůstajících problémech se včasnou úhradou plateb za bydlení u specifických skupin domácností (nízkopříjmových, sólo rodičů, nájemníků či domácností mladých do 35 let).

Hledáním cest, jak řešit neutěšenou situaci v oblasti finanční dostupnosti i udržitelnosti bydlení, se zabývá řada odborníků. Například *Národní ekonomická rada vlády* (NERV) na podzim 2024 v této souvislosti představila 12 klíčových opatření rozpracovaných do 30 dílčích kroků (NERV, 2024). V řadě opatření je s tímto dokumentem v souladu také **strategie rozvoje dostupnosti bydlení** zpracovaná zástupci Hospodářské komory ČR, Asociace developerů a Svazu podnikatelů ve stavebnictví (*Bydlení pro lidi...*, 2025). Zásadním bodem je **podpora nové bytové výstavby**, ruku v ruce s tím jde zrychlení procesu povolování výstavby, možnosti úprav územních plánů, revitalizace brownfieldů, podpora obcím a městům jako hlavním partnerům rozvoje bydlení atd. NERV (2024) zmiňuje ještě podporu dlouhodobých pronájmů či možné zásahy v rámci dávkových a daňových systémů. Strategie, za níž stojí tři jmenované organizace, nezapomíná ani na podporu profesních kapacit včetně odborného školství (*Bydlení pro lidi...*, 2025). Dostupnější bydlení pro všechny je mottem iniciativy *Bydlení pro život* zaštitěné Ministerstvem pro místní rozvoj ČR (MMR) ve spolupráci se Státním fondem podpory investic (SFPI) a Národní rozvojovou bankou.²⁶ K hlavním pilířům patří výstavba dostupného nájemního bydlení, zjednodušení a zrychlení stavebního řízení a zákon o podpoře bydlení. Na začátku roku 2026 představilo MMR ve spolupráci s SFPI ještě metodický materiál na podporu družstevního bydlení, který má pomoci samosprávám v otázce rozvoje jejich bytové politiky.²⁷

²⁶ viz <https://mmr.gov.cz/cs/microsites/bydleni-pro-zivot/uvod>

²⁷ viz <https://mmr.gov.cz/cs/ostatni/web/novinky/mmr-a-sfpi-spousti-pro-obce-metodickou-podporu-dru>

Zákon o podpoře bydlení prošel na jaře 2025 finálním legislativním procesem a od ledna 2026 vstoupí v účinnost (zákon č. 175/2025 Sb.).²⁸ Zákon zavádí **systémové nástroje pro řešení bytové nouze**, ve které se podle *Zprávy o vyloučení z bydlení za rok 2024* nacházelo 161 tisíc lidí, přičemž ze dvou třetin se jednalo o rodiny s dětmi (62 tisíc nezletilých dětí a 47 tisíc rodičů; Klusáček & Kalenda Vávrová, 2024). Zpráva dále uvádí, že s nějakým závažným problémem s bydlením (jako je například energetická chudoba, nadměrné náklady na bydlení, ohrožení ztrátou bydlení, nevyhovující bydlení) se potýká až 1,6 milionu lidí, tedy zhruba každý sedmý Čech (tamtéž). Zákon o podpoře bydlení upravuje například vznik a působení kontaktních míst na obcích, která lidem v bytové nouzi budou nabízet poradenství, propojení na sociální služby či podporu při hledání bydlení. Vedle těchto preventivních opatření zákon vymezuje systém garancí pro soukromé pronajímatele bytů, finančních kompenzací pro obce zajišťující bydlení lidem v bytové nouzi či asistenci v bydlení, která má podpořeným domácnostem pomoci udržet si nájemní bydlení, a minimalizovat tak rizika pro majitele bytů i sousedy.

2.3.3 Role státu a širší rodiny při zajištění bydlení pro mladé lidi

Stát prostřednictvím Státního fondu podpory investic (SFPI) v minulosti realizoval několik **zvýhodněných úvěrových programů určených na pořízení nebo modernizaci bydlení pro mladé lidi**. V posledních letech, od srpna 2018 do ledna 2021, to byl *Program pro mladé* (nařízení vlády č. 136/2018 Sb.), na nějž navázal program *Vlastní bydlení* (nařízení vlády č. 1/2021 Sb.), který rozšířil okruh žadatelů na mladé lidi (z 36 let) do 40 let žijící v manželství, případně registrovaném partnerství, nebo pečující o děti mladší 15 let. Byly rovněž navýšeny částky možného úvěru, které před koncem účinnosti daného nařízení k červnu 2024 činily 3,5 milionu korun na pořízení rodinného domu, respektive 3 miliony korun na koupi bytu a 750 tisíc korun na modernizaci. Součástí programu byla dotace 30 tisíc korun (na snížení jistiny) při narození dítěte. Podle datového portálu získalo v letech 2021 až 2022 úvěr na modernizaci nebo pořízení bydlení v rámci programu *Vlastní bydlení* 725 žadatelů v celkové výši téměř 1,3 miliardy korun.²⁹ Podle dostupných informací k podzimu 2025 žádný další program podporující získání vlastnického bydlení pro mladé lidi neběžel, SFPI se soustředí na podporu dostupného nájemního bydlení.

Na mnohem širší okruh zájemců dopadá **podpora státu v oblasti bydlení v případě stavebního spoření a hypotečních úvěrů, i když se v posledních letech snížila**. O úroky z hypotéky lze ponížit roční daňový základ (od roku 2021 až do výše 150 000 Kč, předtím do 300 000 Kč), na stavebním spoření může střadatel při ročním vkladu alespoň 20 tisíc korun získat státní subvenci 1 000 Kč (od roku 2024, dříve 2 000 Kč). Podle výzkumu zjišťujícího postoje českých občanů k bydlení je přitom

²⁸ Začátkem roku 2026 nicméně vláda schválila odložení spuštění podpory bydlení pro lidi v bytové nouzi (bližší viz <https://advokatnidenik.cz/2026/01/12/vlada-schvalila-odlozeni-spusteni-podpory-bydleni-pro-lidi-v-bytove-nouzi/>).

²⁹ Datový portál: <https://data.gov.cz/datov%C3%A9-sady?dotaz=SFPI>. Novější data nejsou v databázi obsažena. Na webu SFPI se lze dočíst, že v roce 2022 byl zastaven příjem žádostí již v dubnu, neboť dosavadní žádosti přesáhly roční alokovanou sumu 700 milionů korun (<https://www.portalobydleni.cz/docasne-zastaveni-programu-vlastni-bydleni/>).

jak stavební spoření, tak financování bydlení pomocí hypotéky poměrně využívaným instrumentem, zvláště mezi vysokoškoláky a domácnostmi s vyššími příjmy. Míra využití hypotečních úvěrů se v čase rozšiřuje, kdežto v případě stavebního spoření spíše klesá. Hypotéku podle daného výzkumu měli nejvíce lidé do 50 let věku, mladí do 30 let (bez vlastního bydlení) její čerpání nejčastěji do budoucna plánovali. Hypotéku na vlastní bydlení využilo 39 % vlastníků, stavební spoření mělo uzavřené 51 % vlastníků, přičemž většina z nich jej využila na bydlení, ostatní na spoření (Sunega et al., 2023).

Významnou roli při pořizování vlastního bydlení stále hraje rodinné zázemí a pomoc od širší rodiny (zejména rodičů, prarodičů). Petr Sunega se svými kolegy (2023) uvádí, že každý třetí vlastník své bydlení získal dědictvím nebo darem a jedné třetině těch, kteří jej koupili či postavili, rodina pomohla finančně nebo materiálně. Mladí lidé přitom takovou podporu zmiňovali častěji nebo její poskytnutí nejsilněji očekávali. Celkově však Češi podle daného výzkumu nedávají takovou pomoc při zajišťování bydlení pro mladé širší rodině za povinnost (8 %), podobně nízký podíl (11 %) ji ale nepřikládá ani výlučně samotným mladým lidem. Většina se přiklání k tomu, že úsilí mladých lidí při zajišťování jejich bydlení by mělo být stejně významné jako pomoc širší rodiny (40 %) nebo víceméně rovnoměrné s mírnou převahou té či oné strany (42 %). Za pozornost ještě stojí zjištění, že lidé mladší 30 let se na rozdíl od těch starších ještě trochu více odklánějí od postoje, že by zajištění bydlení mělo být zcela na nich, na jejich příli, úsporách či úvěrech, a více by preferovali zapojení širší rodiny zhruba půl na půl (tamtéž). Rozsah realizované či očekávané vnitrorodinné pomoci s pořízením bydlení přitom může značně ovlivňovat budoucí život mladých lidí. Velké mezigenerační transfery (od širší rodiny k mladým) v oblasti bydlení totiž zvyšují jistotu formování některých jejich bytových, pracovních a rodinných či rodičovských aspirací. Jsou-li naopak uvedené transfery nízké či nulové, představy mladých lidí (mimo jiné o narození /dalšího/ dítěte) se stávají neurčitější a méně jistější (Lux & Sunega, 2024).

RODIČOVSTVÍ A FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ RODIČOVSKÉ STRATEGIE

3. Metodologie výzkumu

Jana Palonciová, Sylva Höhne, Eva Waldaufová

Trendy porodnosti a plodnosti jsou ovlivněny mírou setrvávání v bezdětnosti, přechodu k rodičovství, tedy narozením prvního dítěte, a zvětšením rodiny, tedy narozením druhých a dalších dětí. Tyto relativně komplexní skutečnosti reflektuje i předkládaná *Zpráva o rodině*. **Výzkum RILSA se tedy zaměřil zaprvé na populaci bezdětných osob, a to ve věku 25 až 44 let, který je pro založení rodiny nejvíce relevantní. Druhou cílovou skupinou byli rodiče s nejmladším dítětem narozeným po roce 2014.** Tímto způsobem lze, vzhledem k věkovému rozestupu mezi sourozenci, zachytit i rodiny s více dětmi (blíže v 1. kapitole). Pro každou z těchto dvou cílových skupin byl vytvořen dotazník zaměřený zejména na životní hodnoty, partnerskou situaci, postoje k rodičovství, rodičovské plány, postavení na trhu práce, ekonomickou a bytovou situaci. Jedná se o širokou škálu témat, která jsou pro vysvětlení současných rodičovských trendů nezbytná. Oba dotazníky byly ve značné míře shodné, což umožňuje porovnání postojů a životních situací bezdětných a rodičů. Každý dotazník však měl i své specifické části vztahující se k rozdílnému postavení dané cílové skupiny. Rodiče tak byli dotazováni navíc například na počet a věk dětí či služby péče o děti, bezdětní pak na proces osamostatnění se od rodičů či důvody, proč případně nemají partnera apod.

Metoda sběru dat se za každou cílovou skupinu lišila. Důvodem byla různá míra možnosti efektivně oslovit zástupce cílových skupin. V dalších odstavcích bude proto popsána metoda sběru dat u každé skupiny zvlášť.

Vedle vlastních dotazníkových šetření realizovaných výzkumným týmem RILSA byla pro analýzy v předkládané *Zprávě o rodině* využita rovněž data z mezinárodního výzkumného programu *Generations and Gender Programme* (GGP). GGP funguje jako globální sociálněvědní výzkumná infrastruktura, která sbírá, zpracovává, dokumentuje a zprostředkovává mezinárodně harmonizovaná data v oblasti rodinného a reprodukčního chování, konkrétně šetření *GGG* (*Generations and Gender Survey*). V Česku bylo v rámci tohoto programu realizováno šetření ve dvou cyklech, a to GGS-I v letech 2005 (první vlna) a 2008 (druhá vlna) a GGS-II (pod názvem „**GGP – Současná česká rodina**“) v letech 2020–2022 (první vlna) a 2025 (druhá vlna).

Pro doplnění uvedených sociologických šetření byla analyzována **administrativní data o příjemcích rodičovského příspěvku**. Jednalo se jak o souhrnné údaje v delší časové řadě za období let 2019 až 2024, tak o individuální data o rodičích, respektive rodinách pobírajících daný příspěvek v dubnu 2025.

3.1 Dotazníkové šetření „Bezdětní 2025“

V případě bezdětných osob byl zvolen **náhodný výběr respondentů³⁰ jako zástupců cílové skupiny v rámci zadaných kvótních kritérií**, který zajišťuje reprezentativitu výběrového souboru podle požadovaných hlavních znaků dané populace. Tento způsob sběru vyžaduje technické i organizační zázemí na jedné straně v podobě přístupu k rozsáhlému panelu respondentů umožňujících sběr dat metodou CAWI (Computer Assisted Web Interviewing), na druhé straně je třeba, vzhledem ke specifčnosti populace, mít k dispozici tazatelskou síť pro CAPI dotazování (Computer Assisted Personal Interviewing). RILSA takovým zázemím nedisponuje, proto byla na základě veřejné zakázky uzavřena spolupráce s agenturou STEM/MARK, a. s.

Výzkum bezdětných měl na rozdíl od výzkumu zaměřeného na rodiče ještě jedno specifikum, a to do jisté míry možnost replikovat podobné šetření realizované výzkumným týmem RILSA v roce 2020 (Palonciová et al., 2021). Z tohoto důvodu byly pro vymezení výběrového souboru v roce 2025 stanoveny stejné kvótní znaky jako před pěti lety. Kromě základních sociodemografických charakteristik, jakými je **pohlaví, věk, vzdělání, dále pak velikost obce a kraj podle NUTS3, byla rovněž sledována partnerská situace respondenta v době výzkumu**. Cílová skupina byla rozdělena podle toho, zda má respondent partnerský vztah po dobu alespoň šesti měsíců a zda s partnerem žije ve společné domácnosti po většinu dnů v týdnu. **Kombinací těchto podmínek byly definovány tři podskupiny, tedy respondenti bydlící s partnerem** (dále také „partnerská soužití“), **respondenti mající partnera, ale bydlící odděleně** (tzv. LAT „living apart together“), **a zatřetí respondenti v krátkodobém vztahu nebo bez partnera** (dále také „singles“). Oporou pro tento znak byla česká data z první vlny mezinárodního šetření *Generations and Gender Survey*, v českém prostředí označovaného jako výzkum „*GGP – Současná česká rodina*“, z let 2020 až 2022 (Kreidl et al., 2023b). Cílovou skupinou tohoto mezinárodního šetření byly osoby ve věku 18 až 69 let, které dlouhodobě pobývaly na území ČR a umí český jazyk, nehledě na jejich národnost, občanství či právní status. Pro sestavení výběrového souboru byla v tomto mezinárodním šetření použita metoda víceetapového pravděpodobnostního výběru (více Kreidl et al., 2023a), což umožňuje použití souboru pro nastavení kvót. Pro kontrolu byla rovněž využita data výběrového šetření EU-SILC (*European Union – Statistics on Income and Living Conditions*). Data ze sčítání lidu, domů a bytů, jinak pro nastavení kvót běžně užívaná, nebyla pro šetření bezdětných vhodná, neboť nesledují například partnerství, kdy partneři žijí odděleně.

Jak již bylo naznačeno výše, sběr dat probíhal kombinací metody CAPI a CAWI (40:60). **Singles**, tedy ti, kdo neměli v době výzkumu partnera, měli být, a i ve výsledném souboru jsou, **zastoupeni ve 40 %, respondenti nežijící s partnerem ve společné domácnosti v 15 % a zbylých 45 % tvoří respondenti bydlící s partnerem**. V první fázi výzkumu byl dotazník pilotován na 1 000 osobách, a to metodou CAWI i CAPI. Během pilotní fáze bylo upraveno znění několika otázek, možností odpovědí, rotace scénářů a průchod dotazníkem. Samotný sběr dat proběhl v období druhé poloviny srpna až poloviny září 2025. **Výsledný soubor čítá 2 005 respondentů**. V ostrém sběru ani při

³⁰ V textu užíváme pro plynější čtení generické maskulinum, ačkoli mezi respondenty byly i ženy.

následném čištění nebyly zjištěny žádné terminologické nebo logické problémy a finální dotazník se osvědčil jak z hlediska srozumitelnosti, tak z hlediska pořadí bloků otázek. **Výsledný výběrový soubor byl převážen podle dvou hlavních věkových skupin** tak, aby byl v tomto ohledu lépe srovnatelný se strukturou souboru bezdětných z roku 2020 (tabulka č. 3.1). Zastoupení mužů a žen zůstalo neměnné. Datový soubor bezdětných je dále citován jako „**Bezdětní 2025**“.

Tabulka č. 3.1 Výběrové soubory bezdětných 2025 a 2020 (v %)

	Jedinci bydlící s partnerem				Jedinci bez spolubydlícího partnera			
	2025		2020		2025		2020	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Pohlaví (řádková %)	44	56	46	54	47	53	48	52
Věkové kategorie (sloupcová %)								
25–34 let	65	72	65	72	52	63	52	63
35–44 let	35	28	35	28	48	37	48	37
Dosažené vzdělání (sloupcová %)								
bez maturity	27	22	25	19	40	22	35	19
s maturitou	38	37	42	38	36	39	41	38
vyšší	35	41	33	43	24	39	24	42

Pozn.: Ve výzkumu Bezdětných 2020 nebyl předem definován typ partnerství, kdy partneri bydlí odděleně. Tyto páry byly součástí skupiny respondentů bez spolubydlícího partnera. V roce 2025 již rozlišeny byly (viz výše), v tabulce je nicméně pro srovnání uvedena typologie z roku 2020.

Zdroj: Bezdětní 2020, 2025

3.2 Dotazníkové šetření „Rodiče 2025“

Souběžně s terénním šetřením bezdětných probíhalo dotazníkové šetření mezi rodiči. **Efektivním způsobem, jak oslovit jejich co největší počet, je využití databáze příjemců rodičovského příspěvku Ministerstva práce a sociálních věcí (dále též „MPSV“), konkrétně oslovení příjemců prostřednictvím e-mailových adres, které má k dispozici Sekce informačních technologií, odbor koncepce a architektury ICT.** Stejná metoda sběru dat byla výzkumným týmem využita již v minulosti, a sice v roce 2022 při výzkumu příjemců náhradního výživného (Höhne et al., 2022a) a příjemců přídatku na dítě v roce 2024 (Höhne et al., 2024b). Dotazník byl naprogramován IT oddělením RILSA, dále byl pečlivě logicky i technicky testován. Odkaz na něj byl následně Ministerstvem práce a sociálních věcí (po vyloučení duplicit) rozeslán 5. září 2025 na přibližně 306 tisíc e-mailových adres, sběr dat byl ukončen 22. září 2025. **Hlavní výhodou tohoto typu sběru dat je získání výrazně většího souboru než klasickým terénním šetřením.** Kromě toho se jedná o významnou finanční úsporu. **Nevýhodou je zejména dobrovolná účast zástupců cílové skupiny v tom smyslu, že není možné předem určit a následně naplnit určité charakteristiky souboru.** Do

výzkumu byli zapojeni pouze ti příjemci, kteří v žádosti o rodičovský příspěvek uvedli e-mailovou adresu a pobírali jej někdy během ledna 2019 až dubna 2025. Lze se však domnívat, že vzhledem k dostupnosti internetu v populaci i postupující digitalizaci podávání žádostí o sociální dávky byla tímto způsobem oslovena většina (blíže v 5. kapitole). Pro ujištění respondentů, že se nejedná o podvodný e-mail, byla informace o probíhajícím výzkumu umístěna na webové stránky³¹ RILSA i MPSV, rovněž byla zřízena speciální e-mailová adresa, na kterou mohli respondenti psát své připomínky či dotazy. Většina obdržených e-mailů se týkala technických potíží, které při spuštění tak rozsáhlého sběru dat nastaly.

K datu ukončení sběru bylo v datovém souboru 25 435 dotazníků. Celkem 2 693 dotazníků bylo z dalšího zpracování vyloučeno, a to pro následující důvody. Zaprvé respondent musel v první otázce aktivně souhlasit s účastí ve výzkumu, dále musel být sám v době výzkumu příjemcem rodičovského příspěvku nebo jej dříve pobíral, případně zatím rodičovský příspěvek nepobírá, ale již podal žádost. Pokud dále uvedl, že nemá žádné děti biologické, nevlastní ani děti v náhradní rodinné péči, byl dotazník rovněž ukončen. Posledním důvodem pro ukončení dotazování bylo narození nejmladšího dítěte v rodině (bez ohledu na vztah k respondentovi) před rokem 2015. Data tak vypovídají o rodinách s nejvýše desetiletým nejmladším dítětem. **Celkem tedy výsledný soubor čítá 22 742 záznamů a je dále citován jako „Rodiče 2025“.**

Ve výběrovém souboru výrazně převažují ženy (98,5 %). Ty jsou v naprosté většině rodin žadatelkami o rodičovský příspěvek (98 % v dubnu 2025, blíže v 5. kapitole). Jsou to rovněž stále zejména ony, kdo v České republice pečují celodenně o děti v prvních letech jejich života. Tato skutečnost významně ovlivňuje jejich postavení na trhu práce (Paloncyová et al., 2023). Na druhou stranu analýzy plodnosti na základě demografických dat se vztahují také výhradně k ženám. **Je tedy legitimní, že se následující kapitoly opírají zejména o výpovědi matek.** Je bezpochyby, že muže nelze z otázek týkajících se rodičovství vyloučit. To je jistě důležitým podnětem pro další navazující výzkum, kde by otcovství byla věnována náležitá pozornost. V kontextu snižující se porodnosti a plodnosti se nabízí rovněž realizace šetření, kde by byli zahrnuti oba partneři. To by umožnilo pochopit lépe optiku matek i otců i jejich komunikaci a náhled na rodičovství se všemi jeho aspekty (počet dětí, věkový rozestup, sladování práce a rodiny apod.).

V souvislosti se změnami rodičovského chování se skloňují různá prorodinná opatření, která by rodinám umožnila mít tolik dětí, kolik si přejí. V této souvislosti se hovoří i o jejich různém dopadu na sociodemografické skupiny, kupříkladu z hlediska výše vzdělání, které významně souvisí s postavením na trhu práce a finanční situací rodiny (např. Šťastná, 2019; Bergsvik et al., 2021; Sobotka et al., 2019; OECD, 2024; Jin et al., 2024). V databázi příjemců rodičovského příspěvku vyšší vzdělání MPSV neeviduje. Sledovat natalitní trendy z hlediska vzdělání v rámci běžné demografické statistiky lze od roku 2007 také pouze částečně, neboť údaj o vzdělání matky a otce je považován za dobrovolně poskytovaný údaj. V období 2007 až 2024 tak chyběl údaj o vzdělání rodičů

³¹ <https://www.rilsa.cz/2025/09/zucastnete-se-vyzkumu-zivotnich-podminek-a-potreb-rodin-s-malymi-detmi/>;
<https://www.mpsv.cz/oficialni-vyzkum-rilsa-prijemci-rodicovskeho-prispevku-mohou-obdrzet-e-mail-s-zadosti-o-vyplneni-dotazniku>

u v průměru přibližně 9 % narozených dětí. Z dostupných údajů se v uvedeném období, tedy v letech, kdy respondenti výzkumu „*Rodiče 2025*“ pobírali rodičovský příspěvek, každé čtvrté dítě narodilo ženě bez maturitního vzdělání, každé třetí ženě s maturitou a přibližně dvě pětiny připadaly na ženy s vyšším vzděláním (tabulka č. 3.2). V souboru „*Rodiče 2025*“ bylo oproti uvedenému více respondentů s vyšším než maturitním vzděláním, naopak méně byli zastoupení ti bez maturity. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k vážení souboru podle výše vzdělání. Struktura souboru „*Rodiče 2025*“ podle typu rodiny a kraje bydliště je po vážení srovnatelná s tou získanou z individuálních dat o příjemcích rodičovského příspěvku v dubnu 2025.

Tabulka č. 3.2 Základní charakteristiky souboru „*Rodiče 2025*“ a příjemců rodičovského příspěvku (v %)

Vzdělání	Rodiče 2025	Rodiče 2025 – převáženo	Narození dle výše vzdělání matky 2015–2024 (ČSÚ)
ZŠ, bez maturity	10,5	26,2	26,2
SŠ s maturitou	29,5	32,6	32,6
VOŠ, VŠ	60,0	41,2	41,2

	Rodiče 2025 – převáženo	Příjemci rodičovského příspěvku 04/2025
Typ rodiny		
S oběma rodiči	87,2	87,4
S jedním rodičem	12,8	12,6
Kraj		
Hlavní město Praha	12,9	12,0
Středočeský kraj	15,7	14,0
Jihočeský kraj	6,1	6,1
Plzeňský kraj	5,7	5,4
Karlovarský kraj	2,1	2,1
Ústecký kraj	5,8	6,9
Liberecký kraj	4,1	3,9
Královéhradecký kraj	5,0	5,2
Pardubický kraj	5,1	5,1
Kraj Vysočina	4,7	5,2
Jihomoravský kraj	12,1	12,0
Olomoucký kraj	6,0	6,0
Zlínský kraj	5,3	5,5
Moravskoslezský kraj	9,5	10,6

Zdroj: *Rodiče 2025*, Databáze OKcentrum, ČSÚ, nedata

Žádné další charakteristiky porovnávány nebyly, neboť buď nebyly dostupné v dané databázi, nebo nemají pro porovnání věcný smysl. Jedná se například o věk dítěte, který je dán samotným faktem pobírání rodičovského příspěvku, v „*Rodičích 2025*“ je však sledováno delší období. To bylo zvoleno proto, aby výzkum zachytil vývoj okolností a postojů k rodičovství v posledních 10 letech, mimo jiné před pandemií covidu-19, během ní a po ní.

Zde je namístě poděkovat především všem respondentům, bezdětným i rodičům, kteří se do tak rozsáhlého výzkumu zapojili. Dále patří poděkování pracovníkům Sekce informačních technologií MPSV, odborné garantce projektu z Odboru rodinné politiky, ochrany dětí a sociálního začleňování MPSV Mgr. Kateřině Linkové a IT RILSA Petrovi Hráskému.

3.3 Výzkum „GGP – Současná česká rodina“

Dotazníková šetření realizovaná v České republice již dlouhodobě v rámci zapojení do mezinárodního projektu *Generations and Gender Programme* jsou prováděna při dodržení mezinárodně stanovené a pro participující země závazné metodologie a s využitím mezinárodně harmonizovaného dotazníku. V posledních dvaceti letech (mezi roky 2005 až 2025) byly v Česku realizovány celkem čtyři sběry dat ve dvou tzv. cyklech. Hlavní charakteristikou každého cyklu je jeho panelová komponenta, což znamená, že na jeho počátku (v 1. vlně šetření) jsou dotázáni respondenti, ke kterým se další vlny šetření v určitém časovém rozestupu opět vrací. V této publikaci jsou využívána data celkem ze tří sběrů, která podrobněji představujeme.

První cyklus šetření GGS v České republice byl realizován pod názvem „*Ženy a muži v ČR: životní dráhy a mezigenerační vztahy*“. Koordinátorem projektu byla Katedra demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy ve spolupráci s RILSA. Terénní sběr dat zajišťovala agentura SC&C (Hubatková & Kreidl, 2019). V jejím rámci byly realizovány dvě vlny sběru dat (2005 a 2008). Cílovou populací byli obyvatelé ČR ve věku 18–79 let. Výběr respondentů byl proveden jako pravděpodobnostní výběr s využitím čtyřstupňového stratifikovaného výběru. Sběr dat probíhal metodou PAPI, tj. osobním dotazováním s papírovým dotazníkem. Celkem bylo uskutečněno 10 006 rozhovorů při návratnosti 42 % (Kraus, 2006; Hubatková & Kreidl, 2019). Dotazník prvního cyklu GGS pokrýval široké spektrum tematických oblastí: osobní historii plodnosti a partnerství, plánování rodičovství, mezigenerační vztahy, rovnováhu mezi prací a rodinou, rozdělení domácích prací, ekonomickou situaci domácností, zdraví a duševní pohodu respondentů.

Druhý cyklus GGS v České republice probíhá od roku 2020 pod názvem „*GGP – Současná česká rodina*“. Na řešení výzkumu se podílejí Masarykova univerzita (Fakulta sociálních studií) a Univerzita Karlova (Přírodovědecká fakulta), první vlna šetření v letech 2020 až 2022 probíhala také ve spolupráci s RILSA. Realizátorem sběru dat byla agentura SC&C. Výzkum byl finančně podporován Technologickou agenturou ČR v rámci projektu „*Obohacení datové báze pro tvorbu a evaluaci rodinné politiky*“ (č. TL03000338, program ÉTA). Od roku 2024 je výzkum „*GGP – Současná česká rodina*“ financován z projektu „*Český národní uzel pro výzkum rodiny*“ v rámci Velkých výzkumných infrastruktur (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, projekt č. LM2024074).

První vlna šetření „GGP – Současná česká rodina“ byla koncipována jako **výběrové šetření osob (žen i mužů) ve věku 18 až 69 let dlouhodobě pobývajících na území ČR a hovořících českým jazykem**. Sběr dat probíhal **od listopadu 2020 do července 2022**, protože oproti původnímu plánu (předpokládaná délka trvání sběru dat cca půl roku) byl výrazně prodloužen v důsledku pandemie covidu-19 a souvisejících omezení. Celkem bylo dotázáno **5 583 respondentů** (Kreidl et al., 2023a). Původní design výzkumu počítal se stratifikovaným náhodným výběrem adres z databáze *Registru územní identifikace, adres a nemovitostí* (třístupňový výběr ve 23 stratech kombinujících regiony soudržnosti NUTS 2 a typy obcí). V důsledku pandemických omezení musel být design průběžně modifikován a rekrutace respondentů postupovala třemi způsoby: osobním oslovením na náhodně vybraných adresách (43,3 % respondentů), telefonicky metodou náhodného vytáčení mobilních čísel (54,5 %) a poštou zasílanými zvacími dopisy (2,2 %). Dotazování probíhalo smíšeným módem s výraznou převahou online samovyplnění (CAWI, 97 % dotazníků), osobní rozhovory (CAPI) tvořily zbývající 3 % (Kreidl et al., 2023a). Dotazník sestával z devíti tematických modulů zaměřených na demografické charakteristiky, životní historii (partnerskou a rodičovskou), plodnost, organizaci domácnosti, rodinné zázemí a dětství, zdraví a duševní pohodu, práci, mezigenerační vztahy a příjmy. Česká verze dotazníku byla navíc rozšířena o 64 národně specifických položek sledujících zejména dopady pandemie covidu-19 na rodiny a změny na trhu práce. Datový soubor obsahuje poststratifikační váhy zohledňující věk, pohlaví, region, vzdělání a rodinný stav.

Druhá vlna šetření „GGP – Současná česká rodina“ se uskutečnila **v roce 2025**, a to rekontaktováním respondentů z první vlny. Dotazování probíhalo online samovyplněním (CAWI, 100 % dotazníků). Výsledný datový soubor druhé vlny šetření čítá **3 717 respondentů**, čímž bylo dosaženo 66% míry návratnosti. Kromě tradičních oblastí dotazování sledovaných již v první vlně byly do druhé vlny šetření zařazeny nové moduly, například na téma singles nebo první reprodukční zkušenosti. V roce 2026 je plánován sběr další, a to národní vlny šetření.

Data z obou cyklů GGS jsou pro analytické účely dostupná po registraci v datovém archivu GGP (www.ggp-i.org). Podrobná dokumentace k datům z výzkumu „GGP – Současná česká rodina“ je veřejně přístupná v podobě e-knihy (Kreidl et al., 2023a).

3.4 Příjemci rodičovského příspěvku

Databáze příjemců rodičovského příspěvku byla kromě e-mailových kontaktů pro dotazníkové šetření „*Rodiče 2025*“ využita ještě dalšími dvěma způsoby. Záměrem bylo postihnout, do jakých rodin plyne rodičovský příspěvek, jaké jsou sociodemografické charakteristiky jejich členů a zda v delším časovém horizontu dochází k nějakým změnám v jejich struktuře. V návaznosti na snižující se porodnost v posledních letech tak bylo snahou těmito daty doplnit zjištění sociologického výzkumu.

Autorskému týmu byly v březnu 2025 Ministerstvem práce a sociálních věcí na základě žádosti poskytnuty **souhrnné tabulky o příjemcích rodičovského příspěvku za jednotlivá pololetí v letech 2019 až 2024**. Data vypovídají o průměrných počtech příjemců v daném období v třídění dle

dostupných charakteristik. Na jejich základě tak bylo možné sledovat vývoj ve struktuře příjemců příspěvku podle jejich pohlaví a věku, podle věku dítěte, návštěvy předškolního zařízení dítětem či z hlediska výše dávky a celkových četností jejich změn.

Zároveň byla ze strany MPSV prostřednictvím databáze OKcentrum poskytnuta **individuální data o rodinách, kterým náležel rodičovský příspěvek v dubnu 2025** – to znamená v souhrnu za **222 361 rodin**. Tato data zrcadlí většinu údajů vyplněných v žádosti o rodičovský příspěvek a další vybrané informace související s jeho pobíráním. Obsahují tedy základní sociodemografické znaky, jako je pohlaví a rok narození žadatele, případně druhého rodiče, a rovněž nejmladšího dítěte či dětí, jednalo-li se o vícerčata. U dětí je navíc k dispozici věk vyjádřený v měsících a informace o tom, zda jde o dítě zdravotně postižené a o dítě navštěvující předškolní zařízení (při splnění nároku na dávku). Protože bydliště vykazovalo při přípravě dat řadu chybějících hodnot, byla do finálního datasetu zařazena proměnná specifikující příslušnost ke krajskému úřadu práce podle místa podání žádosti, umožňující postihnout případné regionální odlišnosti. Z data počátku pobírání rodičovského příspěvku lze vyvodit, že se jedná o rodiče dostávající příspěvek od dubna 2021 nebo později. V datové matici je dále zaznamenáno, jestli příspěvek náležel po vyčerpání peněžité pomoci v mateřství, jaký byl maximální denní vyměřovací základ (některého z rodičů) ovlivňující výši dávky, maximální suma určená k vyčerpání, již vyčerpaná částka či samotná výše dávky přiznaná k dubnu 2025. Nutno doplnit, že u dosud vyčerpané částky je v datech více než jedna třetina případů s nulovou hodnotou, přestože pobírání dávky běží již delší čas. Tuto nesrovnalost se však do doby zpracování dat nepodařilo u dodavatelů dat ozřejmit.

4. Základní charakteristiky bezdětných respondentů a rodičů z výběrových souborů

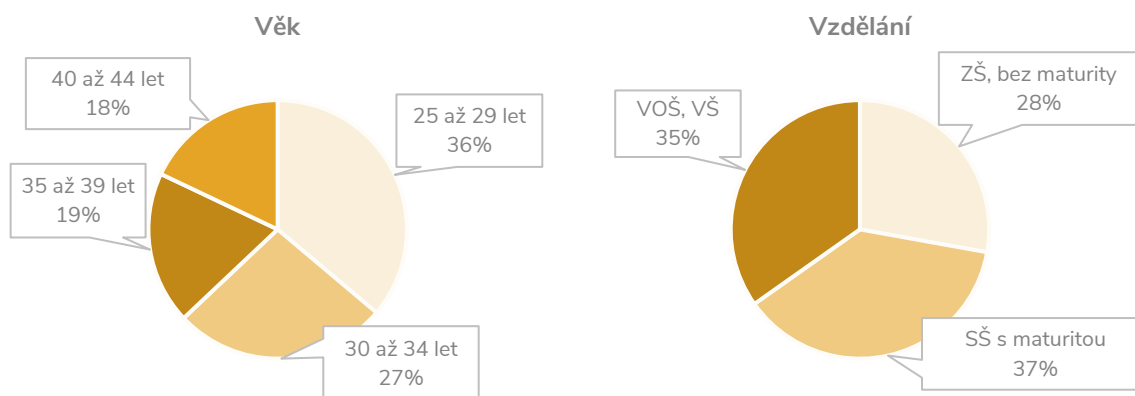
Klára Potočková, Martin Šíma, Sylva Höhne

V kapitole věnované metodologii je podrobněji popsán sběr dat v obou cílových skupinách výzkumu sledujícího rodičovské plány, podmínky, okolnosti a bariéry rodičovství. V této části je pozornost zaměřena na základní sociodemografické charakteristiky těchto respondentů a jejich domácností, které vystihují jejich osobní, partnerskou a materiální situaci. Bytové situace bezdětných a rodičů jsou věnovány samostatné kapitoly (blíže v 8. a 11. kapitole).

4.1 „Bezdětní 2025“

Respondenti zařazení do výzkumu „Bezdětní 2025“ museli kromě podmínky bezdětnosti splňovat také vnitřní strukturu danou kvótními znaky pro rozložení základních sociodemografických charakteristik (blíže ve 3. kapitole). Osloveni tak byli pouze lidé ve věku 25 až 44 let, přičemž nejvíce (36 %) bylo **nejmladších osob ve věkové kategorii 25 až 29 let** (graf č. 4.1). Při respektování kvót byli z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání nejvíce zastoupeni **středoškolsky vzdělaní s maturitou (37 %)**, vysokoškoláků byla zhruba třetina a lidí se základním vzděláním více než čtvrtina (graf č. 4.1). Muži tvořili téměř polovinu výzkumného souboru (45 %).

Graf č. 4.1 Věková a vzdělanostní struktura respondentů „Bezdětní 2025“ (v %)

Zdroj: Bezdětní 2025

Kvótním kritériem byla i partnerská situace respondenta v době výzkumu. Se **stálým partnerem žila ve společné domácnosti necelá polovina (46 %)**, z toho zhruba čtvrtinu (28 %) tvořily manželské páry. **Někteří respondenti (15 %) se stálým partnerem ve společné domácnosti nežili**, tedy spolu jen „chodili“. Zbývající téměř dvě pětiny dotázaných bezdětných lidí stálého partnera neměly, v tom **36 % bylo takzvaně single** a 3 % měla zatím krátkodobý vztah (kratší než půl roku). Necelých 7 % respondentů bez dětí sdílelo vztah s partnerem stejného pohlaví.³² **Partneři byli nejčastěji podobně staří**, ve čtvrtině případů jim oběma bylo nejvýše 29 let. V heterosexuálních svazcích bylo úplně ve stejném věku 13 % partnerů, mezi dalšími 20 % byl jednoletý věkový rozdíl. **Ve dvou třetinách (68 %) párů měli muži mladší partnerky** (rozdíl do pěti let věku se týká poloviny párů), ženy byly starší než jejich partneři v pětině případů. **V polovině partnerství měli oba partneři stejné vzdělání** (po 20 % středoškolské a vysokoškolské), v pětině partnerství získal jeden z nich vysokoškolský diplom (častěji ženy) a druhý měl maturitu. I přes mladý věk větší části dotazované skupiny bylo mezi respondenty a jejich partnery jen malé procento studentů (viz níže).

Třetinu partnerství bez dětí tvořily v době výzkumu vztahy do tří let trvání, nejvíce jich bylo mezi **mladými lidmi do 29 let (44 %) a nesezdanými (45 %)**. Vdané ženy a ženatí muži (včetně těch v registrovaném partnerství) byli naopak se svými partnery déle (40 % déle než 11 let), přičemž sňatek uzavřeli nejčastěji v posledních čtyřech letech. Průměrná délka vztahu u manželů činila devět let, zatímco nesezdané páry spolu byly průměrně pět let (medián čtyři roky). Průměrně trval vztah bezdětných partnerů, bez ohledu na to, zda uzavřeli sňatek, šest let. Třetina nesezdaných bezdětných partnerů má v úmyslu uzavřít sňatek v příštích třech letech (a dalších 13 % později), třetina o tom zatím neuvažuje a 17 % do manželství vstoupit vůbec nechce. **Většina (86 %) bezdětných lidí žijících v partnerství byla v současném vztahu spokojena**, přičemž lidé v manželství o něco více než nesezdaní (tři čtvrtiny sezdaných hodnotily jejich vztah jako dobrý oproti polovině nesezdaných). **Tři čtvrtiny partnerů bez dětí spolu začaly bydlet do dvou let od začátku vztahu**, průměrně ve společné domácnosti žijí pět let, přičemž v případě manželů je to téměř osm let, u nesezdaných čtyři roky. Polovina bezdětných, kteří společně nebydlí, uvedla, že jim v tom brání okolnosti, ale společné bydlení mají většinou v plánu (70 %).

Pro více než polovinu bezdětných lidí bydlících s partnerem je tento poměr prvním delším (než půl roku) **partnerským vztahem**, další dvě pětiny již jeden nebo více takových vztahů měly (a současně spolu bydlely). **O rozchodu se současným partnerem někdy vážně uvažovala desetina zadaných**, přičemž nezáleželo na tom, zda šlo o manžele, či nikoli. Alespoň jedním spolubydlením s partnerem, a tedy jedním rozchodem, prošlo **41 % bezdětných, kteří aktuálně partnera nemají**, nežijí s ním, či jsou s ním pouze krátce. Déle než půl roku trvající vztah a společné soužití v domácnosti s partnerem tedy aktuálně či dříve zažily celkově dvě třetiny lidí bez dětí, **téměř třetina s partnerem ještě nikdy po tak dlouhou dobu nebydlela**.

³² Vzhledem k velmi nízkému zastoupení stejnopohlavních párů v datech bude v zájmu nezahlcování textu oběma tvary (partner/partnerka) partnerem myšlen jak partner-muž, tak partnerka-žena. Nicméně při sledování genderových odlišností bude samozřejmě brán zřetel na to, zda se jedná o muže, nebo o ženu. Obdobně to platí i v případě rodičů-respondentů.

Více než třetina (36 %) bezdětných lidí aktuálně nemá stálého partnera, nicméně **většina (68 %) z nich by si nový vztah přála navázat**, a to ideálně do jednoho roku (50 %). Zároveň se ovšem většinou (70 %) přiznávají, že **aktivně partnera či partnerku nehledají**. Nejčastějším důvodem jejich single života je fakt, že „ještě nepotkali tu pravou/pravého“, dále i málo příležitostí k seznámení.

Prožívání partnerství v dospělém životě mohou ovlivňovat i zkušenosti z původní rodiny. Bezdětní lidé **většinou (75 %) hodnotili své vlastní dětství jako šťastné**, třetina na něj vzpomínala dokonce jako na velmi šťastné období. Jsou to ve větší míře lidé, kteří vyrůstali **v úplné rodině se dvěma rodiči**. V rodině s oběma vlastními či adoptivními rodiči prožilo dětství 68 % respondentů, v rodině s jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem vyrůstalo 12 %, přibližně stejný podíl prožil své dětství pouze s jedním vlastním rodičem (převážně s matkou). O malý podíl respondentů (necelá 4 %) pečovali v dětství jiní lidé než rodiče – prarodiče či jiní příbuzní, pěstouni, pečovatelé v dětském domově nebo se to obecně nedá říci, protože situace se jim několikrát změnila. **Většina bezdětných vyrůstala v rodině i se sourozenci** – polovina z nich s jedním, pětina se dvěma sourozenci, přičemž častěji to byli lidé z rodin se dvěma rodiči. **Jedináčků bylo mezi bezdětnými lidmi 15 %**. **Čtvrtina bezdětných zažila první samostatné odstěhování se od rodičů na dobu alespoň šesti měsíců ve 20 až 24 letech**, dříve nebo později zhruba další čtvrtina a 14 % si na přesnou dataci nevzpomnělo. Třetina z nich se pak vrátila zpět domů, trvale či přechodně. **Třetina bezdětných se z domova (zatím) nikdy neodstěhovala**.

Pracovní postavení a finanční situace představují důležité faktory ovlivňující životní podmínky bezdětných i jejich rozhodování o případném rodičovství. Většina bezdětných byla ekonomicky aktivní: **více než tři čtvrtiny (76 %) jako zaměstnanci a desetina jako osoby samostatně výdělečně činné**. Nezaměstnaní tvořili 5 % souboru a menší podíl byl v domácnosti či o někoho pečoval (2 %) nebo patřil do skupiny studentů (4 %) či invalidních důchodců (4 %). **V bezdětných párech byli v 89 % případů oba výdělečně činní**. V dalších 9 % byl výdělečně činný pouze jeden z partnerů a ve 2 % nebyl ekonomicky aktivní ani jeden. Více než třetině (35 %) výdělečně činných bezdětných umožňuje zaměstnavatel individuální úpravu pracovní doby přizpůsobenou případné péči o děti. Čtvrtina (26 %) takovou možnost úpravy pracovní doby nemá, 32 % si tím není jistých a 7 % se netýká, neboť nemají zaměstnavatele. **Většina (72 %) bezdětných by byla v případě narození dítěte ochotna omezit svou pracovní aktivitu**. Sedmáct procent zvolilo střední bod sedmistupňové škály (ani ano, ani ne) a 11 % by ochotno omezit práci nebylo. Ženy deklarují ochotu omezit pracovní aktivitu častěji (77 %) než muži (65 %), což patrně odráží genderovou normu očekávající, že jsou to primárně ženy, kdo zůstává s dítětem na rodičovské dovolené.

Bezdětní byli dotázáni také na výši svého čistého měsíčního příjmu, a ti žijící v páru ještě na příjem domácnosti. Pokud jde o osobní příjem, tak 4 % bezdětných měla příjem do 10 tisíc korun, 8 % v intervalu 10 až 19 tisíc korun, 22 % v rozmezí 20 až 29 tisíc korun, 26 % v hodnotě 30 až 39 tisíc, dalších 26 % v částce vyšší a přibližně 14 % výši příjmu neuvedlo. **Kombinovaný příjem (to znamená osobní příjem respondenta a příjem partnera) činil ve třetině (34 %) domácností méně než 40 tisíc korun, ve čtvrtině byl v intervalu 40 až 59 tisíc korun, v šestině (17 %) 60 až 79 tisíc korun, v necelé desetině (9 %) byl v ještě vyšší hodnotě a ve zbývajících šestině (16 %) nebyl uveden**. Více než třetina (37 %) bezdětných je zatížena hypotékou, úvěrem či jinými půjčkami.

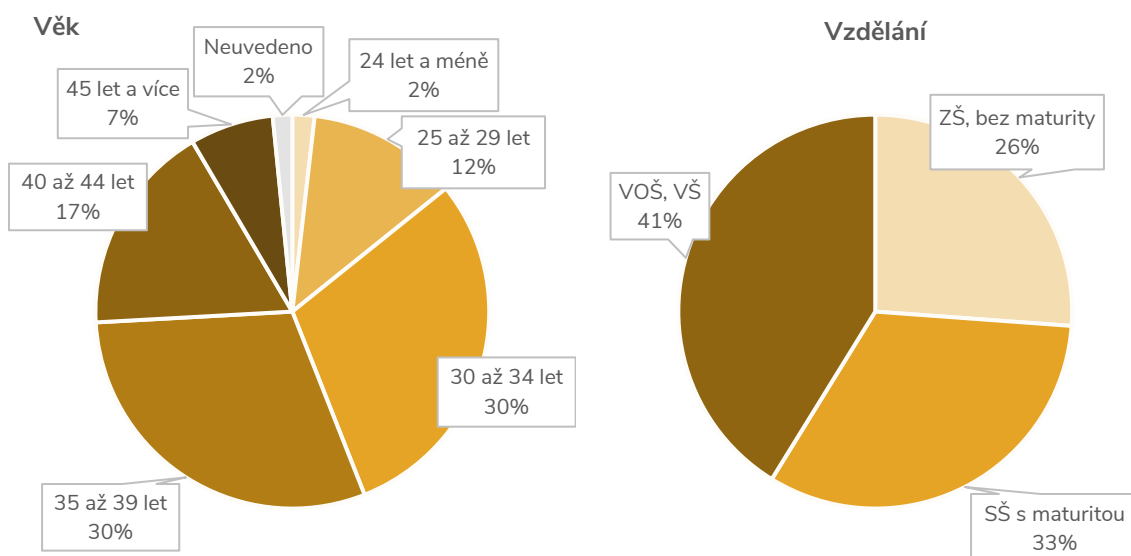
Se svým životem bylo převážně spokojeno 70 % bezdětných respondentů, nespokojeno 12 % a přibližně každý pátý (19 %) zaujal neutrální postoj. Spokojenost se přitom nelišila mezi těmi, kteří děti chtějí, a těmi, kteří je nechťejí, avšak životní spokojenost byla asociována s partnerským statutem: **nejvyšší spokojenost vykazovali ti, kteří žijí ve společné domácnosti s partnerem, zatímco bezdětní bez partnera byli méně spokojeni**. Délka vztahu s mírou životní spokojenosti nesouvisí. Spokojenější jsou také bezdětní s vysokoškolským nebo středním maturitním vzděláním oproti těm bez maturity. Mezi ženami a muži se rozdíly neprojevily. **Životní spokojenost pozitivně koreluje se zdravotním stavem** – čím lepší je zdravotní stav, tím spokojenější respondenti byli. Svůj zdravotní stav hodnotilo alespoň jako uspokojivý 93 % bezdětných a jako špatný 7 %. **Pokud jde o duševní zdraví, každý třetí respondent (32 %) uvedl, že měl v posledních pěti letech nějaké psychické potíže nebo onemocnění, 55 % z nich vyhledalo odbornou pomoc**. Bezdětní bez partnera se s psychickými potížemi potýkali častěji než ti s partnerem. Do životní spokojenosti a pohody se může do určité míry promítat rovněž nutnost péče o člena rodiny či blízkého, který má dlouhodobé zdravotní potíže nebo zdravotní postižení. Takovou zkušenost sdílela třetina (35 %) bezdětných, ale pouze u každého dvacátého (5 %) to vyžadovalo každodenní péči, 30 % touto skutečností ovlivněno nebylo nebo pouze občas.

Někteří lidé nemohou ze zdravotních důvodů mít děti. **Mezi bezdětnými 80 % deklarovalo, že dítě určitě nebo pravděpodobně mít mohou, přibližně každý desátý sdělil, že ho mít nemůže, a podobně velká část si nebyla jistá**. Děti nemohou mít ze zdravotních důvodů spíše respondenti ve věku 35 až 44 let oproti mladším a ženy oproti mužům. Zkušenost se svým těhotenstvím nebo těhotenstvím partnerky mělo 8 % bezdětných, přičemž přibližně každé druhé (52 %) takové těhotenství skončilo v důsledku zdravotních potíží.

4.2 „Rodiče 2025“

Cílem výzkumu bylo oslovit zejména rodiče dětí předškolního a mladšího školního věku, tedy těch, kteří mají s narozením dítěte poměrně nedávnou osobní zkušenost. Jak bylo uvedeno v metodologické kapitole, objektem výzkumu byli příjemci rodičovského příspěvku v posledních šesti letech. Tohoto dotazníkového šetření se zúčastnily **převážně ženy**, neboť rodičovský příspěvek pobírají právě většinou ony. Mužů respondentů je v datech pouze 1,5 %. V době výzkumu čerpalo rodičovský příspěvek 45 % rodičů, 54 % jej pobíralo dříve a necelé 1 % čekalo na vyřízení své žádosti. Z hlediska věkové struktury tak není překvapivé, že **devět z deseti respondentů v roce 2025 dosáhlo věku 25 až 44 let**, přičemž nejčastěji se jednalo o třicátníky (graf č. 4.2). Podle nejvyššího dosaženého vzdělání bylo žádoucí datový soubor převážít (blíže ve 3. kapitole). Respondenti s nejnižším vzděláním tak představují zhruba jednu čtvrtinu, středoškoláci s maturitou jednu třetinu a vysokoškoláci dvě pětiny.

Graf č. 4.2 Věková a vzdělanostní struktura respondentů „Rodiče 2025“ (v %)

Zdroj: Rodiče 2025

S partnerem žilo ve společné domácnosti **87 % respondentů**. Jejich vztah byl většinou založen na **manželství (60 %)**, nesezdaných párů bylo přes 27 %. Méně než 1 % respondentů mělo partnera stejného pohlaví (pětkrát častěji se jednalo o partnerství žen než mužů). Podobně jako respondenti i jejich partneři byli nejčastěji třicetiletí, do kategorie 25 až 44 let spadalo 82 % partnerů. Ve stejném roce jako respondent se narodila přibližně desetina partnerů (11 %), v necelé pětině (19 %) párů byly starší ženy, většinou (70 %) však byli starší muži. Věkový rozdíl mezi partnery činil v nadpoloviční většině případů (56 %) nejvýše tři roky, o sedm a více let byl jeden z nich starší v pětině párů (21 %). **Každý čtvrtý pár tvořili vysokoškoláci**, přičemž častěji se to týkalo manželů než nesezdaných (29 % vs. 14 %). **V souhrnu měl alespoň jeden z partnerů vysokoškolské vzdělání v polovině partnerství** (58 % manželů vs. 37 % nesezdaných). V každém třetím páru získali oba partneři nejvýše maturitu nebo ji úspěšně složil pouze jeden z nich (31 % manželů vs. 41 % nesezdaných). Oboustranně bez maturitního vzdělání bylo 15 % partnerských soužití, mezi kohabitacemi dvakrát více oproti sezdáným párům (22 % vs. 11 %).

Délka trvání partnerského vztahu se ke dni výzkumu lišila v závislosti na typu soužití. Zatímco **nesezdaní partneři spolu byli v průměru devět let, vztah manželů trval v průměru o tři roky déle**. Tříletý rozdíl platí i při srovnání délky společného bydlení, přičemž bez ohledu na formu partnerského svazku spolu partneři začali bydlet nejčastěji ve stejném roce, ve kterém začal jejich vztah, nebo jen o rok později (60 % manželů, respektive 69 % nesezdaných). Ke svatbě došlo nejčastěji po dvou nebo třech letech od počátku vztahu (medián čtyři roky). Zájem nesezdaných o manželství se nezdá být velký. Dvě pětiny z nich odpověděly kladně na otázku, zda mají v úmyslu se s partnerem vzít, v tom 29 % zvažuje tento krok do tří let a 11 % později. Více jak čtvrtina (27 %) o tom zatím nepřemýšlela a pětina (21 %) se vyjádřila zamítavě. Nezanedbatelný však není ani podíl těch, kteří

na tuto otázku nechtěli odpovědět (12 %). **Celková spokojenost v partnerství je vyšší u manželských párů.** Na jedné straně téměř dvě třetiny (63 %) z nich hodnotily vztah jako dobrý oproti polovině (52 %) nesezdaných a dále shodně čtvrtina jako spíše dobrý. Na straně druhé k vážným úvahám o rozchodu se přiznalo celkově 37 % respondentů žijících nesezdaně, ve srovnání s 23 % v manželství.

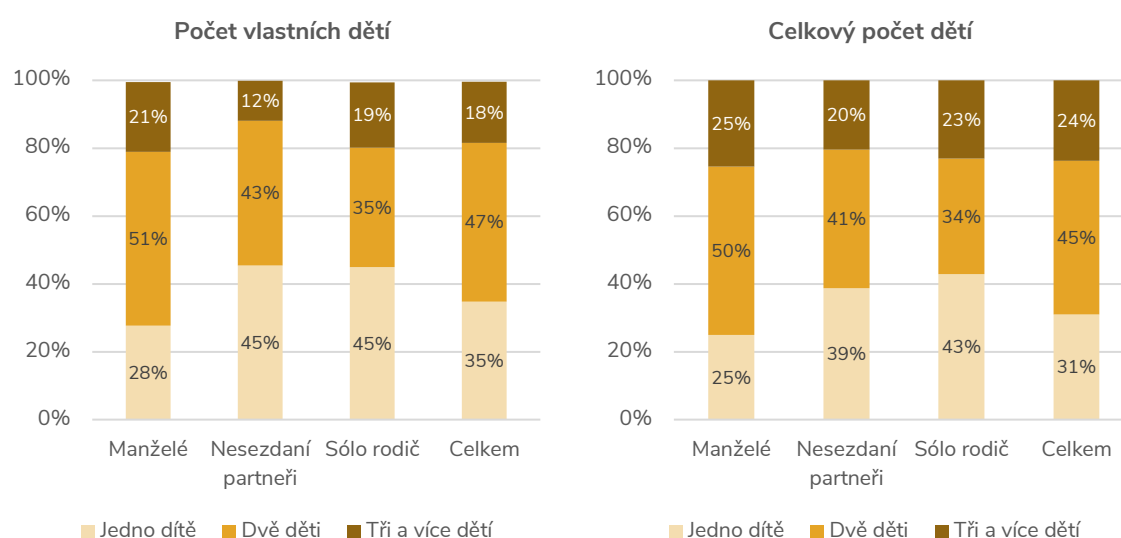
Jak vyplývá z výše uvedeného, v postavení **sólo rodiče bylo 13 % respondentů. Pětina z nich** nicméně uvedla, že **má alespoň šest měsíců trvající partnerský vztah.** Většinou (58 %) jim ale vnější okolnosti brání v tom, aby s tímto partnerem bydleli společně. Preferenci odděleného bydlení respondentem, partnerem nebo oběma uvedlo 22 % respondentů, zbývajících pětina odmítla odpovědět. Ani tento vztah však podobně jako u spolubydlících párů vždy nepatří k nejspokojenějším. Za dobrý ho má 48 % a za spíše dobrý dalších 23 %. Vážnými úvahami o rozchodu se někdy zabýval každý třetí sólo rodič mající stálého partnera. Přibližně 7 % sólo rodičů má také partnera, ale jsou spolu zatím kratší dobu než půl roku. **Bez (trvalejšího) partnerského vztahu jsou tak téměř tři čtvrtiny (73 %) dotázaných sólo rodičů.** Touha mít takový vztah je však poměrně silná, neboť 35 % by jej rádo navázalo do jednoho roku, 21 % později a na vážkách bylo dalších 24 %. Bez ohledu na jejich aktuální partnerskou situaci ale mají téměř **čtyři z pěti sólo rodičů** zkušenost s bydlením s partnerem, neboť **někdy v minulosti žili s otcem/matkou svého nejmladšího biologického dítěte.** Za rozpadem jejich vztahu stály rozličné okolnosti, nejčastěji se jednalo o nevěru a o problémy v komunikaci pramenící z nedostatku vzájemné pozornosti a neschopnosti společně mluvit či z odlišnosti názorů a postojů. Respondenti však v nemalé míře zažívali i různé projevy patologického chování (fyzické či psychické násilí, alkoholismus a další závislosti), které následně vyústily v rozpad rodiny.

Zkušenosti z vlastního dětství do jisté míry předurčují, jak bude dospělý člověk přistupovat k vlastnímu rodičovství a partnerství. Přibližně **tři ze čtyř respondentů vyrostli s oběma vlastními** (případně adoptivními) **rodiči,** dalších 12 % vyrůstalo převážně v rekonstituované rodině (s vlastním a nevlastním rodičem) a stejný podíl pouze s jedním vlastním rodičem, většinou pouze s matkou (10 %). **Čím mladší byl respondent, tím častější měl zkušenost s dětstvím v jiné rodině než s oběma biologickými rodiči.** Zcela mimo rodinu s alespoň jedním vlastním rodičem převážně vyrůstala 4 % respondentů – byli v péči prarodičů nebo jiných příbuzných, náhradních rodičů (pěstounů) či pečovatелů v dětském domově, nebo se u nich situace několikrát proměnila, takže nelze říci, jaký typ rodiny u nich v dětství převládal. **Jako velmi nebo spíše šťastné hodnotilo zpětně své dětství sedm z deseti respondentů,** ti z úplné biologické rodiny ve vyšší míře oproti ostatním. **Naprostá většina respondentů vyrůstala s alespoň jedním sourozencem** (56 % s jedním, 33 % se dvěma nebo více), **každý devátý (11 %) byl jedináčkem.** Žádné sourozence neměli častěji ti vyrůstající pouze s jedním biologickým rodičem nebo u příbuzných. Naproti tomu dětství s větším počtem sourozenců zažili ve vyšší míře respondenti z rekonstituovaných rodin nebo ti, u nichž se typ rodiny různě měnil.

S výjimkou několika desítek respondentů měli všichni alespoň jedno vlastní (biologické) dítě. **Téměř každý druhý (47 %) měl dvě vlastní děti, každý třetí (35 %) jedno dítě a každý pátý (18 %) tři nebo více vlastních dětí** (graf č. 4.3). Většina manželů i nesezdaných partnerů pečovala jen

o společné dítě či děti. Biologické dítě narozené pouze některému z partnerů (v nějakém jeho předchozím partnerském svazku) bylo přítomno v 15 % rodin manželů a ve 29 % rodin nesezdaných, přičemž v polovině případů se bez ohledu na typ partnerství jednalo o jedno takové dítě. Zkušenosti s náhradním rodičovstvím (s péčí o osvojené děti, v pěstounské péči apod.) měla celkově 2 % respondentů, sólo rodiče mírně častěji (4 %). V souhrnném pohledu (nezávisle na biologickém poutu) měla čtvrtina respondentů žijících v manželství jedno dítě, polovina dvě děti a čtvrtina více dětí. Nesezdaní a sólo rodiče pečovali oproti nim častěji pouze o jedno dítě (graf č. 4.3). Tři a více dětí měli ve vyšší míře rodiče bez maturitního vzdělání.

Graf č. 4.3 Počet dětí, které respondent má (v %)

Zdroj: Rodiče 2025

Přibližně dvě pětiny (44 %) rodičů účastnících se výzkumu mají nejmladší dítě v rodině (bez ohledu na biologickou vazbu) nejvýše dvouleté, další třetina (35 %) pak dítě od tří do pěti let a zbývající pětina (21 %) dítě šestileté nebo starší. Zatímco manželé a nesezdaní se častěji starají o nejmladší dítě do tří let (45 %, resp. 51 %), nejmladší dítě sólo rodičů je spíše staršího předškolního věku (37 %) nebo ve věku povinné školní docházky (40 %). V 5 % sezdaných i nesezdaných párů byla žena v době výzkumu těhotná, mezi sólo matkami to byly pouze jednotlivkyně. Nejčastěji se „rozrostou“ rodiny s jedním dítětem, neboť těhotenství se týkalo 13 % vdaných a 9 % nesezdaně žijících žen s jedním dítětem. Třetí nebo další dítě v pořadí by mělo přibýt do 2 % rodin s oběma rodiči. V životě mohou někdy nastat situace, že dítě bohužel zemře. Takovou nepříznivou zkušenost, ať už osobní, nebo u partnera či partnerky, uvedla 4 % respondentů, další 3 % se nechtěla k této otázce konkrétně vyjádřit. Podle typu partnerského soužití se míra výskytu těchto zkušeností nijak zásadně nelišila.

Počet a věk dětí má podstatný vliv na ekonomickou aktivitu rodičů, zvláště matek. Pokud bylo v rodině **nejmladší dítě mladší než tři roky, sociálně-ekonomický status tří ze čtyř respondentů (žen) byl mateřská nebo rodičovská dovolená**, v postavení zaměstnance byla další pětina. S nejmladším dítětem tří až pětiletým se uvedené podíly obrátily (rodičovská dovolená se týkala desetiny respondentů, zaměstnanecký status dvou třetin) a se starším dítětem se rozdílly ještě posílily (necelé procento versus čtyři pětiny zaměstnanců). Se zvyšujícím se věkem nejmladšího dítěte se dle očekávání měnil také podíl těch, kteří mají příjem z výdělečné činnosti, ať už se jedná o stabilní a pravidelnou práci, příležitostnou práci, nebo kombinaci obojího. Propojíme-li ekonomickou aktivitu obou partnerů, byli **oba rodiče výdělečně činní ve 44 % rodin s nejmladším dítětem do tří let věku, v 79 % rodin s dítětem tří až pětiletým a v 90 % rodin se starším dítětem**. V ostatních případech pracoval pouze jeden z rodičů, rodin s žádným pracujícím rodičem bylo vždy zhruba po 1 %. Ekonomická aktivita sólo rodičů se s rostoucím věkem nejmladšího dítěte v rodině rovněž proměňuje: s nejmladším dítětem do tří let věku bylo výdělečně činných 43 %, s dítětem ve věku tři až pět let 77 % a s dítětem šestiletým a starším 88 %.

Nejen samotná účast na trhu práce, ale i rozsah a pravidelnost pracovní doby a další sociodemografické charakteristiky se promítají do výše příjmů jednotlivce a potažmo celé domácnosti. Respondenti byli nejprve požádáni o zařazení se do intervalu, ve kterém se v průměru pohybuje jejich **osobní čistý měsíční příjem** (zahrnující mzdy, dávky nahrazující pracovní příjem a další příjmy) a následně **celkový čistý příjem domácnosti** (při započtení veškerých příjmů všech členů domácnosti). Osobní příjem rodičů byl vyšší u mužů než u žen, rostl s věkem respondenta a s jeho nejvyšším dosaženým vzděláním. Celkově u 16 % respondentů nedosáhl 10 tisíc korun, u další čtvrtiny (27 %) činil 10 až 19 tisíc korun a u pětiny (22 %) 20 až 29 tisíc korun. V hodnotě 40 tisíc a více korun se pohybovaly příjmy 15 % respondentů, 7 % výši příjmů neuvedlo. Celkové příjmy necelé čtvrtiny (23 %) domácností byly pod 40 tisíc korun, u 31 % činily 40 až 59 tisíc korun, u 20 % dosahovaly 60 až 79 tisíc korun a u 15 % byly ještě vyšší. Zbývajících 11 % výši celkového příjmu domácnosti nevědělo nebo nechtělo sdělit. V souhrnu vyjadřovali zástupci **rodin s dětmi spíše potíže při nakládání s rodinným rozpočtem: velké obtíže deklarovalo 11 % respondentů, obtíže dalších 20 % a menší obtíže 34 %**. Některou ze sociálních dávek – přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, dávky hmotné nouze, podporu v nezaměstnanosti, důchod, náhradní výživné, peněžitou pomoc v mateřství, případně otcovskou – pobíralo 37 % rodin. Polovina rodin měla hypotéku či obdobný úvěr na bydlení, přičemž s vyššími příjmy se pojilo jejich častější splácení. Nějakou jinou půjčku či úvěr mělo 38 % rodin, tentokrát častěji ty s nižšími příjmy.

Záměrem dotazníkového šetření bylo reflektovat také životní spokojenost, zdravotní stav a duševní pohodu rodičů. Pokud měli respondenti vzít v úvahu všechny okolnosti, tak **celkově spíše spokojeno bylo se svým životem 70 %** z nich (body 1 až 3 na sedmistupňové škále), pětina zvolila neutrální střed stupnice a desetina se spíše cítila nespokojena. Muži a ženy se v průměrném hodnocení nelišili, vliv mělo vzdělání (čím vyšší, tím vyšší spokojenost), forma partnerství (nejvyšší spokojenost u manželů, nejnižší u sólo rodičů) a částečně věk (mírně nižší spokojenost u rodičů do 29 let oproti těm starším). Míra životní spokojenosti pozitivně korelovala také se zdravím. Svůj zdravotní stav měla celkově tříčtvrtetní většina za dobrý nebo velmi dobrý a další pětina za uspokojivý. Rovněž v duševní rovnováze se podle svých slov nacházela většina respondentů (63 %), ti ostatní však uvedli, že

v posledních pěti letech měli nějaké psychické potíže nebo onemocnění, které vyžadovalo odbornou pomoc, přičemž zhruba polovina z nich ji vyhledala. Životní spokojenost respondentů byla dále snižována potřebou a náročností péče o vážně nemocné blízké. Necelá polovina (47 %) rodičů totiž uvedla, že má někdo z rodiny či blízkých vážné dlouhodobé zdravotní potíže nebo zdravotní postižení, které významně (16 %) nebo jen málo či vůbec (31 %) ovlivňují život jejich rodiny.

Přestože naprostá převaha rodičů ve výzkumu „*Rodiče 2025*“ přivedla na svět biologického potomka, není vyloučeno, že jsou mezi nimi tací, kteří ze zdravotních důvodů již další děti mít nemohou. Toto se týká každého devátého (11 %), stejným podílem těch, kteří to vědí s jistotou, i takových, kterých se to dotýká pravděpodobně. Naprosto jista si je svou plodností polovina (52 %) rodičů, velkou míru pravděpodobnosti v tomto má třetina (35 %), ostatní neví. V případě partnera je deklarovaná schopnost stát se (znovu) rodičem ještě vyšší, 95 % respondentů je o tom u svého protějšku určitě nebo pravděpodobně přesvědčeno.

5. Rodičovský příspěvek v administrativních datech

Sylva Höhne

Rodičovský příspěvek patří k nejvýznamnějším dávkám systému státní sociální podpory (SSP). Jeho hlavním smyslem je finanční podpora rodičů, kteří chtějí osobně a celodenně pečovat o malé dítě, případně péči o dítě zajistit jinak. Pobírání příspěvku obvykle navazuje na čerpání peněžitě pomoci v mateřství (PPM), nebo náleží již od narození dítěte.³³ Vzhledem k tomu, že v rámci dotazníkového šetření rodičů (blíže ve 3. kapitole) byli osloveni rodiče, kteří pobírali rodičovský příspěvek někdy během období od ledna 2019 do dubna 2025, stojí za to alespoň krátce připomenout, jaké byly v těchto letech podmínky nároku a čerpání příspěvku a jaké jsou základní charakteristiky jeho příjemců. Údaje vycházejí **z dostupných statistik Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV, nedat.a, nedat.b), z legislativy (zákon č. 117/1995 Sb.) a z administrativních dat** (jednak ze souhrnných tabulek za **jednotlivá pololetí let 2019 až 2024** poskytnutých na vyžádání ministerstvem, a jednak z individuálních dat o více než 222 tisících příjemců rodičovského příspěvku k **dubnu 2025** pocházejících z databáze OKcentrum, jak bylo blíže popsáno ve 3. kapitole.

5.1 Podmínky nároku a míra čerpání

Z hlediska výdajů představuje rodičovský příspěvek **dlouhodobě jednoznačně nejnákladnější dávku SSP**, i když se celková vyplacená suma (v důsledku poklesu počtu jeho příjemců) od roku 2021 každoročně snižuje (tabulka č. 5.1). V roce 2025 byla jeho prostřednictvím vyplacena zhruba polovina (49 %) všech státních příspěvků připadajících na SSP, a sice 27,9 mld. Kč. Co do počtu vyplacených dávek dosáhl (v rámci dávek státní sociální podpory) rodičovský příspěvek krátkodobého prvenství v letech 2018 až 2021, kdy jej čerpalo v průměru více než 280 tisíc příjemců měsíčně. Od roku 2022 se nejčastěji vyplácenou dávkou stal opět přídavek na dítě a do roku 2024 klesl průměrný počet příjemců rodičovského příspěvku až na třetí pozici v systému SSP (za přídavek na dítě a příspěvek na bydlení) **s průměrným měsíčním počtem** necelých 250 tisíc příjemců, který se v následujícím roce dále snížil na úroveň **kolem 220 tisíc vyplacených dávek** (tabulka č. 5.1 a také 2. kapitola). Pokračování tohoto trendu – to znamená **snižování počtu příjemců** a pravděpodobně **i celkových výdajů** – lze vzhledem k **propadu porodnosti očekávat také v dalších letech**.

³³ Nemá-li rodič nárok na peněžitou pomoc v mateřství (PPM) nebo nemocenské dávky poskytované v souvislosti s porodem, náleží rodičovský příspěvek ode dne narození dítěte.

Tabulka č. 5.1 Vybrané parametry rodičovského příspěvku v letech 2019 až 2025

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Celkové výdaje státu (mil. Kč)	24 470	38 531	35 440	33 054	31 172	29 219	27 892
Průměrný měsíční počet vyplacených dávek (tis.)	284	315	300	284	269	247	222
Podmínky nároku a čerpání:							
Nejmladší dítě v rodině nejdéle do věku	4 let	4 let	4 let	4 let	4 let	3 let	3 let
Celková částka na dítě (Kč)	220 000	300 000	300 000	300 000	300 000	350 000	350 000
Hranice 70 % 30násobku DVZ upravující volbu výše (Kč)	7 600	10 000	10 000	13 000 (7/2022)	13 000	13 000	15 000 (7/2025)
Počet hodin docházky dítěte mladšího 2 let do předškolního zařízení v kalendářním měsíci	46	92	92	92	92	92	120 (5/2025)

Pozn.: Tučně jsou zvýrazněny v daném roce nově upravené parametry dávky.

Zdroj: MPSV, nedat.a, nedat.b; zákon č. 117/1995 Sb.; zpracování vlastní

S rokem **2024** je spojena vcelku zásadní změna v nároku na rodičovský příspěvek. **Délka jeho možného pobírání byla zkrácena** ze čtyř na tři roky, respektive **do tří let věku (nejmladšího) dítěte** (narozeného od ledna 2024). Tím nastalo určité sjednocení s dobou možného trvání rodičovské dovolené, i když legislativně tato dvě opatření stále zůstávají neprovázaná. Zároveň byla **navýšena celková suma**, kterou mohou rodiče vyčerpat, a to **na 350 000 Kč** (tabulka č. 5.1). Pro rodiče vícero dětí je tato suma 1,5krát vyšší, přičemž schválená novela zákona o státní sociální podpoře zvyšuje tento poměr **od ledna 2026 na dvojnásobek**. Pro volbu měsíční výše příspěvku je určující výše denního vyměřovacího základu (DVZ) pro stanovení PPM (tedy v zásadě účast na nemocenském pojištění). Pokud ani jednomu z rodičů nelze DVZ stanovit, nebo pokud 70 % 30násobku DVZ nepřevyšuje 13 000 Kč, volí rodič měsíční výši příspěvku maximálně do částky 13 000 Kč. V ostatních případech je možné volit výši rodičovského příspěvku až do částky odpovídající 70 % 30násobku DVZ (v principu až do výše předchozí PPM). **Od července 2025** byla uvedená **hranice zvýšena na 15 000 Kč**.³⁴ Pro rodiče dvou a více současně narozených dětí platí 1,5násobek stanovených hodnot, respektive dvojnásobek od ledna 2026. S vyšší částkou příspěvku se pak pojí kratší doba čerpání a naopak, přičemž volbu výše příspěvku lze podle potřeb rodičů v rámci zákonných pravidel měnit každé tři měsíce. Výdělečná činnost rodiče pobírajícího rodičovský příspěvek není nijak omezena, zajistí-li péči o dítě jinou osobou či prostřednictvím služeb péče. U dětí mladších dvou let

³⁴ Pro rok 2024 odpovídalo 70 % 30násobku DVZ v částce 13 000 Kč předchozímu hrubému příjmu přibližně 19 000 Kč, v roce 2025 přesáhli nově stanovenou hranici 15 000 Kč rodiče s příjmem alespoň 22 000 Kč. Pro dosažení maximální možné výše rodičovského příspěvku umožňující vyčerpat celkové sumy v nejkratším možném termínu, tedy za zhruba šest měsíců do prvních narozenin dítěte, by rodiče v roce 2025 potřebovali příjem minimálně 140 000 Kč.

je sledován **rozsah docházky do předškolního zařízení, který od května 2025 nesmí přesáhnout 120 hodin měsíčně**, což odpovídá šestihodinové každodenní docházce po celý měsíc (viz tabulka č. 5.1). Již nyní je legislativně ukotveno, že od ledna 2027 budou moci těhotné ženy bez nároku na PPM pobírat rodičovský příspěvek už dva měsíce před očekávaným porodem, a to nejvýše 15 000 Kč.

5.2 Sociodemografické charakteristiky příjemců

Z administrativních dat databáze OKcentrum týkajících se rodičovského příspěvku lze vyčíst základní sociodemografické charakteristiky jeho příjemců, které se zjišťují v žádosti o dávku. Jedná se o pohlaví a věk žadatele a místo jeho trvalého bydliště, stejné údaje jsou sledovány i za druhého rodiče (je-li to relevantní) a rovněž za dítě, případně děti, na které je žádán rodičovský příspěvek. U dětí jsou navíc k dispozici údaje o tom, zda jde o zdravotně postižené dítě, a dále o návštěvě předškolního zařízení u dětí mladších dvou let. Zmiňovaná databáze umožňuje ještě sledovat, jakým způsobem byla podána žádost o dávku, či propojit, zda daný rodič čerpal rodičovský příspěvek někdy dříve na jiné dítě. Určit počet dětí v rodině, typ domácnosti z hlediska partnerského soužití nebo spolubydlení dalších osob však již není možné. Tato podkapitola přináší přehled o vývoji uvedených charakteristik v letech 2019 až 2024, respektive o jejich stavu k dubnu 2025.

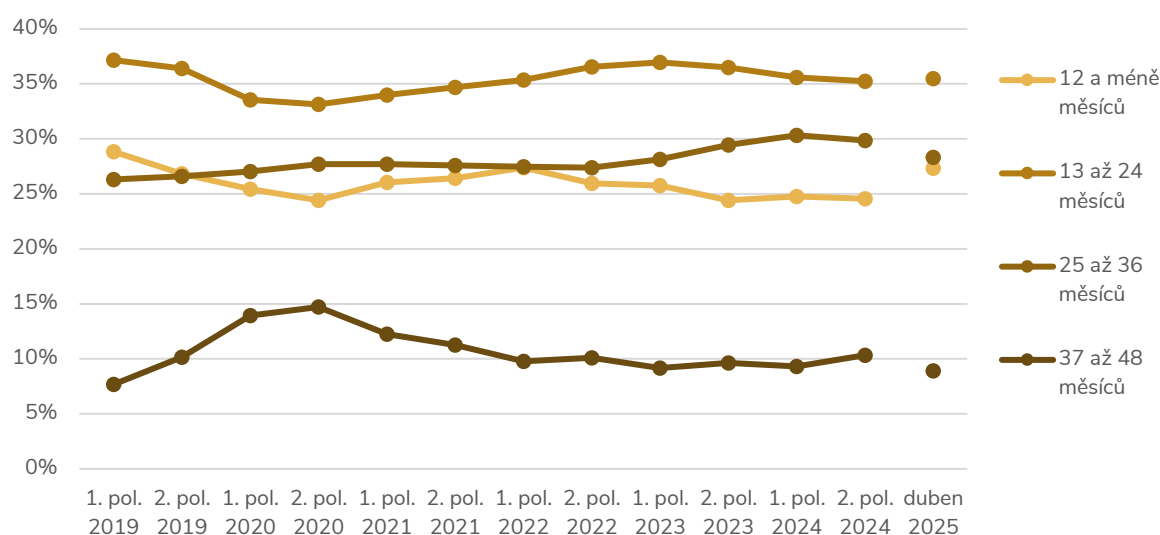
Fakt, že mezi žadateli o rodičovský příspěvek jednoznačně dominují ženy, zůstává stále platný. **Muži jsou mezi příjemci zastoupeni zhruba ze 2 %, v absolutním vyjádření se jedná o přibližně 5 tisíc mužů.** Dlouhodobě stabilní je i věková struktura osob čerpajících příspěvek. Polovina mužů je ve věku 30 až 39 let, další čtvrtinu představují čtyřicátníci. V souladu s průměrným věkem žen při narození dítěte není překvapivé, že mezi ženami s rodičovským příspěvkem stále převládají ty ve věku 30 až 34 let (z více než jedné třetiny), čtvrtina je ve věku 35 až 39 let a pětina ve věku 25 až 29 let.

Neměnný zůstává také podíl rodičů čerpajících příspěvek na vícčata (1,3 až 1,4 %), i když v absolutním vyjádření jejich počet klesá (z průměrných 4,5 tisíce v prvním pololetí 2019 na 3,1 tisíce v druhé polovině roku 2024, respektive 3 tisíce v dubnu 2025). Z dat je patrné, že v dubnu 2025 pobíralo 2 980 rodičů příspěvek na dvojčata a 15 rodičů na trojčata.

Průměrná **věková struktura dětí**, na něž jejich rodiče v daném roce čerpají příspěvek, se po určitém výkyvu v roce 2020 víceméně ustálila na přibližně čtvrtině příjemců s nejvýše ročním dítětem, více než třetině s dítětem od jednoho do dvou let věku, třech desetinách s dítětem dvou až tříletým a desetině se starším dítětem (graf č. 5.1). **Ve druhé polovině roku 2019 a zvláště v roce 2020 byl totiž patrný nárůst počtu případů péče o tříleté a starší dítě.** Ještě lépe to dokumentují údaje o věku dítěte v době ukončení nároku rodiče na příspěvek. Zatímco do první poloviny roku 2019 ukončovala zhruba čtvrtina rodičů čerpání příspěvku na dítě, které bylo starší tři let, v prvním i druhém pololetí roku 2020 se zastoupení takovýchto rodičů více než zdvojnásobilo (58 %). Zcela opačný vývoj (a tedy relativní propad) pak charakterizuje rodiče, kteří končili čerpání příspěvku ve 25 až 36 měsících věku dítěte. Vysvětlení lze hledat v navýšení celkové vyplácené sumy od roku 2020, což

řadu rodičů přimělo prodloužit délku pobírání příspěvku po třetích narozeninách dítěte (až do čtyř let věku), jak dokládá také analýza Jakuba Grossmanna a jeho kolegů (2022). Jistý vliv ale mohly mít i vládní restrikce v návaznosti na šíření koronaviru covid-19 (v ČR od března 2020), které se dotkly jak provozu předškolních zařízení, tak podmínek na trhu práce. Od roku 2022 se situace v tomto ohledu opět stabilizuje: **přibližně polovina rodičů přestává příspěvek pobírat po druhých a nejpozději v době třetích narozenin dítěte, třetina maximálně o rok déle.** Naproti tomu během prvních 12 měsíců věku dítěte ukončují rodiče pobírání příspěvku nadále výjimečně (kolem 2 %).

Graf č. 5.1 **Věková struktura dětí, na něž rodiče pobírají rodičovský příspěvek** (průměr za pololetí 2019 až 2024 a stav v dubnu 2025; v %)

Zdroj: Souhrnné tabulky poskytnuté MPSV, 2019–2024; Databáze OKcentrum, 2025; zpracování vlastní

V žádosti o rodičovský příspěvek rodiče dále uvádějí, zda je dítě zdravotně postižené, i když tato skutečnost nikterak neovlivňuje výši či celkovou délku pobírání příspěvku. V dubnu 2025 bylo mezi příjemci rodičovského příspěvku **159 rodin se zdravotně postiženým dítětem.**

Zdvojnásobení limitního počtu hodin od roku 2020, po které může být **dítě mladší dvou let umístěno v některém zařízení předškolní péče, aniž by rodič ztratil nárok na rodičovský příspěvek**, se podle dostupných dat do častějšího využívání těchto služeb nijak nepropsalo. V letech 2020 až 2024 bylo rodičů nejvýše dvouletých dětí, kteří při pobírání rodičovského příspěvku dávali své dítě do dětské skupiny, mateřské školy nebo jiného obdobného zařízení pro děti, stále v průměru **jen kolem jedné stovky měsíčně** (průměrně 137). Podle dat za duben 2025 navštěvovalo předškolní zařízení 115 dětí mladších dvou let. Návštěva služeb předškolního zařízení byla přitom v datech

zaznamenána i u 222 dětí ve věku dvou let nebo starších, které tak pravděpodobně tyto služby využívaly dříve, případně do nich chodí nadále.

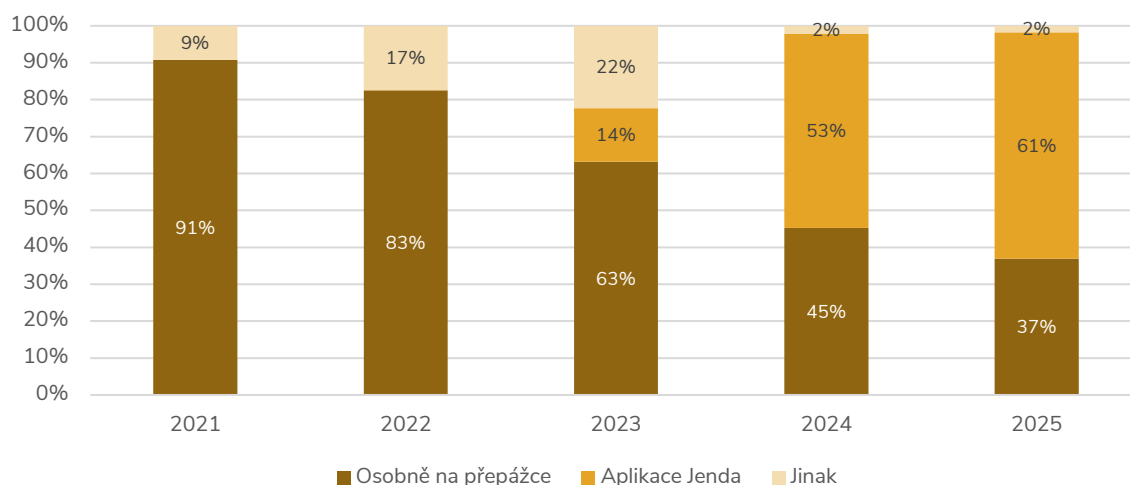
Pokud byly v žádosti o rodičovský příspěvek vyplněny údaje o druhém rodiči, lze usuzovat, že se jednalo o rodičovský pár pečující o dítě.³⁵ Takových případů bylo mezi příjemci rodičovského příspěvku v dubnu 2025 přes **87 %**. Je otázkou, zda je tomu tak ve všech případech i ve skutečnosti, neboť v datové matici již není obsažen údaj o místě pobytu druhého rodiče, případně zmínka, zda se liší od adresy žadatele. Nicméně pomineme-li tyto případné nejasnosti, považujeme zbývajících **13 %** případů za **sólo rodiče**, neboť kolonky o druhém rodiči zůstaly v žádosti i v datech prázdné. Ženy i muži jsou v postavení sólo rodiče v podobné míře (13 %, resp. 12 %). Výrazně vyšší je podíl sólo rodičů u žadatelů mladších 25 let (32 %) a u 45letých a starších (21 %).

Z dostupných dat není dále možné jednoznačně určit ani celkový počet dětí v rodině, ve které rodič aktuálně pobírá rodičovský příspěvek na (nejmladší) dítě. Prostřednictvím proměnné ukazující, zda žadatel pobíral příspěvek někdy dříve na jiné dítě, **lze alespoň předjímat, že v 55 % rodin žije více dětí**, neboť stejný rodič měl rodičovský příspěvek v minulosti na jiné dítě. Nadprůměrný je tento podíl u žadatelů ve věku 35 až 44 let (68 %), výrazně podprůměrný naopak u těch mladších (27 % do 24 let, resp. 38 % ve věku 25 až 29 let). V závislosti na typu rodiny je zastoupení jednoduchých a vícedětných srovnatelné.

Rodiče pobírající rodičovský příspěvek od dubna 2021 nebo od ledna 2022 v naprosté většině případů došli s žádostí o dávku osobně na úřad práce. Spuštění aplikace Jenda v průběhu roku 2023 rozšířilo možnosti podání žádosti a postupně se těší stále větší oblibě, neboť již **za rok 2024 a v prvních měsících roku 2025 zažádala většina rodičů o rodičovský příspěvek právě online skrze aplikaci Jenda** (graf č. 5.2). Jiné způsoby podání žádosti jako například vyplnění online formuláře na webu MPSV, podání přes datovou schránku, přes poštu či jinak (e-mailem, faxem) je v posledních sledovaných letech již výjimečné. Nutno však dodat, že mezi jednotlivými kraji existují v tomto ohledu nemalé rozdíly (viz níže).

³⁵ V datech za duben 2025 je zaznamenáno 168 stejnopohlavních párů.

Graf č. 5.2 Způsob podání žádosti o rodičovský příspěvek podle počátečního roku jeho pobírání (v %)

Zdroj: Databáze OKcentrum, 2025

V souhrnu se regionální struktura příjemců rodičovského příspěvku výrazně neodlišuje od krajské struktury obyvatelstva ČR (tabulka č. 5.2). Příslušnost k určitému kraji je dána místem pobočky úřadu práce, kde rodiče podali žádost o dávku, případně adresou trvalého bydliště při online žádosti. **Podíl mužů mezi příjemci příspěvku** v jednotlivých krajích nijak významně nevybočuje od celorepublikového průměru (2,3 %), s výjimkou **hlavního města Prahy, kde činí 4,5 %**, a naopak Kraje Vysočina, Zlínského a Pardubického kraje, v nichž nepřesahuje 1,5 %. Rovněž z hlediska typu rodiny se vyčleňují některé regiony, kde je podstatně (alespoň o 5 p. b. oproti průměru 87 %) **vyšší** nebo **nižší podíl rodin s oběma rodiči (93 % v hlavním městě Praze, respektive 80–82 % v Moravskoslezském, Zlínském a Karlovarském kraji)**. Hlavní město Praha se vymyká i při srovnání podle toho, zda jej dubnoví příjemci rodičovského příspěvku **pobírali rovněž v minulosti na jiné dítě**, a sice **výrazně nižším podílem** takových žadatelů (**45 %**) nejen oproti průměru za ČR (55 %), ale i v komparaci s rodiči ze Zlínského kraje nebo Kraje Vysočina (60 %), ve kterých častěji žijí vícedětné rodiny (Kuchařová et al., 2019), což je patrné i z vyšších hodnot úhrnné plodnosti v těchto krajích (Němečková & Štyglarová, 2025).

Tabulka č. 5.2 Regionální struktura příjemců rodičovského příspěvku v dubnu 2025

Kraj	Příjemci rodičovského příspěvku podle databáze OKcentrum		Obyvatelstvo ČR k 31. 12. 2024 (v %)
	Abs.	Rel. (v %)	
Hlavní město Praha	26 586	12,0	12,8
Středočeský kraj	31 158	14,0	13,4
Jihočeský kraj	13 615	6,1	6,0
Plzeňský kraj	12 089	5,4	5,6
Karlovarský kraj	4 641	2,1	2,7
Ústecký kraj	15 265	6,9	7,4
Liberecký kraj	8 759	3,9	4,1
Královéhradecký kraj	11 643	5,2	5,1
Pardubický kraj	11 325	5,1	4,9
Kraj Vysočina	11 471	5,2	4,7
Jihomoravský kraj	26 754	12,0	11,3
Olomoucký kraj	13 244	6,0	5,8
Zlínský kraj	12 140	5,5	5,3
Moravskoslezský kraj	23 626	10,6	10,8
Neuveveno	45	0,0	12,8
Celkem ČR	222 361	100,0	100,0

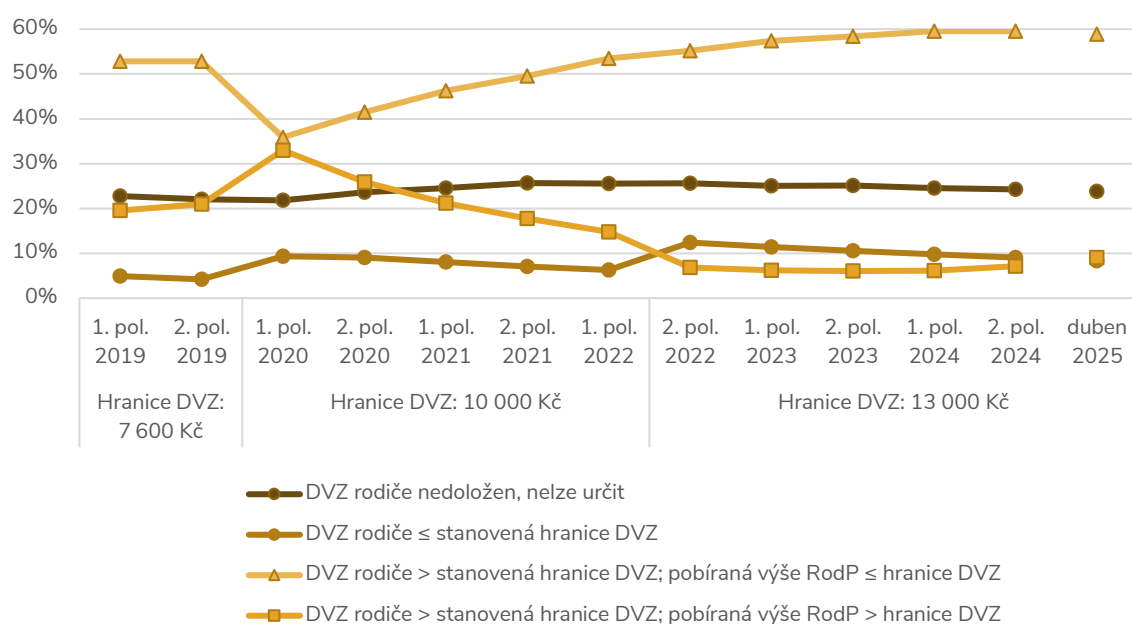
Zdroj: Databáze OKcentrum, 2025; ČSÚ Vybrané údaje o krajích (<https://csu.gov.cz/regionalni-statistiky?pocet=10&start=0&skupiny=33&razeni=-datumVydani>); zpracování vlastní

Jak již bylo avizováno, **regionálně se různí i způsob podání žádosti o dávku**. Zúžíme-li pohled na rodiče pobírající rodičovský příspěvek od ledna 2024, tak aplikaci Jenda využívali v nejvyšší míře rodiče žijící v hlavním městě Praze (73 % podaných žádostí oproti průměru 55 % za ČR) a častěji také ti ze Středočeského a Jihomoravského kraje (58 %). Naproti tomu v Karlovarském a Ústeckém kraji zpracovali více než polovinu žádostí úředníci na přepážkách při osobním podání žadatelů (58 %, resp. 55 %). V ostatních krajích jsou oba způsoby aplikovány rodiči víceméně rovnoměrně. Digitalizace žádosti o dávku tak usnadňuje život mnoha rodičům, nicméně možnost vyřídit vše osobně na přepážce stále zůstává žádanou formou, zvláště pak v některých regionech ČR.

5.3 Výše a délka pobírání

Z úvodního popisu podmínek nároku a čerpání rodičovského příspěvku plyne, že rodiče mohou volit jeho výši podle potřeb rodiny, nicméně vždy záleží na tom, zda splňovali nárok na peněžitou podporu v mateřství (PPM), respektive alespoň jednomu z rodičů lze stanovit denní vyměřovací základ (DVZ). Pokud ano, tak v jaké výši tento DVZ je, z čehož se dále odvozuje možná výše rodičovského příspěvku. Dubnová data ukazují, že rodičovský příspěvek začalo až po vyčerpání PPM pobírat 72 % rodičů. Naproti tomu 27 % podmínku nároku na PPM nesplnilo, u zbývajících 1 % rodičů nebyl údaj vyplněn. V delším časovém období je možné prizmatem denního vyměřovacího základu říci, že **stabilně zhruba každému čtvrtému rodiči nelze DVZ určit**, nebo k tomu nedoložil potřebné dokumenty (graf č. 5.3). Tito rodiče nesplňují podmínku účasti na nemocenském pojištění, zpravidla se jedná o studenty, osoby samostatně výdělečně činné, nezaměstnané apod., kteří tak **pobírají rodičovský příspěvek hned od narození dítěte**. Výši rodičovského příspěvku si mohou volit nejvýše do stanovené hranice DVZ, tedy v roce 2019 do částky 7 600 Kč, následně až do června 2022 nejvýše 10 000 Kč a od poloviny roku 2022 (do června 2025) maximálně 13 000 Kč. Stejný limit platí i pro **zhruba každého desátého rodiče, který sice DVZ doložil, ale jeho výše nepřesahuje zákonem danou hranici DVZ**.

Graf č. 5.3 Průměrná struktura příjemců rodičovského příspěvku na jedno dítě v letech 2019 až 2024 a v dubnu 2025 podle denního vyměřovacího základu (DVZ) a zvolené částky rodičovského příspěvku (v %)

Zdroj: Souhrnné tabulky poskytnuté MPSV, 2019–2024; Databáze OKcentrum, 2025; zpracování vlastní

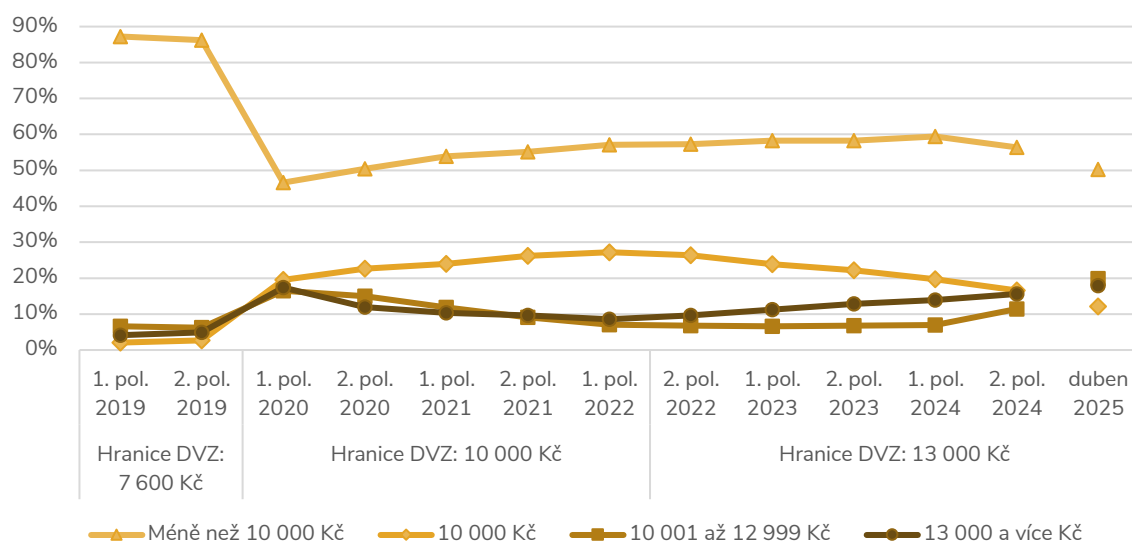
Zbývajících většina rodičů měla tedy před narozením dítěte takový příjem, z něhož vypočtený DVZ překročil stanovenou hladinu. K tomu v roce 2024 docházelo již při minimální mzdě a samozřejmě při jakémkoliv vyšším příjmu. **Převážná část těchto rodičů (celkově cca 60 % v posledních dvou sledovaných letech) však navzdory tomu volila výši rodičovského příspěvku nižší, než by mohla, pouze menšina (celkově na úrovni 6 až 7 %, respektive 9 % v dubnu 2025) pobírala příspěvek nad 13 000 Kč.** Znatelný výkyv v tomto trendu v roce 2020 (viz graf č. 5.3) potvrzuje výše zmiňované prodloužení doby čerpání příspěvku do vyššího věku dítěte a skokové navýšení částky příspěvku ze strany rodičů v návaznosti na meziroční zvýšení celkové vyplácené sumy.

Doložit výši DVZ je snazší pro rodiče, kteří v žádosti o rodičovský příspěvek vyplnili údaje i za druhého rodiče (79 % v dubnu 2025). Zato sólo rodiče se v tomto ohledu častěji (44 %) dostávají do situace, kdy jim DVZ pro stanovení možné výše dávky nelze určit. V Ústeckém a Karlovarském kraji byla takových rodičů více než třetina, v Moravskoslezském kraji 28 %. Negativně se to však nepromítalo do toho, že by čerpali příspěvek v nízkých částkách. Ve vyšší míře oproti rodičům z ostatních krajů jej naopak pobírali v „hraničních“ hodnotách 10 000 Kč, resp. 13 000 Kč.

V dubnu 2025 náležel rodičovský příspěvek nejčastěji (12 %) ve výši 10 000 Kč a následně v částce 13 000 Kč (8 %). Celkovou sumu 350 000 Kč lze přitom po deseti tisících vyčerpat za 35 měsíců (tedy v podstatě od narození dítěte do jeho třetích narozenin) nebo po třinácti tisících zhruba o osm měsíců rychleji. Skutečnost, že rodiče pobírají příspěvek v (mnohem) nižší částce, než jakou by mohli požadovat (viz graf č. 5.3), potvrzují i údaje o struktuře příjemců příspěvku podle jeho výše (bez ohledu na DVZ). **Od roku 2020 dostávala v průměru 50 až 60procentní většina rodičů měsíční rodičovský příspěvek nižší než 10 000 Kč** (graf č. 5.4). V pořadí **druhá nejčetnější skupina se zhruba pětinným až čtvrtinným zastoupením jej čerpala přesně v této částce**, ostatní volili vyšší příspěvek. Pomineme-li výše uvedené jednorázové vychýlení kvůli legislativním úpravám od ledna 2020, které se odrazilo v tom, že příspěvek 13 000 a více Kč dostávalo v první polovině roku 2020 přes 17 % příjemců, lze po následném propadu pozorovat mírné posilování zastoupení této skupiny, a to od druhé poloviny roku 2022 (vzestup z 9 % v prvním pololetí 2022 na 16 % ve druhém pololetí 2024, respektive 18 % v dubnu 2025). Kvůli zkrácení možné doby čerpání rodičovského příspěvku maximálně do tří let věku dítěte je možné očekávat, že skupina rodičů čerpajících příspěvek nad hranicí 10 000 Kč se bude nadále zvětšovat.

Možnost libovolně změnit výši rodičovského příspěvku je rodiči velmi využívána, i když ze souhrnných dat nelze vyčíst, kolik rodičů provedlo jen jednu změnu, kolik jich měnilo výši příspěvku vícekrát a kolik jich pobíralo příspěvek ve stále stejné výši. **V letech 2021 až 2024 se uskutečnilo přibližně 80 tisíc změn výše dávky ročně, přičemž téměř z dvoutřetinové většiny převládá zájem o její snížení.** Roky 2019 a 2020 se oproti tomu diametrálně lišily, právě v souvislosti s již několikrát zmiňovanou legislativní úpravou (navýšením celkové vyplácené sumy) od ledna 2020, kdy se řada rodičů snažila prodloužit dobu čerpání příspěvku až do roku 2020, aby dosáhla na dodatečné prostředky. V roce 2019 se uskutečnilo téměř 120 tisíc změn, většinou (62 %) s cílem snížit výši dávky. Naproti tomu v roce 2020 bylo zaznamenáno přes 257 tisíc změn a jednoznačně (z 85 %) převládalo zvýšení. V roce 2024 k obdobnému vývoji nedošlo, protože navýšení celkové sumy na 350 000 Kč bylo určeno jen pro nově narozené děti od ledna daného roku.

Graf č. 5.4 Průměrná struktura příjemců rodičovského příspěvku v letech 2019 až 2024 a v dubnu 2025 podle měsíční výše vypláceného rodičovského příspěvku (bez ohledu na denní vyměřovací základ /DVZ/) (v %)

Pozn.: Pro přehlednost jsou v grafu zobrazeny také stanovené hranice DVZ v jednotlivých letech.

Zdroj: Souhrnné tabulky poskytnuté MPSV, 2019–2024; Data báze OKcentrum, 2025; zpracování vlastní

Individuální data o rodičích, jimž rodičovský příspěvek náležel v dubnu 2025, ale tyto limity souhrnných tabulek dokážou částečně eliminovat, neboť obsahují údaje o četnosti změn výše rodičovského příspěvku od počátku čerpání. Z analýzy plyne, že **tři čtvrtiny rodičů (zatím) žádnou změnu neuskutečnily, 9 % si někdy zvýšilo částku rodičovského příspěvku a 22 % ji snížilo**, přičemž průnik těchto skupin, tedy realizovaná **změna výše příspěvku oběma směry, představuje 4 %**. V celkovém součtu tak tito rodiče změnili výši příspěvku více než 83tisíckrát, nicméně **v polovině případů se jednalo pouze o jedinou změnu výše dávky** a ve druhé polovině o dvě nebo více úprav. Čím déle rodič příspěvek pobírá, a tedy čím starší bylo v dubnu 2025 jeho dítě, tím častěji již nějaká změna výše dávky proběhla: u dětí mladších jednoho roku si výši příspěvku (zatím) upravilo jen 9 % rodičů, kdežto u rodičů s tříletým dítětem přes 54 %, v tom většina (46 %) někdy během celé doby čerpání částku (minimálně jednou) pouze snížila. Data však již neobsahují informaci o tom, v jakém věku dítěte ke změně došlo.

6. Životní hodnoty, budoucí očekávání a postoje k rodičovství

Sylva Höhne

Životní hodnoty a postoje představují základní principy určující, co je pro člověka důležité a co ovlivňuje jeho jednání. Promítají se do nich vlastní životní zkušenosti jedinců, ale také hodnotové orientace širšího sociálního okolí a celé společnosti. Nejde přitom o jednu dané a trvalé nastavení, ale během životního cyklu dochází k určitým proměnám. **Hodnota rodiny si v české společnosti dlouhodobě uchovává nezastupitelnou pozici** (CVVM, 2023), a to i přes růst diverzity rodinných forem (Palonciová et al., 2023). Zpráva *Centra pro výzkum veřejného mínění* sledující hodnotové orientace obyvatel ČR v delším časovém horizontu k tomu nicméně dodává, že mezi roky 2014 a 2023 bylo skrze posílení významu hodnot spojených s charakterem práce, informovaností, vzdělaností či kvalitou životního prostředí zaznamenáno zvýšení příklonu k individualizaci společnosti (CVVM, 2023). Naproti tomu orientace na materiální spotřebu se zeslabila.

Význam přiřádaný jednotlivým **životním hodnotám je mezi rodiči a bezdětnými poměrně rozdílný**. Je to patrné jak z provedeného dotazníkového šetření v roce 2025 v obou cílových skupinách, tak ze starších výzkumů (srov. Kuchařová et al., 2022). **Žít pro svou rodinu a děti měli za velmi důležité čtyři z pěti rodičů** dotázaných ve výzkumu v roce 2025, ale **jen dva z pěti bezdětných**, u kterých se hodnota rodiny dostala až na 7. místo v pomyslném pořadí hodnot (při porovnání průměrů na pětistupňové škále od velmi důležité po zcela nedůležité). Velkou váhu přiřkládali rodiče také harmonickému partnerskému vztahu (82 % jako velmi důležité oproti 65 % u bezdětných), nicméně právě **spokojenost v partnerství byla pro bezdětné nejdůležitější**. Na druhém místě měli bezdětní dostatek času pro své vlastní zájmy, což naopak pro rodiče bylo o dost méně podstatné. Důraz na finanční zajištění a dobré zázemí v podobě přátel vyzdvihl tyto hodnoty na třetí a čtvrté místo jak u rodičů, tak u bezdětných, i když u nich v obráceném pořadí. Další příčky shodně u obou cílových skupin obsadilo pěkné bydlení a zajímavá práce umožňující seberealizaci. V porovnání s výše uvedeným pokládali respondenti bez ohledu na zkušenost s rodičovstvím další životní hodnoty – cestování, vzdělání a kvalifikaci, uznání ve svém okolí, zapojení se do veřejného a občanského života – za (čím dál) méně významné. Žít moderním životním stylem bylo v domnělém hodnotovém žebříčku respondentů nejméně důležité.

Pro snazší a přehlednější posouzení vlivu životních hodnot na rodičovské plány a jejich realizaci byla zvláště u bezdětných a u rodičů provedena **faktorová analýza**. V zájmu statistické významnosti analýzy byla v obou případech vyloučena možnost *d. Mít dobré přátele*. Výsledkem jsou čtyři obecnější hodnotové orientace, rozdílné podle zkušenosti respondentů s rodičovstvím (tabulka č. 6.1). **V případě bezdětných** se vyčlenila jednak oblast **materiálního zajištění** (zohledňující finanční zabezpečení, bydlení a pracovní seberealizaci), a jednak sféra **rodiny** včetně spokojeného partnerství. Třetí faktor je syčen hodnotami reflektujícími **občanskou angažovanost a moderní**

životní styl a poslední faktor vypovídá o důrazu přikládanému trávení osobního času. Naproti tomu **mezi rodiči** se za latentní proměnnou nazvanou **seberealizace a uznání** skrývá hodnota vzdělání, zajímavého pracovního uplatnění a zájmu o veřejné dění. **Rodina je v případě rodičů propojena s finančními podmínkami, partnerství zase s osobním životem.** Čtvrtý faktor reprezentuje příklon k **modernímu životnímu stylu** zahrnujícímu také možnost cestování a poznávání, ale i zajištěného pěkného bydlení.

Tabulka č. 6.1 Výsledky faktorové analýzy – životní hodnoty

Jak moc je pro Vás osobně v životě důležité:	BEZDĚTNÍ				RODIČE			
	Materiální zajištění a seberealizace	Partnerství a rodina	Angažovanost, modernost, vzdělání	Osobní čas	Seberealizace a uznání	Rodina a finanční zajištění	Partnerská a osobní harmonie	Moderní životní styl
e. Být dobře finančně zajištěný/á	0,841					0,489		-0,460
j. Mít pěkné bydlení	0,673					0,310		-0,668
g. Mít zajímavou práci umožňující seberealizaci	0,537				0,753			
b. Žít v harmonickém vztahu s partnerem/partnerkou		0,825					0,820	
f. Mít a žít pro svou rodinu a děti		0,791				0,813		
i. Zapojovat se do veřejného a občanského života			0,746		0,667			
l. Žít moderním životním stylem, „být in“			0,703					-0,756
h. Mít co nejvyšší vzdělání a kvalifikaci			0,689		0,836			
c. Být uznávaný lidmi ve svém okolí	0,314		0,539		0,536			
a. Mít dost času pro sebe a pro své zájmy				0,766		-0,350	0,652	
k. Cestovat, poznávat svět			0,364	0,685				-0,685

Pozn.: Faktorové zátěže s absolutní hodnotou menší než 0,3 nejsou z důvodu přehlednosti zobrazeny. Použitá metoda: analýza hlavních komponent, rotace Oblimin, počet latentních proměnných stanoven pevně, p-hodnota Bartlettova testu je <0,001 a hodnota míry Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) je 0,795 (bezdětní), resp. 0,787 (rodiče). Vypočtené proměnné vysvětlují 62 % (bezdětní), resp. 60 % (rodiče) variability původních proměnných. Škála odpovědí u jednotlivých výroků byla od 1 (velmi důležité) do 5 (zcela nedůležité). S vyšší faktorovou zátěží se pojí menší důležitost, s výjimkou „moderního životního stylu“ u rodičů, kde znamená větší důležitost.

Zdroj: Bezdětní 2025; Rodiče 2025

Osobní pocity a duševní pohoda, které se mohou projevovat jak v pozitivním, tak negativním směru, významně souvisí s celkovou životní spokojeností jedince a mohou se promítat do jeho rodičovských plánů. Duševní nepohoda není přitom v České republice marginální jev. Mezi rodiči i bezdětnými uvedl až každý třetí, že v posledních pěti letech řešil nějaké psychické potíže nebo onemocnění.

K podobnému výsledku dospěl také výzkum Národního ústavu duševního zdraví, podle kterého trpělo v roce 2020 téměř 30 % dospělé populace nějakým duševním onemocněním.³⁶ V některých rodinách s dětmi se navíc vyskytuje řada dalších problémů, které mohou negativně ovlivňovat celkové prostředí uvnitř rodiny. Dílčí problémy vznikají v souvislosti s přílišným časem tráveným dětmi či dospělými v digitálním prostoru, na sociálních sítích a podobně, v menší míře se v rodinách vyskytuje závažné patologické chování vyznačující se různými závislostmi či partnerské problémy mezi rodiči (Křečková Tůmová et al., 2023). S narůstající nespokojeností ve vztahu se přitom zvyšuje riziko rozvodu či rozchodu páru. Samotný rozpad rodiny je pak psychology považován za druhý nejvíce stresující faktor v životě jedince (po náhlém úmrtí blízké osoby; Kuchařová et al., 2020). Otázkám duševní pohody, stability partnerství a natalitních plánů je potřebné věnovat další výzkumy (z těch již realizovaných, zaměřených na příčiny a důsledky rozpadů rodin, lze odkázat například na Höhne et al., 2024a) a zároveň více podpořit oblast primární prevence v partnerských a rodičovských vztazích. Přiblížit ne/rovnováhu či ne/stabilitu v osobním životě bezdětných a rodičů bylo záměrem dvou výrokových baterií: jedna zjišťovala dostupnost možné **podpory od blízkých, míru pocíťované osamělosti, obav a nejistot v osobním životě, ale i sebedůvěry a uspokojení**, druhá postihovala osobní obavy z budoucího vývoje ve finanční, personální a rodinné sféře.

Z pohledu sociálního zázemí se respondenti obou výzkumů cítili být poměrně pevně ukotveni. Téměř **devět z deseti rodičů i bezdětných totiž uvedlo, že se v případě nějakých potíží může spolehnout na podporu svých blízkých** a stejný podíl rodičů, respektive osm z deseti bezdětných, se snaží být oporou pro druhé (body 1 až 3 na sedmistupňové škále od rozhodného souhlasu po rozhodný nesouhlas). Míra souhlasu s ostatními výroky měřícími různé aspekty osobního rozpoložení již nebyla tak jednoznačná. S výroky postihujícími nepříznivý psychický stav (jako je osamělost, beznaděj či podrážděnost) se rozhodně či spíše ztotožnila (body 1 až 3) jen menšina respondentů (i když zhruba 30 až 40% podíl souhlasných odpovědí je stále poměrně vysoký), výjimkou bylo 52 % rodičů, kteří uznávali, že se snadno rozzlobí a jsou podrážděni. Rodiče dále ve srovnání s bezdětnými přiznávali častěji vyčerpanost (64 % vs. 48 %). Na druhou stranu s kladně laděnými výroky (týkajícími se například oblíbenosti a sebejistoty) vyjadřovala převažující souhlas vždy alespoň polovina respondentů, kromě rodičů, z nichž se jen jedna třetina cítila být pány svého života.

Faktorová analýza odhalila jak u rodičů, tak u bezdětných – po vyloučení dvou výroků³⁷ v zájmu statistické věrohodnosti – shodně dvě latentní proměnné. Ty byly pojmenovány podle věcné náplně jednotlivých položek s nejvyššími faktorovými zátěžemi. První, označená jako **nejistota a frustrace v osobním životě**, reflektuje negativní pocity, jako je beznaděj, vyčerpanost, obavy, osamělost, pochybnosti či podrážděnost. Naproti tomu za druhým faktorem stojí pozitivně laděné výroky značící **pocit sebedůvěry, oblíbenosti a uspokojení v osobním životě** (tabulka č. 6.2).

³⁶ Viz <https://szu.gov.cz/odborna-centra-a-pracoviste/centrum-podpory-verejneho-zdravi/dusevni-zdravi/>

³⁷ V obou datových souborech byly vyloučeny tyto výroky: a. *Mám někoho, na koho se mohu v případě potíží obrátit.*, g. *Vždy se snažím být oporou pro druhé.*

Tabulka č. 6.2 Výsledky faktorové analýzy – pocity v osobním životě

Do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky?	BEZDĚTNÍ		RODIČE	
	Nejistota a frustrace	Sebedůvěra a uspokojení	Nejistota a frustrace	Sebedůvěra a uspokojení
b. Často zažívám pocit prázdnoty či beznaděje.	0,826		0,823	
e. V mém životě je hodně obav a nejistoty.	0,808		0,785	
h. Často se cítím vyčerpaný/á, bez nálady.	0,805		0,817	
i. Často se cítím osamělý/á.	0,799		0,779	
f. Často pochybuji o své schopnosti uspět.	0,759		0,680	
k. Snadno se rozzlobím nebo jsem podrážděný/á.	0,653		0,644	
d. Vždy jsem pánem svého života.		0,775		0,722
c. Jsem mezi lidmi oblíbený/á.		0,736		0,729
j. Věci, které dělám, mi přinášejí velkou radost a uspokojení.		0,714		0,665

Pozn.: Faktorové zátěže s absolutní hodnotou menší než 0,3 nejsou z důvodu přehlednosti zobrazeny. Použitá metoda: analýza hlavních komponent, rotace Oblimin, počet latentních proměnných stanoven na základě hodnoty vlastního čísla většího než 1, p-hodnota Bartlettova testu je 0,000 a hodnota míry Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) je 0,885 (bezdětní i rodiče). Vypočtené proměnné vysvětlují 60 % (bezdětní), resp. 57 % (rodiče) variability původních proměnných. Škála odpovědí u jednotlivých výroků byla od 1 (rozhodně souhlasím) do 7 (rozhodně nesouhlasím). S vyšší faktorovou zátěží se pojí odmítavější postoje.

Zdroj: Bezdětní 2025; Rodiče 2025

Psychické zdraví, vnitřní klid a duševní pohoda není ovlivňována jen osobnostními rysy a nejbližším sociálním okolím, ale působí na ni také další podmínky. Dotázaní bezdětní a rodiče se měli vyjádřit, nakolik **v příštích pěti letech vnímají osobní obavy spojené se zhoršením jejich ekonomického zázemí, osobního a rodinného života a zdraví**. Nejčastěji se přitom obávali zhoršení své životní úrovně, ale i nutnosti zajistit péči o starší nebo nemocné blízké (přibližně polovina bezdětných i rodičů se u obou výroků přiklonila k bodům 1 až 3 na sedmibodové škále od rozhodného souhlasu po rozhodný nesouhlas). Necelá polovina pak sdílela obavy z omezení svého volnočasového vyžití, rodiče i bezdětní v podobné míře. Dvě pětiny rodičů se cítily být ohroženy ztrátou výdělečné činnosti a zhoršením svého zdravotního stavu, což spolu do značné míry souvisí. Naproti tomu za celkem jisté považovali rodiče své bydlení, ale i svůj partnerský vztah a realizované rodičovství, neboť obavy v těchto třech sférách sdílel „jen“ téměř každý čtvrtý z nich. Ztráty bydlení v následujících pěti letech se obávala rovněž čtvrtina bezdětných, vyšší podíl však vyjadřoval obavu z toho, že zůstane bez partnera či partnerky (30 %) a dále také, že zůstane bezdětný (37 %).

V souboru **bezdětných** faktorová analýza osobních obav z budoucího vývoje určila tři latentní proměnné (tabulka č. 6.3). Za prvním faktorem nazvaným **materiální podmínky** se skrývají převážně ekonomické hrozby, k nimž se přidružil strach ze zhoršení zdravotního stavu. Druhý faktor – **děti a partnerství** – představuje obavy spojené s partnerským vztahem a naplněním rodičovských tužeb,

tedy s rizikem trvalé bezdětnosti. Třetí faktor – **osobní volný čas** – vysvětluje omezení osobního času, ať již z hlediska nezbytnosti péče o blízké, nebo v oblasti vlastní seberealizace. V případě **rodičů** byly výsledkem faktorové analýzy jen **dvě latentní proměnné**, které podobně jako u bezdětných zahrnovaly na jedné straně obavy v ekonomické oblasti a ze zhoršení životních podmínek, a na straně druhé jistá omezení v osobní sféře. Nejistota partnerského vztahu u rodičů, připojená ve výsledku k **materiálním podmínkám**, pravděpodobně předznamenává obavu ze zhoršení životní úrovně, ke které by ztrátou partnera, potažmo jeho příjmu, mohlo dojít. Pochybnost o naplnění rodičovských plánů pak v případě rodičů přispívá k vysvětlení obav z omezení v osobní sféře.

Tabulka č. 6.3 Výsledky faktorové analýzy – osobní obavy v příštích pěti letech

Do jaké míry se Vy osobně v příštích pěti letech obáváte...	BEZDĚTNÍ			RODIČE	
	Materiální podmínky	Děti a partnerství	Osobní volný čas	Materiální podmínky	Sociální a rodinné podmínky
b. ... ztráty zaměstnání / nutnosti ukončit podnikání	0,863			0,746	
a. ... zhoršení Vaší životní úrovně	0,835			0,744	
d. ... ztráty bydlení	0,767			0,816	
c. ... zhoršení Vašeho zdravotního stavu	0,724			0,675	
f. ... Vašeho zadlužování	0,506			0,669	
g. ... toho, že zůstanete bezdětný/á (B)*		0,854			x
g. ... že nebudete mít tolik dětí, kolik si přejete (R)*		x			0,532
e. ... toho, že zůstanete bez partnera/partnerky		0,744		0,602	
h. ... toho, že budete muset zajistit péči o starší či nemocné příbuzné			-0,869		0,790
i. ... omezení Vašeho volnočasového využití			-0,809		0,780

Pozn.: *Pro bezdětné (B) a rodiče (R) byl tento výrok specifický. Faktorové zátěže s absolutní hodnotou menší než 0,3 nejsou z důvodu přehlednosti zobrazeny. Použitá metoda: analýza hlavních komponent, rotace Oblimin (bezdětní), resp. Varimax (rodiče), počet latentních proměnných stanoven pevně (bezdětní), resp. na základě hodnoty vlastního čísla většího než 1 (rodiče), *p*-hodnota Bartlettova testu je 0,000 a hodnota míry Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) je 0,869 (bezdětní), resp. 0,845 (rodiče). Vypočtené proměnné vysvětlují 67 % (bezdětní), resp. 53 % (rodiče) variability původních proměnných. Škála odpovědí u jednotlivých výroků byla od 1 (určitě ano) do 7 (určitě ne). S vyšší faktorovou zátěží se pojí nižší obavy, s výjimkou „osobního volného času“ u bezdětných, kde jsou to naopak vyšší obavy.

Zdroj: Bezdětní 2025; Rodiče 2025

Zmiňované okolnosti, které se bezprostředně dotýkají osobního života jak mladých bezdětných lidí, tak rodičů, se mohou prolínat s řadou dalších vnějších podmínek, které nelze vlastní vůlí a chováním ovlivnit. Tím jsou myšleny **podmínky na trhu práce, vývoj české i světové ekonomiky a politiky, rozvoj technologií, dopady klimatických změn či proměny v demografickém chování celé populace**. V dotazníku byly tyto oblasti seskupeny do jedné baterie o 16 výrocích a respondenti měli

prostřednictvím sedmibodové škály, kde 1 znamenala „určitě ano“ a 7 „určitě ne“, zvolit jednu odpověď vystihující jejich názor, zda dané situace podle nich v příštích pěti letech nastanou. Respondenti z cílové skupiny **bezdětných i rodičů přitom vcelku shodně vyjadřovali spíše skepsi s budoucím vývojem v příštích pěti letech** v uvedených oblastech. Například dvě třetiny bezdětných a tři čtvrtiny rodičů (body 1 až 3 na škále) se domnívaly, že světová politická situace významně ztíží každodenní život v Česku, a dále že stárnutí populace bude zásadním problémem. Ještě vyšší podíl respondentů (75 % bezdětných, resp. 85 % rodičů) spíše očekával, že počet narozených dětí se bude dále snižovat. Být rodičem totiž podle velké většiny (65 % bezdětných, resp. 81 % rodičů) nebude hlavním životním cílem mladých lidí. Svou roli v tom může hrát podpora od státu, kdy většina spíše soudila, že rodinám s dětmi se nedostane dostatečné státní finanční podpory (57 % bezdětných, resp. 73 % rodičů) a že bydlení pro mladé lidi nebude dostupnější (72 %, resp. 85 %). Vývoj české ekonomiky neviděli respondenti z obou cílových skupin úplně pesimisticky, nicméně určité obavy byly patrné: dvě pětiny nesouhlasily s tím, že české ekonomice se bude dařit, podobně dvě pětiny předpokládaly slábnutí demokracie a právního státu v Česku. Jako hrozbu však bezdětní i rodiče většinou (59 %, resp. 64 %) vnímali migraci ze třetích zemí, s jejímiž důsledky se naše země bude potýkat. Skeptičtí byli i co se vztahů mezi lidmi týká, neboť v jejich zlepšení nevěřil přibližně každý druhý (49 %, resp. 58 %), s čímž souvisí i tříčtvrtinová převaha souhlasných odpovědí s tím, že lidé budou upřednostňovat zejména svůj vlastní prospěch. Nejednoznačně vyznívaly odpovědi na lepší postavení mladých lidí na trhu práce, s čímž zhruba každý třetí souhlasil a každý třetí byl proti. Větší shoda panovala v otázce vlivu technologického pokroku a rozvoje umělé inteligence na pracovní trh, kdy každý druhý rodič i bezdětný respondent předjímal, že povede ke zvýšení nezaměstnanosti. Rovněž možné dopady klimatických změn si mnozí respondenti uvědomovali. Jejich negativního působení na každodenní život se obávaly přes tři pětiny bezdětných i rodičů. S tím, že mít děti bude čím dál více nezodpovědné kvůli přelidnění a nadměrné spotřebě zdrojů, však nesouhlasili častěji rodiče (53 %) než bezdětní (38 %), kteří naopak s tímto výrokem byli více v souladu (souhlasilo 32 % oproti 18 % rodičů). Obavy z válečného konfliktu, který by vyžadoval přímou účast České republiky, sdílela shodně čtvrtina dotázaných z obou cílových skupin. Bezdětným lze v této otázce připsat mírnější optimismus, neboť 43 % z nich si v porovnání s 34 % u rodičů nemyslí, že se naše země zapojí do války.

Provedená faktorová analýza (po vyloučení jednoho výroku)³⁸ vyústila u obou cílových skupin v **pět latentních dimenzí** (tabulka č. 6.4). Jednotlivé faktory byly opět pojmenovány podle obsahu dílčích položek s nejvyššími faktorovými zátěžemi a mezi oběma cílovými skupinami respondentů vykazovaly značnou míru podobnosti. První faktor nazvaný **strukturální podmínky ČR** zachycuje očekávání budoucího vývoje české ekonomiky a sociálních podmínek. Nejsilněji je sycen výroky o dostatečné finanční podpoře rodin ze strany státu včetně dostupného bydlení pro mladé lidi. Druhý faktor – **ohrožení trhu práce** (u bezdětných rozšířené o vliv světové politiky) – souvisí se strukturálními změnami dopadajícími přímo či nepřímo (v důsledku migrace) na pracovní trh.

³⁸ Jednalo se o výrok označený *I. ... lidé budou upřednostňovat zejména svůj vlastní prospěch.*

Tabulka č. 6.4 Výsledky faktorové analýzy – vnější podmínky v příštích pěti letech

Když se zamyslíte nad obdobím příštích 5 let, myslíte si, že:	BEZDĚTNÍ					RODIČE				
	Strukturální podmínky ČR	Ohrožení trhu práce	Demografické aspekty	Ohled na klima	Politické podmínky	Strukturální podmínky ČR	Ohrožení trhu práce	Demografické aspekty	Ohled na klima	Politické podmínky
d. ... stát bude rodiny s dětmi dostatečně finančně podporovat.	0,756					0,738				
b. ... bydlení pro mladé lidi bude dostupnější.	0,716					0,731				
i. ... české ekonomice se bude dařit.	0,709					0,559				
o. ... vztahy mezi lidmi se budou zlepšovat.	0,708					0,644				
m. ... být rodičem bude hlavním životním cílem mladých lidí.	0,659					0,723				
g. ... postavení mladých lidí na trhu práce se bude zlepšovat.	0,650					0,567				
c. ... technologický pokrok a rozvoj umělé inteligence zvýší nezaměstnanost.		0,767					0,899			
n. ... naše země se bude potýkat s důsledky migrace ze třetích zemí.		0,762					0,599			
a. ... světová politická situace významně ztíží každodenní život lidí v Česku.		0,565					0,331			0,510
e. ... stárnutí populace bude zásadním problémem.			0,814					0,811		
h. ... počet narozených dětí bude dále klesat.			0,592			-0,356		0,495		
p. ... klimatické změny se budou negativně promítat do každodenního života.				-0,684				0,354	-0,620	
k. ... mít děti bude čím dál tím více nezodpovědné kvůli přelidnění a nadměrné spotřebě zdrojů.				-0,681	-0,365				-0,835	
f. ... se naše země zapojí do války.					-0,736					0,815
j. ... demokracie a právní stát v Česku budou slábnout.					-0,653					0,668

Pozn.: Faktorové zátěže s absolutní hodnotou menší než 0,3 nejsou z důvodu přehlednosti zobrazeny. Použitá metoda: analýza hlavních komponent, rotace Oblimin (bezdětní i rodiče), počet latentních proměnných stanoven pevně, p -hodnota Bartlettova testu je $<0,001$ a hodnota míry Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) je 0,838 (bezdětní), resp. 0,862 (rodiče). Vypočtené proměnné vysvětlují 59 % (bezdětní), resp. 57 % (rodiče) variability původních proměnných. Škála odpovědí u jednotlivých výroků byla od 1 (určitě ano) do 7 (určitě ne). S vyšší faktorovou zátěží se pojí negativní hodnocení strukturálních podmínek v ČR, nižší obavy spojené s ohrožením trhu práce a migrací, příp. světovou politickou situací, nižší obavy z demografického vývoje, vyšší obavy z klimatických změn a vyšší obavy bezdětných, respektive nižší obavy rodičů z války a slábnoucí demokracie.

Zdroj: Bezdětní 2025; Rodiče 2025

Třetí proměnná v tabulce č. 6.4 reprezentuje vnímání **demografických výzev** (skrže stárnutí populace a klesající porodnost) a jejich potenciálních dopadů na společnost. Za čtvrtým faktorem stojí **enviromentální aspekty**, které představují obavy z dopadů klimatických změn na život obyvatel. Poslední proměnnou naplňují výroky týkající se **politicko-bezpečnostní situace**.

Zvláštní pozornost byla v dotazníkovém šetření věnována přímo **postojům k rodičovství**. Záměrem bylo jednak postihnout, jak rodiče a mladí bezdětní vnímají hodnotu rodičovství a jaké dílčí aspekty si s ním spojují, a rovněž posoudit možný vliv těchto postojů na rodičovské plány a jejich realizaci. Byla zjišťována míra souhlasu s 16 různými výroky, a to na sedmibodové škále, kde 1 představovala rozhodný souhlas a 7 rozhodný nesouhlas. Celkově vzato se zdá být poměrně překvapivé, že **nazírání bezdětných a rodičů se v postojích k rodičovství v zásadě příliš neliší** (s určitými výjimkami). Nejvíce vyhraněný byl jak mezi rodiči, tak u bezdětných názor na to, že **rodičovství je volbou a nikoli povinností**. Jednoznačně s tímto tvrzením souhlasilo 85 % rodičů a 68 % bezdětných, se započtením mírnějšího souhlasu (celkově body 1 až 3 na škále) se jednalo zhruba o devět z deseti respondentů z obou cílových skupin. I když rozhodnutí nemít děti (rozhodně či spíše) nemá přibližně tříčtvrtětiní většina za sobecké, tři pětiny se domnívaly, že takové jednání je společností odsuzováno. S výchovou dětí si naprostá většina (86 % bezdětných, resp. 90 % rodičů) spojovala velkou finanční zátěž a psychické a fyzické vypětí (78 %, resp. 88 %). Rodiče však této zátěži přikládali větší váhu, neboť s těmito výroky častěji jednoznačně souhlasili, čím zřejmě reflektovali své dosavadní rodičovské zkušenosti. Současně však sedm z deseti bezdětných i rodičů rozhodně či spíše připustilo, že je přirozené, že žena chce mít děti. Mužům tuto přirozenou touhu připsala také většina respondentů, ale v mírně nižší míře – na úrovni šesti desetin. Respondenti si přitom uvědomovali, že mít děti může znamenat velké omezení osobní svobody. S takovým tvrzením souhlasily necelé dvě třetiny bezdětných i rodičů. **Z hlediska významu rodičovství pro partnerský vztah a pro uspokojení v životě se v postojích bezdětných a rodičů ukázaly výraznější rozpory**. Zatímco dvě třetiny rodičů považovaly vztah mezi rodičem a dítětem za rozhodně nenahraditelný (a 86 % v souhrnu souhlasilo), mezi bezdětnými to stejně silně vnímala pouze třetina (souhrnně 66 %). Bezdětní se naproti tomu více ztotožňovali s tím, že partnerství bez dětí přináší člověku stejné uspokojení jako partnerství s dětmi (54 % vs. 44 % rodičů) a častěji odmítali názor, podle kterého život člověka, který nemá děti, zůstává nenaplněný (47 % vs. 32 % rodičů). Na posilujícím vlivu rodičovství pro partnerský vztah se nicméně bezdětní a rodiče shodli, i když v poměrně nízké míře (souhlasilo 46 % bezdětných i rodičů). Bez ohledu na to, v jaké fázi rodičovství se respondenti v době výzkumu nacházeli, zastávala většina bezdětných i rodičů vcelku zodpovědný přístup k rodičovství, jak z hlediska nutnosti zajištění materiálních podmínek před narozením dítěte (souhlasilo 71 % bezdětných, resp. 63 % rodičů), tak zejména s ohledem na potřebu rovné dělby mezi oběma rodiči při péči o dítě (souhlasilo 89 % bezdětných, resp. 94 % rodičů). Dva výroky se týkaly pohledu na život dospělých dětí. Pro necelé tři pětiny respondentů z obou cílových skupin představují dospělé děti důležitý zdroj pomoci rodičům, když zestárnou. Méně se přikláněli k brzkému osamostatnění se a nezávislosti dospělých dětí na rodičích (49 % bezdětných, resp. 42 % rodičů).

V datovém souboru zvlášť za bezdětné a za rodiče byla také spuštěna **faktorová analýza postojů vztahujících se k rodičovství**. V obou případech byly některé výroky z analýzy vyloučeny v zájmu

zajištění statistické významnosti.³⁹ Z analýzy vzešlo **pět faktorů**, které byly pojmenovány podle obsahové blízkosti položek s nejvyššími faktorovými zátěžemi. Některé latentní proměnné pokrývaly stejné výroky u obou cílových skupin, interpretace se však může v některých případech lišit (tabulka č. 6.5). První faktor shodně odráží **vnímání dítěte jako životní hodnoty** a míru akceptace bezdětnosti. Druhá komponenta spojuje u bezdětných percepci **autonomie v rozhodování o rodičovství** s rovnou dělbou rolí mezi rodiči při péči o dítě. U rodičů se jako druhý faktor vyčlenil příklon k pojetí rodičovství jako **přirozené součásti života** mužů a žen. Podobně se tento faktor vydělil také u bezdětných. **Náročnost rodičovství** po stránce psychické, fyzické, finanční a z hlediska osobního omezení zachycuje třetí faktor. Poslední faktor u bezdětných odráží **význam rodičovství pro vztahy** (mezi partnery, mezi rodiči a dětmi). V případě rodičů se poslední dva faktory vygenerovaly odlišně od situace u bezdětných. V rámci čtvrtého faktoru se sdružily výroky **vztahující se k dospělým dětem** a jejich nezávislosti a podpory pro stárnoucí rodiče. Poslední faktor reprezentuje **zodpovědný přístup k rodičovství** založený na dělbě péče o dítě mezi rodiči a zajištěných materiálních podmínkách.

Závěrem této kapitoly nutno poznamenat, že cílem provedených faktorových analýz nebylo popsat studovanou populaci bezdětných a rodičů podle jednotlivých faktorů v oblasti životních hodnot, obav a očekávání budoucího vývoje či postojů k rodičovství, a to například z hlediska sociodemografických charakteristik respondentů. Záměrem bylo tyto oblasti do jisté míry zjednodušit (bez ztráty jejich obsahové náplně) a **získané latentní komponenty následně využít pro vysvětlení, zda a jak mohou tyto takzvané měkké faktory ovlivňovat plány bezdětných ohledně jejich vstupu do rodičovství a naplněnost rodičovských aspirací u rodičů.**

³⁹ V obou datových maticích se jednalo o výrok *k. Rozhodnutí nemít děti je společností odsuzováno*. Další výroky, které nevstoupily do výsledné analýzy u bezdětných nebo u rodičů, jsou označeny „x“ v tabulce č. 6.5.

Tabulka č. 6.5 Výsledky faktorové analýzy – postoje k rodičovství

Nakolik souhlasíte s následujícími výroky týkajícími se rodičovství?	BEZDĚTNÍ					RODIČE				
	Děti jako životní hodnota	Děti jako volba, rovná dělba rolí	Děti jako omezení, zátěž	Mít děti je přirozené	Rodičovství posiluje vztahy	Děti jako životní hodnota	Mít děti je přirozené	Děti jako omezení, zátěž	Dospělé děti jako přínos	Zodpovědný přístup k dětem
e. Partnerství bez dětí přináší člověku stejné uspokojení jako partnerství s dětmi. *	0,906					0,777				
a. Život člověka, který nemá děti, zůstává nenaplněný. *	0,694					0,787				
b. Mít dítě je volba, ne povinnost.		0,793				x	x	x	x	x
p. Do péče o dítě by se měli zapojovat oba rodiče rovným dílem.		0,590			0,356					0,627
f. Rozhodnutí nemít děti je sobecké. *	0,387	0,575				0,681				
l. Mít děti znamená velké omezení osobní svobody.			-0,887					0,782		
i. Výchova dětí přináší velké psychické i fyzické vypětí.			-0,751					0,801		
o. Výchova dětí je velkou finanční zátěží.		0,346	-0,643					0,689		
g. Je přirozené, že muž chce mít děti.				0,939			0,897			
c. Je přirozené, že žena chce mít děti.				0,885			0,859			
n. Rodičovství posiluje partnerský vztah.					0,869	x	x	x	x	x
j. Vztah rodiče a dítěte nemůže nic nahradit.					0,645	x	x	x	x	x
m. Dospělé děti by se měly co nejdříve osamostatnit a být nezávislé na rodičích.	x	x	x	x	x				0,836	
h. Dospělé děti jsou důležitým zdrojem pomoci pro rodiče, když zestárnou.	x	x	x	x	x		0,326		0,571	
d. Přivést na svět dítě, i když pro něj předem nejsou zajištěny materiální podmínky, je nezodpovědné.	x	x	x	x	x					0,791

Pozn.: Výroky s hodnotami „x“ byly vyloučeny z příslušné faktorové analýzy v zájmu její statistické věrohodnosti. Faktorové zátěže s absolutní hodnotou menší než 0,3 nejsou z důvodu přehlednosti zobrazeny. Použitá metoda: analýza hlavních komponent, rotace Oblimin (bezdětní), resp. Varimax (rodiče), počet latentních proměnných stanoven pevně, p-hodnota Bartlettova testu je <0,001 a hodnota míry Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) je 0,770 (bezdětní), resp. 0,663 (rodiče). Vypočtené proměnné vysvětlují 71 % (bezdětní), resp. 64 % (rodiče) variability původních proměnných. Škála odpovědí u výroků byla od 1 (rozhodně souhlasím) do 7 (rozhodně nesouhlasím), u výroků označených * (a., f. u bezdětných, e. u rodičů) byla při analýze škála otočena, aby faktorová skóre byla orientovaná stejným směrem. S vyšší faktorovou zátěží se u bezdětných pojí vyšší hodnota dítěte, tradičnější přístup, vyšší zátěž, nižší přirozenost mít dítě a ohrožení pro vztahy; u rodičů pak nižší hodnota dítěte, nižší přirozenost mít dítě, nižší zátěž, vyšší závislost dospělých dětí a nižší zodpovědnost.

Zdroj: Bezdětní 2025; Rodiče 2025

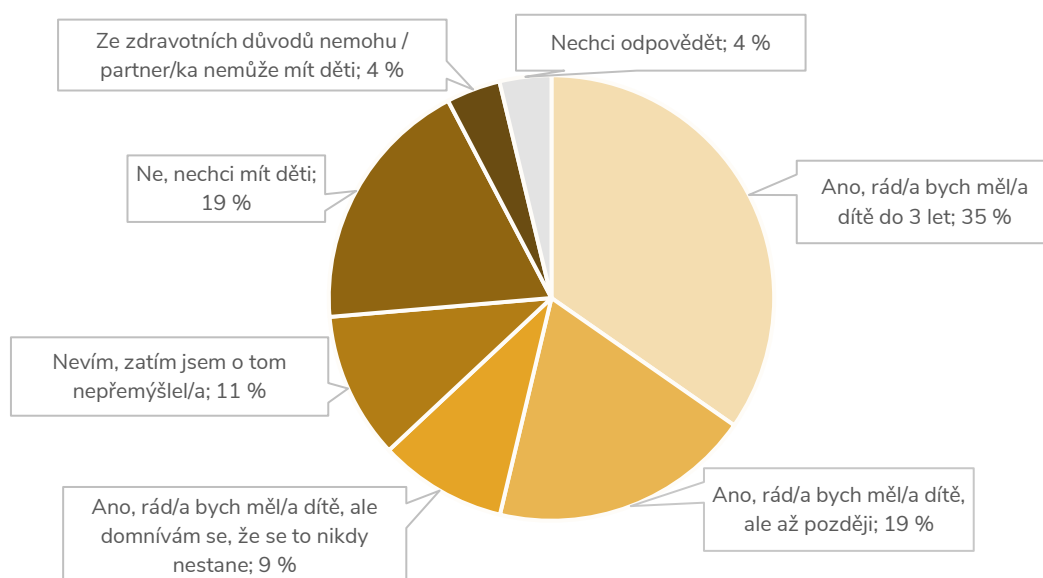
7. Reprodukční plány bezdětných

Sylva Höhne

7.1 Přání mít děti

Představy mladých bezdětných mužů a žen o tom, zda a kdy se stát rodiči, jsou v čase poměrně stabilní, i když u některých se mohou proměňovat. **Vlastní dítě by** podle výzkumu „*Bezdětní 2025*“ **rády měly téměř dvě třetiny (63 %)** dosud **bezdětných ve věku 25 až 44 let** (graf č. 7.1). Většina z nich (celkově 35 %) by přitom narození dítěte uvítala v nejbližších třech letech, další pětina (19 %) by jej ráda měla až později. Každý jedenáctý (9 %) se nicméně obává, že jejich rodičovská touha zůstane nenaplněna. Na druhou stranu **každý pátý bezdětný (19 %) děti mít nechce**. Zatím **nerozhodnutých**, zda se stane rodičem, bylo **11 % respondentů**. Naopak 4 % již věděla, že k tomu nedojde, protože vlastní dítě nemohou ze zdravotních důvodů mít (případně jejich partner či partnerka). Zbývajících 4 % respondentů se k této otázce odmítla vyjádřit.

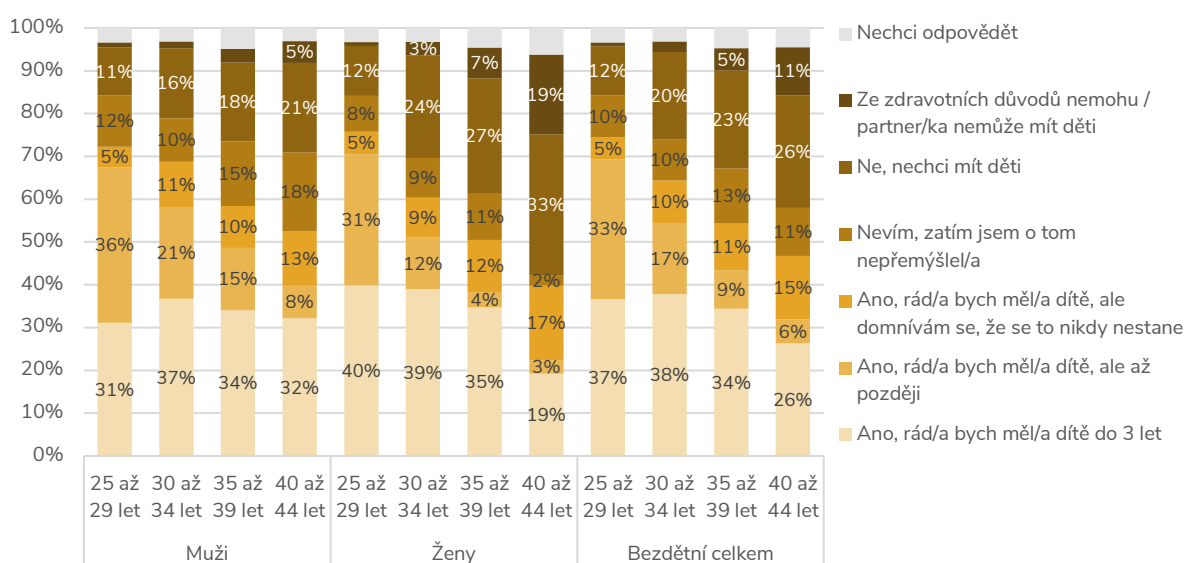
Graf č. 7.1 Přání mít vlastní děti (v %)

Zdroj: *Bezdětní 2025*

Rodičovské aspirace úzce souvisí se základními sociodemografickými charakteristikami bezdětných. Zatímco muži o svém rodičovství častěji zatím nepřemýšleli (14 %), nebo by jej odložili na pozdější dobu (22 %), ženy se oproti nim ve vyšší míře k vlastnímu rodičovství stavěly zcela zamítavě (21 %), častěji ale také uváděly zdravotní překážky (5 %). **S rostoucím věkem respondentů se jejich rodičovské plány stávají jednak nejistější pro ty, kteří by dítě chtěli** (klesá podíl těch, kteří si dítě přejí do tří let nebo později a zvyšuje se podíl těch, kteří se domnívají, že se rodičem nikdy nestanou), **a jednak se zvyšuje příklon k trvalé bezdětnosti** (dítě nechtějí nebo ze zdravotních důvodů mít nemohou). Vcelku výrazné jsou v tomto ohledu rozdíly mezi muži a ženami (graf č. 7.2).

Graf č. 7.2 **Přání mít vlastní děti podle věku a pohlaví (v %)**

Zdroj: *Bezdětní 2025*

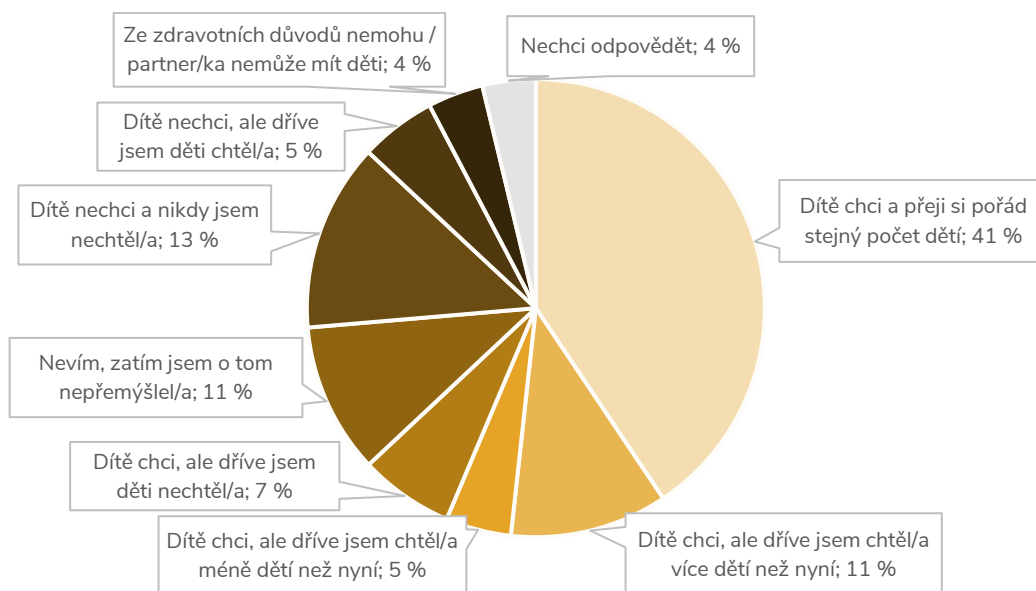
Určité difference se ukazují i podle nejvyššího dosaženého vzdělání. Mít dítě do tří let by si přáli častěji vysokoškoláci (42 %), středoškoláci s maturitou vlastní rodičovství častěji zcela odmítají (22 %) a lidé se základním vzděláním nechtěli na tuto otázku ve vyšší míře odpovídat (5 %). Jistý vliv na rodičovské plány má také partnerský status respondenta. Bezdětní, kteří s partnerem sdíleli společnou domácnost, by více chtěli mít dítě do tří let (41 %), kdežto single žijící respondenti by oproti nim častěji své rodičovství odložili až na pozdější dobu (22 %), nebo i vyjadřovali obavy, že se jim být rodičem nakonec nepodaří (11 %).

Soustředíme-li pozornost pouze na **ty, kteří touží stát se rodičem (do tří let, později, nebo se domnívají, že se to nestane), většinou (59 %) by si přáli mít dvě děti**. Každý čtvrtý by chtěl jedno dítě a každý devátý tři nebo více dětí. Nerozhodnutých ohledně počtu dětí bylo 5 %. Ženy by si oproti

mužům častěji přály dvě děti (61 % vs. 56 %), muži spíše konkrétní počet neuvedli (7 % vs. 4 %). Čím starší byl respondent, tím více preferoval mít pouze jedno dítě než dvě: jedno dítě by si přálo 16 % respondentů ve věku 25 až 29 let, ale až 43 % těch ve věku 40 až 44 let, dvě děti by v daném věku rádo mělo 67 %, resp. 43 % respondentů. Úroveň dosaženého vzdělání neměla na respondentem plánovaný počet dětí vliv. **Za svými rodičovskými plány si dlouhodobě stojí dvě třetiny bezdětných, kteří chtějí být rodičem.** U každého třetího se tak plány na pořízení si dětí proměnily, přičemž došlo spíše ke snížení zamýšleného počtu dětí než k jeho zvýšení (18 % vs. 7 %). Zbývajících 11 % ale zcela změnilo svůj postoj, neboť dříve děti nechtělo, ale nyní si je přeje. Procentuální zastoupení těchto skupin na všech respondentech šetření „*Bezdětní 2025*“ zobrazuje graf č. 7.3. Jinými slovy, jak již bylo řečeno v úvodu, necelé dvě třetiny bezdětných si přejí vlastní dítě, v tom 41 % zamýšlí stále stejný počet dětí a dalších 22 % své úvahy o počtu dětí proměnilo.

Již bylo zmíněno výše, že zhruba každý pátý bezdětný ve věku 25 a 44 let děti nechce, ženy mírně častěji než muži (21 % vs. 16 %). Mezi nejmladšími (25 až 29 let) je ale takových „jen“ necelých 12 %, zato ve věku 40 až 44 let více než dvakrát tolik (26 %). Dlouhodobě tento postoj zastává většina z nich (71 %), ostatní však dříve děti chtěli. V celkovém pohledu, jak ukazuje graf č. 7.3, bylo **o své chtěné bezdětnosti dlouhodobě přesvědčeno 13 % respondentů** a dalších 5 % k ní dospělo postupně, vlivem dalších okolností (blíže v podkapitole 7.2).

Graf č. 7.3 **Přání mít vlastní děti se zohledněním změn* v rodičovských plánech (v %)**

Pozn.: * Původní kategorie znázorňující v grafu č. 7.1, že si dítě přejí do tří let, později nebo že se domnívají, že se to nikdy nestane, jsou zde nahrazeny kategoriemi začínajícími na „dítě chci“. Původní kategorie „Ne, nechci mít děti“ je zde rozdělena na dvě kategorie začínající na „dítě nechci“.

Zdroj: *Bezdětní 2025*

Zohledníme-li tedy souhrnně možné změny v rodičovských plánech bezdětných, tak muži si častěji přejí stále stejný počet dětí (44 % vs. 38 % žen) nebo jich chtějí mít i více než dříve zamýšleli (6 % vs. 3 %), častěji ale také o svém rodičovství ještě vůbec nepřemýšleli (14 % vs. 8 %). Naproti tomu ženy ve vyšší míře ubraly ze svých rodičovských aspirací, neboť dříve chtěly více dětí (13 % vs. 9 % mužů), častěji ale též zcela přehodnotily své strategie od původně zamítavého postoje k přání mít dítě (8 % vs. 5 %). Vyšší podíl oproti mužům jich však stále trval na své dobrovolné bezdětnosti (15 % vs. 11 %) a častěji rovněž uváděly zdravotní důvody, které jim brání mít dítě (5 % vs. 2 %). Nejmladší respondenti ve věku 25 až 29 let se výrazněji odlišují od těch starších tím, že si častěji děti přejí a své aspirace ohledně počtu dětí (zatím) nijak nezměnili (48 %). Naopak těm **nejstarším (40 až 44 let) realizaci rodičovských plánů ve vyšší míře znemožňují zdravotní problémy (11 %), častěji ale také uváděli, že děti nechťejí, ať už tento postoj zastávají dlouhodobě (17 %), nebo v minulosti dítě chtěli (10 %)**. K plánované celoživotní bezdětnosti mají blíže také respondenti ve věku 35 až 39 let (17 %). Dosažené vzdělání má na rodičovské plány spíše omezenější vliv. Vysokoškoláci si častěji děti přejí, přičemž jejich zamýšlený počet nijak neupravovali (45 %), středoškoláci s maturitou naproti tomu spíše patří k těm, kteří děti trvale nechťejí (16 %). Respondenti bez maturity častěji oproti ostatním nechťeli na otázku rodičovských přání vůbec odpovídat (5 %).

7.2 Důvody bezdětnosti

V pozadí prozatímní či zamýšlené bezdětnosti stojí řada příčin a okolností. Ty mohou být provázány s osobními charakteristikami na straně jedince (například s jeho věkem, zdravotním stavem), s jeho partnerským statutem, (širším) rodinným a sociálním zázemím včetně zkušeností z vlastní rodiny, ale i s obavami z budoucnosti jak v osobním životě, tak na celospolečenské úrovni. Významnou roli dále hrají důvody související s pracovní aktivitou, finančním zajištěním, bytovou situací, ale i s nastavením rodinné politiky v oblasti služeb péče o děti, sladění pracovních a rodinných závazků či finanční podpory rodin s dětmi. Nakolik jsou uvedené skutečnosti zohledňovány právě bezdětnými respondenty, kteří si děti přejí mít, nebo o vlastním rodičovství zatím nepřemýšleli anebo děti mít nechťejí, upřesňuje následující text.

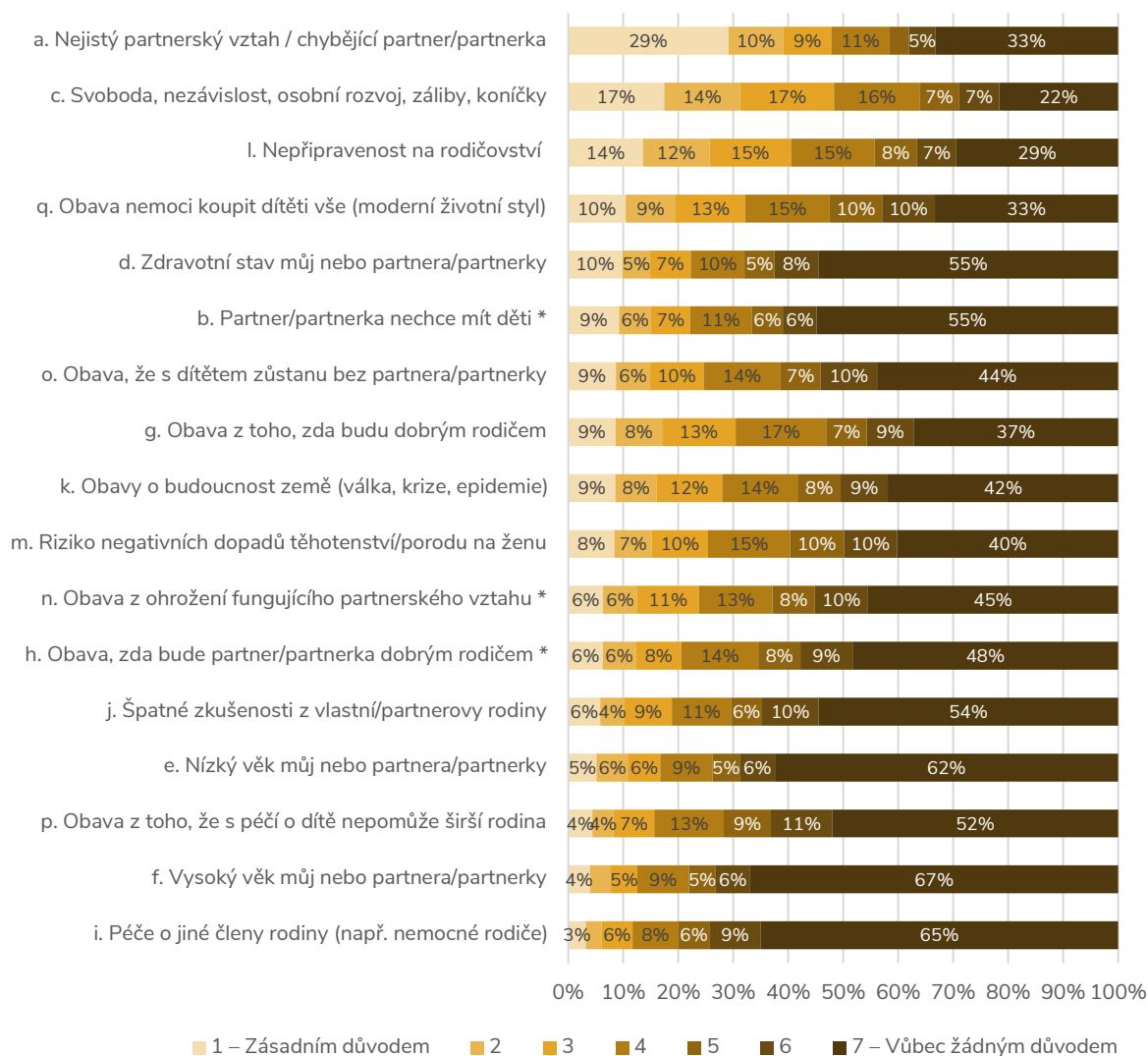
Pro posouzení toho, **které atributy berou bezdětní lidé do úvahy při zdůvodňování své bezdětnosti**, byly sestaveny dvě poměrně široké baterie výroků rozlišující jednak osobní důvody, a jednak důvody ekonomické (pracovní a materiální) a byla využita sedmibodová stupnice, kde jednička znamenala zásadní důvod a sedmička žádný důvod. Pro úplnost je vhodné dodat, že ti, kteří uvedli, že děti mít nemohou ze zdravotních důvodů (případně jejich partner či partnerka) nebo na otázku rodičovských přání neodpověděli, se k daným důvodům nevyjadřovali. Základní výsledky jsou zobrazeny v grafu č. 7.4 a č. 7.5.

Neexistence vhodného partnera, případně nefungující partnerský vztah se v komparaci všech okolností jeví jako nejpodstatnější. Pro tři z deseti bezdětných to představuje zásadní důvod jejich bezdětnosti, další čtyři (z deseti) tomu přikládali určitý vliv. Pouze pro jednu třetinu vůbec neznamenají okolnosti partnerského vztahu důvod bezdětnosti (graf č. 7.4). Za tím lze spatřovat

převažující snahu bezdětných uvažovat o rodičovství až v momentě určité jistoty či stability partnerství. Mírně nadpoloviční většina to doložila také přiznáním určitých obav z toho, že by s dítětem zůstala sama bez partnera a že narození dítěte by ohrozilo fungující partnerský vztah. Druhým nejvýznamnějším důvodem bezdětnosti se zdá být osobní život respondentů z hlediska jejich **svobody, nezávislosti a možností věnovat se svému rozvoji a zálibám**. Nicméně v souhrnu byl v tomto případě napříč jednotlivými aspekty zcela nejnižší podíl respondentů (22 %), kteří této sféře nepřiznávali žádný vliv. Pomyslné třetí místo patří deklarované **nepřipravenosti na rodičovství v podobě každodenního a dlouhodobého závazku**. Tato okolnost přitom poměrně silně korelovala jak se zmiňovaným osobním životem, tak ještě více s **obavou, zda dokáží být dobrým rodičem**. Pochybnosti o vlastních schopnostech a dovednostech v souvislosti s rodičovstvím jdou ruku v ruce s nejistotou o partnerovi jako o dobrém rodiči, ale i se špatnými zkušenostmi z vlastní rodiny. Dvoutřetinová většina bezdětných v různé míře závažnosti uváděla jako důvod (zatím) neuskutečněného rodičovství také **obavy, že nebudou moct dítěti koupit vše v souladu s moderním životním stylem**. Nadpoloviční většina brala rovněž do úvahy budoucnost naší země a planety, která může být ovlivňována válečnými konflikty, ekologickými a ekonomickými krizemi, epidemiemi a podobně. Relativně nejnižší význam má v komparaci s ostatními položkami věk a zdravotní stav respondenta, případně jeho partnera. Žádným důvodem bezdětnosti nebyly tyto atributy pro nadpoloviční většinu respondentů. Nutno však dodat, že jen menšina nepřipouštěla možná rizika negativních dopadů těhotenství a porodu na tělo nebo na zdraví ženy. Menšina rovněž vysvětlovala svou dosavadní bezdětnost okolnostmi týkajícími se jejich širšího rodinného zázemí a spojovala ji s potřebou péče o blízké nebo s obavou z toho, že by s dítětem širší rodina nepomohla.

Z ekonomických podmínek pro rodičovství berou bezdětní **nejvíce na zřetel finanční a bytovou situaci**. Pro jednu pětinu představují zásadní důvod, proč zatím zůstávají bezdětní, a pouze čtvrtina až třetina v nich naopak žádnou překážku nevidí (graf č. 7.5). Mezi těmito dvěma podmínkami je přitom nejvyšší vzájemná korelace (Pearsonův korelační koeficient činí 0,7). Minimálně dvoutřetinová většina jim tak přikládá více či méně rozhodující roli, která stojí za jejich bezdětností. S menším důrazem, ale stále na úrovni dvoutřetinového významu, vyzdvihují **nastavení podmínek na trhu práce umožňující skloubení práce a rodiny**. Samotná pracovní aktivita vnímaná jak z hlediska **pracovních povinností či kariéry**, tak s ohledem na **(ne)stabilitu a (ne)jistotu zaměstnání či podnikání** je důležitá pro většinu bezdětných, neboť v ní spatřovali důvody své (dosavadní) bezdětnosti. Vedle svého pracovního postavení přitom zohledňovali i pracovní podmínky partnera. Nastavení pracovních podmínek pro sladování práce a rodiny úzce souvisí s dalšími opatřeními rodinné politiky – sociálními dávkami a daňovými zvýhodněními rodičů a dostupností služeb péče o předškolní děti (formou dětských skupin, mateřských škol apod.). Tyto dvě oblasti zmínil zhruba každý druhý bezdětný jako určitý důvod, proč se zatím nestal rodičem. Relativně nejnižší váhu přičítali respondenti studijním povinnostem, přičemž lze očekávat, že s rostoucím věkem se bude tento důvod ještě umenšovat.

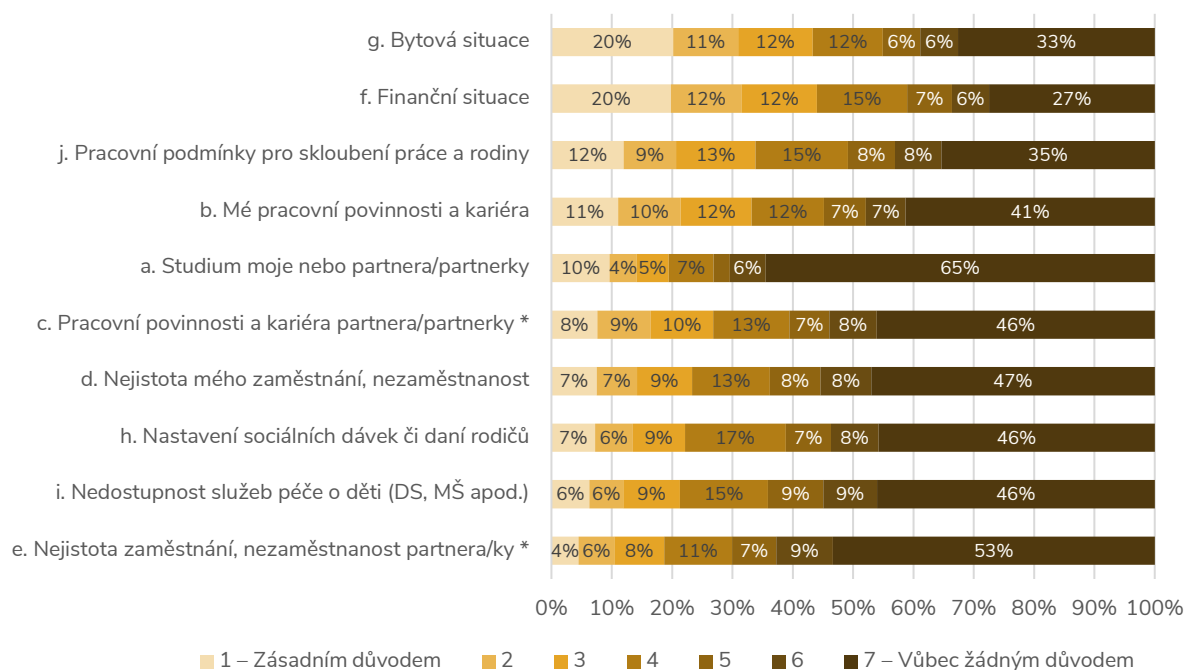
Graf č. 7.4 Osobní důvody (prozatímní) bezdětnosti (v %)

Pozn.: * tyto důvody nebyly položeny respondentům bez stálého partnera; důvody jsou v grafu řazeny sestupně podle zásadní důležitosti (1)

Zdroj: Bezdětní 2025

Graf č. 7.5 Pracovní a materiální důvody (prozatímní) bezdětnosti (v %)

Pozn.: * tyto důvody nebyly položeny respondentům bez stálého partnera; důvody jsou v grafu řazeny sestupně podle zásadní důležitosti (1)

Zdroj: Bezdětní 2025

Podle očekávání zdůrazňovali bezdětní muži a ženy vybrané osobní i pracovní a materiální důvody v různé míře, lišilo se také zdůvodnění bezdětnosti u respondentů různého věku, dosaženého vzdělání nebo partnerského statusu. Například ženy častěji uváděly souvislost se zdravotním stavem a s možnými negativními dopady těhotenství či porodu na jejich zdraví, obavy z toho, že by s dítětem zůstaly samy, ale také finanční situaci a pracovní podmínky pro harmonizaci práce a rodiny. Mladší lidé ve věku 25 až 34 let oproti těm starším ve vyšší míře zmiňovali svůj nízký věk, pocítovanou nepřipravenost na rodičovství, studium, své a partnerovy pracovní povinnosti a kariéru a rovněž finanční a bytovou situaci, či otázku podmínek pro sladování práce s rodinou. Starší bezdětní vedle svého vyššího věku častěji spatřovali důvody bezdětnosti v chybějícím partnerovi, případně nejistém partnerském vztahu. Pro respondenty se základním vzděláním nebo středním vzděláním bez maturity byly důvodem, proč se zatím nestali rodiči, častěji okolnosti vztahující se k finančnímu zajištění, to znamená finanční situace, nastavení sociálních dávek a daňových výhod, nejistota zaměstnání a dále obavy, že zůstanou s dítětem sami bez partnera nebo bez pomoci širší rodiny s péčí o děti. Pro vysokoškoláky naopak hrála podstatnější roli jejich či partnerova pracovní aktivita, případně studium.

Důležitost prisuzovaná jednotlivým důvodům bezdětnosti se lišila také podle přání mít děti. Pro ty, kteří by se chtěli stát rodičem do tří let nebo později, měla větší význam nejistota stávajícího partnerského vztahu, případně chybějící partner, dále studium a bytová situace. Bezdětní, kteří moc nedoufají v naplnění svých rodičovských plánů nebo o tom zatím nepřemýšleli, řadili k zásadním důvodům častěji nejistotu související s partnerstvím (chybějícího partnera či nefunkující vztah, obavu z ohrožení vztahu, obavu, že s dítětem zůstanou sami), ale i pochybnost o tom, zda naplní představu dobrého rodiče. Nejistota, že bude respondent dobrým rodičem, stála ve vyšší míře i za zcela zamítavým postojem k rodičovství. K tomu se dále přidala častěji zmiňovaná nepřipravenost na rodičovství, ale i svoboda a nezávislost, nebo případná snaha dopřát dítěti vše v souladu s moderním životním stylem. Větší vliv tito respondenti přikládali také špatným zkušenostem z vlastní rodiny, obavám z absence pomoci širší rodiny s péčí o dítě či možným globálními problémy společnosti a země.

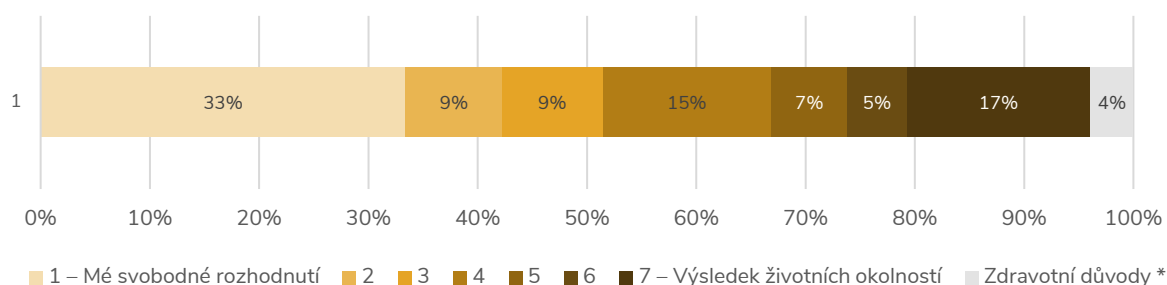
Forma partnerského soužití rovněž do jisté míry diferencuje důvody bezdětnosti. Zatímco u single žijících jedinců byl jedním z hlavních příčin právě chybějící partner, častější byly také jejich obavy z toho, že by na dítě zůstali sami. Ti, kteří žili se svým partnerem odděleně, vyjadřovali více neochotu partnera mít děti, ale i pochybnosti o tom, že by byl dobrým rodičem, nebo otázku bydlení. V oddělených domácnostech bydlící partneri spolu častěji o svých rodičovských plánech ani nemluví (28 % oproti 16 % společně žijících partnerů). Celkově se **bezdětní mající stálého partnera téměř ze dvou třetin (63 %) s ním shodují na tom, kolik dětí by spolu chtěli mít**. Určité rozpory, kdy jeden z nich by chtěl dětí více, má 13 % párů. Necelá pětina (19 %) však s partnerem tuto otázku vůbec nerozebírá. Zbývajících 5 % uvedlo, že spolu biologické dítě mít nemohou.

Rodinné zázemí a okruh nejbližších přátel může na bezdětné vytvářet i určitý tlak, co se jejich rodičovských plánů týká. **Ze strany rodičů** se s tím podle výsledků výzkumu „*Bezdětní 2025*“ rozhodně setkal **každý třetí bezdětný** (na sedmistupňové škále od rozhodného souhlasu po rozhodný nesouhlas zvolil bod 1). Čtvrtina pak spíše souhlasila s tvrzením, že **rodiče se domnívají, že by měli mít dítě** (body 2 a 3), a další čtvrtina souhlasila tak napůl (bod 4). Rozhodný souhlas s takovým naléháním rodičů vyjadřovaly až dvě pětiny vysokoškoláků a společně bydlících partnerů. V souhrnu ještě vyšší podíl (66 %) **bezdětných se (také) ocitá v situaci, kdy většina jejich přátel již děti má, nebo je chce mít** (v tom 30 % rozhodně a 36 % spíše souhlasilo). Takové přátele mají kolem sebe častěji ženy a 35letí a starší bezdětní. Čtvrtina bezdětných zastávala v tomto ohledu neutrální postoj, kdy s daným výrokem ohledně rodičovství svých přátel napůl souhlasila a napůl ne.

Závěrečná otázka týkající se rodičovských aspirací bezdětných byla v dotazníkovém šetření jakýmsi shrnutím důvodů, proč zatím zůstávají bezdětní. Svou odpověď měli zařadit na škále od jedné do sedmi podle toho, zda to, že nemají děti, je jejich svobodné rozhodnutí (1), nebo je to výsledkem různých životních okolností (7). **Pro jednu třetinu je bezdětnost jednoznačně osobní volbou, kdežto pro jednu šestinu důsledkem různých okolností** (graf č. 7.6). Podobně téměř dvakrát tolik respondentů se v souhrnu přiklonilo na stranu vlastního svobodného přesvědčení (51 %, body 1 až 3), než že by svou bezdětnost dávali za vinu vnějším skutečnostem (29 %, body 5 až 7). Na pomezí těchto dvou rovin se zařadilo 15 % bezdětných. Za zcela svobodné rozhodnutí svoji bezdětnost mírně častěji označovali bezdětní do 34 let (oproti starším), ženy (ve srovnání s muži) a ti, kteří

společně bydleli s partnerem. Mezi bezdětnými, kteří nechtějí mít vlastní děti, bylo až dvoutřetinové zastoupení těch, kteří svou bezdětnost považují výlučně za svobodnou volbu. Zbývající třetina tak připustila určitý vliv životních okolností.

Graf č. 7.6 V pozadí toho, že nemám děti, je: (v %)

Pozn.: * Tito respondenti (4 %) na danou otázku neodpovídali, protože dříve uvedli, že děti nemohou mít ze zdravotních důvodů (viz graf č. 7.1).

Zdroj: Bezdětní 2025

7.3 Okolnosti ovlivňující rodičovské plány bezdětných

Z předchozí analýzy je zřejmé, že jednotlivé sociodemografické charakteristiky bezdětných hrají v jejich reprodukčních plánech určitou roli. Rodičovské záměry mužů jsou jiné než úmysly žen, představy mladších se liší od těch starších a plány vysokoškoláků se odchyľují od intencí lidí s nižším vzděláním. Nakolik ale působí tyto okolnosti provázaně a nakolik se do rodičovských aspirací promítá vliv dalších faktorů? Odpověď na danou otázku přináší tato kapitola, a to prostřednictvím výsledků vícenásobné logistické regrese.

Původní, poměrně široká kategorizace otázky zjišťující přání bezdětných mít vlastní děti (viz graf č. 7.1 výše) byla pro potřeby statistické analýzy, ale i pro přehlednější interpretaci zúžena do čtyř kategorií. Samostatně byla ponechána varianta ztělesňující vážný záměr na pořízení si dítěte v nejbližší době, to znamená do tří let (35 %). Spojeny do jedné kategorie byly méně jisté varianty, které však stále vyjadřovaly přání mít dítě, ať již později, nebo k tomu možná nikdy nedojde (28 %). Třetí, nejvíce nejistou skupinu ohledně rodičovských přání představují respondenti, kteří o svém rodičovství zatím nepřemýšleli nebo na danou otázku nechtěli odpovídat (14 %). Čtvrtá kategorie zahrnuje respondenty, kteří vlastní děti mít nechtějí (19 %). Výzkumná otázka tedy zněla: **jaké okolnosti ovlivňují přání 1) mít dítě brzy (do tří let), 2) mít dítě (možná) později a 3) ještě nad rodičovstvím nepřemýšlet, a to ve srovnání s tím nemít děti vůbec**. Zbývající 4 % respondentů, kterým rodičovství neumožňují zdravotní problémy, do této analýzy nevstoupila.

Pomocí multinomiální logistické regrese lze odhadovat, které ze zahrnutých faktorů při kontrole zbývajících okolností ovlivňují šanci bezdětných pro zařazení mezi ty, kteří si přejí dítě do tří let, spíše později, nebo o tom ještě nepřemýšleli. Jako vysvětlující proměnné vstoupily do analýzy nejprve sociodemografické znaky respondentů, tedy **pohlaví, věk, vzdělání** a také **typ partnerského soužití**. U všech uvedených charakteristik se prokázal určitý vliv na rodičovské plány, celková síla modelu – ze statistického hlediska – ale byla velmi slabá.⁴⁰ Jen nepatrné zlepšení modelu přineslo přidání dvou dalších proměnných: **socioekonomického statusu** respondenta rozlišujícího, zda je v postavení zaměstnance, případně osoby samostatně výdělečně činné (ve srovnání s jiným statusem), a **bytové situace** z hlediska toho, zda bydlí s rodiči, a pokud ne, tak je-li vlastníkem nějaké nemovitosti určené k bydlení. V posledním kroku byly zahrnuty takzvané měkké faktory: **životní hodnoty, osobní a celospolečenská očekávání do budoucnosti, osobní pohoda a postoje k rodičovství**. Do regresní analýzy přitom nevstoupily široké baterie původních výroků měřících dané aspekty, ale jejich faktorová skóre, která zachovávají jejich obsahovou náplň a přispívají k přehlednosti celého modelu (blíže v 6. kapitole).⁴¹ Výsledky finální logistické regrese ukazuje tabulka č. 7.1, přičemž o (statistické) kvalitě modelu vypovídá vcelku vysoká míra vysvětlení na úrovni 48 %.

Výsledky potvrdily, že – při kontrole všech zahrnutých proměnných, to znamená základních sociodemografických charakteristik, životních hodnot, budoucích očekávání a postojů k rodičovství – mají dílčí ukazatele (statisticky významný) vliv na rodičovské plány. **Muži se výrazněji odlišují od žen pouze v tom ohledu, že o svém rodičovství zatím spíše nepřemýšleli, než že by děti nechtěli mít vůbec.** Jejich šance, že si v této otázce ještě „ponechávají otevřená vrátka“, než aby děti úplně odmítli, byla oproti ženám 1,5krát vyšší. S každým přibývajícím rokem věku byla šance mít děti do tří let, později nebo o nich ještě neuvažovat (o 5 až 11 %) nižší, než je nemít vůbec. Jinými slovy, **čím starší byl bezdětný respondent, tím se u něj zvyšovala šance, že děti mít nechce.** Vliv úrovně dosaženého vzdělání se projevil nejsilněji u plánů na rodičovství v nejbližších třech letech a slaběji u pozdějších záměrů. V případě těch, kteří tuto otázku zatím nemají vůbec vyřešenou, nehrála výše jejich vzdělání roli. Výsledky ukázaly, že šance středoškoláků s maturitou a bezdětných se základním vzděláním na to, že by se do tří let chtěli stát rodiči, než že by jimi nebyli vůbec, byla v porovnání s vysokoškoláky o více než 50 % nižší, u narození dítěte ještě později o více než 30 % nižší. **Vysokoškoláci tak měli více než dvojnásobnou šanci být rodiči během nejbližších tří let oproti lidem s nižším vzděláním,** než že by neměli děti vůbec. Rovněž pozdější naplnění rodičovských aspirací včetně určité nejistoty v tomto směru bylo u vysokoškoláků (v porovnání s bezdětnými s nižším vzděláním) pravděpodobnější oproti tomu, že by na rodičovství zcela rezignovali. Existence stálého partnera a forma partnerského soužití má na rodičovské plány spíše okrajový vliv. Statisticky významně se vydělili pouze ti, kteří žijí s partnerem ve společné domácnosti a kteří měli oproti single žijícím jedincům nižší šanci (o 44 %), že budou mít dítě v horizontu tří a více let, případně se ho nakonec ani nedočkají, i když by si ho přáli. Partnerské soužití tak ve srovnání se single životem

⁴⁰ Míra vysvětlení vlivu základních charakteristik respondenta na přání mít dítě se pohybovala pouze na úrovni 10 % (podle ukazatelů Nagelkerke, respektive Cox and Snell).

⁴¹ Některá faktorová skóre nicméně nebyla do výsledného modelu zahrnuta, a to pro jejich statistickou nevýznamnost (odhalenou při použití metody zpětného vylučování proměnných „backward stepwise“).

znamená větší šanci nechtít děti vůbec, než je mít později. Neboli pro ty, kteří zatím mají jen krátkodobý vztah nebo **nemají žádného stálého partnera, je šance na pozdější rodičovství** (než na zcela absentující rodičovství) **vyšší než u spolubydlících partnerů**. Single jedinci si tak (oproti společně žijícím pářům) udržují ještě určité naděje, že se stanou rodiči, i když v delším časovém horizontu, než že by zůstali trvale bezdětní.

Ekonomická aktivita, respektive **status zaměstnance nebo osoby samostatně výdělečně činné**, s níž se zpravidla pojí určitý pracovní příjem, se pozitivně propisuje do rodičovských plánů. Takto pracující bezdětní lidé měli totiž v komparaci s těmi v jiném socioekonomickém postavení (jako studenti, důchodci, nezaměstnaní, v domácnosti apod.) **téměř 3krát vyšší šanci přát si dítě v nejbližších třech letech** než setrvat v bezdětnosti. U pozdějších rodičovských záměrů stejně jako u těch, kteří o dětech zatím nepřemýšleli, nebylo stávající ekonomické postavení faktorem ovlivňujícím rodičovská přání. Zajištění samostatného bydlení se řadí k nezbytným podmínkám pro realizaci rodičovských aspirací (viz výše a dále např. Waldaufová & Štastná, 2025). **Společné bydlení s rodiči zvyšovalo šanci na to, že by si bezdětní přáli mít dítě nejdříve až po třech letech (1,8krát) nebo že o vlastním rodičovství zatím neuvažovali (1,9krát), než že by dítě vůbec nechtěli, a to v porovnání s těmi, kteří již s rodiči nebydlí, ale ani nevlastní žádnou nemovitost**. Spolubydlení s rodiči tak u bezdětných zachovává kladné (pozdější) rodičovské aspirace, což se týká i těch, kteří tuto záležitost nechávají zatím zcela otevřenou, pravděpodobně i s vidinou realizace či úvah o rodičovství až po odstěhování a osamostatnění se od rodičů. **Vlastnictví nemovitosti u těch, kteří s rodiči nebydlí, rodičovská přání nijak nediferencuje**.

Popsaný vliv „tvrdých“ demografických a socioekonomických charakteristik bezdětných se podle výsledků multinomiální logistické regrese zdá být spíše slabší v porovnání s vlivem jejich životních hodnot, očekávání a postojů. Především **postoje k rodičovství se ukázaly jako dominantní ohledně rodičovských přání**. Na prvním místě bylo **vnímání rodičovství jako životní hodnoty**, kdy čím více se bezdětní přikláněli k tomu, že život bez dětí zůstává nenaplněný a že bezdětné partnerství nepřináší stejné uspokojení jako partnerství s dětmi, tím spíše by si přáli mít dítě do tří let (3krát vyšší šance), později (2,2krát) nebo o tom ještě nepřemýšleli (1,5krát), než že by děti nechtěli mít vůbec. Podobně pokud na **rodičovství** nahlíželi jako na institut **pozitivně působící na vztahy**, ať už jako posilující faktor pro samotné partnerství, nebo zdůrazňovali nenahraditelnost vztahu rodiče a dítěte, tím vyšší měli šanci mít dítě v krátkodobém i delším horizontu nebo o něm zatím neuvažovat, v porovnání s tím, že by na rodičovství úplně rezignovali. Šance na pořízení si dítěte ve všech třech časových rámcích ohledně rodičovských přání se zvyšovala dále spolu s tím, **čím nižší zátěž – ve sféře osobní, psychické, fyzické i finanční – si s rodičovstvím spojovali**. Z postojů k rodičovství se jako významný faktor vyčlenilo také **chápání rodičovství jako přirozené součásti života mužů a žen**. Čím více s tím bezdětní souhlasili, tím spíše by chtěli mít dítě do tří let nebo později, než aby ho neměli vůbec. Nejslabší vliv na natalitní plány měl v kontextu názorů na rodičovství **přístup k dělbě rolí mezi rodiči při péči o dítě a vnímání autonomie v samotném rozhodování o rodičovství**. S tradičnějším postojem, to znamená s nahlížením na rodičovství více jako na povinnost (než volbu) bez nutnosti rovné dělby rolí v rodině, se pojila o 20 % nižší šance na přání stát se rodičem za tři a více let. S takto konzervativním postojem by tak bezdětní spíše inklinovali k tomu děti nemít vůbec (než je mít později).

Tabulka č. 7.1 Výsledky multinomiální logistické regrese – přání mít děti

	Ano, do 3 let		Ano, (možná) později		Nevím	
	B	Exp(B)	B	Exp(B)	B	Exp(B)
Pohlaví (ref. žena)	-0,216	0,806	0,219	1,245	0,402	1,495*
Věk	-0,080	0,923***	-0,117	0,890***	-0,051	0,950***
Vzdělání (ref. vysokoškolské)						
základní	-0,718	0,487**	-0,489	0,613*	-0,085	0,919
středoškolské s maturitou	-0,710	0,492***	-0,389	0,678*	-0,211	0,810
Typ partnerství (ref. single, bez stálého partnera)						
partneři bydlící společně	0,131	1,140	-0,414	0,661*	-0,150	0,861
partneři žijící odděleně (LAT)	0,253	1,287	0,110	1,116	0,411	1,509
Socioekonomický status (ref. ek. neaktivní)	1,050	2,858***	0,210	1,234	-0,051	0,950
Bytová situace (ref. nebydlí s rodiči, nevlastní nemovitost)						
bydlí s rodiči	0,341	1,407	0,570	1,768**	0,657	1,929**
nebydlí s rodiči, vlastní nemovitost	0,186	1,204	-0,197	0,821	-0,111	0,895
Životní hodnoty (faktorová skóre)						
materiální zajištění a seberealizace ⁺⁾	-0,039	0,962	-0,065	0,937	-0,050	0,951
partnerství a rodina ⁺⁾	0,998	2,712***	0,529	1,698***	0,134	1,144
angažovanost, modernost, vzdělání ⁺⁾	0,032	1,033	0,069	1,072	0,081	1,084
osobní čas ⁺⁾	-0,080	0,923	-0,191	0,826*	-0,060	0,942
Osobní obavy v příštích pěti letech (faktorová skóre)						
materiální podmínky	0,393	1,481***	0,337	1,401***	0,029	1,029
děti a partnerství	-0,729	0,482***	-0,640	0,527***	-0,304	0,738**
osobní volný čas	0,054	1,056	0,104	1,109	0,116	1,123
Vnější podmínky v příštích pěti letech (faktorová skóre)						
strukturální podmínky ČR	0,139	1,149	0,177	1,194	0,074	1,077
ohled na klima	-0,203	0,816*	-0,209	0,812*	-0,150	0,861
politické podmínky	-0,203	0,816*	-0,341	0,711***	-0,162	0,851
Postoje k rodičovství (faktorová skóre)						
děti jako životní hodnota	1,096	2,991***	0,797	2,218***	0,424	1,528***
děti jako volba, rovná dělba rolí	-0,104	0,901	-0,224	0,799*	-0,055	0,946
děti jako omezení, zátěž ⁺⁾	0,622	1,862***	0,471	1,601***	0,385	1,470***
mít děti je přirozené ⁺⁾	0,435	1,545***	0,315	1,370***	0,048	1,049
rodičovství posiluje vztahy ⁺⁾	0,682	1,978***	0,570	1,769***	0,270	1,309**
Konstanta	3,224		5,131		1,938	

Pozn.: závislá proměnná = přání mít děti do tří let, později nebo o tom ještě nepřemýšlet (ref. nechci mít děti); Cox a Snell R^2 0,449, Nagelkerke R^2 0,482, Model sign. 0,000. Statistická významnost na hladině: * $\alpha = 0,05$, ** $\alpha = 0,01$, *** $\alpha = 0,001$. Obsahová náplň faktorových skóre je podrobněji popsána v 6. kapitole, přičemž ta označená ⁺⁾ jsou zde reverzně otočena.

Zdroj: Bezdětní 2025

Přesuneme-li pozornost obecně k **životním hodnotám** bezdětných a porovnáme-li, nakolik jsou čtyři různé hodnotové orientace propojeny s přáním mít děti, jako jednoznačný faktor se vydělí význam přiřkládaný rodině a partnerství. Podle výsledků analýzy je zřejmé, že **čím více pokládají bezdětní život v harmonickém partnerském vztahu a pro rodinu a děti za důležitější, tím spíše by si přáli mít dítě do tří let, případně později**, než aby dítě neměli vůbec (šance 2,7krát, resp. 1,7krát vyšší). Naproti tomu důraz kladený na materiální podmínky reprezentované finančním zabezpečením, pěkným bydlením a pracovní seberealizací rodičovská přání bezdětných nijak významně neovlivňuje. To lze chápat v tom smyslu, že materiální zajištění je pro bezdětné s různými rodičovskými aspiracemi stejně důležité. Podobně ani ti, kteří více touží po moderním životním stylu, chtějí se více angažovat ve společnosti, být uznávaní či mít co nejvyšší vzdělání, se ve svých rodičovských přáních neodlišují. **Dílčí vliv lze připsat významu osobního času věnovaného vlastním zájmům** včetně cestování: čím více je pro bezdětné dostatek takového vlastního prostoru podstatnější, tím spíše by děti nechtěli v porovnání s tím, že by je měli až později po třech letech.

Nezanedbatelný dopad na rodičovské plány mají také očekávání bezdětných ohledně budoucího vývoje jak jejich osobního života, tak celé společnosti. Začneme-li osobní rovinou, tak zde již uspokojivé materiální zabezpečení hraje významnou roli. Jinými slovy **čím méně se bezdětní v horizontu nejbližších pěti let obávají zhoršení svých materiálních podmínek, tím byla šance pořídit si dítě do tří let nebo později vyšší** (1,4 až 1,5krát), než že by zůstali bez dětí. V této souvislosti zohledňovali jak svoji celkovou životní úroveň, tak bytovou situaci, pracovní aktivitu i zdravotní stav. Obavy z nějakého omezení v těchto sférách by jejich rodičovské aspirace snižovaly. Silněji se však mezi představami ohledně vývoje osobního života projevily **obavy týkající se nenaplněného rodičovství a partnerství**. Čím menší strach měli z toho, že zůstanou bezdětní a/nebo bez partnera, tím spíše se utvrzovali v tom, že děti mít nechtějí. Jejich šance na to mít dítě do tří let, později nebo o vlastním rodičovstvím ještě nepřemýšlet byla zhruba o 30 až 50 % nižší v porovnání s tím, že děti nechtěli. V převráceném gardu to znamená, že čím více by je trápila vidina bezdětnosti a chybějícího partnera, tím spíše by děti chtěli mít a vlastní rodičovství by ještě úplně neztracovali. Při kontrole všech zahrnutých proměnných do regresního modelu se navzdory očekávání neprokázal vliv možných obav z omezení osobního volného času v souvislosti s rodičovskými plány. Ať už by tedy očekávání bezdětných týkající se omezení jejich vlastního volnočasového vyžití a/nebo nutnosti péče o blízké příbuzné byla jakákoliv (negativní nebo beze strachu), jejich úvahy o rodičovství by se jimi neřídily.

Pokud jde o sféru celospolečenskou a očekávaný vývoj v příštích pěti letech v českém i částečně mezinárodním kontextu, lze vysledovat také určité faktory, které mohou na rodičovská přání bezdětných působit. Jsou to například politické podmínky, kdy **rostoucí obavy ze slábnutí demokracie a právních jistot v Česku a ze zapojení naší země do války snižovaly rodičovské aspirace**. Takové ohrožení redukuje šance bezdětných na pořízení si dítě do tří let nebo později a spíše je vede k úplnému odklonu od vlastního rodičovství. V obdobném **negativním směru jsou rodičovská přání bezdětných ovlivňována v důsledku předpokládaných klimatických změn**. Čím více si totiž připouštěli, že klimatické změny zhorší každodenní život a že mít děti bude čím dál tím více nezodpovědné kvůli přelidnění a nadměrné spotřebě zdrojů, tím spíše se nechtěli stát rodiči. Jejich šance, že by měli dítě do tří let nebo později, by byla téměř o 20 % nižší v porovnání s tím, že

se svého rodičovství vzdají. Samotné strukturální podmínky české ekonomiky zohledňující například nastavení finanční podpory rodin s dětmi, otázku dostupnosti bydlení pro mladé lidi a jejich situaci na trhu práce, hospodářský vývoj české ekonomiky či obecně vztahy mezi lidmi se pro rodičovská přání bezdětných neukázaly jako zásadní. Takto široce pojatá sociální a případně rodinná politika zahrnující zmiňované oblasti se v tomto ohledu nezdá být stěžejním činitelem s vlivem na natalitní plány bezdětných, patrně pro osoby bez zkušenosti s rodičovstvím zatím představuje příliš abstraktní rovinu. To nicméně nesnižuje její význam a potřebnost cílených opatření reflektujících dílčí potřeby mladých rodin (blíže v 10. kapitole).

Dílčí shrnutí

S využitím multinomiální logistické regrese bylo možné identifikovat faktory, které zvyšují, či naopak snižují šance bezdětných z dotazníkového šetření „*Bezdětní 2025*“ na to, že by si přáli mít dítě do tří let, nebo až později, nebo o tom ještě nepřemýšlet, než že by děti nechtěli mít vůbec. Statisticky významný vliv na rodičovské strategie měly sociodemografické charakteristiky bezdětných i jejich životní postoje, hodnoty a očekávání. Specifikace těchto atributů následně otevírá prostor pro cílená opatření (státu a dalších subjektů), která mohou přispět jak k samotnému uvažování o rodičovství mezi bezdětnými, tak k úspěšné realizaci jejich rodičovských přání.

Pro přehlednost zde souhrnně uvádíme **osobní charakteristiky bezdětných, respektive faktory, které zvyšují šance na přání mít dítě do tří let, případně později nebo o rodičovství zatím nepřemýšlet**, ve srovnání s tím nemít děti vůbec:

- muži (o svém rodičovství spíše ještě nepřemýšlejí, v porovnání se ženami),
- nižší věk (mladší lidé vyjadřují vyšší ochotu mít dítě v jakémkoli časovém horizontu, než by jej přímo odmítali),
- vysokoškolské vzdělání (hraje roli u rodičovských plánů v kratším i delším horizontu oproti nižší úrovni dosaženého vzdělání),
- single, případně v krátkodobém partnerském vztahu (spíše uvažují o pozdějším rodičovství oproti spolubydlícím partnerům),
- zaměstnanci nebo osoby samostatně výdělečně činné (více by si přáli dítě do tří let v komparaci s bezdětnými v jiném ekonomickém postavení),
- bydlení s rodiči (má vliv na úvahy o rodičovství až za více než tři roky, nebo na zatím neurčité rodičovské plány oproti těm, kteří s rodiči nebydlí a nevlastní žádnou nemovitost),
- rodičovství pojímané jako životní hodnota,
- vnímání rodičovství jako posilujícího faktoru pro vztahy,
- menší osobní omezení a nižší fyzická, psychická a finanční zátěž spojená s rodičovstvím,
- nahlížení na rodičovství jako na přirozenou součást života mužů i žen,
- méně tradiční přístup k dělbě rolí mezi rodiči v péči o děti,
- vyšší hodnota přikládána harmonickému partnerství a životu pro rodinu a děti,
- menší význam připisovaný hodnotě osobního času pro vlastní zájmy,

- nižší míra obav ze zhoršení osobních materiálních podmínek v nejbližších pěti letech,
- větší strach z bezdětnosti a života bez partnera,
- nižší míra obav ze slábnutí demokracie a právních jistot v ČR a ze zapojení země do války,
- nižší míra obav z dopadů klimatických změn.

7.4 Typologie bezdětných podle deklarovaných hodnot, postojů a očekávání a výzvy pro rodinnou politiku

Provedená regresní analýza předeslala, že jak sociodemografické charakteristiky bezdětných, tak zejména nastavení jejich životních hodnot, budoucí očekávání v osobním životě i na celospolečenské úrovni a v neposlední řadě jejich postoje k rodičovství významně působí na jejich rodičovské plány. Nevypovídá to nicméně o tom, jak je populace mladých bezdětných jedinců z hlediska svých hodnot, postojů a možných obav v české společnosti zastoupena a jaká je její vnitřní struktura. Taková znalost je přitom zapotřebí, aby bylo možné lépe zacílit případná prorodinná opatření, která by mohla přispět k realizaci rodičovských aspirací. Tato kapitola tak představuje typologii bezdětných z hlediska zmiňovaných úhlů pohledu – to znamená podle jejich životních hodnot, osobních pocitů a obav, očekávání vývoje společnosti a postojů k rodičovství. Následně je prezentována jejich struktura podle sociodemografických znaků bezdětných a v neposlední řadě je pozornost soustředěna na návrhy opatření rodinné politiky.

Za předpokladu, že mezi bezdětnými respondenty existují skupiny respondentů s podobným smýšlením, byla pro jejich klasifikaci využita metoda analýzy skrytých profilů (*latent profile analysis* – LPA), která právě umožňuje identifikovat skryté skupiny jedinců na základě jejich podobných charakteristik (blíže například Williams & Kibowski, 2016). Pro výpočet byl využit program R. Analýza LPA byla spuštěna samostatně pro jednotlivé „měkké“ faktory, respektive faktorová skóre z těchto čtyř sfér – životních hodnot, osobních pocitů a obav, očekávání společenského vývoje a postojů k rodičovství. Snahou bylo postihnout typické vzorce odpovědí v každé z těchto oblastí zvlášť, nikoli vytvořit jednu souhrnnou typologii bezdětných, která by vzhledem ke komplexnosti byla vcelku komplikovaná, nepřehledná i obtížně srozumitelná a pochopitelná. Nutno zmínit, že přestože některá faktorová skóre se v předchozí regresní analýze neukázala jako statisticky významná, to znamená s možným vlivem na rodičovské plány bezdětných, do LPA analýzy vstoupily za danou oblast vždy všechny proměnné, aby byl výsledný obraz komplexní. V rámci LPA u jednotlivých oblastí byla posuzována řešení s různým počtem latentních tříd a sledovány příslušné statistické ukazatele. Jako nejvhodnější ze statistického hlediska i co do vnitřní konzistence a smysluplnosti interpretace se vždy ukázala řešení se třemi třídami.

7.4.1 Typologie bezdětných podle životních hodnot

Připomeňme, že v rámci faktorové analýzy byly v oblasti životních hodnot rozlišeny čtyři obecnější hodnotové orientace (blíže v 6. kapitole). Jednalo se o hodnotový přístup k materiálnímu zajištění, ke sféře rodiny a partnerství, k občanské angažovanosti a modernímu životnímu stylu a k oblasti trávení osobního času.

Jako jedna skupina bezdětných z šetření „*Bezdětní 2025*“ se prostřednictvím LPA analýzy vyprofilovala kategorie **silně hodnotově orientovaných** jedinců, kteří všem uvedeným hodnotovým aspektům přikládali výrazně vyšší důležitost. Podstatná je pro ně zvláště osobní aktivita a moderní styl života ve smyslu „být in“, ale zároveň osobní čas, hodnota rodiny, harmonického partnerství a finančního zajištění včetně pěkného bydlení. Bezdětní z této třídy mají tedy široké spektrum priorit, které v jejich životě hrají důležitou roli. Jejich snahou se zdá být držet život v rovnováze mezi zázemím, výkonem a zážitky. Zastoupení této skupiny v populaci bezdětných je nicméně dosti nízké (**8 %**; tabulka č. 7.2). V jistém protipólu k těmto silně hodnotově angažovaným bezdětným vystupuje druhá skupina, jejíž představitelé naopak nepřipisovali větší důležitost žádné z hodnotových orientací. Neznačená to, že nemají vůbec žádné životní hodnoty, ale že tyto oblasti pro ně spíše nejsou rozhodující při utváření životního směru či při každodenním rozhodování. Mohou být více zaměřeni na jiné, nezkoumané aspekty života či na těmito hodnotami méně svázaný život. Ve srovnání s předchozí kategorií jsou tito bezdětní s **nízkou prioritizací hodnot** zastoupeni v populaci třikrát častěji (**25 %**). Není příliš překvapivé, že největší skupina (**68 %**) se nachází „někde uprostřed“ mezi předchozími dvěma kategoriemi. Její zástupci byli pojmenováni jako **umírněně hodnotoví**. Jejich vyváženost spočívá ve střední cestě mezi angažovaností a nezájmem. Jednotlivé životní oblasti ani nepřeceňují, ani neodmítají, s určitou výjimkou rodiny a partnerství, jimž přisuzují mírně vyšší důležitost.

Tabulka č. 7.2 Typologie bezdětných na základě LPA podle životních hodnot (v %)

	Relativní četnost (v %)
Silně hodnotově orientovaní	7,5
Nízká prioritizace hodnot	24,8
Umírněně hodnotoví	67,7

Zdroj: *Bezdětní 2025*

Sociodemografická struktura bezdětných v rámci jednotlivých tříd vzniklých podle hodnocení životních priorit **vykazuje určité difference**, a sice mezi skupinou s nízkou orientací na hodnoty a kategorií umírněně hodnotových. Silně hodnotově orientovaní jedinci se podle pohlaví, věku, vzdělání, formy partnerství, sociálně-ekonomického postavení či bytové situace od celkové struktury

bezdětných výrazně neliší. Význam žádné ze zahrnutých hodnotových sfér (materiálního zajištění, rodiny a partnerství, moderního životního stylu a osobního času) nepřisuzují častěji muži, jedinci s nízkým vzděláním bez maturity, ti nejstarší ve věku 40 až 44 let a také osoby bez stálého partnera. Nízká prioritizace hodnot provází dále častěji bezdětné, kteří nejsou výdělečně činní, respektive nejsou v postavení zaměstnance nebo osoby samostatně výdělečně činné. Ztížená se zdá být i jejich bytová situace, neboť ve vyšší míře bydlí s rodiči než odděleně a z hlediska právní formy bydlení spíše obývají obecní či jiný byt (než byt vlastní nebo nájemní). Naproti tomu jako umírněně hodnotové vystupují častěji ženy, vysokoškoláci, nejmladší respondenti ve věku 25 až 29 let a ti, kteří mají stálého partnera a sdílejí s ním společné bydlení. Tato skupina, jejíž životní hodnoty působí vyvážené (to znamená bez preference silného důrazu na hodnoty, ale současně bez hodnotového nihilismu), vykazuje dále vyšší stabilitu na trhu práce, protože mezi jejími představiteli jsou častěji pracující, respektive zaměstnaní či podnikající. Z hlediska bytové situace spíše již nebydlí se svými rodiči a ve vyšší míře žijí v nájemním bytě.

Z životních hodnot ovlivňuje rodičovská přání zejména význam přikládání partnerství a rodině, v menší míře pak důležitost osobního času (viz tabulka č. 7.1 výše). Zatímco čím více respondenti uznávají harmonické partnerství a rodinu, tím je šance, že by chtěli mít dítě do tří let nebo později, vyšší (než že by děti nechtěli vůbec), vyšší důležitost přikládaná osobnímu času ale rodičovské aspirace spíše snižuje. Co by tedy podpořilo rodičovská přání bezdětných vzhledem k jejich životním prioritám? **Silně hodnotově orientované jedince není třeba přesvědčovat o smyslu či významu rodičovství.** Stát se rodičem do tří let by si přála téměř polovina z nich. Protože si ale současně vysoce cení i svého osobního prostoru na vlastní zájmy, měla by podpůrná opatření **odstraňovat překážky bránící harmonizaci případných rodičovských, pracovních a osobních aktivit.**

Tato opatření mohou být samozřejmě vítaná i většinovou populací bezdětných, jejichž **přístup k životním hodnotám** je podle výzkumu „*Bezdětní 2025*“ **mírně či značně chladnější**. V jejich případě by úvahy o rodičovství mohla více podpořit spíše opatření zdůrazňující (celospolečenský i individuální) **význam rodiny a stabilního partnerství**. Cestou je také prezentace **reálných nároků rodičovství**, která by měla jít ruku v ruce s dalšími nástroji usnadňujícími naplňování rodičovských povinností nebo fungujícími na bázi záchranné sítě v případě možných problémů. Těmi jsou myšleny jak již zmiňovaná opatření podporující sladování rodinných a dalších závazků, tak i případná finanční pomoc. Z vnitřní struktury této **málo hodnotově orientované třídy** je navíc zřejmé, že její zástupci se častěji potýkají s jistou nestabilitou v pracovní sféře (související s nízkou úrovní vzdělání), v oblasti bydlení či v partnerském životě. Cílem podpůrných opatření by zde měla být nejprve **stabilizace jejich pracovního a bytového zázemí, což by mohlo být doprovázeno jejich osamostatněním a následně se kladně projevit v jejich partnerských vztazích.** Vedlejším efektem takového životního ukotvení by pak mohl být vstup do rodičovské fáze. V době výzkumu totiž až jedna třetina těchto slabě hodnotově vystupujících bezdětných tvrdila, že děti mít nechce, a další šestina o svém rodičovství ještě nepřemýšlela.

Dvoutřetinová většina populace bezdětných s **umírněně hodnotovým žebříčkem** již vykazuje jisté prvky partnerské, pracovní či bytové stálosti. Oproti předchozí skupině jsou vyšší i jejich rodičovské aspirace, kdy dvě pětiny z nich by si přály mít dítě do tří let a další pětina později. Zde se nabízí

prostor pro cílená **opatření přímo podporující rodičovství a jeho kompatibilitu s dalšími sférami života**. Zajištění dostupnosti odborných služeb zabývajících se partnerskými vztahy, diskutováním případných rozdílných představ a očekávání od rodičovství anebo o reálném průběhu péče o děti by zde představovala další ceněný střípek podpory.

7.4.2 Typologie bezdětných podle osobních obav a pocitů

Přestože osobnímu životu – osobním pocitům a obavám spojeným s vývojem různých sfér osobního života v příštích pěti letech – byly věnovány dvě samostatné faktorové analýzy (blíže v 6. kapitole), pro klasifikaci bezdětných s využitím LPA analýzy byla výsledná faktorová skóre z obou oblastí propojena. Záměrem bylo nahlédnout na osobní život bezdětných v komplexním pojetí, a to navzdory zjištění, že negativní či pozitivní vnímání osobního života nemělo v kontextu dalších okolností statisticky významný vliv na rodičovské plány bezdětných (a ve finální regresní analýze zobrazené v tabulce č. 7.1 výše tak nebylo zahrnuto). Za připomenutí stojí, že v pocitové rovině se vyčlenily dva faktory, přičemž první reflektoval nejistotu a frustraci v osobním životě a druhý pocit sebedůvěry a životního uspokojení. V případě osobních obav se vydělily tři faktory, které skrývaly obavy z ekonomického zajištění, dále obavy související s partnerstvím a rodičovstvím a za třetí obavy vztahující se k omezení osobního volného času.

LPA analýza vyústila opět ke třem vzájemně odlišným profilům. První a také nejpočetnější skupinu představují bezdětní označení za **nebojácné a sebejisté (43 %)**, neboť oproti ostatním vykazovali nejnižší míru osobních obav napříč všemi oblastmi. Obavy ze zhoršení materiálních podmínek v nejbližších pěti letech, z omezení osobního času a nutnosti péče o blízké či z nenaplněného partnerství a rodičovství byly u této skupiny vcelku nízké. Emočně se jedná o stabilní a spokojené jedince s vysokým pocitem sebedůvěry a nízkou úrovní nejistoty a frustrace. Lze říci, že tato třída vnímá budoucnost s nadhledem a relativně vysokým pocitem osobní kontroly. V opačném gardu vyznívá skupina **vysoce ohrožených a vnitřně nejistých** bezdětných, jejichž podíl na celku byl **třetinový** (tabulka č. 7.3). V tomto profilu se zrcadlí nejvyšší intenzita obav ve všech sledovaných oblastech (z ekonomického propadu, z omezení osobního času, z bezdětnosti a života bez partnera), silné pocity nejistoty, vyčerpanosti či osamělosti v osobním životě a nízká sebedůvěra a absentující pocit osobního uspokojení. Reprezentanti této skupiny tak čelí zvýšené psychické zátěži. Podobně jako v případě typologie podle životních hodnot se mezi uvedenými dvěma vzájemně výrazně odlišnými třídami nachází třetí skupina. Ta se vyznačuje **určitými obavami** v osobním životě a střední mírou **vnitřní nejistoty**. V pocitu životní nespokojenosti jsou si nicméně velmi blízcí s jedinci patřícími do kategorie velmi se obávajících budoucího vývoje jejich osobního života. Takto nejistí a umírněně znepokojení tvořili necelou čtvrtinu (**23 %**) populace bezdětných.

Tabulka č. 7.3 **Typologie bezdětných na základě LPA podle osobních pocitů a obav (v %)**

	Relativní četnost (v %)
Nebojácní a sebejistí	43,2
Vnitřně nejistí s určitými obavami	23,4
Vysoce ohrožení a vnitřně nejistí	33,4

Zdroj: *Bezdětní 2025*

Mezi těmito třemi skupinami lze opět najít určité **odlišnosti z hlediska sociodemografických charakteristik bezdětných**, přičemž nejvíce se vzájemně různí ti, jejichž osobní život vykazuje znaky sebejistoty a nebojácnosti, od jedinců, kteří se cítí vysoce ohroženi a vnitřně nejistí. Emoční stabilita a nízká míra osobních obav se častěji týkala mužů a jedinců žijících s partnerem ve společné domácnosti. Oporou pro jejich životní rovnováhu je jistě i ekonomická jistota, neboť se častěji jedná o výdělečně činné jedince se středními či spíše vyššími osobními příjmy, kteří ve vyšší míře již nebydlí s rodiči a mají vlastní bydlení. Naproti tomu velmi časté osobní obavy a životní neklid pociťují více ženy a také single jedinci bez partnera. Za finanční nestabilitou ve vyšší míře stojí častější ekonomická neaktivita a nízké příjmy, do čehož se promítá i nižší úroveň dosaženého vzdělání. Ještě ne zcela stabilizovaná se zdá být jejich bytová situace, protože jde častěji o jedince sice také již nebydlící s rodiči, kteří ale nejsou vlastníky nemovitosti a častěji bydlí v nájmu. Střední skupina vnitřně nejistých s určitými obavami se vydělila pouze z hlediska typu partnerského soužití s častějším výskytem těch, kteří mají stálého partnera, ale nesdílejí s ním společnou domácnost a žijí odděleně.

Jak již bylo zmíněno v úvodu této části, vliv pozitivních či negativních osobních pocitů na rodičovské aspirace bezdětných se (při kontrole dalších možných aspektů) statisticky neprokázal. Jinak tomu bylo v případě obav z vývoje různých oblastí osobního života v nejbližších pěti letech (viz tabulka č. 7.1 výše). Narůstající strach ze zhoršení materiálních podmínek snižoval šance na to, že by bezdětní chtěli mít dítě do tří let nebo později a spíše by je neměli vůbec. Závažnější obavy z nenaplněného rodičovství a ze života bez partnera je naopak spíše utužovaly v tom, že si děti v blízké či pozdější době přejí, případně otázku vlastního rodičovství nechávají ještě zcela otevřenou, než aby na vlastní rodičovství úplně rezignovali. Míra obav spojená s omezením osobního času nehrála v rodičovských plánech roli. Cílem opatření by tak mělo být **snižovat materiální obavy mladých lidí**, že ztratí práci, sníží se jejich životní úroveň, přijdou o bydlení, zhorší se jejich zdravotní stav nebo se zadluží. K tomu by měla přispět **rodinná a sociální politika týkající se podpory stabilizace pracovních podmínek a udržitelnosti bydlení** a dále zahrnující **prvky určitých kompenzací, jakési záchranné sítě**, které zabrání, či alespoň zmírní případný **ekonomický propad** způsobený například zdravotními komplikacemi, poklesem či ztrátou příjmů. Posledně nastíněná opatření již v zásadě v českém sociálním systému existují ve formě náhrady příjmu či nemocenských dávek v době pracovní neschopnosti, v podobě podpory v nezaměstnanosti a podobně. Je potřeba nadále minimálně zachovávat šíři jejich působení včetně valorizace náhradových poměrů. Vedle toho

má zde podstatnou váhu zajištění **dostupného finančního a dluhového poradenství**, které pomůže nejen s řešením tíživé finanční situace, ale mělo by fungovat také preventivně. V případě obav z bezdětnosti a neexistence partnera dochází k určitému paradoxu, kdy ti, kteří se nebojí života bez partnera a bez dětí, nemají důvod své chování měnit, a naproti tomu jedinci s touto nejistotou mohou pocítovat vyšší tlak na rodičovství. Záměrem politik by zde nemělo být navyšování obav z bezdětnosti, ale spíše proměna **pojetí rodičovství v dlouhodobé životní perspektivě jako smysluplné a nenahraditelné zkušenosti**.

Na základě typologie osob bez dětí podle osobních pocitů a obav je zřejmé, že zhruba **dvoupětinová část populace bezdětných ve věku 25 až 44 let pohlíží na svůj osobní život spíše optimisticky a bez velkých obav**. Její zástupci ve větší míře vykazují určitou partnerskou a ekonomickou stabilitu z hlediska pracovního postavení, příjmu nebo bydlení. Mají tedy vcelku nízkou motivaci ke změně ve smyslu stát se rodičem. Dokládá to i nadprůměrný, zhruba čtvrtinový podíl těch, kteří děti zcela odmítají. Cílem tedy není snižovat obavy, které už tak jsou u nich nízké, ale **spíše zvýšit subjektivní atraktivitu rodičovství a minimalizovat možné narušení jejich životní pohody a rovnováhy, k němuž by rodičovství mohlo vést**. Přijetí rodičovské role by jim nemělo přinést nějaký životní zlom, ale být spíše jakousi „prémii“, rozšířením jejich identity. Přímá finanční podpora tak zde spíše nebude platná, větší vliv by mohla mít **podpora prarodinného klimatu ve společnosti, navyšování hodnoty rodičovství**. Po praktické stránce se to samozřejmě neobejde bez podpory dostupnosti a kvality služeb péče o děti či flexibilních forem práce.

Na třídu vnitřně nejistých bezdětných, kteří **mají určité obavy**, jak se bude v nejbližší době vyvíjet jejich osobní život, by měla cílit především taková opatření, která sníží jejich materiální obavy a přispějí k dlouhodobější jistotě. Tato skupina totiž nepatří k odmítačům rodičovství, protože pouze desetina jich uvedla, že děti mít nechce. Naopak ve vyšší míře by dítě chtěli mít v brzké době, častěji o tom ale také ještě nepřemýšleli. Ještě větší důraz na **potřebu stabilizace života po ekonomické stránce** vyvstává u poslední skupiny bezdětných, profilované v datech „*Bezdětní 2025*“ jako vysoce ohrožení a emočně nejistí. Životní situace jejich představitelů přitom může být ještě vážnější, neboť se ve větší míře jedná právě o bezdětné s horším materiálním zázemím, ale častěji také bez partnera a z genderového pohledu o ženy. Prvním krokem by tedy mělo být zajištění ekonomické soběstačnosti, k čemuž by měla směřovat například **aktivní politika zaměstnanosti** zaměřená na jedince (ženy) s nižším vzděláním, či podpora stabilních úvazků (a vyhnutí se překérním formám práce) se zaručením minimálních příjmů. Ve sféře bydlení se nabízí podpora **dostupnosti obecního či nájemního bydlení**, respektive dlouhodobých nájemních smluv. Nezbytná je ale zde i **podpora duševního zdraví**, to znamená nejen posílení časové, místní i finanční dostupnosti služeb odborníků v oblasti psychologické a psychosociální pomoci, ale i osvěty týkající se duševní odolnosti a péče o duševní zdraví. U této třídy vysoce ohrožených a vnitřně pochybujících bezdětných není hlavní překážkou rodičovství nízká motivace, ale právě vysoká životní nejistota, která se propisuje do faktu, že ve srovnání s předchozími dvěma skupinami si sice častěji dítě přejí, ale současně se domnívají, že to nikdy nenastane.

7.4.3 Typologie bezdětných podle očekávání celospolečenského vývoje

Míra optimismu či pesimismu v osobním životě každého jedince více či méně souvisí s jeho vnímáním vnějších podmínek, tedy společnosti a země, ve které žije, ale i s vývojem světové politiky a ekonomiky. Z faktorové analýzy náhledu bezdětných na očekávaný celospolečenský vývoj v různých oblastech vzešlo pět faktorů, které zachytily nazírání bezdětných na vývoj strukturálních podmínek v ČR, na možné ohrožení trhu práce i v kontextu vývoje světové politiky, na stárnutí populace a klesající porodnost, na klimatické změny a na českou politicko-bezpečnostní situaci (blíže v 6. kapitole).

První dvě třídy podle latentní profilové analýzy, které lze v populaci bezdětných podle výzkumu „*Bezdětní 2025*“ rozlišit, jsou zde reprezentovány **optimisty**, kteří shodně předpokládají spíše zlepšování strukturálních podmínek v naší zemi (z hlediska ekonomického vývoje, dostupnosti bydlení pro mladé lidi, státní podpory rodinám atd.), dopady změny klimatu na společnost hodnotí více jako neproblematické a rovněž rozvoj technologií a migraci nepovažují za hrozbu pro český pracovní trh. Diferencujícím prvkem je přístup k demografickému vývoji a citlivost na bezpečnostní rizika. Zatímco jedna skupina vyjadřovala spíše **obavy z demografického stárnutí a poklesu porodnosti (19 %)**, druhá skupina se více **obávala bezpečnostních hrozeb (44 %)** plynoucích ze zapojení naší země do války a z oslabení demokracie a právních jistot v ČR. Třetí třída se profilevala naopak **pesimistickými očekáváními ve všech sledovaných oblastech (37 %)**; tabulka č. 7.4). Jde o skupinu s nejvyšší mírou znepokojení. Její zástupci očekávají neuspokojivý demografický vývoj, negativní dopad technologického rozvoje a migrace na trh práce, vážné problémy společnosti jako celku i každodenního života v reflexi klimatických změn a zhoršování strukturálních podmínek v ČR včetně slábnoucí demokracie a válečných rizik.

Tabulka č. 7.4 **Typologie bezdětných na základě LPA podle očekávání celospolečenského vývoje** (v %)

Typologie profilů očekávání celospolečenského vývoje	Relativní četnost (v %)
Optimisté, ale s demografickými obavami	18,5
Optimisté, ale s bezpečnostními obavami	44,4
Pesimisté ve všech společenských oblastech	37,1

Zdroj: Bezdětní 2025

Ačkoliv by se dalo očekávat, že optimisté se od pesimistů budou v základních sociodemografických charakteristikách odlišovat, výraznější odchylky se v datech nepotvrdily. Pouze muži ve vyšší míře reprezentují optimisty s demografickými obavami, kdežto ženy častěji patří do pesimistické skupiny.

Optimističtí s výjimkou demografického vývoje byli mírně častěji respondenti bez maturitního vzdělání.

Pokud jde o vývoj vnějších podmínek a jejich možné působení na rodičovské plány bezdětných, tak ze všech pěti sledovaných oblastí se statisticky významně prokázal pouze vliv očekávaných proměn klimatu a politické situace (viz tabulka č. 7.1 výše). Jejich negativní vývoj – to znamená předjímané zhoršení každodenního života v důsledku klimatických změn, případně považování vyšší porodnosti za nezodpovědné kvůli přelidnění a rovněž větší obavy ze slábnutí demokracie a právních jistot v ČR a ze zapojení naší země do války – aspirace bezdětných na to mít děti v nejbližších třech letech nebo později výrazně snižuje.

Optimisticky laděné bezdětné, kteří v oblasti ekonomického, společenského či politického vývoje většinou neočekávají v příštích pěti letech zhoršení situace, by v **jejich reprodukčních plánech mohla podpořit větší stabilita a systémová předvídatelnost**. Nadpoloviční většina z nich by si dítě přála do tří let nebo později, naopak zůstat bezdětní by chtěli v mnohem nižší míře než pesimisté. V případě, že mají optimisté obavy z demografického vývoje, to znamená z celkového poklesu porodnosti a ze stárnutí populace, by vítanou byla jasná vize **prorodinné politiky, ale i důchodového systému, respektive stabilní důchodové politiky** bez častých úprav a změn. Takové nastavení je potřebné i vzhledem k předpokládaným důsledkům demografického stárnutí pro ekonomiku a sociální a zdravotní systém (viz např. Vyhlídal, 2024; Průša, 2015; Vidovičová & Mládenková, 2025). **Zvýšení důvěry ve stát**, ať již v souvislosti se zajištěním demokratických zásad fungování společnosti a právních jistot, tak neméně co se týče možných vnějších bezpečnostních rizik, se jeví jako podstatné pro značnou část společnosti. Právě pro ty, kteří jsou kromě bezpečnostních hrozeb optimisty z hlediska celospolečenského vývoje a kteří ve zvýšené míře zvažují pořízení si dítěte, se důvěra ve schopnost státu je chránit a prezentace jeho **krizové připravenosti** včetně zajištění **spolehlivého bezpečnostního ukotvení Česka** v mezinárodních strukturách (prostřednictvím spolupráce a spojení) jeví jako velmi důležitá. Cestou by přitom neměla být militarizace diskurzu nebo vyvolávání strachu, ale narativ odolné společnosti.

Z pohledu reprodukčních plánů je nejrizikovější skupina pesimistů, mezi nimiž až každý čtvrtý děti mít nechce. Kromě obav z demografického stárnutí nebo z politicko-bezpečnostní nestability očekávají zhoršení také v dalších parametrech, například strukturálních podmínek v ČR či dopadů klimatických změn. Vedle již **zmiňované systémovosti a předvídatelnosti opatření (nejen) rodinné a sociální politiky** mají pro tuto skupinu svou váhu konkrétní nástroje v oblasti podpory dostupných služeb péče o děti, pracovních podmínek a podobně. Pesimisticky smýšlející bezdětní potřebují obnovit důvěru ve stát skrze získání vlastní životní jistoty založené na každodenní institucionální spolehlivosti. Jinými slovy to znamená, že potřebují **posílit vědomí, že budoucnost pro ně, a případně i pro jejich děti, bude zvládnutelná**.

7.4.4 Typologie bezdětných podle postojů k rodičovství

Samostatnou oblastí zájmu při studiu reprodukčních plánů byl přístup bezdětných k rodičovství a jeho jednotlivým aspektům. Z faktorové analýzy se vyextrahovalo pět latentních faktorů, za nimiž se skrývalo vnímání dítěte jako životní hodnoty, dále postoj k autonomii v rozhodování o rodičovství a k rovné dělbě rolí mezi rodiči při péči o dítě, za třetí psychická, fyzická, finanční a osobní náročnost rodičovství, za čtvrté pojetí rodičovství jako přirozené součásti života mužů a žen a v neposlední řadě význam rodičovství pro vztahy uvnitř rodiny (blíže v 6. kapitole).

Analýza LPA rozlišila jako jednu třídu bezdětné, kteří **rodičovství přikládají nízký význam (44 %)** a ve svých postojích jsou spíše individualističtí a méně pronatalitní. Děti pro ně nejsou zásadní životní hodnotou, nevnímají rodičovství jako něco přirozeného, co by navíc vedlo k posílení partnerských a rodinných vztahů. Mít děti chápou hlavně jako volbu, nikoli společenskou povinnost. Rovnoměrné rozdělení rolí při péči o dítě berou za samozřejmé, současně upozorňují na zátěž a různá omezení, která si s rodičovstvím spojují. Naproti tomu se vyčlenila podobně početná kategorie bezdětných, kteří **v rodičovství vidí smysl života (40 %)** (tabulka č. 7.5). Děti považují za významnou hodnotu v životě a rodičovství za jeho přirozenou součást a posilující prvek pro partnerství. Trochu méně (oproti předchozí kategorii) se kloní k rodičovství jako k volbě a také k jako zátěži. Lze tomu rozumět tak, že si uvědomují náročnost péče o děti, která však má smysl. Do třetí třídy se zhruba šestinovým (**16 %**) zastoupením mezi bezdětnými spadají zastánci **tradičního normativního rodičovství**. Charakteristické je pro ně pojmání rodičovství jako povinnosti a příklon k tradiční dělbě rolí. Od předchozích dvou skupin se zásadně liší i tím, že s péčí a výchovou dětí si nespojují zátěž nebo omezení. V dětech spatřují životní hodnotu, i když s menším důrazem ve srovnání s těmi, pro které je rodičovství smyslem života. V komparaci s první třídou se zase ještě silněji vymezují v duchu toho, že rodičovství nevnímají jako přirozenou součást života, ale jako určitý společenský předpoklad, a nepřisuzují mu kladný vliv na partnerské a rodinné vztahy.

Tabulka č. 7.5 Typologie bezdětných na základě LPA podle postojů k rodičovství (v %)

Typologie profilů postojů k rodičovství	Relativní četnost (v %)
Nízký význam rodičovství	43,9
Tradiční normativní rodičovství	16,3
Rodičovství jako smysl života	39,8

Zdroj: *Bezdětní 2025*

Rozdílné postoje k rodičovství se potvrdily u bezdětných různého pohlaví, věku, vzdělání, typu partnerského soužití či ekonomické aktivity. Do kategorie bezdětných, kteří rodičovství přisuzují spíše nižší důležitost, častěji patří ženy a dále středoškoláci a vysokoškoláci. Ve vyšší míře to platí

i pro společně bydlící partnery. Rodičovství jako zátěž a rovněž jako volbu pojmají častěji také ti, kteří jsou výdělečně činní a mají spíše vyšší příjmy. K zastáncům rodičovství jako významné životní hodnoty a smyslu života se naopak častěji řadí muži a jedinci s nízkým vzděláním. Rodina a děti pro ně zřejmě představuje dosažitelnější seberealizaci, než by mohl nabízet jejich profesní život (vzhledem k jejich nízkému vzdělanostnímu základu). Za vyšším podílem mužů může stát také fakt, že narození dítěte a péče o něj muže zasahuje méně v porovnání se ženami (z hlediska případných zdravotních potíží, každodenních povinností, pracovní kariéry apod.). Totéž ale platí i pro skupinu vyzdvihující tradiční normativní postoje k rodičovství. V této kategorii se však častěji vyskytují ještě single bezdětní jedinci, 35letí a starší a dále ti, kteří nejsou v postavení zaměstnanců nebo osob samostatně výdělečně činných.

Postoje k rodičovství mají velmi podstatný vliv na rodičovské aspirace bezdětných (viz tabulka č. 7.1 výše). Čím více považují rodičovství za důležité pro naplnění života, za jeho přirozenou součást a posilující faktor pro rodinné vztahy, tím více touží mít dítě v blízké nebo vzdálenější době. Významné je i vnímání zátěže související s přítomností dítěte v rodině, kdy jsou šance na to mít děti výrazně vyšší, čím menší omezení osobního života a fyzickou, psychickou či finanční zátěž si respondenti s dětmi spojují. S tradičnějším postojem k rodičovství se naopak šance na to stát se rodičem snižují.

Představitelé první skupiny – **s nízkým významem přisuzovaným rodičovství** – jsou ve svých postojích tedy více individualističtí. Rodičovství pro ně přestává být samozřejmou součástí života, ale spíše jednou z mnoha životních možností. Jejich socioekonomická situace je poměrně stabilní, vyšší hodnotu pro ně znamená samotné partnerství a na rodičovství nahlížíjí prizmatem nákladů a omezení. Až tři z deseti zástupců této skupiny nechtějí mít děti, ve vyšší míře se jedná dále o jedince, kteří otázku vlastního rodičovství zatím nijak nezvažují. Klasická pronatalitní politika vyznačující se přímou finanční podporou zde spíše nebude mít efekt. Potenciál rodinné politiky v jejich případě nespočívá v posilování motivace k rodičovství a ve zvyšování tlaku na to mít děti, ale především v **usnadnění kompatibility rodičovství s preferovaným životním stylem a ve snižování subjektivně vnímaných nákladů**, které jsou s péčí a výchovou dětí spojovány. Státní podpora by se tak měla orientovat na flexibilní pracovní režimy, dostupné a kvalitní služby předškolní péče o děti, ale rovněž na genderovou rovnost (což má význam zejména kvůli vyššímu zastoupení žen) s podporou aktivního zapojení otců do péče o děti.

Pro skupinu bezdětných, pro kterou jsou **děti smyslem života**, nepředstavuje rodičovství jen osobní preferenci, ale zároveň běžnou a očekávatelnou součástí života. Z této třídy by až tři čtvrtiny zástupců chtěly mít dítě, v tom polovina do tří let a čtvrtina později. Zcela zamítavě se k rodičovství stavěli jen výjimečně. Jde o skupinu **s nejvyšším reprodukčním potenciálem**, jehož naplnění mohou ovlivnit strukturální možnosti v pracovní, ekonomické či bytové sféře. Jinak řečeno, není třeba je motivovat, ale **odstranit překážky, které jim v realizaci rodičovských plánů mohou bránit**. V první řadě půjde o **zajištění ekonomické stability** jejich životních podmínek, a to i po narození dítěte. Zde je prostor pro finanční podporu skrze rodičovské dávky, daňová zvýhodnění či přídavky na dítě. V pracovně-právní oblasti půjde o garanci návratu do práce po období rané rodičovské péče či nabídku flexibilních úvazků, s omezením jejich případné prekarizace. Pokud jde o bytovou situaci,

účinnými by mohly být nástroje podporující dostupnost a udržitelnost bydlení (například prostřednictvím podpory startovacích bytů či garance dlouhodobých nájmu). Pro sladění rodinných a pracovních závazků jsou nezbytné i dostupné služby péče o děti. V neposlední řadě má zde své místo **přehledná informovanost o možnostech státní podpory**, neboť vzhledem k vyššímu zastoupení nízkovzdělaných jedinců v této skupině mohou častěji narážet na administrativní bariéry, protože se mohou méně orientovat v českém sociálním systému či mít horší přístup k informacím.

V komparaci s předchozí skupinou nahlíží třetí, **normativně tradičněji orientovaná třída** na rodičovství spíše jako na společenskou povinnost. Přestože děti vnímají jako životní hodnotu, jejich postoj není doprovázen silnou představou pozitivního dopadu na partnerské či rodinné vztahy. To v kombinaci s vyšším věkem, častější absencí partnera, nižším vzděláním a slabší vazbou na trh práce naznačuje určitý paradox, kdy je rodičovství sice podporováno, životní okolnosti k němu ale nesměřují. Ke snížení rizika bezdětnosti vyvolané zmiňovanými okolnostmi povedou **opatření stabilizující životní podmínky bezdětných**. Jedním z hlavních nástrojů by měla být **podpora stabilních partnerských vztahů**, jak v individuální rovině, tak na straně celospolečenského klimatu, a to formou podpory sociální participace, komunitních aktivit a spolků, partnerského poradenství a podobně. Zapomínat by se nemělo ani na aktivity posilující rodičovské kompetence, větší zapojení mužů do péče o domácnost, prezentaci reálných nároků rodičovství a poskytování přehledných informací o opatřeních rodinné politiky v oblasti sladování osobního, rodinného a pracovního života, případně rodinných dávek. Potřebné je rovněž **posílení jistoty v pracovní sféře**, například prostřednictvím aktivní politiky zaměstnanosti, rekvalifikací či podporou méně kvalifikovaných pracovních míst. V úvahu přichází i podpora regionální pracovní mobility.

8. Bytová situace bezdětných

Martin Šíma, Sylva Höhne

S odkazem na předchozí kapitulu je zřejmé, že nevyřešená bytová otázka má vliv na rozhodování o založení rodiny. Tato kapitola se proto podrobněji zabývá bytovou situací bezdětných ve vztahu k jejich sociodemografickým charakteristikám. Pozornost je věnována čtyřem oblastem: aktuální formě vlastnictví a složení domácnosti v době výzkumu, míře spokojenosti se stávajícím bydlením, plánům na pořízení vlastní nemovitosti v blízké budoucnosti a vnímání odpovědnosti státu či rodiny při řešení bytové otázky mladých lidí.

S cílem osamostatnit se od svých rodičů či jiných příbuzných se někdy v minulosti odstěhovalo 64 % bezdětných, přičemž u třetiny (35 %) z nich nešlo o krok definitivní a do domácnosti rodičů se následně vrátili. **Osamostatnění souvisí s věkem.** Zatímco v mladší skupině (25 až 34 let) má zkušenost s odchodem od rodičů 60 % osob, u starších (35 až 44 let) tento podíl dosahuje 71 %. Kromě věku se jako významný faktor ukazuje struktura původní rodiny. Bezdětní, kteří vyrůstali ve vícečlenných domácnostech s alespoň jedním sourozencem, vykazují vyšší tendenci k osamostatnění. Naopak jedináčci mají větší sklon v původní rodině zůstat. Proces osamostatnění od rodičů je u bezdětných častěji spjat se zkušeností se společným bydlením v páru, a to bez ohledu na to, zda jde o aktuální stav či minulou zkušenost. Jinými slovy, častěji opustili domácnost rodičů respondenti, kteří mají zkušenost se společným soužitím s partnerem, a naopak ti, kteří společnou domácnost s partnerem ještě nikdy nesdíleli na déle než půl roku, významně častěji z rodiny původu zatím nikdy neodešli. Návraty zpět k rodičům jsou čtenější u mladých, kteří zkušenost se spolubydlením s partnerem v minulosti měli, ale v současné době s partnerem nežijí nebo ho ani nemají, a lze tudíž předpokládat, že se jejich vztah s partnerem i přes společně sdílenou domácnost rozpadl. Výsledky naznačují, že zkušenost se společným soužitím s partnerem představuje významný faktor rezidenčního osamostatnění mladých lidí, přičemž rozpad takového partnerství zároveň zvyšuje pravděpodobnost návratu do rodičovské domácnosti, která v tomto kontextu plní funkci jakési záchranné sítě.

Odchod od rodičů se zdá být podmíněn existencí pracovní aktivity a s tím související vyšší osobního měsíčního příjmu. S rostoucí částkou, kterou respondenti disponují, roste i podíl těch, kteří se v tomto smyslu již osamostatnili. Oddělené bydlení však zároveň přináší nutnost vyřešit vlastní bytovou situaci. Respondenti, kteří domácnost rodičů alespoň na šest měsíců opustili, častěji uvádějí, že žijí v nájemním bytě a významně častěji (oni sami či jejich partner) čerpají některou z forem úvěru na bydlení, ať již hypotéku, nebo úvěr ze stavebního spoření. Z hlediska načasování odcházeli bezdětní z domova nejčastěji ve věku 20 let (14 %). **Průměrný věk odchodu činil 22,7 let.** Tři čtvrtiny se osamostatnily před dosažením 26 let. Tyto časové milníky jsou diferencovány demografickými charakteristikami, zejména pohlavím a dosaženým vzděláním. Muži se osamostatňovali v průměrně vyšším věku než ženy (23,4 oproti 22,2 roků). Vliv vzdělání se projevuje nejvýrazněji

u vysokoškoláků, kteří se stěhovali v průměru ve 23,7 letech, tedy ve věku, kdy nejčastěji uzavírají pětiletý cyklus vysokoškolského studia. U bezdětných se středoškolským vzděláním s maturitou byl průměrný věk odchodu z domácnosti rodičů 22,2 let a u osob bez maturity 22,4 let.

Alespoň jednu nemovitost určenou k bydlení vlastnilo či spoluvlastnilo podle šetření „*Bezdětní 2025*“ **39 % bezdětných** (33 % jednu nemovitost, 6 % více). Žádnou takovou nemovitost tedy nemělo zbývajících 61 %. Vlastnictví nemovitosti určené k bydlení se mezi bezdětnými liší podle pohlaví, typu partnerského uspořádání, věku, ekonomické aktivity, celkové životní spokojenosti, úrovně vzdělání či příjmu. **Nemovitost určenou k bydlení vlastnilo 43 % bezdětných mužů a 36 % žen. Bezdětní žijící s partnerem v jedné domácnosti měli častěji jednu (40 %) anebo více (8 %) vlastních nemovitostí** určených k bydlení na rozdíl od těch, kteří žili v oddělených domácnostech (26 %, respektive 6 %) nebo v krátkodobém vztahu či jako single (28 %, respektive 3 %). **S rostoucí délkou partnerského vztahu se zvyšuje pravděpodobnost přechodu do vlastnického bydlení i sjednání hypotečního úvěru.** Zatímco u párů v dlouhodobých vztazích (nad 10 let) vlastnilo alespoň jednu nemovitost přibližně 60 % respondentů, u vztahů trvajících 6 až 10 let to bylo 46 % a u kratších vztahů 39 %. **Vlastnictví jedné či více nemovitostí je typičtější pro věkovou skupinu 35 až 44 let (51 %).** U mladších bezdětných (25 až 34 let) byl vlastníkem pouze každý třetí (33 %). Bezdětní aktivně zapojení do pracovního procesu (zaměstnanci a OSVČ) vlastní nemovitost častěji, a to ve 41 % případů (35 % jednu, 6 % více). Naopak nižší podíl vlastníků najdeme ve skupině ekonomicky neaktivních (zahrnující například studenty či důchodce), kde většina žádnou nemovitost nevlastní (79 %). Specifickou, byť početně malou skupinu tvoří lidé v domácnosti či pečující osoby, u nichž je podíl vlastníků srovnatelný s pracujícími. Nezaměstnaní se v míře vlastnictví pohybují mezi těmito skupinami, jelikož nemovitost vlastnila zhruba třetina z nich. **Vlastnictví nemovitosti se taktéž pojí s vyšší životní spokojeností a vzděláním.** Bezdětní s vysokoškolským nebo vyšším odborným vzděláním vlastní nemovitost častěji než ti s nižším vzděláním. **Podíl vlastníků jedné či více nemovitostí se zvyšuje také s měsíčním příjmem.** To platí jak pro osobní příjem respondenta, tak pro společný příjem domácnosti (u bezdětných žijících s partnerem).

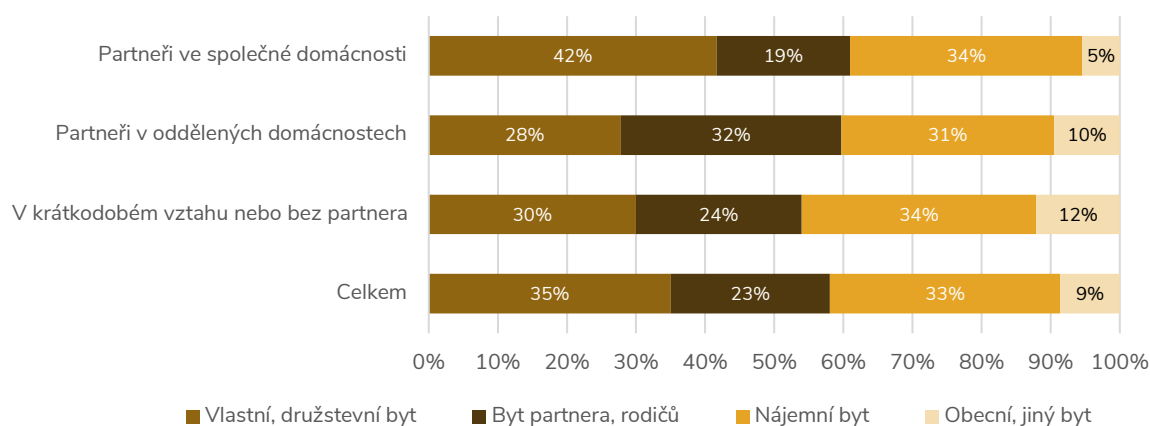
Po zahrnutí základních sociodemografických a ekonomických charakteristik bezdětných do jednoho modelu se ukázalo, že pouze sociálně-ekonomické postavení respondenta nehraje při kontrole ostatních proměnných žádnou roli a jeho vliv na vlastnictví nemovitosti je proto zprostředkovaný. **Naopak jako silné prediktory se ukázaly věk, typ partnerství a příjem.** Bezdětní ve věku 35–44 let mají více než dvojnásobnou šanci na vlastnictví nemovitosti oproti mladším. Zásadní je rovněž sdílená domácnost, jelikož lidé bez partnera nebo žijící odděleně vykazují o polovinu nižší šanci na vlastnictví nemovitosti. Zajímavý je vliv vzdělání, který je přítomný i při zahrnutí výše příjmu. Lidé s maturitou a vyšším vzděláním mají šanci na vlastnictví nemovitosti oproti těm se základním vzděláním přibližně 1,7krát vyšší. Z hlediska příjmové situace je šance (spolu)vlastnit nemovitost 2,5krát vyšší s osobním příjmem od 40 do 50 tisíc korun (v porovnání s příjmem do 20 tisíc korun) a 2,7krát vyšší s příjmem nad 50 tisíc korun. Ženy mají o 20 % nižší šanci na vlastnictví nemovitosti než muži.

S častějším vlastnictvím nemovitosti je spojeno také častější čerpání hypotéky nebo obdobného úvěru na bydlení. Mezi partnerskými páry, které spolu v době výzkumu byly pět a méně let, mělo

sjednanou hypotéku 25 %, u dlouhodobějších vztahů tento podíl vzrůstá na 33 % (v kategorii 6 až 10 let), respektive na 35 % u partnerství trvajících déle než 10 let. **Podíl bezdětných zatížených hypotékou se zvyšuje i s jejich rostoucím osobním příjmem**, přičemž nejvýraznější je tento trend u osob s nejvyššími příjmy (nad 50 tisíc korun), kde úvěr využívá 37 % bezdětných nebo jejich partnerů. Naopak u nízkopříjmových respondentů (pod 20 tisíc korun) je podíl hypoték minimální (pod 10 %). V posledním roce se zhruba 7 % bezdětných splácejícím hypotéku stalo, že nejméně jednou nemohli zaplatit její splátku. Pokud měli k hypotéce sjednanou i nějakou další půjčku (za jiným než bytovým účelem), schopnost splácet se ještě zhoršila. Problém se splácením svých závazků měl každý sedmý (14 %) z této skupiny.

Vlastní nemovitost mezi osobami bez dětí využívá k bydlení 81 % jejich majitelů. Ve zbylých případech nemovitost sloužila pro komerční pronájem, bydlení pro někoho z rodiny nebo přátel či zůstává prázdná. Bezdětní, kteří nežili ve vlastním bytě či domě, nejčastěji žili v nájemním bytě, v bytě partnera nebo rodičů nebo v obecním či jiném bytě (graf č. 8.1). **Pro partnery žijící ve společné domácnosti je typičtější bydlení ve vlastním bytě (42 %).** Naopak u párů, které sice udržují dlouhodobý vztah, ale bydlí v oddělených domácnostech, je vlastníků nejméně (28 %), nejčastěji oproti ostatním žijí v bytě partnera nebo rodičů (32 %). Podíl respondentů žijících v nájemním bytě se v závislosti na typu partnerského soužití neliší a je zhruba třetinový.

Graf č. 8.1 Právní forma bydlení bezdětných podle typu partnerského soužití (v %)

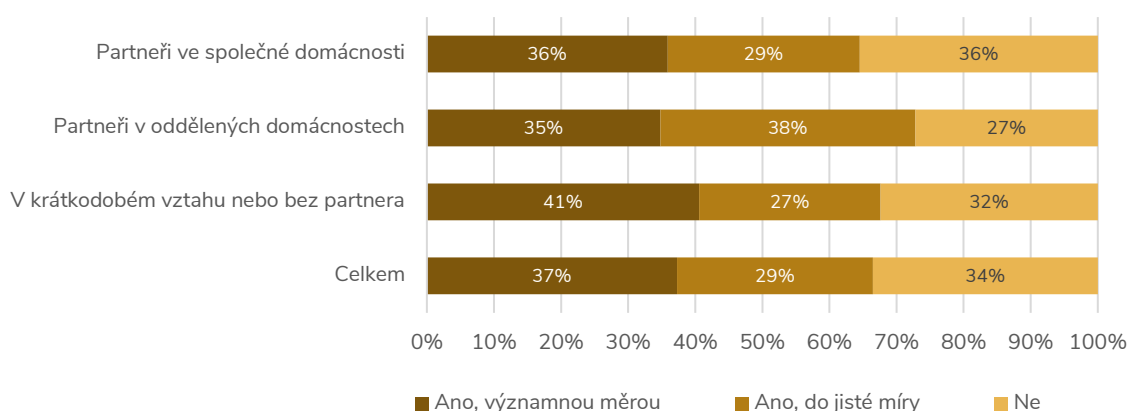

Zdroj: *Bezdětní 2025*

Při pořizování vlastního bydlení hraje podstatnou roli pomoc širší rodiny. **Dvě třetiny bezdětných vlastníků nemovitost uvedly, že jim se získáním nemovitosti do osobního vlastnictví pomohl někdo z rodiny** respondenta či partnera (např. finančním příspěvkem, přenecháním, odkázáním atp.), za významnou pomoc to označilo 37 % respondentů, do jisté míry to pomohlo 29 %.

Odhlédneme-li od toho, že na získání nemovitosti respondentem se mohla podílet i širší rodina jeho případného partnera, tak pomoc od rodiny získali častěji muži (71 %) oproti ženám (62 %), mladší bezdětní ve věku 25 až 34 let (70 %) oproti těm starším (63 %) a spíše bezdětní s vysokoškolským nebo vyšším odborným vzděláním (74 %) než středoškoláci s maturitou (62 %) a lidé bez maturity (61 %). Pomoc nejčastěji obdrželi lidé, kteří s partnerem nežijí ve společné domácnosti (73 %), ale tento vyšší podíl se neukázal jako statisticky významně rozdílný od míry pomoci bezdětným v jiném partnerském uspořádání (graf č. 8.2). **Zatímco rodinná finanční pomoc s pořízením nemovitosti nesouvisí s výší osobního příjmu respondenta** (ti, kteří vydělávají nejméně, obdrželi pomoc ve stejné míře jako ti, kteří vydělávají průměrně nebo nejvíce), **s příjmem obou partnerů ve společné domácnosti již ano**. Partneři s nejvyšším příjmem (80 tisíc a více korun) obdrželi pomoc „jen“ ve 47 % případů, kdežto u partnerů s nižším příjmem to byly přibližně dvě třetiny.

Graf č. 8.2 Finanční pomoc rodiny při získání bytu podle typu partnerského soužití (v %)

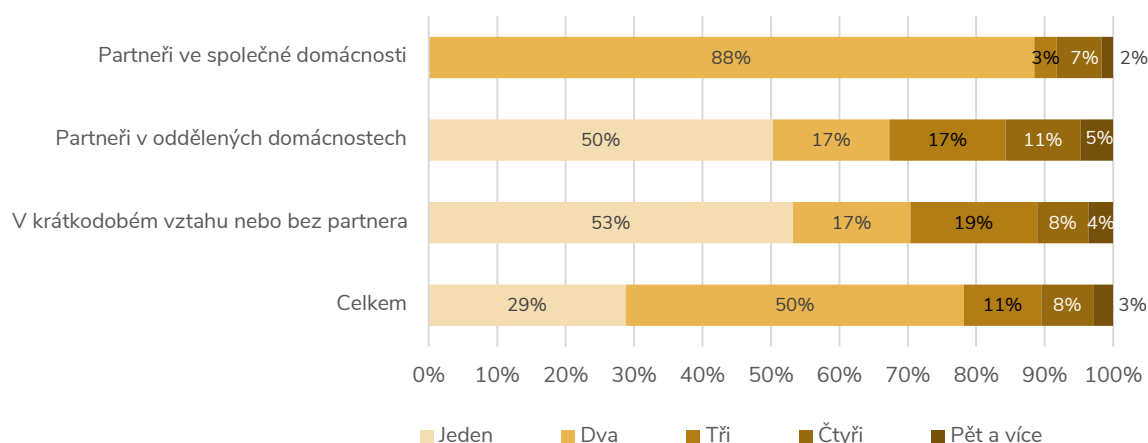

Zdroj: *Bezdětní 2025*

Bezdětní byli dotazováni na to, kdo s nimi (kromě případného partnera) bydlí ve společné domácnosti a jaký je celkový počet členů domácnosti, ve které žijí. **S nikým dalším (tedy sami nebo v páru) žilo 69 % z nich**. Zbýlí bezdětní sdíleli bydlení i s jinými osobami: **21 % s rodiči**, 5 % s rodiči a zároveň dalšími příbuznými či přáteli a 5 % pouze s přáteli nebo jinými příbuznými. **Výše osobního příjmu je důležitým faktorem ovlivňujícím schopnost osamostatnit se od původní rodiny**. Zatímco u respondentů s čistým příjmem nad 40 tisíc korun žilo v nezávislé domácnosti (samo nebo s partnerem) téměř 80 % osob, u lidí s příjmem pod 20 tisíc korun to byla méně než polovina. Bezdětní s nejnižšími příjmy do 20 tisíc korun častěji bydleli s rodiči, případně s jinými osobami, a se svým bydlením byli nejméně spokojeni. **Polovina bezdětných žila ve dvoučlenné domácnosti**. Druhou nejpočetnější skupinou byly jednočlenné domácnosti, tedy osoby žijící zcela samy (29 %). Ve tříčlenných domácnostech žilo přibližně 11 % bezdětných, ve čtyřčlenných 8 % a v pěti nebo vícečlenných 3 % (graf č. 8.3). Lidé v krátkodobém vztahu nebo bez partnera a lidé s partnerem

žijícím v oddělené domácnosti se od sebe v počtu členů domácnosti nelišili. Polovina z nich bydlela sama. Takřka po jedné pětina žili ve dvou- a tříčlenných domácnostech, výjimečné ale v jejich případě nebyly ani domácnosti s více členy. **Partneři ve společné domácnosti v naprosté většině případů žili sami ve dvou (88 %).** S rostoucím věkem bezdětných výrazně přibývá samostatného bydlení. Zatímco u mladší věkové skupiny tvořili jednočlenné domácnosti 22 %, u starších respondentů (35 až 44 let) to bylo 41 %. To úzce souvisí s jejich partnerským uspořádáním. U single osob bez partnera a respondentů majících partnera žijícího v oddělené domácnosti narůstá podíl **jednočlenných domácností**, zatímco u sestěhovaných párů se s věkem upevňuje model **dvoučlenného soužití**.

Graf č. 8.3 Celkový počet členů domácnosti podle typu partnerského soužití (v %)

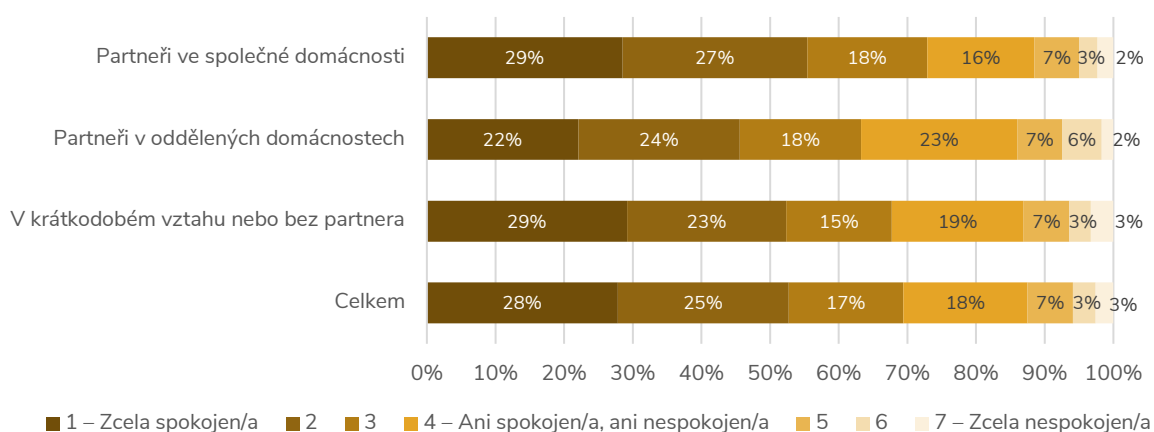

Zdroj: Bezdětní 2025

Spokojenost s bydlením pozitivně koreluje s celkovou životní spokojeností – celková spokojenost se zvyšuje společně se spokojeností s bydlením. **Se svým stávajícím bydlením bylo spíše spokojeno 70 % bezdětných**, dalších 17 % vyjádřilo neutrální postoj (ani spokojen, ani nespokojen) a téměř 13 % bylo s bydlením spíše nespokojeno (graf č. 8.4). Spokojenost s bydlením souvisí s právní formou užívání bytu. **Spokojeni se svým bydlením byli spíše ti, kteří žijí ve vlastním nebo družstevním bytě.** Naopak bezdětní žijící v nájemním a obecním bytě nebo v bytě partnera/rodičů hodnotili své bydlení častěji neutrálně, anebo i negativně. **Větší spokojenost s bydlením uváděli ti, kteří bydlí s partnerem nebo partnerkou ve společné domácnosti (74 %)** oproti těm žijícím v oddělených domácnostech (64 %) i těm bez partnera či v krátkodobém vztahu (67 %; graf č. 8.4). Subjektivní vnímání kvality bydlení se u bezdětných liší v závislosti na dosaženém vzdělání. **Nejvyšší míru spokojenosti vykazují lidé s vysokoškolským vzděláním (73 %)**, zatímco u respondentů bez maturity je tento podíl o necelých deset procentních bodů nižší (64 %). Lidé s nejnižším vzděláním (ZŠ a středoškolské bez maturity) častěji volili neutrální postoj (23 %). Podíl nespokojených zůstává

napříč všemi vzdělanostními skupinami srovnatelný a pohybuje se kolem 12 až 13 %. Čím vyšší byl osobní příjem respondenta nebo příjem jeho domácnosti (bydlel-li s partnerem), tím spíše byl s bydlením celkově spokojen. To do jisté míry souvisí s ekonomickým postavením, i když ne zcela jednoznačně. Nejvíce spokojeni se svým bydlením byli sice ekonomicky činní, ale také invalidní důchodci společně se studenty. Naopak nezaměstnaní, lidé v domácnosti či pečující osoby sdíleli častěji spíše nespokojenost s bydlením nebo neutrální postoj.

Graf č. 8.4 Spokojenost se stávajícím bydlením podle typu partnerského soužití (v %)

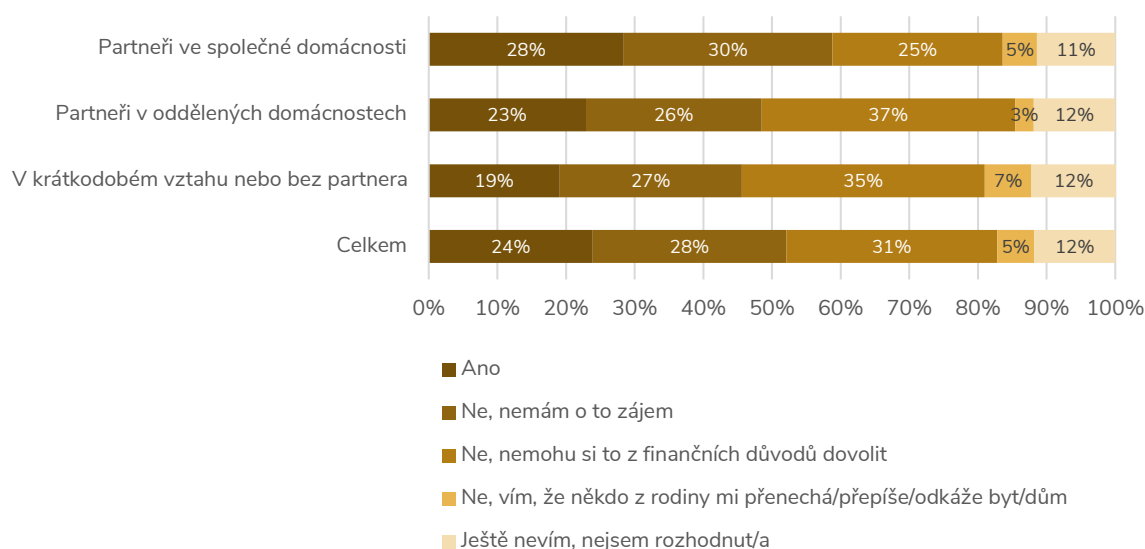

Zdroj: Bezdětní 2025

Dalším sledovaným aspektem jsou aspirace na vlastnické bydlení. Bezdětní byli dotazováni, zda v následujících třech letech vážně uvažují o pořízení (jiného) bytu či domu do osobního vlastnictví. **Kladně odpovědělo 24 % bezdětných, záporně 64 %** a 12 % nebylo ještě rozhodnuto. Mezi zamítavými odpověďmi bylo ještě možné rozlišit tři varianty: nejčastěji (31 % z celku) bezdětní pociťovali finanční nedostupnost vlastního bydlení, dalších 28 % uvedlo, že nemá zájem si ho pořídit, a 5 % vědělo, že jim někdo z rodiny byt nebo dům přenechá, odkáže. O pořízení bytu měli nejčastěji zájem nájemníci (30 %), kteří ale zároveň nejčastěji uváděli, že si jeho koupí z finančních důvodů nemohou dovolit (38 %). **Nejmenší zájem o další vlastní nemovitost měli podle očekávání ti, kteří již ve vlastním bytě žijí (48 %).** Pokud žili v bytě partnera nebo rodičů, ve větší míře oproti ostatním spoléhali na to, že jim někdo z rodiny byt přenechá (11 %). **Mladší bezdětní (do 34 let) mají o pořízení bytu větší zájem (28 %) než ti starší (17 %),** kteří již často ve vlastním bydlení žijí. Úvahy o koupi bytu souvisí také s životní spokojeností. Bezdětní, kteří jsou se svým životem spokojeni, ve větší míře nemají zájem pořídit si vlastní byt/dům. Nespokojení se svým životem zase častěji uvádějí, že na jeho koupí finančně nedosáhnou. Z hlediska dosaženého vzdělání se mírně vydělují vysokoškoláci, z nichž pořízení **nemovitosti vážně zvažuje 28 %,** což je více než u bezdětných s maturitním vzděláním (24 %). U osob bez maturity je tento záměr nejnížší (19 %) a jejich

rozhodování je **primárně determinováno finanční nedostupností**. Nemožnost dovolit si koupi bytu z finančních důvodů deklaruje 36 % respondentů bez maturity oproti 27 % vysokoškoláků. Nezáměr o vlastnictví nemovitosti jako takové je u všech vzdělanostních skupin srovnatelný a pohybuje se pod hranicí 30 %. Je zřejmé, že finanční situace hraje v této otázce vcelku zásadní roli. Proto není překvapivé, že **o koupi bytu nejčastěji uvažují ti s nejvyššími příjmy (50 tisíc a více korun)**. U nízkopříjmových skupin je situace opačná. Hlavním faktorem, který jim brání v pořízení nemovitosti, je **finanční nedostupnost**, kterou uvádí téměř polovina osob s příjmem do 20 tisíc korun. Zajímavým zjištěním ale zároveň je, že **respondenti s vyššími příjmy častěji deklarují prostý nezáměr o koupi nemovitosti** (přes 34 %), což může souviset s jejich vyšší spokojeností se stávajícím, například i nájemním bydlením. Specifickou skupinu tvoří respondenti s nejnižšími osobními příjmy (do 10 tisíc korun), kteří ve srovnání s ostatními častěji spoléhají na budoucí mezigenerační transfer nemovitosti v rámci rodiny (15 %). Rozdíly lze vysledovat i podle typu partnerského soužití (graf č. 8.5). **Nejvyšší ambice k pořízení vlastního bydlení mají bezdětní žijící v páru ve společné domácnosti (28 %)**, u nichž se zároveň projevuje **nejnižší míra finanční bariéry (25 %)**. Naopak u osob bez partnera nebo u párů žijících v oddělených domácnostech je zájem o koupi nemovitosti nižší (19 %, resp. 23 %), což je doprovázeno výrazně vyšší mírou finanční nedostupnosti, která u těchto skupin přesahuje 35 %. Partneři žijící ve společné domácnosti taktéž v nejvyšší míře nemají o pořízení nemovitosti zájem, jelikož častěji již žijí ve svém vlastním bytě či domě.

Graf č. 8.5 Úvahy o pořízení bytu v následujících třech letech podle typu partnerského soužití (v %)

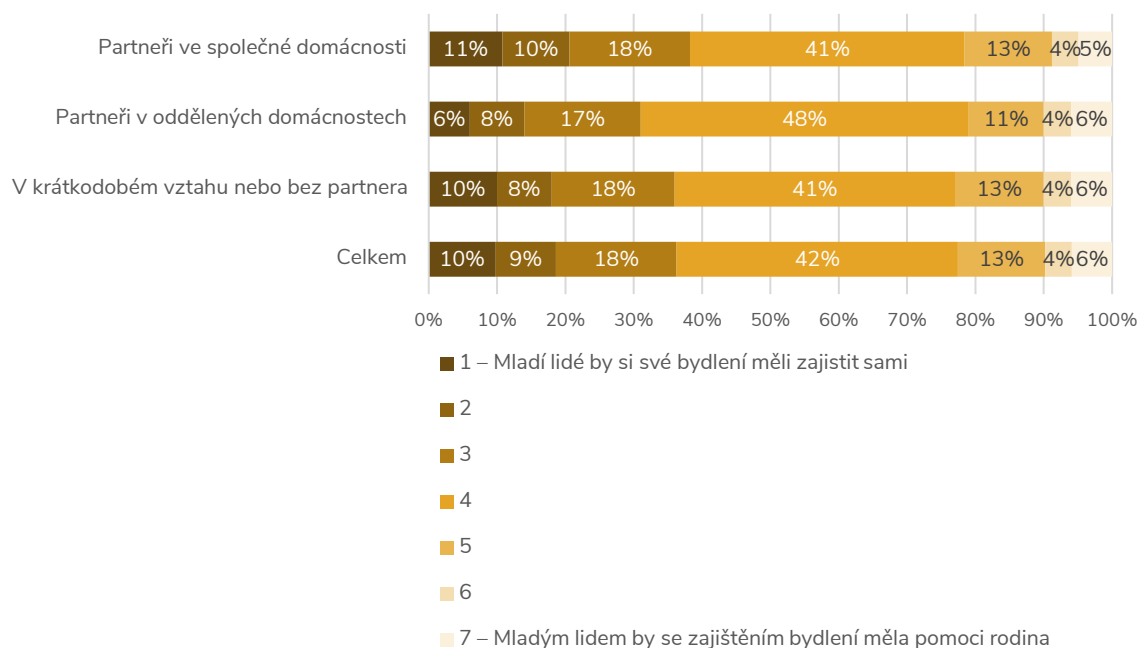
Zdroj: Bezdětní 2025

Bezdětní, kteří uvažují o koupi vlastního bydlení (24 %), odpovídali dále na to, zda počítají s tím, že jim se získáním bytu pomůže někdo z blízkých, ať už se jedná o rodiče, partnerovi rodiče, prarodiče atp. **S touto pomocí počítá 41 %** z nich, přičemž většina ale neočekává významnou podporu (29 % oproti 12 %, kteří počítají s podstatnou pomocí). **Finanční pomoc od někoho blízkého předpokládají spíše mladší do 34 let (45 %) než ti starší (32 %).** Očekávaná pomoc je přitom shodná u všech typů partnerských situací a neliší se ani vzhledem k výši osobního příjmu, respektive příjmu domácnosti u bezdětných žijících s partnerem.

Na zajištění bydlení pro mladé se mohou podílet různé subjekty, tedy nejen oni sami, jejich blízcí, ale také stát, přičemž míra jejich zapojení může být dosti rozmanitá. Bezdětní tak v dotazníkovém šetření hodnotili míru odpovědnosti za zajištění vlastního bydlení ve dvou rovinách. V první otázce měli vybrat číslíci mezi jedničkou a sedmičkou podle toho, nakolik by si mladí lidé měli zajistit bydlení sami (1) a nakolik by jim s tím měla pomoci rodina (7), ve druhé pak porovnávali opět vlastní snahu (1) a pomoc s bydlením ze strany státu (7). Pokud jde o první rovinu, tak **36 % zastávalo názor, že by si mladí lidé spíše měli bydlení zajistit sami** (odpovědi 1 až 3), než že by jim spíše měla pomoci rodina (odpovědi 5 až 7; 22 %). Nejčastěji (42 %) přitom souhlasili s oběma názory tak napůl. **Muži (39 %) oproti ženám (34 %) častěji kladli důraz na vlastní aktivitu mladých lidí, ženy častěji volily variantu tak napůl.** Názor na roli těchto subjektů při zajištění bydlení se také liší podle sociálně-ekonomického postavení, výše příjmů a životní spokojenosti. Zaměstnanci a OSVČ častěji zastávali názor, že oni sami by si měli zajistit bydlení. Naopak studenti a invalidní důchodci se ve větší míře vyjadřovali, že by s bydlením měla pomoci rodina. **S rostoucím příjmem respondenta rostl souhlas s názorem, že bydlení by si měl zajistit každý sám,** a naopak klesal příklon k větší roli širší rodiny. V případě kombinovaného příjmu partnerů žijících ve společné domácnosti se tato souvislost nepotvrdila (jako statisticky významná). Pomoc od rodiny očekávají dále spíše ti, kteří jsou se svým životem spíše nespokojeni. Naopak ti spokojení se životem si častěji myslí, že by si měli mladí lidé zajistit bydlení sami. **Partneři žijící ve společné domácnosti a lidé v krátkodobém vztahu nebo bez partnera častěji uváděli, že by si mladí lidé měli zajistit bydlení sami** (graf č. 8.6). Bezdětní žijící s partnerem v oddělených domácnostech častěji volili možnost tak napůl.

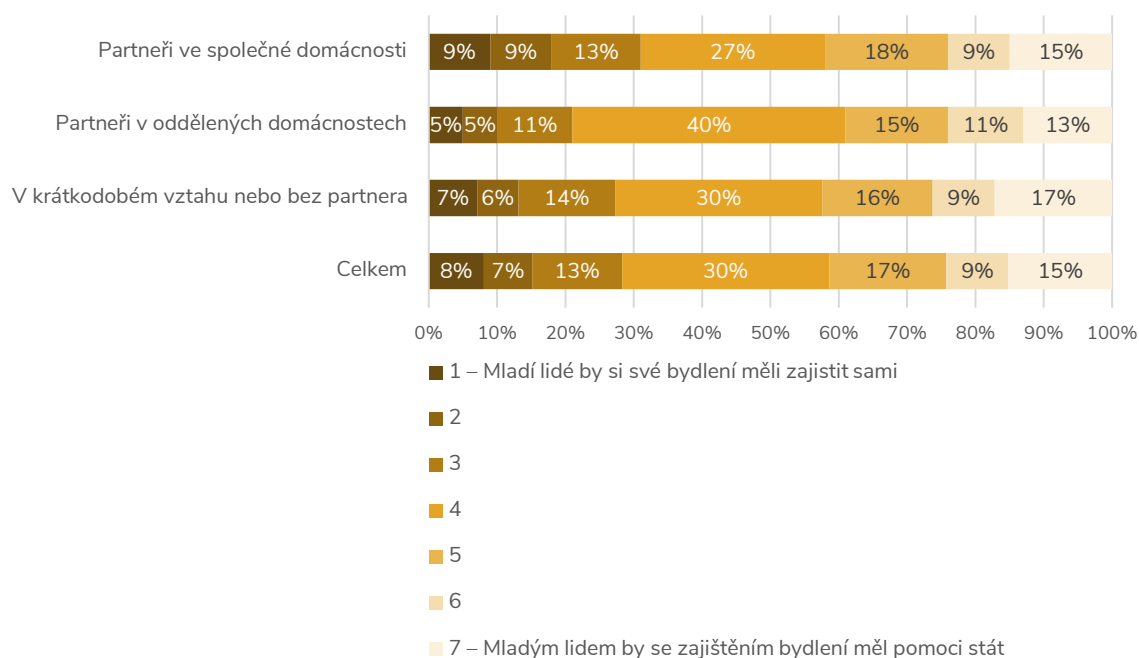
Ve druhé rovině, tedy zohledňující míru státní pomoci, je situace odlišná. Názor, že by si mladí lidé měli zajistit bydlení spíše sami, zastávalo souhrnně „pouze“ 28 % bezdětných. **Naopak 42 % si myslelo, že by mladým lidem měl pomoci spíše stát,** a 30 % souhlasilo s oběma názory napůl. **Téměř každý třetí žijící s partnerem ve společné domácnosti se domníval, že zajištění bydlení by mladí lidé měli zvládnout spíše vlastními silami** (u lidí v krátkodobém vztahu nebo bez partnera to byl přibližně každý čtvrtý a u partnerů žijících v oddělených domácnostech každý pátý) (graf č. 8.7). K tomu, že by mladým lidem se zajištěním bydlení měl pomoci spíše stát, se přikláněli častěji ženy (44 %) než muži (39 %), studenti nebo invalidní důchodci (54 %) než ekonomicky aktivní (41 %), a také ti, kteří jsou se svým životem spíše nespokojeni (53 %) než ti spokojení (40 %). I zde platí, že s názorem o individuální odpovědnosti ohledně zajištění svého bydlení souhlasí spíše ti s vyššími příjmy a v kombinovaném partnerském příjmu tato souvislost mizí. **Obě roviny proto spolu silně souvisí. Ti, kteří zastávají názor, že by se zajištěním bydlení měla pomoci rodina, zpravidla očekávají pomoc i ze strany státu, a naopak.**

Graf č. 8.6 Kdo by se měl podílet na zajištění bydlení podle typu partnerského soužití (v %)

Zdroj: Bezdětní 2025

Graf č. 8.7 Kdo by se měl podílet na zajištění bydlení podle typu partnerského soužití (v %)

Zdroj: Bezdětní 2025

9. Hodnocení opatření rodinné politiky bezdětnými

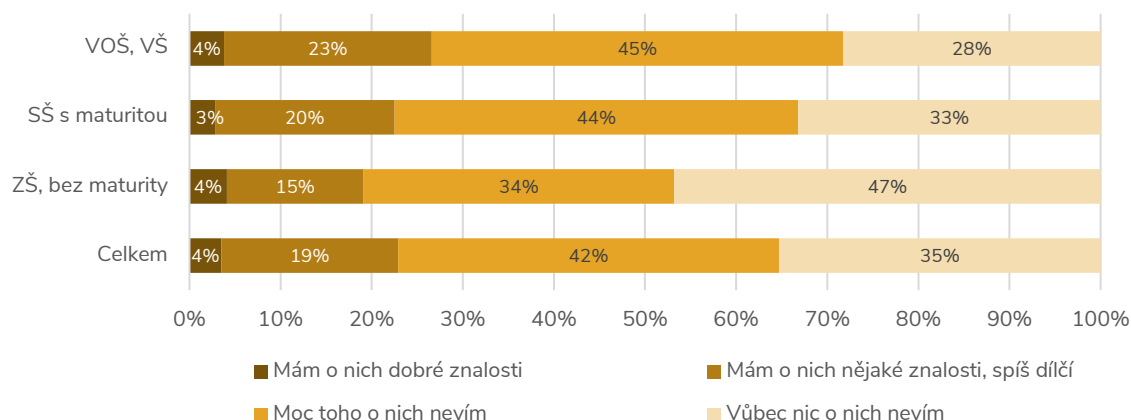
Martin Šíma, Filip Šilhan, Sylva Höhne

9.1 Povědomí o rodinné politice a názory na její zacílení

Cílem státní rodinné politiky je na jedné straně podpora rodin s dětmi, na straně druhé vytváření podmínek umožňujících skloubení rodinných a pracovních závazků rodičů. Hlavním záměrem je přitom ekonomická stabilita rodin a zabezpečení jejich funkcí a zajištění potřeb dětí v rodině. Dílčí měrou mohou opatření rodinné politiky působit na reprodukční plány, a to nejen u rodičů, ale také u bezdětných. Tato kapitola pojednává o tom, jaká je podle výzkumu „*Bezdětní 2025*“ úroveň informovanosti o opatřeních rodinné politiky, jaké jsou názory na to, na jaké typy rodin by měl stát směřovat finanční podpora, a jaké jsou preference konkrétních forem pomoci při rozhodování o rodičovství. Závěrem je sledováno, jak mohou vybraná opatření rodinné politiky ovlivňovat realizaci rodičovských plánů bezdětných. Nutno dodat, že tato opatření působí v kombinaci s dalšími okolnostmi jejich života, jak ukazují zjištění v 7. kapitole.

Ukazuje se, že bezdětní nemají příliš velké znalosti ohledně existujících opatření rodinné politiky pro rodiny s dětmi. **Třetina (35 %) přiznala, že o nich neví vůbec nic, a další dvě pětiny (42 %) o nich mají jen velmi malé povědomí.** Alespoň dílčí znalosti uvedla pětina a dobré znalosti pouze 4 % bezdětných. Úroveň znalostí o rodinné politice se liší především v závislosti na vzdělání a osobním příjmu respondenta. **Téměř polovina lidí bez maturitního vzdělání přiznala, že má v tomto ohledu nulové znalosti,** mezi vysokoškoláky to byla přibližně jen čtvrtina (graf č. 9.1). Bezdětní s vysokoškolským diplomem častěji oproti ostatním uvedli, že o opatřeních rodinné politiky mnoho neví (45 %) nebo je znají alespoň dílčím způsobem (23 %). V návaznosti na tyto odlišnosti se dílčí rozdíly v povědomí bezdětných o existujících nástrojích rodinné politiky prokázaly ještě v souvislosti s jejich příjmovou situací. **S rostoucím osobním příjmem klesal podíl těch, kteří o rodinné politice nevědí vůbec nic** (ze 39 % u nejnižší příjmové skupiny do 20 tisíc korun na 28 % u těch s příjmem nad 50 tisíc korun čistého měsíčně). Ačkoliv je rodinná politika tradičně spojována primárně s ženskou rolí v péči o děti, byli to právě **muži, kteří častěji deklarovali alespoň dílčí znalosti existujících opatření** (25 % mužů oproti 21 % žen). Naopak rozdíl ve znalostech se nediferencoval podle typu partnerského vztahu, věku ani sociálně-ekonomického postavení respondenta. Z výsledků je zřejmé, že stávající podpůrná opatření pro rodiny s dětmi stojí mezi bezdětnými (zatím) spíše na okraji pozornosti. Čím více však připouští vlastní rodičovství, tím více se o ně zajímají. Pokud si přejí mít dítě do tří let, ve vyšší míře v porovnání s ostatními již nějaké dílčí znalosti o rodinné politice mají (23 %). Mezi těmi, kteří by své rodičovství odložili na pozdější dobu, byla téměř polovina (48 %) těch, kteří skoro nic o nastavení podpory rodin s dětmi zatím neví. Nulové znalosti o rodinné politice pak nejčastěji zmiňovali bezdětní, kteří děti mít vůbec nechtějí (46 %) a kteří o nich zatím ani nepřemýšlejí (44 %).

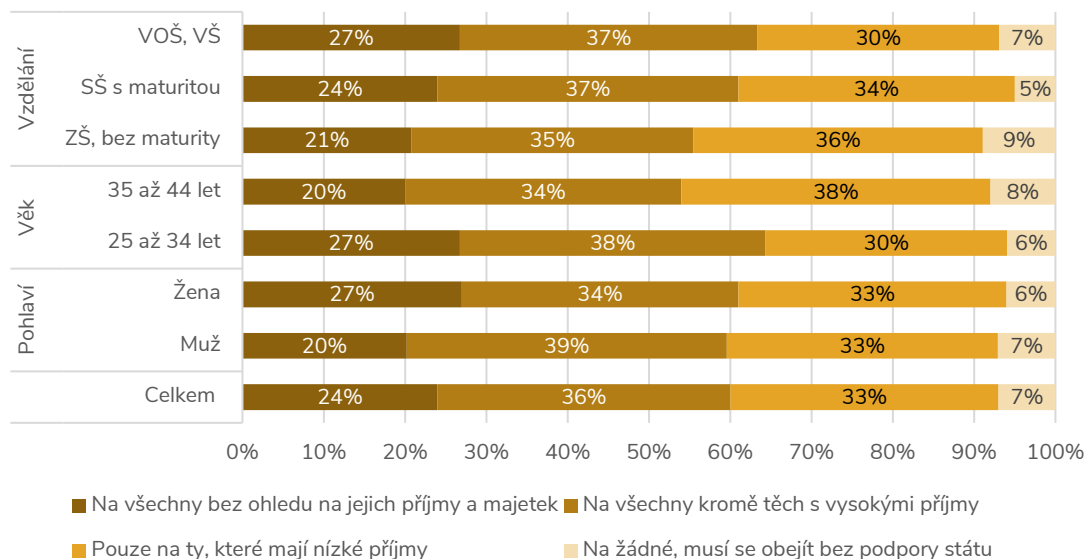
Graf č. 9.1 Znalosti ohledně opatření rodinné politiky podle vzdělání respondenta (v %)

Zdroj: Bezdětní 2025

Důležitou dimenzí postojů k rodinné politice je otázka adresnosti státní pomoci, tedy zda má být finanční podpora poskytována plošně všem rodinám, nebo cíleně pouze vybraným skupinám na základě jejich ekonomické situace. **Téměř čtvrtina (24 %) se domnívala, že stát by měl směřovat podporu na všechny rodiny bez ohledu na jejich příjmy a majetek, a naopak 7 % je pro to, aby stát finančně nepodporoval žádné rodiny. Většina však zastávala názor mezi těmito krajními póly.** Třetina by vyhradila finanční podporu pouze pro nízkopříjmové rodiny a podobně velký podíl pro všechny rodiny kromě těch s vysokými příjmy (graf č. 9.2).

Názor na finanční podporu rodin se liší podle vzdělání, věku a pohlaví bezdětných. **Ženy byly častěji pro podporu všech rodin nezávisle na výši příjmu či majetku, zatímco muži by finanční podporu častěji nepřiznali rodinám s vysokými příjmy.** S věkem respondenta se zvyšovala preference adresnosti státní podpory. Starší bezdětní ve věku 35 až 44 let se více přikláněli k názoru, že podporu by měly obdržet pouze nízkopříjmové rodiny, ale také že by ji neměly obdržet rodiny žádné. Naopak mladší bezdětní (25 až 34 let) byli častěji pro finanční podporu všech rodin. **Respondenti s vysokoškolským vzděláním vykazovali vyšší příklon k univerzální podpoře pro všechny rodiny** a zároveň nejvíce odmítali model cílený výhradně na nízkopříjmové rodiny. Naopak lidé s nejnižším vzděláním bez maturity častěji odmítali univerzální model podpory a jejich postoje jsou více polarizované. Vyjadřovali totiž nejvyšší míru nesouhlasu s jakoukoli státní podporou, ale zároveň se mírně častěji přikláněli k selektivní pomoci cílené pouze na nízkopříjmové rodiny. Zajímavé je, že se rozdíl neprojevuje v souvislosti s osobním příjmem, respektive s příjmem domácnosti u těch, kteří žijí s partnerem, dále se socioekonomickým statutem respondenta ani typem partnerského soužití. Do postojů k cílenosti opatření rodinné politiky se do jisté míry promítají rodičovské aspirace bezdětných. Ti, kteří by se chtěli stát rodiči během tří let, by více (27 %) upřednostnili plošnou podporu rodin s dětmi. Na druhou stranu zastánci trvalé bezdětnosti častěji (11 %) vyznávali názor, že rodiny by se měly obejít bez podpory státu.

Graf č. 9.2 **Názor na finanční podporu státu rodinám podle vzdělání, věku a pohlaví respondenta (v %)**Zdroj: *Bezdětní 2025*

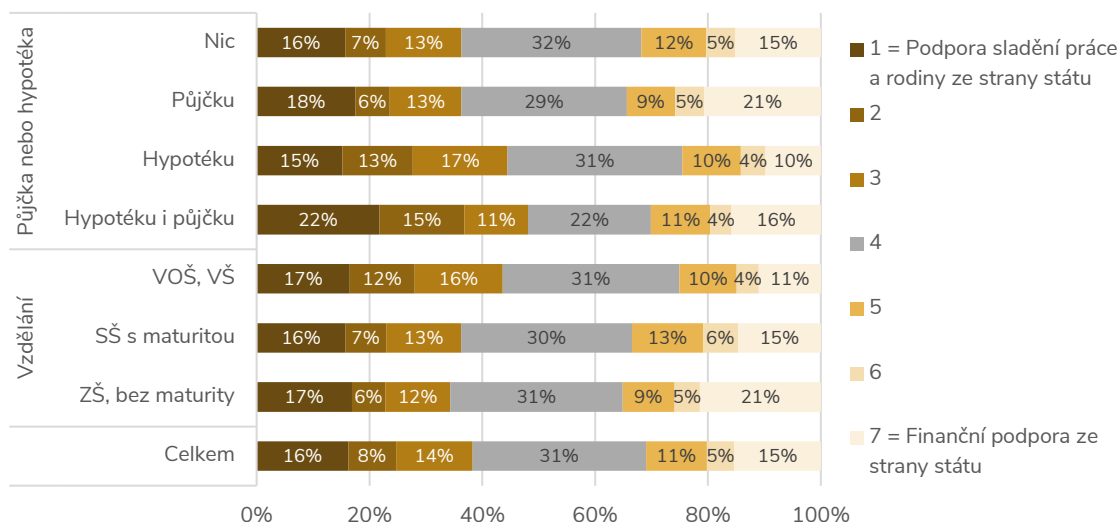
Kromě celkového zaměření státní pomoci rodinám s dětmi měli bezdětní respondenti posoudit, jakou podobu by měla mít podpora ze strany státu, která by jim přišla důležitější při rozhodování mít dítě. Na sedmibodové škále volili preferovanou formu podpory ze strany státu při rozhodnutí stát se rodičem, kde 1 znamenala výlučnou podporu sladění práce a rodiny a 7 představovala jednoznačnou preferenci finanční podpory. Rozložení jejich odpovědí na celé škále bylo vcelku vyrovnané. **Mírně častěji (38 %) se bezdětní přikláněli k podpoře sladění práce a rodiny** (hodnoty 1 až 3) než k preferenci finanční podpory (31 %, hodnoty 5 až 7). Rovnoměrnou podporu ve formě obou těchto politik by si přála zbylá třetina (31 %).

Preferovaná forma podpory ukázala souvislost s dosaženým vzděláním respondenta. Vysokoškoláci se přikláněli spíše k podpoře **sladění práce a rodiny (45 %)**, zatímco lidé **bez maturity** častěji upřednostňovali **finanční podporu (35 %)** (graf č. 9.3). Formu podpory diferencuje také jejich osobní příjem, který je provázaný se vzděláním, a proto **s rostoucím výdělkem dochází k odklonu od přímé finanční pomoci směrem k opatřením na sladění práce a rodiny**. Zatímco u respondentů s nejvyššími příjmy (nad 50 tisíc korun) preferovalo podporu služeb a nástrojů pro „work-life balance“ 49 % z nich a přímá finanční podpora v této skupině byla nejméně populární (24 %), u nízkopříjmových skupin byl trend opačný. Bezdětní s příjmem do 20 tisíc korun měli nižší zájem o sladování práce a rodiny a častěji se klonili k přímé finanční podpoře. Na preference podpory má vliv také to, zda má respondent, případně spolubydlící partner, hypotéku nebo půjčku. **Téměř každý druhý, který byl zatížen hypotékou i půjčkou, dával přednost spíše sladění práce a rodiny**, což je výrazně více než u bezdětných, kteří sjednanou hypotéku ani půjčku neměli (36 %). Tento

trend by mohl být vysvětlen skrze nutnost zachování kariérní kontinuity. Lidé s vyššími fixními výdaji si nemohou dovolit dlouhodobý výpadek příjmu, a proto pro ně budoucí dostupnost služeb péče o děti a flexibilních úvazků představuje vyšší prioritu než jednorázové finanční příspěvky od státu.

Lidé, kteří neměli žádné povědomí ohledně opatření rodinné politiky pro rodiny s dětmi, častěji preferovali finanční podporu ze strany státu. **Naopak větší preference nástrojů podporujících sladování byla spojena s dobrými, nebo alespoň dílčími znalostmi rodinné politiky.** Vlastní reprodukční strategie bezdětných ovlivňovaly jejich názor na preferovanou formu státní podpory spíše slabě. Pokud by chtěli mít dítě do tří let, v nejvyšší míře (19 %) v porovnání s ostatními zvolili krajní bod škály reprezentující finanční podporu. Peněžité pomoci mírně stranili také ti, kteří by dítě chtěli až v delším časovém horizontu. V případě, že vlastní rodičovství není pro bezdětné aktuálním tématem a zatím o něm nepřemýšlejí, na sedmibodové škále volili nejčastěji (37 %) střední bod kombinující oba typy státní podpory.

Graf č. 9.3 Preferovaná forma podpory od státu při rozhodnutí stát se rodičem podle vzdělání respondenta a existence půjček (v %)

Zdroj: *Bezdětní 2025*

9.2 Vliv vybraných opatření rodinné politiky na rodičovské plány

Dosavadní analýzy naznačují, že opatření rodinné politiky mohou do určité míry ovlivňovat rozhodování mladých lidí o rodičovství. S cílem lépe porozumět tomu, jak mohou různé kombinace institucionálních podmínek toto rozhodování ovlivňovat, byl ve výzkumu „*Bezdětní 2025*“ využit **experiment s modelovými scénáři** (factorial survey experiment). Podobný inovativní přístup uplatnili například Guetto et al. (2023), kteří se zaměřili na Itálii, jež patří mezi země s dlouhodobě kriticky

nízkou úhrnnou plodností (blíže v 1. kapitole). Soustředili se na tři klíčové pilíře, a to peněžitě dávky na děti, služby péče o děti a schémata rodičovské dovolené. Jejich cílem bylo skrze odhadovanou plodnost fiktivního páru identifikovat, které z těchto aspektů rodinné politiky jsou vnímány jako podstatné pro rozhodování o založení nebo rozšíření rodiny. Jejich metodologický přístup byl inspirací pro zařazení podobně pojatého bloku do dotazníkového šetření „*Bezdětní 2025*“. V souladu s italskou analýzou byla zvolena strategie, kdy respondenti v experimentu neuváděli své vlastní záměry, ale hodnotili pravděpodobnost založení rodiny fiktivním párem. Toto pojetí pomáhá snížit zkreslení a umožňuje respondentům posuzovat hypotetické situace, do kterých by pro ně mohlo být obtížné se vžít.

Zvoleny byly tři základní nástroje úzce související s ranou fází rodičovství. V první řadě se jednalo o **výši rodičovského příspěvku vázanou na předchozí příjem rodiče a délku jeho možného pobírání**. Byly specifikovány čtyři různé možnosti, které variovaly právě délku čerpání rodičovského příspěvku a jeho výši, a sice na principu čím vyšší míra náhrady, tím kratší doba pobírání. Výchozí varianta přitom reflektovala stávající nastavení rodičovského příspěvku. V jedné variantě byl zahrnut i určitý bonus při vystřídání se rodičů v péči o dítě. Druhým opatřením byla **možnost práce na částečný úvazek** (po ukončení pobírání rodičovského příspěvku) a třetím **dostupnost služeb péče o předškolní děti**. Konkrétní podobu nastavení těchto tří institutů zobrazuje následující přehled.

Rodičovský příspěvek:

- ve výši přibližně **70 % dosavadního příjmu** pečujícího rodiče pobíraný do **3. narozenin** dítěte (RP1),
- ve výši přibližně **80 % dosavadního příjmu** pečujícího rodiče pobíraný do **2. narozenin** dítěte (RP2),
- ve výši přibližně **80 % dosavadního příjmu** pečujícího rodiče pobíraný do 2. narozenin dítěte, ale pokud by se rodiče kdykoli **vystřídali a alespoň 6 měsíců** by o dítě pečoval druhý rodič (s rodičovským příspěvkem ve výši přibližně 80 % svého dosavadního příjmu), mohli by jej pobírat až do **2,5 let věku** dítěte (RP3),
- ve výši přibližně **90 % dosavadního příjmu** pečujícího rodiče pobíraný do **1. narozenin** dítěte (RP4).

Práce na částečný úvazek:

- po ukončení čerpání rodičovského příspěvku by daný rodič **měl** možnost pracovat na částečný úvazek (CU1),
- po ukončení čerpání rodičovského příspěvku by daný rodič **neměl** možnost pracovat na částečný úvazek (CU0).

Služby péče o předškolní děti:

- služby péče o předškolní děti by **byly** v jeho bydlišti dostupné (SP1),
- služby péče o předškolní děti by **nebyly** v jeho bydlišti dostupné (SP0).

Kombinací **různých variant nastavení rodičovského příspěvku, ne/dostupnosti částečných úvazků a ne/dostupnosti služeb péče o předškolní děti** bylo vytvořeno celkem **16 scénářů**. S cílem nezatížit respondenty hodnocením všech těchto kombinací byly scénáře **rozděleny do čtyř bloků** (A, B, C, D),

takže každý respondent hodnotil v rámci bloku pouze čtyři scénáře. V každém bloku byly zastoupeny všechny varianty čerpání rodičovského příspěvku a ke každé z nich byla náhodně přiřazena jedna z kombinací dostupnosti, respektive nedostupnosti částečných úvazků a služeb péče o předškolní děti. Přidělení těchto kombinací probíhalo losem, stejně jako určení pořadí, v jakém se scénáře respondentům v rámci bloku zobrazovaly, přičemž toto pořadí se neměnilo. Agentura při sběru dat zajistila, že respondentům byl náhodně přiřazen jeden ze čtyř bloků scénářů tak, aby byly jednotlivé skupiny respondentů stejně velké a podobně zastoupené z hlediska vnitřní sociodemografické struktury, a tudíž byl zajištěn srovnatelný počet hodnocení jednotlivých scénářů. Strukturu jednotlivých scénářů a jejich rozdělení do bloků přehledně shrnuje tabulka č. 9.1.

Tabulka č. 9.1 Rozdělení scénářů do skupin A, B, C, D s označením identifikace scénáře

	Částečné úvazky dostupné a služby dostupné	Částečné úvazky dostupné a služby nedostupné	Částečné úvazky nedostupné a služby dostupné	Částečné úvazky nedostupné a služby nedostupné
Rodičovský příspěvek 70 % příjmu do 3 let věku dítěte	C (SC1)	B (SC3)	D (SC2)	A (SC4)
Rodičovský příspěvek 80 % příjmu do 2 let věku dítěte	B (SC5)	D (SC7)	A (SC6)	C (SC8)
Rodičovský příspěvek 80 % příjmu s prostrídáním rodičů do 2,5 let věku dítěte	A (SC9)	C (SC11)	B (SC10)	D (SC12)
Rodičovský příspěvek 90 % příjmu do 1 roku věku dítěte	D (SC13)	A (SC15)	C (SC14)	B (SC16)

Zdroj: Bezdětní 2025

Blok se scénáři byl uvozen následujícím textem: „Představíme Vám postupně 4 možné scénáře. Každý z nich popisuje hypotetický mladý pár Jakuba (30 let) a Terezy (28 let), kteří jsou partnery více než 4 roky, oba pracují a společně bydlí ve středně velkém městě. Zvažují mít dítě, a to při daném nastavení opatření rodinné politiky (rodičovského příspěvku, dostupnosti částečných úvazků a služeb péče o předškolní děti), která se v jednotlivých scénářích liší. **U každého scénáře prosím uveďte, jak pravděpodobné podle Vás je, že za daných podmínek budou mít Jakub a Tereza v nejbližších třech letech dítě. Ještě dodejme, že rodina má průměrný příjem a vlastní bydlení bez hypotéky a prarodiče budoucího dítěte žijí v dostupné vzdálenosti přibližně do hodiny cesty od nich.**

Pro ukázkou zde uvádíme příklad vybraného scénáře z dotazníku:

SC6. Po narození dítěte by jeden z rodičů přestal pracovat a pobíral by rodičovský příspěvek ve výši přibližně 80 % SVÉHO DOSAVADNÍHO PŘÍJMU, a to do 2. NAROZENIN DÍTĚTE.

Po druhých narozeninách dítěte by NEMĚL tento rodič možnost pracovat na ČÁSTEČNÝ ÚVAZEK a zároveň by SLUŽBY PÉČE o předškolní děti BYLY v jeho bydlišti dostupné.

Jak pravděpodobné podle Vás je, že Jakub a Tereza budou mít při tomto nastavení v nejbližších třech letech dítě?

1 – velmi pravděpodobné	2	3	4	5	6	7 – velmi nepravděpodobné
-------------------------	---	---	---	---	---	---------------------------

Z výsledků analýzy vyplynulo, že respondenti jednotlivé scénáře zřetelně odlišovali a že *factorial survey experiment* dobře zachytil rozdíly v tom, jak jsou různé kombinace vybraných opatření rodinné politiky spojovány s pravděpodobnostmi narození dítěte.

Metodologický vhled

Data byla nejprve převedena do takzvaného long formátu, kde byl každý respondent zahrnut čtyřikrát podle hodnocení čtyř scénářů. Četnostní zastoupení jednotlivých scénářů bylo v datech rovnoměrné. Pro hlavní analýzu byl využit lineární smíšený model (procedura MIXED v SPSS), neboť bylo nutné zohlednit závislost pozorování v rámci téhož respondenta. Dále bylo ověřováno, zda samotné rozdělení do scénářové skupiny neovlivňuje výsledky. Nejpříznivěji vycházelo průměrné hodnocení u skupiny C, nejméně u scénářů skupiny B, rozdíl průměrů byl však na úrovni 0,1. Rozdíly mezi skupinami se tedy ukázaly jako malé a nenásvědčují tomu, že by skupina sama o sobě představovala významný zdroj zkreslení dat. Mezi skupinami byla podobná i variabilita odpovědí, takže se žádná skupina výrazně neodlišovala. V úvahu bylo bráno také pořadí scénářů a možný pořadový efekt, tedy zda později předložené scénáře byly hodnoceny jinak než ty dřívější. Výsledky poukázaly na malý, ale významný efekt, kdy se s pozdějším pořadím scénáře průměrné hodnocení mírně zvyšovalo (rozdíl mezi prvním a čtvrtým scénářem odpovídal přibližně čtvrtině bodu škály).

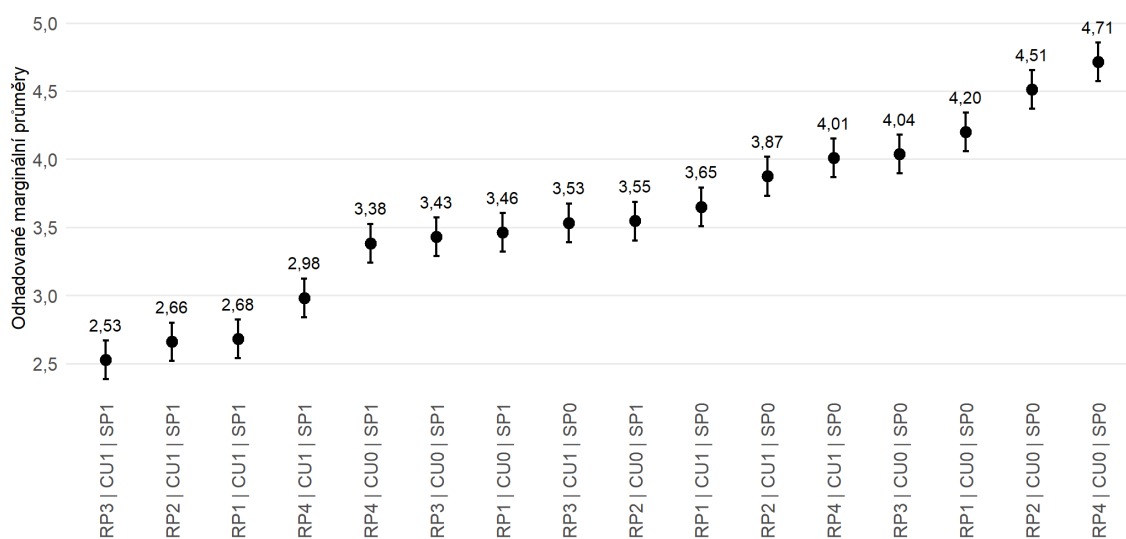
Před odhadem modelů s jednotlivými dimenzemi opatření a moderátory byla provedena kontrola datové struktury, vyváženosti experimentálního designu a odhadu dvou základních smíšených modelů. Cílem bylo ověřit, zda jsou data vhodná pro víceúrovňovou analýzu, zda jsou scénáře v souboru rozloženy vyváženě a zda skutečně vedou k odlišnému hodnocení. Současně bylo sledováno, zda se základní obraz dat změní po zapnutí vah. Výsledky ukázaly, že design je dobře vyvážený a váhy jej mění jen minimálně. Váhy obvykle ovlivňovaly spíše velikost některých efektů než jejich směr nebo celkový význam. Zde je třeba říci, že váhy v této proceduře nefungují stejně jako v běžné vážené analýze respondentů, ale vstupují do odhadu zejména ve vztahu k reziduální složce modelu. Vážený model v této podobě proto nelze jednoduše interpretovat jako plně poststratifikačně vážený víceúrovňový model. Z tohoto důvodu jsou nevážené smíšené modely chápány jako hlavní inferenční základ a vážené modely odhadnuté v SPSS slouží pouze jako doplňková robustní kontrola, jejíž účelem je ověřit, zda se hlavní výsledky po zohlednění nerovnováhy ve složení vzorku podstatně nemění. Nebude-li uvedeno jinak, jsou v následujících analýzách interpretovány nevážené lineární smíšené modely. Při popisu jednotlivých efektů není rozhodující pouze statistická významnost

v jednom modelu, ale také to, zda se výsledek potvrzuje v nevážené i vážené verzi, zda je věcně čitelný a zda odpovídá parsimonní modelové specifikaci.⁴² Efekty, které se objevují pouze v jedné verzi modelu, jsou tedy interpretovány opatrněji jako podpůrné nebo explorační. Oba základní modely podporují použití lineárního smíšeného modelu s náhodným interceptem⁴³ pro respondenta.

Hlavní efekty opatření rodinné politiky

Prvotní, nulový model ukázal, že asi čtvrtina variability hodnocení připadá na stabilní rozdíly mezi respondenty, a potvrdil tak vhodnost lineárního smíšeného modelu. Scénářový model současně potvrdil, že konkrétní scénáře mají na hodnocení silný vliv (po jejich zohlednění připadala zhruba třetina zbývajících variability na rozdíly mezi respondenty) a rozdíly mezi scénáři jsou statisticky i věcně výrazné. Zde ještě stojí za připomenutí, že vzhledem k nastavení hodnotící škály od velmi pravděpodobné po velmi nepravděpodobné znamená vyšší hodnota nižší deklarovanou pravděpodobnost mít dítě, a tedy méně příznivý scénář, a naopak. **Celkově nejhůře vycházejí scénáře, v nichž chybí dostupné částečné úvazky i služby péče o předškolní děti (průměr 4,37), a nejlépe naopak ty, které obě tato opatření kombinují (2,71).** Rozpětí mezi nejlépe a nejhůře hodnoceným scénářem přesahuje na sedmibodové škále dva body (graf č. 9.4).

Graf č. 9.4 Odhadované marginální průměry hodnocení jednotlivých scénářů podle konfigurace opatření (nevážené)

Zdroj: Bezdětní 2025

⁴² Parsimonní = úsporná, tedy co nejjednodušší modelová specifikace, která ještě dostatečně dobře vystihuje data.

⁴³ Neboli jak moc se respondenti mezi sebou stabilně liší v celkové přisnositelnosti nebo vstřícnosti hodnocení.

Analýza se dále soustředila na tři zvolené dimenze politických opatření, která tvořila jádro scénářů. Po modelovém odhadu efektů těchto tří opatření byla přidána kontrola pořadí scénáře a ve třetím kroku testovány vzájemné interakce zahrnutých opatření, z nichž se významně potvrdila pouze interakce mezi dostupností částečných úvazků a služeb péče. V takto postaveném finálním modelu vykazaly všechny tři dimenze politik, při kontrole pořadí scénáře a zahrnutí zmiňované interakce, statisticky významný vliv na míru přisuzované pravděpodobnosti narození dítěte mladému páru.

Porovnáme-li jednotlivá opatření rodinné politiky odděleně, jejich působení na rodičovské plány hypotetického páru se z pohledu bezdětných respondentů značně liší. **Největší význam respondenti přisoudili dostupnosti služeb péče o předškolní děti, mírnější vliv dostupnosti částečných úvazků a relativně nejslabší roli nastavení rodičovského příspěvku.**

Zatímco průměrné hodnocení toho, nakolik je podle respondentů pravděpodobné, že mladý pár bude mít v nejbližších třech letech dítě, činilo při nedostupnosti předškolních služeb péče o dítě přibližně 4,07 bodu, při jejich dostupnosti kleslo na 3,08 bodu (tabulka č. 9.2). Rozdíl je tedy téměř jeden celý bod, což na sedmibodové škále znamená výrazný posun k nižší hodnotě, tedy **větší pravděpodobnosti pořízení si dítěte, pokud by byly služby péče dostupné.** Podobně pozitivně, i když s mírně slabším efektem (posun o 0,67 bodu), působí možnost práce na částečný úvazek. Scénáře, které po rodičovské péči umožňovaly pracovat na zkrácený úvazek, byly bezdětnými respondenty hodnoceny mnohem příznivěji (tabulka č. 9.2). **Tato flexibilita pracovních podmínek tak zvyšuje šanci, že by mladý pár měl dítě.**

Tabulka č. 9.2 **Odhadnuté marginální průměry hodnocení podle dostupnosti služeb péče o předškolní děti, částečných úvazků a variant rodičovského příspěvku (neváženě)**

Opatření	Varianty	Průměr	95% interval spolehlivosti
Služby péče o předškolní děti	Nedostupné	4,066	4,009–4,124
	Dostupné	3,083	3,026–3,141
	<i>Efekt (rozdíl)</i>	<i>0,983</i>	
Částečné úvazky	Nedostupné	3,910	3,853–3,968
	Dostupné	3,239	3,182–3,297
	<i>Efekt (rozdíl)</i>	<i>0,671</i>	
Rodičovský příspěvek	70 % příjmu, do 3. narozenin dítěte (RP1)	3,498	3,427–3,569
	80 % příjmu, do 2. narozenin dítěte (RP2)	3,647	3,577–3,718
	80 % příjmu, do 2,5 let dítěte, vystřídání rodičů (RP3)	3,381	3,311–3,452
	90 % příjmu, do 1. narozenin dítěte (RP4)	3,772	3,701–3,843

Zdroj: *Bezdětní 2025*

Efekty různých variant rodičovského příspěvku na míru pravděpodobnosti narození dítěte hypotetickému mladému páru se v modelu ukázaly jako nejslabší, i když stále statisticky významné

(včetně párových rozdílů mezi jednotlivými variacemi). **Nejvíce pozitivně** byla hodnocena třetí varianta rodičovského příspěvku, tedy jeho **čerpání ve výši 80 % předchozí příjmu do 2,5 let věku dítěte**, pokud by se během té doby **rodiče vystřídali** a druhý rodič by o dítě pečoval alespoň šest měsíců. Na druhém místě bylo stávající nastavení rodičovského příspěvku do tří let věku dítěte při čerpání 70 % předchozího příjmu a nejhůře dopadla čtvrtá, finančně nejštřednější alternativa, vyplácená však po nejkratší dobu (tabulka č. 9.2).

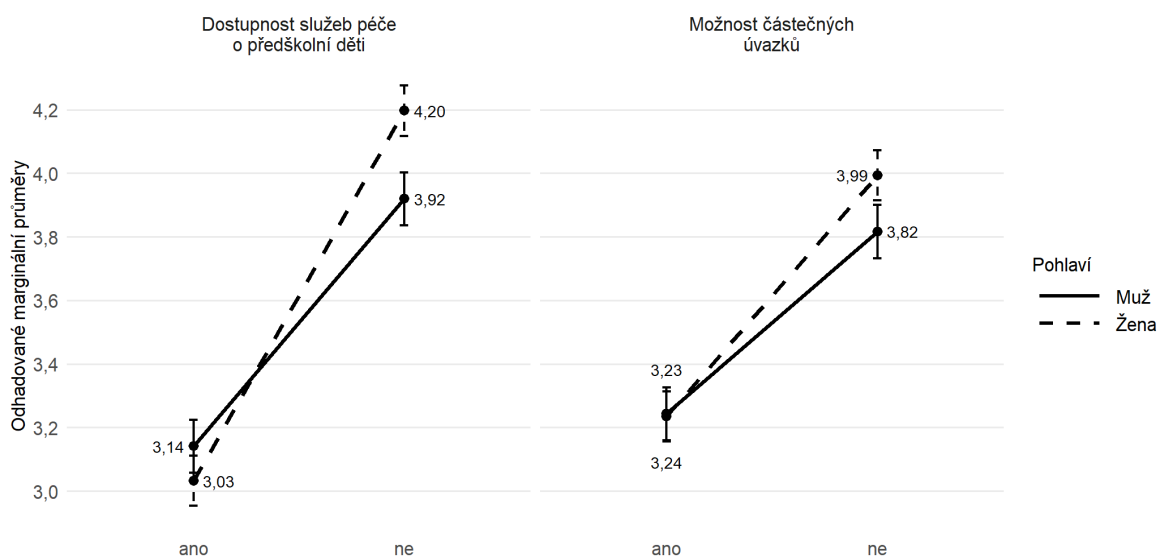
Ze vzájemných interakcí politik se v modelu potvrdila pouze provázanost mezi **částečnými úvazky a službami péče, které působí komplementárně**. Jinými slovy je účinek jednoho opatření silnější, když je současně přítomno i to druhé. Při absenci zkrácených úvazků se po zpřístupnění služeb péče hodnocení zlepšuje z 4,37 na 3,46, tedy o 0,91 bodu, při přítomnosti částečných úvazků dokonce o více než 1 bod (z 3,77 na 2,71). Dostupnost obou těchto opatření je tak pro rodičovské plány považována za nejpříhodnější.

Vliv sociodemografických charakteristik bezdětných

Vzhledem k předpokladu, že muži a ženy mohou na význam jednotlivých opatření rodinné politiky nahlížet rozdílně, stejně jako jedinci různého věku nebo vzdělání, bylo v modelu sledováno, nakolik se hodnocení scénářů liší právě podle sociodemografických charakteristik respondentů. V některých případech nebyl jejich vliv patrný ve smyslu jednoduchého hlavního efektu (například muži se v průměrném hodnocení příliš neodlišovali od žen), ale figuroval spíše jako kontextově podmíněný faktor poukazující na rozdílnou citlivost (mužů a žen) na konkrétní opatření. Zato například z hlediska výše dosaženého vzdělání se hlavní efekty této proměnné již projevily.

Z výsledků je zřejmé, že **ženy reagují citlivěji zejména na absenci podpůrných opatření usnadňujících sladování práce a péče**. V případě služeb péče o předškolní děti hodnotily scénáře s nedostupnými službami zřetelně hůře (4,20) než muži (3,92), kdežto při jejich dostupnosti se genderový rozdíl výrazně snížil a dokonce obrátil, neboť průměrné hodnocení u žen bylo oproti mužům ještě nižší (3,03, resp. 3,14; první část grafu č. 9.5). Zatímco **nabídka služeb zlepšila hodnocení mužů o 0,78 bodu**, efekt jejich dostupnosti dosahoval u **žen 1,17 bodu**. Podobný, jen slabší efekt se prokázal u částečných úvazků. Bez možnosti zkráceného úvazku hodnotily ženy scénáře, tedy pravděpodobnost, že fiktivní pár založí rodinu, hůře (než muži), při jejich dosažitelnosti byl rozdíl v hodnocení mužů a žen minimální (druhá část grafu č. 9.5). Přínos částečných úvazků lze u žen vyčíslit efektem 0,76 bodu a u mužů 0,58 bodu. Souhrnně řečeno **ženy výrazněji penalizují scénáře bez služeb péče a bez možnosti částečných úvazků**. Patrně proto, že jsou to právě ony, jejichž návrat na trh práce oba parametry zásadně usnadňují. S různými variantami rodičovského příspěvku se genderová heterogenita nepotvrdila.

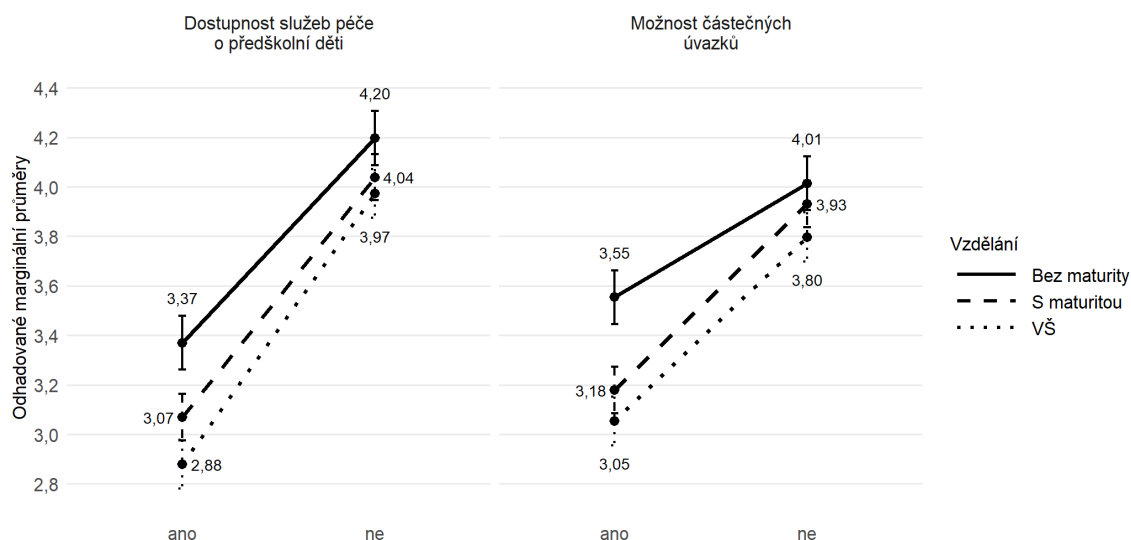
Graf č. 9.5 **Odhadované marginální průměry hodnocení scénářů podle dostupnosti služeb péče a podle možnosti částečných úvazků, z hlediska pohlaví respondenta (95% interval spolehlivosti, nevážený model)**

Zdroj: Bezdětní 2025

Výše dosaženého vzdělání respondenta rovněž ovlivňovala jeho pohled na míru pravděpodobnosti, s jakou by se mladému páru narodilo do tří let dítě. **Bezdětní bez maturity hodnotili scénáře systematicky méně příznivě (3,78) než ti s vyšším vzděláním.** Nejnižší průměrné hodnoty vykazovali vysokoškoláci (3,43), ale v porovnání se středoškoláky s maturitou (3,55) nešlo o statisticky významný rozdíl. Vliv vzdělání zesílil při vzájemném propojení s ne/dostupností služeb péče pro děti předškolního věku a částečných úvazků. Nejcitlivěji (nejstrmější křivka v první části grafu č. 9.6) reagovali na dostupnost služeb péče o děti vysokoškoláci (posun o 1,09 bodu), relativně nejnižší přínos pro realizaci rodičovství spatřovali v dosažitelných službách péče o děti lidé bez maturity (posun o 0,83 bodu). V podobném duchu, i když s nižší intenzitou, se projevila odezva respondentů různého vzdělání na existenci možnosti práce na částečný úvazek (druhá část grafu č. 9.6). Výsledky lze interpretovat tak, že v souvislosti s rodičovskými plány **oceňují dostupnost služeb péče a částečných úvazků více jedinci se středoškolským a vyšším vzděláním.** Za tím může stát jejich vyšší motivace k časnějšímu návratu na trh práce s cílem eliminovat negativní důsledky delšího přerušení kariéry. Interakce mezi vzděláním respondenta a variantou rodičovského příspěvku nebyla jednoznačně statisticky průkazná, neboť se potvrdila pouze ve váženém modelu (a proto ji dále neinterpretujeme).

Graf č. 9.6 Odhadované marginální průměry hodnocení scénářů podle dostupnosti služeb péče a podle možnosti částečných úvazků, z hlediska vzdělání respondenta (95% interval spolehlivosti, nevážený model)

Zdroj: Bezdětní 2025

Věk respondenta měl spíše doplňkový význam a jeho vliv se projevil pouze slabě, zejména ve vztahu k částečným úvazkům. Mladší respondenti reagovali na přítomnost částečných úvazků citlivěji (než ti starší), a jejich dostupnosti tak přikládali mírně větší význam. Do modelu byla zahrnuta i velikost místa bydliště respondenta, nicméně jako diferencující faktor se neukázala.

Doplňkově byly v analýze sledovány ještě vybrané faktory týkající se partnerství a reprodukčních záměrů bezdětných respondentů. Jejich působení ale mělo spíše selektivní charakter. Partnerský status nebyl obecně silným prediktorem hodnocení scénářů a neměnil celkovou vstřícnost či odmítavost scénářů. Modifikoval pouze **význam částečných úvazků, jejichž dostupnost byla příznivěji vnímána respondenty žijícími s partnerem ve společné domácnosti.** Přítomnost partnera tak pravděpodobně dává hodnotícímu respondentovi lepší představu o zvládání rodičovství jak v ekonomické rovině, tak v otázce sladění práce a péče o dítě než single žijícímu respondentovi. Rodičovské strategie samotných respondentů se do hodnocení scénářů již promítaly. Nejpríznivěji hodnotili scénáře ti, kteří by si přáli mít dítě do tří let, nejméně naopak ti, kteří děti nechtějí. Nejrobustnější interakcí byl **vztah mezi reprodukčními plány a službami péče. Jejich dostupnost zlepšovala hodnocení scénářů ve všech skupinách, nejsilněji ale u těch, kteří děti chtějí do tří let nebo později.** Hraniční výsledek, potvrzený pouze ve váženém modelu, naznačuje, že varianta rodičovského příspěvku je více důležitá pro ty, pro které jsou rodičovské plány aktuální nebo nejsou vyloučené. Pořadí preference variant přitom zůstává stejné – od té s 80 % předchozího příjmu do dvou a půl let věku dítěte při vystřídaní se rodičů přes stávající nastavení 70 % do tří let, 80 % do dvou let až po nejhorší možnost 90 % do jednoho roku věku dítěte. Preferovaný počet dětí se

v analýze rovněž projevily, jeho efekty však byly slabší a selektivnější než u reprodukčních plánů. Příznivěji hodnotili scénáře ti, kteří chtějí mít tři a více dětí, zvláště oproti těm, kteří si přejí zůstat bezdětnými. **Pro respondenty se silnější rodičovskou orientací (na více dětí) pak byla důležitější hlavně dostupnost služeb péče**, slaběji také varianta rodičovského příspěvku, mezi nimiž tito respondenti více rozlišovali.

Pozornost byla věnována také některým **ekonomickým faktorům**, které však **většinou neměly silný vliv**. Z hlediska bytové situace hodnotili scénáře o něco příznivěji obyvatelé vlastních či družstevních bytů než nájemníci. Výsledky však současně nevydaly přesvědčivý důkaz o tom, že by bydlení systematicky měnilo to, jak silně lidé reagují na nastavení rodičovského příspěvku, dostupnost částečných úvazků a služeb péče. Zásadně vlivným faktorem nebyl ani osobní příjem respondenta. Jediným významnějším výsledkem byla interakce příjmu s částečnými úvazky, která poukázala na jeho význam pro všechny příjmové skupiny, avšak se slabší reakcí u nízkopříjmových respondentů. Tato skupina tak do svého pohledu zřejmě promítá svou stávající situaci, kdy redukce již tak nízkého příjmu zkráceným úvazkem může znamenat další ohrožení pokrytí nutných životních nákladů. Nejstabilnější a interpretačně nejčitelnější výsledek přinesla subjektivní finanční situace, kdy respondenti, kteří se svými příjmy vycházeli (velmi) snadno, příznivěji hodnotili i scénáře, a to v komparaci s těmi, jimž hospodaření s rozpočtem činilo problémy. Tento vztah byl navíc silnější u vzdělanějších respondentů.

Dílčí shrnutí

Hodnocení scénářů bylo nejvíce ovlivněno tím, zda daná kombinace opatření usnadňuje **praktické zvládnutí rodičovství**. **Nejsilněji** se v tomto směru prosadily **služby péče o předškolní děti a možnost částečných úvazků**, přičemž právě jejich společná přítomnost vycházela nejpríznivěji. Rodičovský příspěvek byl pro respondenty také důležitý, ale jeho efekt byl slabší než u opatření spojených se sladováním práce a péče. Výsledky tedy jako celek naznačují, že respondenti **nepřikládají největší význam samotné finanční podpoře**, ale spíše tomu, zda nastavení politik vytváří podmínky, ve kterých je **rodičovství lépe slučitelné** s běžným každodenním životem. Nejlépe byly hodnoceny scénáře, které nabízely **ucelenější podporu**, zatímco méně příznivě vycházely scénáře, v nichž chyběly podmínky usnadňující návrat do práce a zajištění péče o dítě.

Současně se ukázalo, že rozdíly mezi skupinami respondentů podle jejich sociodemografických a ekonomických charakteristik se neprojevovaly v celkové míře příznivého či nepříznivého hodnocení scénářů, ale spíše v citlivosti na jednotlivé typy opatření. Nejvíce to bylo patrné u pohlaví, vzdělání a reprodukčních plánů, zatímco ekonomické proměnné měly většinou slabší a doplňkový význam. **Dostupnost služeb péče a částečných úvazků byla více oceňována ženami** (než muži) a z hlediska vzdělání spíše jedinci minimálně s maturitou, na dosažitelnost služeb péče o děti **reagovali citlivěji** navíc ti, kteří **zvažují narození dítěte** (dětí) v blízké či vzdálenější době. Partnerský status se neprojevil jako obecný hlavní efekt, ale měnil význam částečných úvazků, které byly nejsilněji oceňovány respondenty žijícími s partnerem ve společné domácnosti. Z ekonomických proměnných se nejčitelněji prosadila subjektivní finanční situace, jejíž příznivější stav zlepšoval hodnocení scénářů. Z výsledků je zřejmé, že význam konkrétních opatření nebyl ve všech skupinách stejný, což by měla opatření rodinné politiky reflektovat.

10. Rodičovství a reprodukční plány rodičů

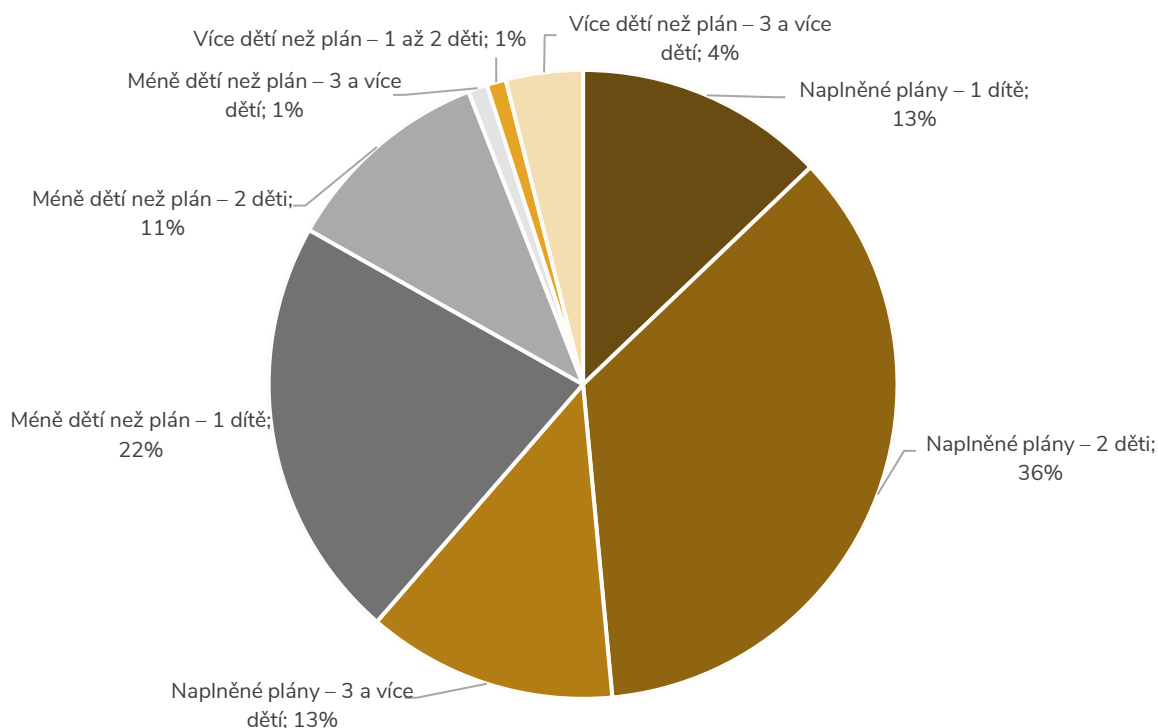
Naděžda Křečková Tůmová

10.1 Uskutečněné rodičovské plány

Většina mladých lidí si dříve nebo později položí nejen otázku, zda se ve svém životě chtějí stát rodiči, ale také tu, kolik dětí by chtěli ideálně mít. Neznámou však zůstává, do jaké míry se jim nakonec podaří tyto plány naplnit. K odpovědi přispívá výzkum „*Rodiče 2025*“, podle jehož závěrů mají **tři rodiče z pěti (61 %) tolik dětí, kolik si přáli mít**. Třetina (34 %) pak svůj původní záměr (zatím) neuskutečnila a každý dvacátý (5 %) je rodičem více dětí, než původně zamýšlel.

Hlubší pohled na představu rodičů o velikosti rodiny však nabídne **analýza, která vedle míry naplnění rodičovských plánů zohlední i aktuální počet vlastních dětí v době tohoto hodnocení**. Při zahrnutí obou těchto parametrů se potvrdil původní předpoklad, že stále přetrvává ideál dvoudětné rodiny (např. Waldaufová & Šťastná, 2025; CVVM, 2024b; Pakosta, 2009), kterou za svůj naplněný cíl pokládá více než třetina rodičů. K tomuto počtu dětí pravděpodobně směřují i někteří rodiče jednoho dítěte, kteří vypověděli, že své reprodukční plány dosud nenaplnili. Stejnou představu mohla mít i část těch, kteří při počtu tří a více dětí svůj původní záměr dle svých slov přesáhli. Cíleně jednoduchý byl ve výzkumu „*Rodiče 2025*“ každý sedmý až osmý rodič, přičemž stejný podíl rodičů považoval své rodičovství rovněž za naplněné se třemi či více dětmi (graf č. 10.1).

V souladu s očekáváním hraje v uskutečněných, respektive (zatím) neuskutečněných rodičovských plánech významnou roli věk respondenta, kdy s rostoucím věkem se daří rodičovské plány realizovat, a častěji i překročit. **Rodiče minimálně dvou dětí, kteří již oslavili své 35. narozeniny, svých rodičovských záměrů častěji dosáhli, či je dokonce překonali** ve smyslu většího počtu dětí. Naproti tomu mladší rodiče (do 34 let) jedináčků častěji deklarovali, že doposud mají méně dětí, než by si v životě přáli. Mezi velmi mladými rodiči, kteří ještě neoslavili své 25. narozeniny, se však ukázala čtvrtina cíleně jednoduchých, kteří i přes svůj nízký věk pokládají své rodičovství za uzavřené (graf č. 10.2). S rostoucím věkem nejmladšího dítěte v rodině přibývá rodičů, kteří své rodičovství, a to bez ohledu na to, kolik dětí mají, považují za ukončené. Platí to zejména pro rodiče, jejichž nejmladší potomek dosáhl věku nástupu povinné školní docházky. Naopak jestliže je nejmladší dítě v rodině ani ne tříleté, vyslovují rodiče častěji záměr další dítě nebo děti mít.

Graf č. 10.1 **Uskutečněné rodičovské plány dle aktuálního počtu vlastních dětí (v %)**

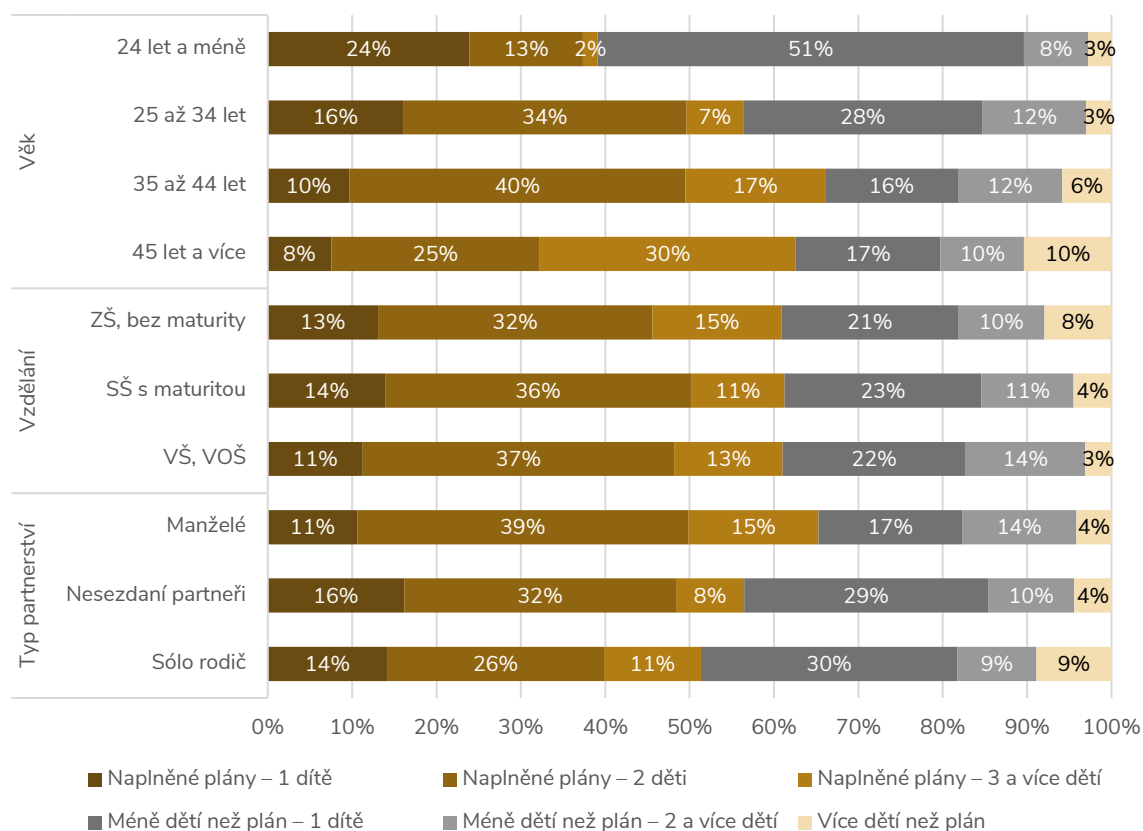
Zdroj: Rodiče 2025

Svou roli v otázce naplnění rodičovství ve smyslu počtu dětí hraje i vzdělání. Jednotlivé vzdělanostní kategorie respondentů se mezi sebou neliší, pakliže mají tolik dětí, kolik si přejí, ale rozdíly se ukazují u rodičů, kteří své plány překročili, nebo naopak. Konkrétně respondenti se základním vzděláním nebo bez maturity častěji uváděli, že mají více dětí, než původně plánovali, a zároveň se u nich častěji objevovalo naplnění plánů se třemi a více dětmi. Naopak vysokoškolsky vzdělaní respondenti mírně častěji hodnotili své rodičovské aspirace jako naplněné při dvou dětech. Současně však vysokoškoláci se dvěma a více dětmi častěji deklarovali, že mají méně dětí, než byl jejich původní životní plán. Středoškolsky vzdělaní rodiče se ve srovnání s vysokoškoláky ve svých rodičovských plánech jeví jako umírněnější, neboť častěji dosahovali zamýšleného počtu dětí již s jedináčkem (graf č. 10.2).

Z hlediska aktuálního typu partnerského soužití se **rodičovské plány ohledně počtu dětí** v době konání výzkumu **podarilo naplnit častěji osobám žijícím v páru**, vůbec nejčastěji manželům. Data naznačují, že **manželství** zakládá předpoklad pro více dětí, neboť sezdání respondenti častěji oproti nesezdaným a samoživitelům považovali svůj **počet dětí za konečný** při dvou, případně třech a více dětech. Manželé rovněž častěji své plány popisovali jako **neukončené, přestože doma již minimálně dva potomky měli**. Nesezdaní rodiče naopak častěji vnímali své rodičovské plány jako naplněné již

při jednom dítěti, případně jako rodiče jedináčka další dítě plánovali. U jednoduchých **sólo rodičů se také mírně častěji objevovala zkušenost nenaplněných rodičovských plánů**, tedy situace, kdy měli méně dětí, než si původně přáli. Současně se však v této skupině častěji, konkrétně u každého jedenáctého, vyskytovalo i **překročení původně plánovaného počtu dětí** (graf č. 10.2).

Graf č. 10.2 **Uskutečněné rodičovské plány dle aktuálního počtu dětí, věku, vzdělání a typu partnerství (v %)**

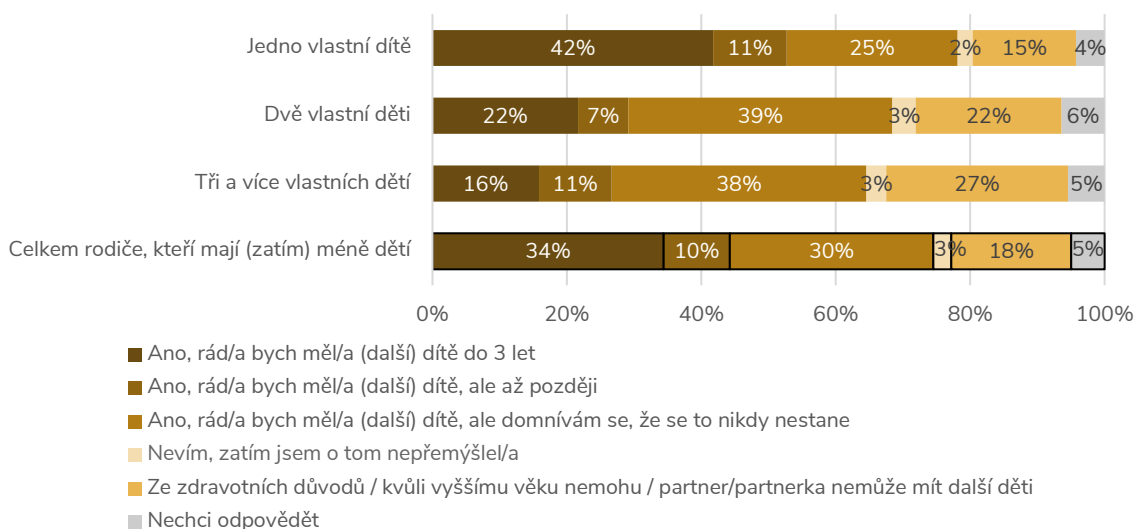

Zdroj: Rodiče 2025

Mezi respondenty, kteří (zatím) **nedosáhli plánovaného počtu vlastních potomků**, si polovina (**51 %**) **přála** v souladu s již zmíněnou dlouhodobou preferencí v ČR **mít dvě děti, více než třetina (38 %) by ráda měla tři děti** a pro pouze 2 % bylo ideálem mít jedináčka. Touhu přivést na svět čtyři a více vlastních potomků svěřila necelá desetina (9 %) rodičů, kterým se zatím rodičovské ambice nepodařilo naplnit. **Třetina (34 %) respondentů, kteří nedosáhli naplnění svých životních plánů ohledně počtu vlastních dětí, by ráda měla další dítě do tří let, každý desátý po dalším dítěti touží**, ale na svět by ho rád přivedl později. **Necelá třetina (30 %) rodičů by si sice dítě přála, ale domnívá**

se, že už se tak nestane. Pro další zhruba pětinu (18 %) jsou překážkou dosud nenaplněného rodičovství zdravotní důvody, případně vyšší věk respondenta nebo partnera, které rozšíření rodiny o další dítě již neumožňují (graf č. 10.3). Narození dalšího dítěte v horizontu **příštích tří let plánují až dvě pětiny rodičů jednoho vlastního dítěte**, ale necelá čtvrtina rodičů dvou potomků. Podíl rodičů, kteří narození dítěte odkládají do delšího časového období, je ve všech skupinách rodičů dle stávajícího počtu dětí přibližně desetinový. Poměrně silná, a to **dvoupětinová, je u rodičů dvou a více dětí i skupina, která by si sice další dítě přála, nicméně se domnívá, že se tak již nestane.** V případě jedináčků sdílel tento názor každý čtvrtý. Přibližně čtvrtině rodičů minimálně dvou dětí brání v dalším rodičovství, ač by bylo vítané, zdravotní důvody či vyšší věk respondenta či partnera (graf č. 10.3). Ti rodiče, kteří další dítě nebo děti ještě plánují, by je rádi v převážné většině případů (88 %) měli nejpozději ve věku 30 až 44 let (33 % ve věku 30 až 34 let, 42 % ve věku 35 až 39 let a 13 % ve věku 40 až 44 let), přičemž čím je respondent starší, tím vyšší uvádí nejzazší přípustný věk pro rodičovství.

Graf č. 10.3 **Plánování dalšího potomka dle počtu již narozených biologických dětí (u rodičů, kteří mají zatím méně dětí, než by si v životě přáli) (v %)**

Zdroj: Rodiče 2025

Pro (dosud) nenaplněné rodičovské plány existují různé důvody, a to jak z oblasti osobních, tak i pracovních a materiálních okolností. Respondenti byli požádáni, aby nabízené důvody pro své (dosud) nezrealizované rodičovské záměry ohodnotili dle toho, jak zásadní roli pro ně hrají. Respondentům byla předložena škála od 1 do 7, kde 1 znamená, že daná okolnost je pro ně zásadním důvodem, a 7 naopak to, že pro ně není vůbec žádným důvodem. Na výsledky pak lze pohlížet z několika úhlů pohledu, a to optikou nejsilnějších překážek (odpovědi, že daná okolnost pro

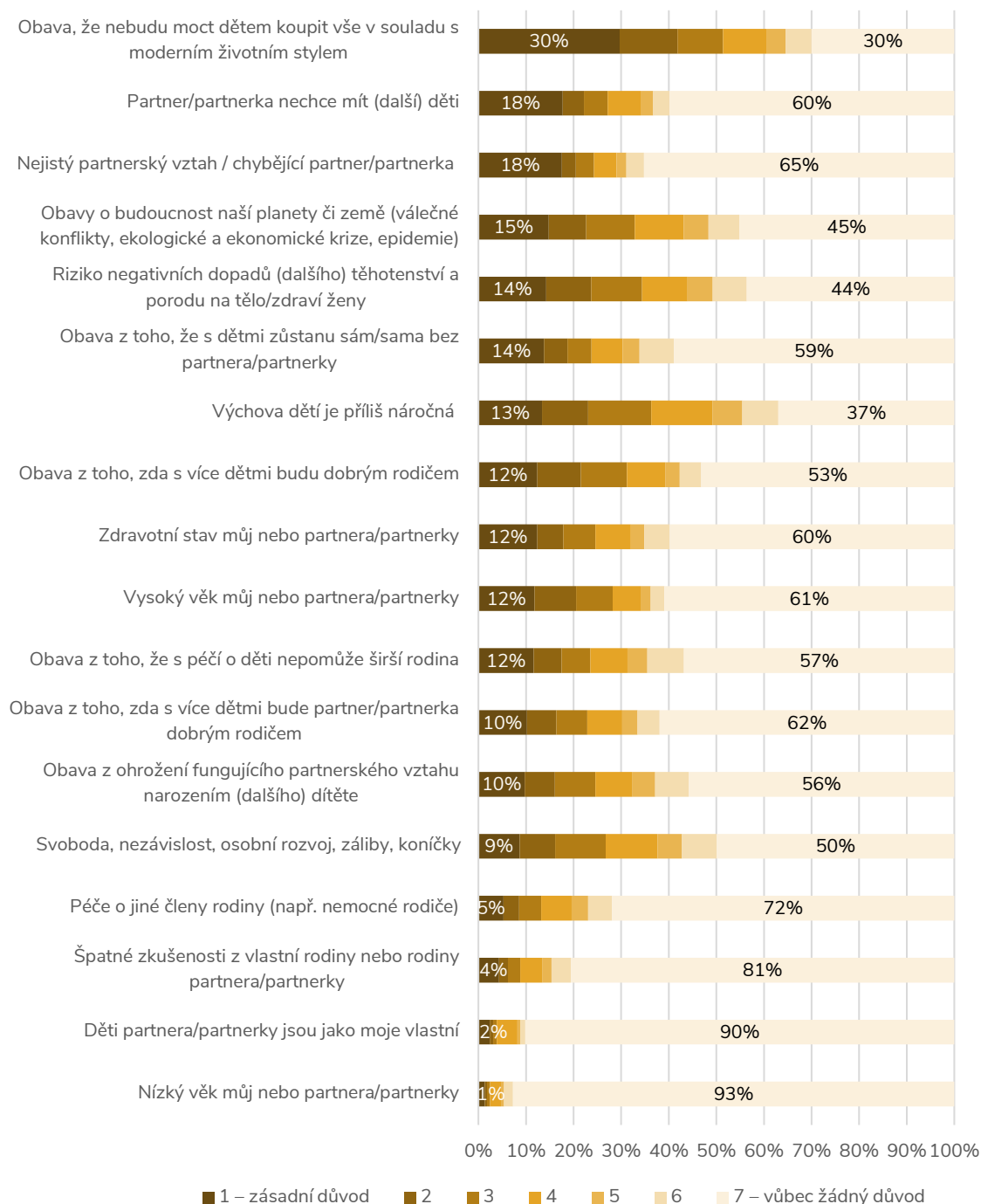
ně představuje „zásadní důvod“, tj. varianta 1), dále v kontextu toho, zda respondent daný důvod, byť i v minimální míře, připustil (tj. přidělil mu odpověď mezi 1 až 6).

Zaměříme-li se nejprve na **oblast osobní** (graf č. 10.4), jeví se jako **nejvíce zásadní důvod pro nižší počet dětí obava, že rodič nebude moci svým dětem zakoupit vše v souladu s moderním životním stylem**, kterou sdíleli tři z deseti rodičů, kteří (zatím) nemají tolik dětí, kolik si v životě přáli mít. Pro necelou pětinu rodičů spočívají nejzávažnější **bariéry pro více dětí v partnerských vztazích**, kdy buď partnera sami nemají, nebo si svým vztahem nejsou jisti, případně jejich partner další dítě odmítá. V souvislosti rodičovství s partnerstvím pak každý sedmý vyjádřil obavu z toho, že by s dětmi zůstal sám bez partnera, a pro každého desátého rodiče je zásadní překážkou pro další dítě obava z ohrožení fungujícího partnerského vztahu po narození dalšího dítěte. Každý osmý až desátý respondent vyjádřil pochybnost, zda by s více dětmi byl buď on, nebo jeho partner stále ještě dobrým rodičem. Z dalších důvodů mimo oblast moderního materiálního zajištění dítěte a partnerského vztahu, které byly šestinou až sedminou respondentů považovány za podstatnou bariéru pro další dítě, dále patří **obavy o budoucnost planety či země** (válečné konflikty, ekologické a ekonomické krize) a **obavy z negativních dopadů těhotenství a porodu na zdraví či tělo ženy**. Naopak mezi důvody, které jako zásadní překážku pro další dítě považuje maximálně dvacetina respondentů, patří nízký věk rodičů, přijetí nevlastních dětí jako by byly biologické a špatné zkušenosti z původní rodiny.

Druhým úhlem pohledu na překážky pro další dítě je analýza obav dle toho, zda jsou vůbec zmiňované, bez ohledu na to, jakou závažnost danému důvodu respondent položil (body 1 až 6; graf č. 10.4). V tomto ohledu se u takřka tří čtvrtin opět ukazuje síla obavy rodičů o to, že své děti nebudou schopni zabezpečit v souladu s požadavky moderní doby a dvoutřetinové zastoupení těch, kteří mají méně dětí proto, že jejich **výchovu považují za příliš náročnou**. Přibližně polovina rodičů pak jako důvod jakékoli závažnosti pro méně vlastních dětí označila již zmíněná rizika globálního charakteru či možné negativní dopady těhotenství a porodu na tělo a zdraví ženy. Všechny tyto obavy zároveň patří mezi takové, které pociťuje jako bariéru pro další rodičovství minimálně třetina rodičů s nejvyšší až střední závažností (body 1 až 3).

V oblasti **pracovních a materiálních okolností** dominují mezi důvody pro méně dětí pracovní **podmínky pro skloubení práce a rodiny a finanční situace**, které jsou **zásadní překážkou** pro (dosud) nenaplněné rodičovské plány u více než dvou rodičů z pěti (graf č. 10.5). Naopak podíl těch, pro které toto naprosto žádnou roli nepředstavuje, je pětinný až čtvrtinný. Třetina rodičů vnímá jako zásadní bariéru pro to, že (zatím) nemá tolik dětí, kolik by si v životě přála, aktuální **nastavení sociálních dávek či daňových zvýhodnění rodičů**, čtvrtina to přisuzuje své **bytové situaci** a každý pátý rodič **nedostupnosti služeb péče o děti**, jako jsou dětské skupiny, mateřské školy a podobně.

Graf č. 10.4 **Osobní důvody rodičů pro (dosud) nenaplněné rodičovské plány (v %)**

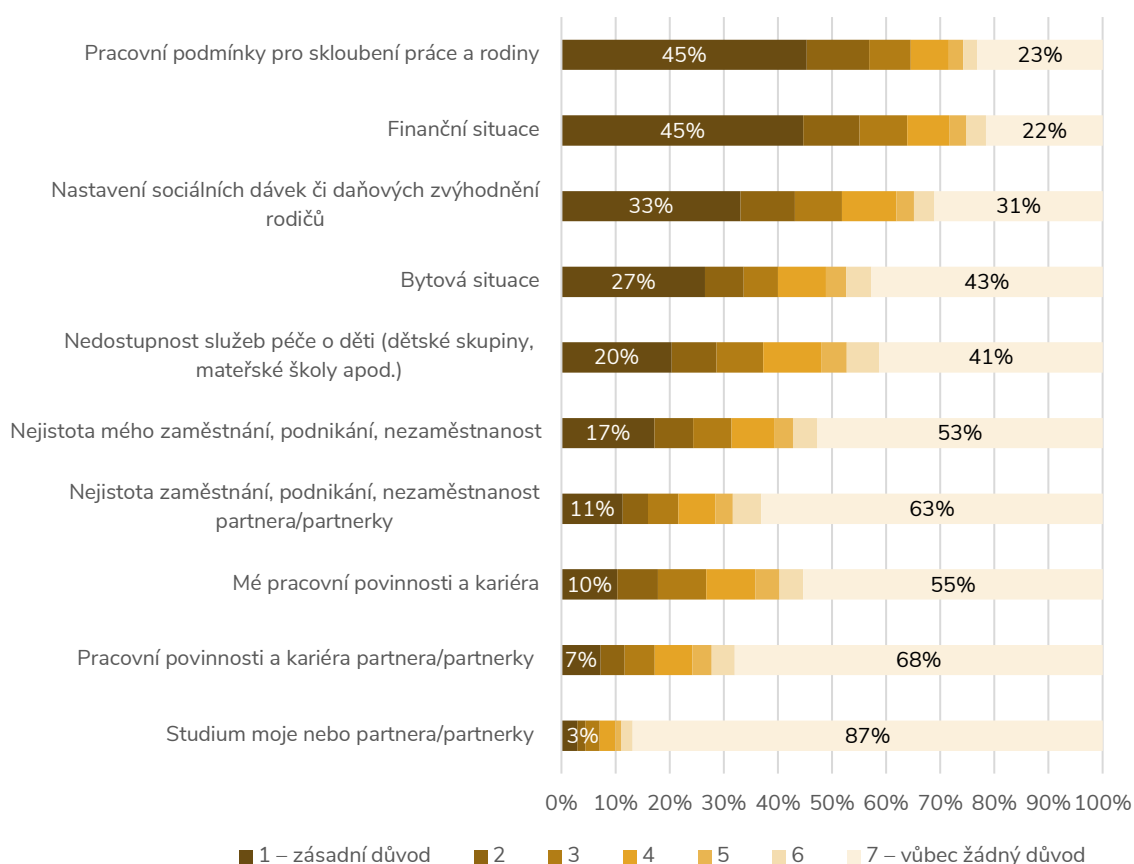

Pozn.: Důvody jsou v grafu řazeny sestupně podle zásadní důležitosti (1).

Zdroj: Rodiče 2025

Podíváme-li se i v případě pracovních a materiálních důvodů pro (zatím) nižší počet dětí na rodiče, kteří je v alespoň nějaké míře jako důvod připouštějí (body 1 až 6), označila nadpoloviční většina z nich právě ty, které vévodí mezi zásadními důvody, tedy podmínky pro skloubení práce a rodiny, finanční a bytovou situaci, nastavení sociálních dávek či daňových zvýhodnění a nedostupnost služeb péče o děti.⁴⁴ Necelá polovina respondentů přisuzuje své dosud neuskutečněné rodičovské plány, byť i v minimální míře, pracovním povinnostem či kariéře, případně pracovní nejistotě, třetina připouští v jakékoli míře stejné důvody na straně partnera. Naopak pouze malý podíl respondentů (dosud) nemá tolik dětí, kolik by si v životě přál, z důvodu svého či partnerova studia.

Graf č. 10.5 Pracovní a materiální důvody rodičů pro (dosud) nenaplněné rodičovské plány (v %)

Pozn.: Důvody jsou v grafu řazeny sestupně podle zásadní důležitosti (1).

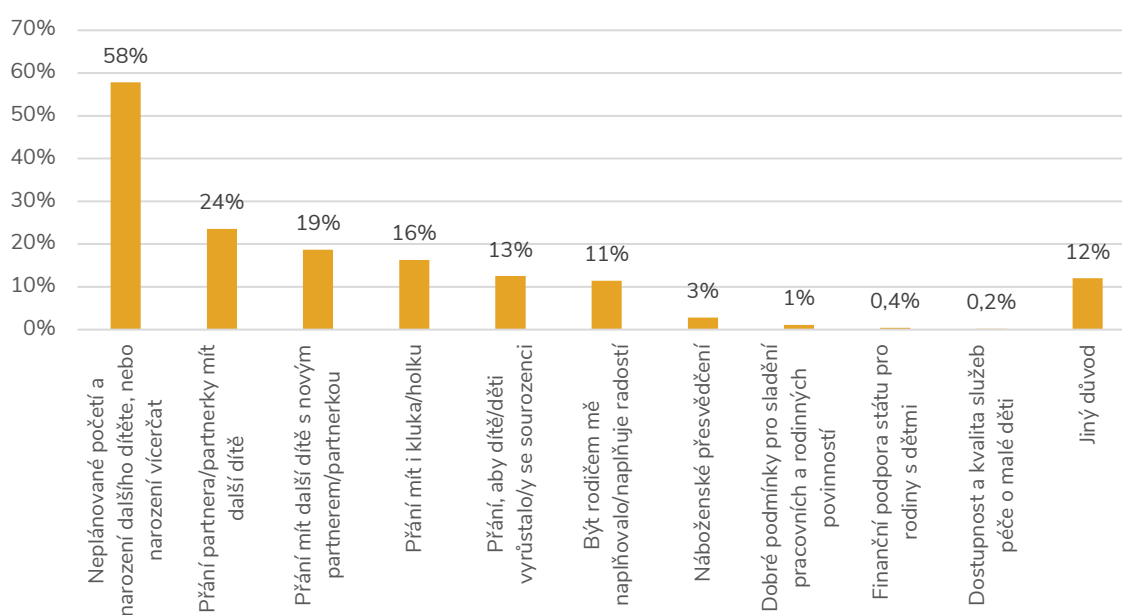
Zdroj: Rodiče 2025

⁴⁴ Všem uvedeným důvodům dávali rodiče v minimálně třetině případů důležitost mezi 1 až 3.

Kromě rodičů popisujících své důvody prozatím nenaplněných plánů ohledně počtu potomků poukazuje výzkum „*Rodiče 2025*“ i na ty, kteří naopak **přivedli na svět více dětí, než zamýšleli**. Analýza dvou hlavních důvodů ukazuje, že **minimálně jedním z nich bylo pro takřka tři pětiny respondentů narození dítěte v důsledku neplánovaného početí nebo narození víceračat**, čtvrtina rodičů vyslyšela přání partnera nebo partnerky mít více dětí a pro pětinu respondentů bylo narození dítěte, které bylo nad rámec jeho původního záměru, přáním mít dítě v novém vztahu (graf č. 10.6). Pro 16 % rodičů bylo další dítě nadějí, že se vyplní jejich touha po dítěti preferovaného pohlaví, a každý sedmý až osmý rodič se k dalšímu rodičovství odhodlal s cílem dopřát dítěti či dětem (dalšího) sourozence. 11 % rodičů se pro další dítě rozhodlo proto, že našlo v rodičovství radost a uspokojení. Pouze marginálně stálo za rodičovstvím více dětí, než bylo respondentem původně zamýšleno, náboženské přesvědčení nebo příznivé podmínky pro rodiče, jako je možnost sladit pracovní a rodinný život, pocit dobrého finančního zabezpečení rodin s dětmi ze strany státu a dostupné služby pro malé děti. Z hlediska počtu důvodů pro vícečetné rodičovství oproti plánu označilo 43 % respondentů pouze jeden důvod ze dvou možných. V třípětinovém podílu bylo u těchto rodičů tímto jediným důvodem právě neplánované početí či narození víceračat, u 13 % rozhodlo výhradně přání partnera/partnerky mít vlastní dítě.

Z uvedené analýzy plyne, že za vícečetným rodičovstvím oproti záměru tedy stály takřka výhradně nastalé životní okolnosti (neplánované početí, nové partnerství) nebo osobní rozhodnutí či přesvědčení (přání partnera rozšířit rodinu, pocit naplnění jednoho z partnerů, případně obou, v roli rodiče, vnímaný přínos pro již přítomné děti v rodině), nikoli podmínky nastavené ze strany státu na podporu rodinám (finanční podpora rodinám, možnost sladit práci a rodinu a dostupnost služeb).

Graf č. 10.6 **Důvody pro více dětí, než si rodiče přáli mít** (možnost označit dva důvody, v % případů)

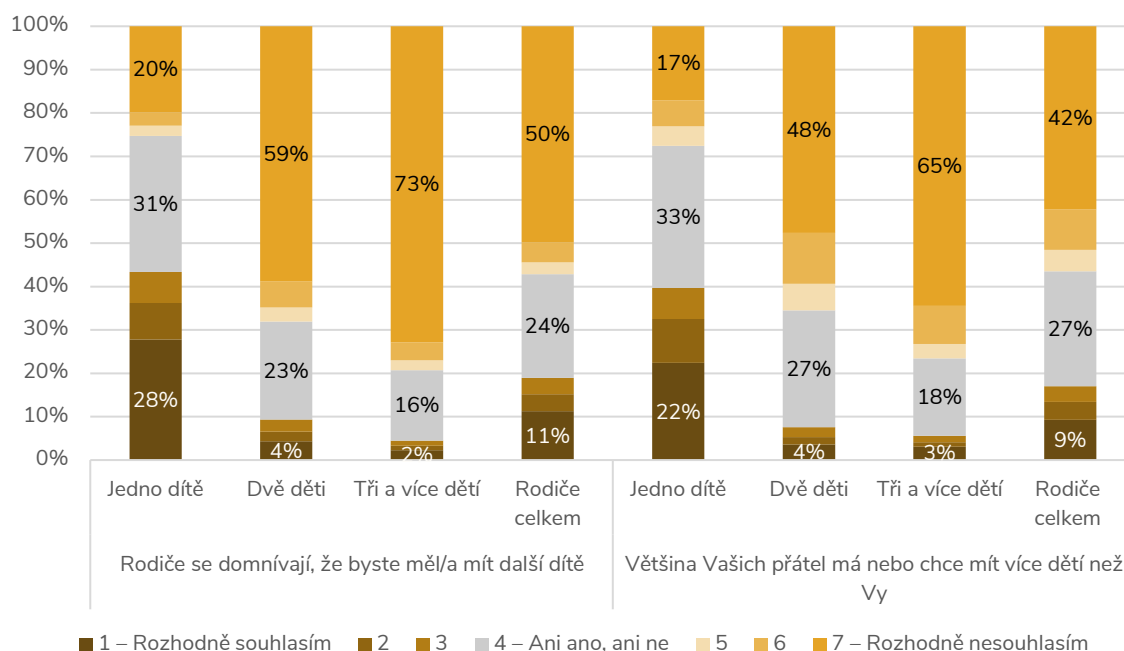

Zdroj: *Rodiče 2025*

Polovina (52 %) rodičů, kteří oproti svému původnímu předpokladu přivedli na svět více potomků, si přála mít děti dvě, 17 % mělo v plánu jedináčka a každý osmý (12 %) původně plánoval děti tři. Pouze 3 % z těchto rodičů měla v plánu čtyři a více dětí. Mezi respondenty z řad rodičů bylo i 13 % těch, kteří se původně rodiči stát nechtěli. Ve skutečnosti mají rodiče **oproti svému plánu nejčastěji o jedno dítě více**. Tedy ti, kteří se neplánovali stát rodičem, mají ve dvoutřetinovém podílu (64 %) dítě jedno, dalších 29 % je ve skutečnosti dvoudětných a každý dvacátý dokonce třídětný. Polovina (49 %) rodičů se dvěma vlastními dětmi původně chtěla pouze jednoho potomka a čtyři pětiny (79 %) rodičů tří dětí původně předpokládaly, že přivedou na svět děti dvě.

Výzkum „*Rodiče 2025*“ poukázal i na případy, kdy se mohou v otázce počtu dětí rodiče ocitat do určité míry **pod tlakem, aby měli více dětí**, a to jednak **ze strany svých rodičů**, tedy potenciálních prarodičů, nebo **sami vidí vícedětné rodiny ve svém blízkém sociálním okolí** a mohou být tímto vzorcem zčásti ovlivněni (graf č. 10.7). Zkušenost, že se respondentovi rodiče v různé míře (body 1 až 3) domnívají, že by měl mít další dítě, svědila necelá pětina (19 %) rodičů, pro každého devátého (11 %) je tento pocit dokonce velmi intenzivní (s výrokem rozhodně souhlasil). Naopak každý druhý takový tlak ze strany svých rodičů rozhodně nepocituje a čtvrtina (24 %) nemá v této souvislosti vyhraněný pocit (ani ano, ani ne). Výsledky srovnávající respondentovu situaci se situací jeho přátel byly podobné, tedy necelá desetina (9 %) rozhodně souhlasících (body 1 až 3 označilo 17 %), více než dvě pětiny (42 %) rozhodně nesouhlasících a čtvrtina (27 %) bez vyhraněného dojmu (graf č. 10.7).

Graf č. 10.7 **Názor okolí na rodičovství respondenta dle celkového počtu dětí, které již respondent má (bez ohledu na biologické rodičovství) (v %)**

Zdroj: *Rodiče 2025*

Ze strany **rodičů** cítí větší tlak na to mít další dítě (v tomto odstavci jsou uvažovány v součtu odpovědi 1 až 3) zvláště respondenti mladší 35 let (27 %), kteří sami tvrdí, že mají (zatím) méně dětí, než by si přáli (34 %). Pocit ze svých vlastních rodičů, že by uvítali další vnouče, vnímají významně častěji také rodiče (bez ohledu na biologické rodičovství) jednoho dítěte (43 %) a ti z rodin, kde je nejmladší dítě ani ne tříleté (22 %). Zkušenost, že **přátelé** mají více dětí než sám respondent, sdíleli nejčastěji jednodětní rodiče (40 %), maximálně 34letí (19 %), ale s mírně odrostlejším nejmladším dítětem v rodině, tedy takovým, které již oslavilo minimálně třetí narozeniny (19 %). Ve více než čtvrtině případů (27 %) jsou to respondenti, kteří sami deklarují, že (zatím) mají méně dětí, než by si přáli. Výsledky spíše než na přímý vliv či tlak prarodičů a blízkého sociálního okolí na vyšší počet dětí poukazují na to, že respondenti sice reflektují názor okolí, podle něhož by bylo žádoucí mít další dítě, ale tento názor u většiny nefunguje jako motivace k realizaci reprodukčních plánů nad rámec původních záměrů. Jedná se spíše o děti, jejichž narození je plánováno, ale v delším časovém horizontu.

10.2 Okolnosti ovlivňující rodičovské plány u rodičů

V předchozích částech byly jednotlivé proměnné analyzovány převážně deskriptivně. Tento přístup však neumožňuje zohlednit skutečnost, že jednotlivé charakteristiky respondentů spolu mohou souviset a jejich vliv se může vzájemně překrývat. Posoudit **samostatný vliv jednotlivých proměnných při současné kontrole ostatních faktorů souvisejících s naplněním rodičovských plánů umožňuje regresní analýza**. Ta pomůže jednak identifikovat faktory, které mají, či nemají statisticky významný vztah na naplnění plánu ohledně počtu dětí, a u proměnných s prokázaným vlivem zároveň vyjádřit velikost šance, s jakou se sledovaný jev při jejich výskytu projeví.

Pro účely regresní analýzy byla otázka o naplnění rodičovských plánů zúžena na dvě kategorie, kdy byli sledováni **rodiče, kteří mají tolik dětí, kolik by si v životě přáli mít (61 %), a ti, kteří tohoto počtu (zatím) nedosáhli (34 %)**. Rodiče mající více dětí, než byl jejich původní záměr (5 %), do této analýzy nevstupovali. Při použití dvou kategorií závislé proměnné bylo s cílem identifikovat vlivy jednotlivých faktorů přistoupeno k metodě **binární logistické regrese**, a to s cílem **odpovědět na hlavní výzkumnou otázku, jaké faktory ovlivňují šance, že rodiče mají tolik dětí, kolik si v životě přáli**.

Jako vysvětlující proměnné vstoupily do analýzy nejprve **sociodemografické charakteristiky**, konkrétně respondentovo vzdělání a typ partnerství (manželé, nesezdaní partneři, sólo rodiče). Ačkoli model ukázal na statisticky významné vztahy, jeho celková schopnost dobře popsat a rozlišit situaci respondentů byla skrze nízké hodnoty pseudo- R^2 a signifikantní výsledek Hosmer–Lemeshowova testu nedostatečná a ukázala na omezenou kvalitu přizpůsobení modelu datům.⁴⁵ Do modelu byly postupně přidávány proměnné pohlaví a věku respondenta, počtu biologických dětí

⁴⁵ Cox & Snell $R^2=0,035$ a Nagelkerke $R^2=0,048$

a věku nejmladšího dítěte v rodině, následně pak i příjem, socioekonomický status respondenta a (spolu)vlastnictví nemovitosti. Doplnění těchto proměnných sílu modelu zlepšovalo, tj. Hosmer–Lemeshowův test již nebyl signifikantní a hodnoty pseudo- R^2 rostly.⁴⁶ Protože však předchozí analýzy ukázaly i na **vliv tzv. měkkých, tedy hodnotových a postojevých faktorů**, byly následně do binární logistické regrese zahrnuty i ony. Do analýzy přitom nešly rozsáhlé baterie původních výroků, se kterými se respondent dle své situace identifikoval, ale jejich **faktorová skóre**, která zachovávají jejich obsahovou náplň a model je díky nim přehlednější (blíže v 6. kapitole). Konkrétně se jednalo o faktorová skóre z těchto oblastí: **životní hodnoty, osobní a celospolečenská očekávání do budoucnosti, postoje k rodičovství a pocity v osobním životě**. Následně byl sestaven konečný model popisující, jak se jednotlivé proměnné promítají do šancí na naplnění rodičovských plánů (tabulka č. 10.1).⁴⁷

Výsledky této analýzy potvrdily, že při kontrole všech zahrnutých proměnných, to znamená vybraných sociodemografických a socioekonomických charakteristik respondentů, jejich životních hodnot, osobních pocitů, budoucích očekávání a postojů k rodičovství, **mají dílčí ukazatele (statisticky významný) vliv na naplněné rodičovské plány**. Osoby se základním a středoškolským vzděláním ve srovnání s vysokoškolsky vzdělanými respondenty častěji uvádějí naplnění rodičovských aspirací, přičemž tento rozdíl je výraznější u osob se základním vzděláním, jejichž šance na naplnění počtu dětí jsou oproti držitelům vysokoškolského diplomu vyšší o 35 %, šance středoškoláků na to, že mají tolik dětí, kolik si v životě přejí, jsou oproti vysokoškolákům vyšší o 18 %. Další proměnou související s naplněnými či (zatím) nenaplněnými rodičovskými plány je rodinné uspořádání respondenta, kdy lidé žijící v manželství mají proti sólo rodičům zhruba o 30 % vyšší šance na naplněné touhy ohledně počtu potomků, u rodičů žijících nesezdaně jsou tyto šance oproti samoživitelům vyšší o 23 %. **Počet vlastních (biologických) dětí se ukázal jako velmi silný prediktor pro naplnění rodičovských plánů**. Rodiče se dvěma dětmi mají ve srovnání s rodiči, kteří mají jedno dítě, přibližně šestinásobnou šanci uvádět, že mají tolik dětí, kolik si přáli. U rodičů se třemi a více dětmi je tato šance ještě výrazně vyšší, konkrétně přibližně šestnáctinásobná oproti rodičům jedináčka. Výsledky tak jednoznačně ukazují, že **s rostoucím počtem dětí výrazně roste šance, že rodiče hodnotí své rodičovské plány jako naplněné**. Vyšší šance na naplnění plánu ohledně počtu dětí rovněž mají pracující (jako zaměstnanci nebo OSVČ). Šance, že mají tolik dětí, kolik si přáli, je u respondentů, kteří nepracují (z důvodu čerpání mateřské, rodičovské dovolené nebo nezaměstnanosti či z jiné příčiny), oproti pracujícím nižší o 9 %. Návrat na pracovní trh patrně pro část z nich znamená završení počtu dětí, které chtěli přivést na svět.

⁴⁶ Z důvodu silné korelace věku respondenta a věku nejmladšího dítěte v rodině bylo následně rozhodnuto, že tyto proměnné budou z analýzy vyloučeny. Zahrnuto nebylo ani pohlaví vzhledem k dominantnímu zastoupení žen mezi respondenty.

⁴⁷ Přestože hodnota Nagelkerke R^2 (0,355) výsledného modelu naznačila relativně vysokou vysvětlivací schopnost modelu a jeho predikční úspěšnost dosáhla 76,3 %, byl vzhledem k signifikantnímu výsledku Hosmer–Lemeshowova testu doplněn další ukazatel kvality binárního klasifikačního modelu (AUC). Jeho hodnota 0,810 potvrdila, že model má velmi dobrou schopnost rozlišit mezi respondenty, kteří mají tolik dětí, kolik si přáli, a těmi, kteří jich tolik (zatím) nemají. Signifikantní výsledek Hosmer–Lemeshowova testu byl tak pravděpodobně ovlivněn velikostí výběru a poukazoval spíše na omezenou kalibraci modelu než na jeho nízkou predikční schopnost.

Tabulka č. 10.1 Výsledky binární logistické regrese – naplnění plánu rodičů ohledně počtu dětí

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
							Lower	Upper
Vzdělání respondenta (ref. vysokoškolské)			23,584	2	0,000			
základní	0,299	0,063	22,564	1	0,000	1,348	1,192	1,525
středoškolské s maturitou	0,166	0,051	10,772	1	0,001	1,181	1,069	1,304
Typ partnerství (ref. sólo rodiče)			14,028	2	0,001			
manželé	0,259	0,069	14,018	1	0,000	1,295	1,131	1,483
nesezdaní partneři	0,208	0,071	8,625	1	0,003	1,231	1,072	1,414
Počet vlastních (biologických) dětí (ref. jedno dítě)			2 188,210	2	0,000			
dvě děti	1,796	0,044	1 684,712	1	0,000	6,027	5,532	6,567
tři děti a více	2,797	0,080	1 222,640	1	0,000	16,398	14,019	19,182
Socioekonomický status (ref. zaměstnanec, OSVČ)	-0,098	0,042	5,509	1	0,019	0,907	0,836	0,984
Bytová situace (ref. respondent [spolu]vlastní nemovitost)	-0,168	0,045	14,191	1	0,000	0,845	0,774	0,922
Životní hodnoty (faktorová skóre)								
seberealizace a uznání	-0,004	0,024	0,029	1	0,864	0,996	0,951	1,043
rodina a finanční zajištění	0,081	0,022	13,113	1	0,000	1,084	1,038	1,132
partnerská a osobní harmonie	0,025	0,023	1,248	1	0,264	1,026	0,981	1,073
moderní životní styl	0,093	0,023	16,513	1	0,000	1,098	1,049	1,148
Vnější podmínky v příštích pěti letech (faktorová skóre)								
strukturální podmínky ČR	-0,092	0,023	15,719	1	0,000	0,912	0,872	0,955
ohrožení trhu práce	-0,051	0,024	4,555	1	0,033	0,951	0,907	0,996
demografické aspekty	0,023	0,022	1,141	1	0,285	1,023	0,981	1,068
ohled na klima	0,130	0,021	37,588	1	0,000	1,139	1,093	1,188
politické podmínky	-0,028	0,023	1,510	1	0,219	0,972	0,930	1,017
Osobní obavy v příštích pěti letech (faktorová skóre)								
materiální podmínky	-0,036	0,025	2,071	1	0,150	0,964	0,918	1,013
sociální a rodinné podmínky	0,679	0,024	827,015	1	0,000	1,973	1,883	2,066
Pocity v osobním životě (faktorová skóre)								
nejistota a frustrace	0,120	0,026	20,966	1	0,000	1,128	1,071	1,188
sebedůvěra a uspokojení	-0,006	0,023	0,060	1	0,807	0,994	0,950	1,041
Postoje k rodičovství (faktorová skóre)								
děti jako životní hodnota	0,171	0,021	64,736	1	0,000	1,186	1,138	1,236
mít děti je přirozené	0,132	0,021	39,774	1	0,000	1,142	1,096	1,189
děti jako zátěž	-0,124	0,023	29,100	1	0,000	0,883	0,844	0,924
dospělé děti jako přínos	-0,063	0,020	9,634	1	0,002	0,938	0,902	0,977
zodpovědný přístup k dětem	-0,174	0,021	67,432	1	0,000	0,840	0,806	0,876
Konstanta	-0,468	0,108	18,808	1	0,000	0,626		

Zdroj: Rodiče 2025

Pozn. k tabulce č. 10.1: závislá proměnná = mám tolik vlastních (biologických) dětí, kolik bych si v životě přál/a (ref. mám méně dětí, než bych si přál/a); Cox a Snell R^2 0,259, Nagelkerke R^2 0,355, Omnibus test: $\chi^2(26)=4\,512,96$; $p<0,001$. Obsahová náplň faktorových skóre je podrobněji popsána v 6. kapitole.

Naplněné plány s ohledem na preferovaný počet dětí souvisí také se (spolu)vlastnictvím nemovitosti určené k bydlení. Analýza ukázala, že ti, kteří **nejsou (spolu)vlastníky nemovitosti, mají své rodičovské plány naplněné s nižší šancí** než ti, kteří nějakou nemovitost určenou k bydlení vlastní. Vlastnictví nemovitosti se tedy pro naplnění reprodukčních plánů jeví jako jeden z důležitých předpokladů.

Všechny výše uvedené proměnné s vlivem na to, zda má respondent tolik dětí, kolik si představoval, že v životě mít bude, spadají do kategorie sociodemografických a socioekonomických charakteristik. Zahraniční výzkumy (blíže v Úvodu studie) však poukazují na to, že **s plánovaným počtem dětí souvisí i tzv. měkké faktory, jako jsou osobní postoje a preference, zkušenosti z rodiny nebo hodnotové orientace**. Ve výzkumu „*Rodiče 2025*“ byly tyto proměnné měřeny pomocí několika baterií, ve kterých respondenti vyjadřovali souhlas nebo nesouhlas s výroky zacílenými právě na tyto oblasti. Jak již bylo uvedeno, tyto baterie byly následně pomocí faktorových analýz redukovány na několik faktorů (blíže v 6. kapitole) a v binární logistické regresi bylo dále pracováno už pouze s jejich faktorovými skóre. Připomínáme, že tato cílila do několika oblastí, a to na životní hodnoty, osobní a celospolečenská očekávání do budoucnosti, postoje k rodičovství a pocity v osobním životě.

V oblasti **životních hodnot faktorová analýza ukázala čtyři latentní faktory** (seberealizace a uznání, rodina a finanční zabezpečení, partnerská a osobní harmonie a moderní životní styl), které zachycují společné vzorce odpovědí mezi jednotlivými položkami baterie.⁴⁸ Z výsledků jasně vyplývá, že seberealizace a uznání a partnerská a osobní harmonie se jako statisticky významné faktory v tomto modelu neprojevily a **vlivnými faktory zůstala pouze hodnota přikládání rodině a finančnímu zabezpečení a modernímu životnímu stylu**. **Nižší deklarovaná důležitost rodiny a dobrého finančního zajištění je spojena s 1,1krát vyšší šancí uvádět naplnění preferovaného počtu dětí**. Lze to interpretovat tak, že čím méně je pro ně rodina důležitá, tím spíše jsou spokojeni se stávající velikostí své rodiny co do počtu dětí. Z opačného pohledu mají respondenti s vyšší deklarovanou důležitostí rodiny a finančního zajištění patrně vyšší očekávání ohledně rodičovství, které je pro ně obtížnější považovat z jakéhokoli důvodu za naplněné. Toto vnitřní nastavení jim může za určitých podmínek otevírat prostor pro dalšího potomka. U rodičů, pro které je důležité pěkné bydlení, cestování a „být in“, se tento vyšší **důraz na život v souladu s moderním životním stylem pojí s přibližně o 10 % vyšší šancí uvádět naplnění preferovaného počtu dětí**. Výsledek může naznačovat, že u rodičů orientovaných na moderní životní styl jsou reprodukční preference nižší, a tudíž je snadnější plány hodnotit jako realizované.

⁴⁸ Zde pro jistotu připomeňme podstatný fakt, který má vliv na následnou interpretaci, a to, že vyšší hodnota faktorového skóre odpovídá nižší subjektivní důležitosti dané oblasti. Výjimkou je moderní životní styl, kde naopak vyšší hodnota vyjadřuje vyšší důležitost tohoto faktoru.

Mezi tzv. měkké faktory patří i **výhledy do budoucna a potažmo i obavy**, a to jak v perspektivě celé společnosti, tak i z osobní roviny. Výzkum „*Rodiče 2025*“ cestou faktorové analýzy ukázal na pět latentních proměnných (faktorů) z oblasti výhledů společnosti do budoucna (strukturální podmínky ČR, ohrožení trhu práce, demografické aspekty, ohled na klima, politické podmínky)⁴⁹ a dva faktory z hlediska obav v osobní sféře (materiální podmínky, sociální a rodinné podmínky). Obojí bylo nahlíženo optikou příštích pěti let. Tyto faktory po vstupu do binární logistické analýzy ukázaly **signifikantní vliv v oblasti strukturálních podmínek ČR, pocitu ohrožení trhu práce a ohledu na klimatickou situaci**. Náhled na demografické aspekty a hodnocení politických podmínek vliv na růst nebo pokles šancí na naplněné rodičovské plány neprokázaly. Z výsledků tedy vyplývá, že šance mít naplněné plány ohledně počtu vlastních potomků **klesá přibližně o 9 % s rostoucími obavami ze zhoršených strukturálních podmínek** v České republice. S čím větším pesimismem se rodiče dívají na vývoj situace v ČR, respektive čím více očekávají, že stát například nebude dostatečně podporovat rodiny s dětmi nebo že nebude dostupné bydlení pro mladé lidi, tím spíše jejich rodičovské aspirace zůstávají prozatím nenaplněné. Větší systémová podpora ze strany státu by tak mohla rodiče přimět k rozhodnutí mít další dítě. Nižší šance na naplnění rodičovských plánů jsou zároveň spojeny s pocitem ohrožení na trhu práce v tom smyslu, že **čím méně respondenti vnímají vliv technologického rozvoje a migrace jako hrozbu, tím častěji uvádějí, že nemají tolik dětí, kolik si přáli**. Velikost tohoto efektu se pohybuje zhruba kolem 5 %. Zdánlivě paradoxní vztah mezi obavami z ohrožení na trhu práce a mírou naplnění rodičovských plánů lze interpretovat v kontextu otevřenosti reprodukčních plánů. Rodiče, kteří se cítí stabilně z hlediska své pracovní pozice a rizika ohrožující trh práce spíše nepřipouští, častěji hodnotí své rodičovské plány jako dosud nenaplněné, nikoli však nutně jako nenaplnitelné. K dřívejšímu uzavření reprodukčních plánů, případně k přehodnocení ideálního počtu dětí a rozhodnutí další dítě již nemít do určité míry vedou také obavy z důsledků klimatických změn. Rodiče, kteří **klimatické změny vnímají jako hrozbu, mají totiž zhruba 1,1krát vyšší šanci, že už dosáhli plánovaného počtu dětí**.

Dopad různé míry obav z vývoje osobních materiálních podmínek na naplněnost rodičovských záměrů nebyl navzdory očekávání statisticky významný. Jinými slovy to, jestli mají rodiče již tolik dětí, kolik si přáli, nebo jich mají méně, nezáviselo (při kontrole dalších zahrnutých proměnných v regresi) na tom, zda se obávali zhoršení své životní situace nebo ne. Naproti tomu **obavy o nenaplnění rodičovských plánů, o omezení volného času nebo z nutnosti zajistit péči o starší či nemocné příbuzné** realizaci reprodukčních přání ovlivňují, **a to tak, že čím méně se respondent těchto aspektů obává, tím je jeho šance na naplněné rodičovské plány vyšší, a to téměř dvojnásobně**. Nižší míra sociálních a rodinných obav může odrážet vyšší pocit zvládnutelnosti rodičovství a životní stability, což výrazně zvyšuje šanci, že rodiče považují své rodičovské plány za naplněné. Potvrzuje se tak souvislost, kdy za dosud nezrealizovanými rodičovskými touhami může stát větší strach právě z toho, že se jim nepodaří mít tolik dětí, kolik si přejí, protože se současně obávají omezení vlastního volnočasového využití nebo nezbytnosti zajištění péče o blízké příbuzné.

⁴⁹ Pro připomenutí: s vyšší faktorovou zátěží se pojí negativní hodnocení strukturálních podmínek v ČR, nižší obavy spojené s ohrožením trhu práce a migrací, nižší obavy z demografického vývoje, vyšší obavy z klimatických změn a nižší obavy rodičů z války a slábnoucí demokracie.

Míru šancí pro pocit naplnění takového počtu dětí, které by si respondent přál, odráží i **vnímání sebe sama**. Zde se s pomocí faktorové analýzy vydělily dva latentní faktory. První zahrnuje pocity nejistoty, beznaděje, osamělosti či pochybnosti o sobě samém, druhý faktor naopak značí sebedůvěru a pocity vnitřní spokojenosti.⁵⁰ Výsledky binární logistické regrese ukazují, že z analyzovaných faktorů souvisí s hodnocením naplnění rodičovských plánů pouze **nazírání sebe sama prizmatem pochybností a nejistoty**. Rodiče, kteří se s tímto postojem k sobě samému **neidentifikují, mají 1,1krát vyšší šanci uvádět naplnění plánů** ohledně počtu biologických dětí. Nižší míru osobních pochybností a nejistoty lze tudíž vnímat jako faktory zvyšující pravděpodobnost, že se rodičům podařilo rodičovské plány uskutečnit.

Hodnocení naplnění rodičovských plánů významně souvisí také s **postoji k dětem a rodičovství**. Zde se vydělilo pět latentních proměnných (dítě jako životní hodnota, mít dítě je přirozené, dítě jako omezení a zátěž, dospělé děti jako přínos, zodpovědný přístup k dětem),⁵¹ u nichž byl bez výjimky potvrzen signifikantní vliv na hodnocení míry dosažení plánovaného počtu dětí. Výsledky naznačují, že **čím méně je dítě vnímáno jako životní hodnota a jako přirozená součást života, tím spíše rodiče vnímají své rodičovské plány jako splněné, a to s nárůstem šancí o zhruba 19 %, respektive 14 %**. Zjištěný vztah mezi normativním pojetím rodičovství a hodnocením naplnění rodičovských plánů lze interpretovat tak, že rodiče, kteří děti silně vnímají jako životní hodnotu a rodičovství považují za přirozenou součást života, mají zároveň vyšší nároky na to, co považují za naplněné rodičovské plány, a častěji by mohli tudíž zvažovat rozšíření rodiny o další dítě. Naopak u rodičů, kteří rodičovství jako životní normu či ideál vnímají méně, mohou být kritéria pro to, kdy považují své rodičovské plány za splněné, méně náročná a svůj aktuální počet dětí již spíše hodnotí jako dostačující.

U postojů k dětem a rodičovství se dále ukazuje, že čím více se rodiče **vymezují proti tvrzení, že děti představují zátěž, že dospělé děti mají co nejdříve převzít zodpovědnost a postarat se o stárnoucí rodiče a že rodičovství vyžaduje vysokou míru odpovědnosti v oblasti materiálních podmínek i rovnoměrné péče o dítě oběma rodiči, tím nižší je jejich šance uvádět naplnění plánů ohledně počtu dětí**. Jedná se o pokles šance o 12 %, 6 % a 16 %. Jinak řečeno, prozatím nenaplněné rodičovské touhy, a tedy větší prostor pro jejich realizaci, mají ve větší míře ti, kteří si s péčí o děti spíše nespojují omezení osobního života nebo psychickou či finanční zátěž, dále také rodiče, kteří by nenutili dospělé děti k brzké samostatnosti, a v neposlední řadě ti, kteří tolik neřeší zajištění materiálních podmínek pro děti nebo rovnou dělbou rodičů při péči o děti. Rodiče, kteří rodičovství nevnímají jako striktně vymezený úkol, ale spíše jako přirozenou životní roli, mají častěji otevřenější a méně definitivní představu o svých reprodukčních plánech. Ty pak častěji hodnotí jako dosud nenaplněné.

⁵⁰ S vyšší faktorovou zátěží se pojí odmítavější postoj k těmto aspektům.

⁵¹ Vyšší faktorová zátěž znamená nižší hodnotu dítěte, nižší přirozenost mít dítě, nižší vnímání dítěte jako zátěže, vyšší závislost dospělých dětí a nižší zodpovědnost v péči o dítě.

Dílčí shrnutí

Binární logistická regrese byla použita k analýze faktorů souvisejících s naplněním rodičovských plánů u rodičů s minimálně jedním dítětem. Analýza identifikovala proměnné, které zvyšují, respektive snižují šance na to, aby rodič vyhodnotil svůj záměr ohledně počtu dětí jako naplněný či nikoli. Je přitom třeba zdůraznit, že naplnění rodičovských plánů je zde chápáno jako subjektivní shoda mezi představou a realitou, nikoli jako dosažení určitého „správného“ počtu dětí. Pro některé rodiče tak může naplnění plánů představovat jedno dítě, zatímco pro jiné vyšší počet potomků. Vedle sociodemografických charakteristik se jako statisticky významné s různou mírou vlivu na pocit uskutečnění plánu ohledně počtu dětí ukázaly také faktory související s postoji a životním nastavením respondentů. **Jejich podrobnější analýza naznačuje prostor pro úvahy o možnostech podpory rodičů prostřednictvím cílených nástrojů či opatření, která by mohla přispět k naplnění či přehodnocení jejich rodičovských plánů.**

Pro přehlednost zde souhrnně uvádíme **faktory, které snižují šance na naplnění přání ohledně počtu dětí, respektive okolnosti stojící v pozadí toho, že rodiče (zatím) nemají tolik dětí, kolik by si přáli:**

- vysokoškolské vzdělání (ve srovnání s nižšími stupni vzdělání),
- rodičovství bez partnerské podpory (sólo rodičovství),
- nižší počet biologických dětí, zejména rodičovství s jedním dítětem,
- ekonomická neaktivita (např. rodičovská dovolená, nezaměstnanost),
- absence (spolu)vlastnictví nemovitosti určené k bydlení,
- vyšší míra sociálních a rodinných obav (např. z omezení volného času, nutnosti péče o blízké apod.),
- vyšší míra osobních pochybností, nejistoty a pocitů bezmoci (negativního sebepojetí),
- silná normativní orientace na rodičovství (dítě jako životní hodnota a rodičovství jako přirozená součást života),
- orientace na přirozenou formu rodičovství (děti nejsou vnímány jako zátěž ani jako prostředek zajištění ve stáří),
- vyšší míra obav ze zhoršení strukturálních podmínek v České republice (nedostupnost bydlení, nízká finanční podpora rodin s dětmi, ekonomický propad),
- nižší míra obav z růstu nezaměstnanosti a negativních důsledků migrace na trh práce,
- nižší míra obav z negativních dopadů klimatických změn,
- slabší orientace na moderní životní styl.

Vzhledem k tomu, že řada vlivů souvisejících s reprodukčními plány má psychosociální charakter a může se v populaci vyskytovat ve specifických kombinacích, bude regresní analýza v následující části doplněna latentní profilovou analýzou (dále také LPA) s cílem identifikovat typické kombinace hodnot, obav a postojů k rodičovství a zkoumat, jak se jednotlivé profily rodičů liší z hlediska základních charakteristik i v tom, při jakém počtu dětí jsou rodičovské plány příslušníků jednotlivých

profilů hodnocené jako naplněné, případně proč zůstávají otevřené a zda lze vysledovat prostor pro jejich přehodnocení.

10.3 Typologie rodičů podle deklarovaných hodnot, postojů a očekávání a výzvy pro rodinnou politiku

Latentní profilová analýza umožňuje identifikovat **skryté skupiny, do kterých spadají respondenti s podobnými vzorci odpovědí** napříč vybranými indikátory, a vytvořit tak **typologii rodičů**. LPA tak doplňuje regresní analýzu tím, že místo izolovaných (podmíněných) efektů jednotlivých proměnných popisuje celkové profily rodičů. Cílem je **zachytit heterogenitu respondentů napříč širším souborem charakteristik**. Znalost typologií rodičů může vést k úvahám o cílení opatření rodinné politiky zaměřených na podporu rodičovství a reprodukčního chování.

LPA byla aplikována samostatně na faktorová skóre (blíže v 6. kapitole) získaná z jednotlivých baterií otázek, které zachycovaly odlišné oblasti psychosociálního fungování rodičů, tedy jejich životní hodnoty, obavy a očekávání v celospolečenské i osobní rovině, vnitřní nastavení respondenta a postoje k rodičovství. Cílem bylo identifikovat typické vzorce odpovědí v každé z těchto oblastí zvlášť, nikoli vytvořit jednu souhrnnou typologii rodičů. Přestože se u některých z faktorových skóre, která vstoupila do binární logistické regrese, neprokázal signifikantní vliv na míru naplnění rodičovských plánů, vyšli jsme z předpokladu, že i tyto proměnné se podílí na komplexním psychosociálním rámci rodičů a jejich rodičovských plánů. Z tohoto důvodu byla LPA postavena i na těchto proměnných.

V každé oblasti byla testována řešení s různým počtem latentních tříd, přičemž jako nejvhodnější se ve všech LPA ukázalo řešení se třemi profily, které bylo stabilní a interpretovatelně smysluplné. Vyprofilované typologie budou následně popsány z hlediska sociodemografických charakteristik a zkoumány v souvislosti s mírou naplnění rodičovských plánů, aktuálním počtem dětí a možnými opatřeními rodinné politiky.

10.3.1 Typologie rodičů podle životních hodnot

Pro samotnou typologii rodičů je dobré připomenout, že v rámci faktorové analýzy byly v oblasti životních hodnot vyprofilovány čtyři latentní proměnné, jež strukturovaly hodnotové nastavení rodičů (blíže v 6. kapitole). Jednalo se konkrétně o faktory zaměřené na seberealizaci a uznání, rodinu a finanční zajištění, partnerskou a osobní harmonii a moderní životní styl.

Faktorová skóre, která následně vstoupila do LPA, v **dimenzi životních hodnot** nabídla **tři profily rodičů** (tabulka č. 10.2). Nejvýraznější skupinou, do které spadají takřka **tři čtvrtiny respondentů**, jsou **hodnotově vyvážení rodiče** výrazně neupřednostňující jednu dominantní hodnotu, která by výrazně určovala jejich životní orientaci. Tito rodiče spíše hledají rovnováhu a snaží se nekonfliktně

kombinovat různé životní oblasti. Tato třída reprezentuje středový, vyrovnaný a flexibilní hodnotový profil, bez silných preferencí tradičních nebo moderních směrů. V kontrastu s nimi **hodnotově rezervovaní** rodiče vykazují nejnížší důležitost napříč téměř všemi oblastmi životních hodnot. Partnerství, osobní čas, moderní životní styl, rodina, finanční zajištění i seberealizace jsou pro ně málo významné. Jde o profil rodičů hodnotově oslabených, málo orientovaných a místy až „rezignovaných“. Takto zaměřený byl ve výzkumu „*Rodiče 2025*“ přibližně každý sedmý rodič. Zbylou skupinou, zastoupenou stejně jako hodnotově rezervovaní, byli **hodnotově orientovaní rodiče kladoucí důraz na osobní život a moderní životní styl**. Z hlediska osobních hodnot jde o nejangažovanější skupinu rodičů, pro které je vysoce důležité partnerství, osobní čas a rodinné i finanční zabezpečení, velmi silně jsou orientováni na moderní životní styl a seberealizaci. Tito rodiče mají jasnou životní hierarchii, kde se kombinuje vztahová orientace (partnerství, rodina) a osobní růst (moderní styl, uznání, seberealizace).

Tabulka č. 10.2 **Typologie rodičů na základě LPA podle životních hodnot (v %)**

	Relativní četnost
Hodnotově vyvážení, bez výrazných preferencí	72,8
Hodnotově rezervovaní	13,5
Hodnotově orientovaní s důrazem na osobní život a moderní životní styl	13,7

Zdroj: Rodiče 2025

Při pohledu na zastoupení jednotlivých hodnotových profilů rodičů v rámci vybraných sociodemografických charakteristik se ukazuje, že se jejich rozložení mezi skupinami liší, a to zejména podle vzdělání, věku, typu rodinného soužití, počtu dětí, věku nejmladšího dítěte a ekonomické i bytové situace respondentovy domácnosti.

Hodnotově vyvážení rodiče, bez výrazných hodnotových preferencí, kteří jsou optikou životních hodnot nejpočetnější třídou, jsou nejvíce zastoupeni ve věkové skupině 25 až 34 let a mezi držiteli maturitního vysvědčení. Častěji jde o jedince žijící v páru, ať v manželství, či mimo něj. Vzhledem k převažujícímu mladšímu věku rodičů jde častěji o ty, jejichž nejmladší dítě ještě nedosáhlo tří let věku, na což je navázána skutečnost, že čteněji aktuálně čerpají mateřskou či rodičovskou dovolenou. To je patrné zvláště u respondentů žijících v páru, kdy je jeden z partnerů nejčastěji výdělečně činný a druhý nepracuje z důvodu celodenní péče o člena rodiny (nejčastěji malé dítě). Hodnotově nevyhranění rodiče se nejvíce rekrutují z domácností s celkovými čistými měsíčními příjmy v rozmezí 40 až 80 tisíc korun a s těmito příjmy vycházejí poměrně snadno nebo s menšími obtížemi. Na poli bydlení se zdají být spíše konsolidovaní, častěji se jedná o rodiče, kteří bydlí buď ve vlastním domě či bytě, nebo v nemovitosti patřící partnerovi či rodičům. Pohledem na vlastní rodičovské plány je zde spíše méně rodičů deklarujících jejich překročení, tedy těch, kteří mají více dětí, než si původně představovali.

Skupina **hodnotově rezervovaných** rodičů, kteří dávají všem hodnoceným životním hodnotám nejnížší důležitost, je nejvíce zastoupena mezi respondenty, kteří již oslavili 45. narozeniny a u osob, které nedosáhly na maturitní vzdělání. Více takto laděných rodičů je rovněž mezi respondenty, kteří přivedli na svět více dětí, než si přáli. Těchto potomků mají častěji tři a více a je mezi nimi nejvíce těch, jejichž nejmladší dítě již dosáhlo školního věku. Dle typu rodinného uspořádání se jedná více o sólo rodiče a z hlediska ekonomických podmínek spíše o respondenty bez ekonomické aktivity, v případě domácností žijících v páru není neobvyklé, že je tomu tak u obou partnerů. Příjmová úroveň této skupiny je spíše nízká, jejich domácnost nejčastěji měsíčně hospodaří s částkami nepřekračujícími 40 tisíc korun a s tímto rozpočtem velmi obtížně vycházejí. V oblasti bydlení jsou nejvíce odkázáni na nájemní a obecní bytový fond.

Naopak rodiče **hodnotově orientovaní na osobní život a moderní životní styl** se nejvíce profilují mezi vysokoškolsky vzdělanými, dle typu rodinného uspořádání pak mezi těmi, kteří uzavřeli manželství. Z hlediska ekonomické aktivity jde častěji o zaměstnance či osoby samostatně výdělečně činné, u těch žijících v páru zpravidla bývají výdělečně činní oba partneři. To se pozitivně projevuje na jejich příjmové úrovni, která z hlediska čistých měsíčních příjmů čteněji přesahuje 80 tisíc korun. Z hlediska míry naplnění rodičovských plánů je v této skupině méně rodičů, kteří mají více dětí, než si původně představovali, a mírně více těch, kteří deklarují naplnění rodičovských plánů se dvěma dětmi.

Jak již bylo uvedeno dříve v souvislosti s binární logistickou regresí (viz kapitola 10.2, tabulka č. 10.1), hodnotové faktory se promítají do šancí na naplnění rodičovských plánů. Konkrétně se ukazuje růst šancí na pocit naplnění u rodičů, kteří kladou velký důraz na to, aby „byli in“, a také u rodičů, kteří nejsou přehnaně orientováni na rodinu a výrazněji nelpí ani na dobrém finančním zajištění. Jaký potenciál tedy ohledně rodičovství skýtají jedinci při rozlišení v rámci typologie dle hodnotové orientace? Analýza latentních profilů rodičů ukázala, že nejnížší orientaci na všechny zkoumané hodnoty **mají hodnotově rezervovaní rodiče**. Zároveň se jedná o skupinu, která je častěji ve vyšším věku, má celkově starší děti, žije bez partnera a její ekonomická i bytová situace není příliš příznivá. Nižší orientace na rodinu a zázemí je v souladu s tím, že rodičovské plány těchto rodičů jsou častěji naplněné, případně dokonce své původní představy o preferovaném počtu dětí již překročili. Lze tedy předpokládat, že **pronatalitní opatření na podporu porodnosti tuto skupinu rodičů s největší pravděpodobností zasáhnou jen omezeně** a nebudou je významně motivovat k přehodnocení rodičovských plánů. Prostor pro tyto rodiny by však nabídla opatření celkově zaměřená na zlepšení situace rodin s dětmi. Tato by mohla směřovat do oblasti dostupného vzdělávání a volnočasových aktivit pro starší děti, psychologické péče a prevence rizik (závislosti, duševní zdraví) a celkového finančního odlehčení nákladů spojených se školou a dospíváním. Pro rodiče je pak podstatná pomoc udržet si stálou práci a rovněž nabídka služeb, které jim vzhledem k jejich už vyššímu věku pomohou s péčí o stárnoucí (pra)rodiče.

Výraznější **potenciál pro uvažování o dalším dítěti mají v tomto ohledu hodnotově více angažovaní rodiče**, a to jak většinově zastoupení **hodnotově vyvážení**, tak i rodiče, kteří mezi důrazem na osobní hodnoty upřednostňují **osobní rozvoj a moderní životní styl**. Přestože jsou tyto skupiny reprezentovány odlišnými typy rodičů, zejména z hlediska fáze rodinného cyklu (mladší

rodičovské páry, kdy jeden z partnerů čerpá mateřskou či rodičovskou dovolenou, versus páry, v nichž se pečující rodič již vrátil na trh práce), jde zpravidla o osoby s obстоjným sociálním i materiálním zázemím. Při současném **nastavení příznivých podmínek pro sladování práce a rodiny ze strany státu** by se tak u nich mohl otevřít prostor pro uvažování o dalším dítěti. Tuto úvahu posiluje i jejich silná prarodinná orientace, která snižuje šanci, že jejich rodičovské plány jsou již naplněné. Pro skupinu rodičů silně orientovaných na moderní životní styl a seberealizaci, u nichž je naopak vyšší šance na naplnění rodičovských plánů, by pak impulzem k přehodnocení a možným motivem pro další dítě mohlo být výrazné **prarodinné klima ve společnosti**. Takové klima by mohlo symbolicky oceňovat rodičovství a zároveň ukazovat, že i vícedětné rodiny mohou být vnímány jako „in“. Současné by však muselo být doprovázeno **podmínkami, které těmto rodičům zaručí, že ani s více dětmi nepřijdou o prostor pro osobní růst**.

10.3.2 Typologie rodičů podle osobních obav a pocitů

Druhá LPA pracovala s faktorovými skóre získanými prostřednictvím dvou faktorových analýz baterií otázek, a sice o osobních obavách a o vnitřních pocitech.⁵² Do LPA vstupovaly latentní proměnné měřící jak míru osobních obav v oblasti materiálních podmínek a dále sociálních a rodinných podmínek, tak osobní pocity vyjadřující nejistotu či frustraci a sebedůvěru či uspokojení (blíže v 6. kapitole). Provedením LPA analýzy se v oblasti osobních obav a pocitů vygenerovaly celkem **tři profily rodičů**. Takřka dvě pětiny (39 %) se zařadily do skupiny **realistů s osobními obavami**. Ty se u nich negenerují v materiální oblasti, ale spíše směřují do oblasti negativních dopadů rodičovství a rodinných závazků na jejich volný čas či svobodu. Ačkoli jsou si vědomi zátěže spojené s rodinným životem, mají zároveň poměrně obstojně osobní zázemí, relativně dobrou vnitřní stabilitu i sebedůvěru. Ta je naopak velmi nízká u silné skupiny **negativistů**, kam se zařadila takřka polovina (45 %) rodičů. Tito lidé prožívají silné obavy z materiálního zhoršení v příštích pěti letech, ale jejich život je protkáán také nejistotou, frustrací a nízkou sebedůvěrou. Zcela opačného osobního nastavení je skupina **pozitivistů**, což jsou spokojení a sebejistí rodiče neobávající se materiálního zhoršení ani ztráty osobního času či omezení v důsledku nutnosti péče o druhé. Tato skupina však není ve srovnání s ostatními mezi rodiči výrazně početná. Řadí se sem každý šestý rodič (tabulka č. 10.3).

Tabulka č. 10.3 **Typologie rodičů na základě LPA podle osobních obav a pocitů (v %)**

	Relativní četnost
Realisté s osobními obavami	38,9
Pozitivisté	16,1
Negativisté	45,0

Zdroj: Rodiče 2025

⁵² Protože obě tyto baterie otázek měřily rovinu osobního prožívání a v každé z nich se vyprofilovaly dva faktory, byla pro účely konstrukce typologií sloučena jejich faktorová skóre do jedné LPA.

Z hlediska sociodemografických charakteristik jsou si poměrně **blízcí realisté s osobními obavami a pozitivisté**. V obou těchto skupinách je více vysokoškolsky vzdělaných, dále sezdáných partnerů, kteří jsou oba výdělečně činní, což se pozitivně projevuje na jejich příjmové úrovni, kdy za celou domácnost měsíčně hospodaří s minimálně 60 tisíci korunami čistého, a také na velmi nízké míře těžkostí se zvládáním výdajů. Příslušníci obou tříd shodně častěji žijí ve vlastních domech nebo bytech. Tuto **srovnatelnost v materiální situaci** posiluje i fakt, že jde v obou skupinách spíše o rodiče, kteří již oslavili 35. narozeniny, mezi pozitivně naladěnými jsou pak čteněji zastoupeni i 45letí a starší. **Rozdíly mezi těmito dvěma skupinami však tvoří složení rodiny**. Zatímco mezi pozitivisty je více dvou- a třídětných rodičů, kteří zároveň bez ohledu na to, kolik vlastních dětí mají, deklarují naplněné rodičovské plány, realisté, kterých je nejvíce mezi jednodětnými, významně častěji svěřovali, že mají méně dětí, než by si přáli. A to jak v případě, že mají doma již zmíněného jedináčka, ale stejně hovoří i ti, kteří mají potomky dva. Vezmeme-li tedy v úvahu, že pro realisty je typické směřování obav primárně do oblasti omezení svobody či volného času, je s velkou pravděpodobností právě tento **strach příčinou, že se nakonec rozhodnou mít méně dětí**, ač to pro ně znamená ustoupení od původního záměru.

Negativně naladění rodiče se rekrutují ze zcela odlišných sociodemografických skupin. Oproti ostatním jsou to častěji lidé mladší 35 let, maximálně vyučení, žijící s partnerem nesezdaně nebo osoby bez partnera, kdy tento sólo rodič nebo jeden z páru spíše aktuálně čerpá mateřskou či rodičovskou dovolenou. To se následně promítá do jejich materiální situace tím, že jejich měsíční příjmy jsou častěji nižší (maximálně 60 tisíc korun čistého) a hospodaření s nimi je tím pádem náročnější. Rodiče z této skupiny oproti ostatním ve větší míře obývají nájemní či obecní byty. Otázka **naplnění rodičovských plánů štěpí negativisty na dvě skupiny**, kdy jedni mají častěji více dětí, než si přáli, a druzí tohoto počtu naopak častěji nedosáhli. Skutečný počet dětí pak statisticky významný rozdíl mezi jednotlivými třídami rodičů v oblasti osobních obav a pocitů neprokázal.

I v případě tříd respondentů dle osobních obav a pocitů se v binární logistické regresi u dvou proměnných potvrdil vliv na šance mít naplněné rodičovské plány. Tyto se o přibližně 13 % zvyšují u respondentů, které netrápí pocity nejistoty a frustrace. Téměř dvojnásobné šance na to mít preferovaný počet dětí se pak ukázaly u rodičů, kteří se neobávají, že se jejich sociální a rodinné povinnosti negativně promítnou do jejich osobní svobody a volnočasového vyžití. Analýza latentních profilů a následný podrobnější pohled na rodiče v jednotlivých třídách z hlediska sociodemografických charakteristik potvrdila, že pozitivisticky naladění rodiče, kteří mají vysokou úroveň kontroly nad svým životem a neobávají se ani přílišného svázání rodinnými povinnostmi (péče o starší či nemocné rodinné příslušníky) či nutnosti snižování objemu svého volného času, dosáhli oproti ostatním skupinám častěji takového počtu dětí, jaký si představovali, a to bez ohledu na to, zda jejich metou bylo dítě jedno, dvě či tři. U podobně založených rodičů realistů, lišící se od pozitivistů pouze zvýšenou mírou obav z případné redukce volného času a nedostatečného prostoru pro sebe, zůstávají v důsledku tohoto silného strachu rodičovské plány naopak nenaplněné, ač oni sami prostor pro dalšího potomka u sebe vidí, nebo minimálně v minulosti viděli. U části rodičů

negativisticky laděných, svíraných strachem ve všech oblastech života, se toto nastavení též negativně projevovalo tím, že nedosáhli na tolik dětí, kolik si v životě přáli.⁵³

Analýza tříd rodičů dle osobních obav a pocitů ukazuje, že naplnění rodičovských plánů významně souvisí i s psychologickými bariérami a obavami. Vyšší šance na dosažení preferovaného počtu dětí se objevují u rodičů, které netrápí pocity nejistoty a frustrace, a zejména u těch, kteří se neobávají, že rodinné a sociální povinnosti výrazně omezí jejich osobní svobodu a volnočasové využití. Cílem rodinné politiky by proto mělo být **nastavení takových podmínek, aby rodičovství bylo vnímáno jako zvládnutelná součást života**, bez ohledu na fázi životního cyklu, ve které se momentálně nacházejí a jaké překážky ji provázejí. **Největší potenciál pro opatření na podporu porodnosti lze spatřovat u rodičů realistů.** Ti o další dítě často stojí, avšak jejich rodičovské plány zůstávají nenaplněné zejména kvůli obavám z redukce volného času a nedostatku prostoru pro sebe. Přitom jde o poměrně dobře situované rodiče, jimž nestojí v cestě k rodičovství výrazné ekonomické překážky. Právě u nich mohou účinně působit **politiky snižující časové a organizační náklady rodičovství a podporující možnost sladit práci a rodinu**, zejména dostupná péče o děti a flexibilní pracovní režimy. Naopak **u negativisticky laděných rodičů**, u nichž se kumulují obavy napříč více oblastmi života, lze očekávat nižší účinnost běžných pronatalitních nástrojů, protože bariéry nejsou pouze „praktické“, ale celkově existenční a psychosociální. U této skupiny rodičů by tedy bylo třeba, aby opatření na podporu porodnosti směřovala i **do oblasti psychosociální podpory**, především pak prostřednictvím dostupných odborných služeb v oblasti duševního zdraví pro posílení životní jistoty a sebedůvěry. **Pozitivisticky naladění rodiče** pak své rodičovské plány naplňují častěji již za stávajících podmínek, přesto může jejich ochotu k dalšímu dítěti **posílit stabilní a předvídatelné prostředí**, které zachová jejich pocit kontroly nad životem a zároveň bude podporovat prorodinné klima prezentující vícedětnost jako společensky vítanou, a nikoli jako stigma.

10.3.3 Typologie rodičů podle očekávání celospolečenského vývoje

Z dřívější analýzy je zřejmé, že určitý vliv na realizaci rodičovských plánů mají také očekávání rodičů, jak se v příštích pěti letech bude vyvíjet společnost a její jednotlivé struktury (viz výše tabulka č. 10.1). Do další LPA tak vstupovaly latentní proměnné zachycující očekávaný vývoj strukturálních podmínek ČR, ohrožení trhu práce, oblast demografických aspektů, ohledu na klima a politických podmínek (blíže v 6. kapitole). Výsledkem vnímání celospolečenského kontextu byly opět **tři profily rodičů** (tabulka č. 10.4). Nejméně, a to pouze desetinu rodičů, lze v této souvislosti považovat za **společensky klidné optimisty**. V oblasti celospolečenských očekávání v příštích pěti letech jde o skupinu, která sdílí největší optimismus jak v oblasti společnosti, tak i státu a budoucích společenských trendů. Zásadní obavy nepocítují ani na poli klimatických změn. Naproti tomu **všestranně znepokojení pesimisté**, kteří tvoří více než pětinu (22 %) rodičů, mají nejvyšší hladinu

⁵³ V této skupině rodičů byla poměrně silná skupina těch, kteří naopak dosáhli vyššího počtu dětí, než byl jejich plán. Protože však do binární logistické regrese vstoupili pouze ti, kteří mají dětí méně nebo vysněného počtu dosáhli, v analýze se to nepotvrdilo.

obav napříč téměř všemi sledovanými oblastmi. Nejpočetnější je více než dvoutřetinová (68 %) skupina **umírněně obezřetných** rodičů, kteří se nachází v zóně mezi optimismem a pesimismem. Přílišně optimistické vyhlídky nemají v oblasti demografie, zato co se týká klimatu, politiky a trhu práce, blíží se optimisticky laděným rodičům. Očekávanou podporu státu rodinám hodnotí na pomezí předchozích dvou skupin, tedy ani jako dobrou, ani jako špatnou. Jsou to lidé obezřetní, ale nikoli vyhraněně znepokojení.

Tabulka č. 10.4 **Typologie rodičů na základě LPA podle očekávání celospolečenského vývoje (v %)**

	Relativní četnost
Společensky klidní optimisté	10,2
Všestranně znepokojení pesimisté	21,7
Umírněně obezřetní	68,1

Zdroj: Rodiče 2025

Společensky klidní optimisté se rekrutují nejvíce mezi osobami bez maturitního vzdělání, častěji nebývají starší než 35 let a je mezi nimi více sólo rodičů. Z hlediska ekonomické aktivity jsou to spíše rodiče, kteří momentálně nevyvíjejí pracovní aktivitu, žijí-li v páru, pracuje častěji buď pouze jeden, nebo žádný z partnerů. Jejich ekonomická situace je tedy spíše horší, měsíčně častěji hospodaří s čistými příjmy nepřesahujícími 40 tisíc korun a hospodaření jim v důsledku toho činí spíše obtíže. Četněji do této třídy patří rodiče jednoho dítěte, které pro ně představuje naplněné rodičovské plány. V určitých charakteristikách jsou klidným optimistům podobní **všestranně znepokojení pesimisté**. I zde jde o osoby s nižšími stupni vzdělání, i když se k nim více přidávají i středoškoláci s maturitou. Rovněž jsou to rodiče spíše mladší, nejčastěji mezi 25 až 34 roky. I přes tento poměrně nižší věk mají nejmladší dítě již ve věku nástupu k povinnému školnímu vzdělávání, tedy rodiči se stali spíše v mladším věku. Stejně jako optimističtější ladění rodiče jsou zde více zastoupeni sólo rodiče, ke kterým se však přidávají i ti žijící s partnerem nesezdaně. Shodně jsou mezi nimi spíše nezaměstnaní a ti s příjmy v maximální měsíční výši 60 tisíc korun čistého, kteří deklarují obtížné hospodaření. Z hlediska rodičovství se tato skupina rodičů štěpí jednak na častější zastoupení jednoduchých, kteří by si však přáli dětí více, ale zároveň jsou mezi nimi více přítomni i rodiče s větším počtem dětí, který je vyšší, než původně zamýšleli. Jak společensky klidní optimisté, tak i všeobecně znepokojení pesimisté častěji obývají nájemní nebo obecní byty.

Přestože společensky klidní optimisté i všestranně znepokojení rodiče vykazují podobné socioekonomické charakteristiky (nižší vzdělání, slabší ekonomickou aktivitu a častější obtíže s hospodařením s příjmy), jejich odlišné naladění se zřejmě neodvívá pouze od objektivních materiálních podmínek, ale rozdíly mohou souviset také s mírou vnímané stability a kontroly nad životní situací a se souladem rodičovských plánů s realitou. U klidných optimistů se častěji objevuje jednoduchost a deklarované naplnění rodičovských plánů, což může přispívat k tomu, že i při nižších příjmech je situace vnímána jako zvládnutelná. Naopak u znepokojených rodičů se častěji objevuje

nesoulad mezi plánovaným a skutečným počtem dětí, ať již ve smyslu přání mít více dětí, nebo naopak v podobě vyššího počtu dětí, než původně zamýšleli, což může být spojeno s vyšší mírou nejistoty. Určitou roli může hrát také fáze rodinného cyklu, například skutečnost, že nejmladší dítě již dosahuje věku nástupu do povinného školního vzdělávání, což může zvyšovat finanční a organizační nároky na chod rodiny, včetně rostoucích nároků samotného dítěte.

Mezi rodiče, kteří patří mezi **umírněně obezřetné**, se řadí spíše ti, kteří jsou vysokoškolsky vzdělaní, starší 35 let a žijící v manželství. Ekonomicky jsou poměrně stabilizovaní, jsou ekonomicky aktivní jako zaměstnanci nebo osoby samostatně výdělečně činné (žijí-li v páru, tak oba partneři), jejich měsíční příjmy dosahují zpravidla minimálně 60 tisíc korun čistého pro celou domácnost a v otázce vycházení s financemi nepocítují obtíže, maximálně jen drobné. Stabilní je i jejich bytová situace, čteněji žijí ve vlastních domech či bytech. Mezi umírněně obezřetné patří více rodičů dvou dětí, jejichž nejmladší dítě je častěji mladší než tři roky. Své rodičovské plány považují ve srovnání s optimisticky i pesimisticky orientovanými rodiči již za naplněné, především mají-li dvě děti.

Regresní analýza naznačila, že pravděpodobnost naplnění rodičovských plánů (tj. dosažení zamýšleného počtu biologických dětí) souvisí nejen se sociodemografickými charakteristikami, ale také s hodnocením vybraných společenských podmínek. Jako statisticky významné se ukazuje zejména to, **že nižší vnímaná podpora státu rodinám je spojena s nižší pravděpodobností naplnění rodičovských plánů**. To je v souladu s profilem **všestranně znepokojených pesimistů**, kteří vykazují nejvyšší míru obav napříč oblastmi a častěji deklarují nenaplněná rodičovská očekávání. Zároveň tato skupina častěji deklaruje ekonomické obtíže. Lze předpokládat, že rozhodování o dalším dítěti je u nich silněji ovlivňováno nejistotou a vnímanými bariérami, které mohou vést k odkládání či redukci původních plánů, přičemž významnější zastoupení sólo rodičů a nesezdaných párů může dále indikovat nižší míru stabilizace partnerského a ekonomického zázemí. Z hlediska rodinné politiky se proto v případě pětinově zastoupené skupiny všestranně znepokojených pesimistů jako klíčové jeví **nástroje snižující nejistotu a posilující zvládnutelnost rodičovství, zejména dostupná péče o děti, opatření podporující sladování práce a rodiny a stabilní, předvídatelná podpora rodinám**.

Pozitivní asociace mezi důrazem na závažnost klimatických otázek a pocitem ohrožení trhu práce migrací i posilujícím technologickým pokrokem a naplněním rodičovských plánů může souviset s tím, že rodiče, kteří již dosáhli zamýšleného počtu dětí a mají stabilnější životní podmínky, častěji reflektují širší společenská témata, jako je například ona klimatická otázka nebo ohrožení trhu práce. To se potvrdilo především u umírněně obezřetných rodičů, kteří častěji deklarovali, že počet jejich dětí je již konečný. Podobný názor na ohrožení trhu práce kladli i společensky klidní optimisté, kteří své plány také častěji považovali již za naplněné, ovšem spíše to deklarovali rodiče jedináčků. Tato skupina je zároveň charakteristická nižším vzděláním, slabší ekonomickou aktivitou a obtížnějším hospodařením, což může posilovat orientaci na zvládnutelnost každodenního fungování, které by další dítě mohlo značně rozkolísat. Významnější zastoupení sólo rodičů navíc naznačuje existenci strukturálních bariér, které mohou rozhodování o dalším dítěti limitovat. **U společensky klidných optimistů se proto prostor pro navýšení počtu dětí jeví jako relativně omezený**, protože v jejich případě častěji nejde o nenaplněné rodičovské aspirace, ale spíše **o preferenci menší rodiny, která je pro ně zvládnutelná**. Proto se u této skupiny z hlediska nástrojů rodinné politiky jako relevantní jeví spíše stabilizační a podpůrná opatření. U **umírněně obezřetných rodičů**, kteří jsou celkově

vzdělanější, věkově starší a mají stabilnější socioekonomické zázemí, vyšší ekonomickou aktivitu a častěji i stabilní bytovou situaci, může být prostor pro další dítě omezen nejen tím, že dosáhli takového počtu dětí, který si přáli, ale i jejich omezitelností při zvažování dlouhodobých dopadů a organizačních nároků rodičovství. Rodinná politika u nich může působit spíše prostřednictvím **opatření podporujících kombinaci rodičovství a zaměstnání než prostřednictvím přímých finančních pobídek.**

10.3.4 Typologie rodičů podle postojů k rodičovství

Významným faktorem ovlivňujícím naplněnost rodičovských plánů jsou samotné postoje k rodičovství (viz výše tabulka č. 10.1). Rozlišit rodiče podle jejich nazírání na děti jako na životní hodnotu, na přirozenou součást života, jako na omezení či zátěž, z hlediska přínosu dospělých dětí a míry zodpovědnosti přístupu k dětem bylo cílem poslední LPA analýzy. Ta pracovala s příslušnými faktorovými skóre (blíže v 6. kapitole) a v oblasti postojů k rodičovství vygenerovala **tři profily rodičů** (tabulka č. 10.5). Více než polovina (53 %) z nich se zařadila mezi **pragmatické pečovatele**. Jde o rodiče, kteří nevnímají děti jako silnou životní hodnotu a nepovažují jejich narození za přirozenou či nezbytnou součást života. Nejsou však ani bytostně proti dětem, pouze je neberou jako zásadní životní cíl. Zároveň děti nepovažují za zátěž. Pragmatictí pečovatelé nekladou přehnaný důraz na to, že na příchod dětí musí být předem zajištěny materiální podmínky, ani na rovnost v péči obou rodičů, ale rodičovství je pro ně spíše přirozeným procesem. Ačkoli děti nejsou nutně jejich životním cílem, pokud je mají, chovají se zodpovědně a pečují o ně, a to bez velkých očekávání a vyhraněných postojů.

Každý devátý (11 %) rodič patří mezi **prorodinné realisty**. Tato skupina vnímá děti jako jasnou životní hodnotu a rodičovství jako přirozenou součást života. Zároveň si ale uvědomují, že děti mohou být zátěží, a proto je důležité mít pro ně zajištěné podmínky a rovnoměrně rozdělené povinnosti. V otázce mezigeneračních vztahů jsou poměrně tradiční ve smyslu, že děti by měly brzy přijmout vlastní zodpovědnost a zároveň by měly být oporou svým rodičům ve stáří. Tato skupina rodičů spojuje tradiční hodnoty s realistickým pohledem na každodenní fungování rodiny. Zbýlá třetina (35 %) rodičů se profiluje jako **realisté bez silné prorodinné orientace**. Jde o skupinu, která chápe význam rodičovství jako přirozené součásti života, ale sama pro sebe ho nevnímá jako nutnou životní cestu. Zároveň děti vnímají jako zátěž ve smyslu fyzického a psychického vypětí, omezení osobní svobody i finančního zatížení. K rodičovství však zároveň mají poměrně zodpovědný přístup, kdy kladou důraz na dobré podmínky pro příchod dětí a spravedlivé zapojení obou rodičů do péče o dítě. V otázce osamostatnění mladých jsou spíše tradičněji orientovaní, ve smyslu brzkého osamostatnění a opory pro stárnoucí rodiče, ale jsou v tomto méně vyhranění než prorodinní realisté.

Tabulka č. 10.5 **Typologie rodičů na základě LPA podle postojů k rodičovství (v %)**

	Relativní četnost
Pragmatičtí pečovatelé	53,2
Prorodinní realisté	11,4
Realisté bez silné prorodinné orientace	35,3

Zdroj: Rodiče 2025

Pragmatičtí pečovatelé se rekrutují častěji mezi rodiči ze starších věkových kategorií (45 a více let) a mezi respondenty, kteří nedosáhli na maturitní vzdělání. Z hlediska rodinného uspořádání jde ve srovnání se zbylými typy rodičů více o samoživitele. Častěji bydlí v nájemních či obecních bytech. Přestože děti nevnímají jako projekt, který musí být dopředu perfektně naplánovaný, častěji přivedli na svět tři a více dětí, z nichž ti nejmladší jsou ve vyšší míře starší šesti let. Své rodičovské plány zpravidla považují při tomto počtu dětí za naplněné. Jejich pragmatické rodičovské nastavení potvrzuje i to, že narození svého prvního dítěte čteněji popisují sice jako neplánované, ale rozhodně chtěné. Pragmatičtí pečovatelé mají spíše status zaměstnance či osoby samostatně výdělečně činné, přesto nehospodaří s příliš vysokými příjmy (často do 40 tisíc korun čistého měsíčně). Vycházení se svými příjmy však i přesto hodnotí jako snadné, což lze interpretovat jako adaptaci na omezenější zdroje bez pocitu permanentní krize. Svou životní strategii mají pravděpodobně nastavenou spíše na zvládnutelnost ve stávajících podmínkách bez tlaku na ideál.

Prorodinní realisté jsou si s pragmatickými pečovateli blízcí především ve velikosti rodiny, co se počtu biologických dětí týče. I mezi nimi jsou častěji zastoupeni rodiče, kteří mají minimálně dvě, ale i tři a více dětí. Rodiče se třemi dětmi své rodičovské plány hodnotí jako naplněné, rodiče dvou dětí častěji jako nenaplněné. Přestože mezi nimi výrazně nepřevládá jedna z příjmových kategorií, je mezi nimi zastoupeno velmi málo vysokopříjmových domácností. Své hospodaření s dostupnými prostředky však hodnotí velmi kriticky, tedy jako hodně problematické. Prorodinní realisté jsou spíše o něco mladší než pragmatičtí pečovatelé (nejčastěji 35 až 44 let) a shodně je mezi nimi více osob bez maturitního vzdělání. Na rozdíl od pragmatických pečovatelů jsou to rodiče, kteří se cítí být pod velkým ekonomickým tlakem, který pro ně může představovat klíčovou bariéru pro naplnění rodičovských plánů (zejména u rodičů se dvěma dětmi), přestože touží po velké rodině. Svou roli může hrát i jejich pocit ekonomického nedostatku při současné potřebě dětem zajistit kvalitní materiální zázemí a dopřát vše, co potřebují.

Naopak **realisté bez silné rodinné orientace** jsou více zastoupeni mezi středoškoláky a vysokoškoláky. Oproti dvěma zbylým třídám definujícím rodiče dle postojů k rodičovství jsou to respondenti spíše mladší (25 až 34 let), častěji rodiče jednoho dítěte, které je maximálně ve věku předškoláka, což souvisí s tím, že jde více o rodiče na mateřské či rodičovské dovolené. Narození svého prvního vlastního dítěte popisují častěji jako plánované. Své rodičovské plány hodnotí příslušníci této třídy spíše jako ukončené, a to při počtu jednoho, maximálně dvou dětí. Měsíčně hospodaří s příjmy mezi 40 až 60 tisíci korunami čistého a hodnotí to jako mírně obtížné. Tyto charakteristiky potvrzují, že jejich postoj k rodičovství je více opatrný, kdy vnímají zátěž s ním

spojenou a díky svému vyššímu důrazu na podmínky a kontrolu nákladů rodičovství proto plánují spíše menší rodinu, která je při zachování určitého životního standardu časově i finančně zvládnutelná.

Z výsledků binární logistické regrese vyplynulo, že všechna faktorová skóre z oblasti vnitřního nastavení pro rodičovství mají signifikantní vliv na hodnocení, zda se respondentovi dosud podařilo dosáhnout takového počtu dětí, který si v životě přál. Zatímco nižší orientace na dítě ve smyslu jeho vnímání jako velké hodnoty v životě a nižší důraz na rodičovství jako přirozenou součást života ukazuje na vyšší šance na již naplněné rodičovské plány, rodiče, kteří v dětech nevidí zátěž ve smyslu fyzické, psychické i finanční náročnosti, mají s vyšší šancí své plány ohledně počtu dětí nenaplněné, stejně jako rodiče, kteří vůči svým dětem nemají tradiční mezigenerační očekávání, tedy nemyslí si, že by se děti měly co nejdříve osamostatnit a být jim oporou ve stáří. Rovněž i ti, kteří nekladou přílišný důraz na předchozí zajištění materiálních podmínek před příchodem dítěte na svět a na to, aby se rodiče o péči dělili rovným dílem, mají své rodičovské plány spíše nenaplněné.

Největší rozdíl mezi skupinami rodičů zakládá pohled na rodičovství jako na životní hodnotu. O tom, že život bez dítěte není naplněný, že dítě je předpokladem spokojeného partnerství a bezdětní jsou sobečtí, jsou nejvíce přesvědčeni **prorodinní realisté**. Právě u nich se častěji objevuje hodnocení, že nedosáhli počtu dětí, který si v životě přáli, a to i přesto, že již často vychovávají dva potomky či více. Významnou **bariérou pro naplnění představ těchto rodičů o velké rodině může být právě ekonomická zátěž**, které by s dalším dítětem čelili. Protože již za současného stavu deklarují velmi obtížné hospodaření s rodinnými financemi, potenciál pro další dítě by tedy pro tento typ rodičů pravděpodobně zvýšily příznivě nastavené podmínky, které by jim tuto zátěž **pomohly zvládat a neohrožily je existenčně**. Zvláště mladší ročníky by v tomto případě narození dalšího dítěte patrně velmi reálně zvažovaly. Z opatření rodinné politiky by pro prorodinné realisty přicházela do úvahy finanční podpora odstupňovaná podle počtu dětí, stabilita na poli bydlení a podpora návratu na pracovní trh provázená vysokou flexibilitou a dostupnými (místně i finančně) službami péče o děti (školky, dětské skupiny), aby další dítě neznamenal výrazné zhoršení již tak napjaté ekonomické situace rodiny.

Naopak pragmatičtí pečovatelé a realisté bez silné prorodinné orientace, kteří v menší míře sdílejí přesvědčení, že dítě je nutným předpokladem spokojeného života, hodnotí své rodičovské plány častěji jako naplněné. Tento vzorec je v souladu se zjištěními binární logistické regrese, podle nichž nižší vnímání dítěte jako životní hodnoty a nižší důraz na rodičovství jako přirozené součásti života zvyšují šanci, že respondent hodnotí svůj plánovaný počet dětí jako již naplněný. Je však třeba dodat, že pro každou z těchto skupin představuje naplnění rodičovských plánů odlišný počet dětí. Zatímco realisté bez silné prorodinné orientace své plány typicky považují za ukončené při jednom, maximálně dvou dětech, pragmatičtí pečovatelé deklarují naplnění plánů nejčastěji se třemi a více dětmi. Rovněž nižší identifikace s názorem, že mít děti je přirozenou součástí života, která je pro **pragmatické pečovatele** typická, se pojí s vyšší šancí na naplněné rodičovské plány, což tato skupina potvrzuje zejména při třech dětech. Potenciál pro další dítě je u pragmatických pečovatelů již značně omezený, neboť se častěji jedná o rodiče vyššího věku, kteří již mají početnější rodiny. Rodičovství zároveň rámuje spíše pragmaticky jako běžnou životní situaci, nikoli jako projekt vyžadující předem nastavené ideální podmínky. Opatření rodinné politiky proto není nutné směřovat primárně na

přehodnocování jejich postojů k rodičovství, ale spíše do **oblasti stabilizace a odlehčení každodenní zátěže spojené s péčí o děti a snížení praktických bariér rodinného fungování**. Jako relevantní se jeví zejména podpora jistoty v oblasti bydlení (cenově přiměřené bydlení s dlouhodobými garancemi, dostupné větší byty pro rodiny s více dětmi), dostupnost služeb pro rodiny s dětmi (hlídání dětí, předškolní péče, školní družiny, respitní služby), dostupné volnočasové aktivity pro starší děti a cílená podpora samoživitelů a rozcházejících se rodičů (například právní poradenství, mediace a rychlá stabilizace situace po rozchodu), kteří jsou mezi nimi čteněji zastoupeni.

Realisté bez silné prorodinné orientace nejsou primárně zaměřeni na početnou rodinu a pro naplnění rodičovské role jim zpravidla postačuje jedno až dvě děti, které již ve většině případů mají. Vzhledem k tomu, že se však častěji jedná o rodiče v mladším věku, mohou zejména rodiče jedináčků představovat určitý **potenciál pro narození dalšího dítěte**. Pro tuto skupinu je typický důraz na spravedlivé rozdělení péče mezi oba rodiče a na vytvoření odpovídajících materiálních podmínek pro příchod dítěte, přičemž současně vnímají rodičovství jako časově, fyzicky, psychicky i finančně náročné, což může rozhodování o dalším dítěti významně brzdit. Rodinná politika by proto měla směřovat k tomu, aby rodiče získali jistotu, že **další dítě je zvládnutelné časově, finančně i partnersky**. Za potenciálně účinná opatření lze považovat především dostupnou a flexibilní péči o malé děti, pracovní podmínky umožňující efektivní sladování práce a rodiny, prevenci dlouhodobého znevýhodnění na trhu práce v důsledku péče o děti a také podporu aktivního zapojení otců do každodenní péče.

11. Bytová situace rodičů

Klára Potočková, Sylva Höhne

Otázka bydlení do velké míry formuje plány rodiny, a to i ty týkající se případných dalších dětí. Jaká je tedy stávající bytová situace rodin s předškolními a školními dětmi podle výzkumu „*Rodiče 2025*”? O tom pojednává tato kapitola, která se vedle právní formy bydlení rodin s dětmi při zohlednění jejich sociodemografických a ekonomických charakteristik zaměřuje také na míru spokojenosti s bydlením či na zájem o pořízení vlastní nemovitosti. Sledována je dále míra realizované i žádoucí pomoci širší rodiny se získáním vlastního bydlení a vnímání role státu při řešení bydlení mladých lidí.

Pro rodiny s (před)školními dětmi je typická převažující forma vlastnického bydlení, neboť ve vlastním bytě či domě bydlela polovina rodin účastnících se výzkumu „*Rodiče 2025*“, pětina obývala byt partnera nebo rodičů a další pětina žila v nájemním bytě. V družstevním bytě žila necelá 2 % respondentů, v městském, obecním či církevním bytě 4 % a zbývajících 2 % zvolila jinou možnost. Čím starší byl respondent, tím častěji již bydlel s rodinou ve vlastním bytě/domě (31 % ve věku 25 až 29 let vs. 60 % ve věku 40 a více let). Typ bydlení se lišil podle formy soužití rodičů. Manželé bydleli nejčastěji ve vlastním, případně družstevním bytě nebo domě (63 %), nesezdaní partneři také, ale v menší míře (40 %), a sólo rodiče nejčastěji v nájmu (42 %). Nemalý podíl rodičů (nejvíce nesezdaných, 30 %) žil v nemovitosti vlastněné partnerem nebo širší rodinou (tabulka č. 11.1). Sólo rodiče v porovnání s partnerskými páry ve vyšší míře obývali obecní, případně jiné byty (13 %).

Tabulka č. 11.1 Právní forma bydlení podle typu partnerství rodičů (v %)

	Vlastní, družstevní byt	Byt partnera, rodičů	Nájemní byt	Obecní, jiný byt
Manželé	63,0	20,0	12,8	4,1
Nesezdaní	39,5	30,2	24,7	5,7
Sólo rodič	29,2	16,0	41,9	12,9
Celkem	52,2	22,3	19,8	5,7

Zdroj: Rodiče 2025

Určité rozdíly jsou však patrné v závislosti na počtu a věku dětí v rodině. Ve **vlastním** (či družstevním) **domě nebo bytě** bydleli nejčastěji **rodiče se dvěma dětmi** (56 % oproti 46 % rodičů s jedním dítětem a 53 % rodičů se třemi a více dětmi). Naproti tomu **v nájmu** nejčastěji žily **rodiny jednodětné** (24 % oproti 17 % rodin se dvěma dětmi a 20 % rodin se třemi a více dětmi). **S věkem nejmladšího dítěte roste podíl rodičů bydlících ve vlastním** (či družstevním) **bytě** – od 47 % rodičů s nejvýše ročním

(nejmladším) dítětem k 58 % rodičů s nejmladším dítětem starším sedmi let –, a **naopak klesá podíl rodičů bydlících v nemovitosti patřící partnerovi nebo širší rodině, i těch v nájmu**. V případě bydlení u partnera nebo širší rodiny jde o podíly od 26 % rodičů s nejmladším dítětem do jednoho roku věku k 17 % rodičů dětí osmiletých a starších. U nájemního bydlení je možné pozorovat podobný trend (od 22 % rodičů s nejmladším dítětem do jednoho roku k 18 % rodičů dětí starších osmi let).

I když polovina rodičů bydlela ve vlastním bytě či domě, nějakou nemovitost (spolu)vlastnily až tři pětiny rodin, v tom 11 % i více než jednu. Nejvíce vlastníků bylo mezi manželi (70 %), u nesezdaných to byla necelá polovina (48 %), u sólo rodičů jedna třetina (32 %). **Téměř devět z deseti vlastníků v některé ze svých nemovitostí bydlelo.** Vlastníci či spoluvlastníci jedné nemovitosti ji ke svému bydlení využívali v 84 % případů, majitelé více než jedné nemovitosti bydleli v některé z nich v 92 %. Častěji to byli manželé (88 %), nesezdané páry a sólo rodiče využívali některou ze svých nemovitostí k vlastnímu bydlení v mírně nižší míře (na úrovni 80 %). Lze si položit otázku, kde tedy ti ostatní vlastníci nemovitostí bydlí, když ne ve svém, a co s nemovitým majetkem dělají.⁵⁴ Necelé dvě třetiny z těch, kteří (spolu)vlastnili jednu nemovitost určenou k bydlení, kterou ale sami neobývali, žily v bytě (širší) rodiny, čtvrtina v nájmu a necelá desetina v obecním, případně jiném bytě. Může jít o případ, kdy je byt či dům vyloženě určen k investici a také je tak využíván (takový pronájem udávalo 20 % jinde bydlících vlastníků), případně v nemovitosti bydlí někdo známý z rodiny či přátel (50 %) nebo v daném objektu nebydlí nikdo (30 %). Taková situace se může týkat budov například zděděných a aktuálně neobyvatelných (či aktuálním potřebám rodiny z hlediska vybavení nebo velikosti nevyhovujících) anebo ve stadiu rozmyšlení se, co s nabytým majetkem dědic udělá; anebo naopak objektů nově zakoupených a aktuálně rekonstruovaných s úmyslem se do nich v budoucnu nastěhovat či je jinak využít. Těchto jinde bydlících vlastníků nemovitosti bylo více mezi rodiči jednoho dítěte (17 %), kteří právě mohli svůj domov teprve budovat, než mezi těmi se dvěma či třemi a více dětmi (13 %, resp. 14 %). Zároveň se některým rodinám s příchodem dalšího potomka mění nároky na prostor či bytové uspořádání, což je může vést k rozhodnutí o rekonstrukci až k úplnému přestěhování. S rostoucím věkem nejmladšího dítěte totiž podíl jinde bydlících vlastníků nemovitostí klesal (od 17 % s nejmladším dítětem do jednoho roku věku k 12 % těch s nejmladšími osmiletými dětmi). Vyšší podíl rodičů s mladšími dětmi nebydlící ve vlastní nemovitosti souvisí i s jejich ekonomickou aktivitou, neboť mezi rodinami s pouze jedním výdělečně činným rodičem je 16 % jinde bydlících vlastníků, mezi rodinami s oběma ekonomicky aktivními rodiči pak 13 %.

Rodiče účastníci se dotazníkového šetření „*Rodiče 2025*“ žili v domácnosti nejčastěji jen se svými nezaopatřenými dětmi (84 %), šlo tedy o tzv. nukleární rodinu, v našem kulturním kontextu velmi obvyklou. Nejobvyklejším modelem u partnerů bylo soužití **pouze s jejich dvěma dětmi (40 %)**. Sólo rodiče také žili nejčastěji pouze se svými nezaopatřenými dětmi, nicméně **v porovnání s páry s nimi v o něco větší míře (22 % versus 15 %) bydlely i další osoby**. Nejčastěji se jednalo o rodiče respondenta (v 16 %), kteří takto tvořili třígenerační domácnost, kdy například babička žila s dcerou

⁵⁴ Využití respondentem neobydlených nemovitostí bylo ve výzkumu zjišťováno pouze při vlastnictví jedné takové nemovitosti.

a vnoučetem a v sólo rodičovství jí pomáhala – finančně, hlídáním či vyzvedáváním dítěte apod. Sólo rodiče měli výrazněji starší nejmladší dítě v rodině (bylo mu průměrně 5,2 let oproti 3,6 letům dětí u partnerů). Se sólo rodiči bydlely také obvykleji (6 % versus 4 % u partnerů) i zaopatřené děti, tedy děti již nestudující, pracující nebo nezaměstnané. Se 3 % rodičů žili v takto smíšených domácnostech (také) jiní příbuzní, přátelé nebo známí (tabulka č. 11.2).

Tabulka č. 11.2 Další osoby v domácnosti (v %)

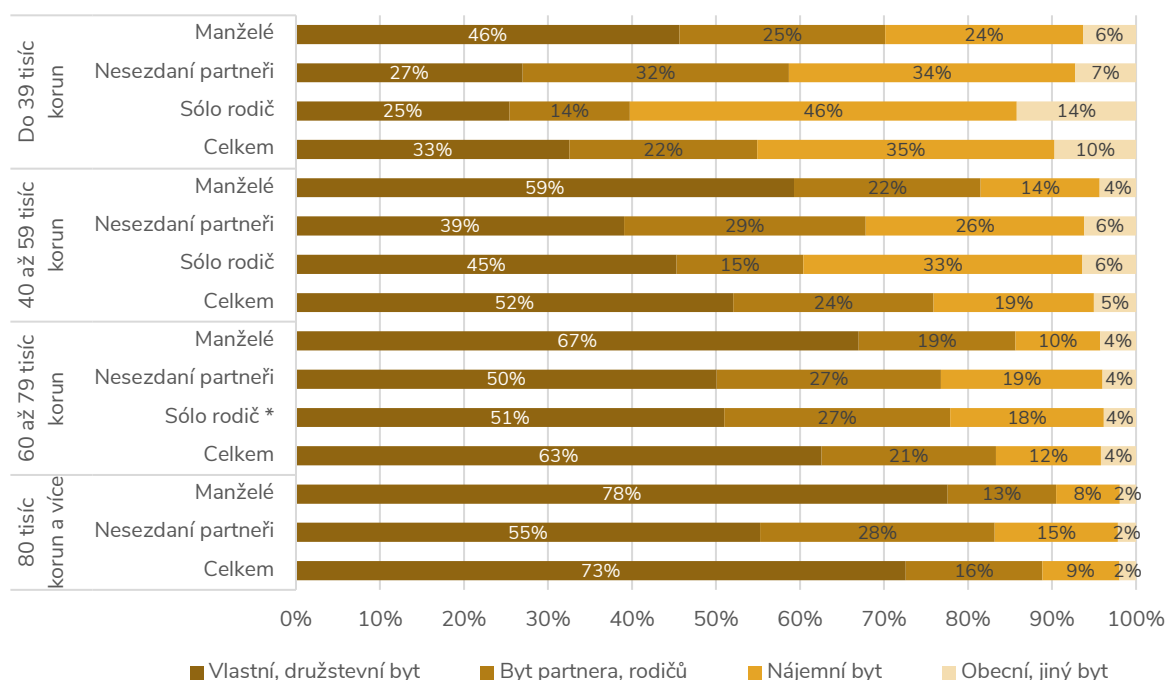
Typ partnerství	Celkem s dalšími osobami	S kým žijí:		
		Se zaopatřenými dětmi	S rodiči respondenta nebo partnera	S jinými příbuznými, přáteli, známými
Partneři	15,3	3,7	10,9	3,2
Manželé	15,1	3,6	10,7	3,2
Nesezdaní	15,7	4,0	11,3	3,2
Sólo rodiče	22,3	6,3	15,5	4,5
Celkem	16,2	4,0	11,5	3,4

Pozn.: Protože v některých smíšených domácnostech žije více typů spolubydlících členů, neodpovídá součet řádkových procent v posledních třech sloupcích údajů ve druhém sloupci tabulky.

Zdroj: Rodiče 2025

V otázce vlastnického bydlení hraje velkou roli ekonomická situace rodičů. **Se zvyšujícími se příjmy domácnosti roste podíl těch, kteří bydlí ve vlastním bytě či domě** (od 33 % rodičů s rodinnými příjmy do 39 tisíc korun přes 52 % s příjmy v rozmezí 40 až 59 tisíc korun, 63 % s příjmy 60 až 79 tisíc korun až k 73 % rodičů s příjmy vyššími; graf č. 11.1). Tento trend může souviset jak s celkovou výší majetku investovaného do bydlení, tak s dosažitelností hypotéky, kterou ho lze pokrýt. **Naopak s rostoucími příjmy rodiny klesá podíl rodičů bydlících v nájmu nebo obecním bytě.** Ve stejných příjmových kategoriích jde v případě nájmu o pokles od 35 % rodičů s nejnižšími příjmy přes 19 % a 12 % až k 9 % rodičů s nejvyššími příjmy, což je opět provázáno s finanční (ne)dosažitelností hypoték (viz dále) a věkem. Mladší rodiče se mohou v nájemním bydlení (zejména finančně) připravovat na přesun do vlastního bydlení v budoucnu. Podíl respondentů bydlících u partnera nebo rodiny se s výší příjmů rodiny příliš nemění a pohybuje se na úrovni 20 %. Je možné, že takto bydlící rodiče to vnímají pocitově podobně jako bydlení ve vlastním a na změnu se nechystají (což deklaruje necelá třetina z nich), nebo jde jednoduše o finančně výhodné bydlení (třetina z nich si nemůže pořízení vlastní nemovitosti dovolit). Při zohlednění příjmové situace rodin a typu partnerství se ukazuje, že **manželské páry bydlí častěji ve vlastních bytech než nesezdaní a sólo rodiče se stejnými příjmy** (graf č. 11.1).

Graf č. 11.1 Právní forma bydlení podle typu partnerství rodičů a příjmových kategorií rodiny (v %)

Pozn.: * U sólo rodičů jsou vzhledem k nízkým četnostem sloučeny příjmové kategorie 60 až 79 tisíc korun a 80 tisíc korun a více.

Zdroj: Rodiče 2025

Vyšší příjmová úroveň rodiny se zpravidla pojí s vyšším vzděláním rodičů. Podobně tak jako u příjmů **roste podíl vlastníků nemovitosti i se zvyšujícím se stupněm vzdělání rodičů**, a to od 33 % u rodin, ve kterých oba rodiče nemají maturitu, přes 51 % takových, kdy alespoň jeden z nich maturitu má, k 65 % párů, kde alespoň jeden má vysokoškolský titul. **Ekvivalentně s rostoucím vzděláním partnerů klesá podíl rodin bydlících v nájmu** (od 35 % přes 17 % až k 11 %). Podíl respondentů bydlících v bytě partnera nebo širší rodiny se v závislosti na různé vzdělanostní úrovni obou partnerů příliš nemění a kolísá kolem 23 %. Pro sólo rodiče platí popsáný trend obdobně, neboť ve vlastním bytě či domě žije 16 % sólo rodičů se základním vzděláním, 35 % se středoškolským vzděláním a 50 % vysokoškoláků (či absolventů VOŠ). Naopak v nájmu, kde obecně bydlí nejvíce sólo rodičů, s výší vzdělání jejich podíl klesá (od 50 % přes 40 % až k 27 %). V bytě širší rodiny žije 16 % sólo rodičů.

Na ekonomickou a bytovou situaci rodiny má samozřejmě vliv i specifikum rodičovských párů z hlediska ekonomické aktivity, zejména těch s mladšími dětmi, kdy je častěji výdělečně činný pouze jeden z rodičů. V rodinách **s oběma výdělečně činnými partnery bydlí tři pětiny rodičů ve vlastním či družstevním bytě nebo domě, pětina u partnera nebo širší rodiny a 14 % v nájmu**. V párech, kde

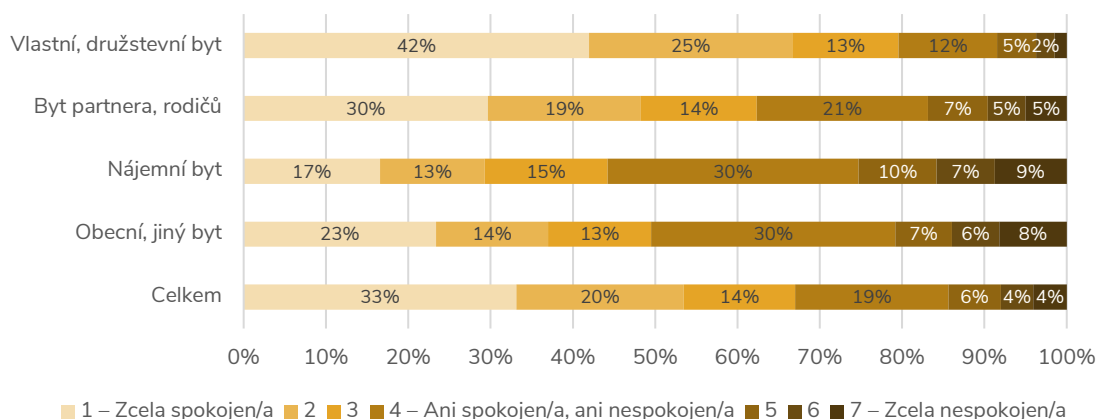
pracuje pouze jeden, bydlí ve vlastní nemovitosti téměř polovina rodičů, čtvrtina v bytě partnera nebo rodiny a pětina v nájemním bytě. Nicméně situace, kdy v páru pracuje jeden rodič, je často pouze dočasná a nedá se srovnat s ekonomickým postavením sólo rodiče. Ten ve své rodině zastává obě role, ekonomicky zajišťující i pečující, a to se může promítat i do volby bydlení. Připomeňme, že sólo rodiče nejčastěji bydlí v nájmu (42 %), ve vlastním objektu bydlí třetina z nich. Jsou-li však výdělečně činní, ve vlastním bytě žijí dvakrát častěji, než když nepracují (34 % vs. 17 %). Nepracující sólo rodiče zato ve vyšší míře bydlí v nájmu (49 % oproti 39 % výdělečně činných sólo rodičů) a v obecních či jiných bytech (16 % oproti 12 %).

Právní forma užívání nemovitosti se mění i podle velikosti obce, ve které rodiče žijí. **S rostoucí velikostí obce klesá podíl rodičů vlastnických domů či bytů** (od 61 % rodičů bydlících v obci do jednoho tisíce obyvatel k 48 % bydlících ve městě nad 100 tisíc obyvatel). Nutno však dodat, že i ve městech s 5 až 100 tisíci obyvateli byl podíl rodin bydlících ve vlastní nemovitosti 48 %. **U nájemníků jde o opačný trend.** V malých obcích do tisíce obyvatel žije jen 6 % rodičů v nájmu, s rostoucí velikostí obce tento podíl stoupá až k 28 % nájemníků ve městech nad 100 tisíc obyvatel. Vzhledem k regionu je **nejmenší podíl vlastníků nemovitosti v Praze** (46 %), kde je naopak regionálně nejvyšší zastoupení rodin žijících v nájmu (30 %). Protikladem je sousední **Středočeský kraj s převládajícím podílem vlastnického bydlení** (56 %) a spolu s Pardubickým krajem a Vysočinou zde **žije nejméně (15 %) rodičů v nájmu.**

I spokojenost s bydlením se výrazně mění podle vlastníka obývané nemovitosti. Více než **tři čtvrtiny rodičů bydlících ve vlastním domě nebo bytě** byly se svým stávajícím bydlením **spokojeny**, v tom **42 % dokonce zcela spokojeno** (graf č. 11.2). Naopak spokojenost s nájemním bydlením byla nejnižší, když **zcela spokojeno bylo jen 17 % rodičů** (celkově 44 %), a naopak **9 % rodičů sdílelo jasnou nespokojenost.** Sólo rodiče, častěji bydlící v nájmu, byli se svým bydlením celkově spokojeni nejméně, především v porovnání s manželskými páry (zcela spokojeno bylo 25 % sólo rodičů oproti 37 % manželů, podíly naprosto nespokojených byly naopak 8 %, resp. 3 %). **Bydlení u rodiny** představuje i ve vyjádření spokojenosti s bydlením jakýsi „zlatý střed“ – **spokojeny byly dvě třetiny rodičů**, v tom zhruba **třetina zcela.**

Spokojenost rodičů se stávajícím bydlením souvisí s plány na koupi vlastní nemovitosti. **Čím jsou rodiče spokojenější se svým stávajícím bydlením, tím častěji nemají žádné plány na pořízení něčeho nového.** V opačném směru to úplně neplatí, souvisí to s tím, že zcela nespokojených respondentů je jen velmi málo a zároveň velký podíl rodičů (41 %) udává, že pořízení nového bydlení si z finančních důvodů nemohou dovolit. U vlastníků je zvláštností, že i když jsou spokojeni se svým bydlením, někteří stejně mají v úmyslu pořízovat nějaké jiné, což může souviset s investičními plány do nemovitostí jako takových nebo třeba s touhou po větším bytě.

Graf č. 11.2 Spokojenost rodičů se stávajícím bydlením podle právního vztahu k bytu (v %)

Zdroj: Rodiče 2025

O pořízení (jiného) bytu nebo domu do osobního vlastnictví v blízké době uvažovalo celkově 17 % rodičů (tabulka č. 11.3). Jejich motivací může být koupě bytu za účelem vlastního bydlení či jako investice k pronajímání, případně úmysl jej v budoucnu přenechat dětem apod. Podle toho, kde bydlí, zvažují pořízení vlastního bytu nejčastěji nájemníci (25 %) a ve vyšší míře také rodiče bydlící v bytě patřícím jejich blízkým (19 %). Mezi těmi, kteří ve vlastním bytě již bydlí, je touha koupit další či jinou nemovitost nejnižší (13 %), nejčastěji o to nemají vůbec zájem (43 %). Z hlediska typu partnerství šlo častěji o partnery (mezi manželi bylo zájemců 17 %, mezi nesezdanými 18 %), sólo rodiče vážně uvažovali o koupi nemovitosti ve 13 %, což souvisí s finanční i organizační náročností pořízení nemovitosti. Celkově necelá třetina rodičů neměla o koupi vlastní nemovitosti zájem, neboť ti měli většinou tuto otázku vyřešenu (bylo to již zmiňovaných 43 % bydlících ve vlastním a 29 % v bytě partnera či širší rodiny). Ve větší míře se jednalo o manžele (36 % z nich), z nesezdaných nemá zájem pořizovat vlastní dům či byt 26 % a ze sólo rodičů 17 %. **Dvě pětiny rodičů o koupi vlastního bytu nebo domu neuvažovaly z důvodu finanční nedosažitelnosti.** Nejvíce takových bylo nájemníků (61 %) a těch, kteří bydlí v obecním, případně jiném bytě (58 %). Novou nemovitost si také nemohlo dovolit koupit 37 % bydlících u svých blízkých a 34 % těch, kteří již ve vlastním žili. U posledně jmenovaných je pravděpodobné, že dostupné finanční prostředky již na bydlení použili anebo takový kapitál (třeba na koupi většího bytu) nemají obecně. Finanční nedostupnost vlastního bydlení se nejčastěji týká sólo rodičů, kteří ji deklarovali až ze tří pětín. Nicméně ani partnerské páry nejsou všechny v tomto ohledu zajištěné, protože koupi vlastního bytu si z finančních důvodů nemohlo dovolit 36 % manželů a mírně více (43 %) nesezdaných partnerů. **Necelá 3 % rodičů si vlastní nemovitost nebude pořizovat proto, že vědí, že jim někdo z rodiny byt či dům přenechá,** což se častěji týká těch, kteří v bytě svých blízkých právě bydlí. Přibližně každý desátý rodič otázku (dalšího nebo jiného) vlastnického bydlení zatím nijak neřešil.

Tabulka č. 11.3 **Zájem o pořízení nového, vlastního bytu podle právní formy současného bydlení (v %)**

	Vlastní, družstevní byt	Byt partnera, rodičů	Nájemní byt	Obecní, jiný byt	Celkem
Ano	12,8	18,7	25,1	16,3	16,8
Ne, nemám/e o to zájem	43,0	29,0	5,5	14,8	30,8
Ne, nemohu/nemůžeme si to z finančních důvodů dovolit	33,5	36,6	60,5	57,6	40,9
Ne, vím/e, že někdo z rodiny mi/nám přenechá/přepíše/odkáže byt/dům	1,4	6,3	1,5	1,8	2,6
Ještě nevím/e	9,2	9,5	7,3	9,6	8,9

Zdroj: Rodiče 2025

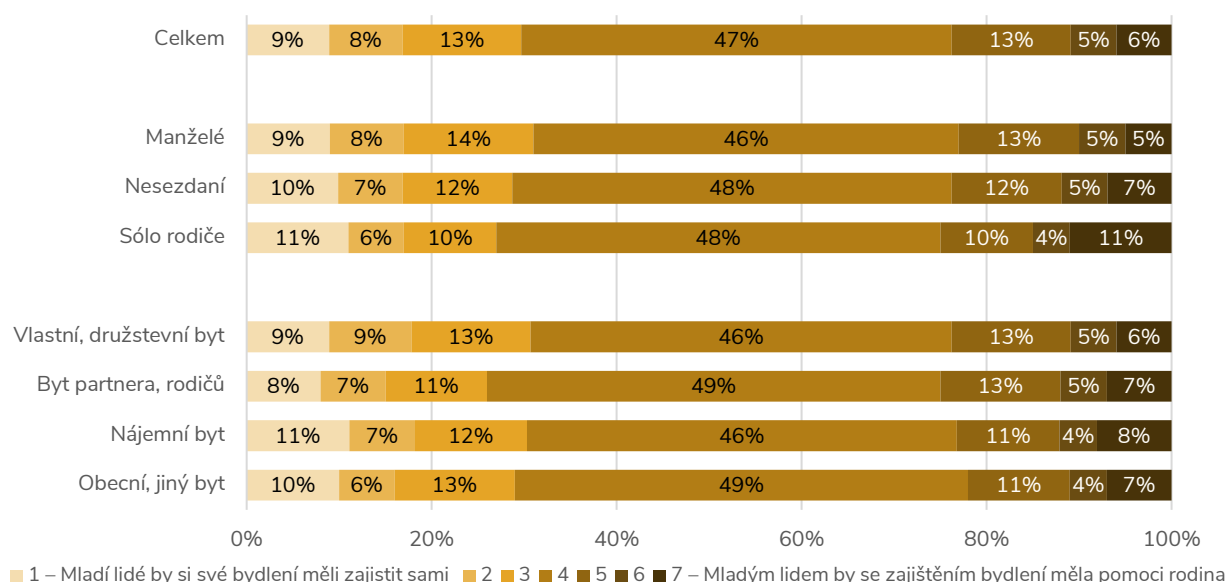
Častým prostředkem k pořízení vlastní nemovitosti bývají **hypoteční úvěry**. Ten anebo jiný úvěr či půjčku na bydlení měla celkově **polovina respondentů**. Hypotéky se opět s ohledem na finanční náročnost týkaly ve větší míře párů (59 % manželů a 44 % nesezdaných) než sólo rodičů (19 %). Příjmy domácnosti mají samozřejmě vliv na sjednání hypotéky obecně, **se zvyšujícím se příjmem roste i podíl rodičů s hypotékou** (od 27 % s příjmy do 39 tisíc korun přes 50 % v příjmové kategorii 40 až 59 tisíc korun a 61 % v kategorii 60 až 79 tisíc korun k 71 % rodičů s vyššími příjmy). Zúžíme-li pohled pouze na (spolu)vlastníky alespoň jedné nemovitosti, splácelo v době výzkumu hypotéku až 71 % z nich. **Některým (9 %) majitelům hypotečního úvěru** se za poslední rok stalo, že **nemohli splátku zaplatit** (5 % i vícekrát). Byli to častěji **rodiny s nižším příjmy** (v kategorii s příjmy do 39 tisíc korun se to jednou stalo 10 % a vícekrát 14 % majitelům hypoték). Pokud rodiče měli kromě hypotéky i jinou půjčku (36 % rodičů s hypotékou), tak se za posledních dvanáct měsíců se splátkou opozdili v mírně větší míře (17 %, v tom 9 % vícekrát). Naproti tomu, jestliže měli závazek pouze ve formě hypotéky bez nějakého dalšího typu půjčky, problémy s její splátkou se jich dotkly pouze ve 4 % případů.

Vlastní bydlení je velmi nákladná životní investice. Kromě zmíněných půjček na bydlení je v případě, že rodič nedisponuje příslušným finančním obnosem, velmi častým řešením pomoc od své původní rodiny. **Rodina respondenta nebo jeho partnera pomohla se získáním bytu či domu do osobního vlastnictví dvěma třetinám vlastníků nemovitosti, třetině dokonce významnou měrou**. Způsoby pomoci mohly být různé, a to finančním příspěvkem na koupi nového bydlení či přenecháním, přepsáním nebo odkázáním původního rodinného majetku. Pomoc rodiny významnou měrou využila třetina sezdaných i nesezdaných vlastníků nemovitostí a více než třetina sólo rodičů. Částečnou pomoc rodiny zúročil větší podíl manželů (31 %) než nesezdaných (28 %) a než sólo rodičů (23 %). V závislosti na počtu dětí v rodině se podpora od širší rodiny výrazně nelišila (využilo ji 65 % rodičů jednoho dítěte i dvou dětí a 60 % rodičů tří a více dětí). Je možné, že těmto dětem také v budoucnu rodiče s bydlením pomohou, jednak podle své zkušenosti, jednak v obecné snaze dětem nějak vstup do dospělého života ulehčit. Rodiče, kteří s pomocí širší rodiny počítat nemohli, volili častěji než ostatní k zajištění své nemovitosti hypoteční úvěr (80 %). Ten nicméně využili i rodiče, kterým rodina pomohla. Hypotéku měla polovina těch, které podpořila rodina významným způsobem, a tři čtvrtiny

těch, kterým pomohla částečně. Z toho je zřejmé, že mladé rodiny si své vlastní bydlení velmi často pořizují s využitím vícezdrojového financování.

Ohledně usnadnění získání bydlení mladým dospělým panovala mezi rodiči různá míra shody, co se týká podílu různých subjektů. V dotazníkovém šetření měli prostřednictvím sedmibodové škály zhodnotit, nakolik by se mladí lidé měli snažit zajistit si bydlení vlastními silami v porovnání s pomocí širší rodiny, nebo státu (graf č. 11.3). Na škále zkoumající podíl rodiny, necelá **třetina rodičů zvolila body 1 až 3**, tedy spíše názor, že **mladí lidé by si měli zajistit bydlení sami** (vlastní pílí, úsporami či úvěrem), a naproti tomu podle **čtvrtiny** by se **zajištěním bydlení měla spíše pomoci rodina**. Téměř polovina rodičů však zvolila střední bod škály, a přiklonila by se tak k rovnoměrnému podílu jak mladých lidí, tak jejich rodiny při zajišťování bydlení.

Graf č. 11.3 **Názory na podíl mladých lidí versus širší rodiny při zajištění bydlení pro mladé lidi podle typu partnerství rodičů a právní formy bydlení (v %)**

Zdroj: Rodiče 2025

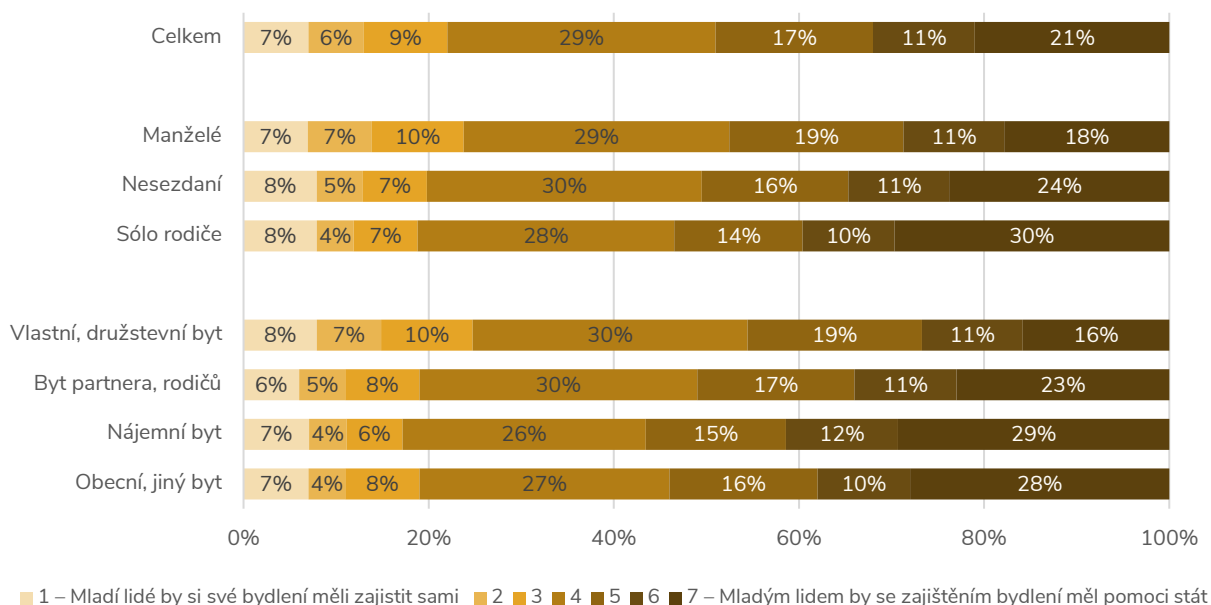
Vzhledem k typu partnerství nebyly v názorech rodičů ohledně podílu pomoci širší rodiny výraznější rozdíly (zejména mezi manželi a nesezdanými), pouze sólo rodiče o něco více inklinovali k tomu, že by se na zajištění bydlení měla podílet výlučně rodina (graf č. 11.3). Mírné rozdíly v tomto ohledu jsou v rozdělení podle typu bydlení. Nájemníci častěji zastávali i stejný názorový postoj, to znamená větší příklon k převažující iniciativě samotných mladých lidí. Naopak rodiče bydlící v bytě partnera či širší rodiny se v menší míře klonili k samostatnému zajištění bydlení mladými lidmi, častěji volili středový neutrální postoj. Rozlišíme-li u vlastnického bydlení míru pomoci ze strany širší rodiny s jeho získáním, propisuje se to do hodnocení toho, jaké by v této souvislosti mělo být její přispění mladým lidem. Vlastníci, kterým se dostalo významné míry pomoci ze strany rodiny, se více přikláněli

k tomu, že se má v této otázce rodina podílet (krajní body 6 a 7 zvolilo dohromady 15 % z nich, bod 5 dalších 17 %). Naopak vlastníci nemovitosti, kterým se pomoci od rodiny nedostalo, se více ztotožňovali s tím, že bydlení by si mladí lidé měli zajišťovat sami (krajní body 1 a 2 vybralo celkem 27 % z nich, bod 3 dalších 15 %).

S rolí státu na zajištění bydlení pro mladé lidi se výrazně mění podíl souhlasících rodičů, kteří právě pomoci ze strany státu přikládali nemalý význam (body 5 až 7 na této škále označila **polovina rodičů**). Tím umenšovali zejména úlohu samotných mladých lidí (graf č. 11.4). **Téměř třetina nicméně zastávala neutrální postoj (bod 4)**, tedy jako nejlepší by vnímala rovnocenný podíl jak mladých lidí, tak státní pomoci při zajišťování bydlení pro mladé.

Kromě celkové změny tendencí se v této otázce výrazněji projevil vliv typu partnerského soužití (graf č. 11.4). Rozdíl je patrný i mezi manželi a nesezdanými, kdy nesezdaní partneři více zdůrazňovali roli státu, a to především v jeho výlučné podobě (24 %). Ještě výrazněji volili tuto krajní variantu škály sólo rodiče (30 %). Podle typu bydlení byly největší názorové rozdíly mezi rodiči bydlícími ve vlastním bytě a mezi nájemníky. Zatímco vlastníci se klonili více k samostatnému zajištění bydlení mladými lidmi, nájemníci kladli větší důraz na roli státu.

Graf č. 11.4 **Názory na podíl mladých lidí versus státu při zajištění bydlení pro mladé lidi podle typu partnerství rodičů a právní formy bydlení (v %)**

Zdroj: Rodiče 2025

I přes vzájemné i meziskupinové rozdílnosti spolu oba názory na možnosti vnější dopomoci se zajištěním bydlení pro mladé lidi vzájemně velmi silně souvisely. Rodiče, kteří neočekávali žádnou pomoc od rodiny, ji častěji nečekali ani od státu, a naopak.

12. Hodnocení opatření rodinné politiky rodiči

Naděžda Křečková Tůmová, Filip Šilhan

12.1 Znalost rodinné politiky a postoje rodičů k jejímu zaměření

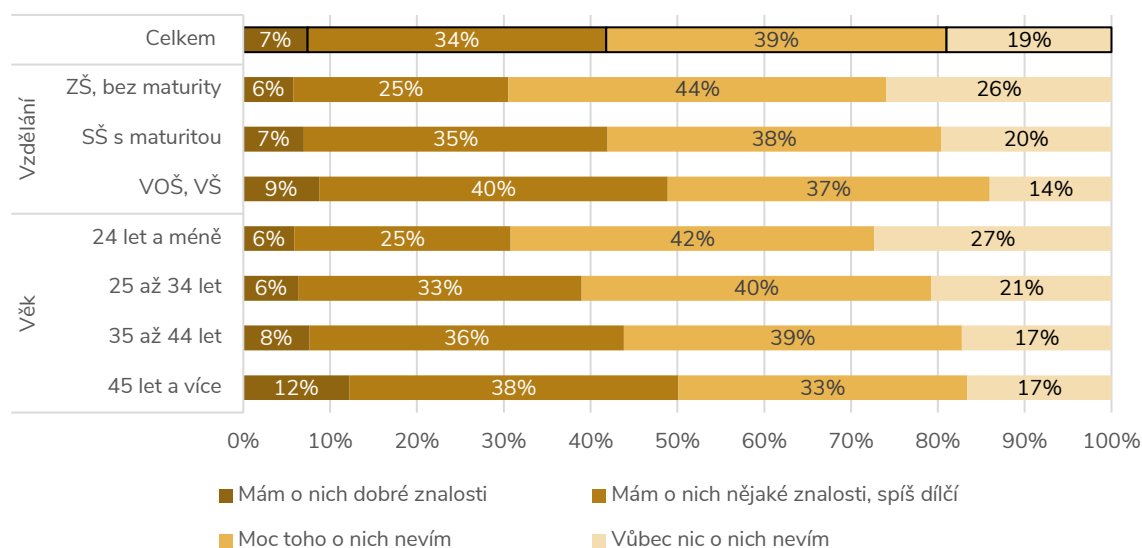
Rodinná politika představuje významnou oblast veřejných politik zaměřenou na podporu rodin a vytváření podmínek pro sladování pracovního a rodinného života. Stát by zároveň měl zohledňovat finanční vklad rodin do péče a výchovy dětí. Rodinná politika by tak prostřednictvím různých nástrojů měla reagovat na potřeby rodin a přispívat k jejich ekonomickému zabezpečení a stabilitě. Mezi její klíčové nástroje patří zejména finanční transfery, opatření související s rodičovstvím a péčí o děti včetně dostupnosti služeb péče o ně. Nastavení těchto opatření může zároveň do určité míry ovlivňovat reprodukční plány rodičů, neboť podmínky vytvářené rodinnou politikou mohou některé skupiny rodičů podporovat v rozhodnutí mít další dítě či děti. Nelze přitom zapomínat na to, že tato opatření nemají izolovaný vliv, ale působí provázaně s dalšími aspekty rodinného života, čemuž se blíže věnuje 10. kapitola. Tato část se proto zaměřuje na hodnocení celkového přehledu rodičů o opatřeních rodinné politiky v České republice, na názory na cílení finanční podpory rodinám a na preferované formy podpory státu při péči o děti předškolního věku.

I přes jejich důležitost není povědomí rodičů o existujících opatřeních rodinné politiky příliš velké. Takřka **tři pětiny** (58 %) přiznávají, že jejich znalosti o nich **nejsou nikterak podrobné**, pětina (19 %) je dokonce hodnotí jako nulové (odpověď „vůbec nic o nich nevím“). Třetina (34 %) respondentů přiznala, že určité znalosti v této oblasti má, ale spíše dílčí. Rodičů, kteří dle svých slov **znají existující opatření rodinné politiky velmi dobře, bylo pouze 7 %** (horní pruh grafu č. 12.1). **Vyšší povědomí**, ať už tyto znalosti hodnotí jako dobré, nebo aspoň dílčí, mají rodiče, kteří dosáhli na **vyšší než maturitní vzdělání**, a naopak těm s nejvýše výučním listem znalosti o opatřeních rodinné politiky spíše chybí. Rozdíly v těchto znalostech diferencuje také věk. Zatímco velmi mladí rodiče mnohdy přiznávají, že se v této oblasti takřka či vůbec neorientují, ti starší, zejména ti, kteří již oslavili 45. narozeniny, jsou s touto problematikou častěji lépe obeznámeni (graf č. 12.1).

Vyšší povědomí o existujících opatřeních rodinné politiky se ukázalo **u rodičů s více dětmi**. Rodiče se dvěma vlastními potomky se častěji orientují alespoň částečně, ti s více dětmi pak svou znalost hodnotí ještě lépe. Rodiče jedináčků se v této oblasti naopak častěji nevyznají. Alespoň dílčí znalosti o opatřeních rodinné politiky deklarovala více než třetina respondentů **žijících v manželství**, nesezdaní partneři a sólo rodiče shodně ve více než pětině případů přiznali, že se v této sféře příliš nebo vůbec neorientují. Podobně informačně špatně se cítili i rodiče momentálně čerpající mateřskou či rodičovskou dovolenou nebo nepracující z důvodu péče o některého člena rodiny, naopak **výdělečně činní** respondenti své znalosti aktuálních opatření hodnotili spíše jako dobré nebo aspoň dílčí. Přestože řada opatření rodinné politiky se rekrutuje z oblasti finanční podpory rodin s dětmi prostřednictvím sociálních dávek, ukázalo se, že jejich příjemci deklarují o něco nižší míru znalosti

než rodiče, kteří žádnou ze sociálních dávek momentálně nečerpají. Tato skupina naopak oproti jejich příjemcům častěji své znalosti aktuálních nástrojů rodinné politiky hodnotí jako dílčí.

Graf č. 12.1 **Povědomí o existujících opatřeních rodinné politiky pro rodiny s dětmi dle věku a vzdělání (v %)**

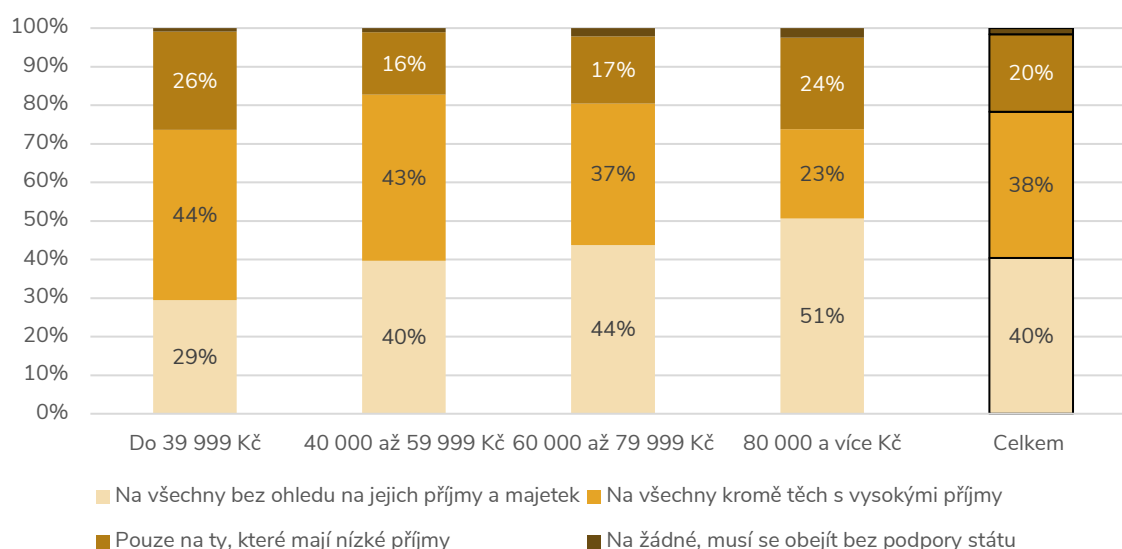
Zdroj: Rodiče 2025

Otázka na směřování finanční podpory státu rodinám ukázala **na silnější příklon rodičů k požadavku na podporu všech rodin s dětmi** bez ohledu na jejich příjmy i majetek. Tento názor sdíleli dva respondenti z pěti (40 %). O něco menší podíl (38 %) by z podpory státu vynechal rodiny s vysokými příjmy. Pětina rodičů by státní finanční pomoc cílila pouze na nízkopříjmové rodiny a pouze necelá 2 % rodičů zastávala názor, že rodiny by se měly obejít zcela bez této formy pomoci (poslední sloupec grafu č. 12.2). V hodnocení jsou opět patrné rozdíly z hlediska základní sociodemografických charakteristik rodičů. Důležitým prediktorem se ukázalo vzdělání, kdy se držitelé **vysokoškolského titulu a absolventi VOŠ více klonili k podpoře všech rodin s dětmi**, lidé s maturitou by z této podpory oproti ostatním častěji vynechali vysokopříjmové rodiny a maximálně vyučení by finanční podporu státu spíše směřovali pouze k nízkopříjmovým. Z hlediska věku se respondenti mladší 35 let více přiklínili k podpoře všech rodin bez ohledu na jejich příjmovou a majetkovou situaci, ti starší by takto plošný přístup spíše neuplatňovali, a naopak častěji by z této podpory buď vyčlenili rodiny s nejvyššími příjmy, nebo by ji dokonce přiznávali pouze rodinám s nízkými příjmy. Na tyto dvě skupiny příjemců by státní finanční podporu ve srovnání s ostatními více cílili také sólo rodiče, kdežto lidé žijící v manželství častěji vnímají jako potřebné podpořit úplně všechny rodiny.

Odlišné vnímání finanční podpory státu rodinám je provázáno i s velikostí rodiny co do počtu dětí. Zatímco **jednodětní by ji spíše dopřáli všem rodinám bez výjimky**, rodiče **tří a více** ratolestí se více klonili k tomu, že **podpořit** je třeba především **rodiny s nízkými příjmy**. Stejně smýšleli i rodiče dětí,

které již dosáhly věku školní docházky, naopak rodiče, jejichž nejmladší dítě ještě neoslavilo třetí narozeniny, by oproti ostatním z této podpory častěji vyčlenili pouze vysokopříjmové rodiny. Rodiče úplně nejmladších dětí jsou více pro plošnou podporu všech rodin bez vazby na jejich příjmovou a majetkovou situaci. **S výší celkového příjmu domácnosti roste příklon k podpoře všech rodin bez rozdílu**, a naopak **klesal souhlas s názorem, že by z této formy pomoci státu měly být vynechány rodiny s vysokými příjmy**. Náznak určité míry solidarity lze přisoudit čtvrtině zástupců rodin s nejvyššími příjmy, kteří by státní finanční podporu směřovali výhradně na nízkopříjmové rodiny. Důraz na adresnost státní peněžní pomoci na rodiny s nízkými příjmy klade také čtvrtina těchto nízkopříjmových rodičů. Více než dvoupětinová část rodičů s nejnižšími příjmy by nicméně cílila i na rodiny se středními příjmy. Názor, že rodiny by se měly zcela obejít bez podpory státu, který je však sdílen velmi menšinově, vyjadřovali častěji rodiče z vysokopříjmových rodin (graf č. 12.2).

Graf č. 12.2 **Názor na finanční podporu státu rodinám dle celkových čistých měsíčních příjmů domácnosti (v %)**

Zdroj: Rodiče 2025

Z hlediska **podpory státu při péči o dítě předškolního věku** je mezi rodiči patrný silnější **příklon k nástrojům umožňujícím sladění práce a rodiny než k finanční podpoře**. Na škále 1 až 7 (kde 1 znamená podporu sladění práce a rodiny a 7 znamená preferenci finanční podpory ze strany státu rodinám) zvolila hodnocení 1 takřka třetina rodičů, hodnocení 7 pouze pětina. Rovnoměrnou podporu z obou sledovaných nástrojů státu by uvítala čtvrtina rodičů (poslední sloupec v grafu č. 12.3). Celkově se k podpoře sladění práce a rodiny (hodnoty 1 až 3) přiklonila necelá polovina

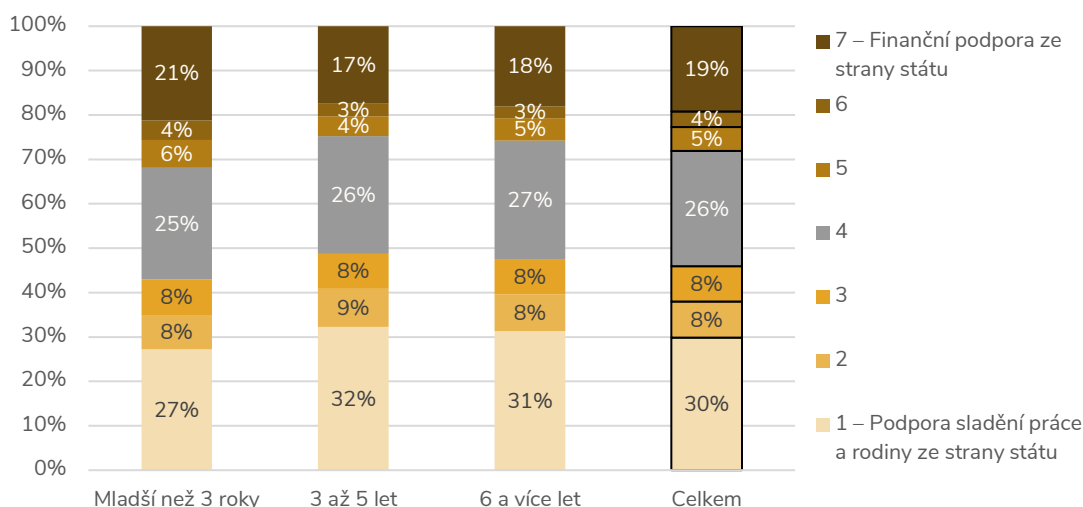
respondentů (46 %), preferenci finanční podpory (varianty 5 až 7) zvolila o něco více než čtvrtina (28 %).

Velký vliv na hodnocení státní podpory měly opět sociodemografické charakteristiky rodičů a jejich rodin. Rodiče, kteří dosáhli **vyššího než maturitního stupně vzdělání**, se ve třech pětinách vyjádřili ve prospěch možnosti **skloubit pracovní a rodinný život** (varianty 1 až 3). Naopak ti, kteří nesložili maturitní zkoušku, se takřka třetinou přiklonili k jednoznačné preferenci finanční podpory pro rodiny s předškolními dětmi (varianta 7). Středoškoláci se častěji klonili k rovnoměrnému hodnocení obou forem s mírným příklonem k finanční pomoci. **Mladší rodiče**, kteří ještě nedosáhli věku 35 let, také patřili **častěji mezi vyhraněné zastánce finanční podpory**. Naopak ti, kteří tuto věkovou hranici již překročili, ale zároveň neoslavili své 45. narozeniny, by spíše upřednostnili takové nástroje podpory, které by jim umožnily sladit pracovní a rodinný život. Stejného názoru byli čteněji i lidé žijící v manželství, naopak partneři žijící spolu bez sňatku a samoživitelé označovali s větší intenzitou krajní variantu vyjadřující jasnou preferenci finanční podpory (možnost 7).

Největší zájem o podporu sladění práce a rodiny vyjadřovali **rodiče dvou dětí**, a to především častější volbou krajní možnosti 1. Rodiče **jedináčků** se naproti tomu spíše klonili **k finanční podpoře** ze strany státu a ti, kteří pečují o tři a více vlastních dětí, oproti ostatním o něco více volili středovou kategorii na pomezí mezi oběma možnostmi. Do preference státní podpory rodin s předškolními dětmi se promítla také aktuální situace respondenta z hlediska věku nejmladšího dítěte v rodině. Zatímco rodiče, jejichž nejmladší dítě je nejvýše tříleté, se ve třetině přikláněli k finanční pomoci (možnosti 5 až 7), u rodičů dětí, které již oslavily třetí narozeniny, takto odpovídala pouze čtvrtina. Rodiče těchto dětí naopak významně častěji vyjádřili jednoznačný **příklon k podpoře sladění práce a rodiny** (varianta 1) (graf č. 12.3). Tyto preference se potvrzují při zohlednění ekonomického postavení rodičů, neboť jednoznačnou podporu sladění by častěji vítali pracující rodiče, kdežto ti, jež byli v době výzkumu na mateřské či rodičovské dovolené, by spíše preferovali finanční podporu státu.

Názor na formu státní podpory rodin s předškoláky je modifikován rovněž **příjmovou úrovní domácnosti**, kdy respondenti z domácností s celkovými čistými měsíčními příjmy převyšujícími 60 tisíc korun volili častěji možnosti sladění pracovního a rodinného života (varianty 1 až 3), kdežto ti s nižšími příjmy spíše finanční podporu (možnosti 5 až 7). Rodiče, jejichž domácnost měsíčně **hospodaří s maximálně 40 tisíci korun**, ve 29 % vybrali krajní variantu 7, tedy tu s **jasnou preferencí financí**. Bez zajímavosti není ani skutečnost, že respondenti, do jejichž rodinných rozpočtů plyne některá ze sociálních dávek, jasně deklarovali finanční formy podpory státu rodinám s předškolními dětmi, kdežto rodiče, kteří žádnou z dávek nečerpají, významně častěji upřednostňovali všechny varianty klonící se k podpoře sladění práce a rodiny.

Graf č. 12.3 Preferovaná forma podpory státu rodinám s předškolními dětmi podle věku nejmladšího dítěte v rodině (v %)

Zdroj: Rodiče 2025

12.2 Vliv vybraných nástrojů rodinné politiky na rodičovské plány

Stejně jako ve výzkumu „Bezdětní 2025“ byl i ve výzkumu „Rodiče 2025“ využit **experiment s modelovými scénáři** (factorial survey experiment) pro posouzení pravděpodobnosti narození dítěte mladému páru s ohledem na nastavení vybraných opatření rodinné politiky. Jeho podstata byla zcela shodná, proto zde již neuvádíme podrobný popis přístupu při tomto experimentu, ale pouze odkazujeme na kapitolu 9.2, kde je daný postup podrobně popsán. Nicméně stručný metodologický vhled je vzhledem k dílčím odlišnostem zařazen i zde.

Metodologický vhled

Z výsledků analýzy vyplynulo, že respondenti jednotlivé scénáře zřetelně odlišovali a že *factorial survey experiment* dobře zachytil rozdíly v tom, jak jsou různé kombinace vybraných opatření rodinné politiky spojovány s pravděpodobností narození dítěte.⁵⁵

I v případě analýzy dat za rodiče byla data nejprve převedena do long formátu, v němž byl každý respondent zahrnut čtyřikrát podle hodnocení čtyř scénářů. Četnostní zastoupení jednotlivých scénářů i základních dimenzí experimentu bylo v datech vcelku dobře vyvážené, a to i přes to, že respondenti byli do jednotlivých scénářových skupin (A, B, C, D) zařazeni již při rozesílání dotazníku.

⁵⁵ Nutno dodat, že na rozdíl od předchozích kapitol zaměřených na rodiče vypovídá následující analýza pouze o respondentkách ženách, které tvořily více než 98 % všech respondentů. Rozlišovat hodnocení scénářů podle pohlaví respondenta, jako tomu bylo u bezdětných, zde totiž vzhledem k nízkému zastoupení mužů není ze statistického hlediska vhodné.

Sociodemografická struktura respondentů v té dané skupině sice nebyla předem známa, nicméně z následného porovnání vyplynulo, že jednotlivé skupiny se mezi sebou nelišily z hlediska pohlaví, věku ani vzdělání respondentů. Pro hlavní analýzu byl použit lineární smíšený model, protože bylo nutné zohlednit závislost pozorování v rámci téhož respondenta. Podle základního modelu činila průměrná hodnota hodnocení 3,49 bodu a přibližně pětina celkové variability připadala na stabilní rozdíly mezi rodiči, čímž byla potvrzena vhodnost tohoto postupu. Následně se ukázalo, že samotná konfigurace scénářů má na výsledné hodnocení výrazný vliv. Připomeňme, že sedmibodová hodnotící škála vycházela od velmi pravděpodobné situace po velmi nepravděpodobnou a vyšší hodnota tak znamená nižší deklarovanou pravděpodobnost mít dítě, a tedy méně příznivý scénář, a naopak.

Rovněž bylo ověřováno, zda samotné rozdělení do scénářové skupiny neovlivňuje výsledky. Nejpriznivěji vycházelo průměrné hodnocení u skupiny C, nejméně příznivě u skupiny A, rozdíl průměrů však činil přibližně 0,22 bodu. Rozdíly mezi skupinami tak byly poměrně malé a nenasvědčují tomu, že by skupina sama o sobě představovala významný zdroj zkreslení dat. Navíc mezi skupinami byla podobná i variabilita odpovědí, takže se žádná z nich výrazně neodlišovala. V úvahu bylo bráno také pořadí scénářů a možný pořadový efekt, tedy zda později předložené scénáře byly hodnoceny jinak než ty dřívější. Výsledky ukázaly, že scénáře předložené později byly hodnoceny méně příznivě (rozdíl mezi prvním a čtvrtým scénářem odpovídal přibližně 0,36 bodu škály), tento vliv byl však slabý a základní obraz výsledků nijak neměnil.

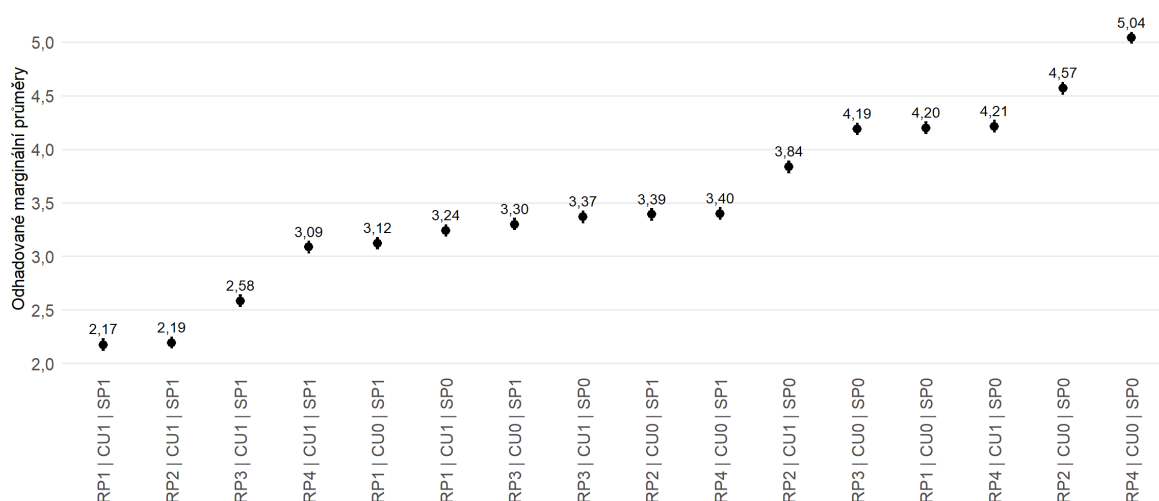
Před odhadem modelů s jednotlivými dimenzemi opatření a moderátory byla provedena kontrola datové struktury, vyváženosti experimentálního designu a odhadu základních smíšených modelů. Cílem bylo ověřit, zda jsou data vhodná pro víceúrovňovou analýzu, zda jsou scénáře v souboru rozloženy vyváženě a zda skutečně vedou k odlišnému hodnocení. Současně bylo sledováno, zda se základní obraz dat změní po zapnutí vah. V analýze byla použita váha konstruovaná podle vzdělání respondentů. U smíšených lineárních modelů však vážení nepředstavovalo hlavní analytické řešení, protože procedura MIXED v SPSS s vahami nezachází jako s běžnými poststratifikačními vahami respondentů. Váhy zde nevstupují do odhadu jako standardní korekce reprezentativnosti souboru, ale především ve vztahu k reziduální složce modelu. Z tohoto důvodu byly vážené modely chápány pouze jako doplňková kontrola robustnosti, zatímco hlavní interpretační základ tvořily modely nevážené. Při popisu jednotlivých efektů není rozhodující pouze statistická významnost v jednom modelu, ale také to, zda se výsledek potvrzuje v nevážené i vážené verzi, zda je věcně čitelný a zda odpovídá parsimonní modelové specifikaci. Efekty, které se objevují pouze v jedné verzi modelu, jsou proto interpretovány opatrněji jako podpůrné nebo explorační.

Hlavní efekty opatření rodinné politiky

Nejpříznivěji vycházely scénáře, které spojovaly dostupné služby péče, možnost částečných úvazků a spíše delší varianty rodičovského příspěvku, zatímco nejméně příznivě byl hodnocen scénář, v němž obě podpůrná opatření z oblasti sladování práce a rodiny chyběla a rodičovský příspěvek byl nastaven na nejkratší variantu do jednoho roku věku dítěte (s nejvyšším náhradovým poměrem). **Rozdíl mezi nejlépe a nejhůře hodnoceným scénářem dosahoval na sedmibodové škále téměř tři**

bodů (2,87 bodu), což ukazuje, že respondenti mezi jednotlivými kombinacemi opatření rozlišovali velmi výrazně (graf č. 12.4).

Graf č. 12.4 Odhadované marginální průměry hodnocení jednotlivých scénářů podle konfigurace opatření (neváženě)

Zdroj: Rodiče 2025

Ve všech navazujících modelech se potvrzoval stejný základní obraz jednotlivých opatření. **Nejsilnější vliv měla dostupnost služeb péče o předškolní děti, druhý nejsilnější možnost částečných úvazků a nejslabší, i když stále zřetelný, připadal různým variantám rodičovského příspěvku.** Pokud služby péče dostupné nebyly, pohybovalo se průměrné hodnocení kolem 4,08 bodu, při jejich dostupnosti klesalo přibližně na 2,91 bodu (tedy posun o 1,18 bodu; tabulka č. 12.1). Dostupnost služeb péče o děti předškolního věku tak výrazně zvyšuje pravděpodobnost, že by se mladý pár rozhodl mít dítě. U částečných úvazků byl rozdíl menší, ale stále významný. Scénáře s možností práce na zkrácený úvazek vycházely příznivěji než scénáře bez této možnosti (průměr 3,09 oproti 3,90, tedy rozdíl 0,82 bodu; tabulka č. 12.1). **Z hlediska rodičovského příspěvku byla nejlépe hodnocena varianta ve výši 70 % předchozího příjmu pobíraná do tří let věku dítěte,** která odpovídá aktuálnímu nastavení rodičovského příspěvku. Jako druhá následovala možnost pobírání příspěvku ve výši 80 % do dvou a půl let věku dítěte s nutným vystřídáním rodičů. Nejhorší bylo hodnoceno čerpání 90 % předchozího příjmu do jednoho roku věku dítěte. Rozdíl mezi nejlépe a nejhůře vnímanou variantou tedy činil 0,76 bodu (tabulka č. 12.1).

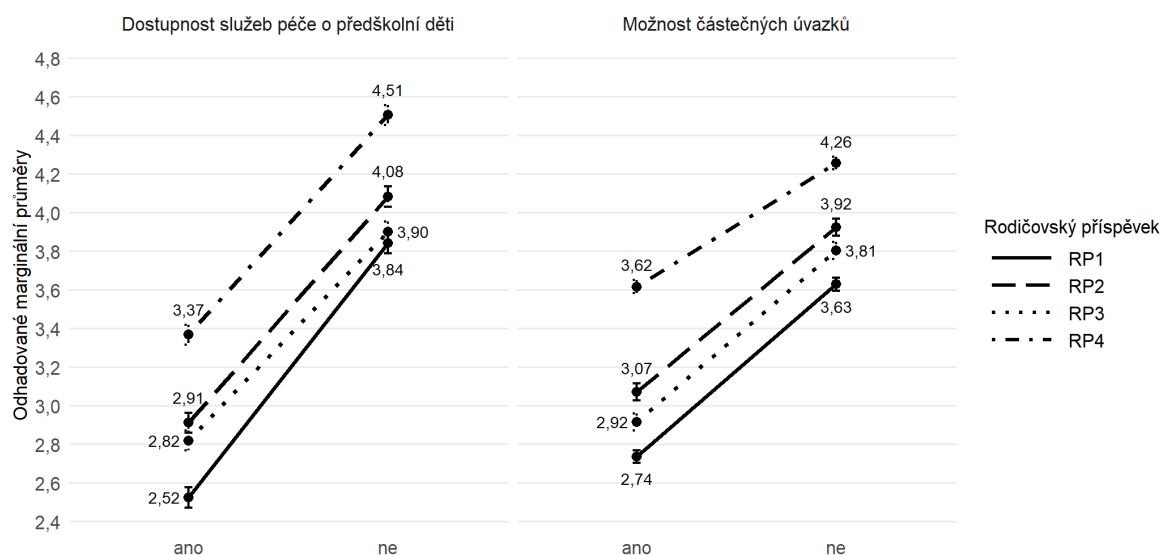
Tabulka č. 12.1 **Odhadnuté marginální průměry hodnocení podle dostupnosti služeb péče o předškolní děti, částečných úvazků a variant rodičovského příspěvku (neváženě)**

Opatření	Varianty	Průměr	95% interval spolehlivosti
Služby péče o předškolní děti	Nedostupné	4,083	4,063–4,102
	Dostupné	2,906	2,887–2,926
	<i>Efekt (rozdíl)</i>	<i>1,177</i>	
Částečné úvazky	Nedostupné	3,903	3,884–3,923
	Dostupné	3,085	3,066–3,105
	<i>Efekt (rozdíl)</i>	<i>0,818</i>	
Rodičovský příspěvek	70 % příjmu, do 3. narozenin dítěte (RP1)	3,183	3,159–3,208
	80 % příjmu, do 2. narozenin dítěte (RP2)	3,498	3,473–3,522
	80 % příjmu, do 2,5 let dítěte, vystřídání rodičů (RP3)	3,360	3,336–3,385
	90 % příjmu, do 1. narozenin dítěte (RP4)	3,937	3,912–3,961

Zdroj: Rodiče 2025

Jednotlivé dimenze politik nepůsobily zcela odděleně. Význam služeb péče i částečných úvazků se měnil podle toho, s jakou variantou rodičovského příspěvku byly obě sféry spojeny. U částečných úvazků byl jejich přínos nejslabší u varianty 90 % předchozího příjmu do jednoho roku věku dítěte, kde činil zhruba 0,64 bodu, zatímco u ostatních tří variant rodičovského příspěvku se pohyboval přibližně mezi 0,85 a 0,89 bodu (druhá část grafu č. 12.5). Možnost práce na zkrácený úvazek tak byla pozitivněji přijímána spíše s delším nastavením pobírání příspěvku (do tří, do dvou a do dvou a půl let věku dítěte). Podobný obraz se ukázal i u služeb péče. Jejich efekt byl podobně silný ve všech čtyřech alternativách, přesto se nejsilněji projevoval u tříleté varianty se 70 % předchozího příjmu (posun o 1,32 bodu), zatímco u ostatních variant byl o něco slabší (první část grafu č. 12.5). **To naznačuje, že rodiče neposuzovali jednotlivá opatření izolovaně, ale spíše jako součást širšího nastavení podmínek pro rodičovství.** Vzájemná interakce mezi službami péče a částečnými úvazky se jako robustní nepotvrdila a v neváženém modelu byla pouze hraniční, zatímco ve váženém modelu již nikoli.

Graf č. 12.5 Odhadované marginální průměry hodnocení scénářů podle variant rodičovského příspěvku, dostupnosti služeb péče a možnosti částečných úvazků (95% interval spolehlivosti, neváženě)

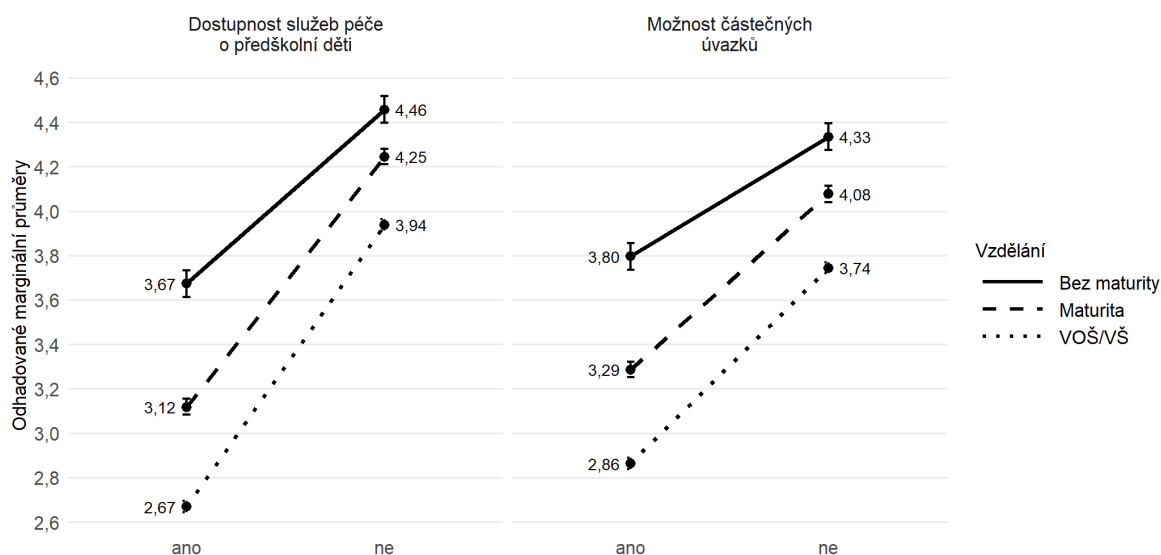
Zdroj: Rodiče 2025

Vliv sociodemografických charakteristik rodičů

Ze základních sociodemografických proměnných se věk ukázal jen jako slabý doplňkový faktor. S rostoucím věkem bylo hodnocení scénářů o něco méně příznivé, ale šlo jen o velmi mírný posun: na jeden rok věku připadal nárůst hodnocení přibližně o 0,01 bodu, takže rozdíl deseti let odpovídal jen asi 0,06 až 0,07 bodu na škále. Věk tedy spíše jen jemně posouval obecnou úroveň hodnocení.

Výše dosaženého vzdělání však výrazně ovlivňovala jak celkovou příznivost hodnocení, tak reakce na jednotlivé typy opatření. **Nejméně pozitivně hodnotili scénáře rodiče bez maturity, příznivěji středoškoláci s maturitou a nejpříznivěji ti s vyšším odborným nebo vysokoškolským vzděláním.** Rozdíl mezi nejnižší a nejvyšší vzdělanostní skupinou přitom přesahoval 0,70 bodu. S vyšším vzděláním rostla citlivost na dostupnost služeb péče a částečných úvazků. U respondentů bez maturity zlepšovala dostupnost služeb péče hodnocení o 0,79 bodu, u těch s maturitou o 1,13 bodu a u rodičů s vyšším odborným nebo vysokoškolským vzděláním o 1,27 bodu (první část grafu č. 12.6). U částečných úvazků byl vzorec slabší, ale obdobný: jejich efekt rostl od 0,53 bodu u nejnižší vzdělanostní kategorie přes 0,79 bodu u středoškoláků až po 0,88 bodu u těch nejvzdělanějších (druhá část grafu č. 12.6). Výsledky naznačují, že dostupnosti služeb péče a částečných úvazků připisují větší význam pro realizaci rodičovských plánů vzdělanější jedinci. V tom se odráží jejich vyšší motivace k časnějšímu návratu na pracovní trh při zajištěné péči o dítě.

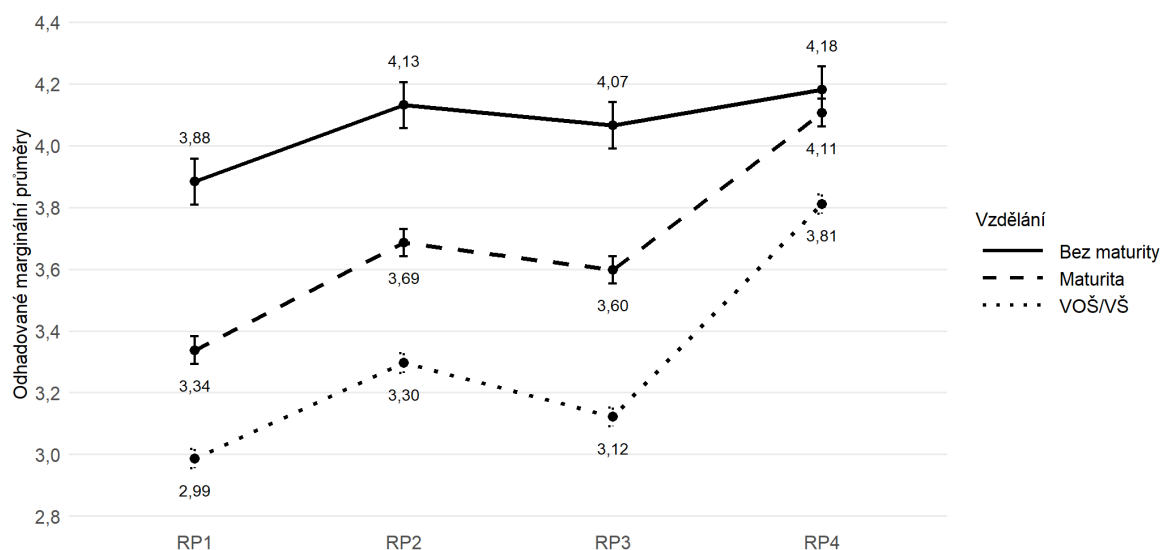
Graf č. 12.6 Odhadované marginální průměry hodnocení scénářů podle dostupnosti služeb péče a podle možnosti částečných úvazků, z hlediska vzdělání respondenta (95% interval spolehlivosti, nevážený model)

Zdroj: Rodiče 2025

Úroveň vzdělání se obdobně promítala i do hodnocení jednotlivých alternativ rodičovského příspěvku. Ti, jež nedosáhli na maturitní vzdělání, měli rozpětí mezi nejlépe a nejhůře hodnocenou variantou příspěvku jen asi 0,30 bodu, u rodičů s maturitou se jednalo už přibližně o 0,77 bodu a u vysokoškoláků to činilo 0,83 bodu (graf č. 12.7). Rodiče s **vyšším vzděláním** tak nejen že **scénáře hodnotili příznivěji, ale zároveň mezi jednotlivými variantami více rozlišovali**. To jednak znamená, že **vysokoškoláci jsou více nakloněni narození dítěte mladému páru (než ti s nejnižším vzděláním), a to bez ohledu na výši a délku pobírání rodičovského příspěvku**. A dále to vypovídá o tom, že ti nejvíce vzdělaní více odliší jednotlivé varianty rodičovského příspěvku, zejména pak tu nejkratší od té nejdelší.

Graf č. 12.7 Odhadované marginální průměry hodnocení scénářů podle variant rodičovského příspěvku a vzdělání respondenta (95% interval spolehlivosti, neváženě)

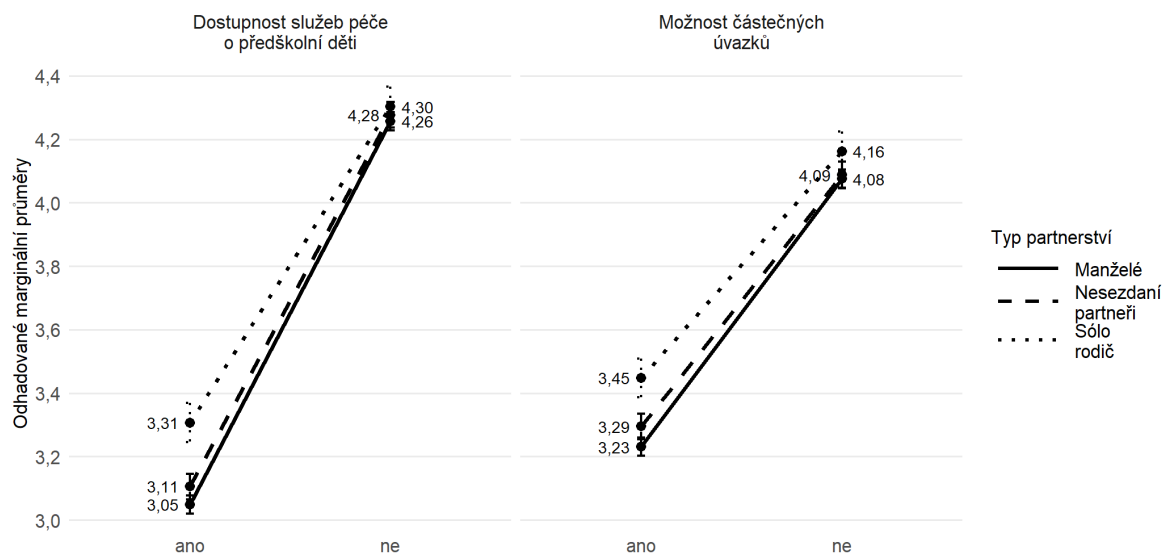

Zdroj: Rodiče 2025

Vliv rodičovství a rodinné situace

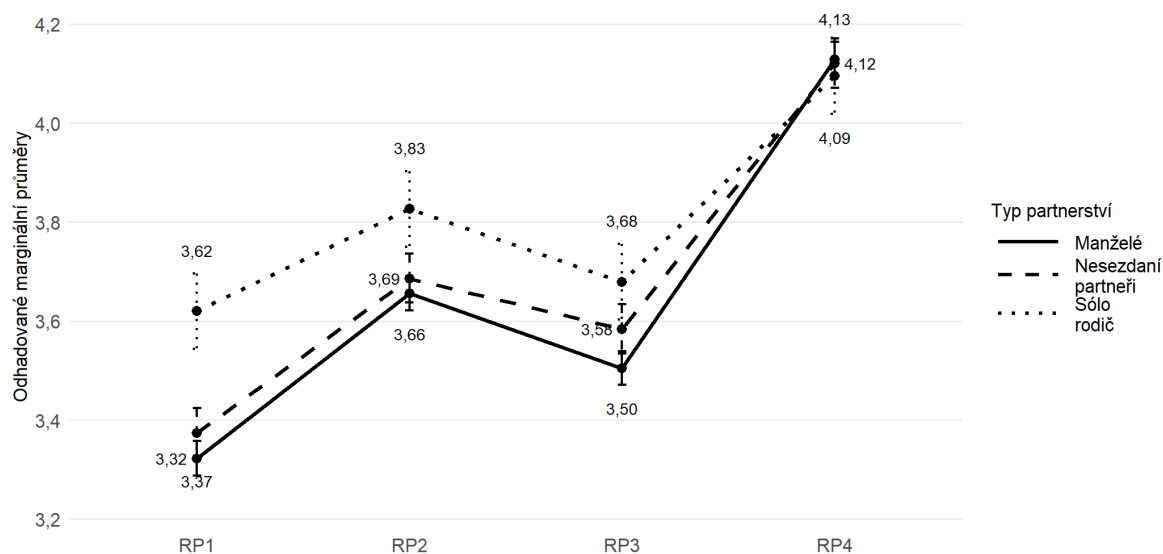
V modelech byl testován i efekt typu partnerského soužití rodičů na pravděpodobnost narození dítěte hypotetickému mladému páru. Manželé a nesezdaní partneři si byli v hodnocení velmi blízcí (průměr 3,65 a 3,69 bodu), zatímco sólo rodiče scénáře hodnotili méně příznivě (3,81). Sólo rodiče navíc reagovali slaběji na všechny tři hlavní dimenze politik. Menší byl u nich jak efekt služeb péče, tak efekt částečných úvazků (graf č. 12.8) i rozdíly mezi variantami rodičovského příspěvku (graf č. 12.9). **U rodičů žijících v páru tedy byly preference vůči různým podobám opatření vyhraněnější, zatímco u sólo rodičů byly plošší.** To jinými slovy znamená, že **rodiče žijící v partnerství více navyšují pravděpodobnost narození dítěte mladým partnerům při zajištění služeb péče o děti nebo částečných úvazků** (než je tomu u sólo rodičů) a těmto okolnostem tak v souvislosti s rodičovskými plány **přikládají větší význam**. V případě nastavení rodičovského příspěvku jsou si všichni bez ohledu na formu partnerského soužití velmi podobní v negativním postoji k nejkratší variantě rodičovského příspěvku (graf č. 12.9). Ostatní alternativy jako příznivější pro narození dítěte mladému páru vidí opět rodiče žijící s partnerem oproti rodičům samoživitelům.

Graf č. 12.8 Odhadované marginální průměry hodnocení scénářů podle dostupnosti služeb péče a podle možnosti částečných úvazků, z hlediska typu partnerství (95% interval spolehlivosti, neváženě)

Zdroj: Rodiče 2025

Graf č. 12.9 Odhadované marginální průměry hodnocení scénářů podle variant rodičovského příspěvku, z hlediska typu partnerství (95% interval spolehlivosti, neváženě)

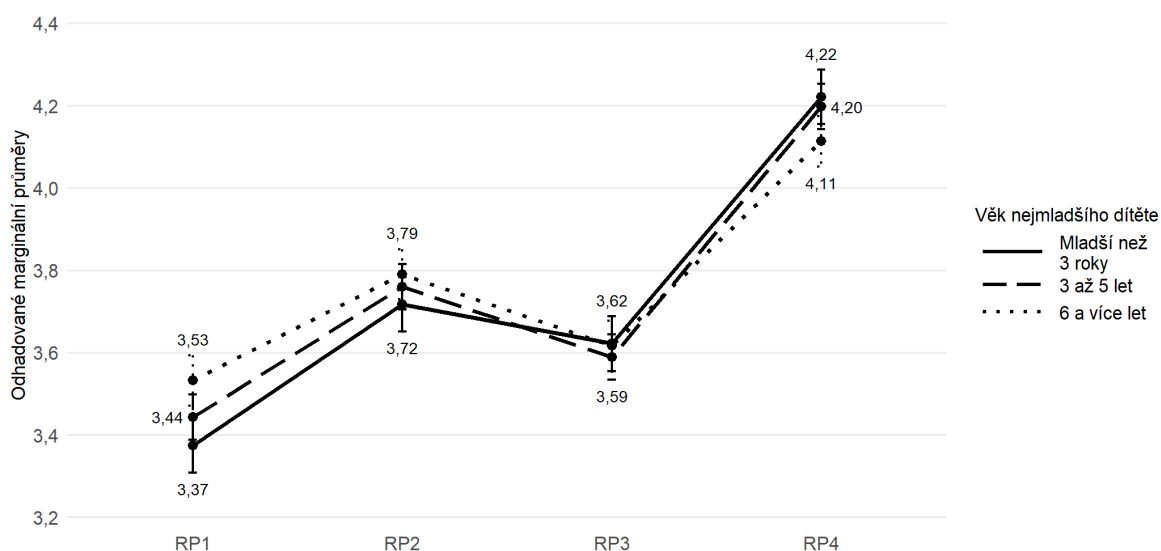

Zdroj: Rodiče 2025

Počet biologických dětí měl na potencionální reprodukci hypotetického mladého páru pouze slabý hlavní efekt. Rodiče se třemi a více dětmi hodnotili scénáře o něco méně příznivě než ti s jedním nebo dvěma dětmi, rozdíly však nebyly velké. Počet dětí ale měnil vztah k variantám rodičovského příspěvku, a sice v tom smyslu, že nejvíce mezi nimi rozlišovali ti se dvěma dětmi, zatímco u tří a více potomků byly rozdíly méně výrazné. Zároveň se ukázalo, že vyšší počet dětí se do méně příznivého hodnocení promítal hlavně u rodičů s nižším vzděláním, zatímco u vysokoškoláků byl tento vztah mnohem slabší.

Věk nejmladšího dítěte sice sám o sobě celkové hodnocení scénářů výrazněji neměnil, ale souvisel s tím, jak byla posuzována některá konkrétní opatření. **Dostupnost služeb péče o děti zlepšovala hodnocení scénářů ve všech skupinách, ale nejvíce u rodičů s nejmladším dítětem mladším než tři roky**, kde činil tento rozdíl oproti jejich nedostupnosti 1,21 bodu. Jejich aktuální životní situace, kdy pečují o dítě do tří let věku, se tak nejvíce promítala do kladného hodnocení dosažitelnosti těchto služeb jako vhodné podmínky pro narození dítěte. U rodin s dítětem ve věku tří až pěti let šlo při zajištění péče o dítě prostřednictvím služeb o posun k vyšší pravděpodobnosti narození dítěte zhruba o 1,18 bodu a u rodin s nejmladším dítětem starším šesti let o 1,11 bodu. U rodičů nejmladších dětí do tří let byly i nejvýraznější rozdíly v hodnocení různých variant rodičovského příspěvku, kdy se průměry mezi nejlepší a nejhorší variantou pohybovaly přibližně od 3,37 do 4,22, zatímco u těch s dítětem ve věku šest a více let od 3,53 do 4,11, tedy vycházely jako méně výrazné (graf č. 12.10). Zároveň se ukázalo, že nejméně příznivě hodnotili scénáře sólo rodiče s nejmladším dítětem do tří let věku.

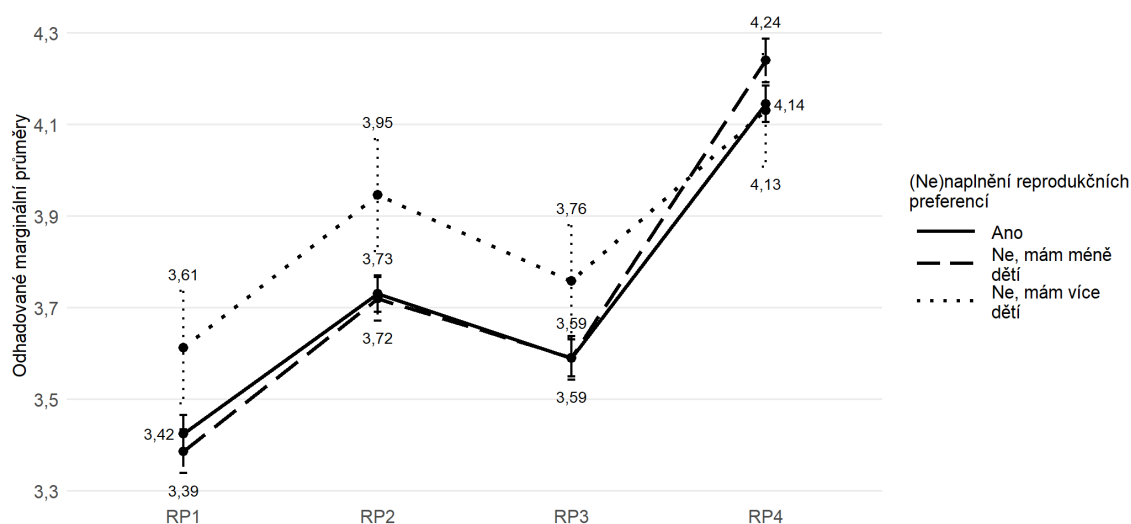
Graf č. 12.10 Odhadované marginální průměry hodnocení scénářů podle variant rodičovského příspěvku, z hlediska věku nejmladšího dítěte (95% interval spolehlivosti, nevážené)

Zdroj: Rodiče 2025

Vliv na hodnocení scénářů mělo i naplnění rodičovských plánů, tedy zda rodiče již dosáhli preferovaného počtu dětí, zda jich mají méně, nebo naopak více, než si přáli. Celkové rozdíly mezi skupinami byly však vcelku malé, ale stabilní. Nejméně příznivě hodnotili scénáře rodiče, kteří přivedli na svět oproti původnímu předpokladu více dětí (průměr 3,86 bodu), zatímco ti s naplněnou nebo dosud nenaplněnou reprodukční preferencí si byli v posuzování variant velmi blízcí (3,72 a 3,73). Výrazněji se tato charakteristika projevila v hodnocení variant rodičovského příspěvku, mezi kterými **nejvíce rozlišovali respondenti, kteří mají méně dětí, než si přáli** (graf č. 12.11). To bylo patrné v průměrně nejlepším hodnocení (oproti ostatním rodičům) stávající varianty rodičovského příspěvku a nejhorším vnímáním jeho nejkratší čerpané verze. Uvažujeme-li tuto skupinu jako tu s nejvyšším potenciálem pro narození dalšího dítěte, je zřejmé, že **výše a délka pobírání rodičovského příspěvku je pro ně velmi důležitá**. Naopak nejslabší rozdíly se ukázaly u rodičů s překročenou rodičovskou preferencí. Interakce s částečnými úvazky podle naplněnosti rodičovských plánů se neprokázala, vliv dostupnosti služeb péče byl pouze slabý.

Graf č. 12.11 Odhadované marginální průměry hodnocení scénářů podle variant rodičovského příspěvku, z hlediska (ne)naplnění reprodukčních preferencí (95% interval spolehlivosti, neváženě)

Zdroj: Rodiče 2025

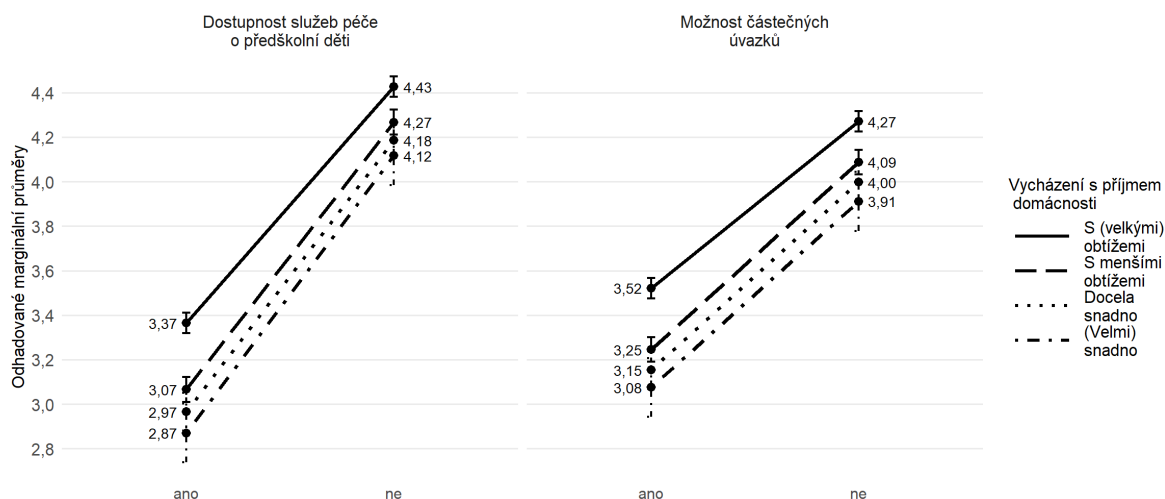
Vliv ekonomických a bytových podmínek

Významnou roli v hodnocení scénářů rodiči hrála jejich bytová situace, zejména její právní forma. Ta měla slabý, ale stabilní hlavní efekt. Nejlepší hodnocení udělovali ti žijící ve vlastním bytě, nejhorší obyvatelé obecních bytů. Nájemníci nemovitostí soukromých pronajímatelů stáli v hodnocení jednotlivých scénářů spíše blíže k stabilnějším (vlastnickým) formám. **Nešlo tedy o jednoduchý**

kontrast mezi vlastnickým bydlením a ostatními typy, ale spíše o širší rozdíl mezi stabilnějším a méně jistým bytovým zázemím. Současně se ukázalo, že rodiče ve stabilnější bytové situaci reagovali na služby péče, částečné úvazky i varianty rodičovského příspěvku silněji, zatímco u méně jistých forem bydlení byly rozdíly v posuzování scénářů plošší. To znamená, že jejich dostupnost, respektive delší dobu pobírání rodičovského příspěvku více pro realizaci rodičovských aspirací oceňují ti, kteří (již) mají určité bytové zázemí, zejména pak ve formě vlastního bydlení.

Subjektivně pojímané vycházení s příjmy se do hodnocení scénářů rovněž propisovalo, a to tak, že **čím hůře dle vyjádření rodiče domácnost své hospodaření zvládala, tím méně příznivě hodnotila předkládané scénáře.** Největší rozdíl se ukázal mezi domácnostmi s velkými finančními obtížemi a domácnostmi, které s příjmy vycházely velmi snadno (průměr 3,90 oproti 3,49 bodu). Současně analýza odhalila, že **dostupné služby péče i částečné úvazky zlepšovaly hodnocení ve všech skupinách, ale více u domácností, které s příjmem vycházely snáz** (graf č. 12.12). Jejich stabilnější finanční situace se tak pojila s větší pravděpodobností pro narození dítěte mladému páru, pokud by byly dostupné služby péče o děti a/nebo možnosti práce na částečný úvazek. Pořadí variant rodičovského příspěvku zůstávalo ve všech příjmových skupinách stejné, finančně slabší domácnosti je však hodnotily méně příznivě.

Graf č. 12.12 Odhadované marginální průměry hodnocení scénářů podle dostupnosti služeb péče a podle možnosti částečných úvazků, z hlediska vycházení s příjmem domácnosti (95% interval spolehlivosti, neváženě)

Zdroj: Rodiče 2025

Obdobný obraz se ukázal v případě celkového měsíčního příjmu domácnosti, kdy ty nízkopříjmové hodnotily scénáře méně příznivě než domácnosti s vyšším příjmem. Zároveň s rostoucím příjmem

sílil také vnímaný přínos služeb péče a částečných úvazků. **Rodiče v lepší finanční situaci zároveň lépe posuzovali flexibilnější (kratší a lépe placené) varianty rodičovského příspěvku**, kdežto u příjmově slabších domácností byla nejvýraznější podpora soustředěna na variantu 70 % předchozího příjmu pobíranou do tří let věku dítěte.

Podobně působila také pracovní aktivita rodiče. Ti pracující hodnotili scénáře mírně příznivěji a také více oceňovali možnost částečných úvazků, zatímco nepracující byli relativně více nakloněni delší variantě rodičovského příspěvku.

Dílčí shrnutí

Provedená analýza celkově naznačila, že hodnocení scénářů bylo u rodičů určováno především jednotlivými opatřeními rodinné politiky a jejich kombinacemi. Největší **podporu** získávaly scénáře, které spojovaly **dostupné služby péče, možnost částečných úvazků a nejdelší nebo flexibilnější rozložené varianty rodičovského příspěvku** (především ve smyslu jeho pobírání do 2,5 let věku dítěte při vystřídání rodičů). Zároveň se ale ukázalo, že síla těchto efektů nebyla ve všech skupinách stejná. Výrazně se to projevovalo zejména z hlediska vzdělání. Vysokoškoláci měli (oproti těm bez maturity) narození dítěte hypotetickému mladému páru za mnohem pravděpodobnější, pokud by byly dostupné služby péče o děti a částečné úvazky. Ve významu přisuzovaném scénářům se odrážela různá rodinná situace rodičů. Rodiče žijící **v páru** přikládali existenci jednotlivých opatření **zpravidla lepší hodnocení**, a tedy vyšší pravděpodobnost pro narození dítěte mladému páru, než sólo rodiče, a rozdíly mezi jednotlivými opatřeními u nich byly výraznější. Rodiče tří a více dětí vnímali scénáře o něco méně příznivě (než ti se dvěma dětmi) a věk nejmladšího dítěte souvisel hlavně s tím, jak silně byly oceňovány služby péče a varianty rodičovského příspěvku. Rozdíly mezi rodiči, kteří dosáhli plánovaného počtu dětí, a těmi, kteří jich mají méně nebo více, sice nebyly velké, ale byly stabilní. Nejméně příznivě hodnotili scénáře ti, kteří uváděli, že mají již více dětí, než si původně přáli, zatímco rodiče s naplněnou a nenaplněnou reprodukční preferencí si byli celkovým hodnocením poměrně blízcí. Výrazněji se tato charakteristika projevila ve vztahu **k variantám rodičovského příspěvku**, mezi nimiž **nejvíce rozlišovali právě rodiče s méně dětmi**, u nichž je nejvyšší potenciál pro narození dalšího vlastního potomka a v případě hypotetického mladého páru měli za nejpríznivější aktuální nastavení rodičovského příspěvku. **Významnou roli** ve vnímání scénářů hrály také **bytové a ekonomické podmínky** rodičů. Stabilnější bytová situace a dobré vycházení s příjmy zakládalo lepší hodnocení, a tedy vyšší pravděpodobnost narození dítěte mladému páru, zvláště při dostupnosti služeb péče o děti a částečných úvazků. Současně se ukázalo, že s rostoucím příjmem rostla i příznivost hodnocení jiných variant rodičovského příspěvku než stávající podoby pobírání ve výši 70 % předchozího příjmu do tří let věku dítěte. Naopak u rodičů z ekonomicky slabších domácností se podpora soustřeďovala více právě na tuto nejdelší variantu. Výsledky tak naznačují, že **význam jednotlivých opatření se mezi skupinami liší** a že při interpretaci rodinné politiky je třeba **zohlednit i širší sociální a ekonomické souvislosti života rodin**.

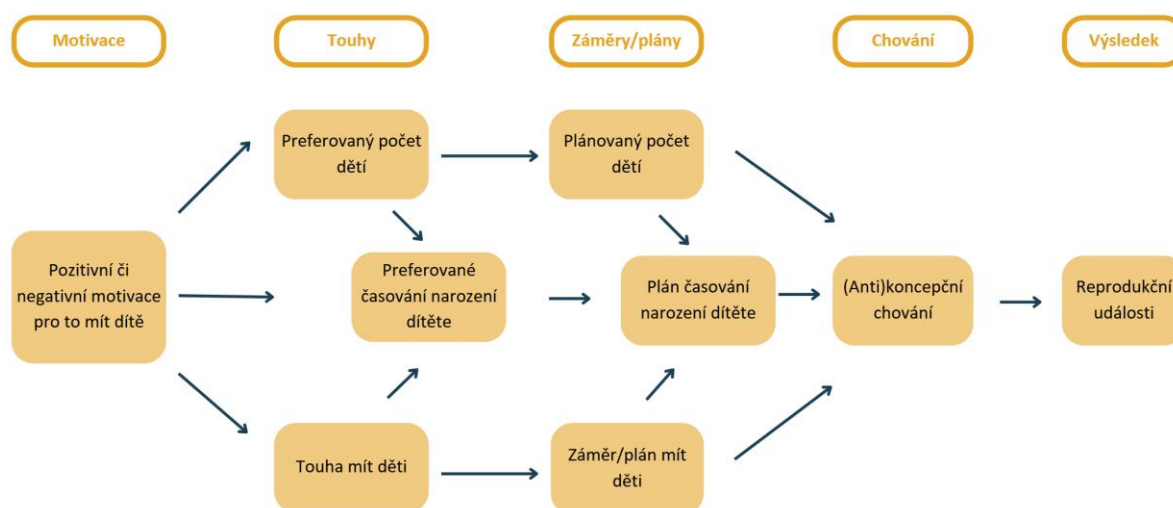
13. Plánování a realizace rodičovství ženami v reprodukčním věku

Eva Waldaufová

V kontextu aktuálního poklesu úhrnné plodnosti, který pozorujeme ve většině vyspělých zemí světa (Bloom et al., 2024), se stále větší pozornost věnuje nejen samotným výsledkům reprodukčního chování, ale také procesům, které narození dítěte předcházejí, tedy plánování reprodukce. Miller (1994, 2011) popisuje plánování reprodukce jako **čtyřstupňovou sekvenci**, která začíná základní motivací mít, či nemít dítě. Tato motivace může být pozitivní, negativní nebo ambivalentní, kdy se v jednotlivci mísí protichůdné postoje k rodičovství. Motivace vytváří **reprodukční touhu**, tedy přání mít určitý počet dětí. Součet těchto tužeb se projevuje jako **preferovaný počet dětí**, tedy ideální počet dětí, které by si jedinec přál mít.

V další fázi se preference mohou proměnit v **realistické reprodukční plány**, které již reflektují konkrétní životní situaci, zdroje a okolnosti jedince. Součtem již narozených dětí a dětí plánovaných do budoucna vzniká **plánovaný počet dětí**. Poslední fáze této sekvence je samotné chování, ať již koncepční, nebo antikoncepční, jehož výsledkem je skutečný **počet narozených dětí**. Tuto posloupnost ilustruje obrázek č. 13.1.

Obrázek č. 13.1 Motivační sekvence v oblasti reprodukce dle Millera

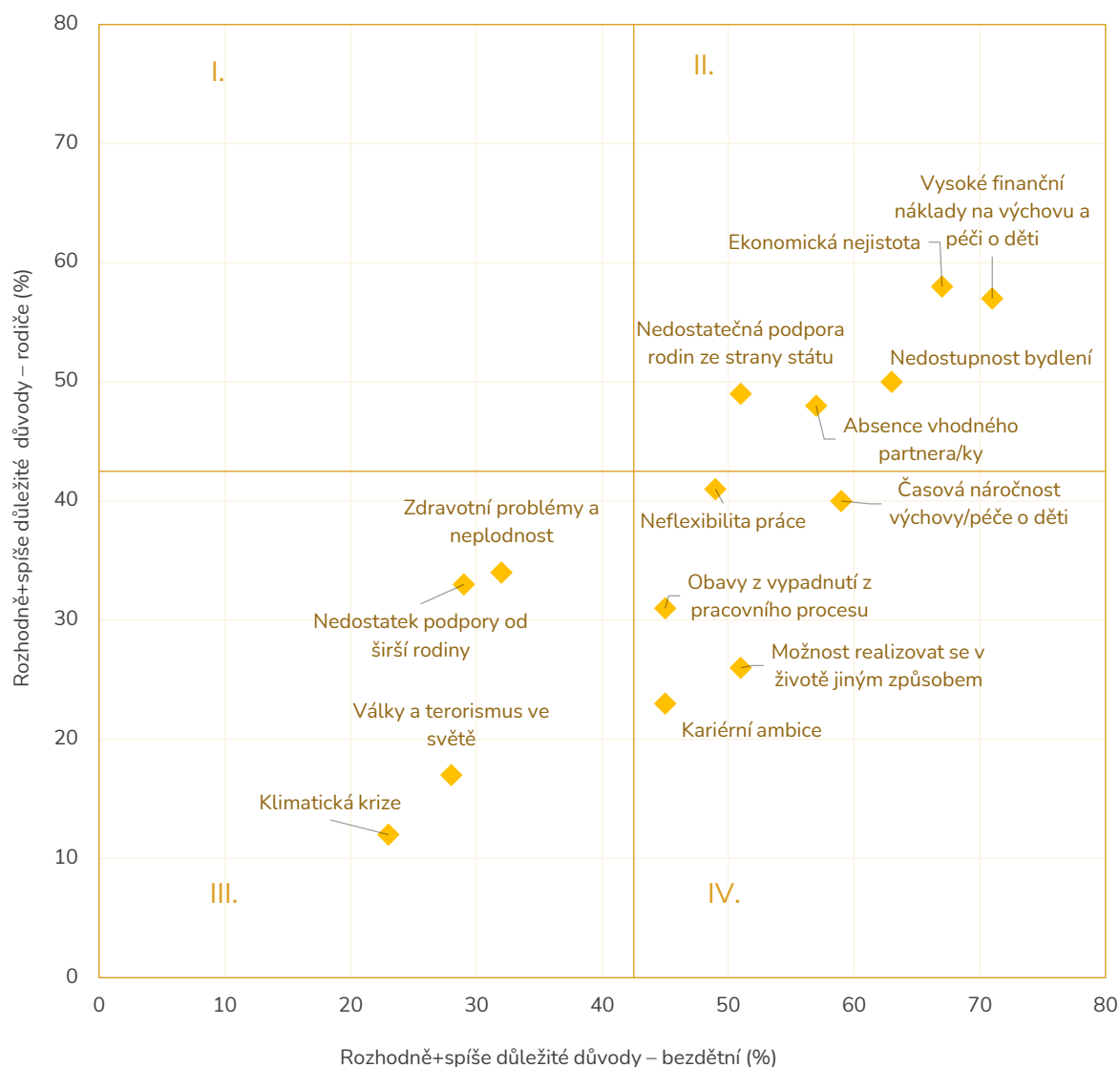
Zdroj: Miller, 1994; zpracování vlastní

Výzkumy z různých zemí ukazují na mezeru plodnosti, kdy se lidem nedaří zcela naplnit reprodukční plány a plánovaná úroveň plodnosti převyšuje reálnou dosaženou plodnost (např. Harknett & Hartnett, 2014; Beaujouan & Berghammer, 2019). Tento jev je patrný také v Česku. Konkrétně podle výzkumu „*Cesty k rodičovství*“ agentury NMS Market Research z roku 2024 (populace žen a mužů ve věku 18–49 let) si lidé přejí, bez ohledu na aktuální životní situaci, mít v průměru 2,1 dítěte. Jejich realistické reprodukční plány jsou však nižší (v průměru 1,8 dítěte), přesto stále výrazně převyšují aktuální úroveň úhrnné plodnosti žen v Česku (Waldaufová & Šťastná, 2025).

Lidé v Česku se zároveň identifikují s řadou faktorů, které ovlivňují jejich reprodukční chování, přičemž jejich význam se částečně liší podle toho, zda jsou bezdětní, nebo již mají alespoň jedno dítě. Obě skupiny se shodují, že jejich rozhodování o tom, zda a kdy mít děti, ovlivňovaly či ovlivňují především ekonomické faktory, jako je ekonomická nejistota, vysoké náklady spojené s péčí a výchovou dětí či nedostupnost bydlení. Významnou roli hraje rovněž existence vhodného partnera či partnerky pro založení rodiny (Waldaufová & Šťastná, 2025; viz také obrázek č. 13.2). Výzkum „*Cesty k rodičovství*“ dále identifikoval překážky, které častěji uvádějí bezdětní ve srovnání s rodiči alespoň jednoho dítěte. Bezdětní častěji zmiňují bariéry související s trhem práce, zejména obavy z dlouhodobého přerušování kariéry a nízkou flexibilitu pracovních podmínek. Zároveň častěji než rodiče poukazují na časovou náročnost péče o děti nebo uvádějí možnost seberealizace i jinými cestami než prostřednictvím rodičovství. Naopak žádné důvody ovlivňující vlastní reprodukční rozhodování nezmiňovali častěji rodiče oproti bezdětným (Waldaufová & Šťastná, 2025).

Tato kapitola je věnována analýze plánování reprodukce žen v Česku a vychází primárně z dat Generations and Gender Programme (GGP; www.ggp-i.org), zejména z 1. a 2. vlny šetření „*GGP – Současná česká rodina*“ realizované v letech 2020–2022 a 2025 (blíže ve 3. kapitole). GGP je mezinárodní výzkumná infrastruktura, která poskytuje harmonizovaná srovnatelná data o rodinných trajektoriích, partnerství, plodnosti a mezigeneračních vztazích v mnoha zemích. Jejím hlavním nástrojem je rozsáhlé výběrové šetření sledující faktory ovlivňující rodinné a partnerské dráhy v průběhu života (GGP, 2026). Nejprve jsou popsány reprodukční touhy a plány, konkrétně preferovaný a plánovaný počet dětí, které poskytují základní představu o reprodukčním potenciálu žen. K tomu byl využit výběrový soubor žen ve věku 18–49 let z první vlny šetření. Druhá podkapitola se podrobněji zaměřuje na krátkodobé reprodukční záměry, tedy na to, které ženy plánují mít dítě v následujících třech letech, a následně sleduje realizaci těchto plánů, tedy do jaké míry se daří plány skutečně naplňovat. Zde analýza vychází ze souboru žen, kterým bylo v první vlně šetření 18 až 45 let a zároveň se účastnily i druhé vlny šetření.

Obrázek č. 13.2 Podíl lidí (ve věku 18–49 let) vnímajících vybrané důvody jako rozhodně a spíše důležité ve vlastním reprodukčním rozhodování (kolik a kdy mít děti), bezdětní a rodiče, 2024

Pozn.: Dělicí hodnotou pro rozlišení jednotlivých segmentů je průměrné hodnocení důležitosti napříč všemi faktory Segment I: Důležitější faktory pro rodiče než bezdětné. Segment II: Faktory důležité pro rodiče i bezdětné. Segment III: Faktory méně důležité pro rodiče i bezdětné. Segment IV: Faktory důležitější pro bezdětné než pro rodiče.

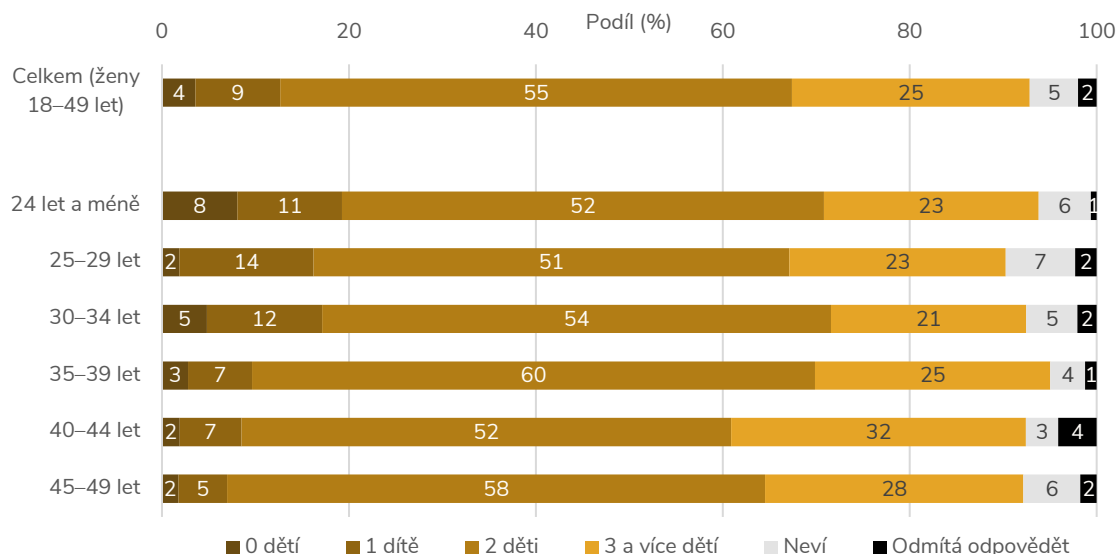
Zdroj: Waldaufová & Štastná, 2025

13.1 Preferovaný a plánovaný počet dětí

Jak již bylo naznačeno, v sekvenci vedoucí k narození dítěte hrají důležitou roli jak reprodukční touhy, tak reprodukční plány. Tato část kapitoly proto představuje oba ukazatele, tedy preferovaný a plánovaný počet dětí ženami v reprodukčním věku (18–49 let) v Česku v letech 2020–2022. Zdrojem dat je výběrové šetření „GPP – Současná česká rodina“, jehož konceptuální rámec vychází z mezinárodně používaných přístupů k měření reprodukčních postojů (Vikat et al., 2007). Preferovaný počet dětí je v dotazníku operacionalizován otázkou: „Pro Vás osobně, jaký je ideální počet dětí, které byste chtěl/a mít?“. Plánovaný počet dětí je pak součtem již narozených dětí a v budoucnu plánovaných dětí – otázky „Kolik biologických dětí celkem máte (měl/a jste)?“ a „Kolik dalších dětí (včetně biologických a adoptivních) ještě chcete mít?“ (Kreidl et al., 2023a). Analýzu reprodukčních přání a plánů na základě těchto dat nelze sledovat u celé populace mužů (otázky ohledně plánování reprodukce byly kladeny pouze mužům s partnerkou). Proto je analýza doplněna o výsledky dotazníkového šetření „Cesty k rodičovství“ výzkumné agentury NMS Market Research (v roce 2024), která dotazovala reprodukční přání a plány žen i mužů ve věku 18–49 let bez ohledu na jejich partnerský status (Waldaufová & Šťastná, 2025).

Většina žen v reprodukčním věku (18–49 let) v Česku považuje bez ohledu na to, v jaké fázi rodičovství se nacházejí, za ideální mít alespoň dvě děti. Tento ideál sdílí zhruba 80 % žen (Graf č. 13.1). **Ideál dvoudětné rodiny je přitom poměrně stabilní napříč věkovými skupinami.** Preference jednoho dítěte či bezdětnosti jsou u mladších žen sice o něco častější než u žen starších, nicméně stále představují menšinu. Zatímco 16–19 % žen mladších 35 let preferuje žádné nebo jedno dítě, u žen po 35. roce věku se tyto hodnoty vyskytují spíše výjimečně (7–10 %). U starších žen naopak posiluje představa větší rodiny. Zatímco minimálně dvě děti preferují tři čtvrtiny žen do 35 let věku, u žen po 35. narozeninách je to již 85 %. Mezi ženami ve věku 40 až 44 let je dokonce třetina těch, které považují za ideální mít tři a více dětí. Většina žen (93 %) je své preferované představy o počtu dětí schopná jednoznačně vyjádřit, pouze malá část připouští nejistotu nebo odmítá odpovědět. Z výzkumu Waldaufové a Šťastné (2025) plyne, že i mezi muži ve věku 18–49 let je dominantním přáním mít dvě děti (51 %). Muži však ve srovnání se ženami častěji považují za ideální bezdětnost (9 % mužů oproti 4 % žen). Podíly žen a mužů preferujících mít jedno dítě jsou přitom srovnatelné a výrazně se neliší ani podíly těch, kteří si přejí mít tři a více dětí (Waldaufová & Šťastná, 2025).

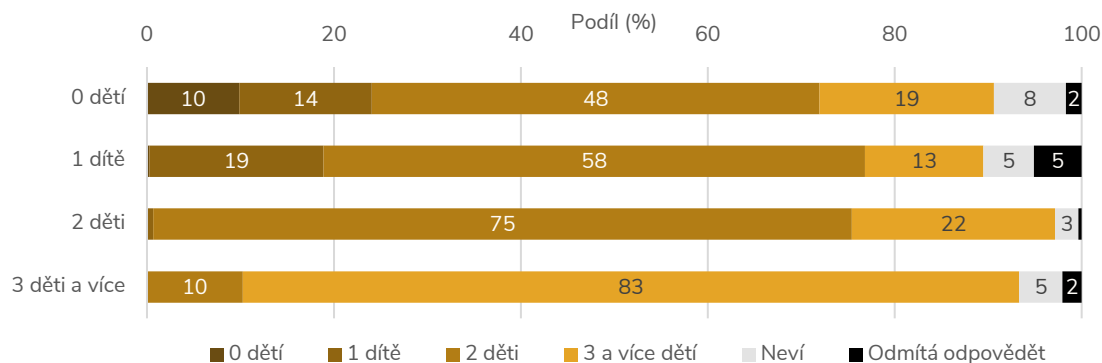
Graf č. 13.1 Preferovaný počet dětí ženami podle věkové kategorie (2020–2022) (v %)

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022, Kreidl et al., 2023b

Počet dětí, které by si ženy přály mít, se liší podle počtu již narozených dětí (graf č. 13.2). Pouze každá desátá bezdětná žena si přeje zůstat bez dětí, 14 % by si přálo mít jedno dítě a takřka polovina preferuje mít děti dvě. Ženy s jedním dítětem považují z necelé jedné pětiny své reprodukční představy za naplněné. Tři pětiny žen s jedním dítětem by si přály mít ještě jedno dítě, dalších 13 % touží mít celkově tři nebo více dětí. Ženy se dvěma dětmi mají ze tří čtvrtin reprodukční přání naplněna, avšak 22 % by si přálo mít ještě další dítě. Ženy, které již přivedly na svět tři a více dětí, mají rovněž v naprosté většině (83 %) svou představu o velikosti rodiny naplněnou, i když každá desátá by jako ideální zpětně volila rodinu se dvěma dětmi.

Graf č. 13.2 Preferovaný počet dětí ženami ve věku 18–49 let podle počtu narozených dětí (2020–2022) (v %)

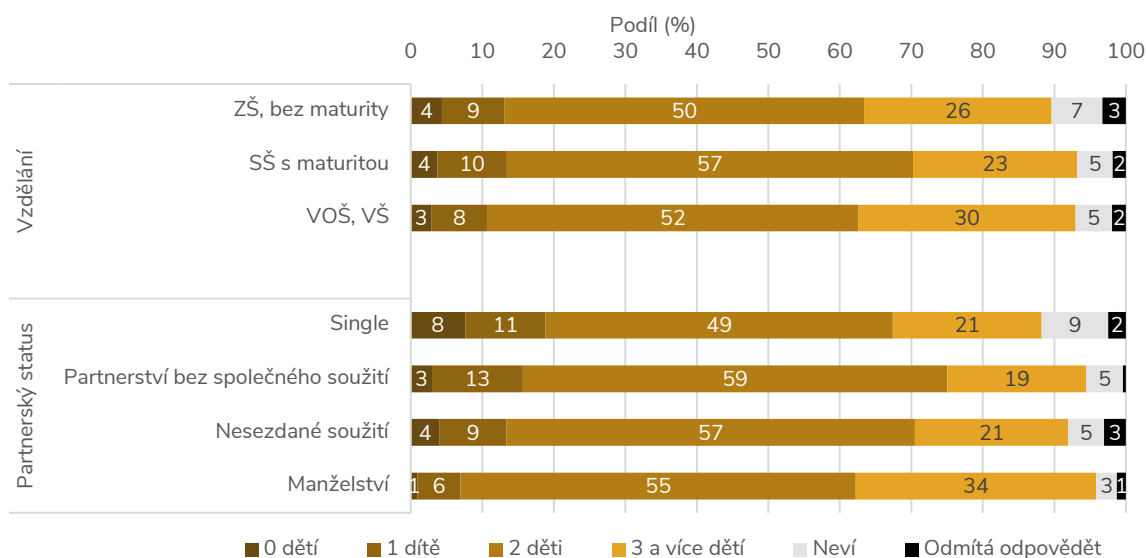

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022, Kreidl et al., 2023b

Preferovaný počet dětí se mírně liší dle dosaženého vzdělání žen (graf č. 13.3), avšak de facto jen z pohledu preference velké rodiny. Alespoň tři děti by si přálo 30 % žen s vysokoškolským vzděláním oproti 23 % středoškolaček a 26 % žen bez maturity. Mezi vysokoškolačkami je nejméně těch, které si přejí rodinu s jedním dítětem nebo bez dětí (v součtu 11 %). Ženy s nižším vzděláním jsou si častěji než ostatní ohledně počtu dětí, které by si přály, nejisté.

Preferovaný počet dětí rovněž souvisí s partnerskou situací, ve které se ženy nacházejí, nicméně ve všech typech partnerského soužití převažují ty, které chtějí dvě děti, a to i v případě, že jsou aktuálně bez partnera (graf č. 13.3). Single ženy si přejí zůstat bezdětné v 8 % případů a 11 % by si přálo mít jedno dítě. Single ženy jsou také častěji než ostatní nejisté ohledně preferovaného počtu dětí. Ženy s partnerem, bez ohledu na typ soužití s ním, oproti single ženám méně preferují bezdětnost či život s jedním dítětem. Ženy žijící v manželství častěji než ostatní ženy touží mít velkou rodinu alespoň se třemi dětmi (34 %).

Graf č. 13.3 Preferovaný počet dětí ženami ve věku 18–49 let dle dosaženého vzdělání a typu partnerského soužití (2020–2022) (v %)

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022, Kreidl et al., 2023b

Zatímco preferovaný počet dětí představuje osobní ideál, plánovaný počet dětí odráží realističtější plán o budoucí plodnosti. Ve výběrovém šetření „GGP – Současná česká rodina“ je celkový počet plánovaných dětí operacionalizován jako součet již narozených dětí a dětí ještě plánovaných. Celkově by si zůstat bezdětnými přála pouze 4 % žen, ale realisticky tuto situaci očekává 8 % (viz vrchní pruh grafu č. 13.1 a graf č. 13.4). Vyšší je i podíl žen, které plánují mít jedno dítě (16 %), ve srovnání s 9 %, které by si přály jedináčka. Naopak podíly žen, které plánují mít více dětí, jsou oproti (původním) preferencím nižší. Konkrétně 46 % žen plánuje mít dvě děti a 19 % tři

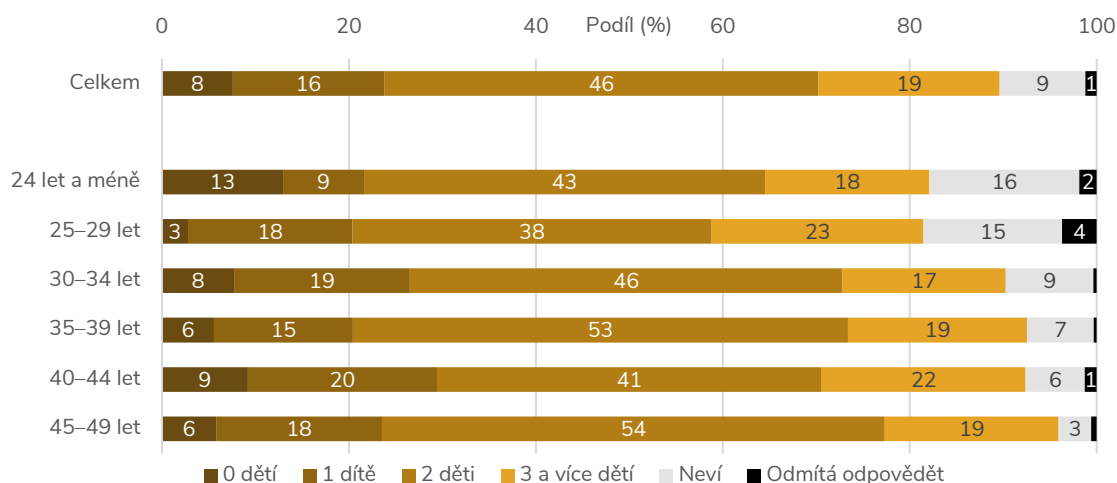
nebo více dětí oproti přání 55 % žen mít dvě děti a 25 % žen mít tři a více dětí (srovnej vrchní pruh graf č. 13.1 a graf č. 13.4).

Podobný trend lze pozorovat také u reprodukčních plánů mužů, které jsou ve srovnání se ženami mírně nižší (Waldaufová & Šťastná, 2025). Bezdětnost by si přálo 9 % mužů, zatímco realisticky ji plánuje 14 %. Jedno dítě by si přálo 11 % mužů, avšak plánuje ho 14 %. Naproti tomu dvě děti by si přálo 51 % mužů, ale plánuje je pouze 37 %. Nižší jsou rovněž podíly mužů plánujících tři a více dětí (14 %), přestože toto přání deklarovalo 20 % mužů (Waldaufová & Šťastná, 2025).

Soustředíme-li se dále na reprodukční plány žen, tak se liší i z hlediska jejich věku (graf č. 13.4). Nejmladší skupina (do 24 let) vykazuje nejvyšší míru nejistoty, kde 16 % mladých žen si není svými plány jistých. Poměrně často nejistotu vyjadřují také ženy ve věku 25–29 let (15 %). Přitom právě ženám v této věkové kategorii 25–29 let se v Česku rodí významný podíl dětí, konkrétně 27 % všech živě narozených dětí v roce 2024 (ČSÚ, 2025). S přibývajícím věkem se podíl nerozhodnutých výrazně snižuje, zatímco plán dvou dětí narůstá a vrcholu dosahuje ve skupině 45–49 let (54 %). Nejstarší skupina žen (45–49 let) také vykazuje nejnižší podíl nerozhodnutých (3 %), což naznačuje u většiny takto starých žen faktické ukončení reprodukčního období.

Při detailním porovnání preferovaného a plánovaného počtu dětí podle věku žen (srovnej graf č. 13.1 a graf č. 13.4) je patrné, že **s rostoucím věkem žen narůstá diskrepance mezi preferovaným a plánovaným počtem dětí**. Například ženy ve věku 45–49 let, tedy na konci svého reprodukčního období, by preferovaly zůstat bezdětné ve 2 % případů, zatímco 6 % plánuje zůstat bezdětných. Nesoulad je pak ještě patrnější u žen v tomto věku u jednoho dítěte, které by si přálo 5 % žen, ale 18 % žen jej reálně plánuje mít. Naopak o velké rodině s alespoň třemi dětmi sní 28 % žen ve věku 45–49 let, ale plánuje ji jen 19 % žen (a vzhledem k jejich věku blížící se 50 let jí podobný podíl velmi pravděpodobně i dosáhne).

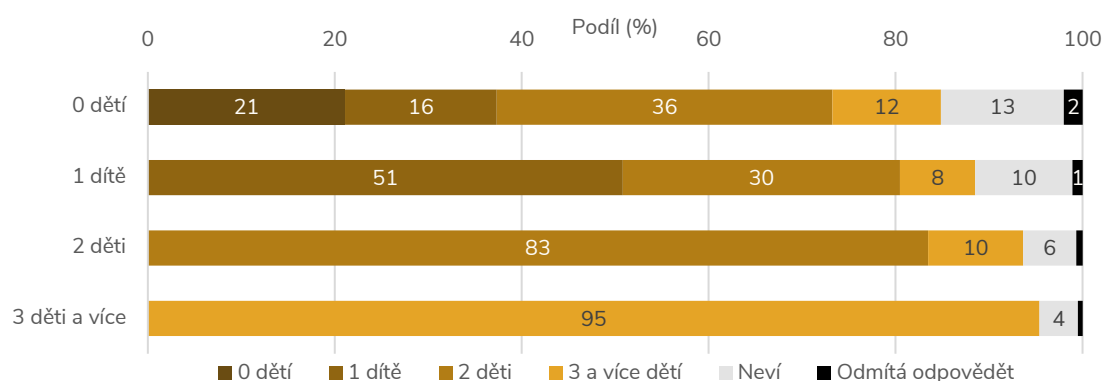
Graf č. 13.4 Plánovaný počet dětí ženami podle věkových kategorií (2020–2022) (v %)

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022, Kreidl et al., 2023b

Plánovaný počet dětí se silně váže také k aktuálnímu počtu narozených dětí. Bezdětné ženy nejčastěji plánují dvě děti (36 %), ale poměrně vysoký podíl (21 %) plánuje zůstat bez potomků. Každá šestá žena, která se ještě nestala matkou (16 %), plánuje jedno dítě a nezanedbatelných 13 % je nejistých (graf č. 13.5). **Ženy s jedním dítětem v nadpoloviční většině (51 %) plánují zůstat u jednoho dítěte, jen 30 % žen plánuje druhé dítě k naplnění ideálu dvoudětné rodiny. U žen, které již mají dvě nebo více dětí, se ochota k dalšímu rozšiřování rodiny prudce snižuje.** U matek se dvěma dětmi plánuje u tohoto počtu zůstat 83 % respondentek a rozšiřovat rodinu by chtěla jen každá desátá. Ženy, které jsou bezdětné nebo mají jedno dítě, jsou častěji ohledně svých reprodukčních plánů méně jisté než ženy, které mají alespoň dvě děti, a do velké míry tak mají své reprodukční ambice naplněné. Lze tedy shrnout, že reprodukční ideály (zastoupeny jako preferovaný počet dětí) odpovídají ideálu dvoudětné rodiny, avšak reálné deklarované reprodukční plány naznačují pouze omezený reprodukční potenciál této úrovně dosáhnout, především u žen bezdětných nebo matek jednoho dítěte.

Graf č. 13.5 Plánovaný počet dětí ženami ve věku 18–49 let podle počtu narozených dětí (2020–2022) (v %)

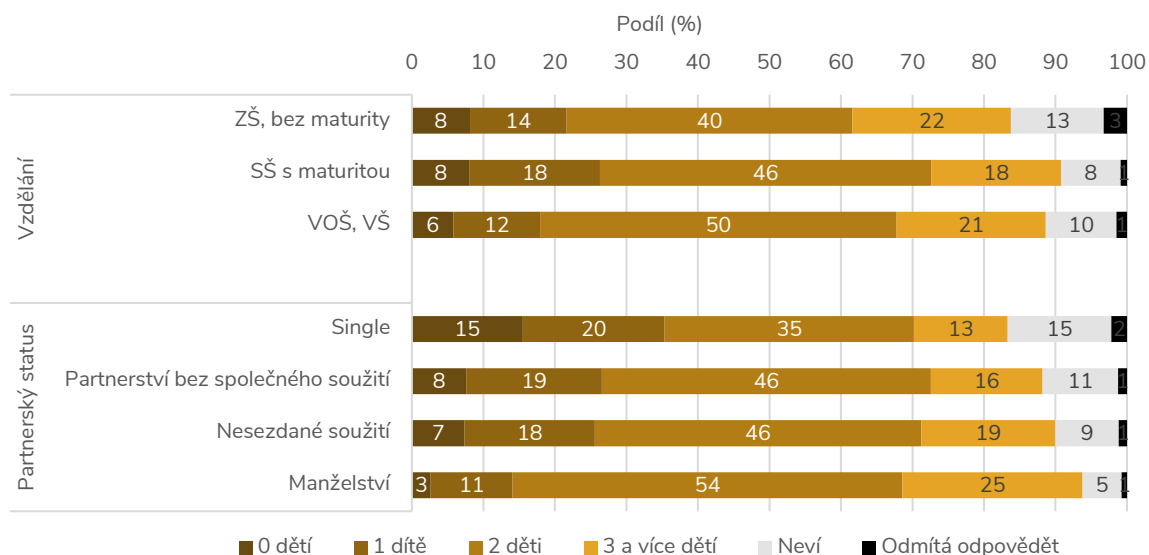
Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022, Kreidl et al., 2023b

Do plánovaného počtu dětí se částečně propisuje i dosažené vzdělání žen (graf č. 13.6). Tři a více dětí plánuje bez ohledu na vzdělání shodně pětina žen v reprodukčním věku. Z hlediska vzdělání nejsou podstatné rozdíly ani v úrovni plánované bezdětnosti. Ženy s terciárním vzděláním nejčastěji plánují dvě děti (50 %) a zároveň je mezi nimi nejnižší podíl s nízkými reprodukčními plány (žádné nebo jedno dítě). Ženy bez maturity vykazují v rámci reprodukčního plánování vyšší podíl nejistoty (13 % neví, kolik plánuje dětí, častěji také odmítly na tuto otázku odpovědět). Ženy s maturitou více než ostatní ženy plánují mít jedno dítě (18 % v porovnání se 14 % žen bez maturity a 12 % vysokošolaček).

Z hlediska partnerského statusu mají nejvyšší reprodukční ambice ženy žijící v manželství (graf č. 13.6). Více než polovina (54 %) z nich plánuje dvě děti a čtvrtina tři a více dětí. Naopak ženy bez partnera by častěji chtěly jen jedno dítě (20 %), nebo dokonce žádné (15 %), a vyznačují se v tomto

ohledu také vyšší mírou nejistoty. Tu častěji uvádějí i ženy, které sice mají partnera, ale nežijí s ním ve společné domácnosti.

Graf č. 13.6 Plánovaný počet dětí ženami dle dosaženého vzdělání a typu partnerského soužití (2020–2022) (v %)

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022, Kreidl et al., 2023b

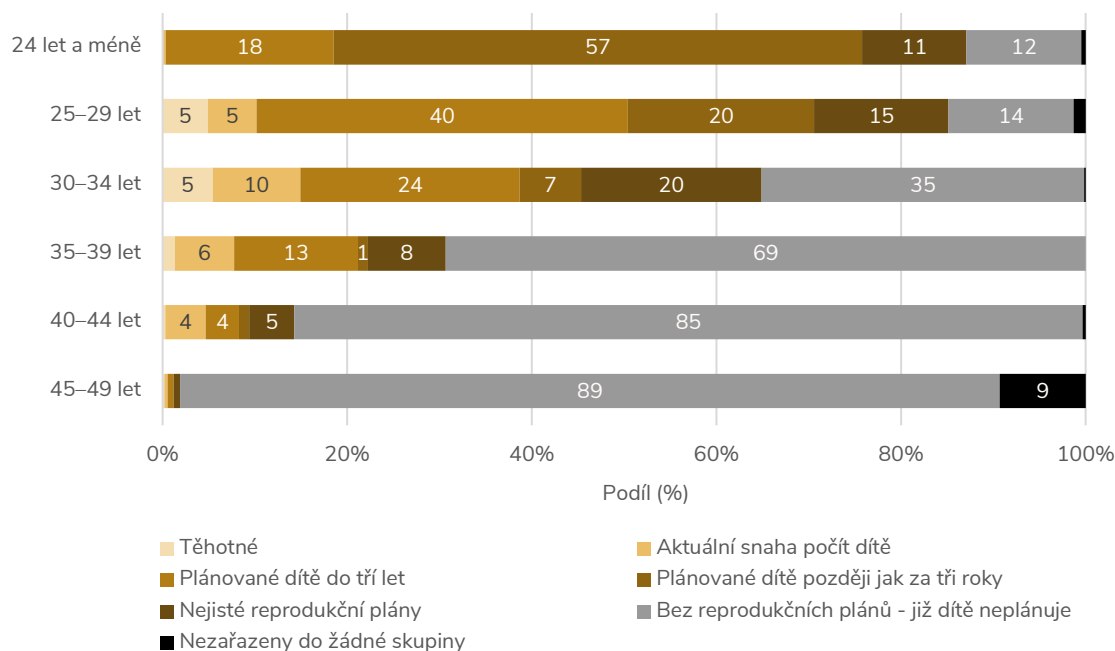
Reprodukční strategie českých žen se v průběhu životního cyklu výrazně proměňují. V závislosti na věku ženy se liší také časový horizont úvah o dítěti. Nejčastěji ženy zamýšlejí narození dítěte do 30 let věku (graf č. 13.7). U nejmladší sledované skupiny (do 24 let) ještě převažují dlouhodobé reprodukční plány (za více než tři roky plánuje dítě 57 % těchto žen), kdežto se zvyšujícím se věkem dochází k postupné krystalizaci těchto záměrů do konkrétních plánů v horizontu tří let či do aktuální snahy o početí. Nejčastěji plánují narození dítěte v nejbližších třech letech ženy ve věku 25–29 let (40 %), další pětina by je chtěla odložit na později.

Oproti ostatním věkovým kategoriím ženy ve věku 30–34 let nejčastěji sdílejí aktuální snahu o početí dítěte (10 %, dalších 5 % žen je aktuálně těhotných). Čtvrtina (24 %) třicátnic ve věku 30–34 let plánuje dítě v krátkodobém (tříletém) horizontu a strmě mezi nimi klesá podíl žen, které chtějí dítě za déle než tři roky (7 %). Výrazný podíl žen ve věku 30–34 let si svými reprodukčními plány není jistý (20 %), přitom právě ženám v této věkové kategorii se v Česku v roce 2024 narodil největší podíl, konkrétně 36 % všech živě narozených dětí (ČSÚ, 2025c).

Z hlediska reprodukčních plánů zlomový bod nastává po 35. roce věku, kdy začíná strmě narůstat podíl žen, které již (další) dítě neplánují (69 % žen), v nejstarší sledované kategorii (45–49 let) tento postoj deklaruje již 89 % žen. Celkový vývoj reprodukčních plánů tak odráží biodemografickou

dynamiku, kdy počáteční fáze odkládání rodičovství a následná období aktivního plánování postupně ustupují definitivnímu naplnění či ukončení reprodukčních ambicí.

Graf č. 13.7 Reprodukční plány žen podle věkových kategorií (2020–2022) (v %)

Zdroj: Slabá et al. (2023) z dat GGP – Současná česká rodina 2020–2022

13.2 Reprodukční strategie v nejbližších třech letech

Následující podkapitola představuje nejprve (krátkodobé) reprodukční plány žen v reprodukčním věku. Poté se zaměřuje pouze na pozitivní reprodukční plány (tj. plán mít dítě v následujících třech letech) a popisuje, do jaké míry se daří plány realizovat. Dále jsou představeny vybrané faktory, které ovlivňují úspěšnost realizace reprodukčních plánů.

13.2.1 Krátkodobé reprodukční plány

V demografickém výzkumu se pojetí reprodukčních plánů často váže k určitému časovému rámci. V mezinárodním šetření projektu GGP jsou krátkodobé reprodukční plány definovány jako **záměr ne/mít dítě v následujících třech letech**. Tato podkapitola se proto zaměřuje specificky na krátkodobé reprodukční plány žen, přitom lze záměry rozlišit na pozitivní (záměr mít dítě), nebo naopak negativní (záměr dítě nemít) (Régnier-Loilier & Vignoli, 2011). I když negativní reprodukční

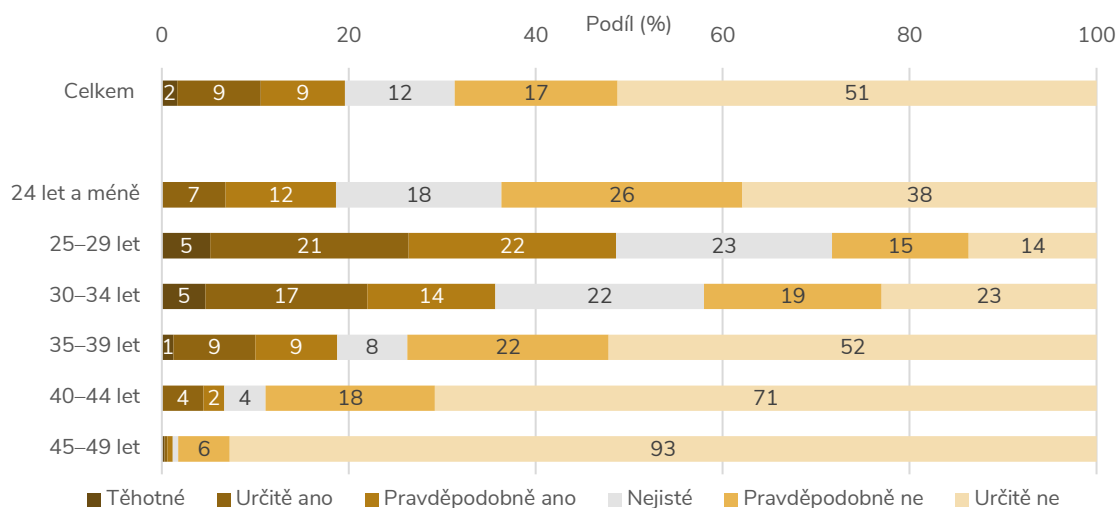
záměry mají obecně vyšší prediktivní hodnotu než pozitivní záměry (tamtéž), vzhledem k tomu, že cílem této kapitoly je přiblížit faktory související s plodností, soustředíme se primárně na pozitivní krátkodobé reprodukční záměry (tedy plán mít v následujících třech letech dítě).

Zatímco předchozí graf č. 13.7 zachycoval celkovou strukturu reprodukčních plánů žen na základě kombinace více ukazatelů (Slabá et al., 2023), kde jsou například ženy aktuálně se snažící o početí vyčleněny do samostatné kategorie, následující graf č. 13.8 se zaměřuje na sílu krátkodobého reprodukčního záměru tak, jak ji ženy vyjádřily na škále jistoty v odpovědi na přímou otázku, zda plánují mít dítě v následujících třech letech (bez kategorie „odmítla odpovědět“). Celkové podíly žen s pozitivními krátkodobými reprodukčními plány jsou v obou pojetích srovnatelné, liší se však míra rozlišení jednotlivých skupin.

V populaci žen v reprodukčním věku (18–49 let) plánovalo v letech 2020–2022 mít dítě v následujících třech letech 18 % žen. Polovina tohoto podílu (9 %) vyjádřila silný záměr dítě určitě mít, dalších 9 % uvedlo pravděpodobný plán. Více než polovina žen (51 %) naopak deklarovala, že v příštích třech letech dítě určitě neplánuje (graf č. 13.8).

Krátkodobé reprodukční záměry vyjadřují nejčastěji ženy ve věku 25–29 let, mezi kterými 21 % určitě a 22 % pravděpodobně plánuje narození dítěte do tří let. Po třicítce dochází k mírnému poklesu intenzity plánů, přesto však i ve věku 30–34 let více než třetina žen (36 %) plánuje mít dítě do tří let nebo je již těhotných. Po 35. roce života plánuje v nejbližším tříletém období dítě ještě pětina žen (19 %), po 40. roce života už pouze jednotky procent, a naopak roste podíl těch, které určitě (další) dítě neplánují. Zajímavým zjištěním je **poměrně vysoká míra nejistoty ohledně krátkodobých reprodukčních plánů u žen kolem třicítky**. Nejistotu v tomto směru vyjádřilo 23 % žen z kategorie 25–29 let a 22 % ze skupiny 30–34letých žen, tedy právě ve věku, kdy se v České republice rodí matkám největší počet dětí.

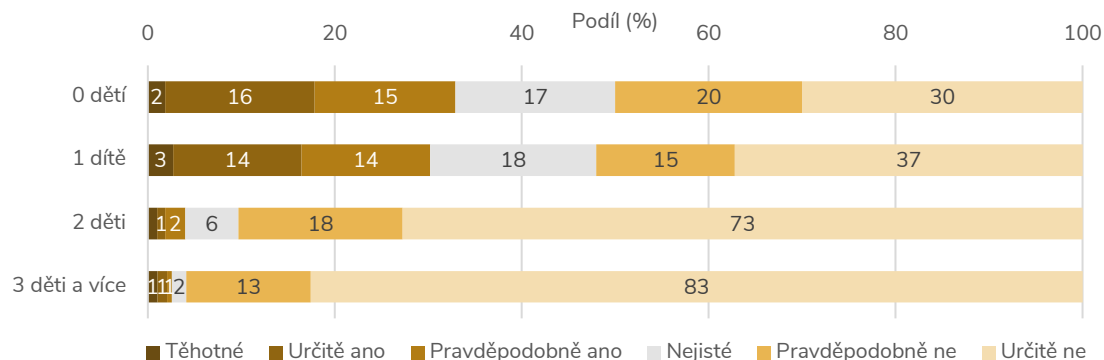
Graf č. 13.8 Krátkodobé reprodukční záměry žen podle věkové kategorie (2020–2022) (v %)

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022, Kreidl et al., 2023b

Z hlediska počtu již narozených dětí mají v následujících třech letech nejčastěji v plánu mít dítě ženy bezdětné (31 %) a ženy s jedním dítětem (28 %; graf č. 13.9). Zároveň jsou tyto ženy nejčastěji nejisté ohledně svých krátkodobých reprodukčních plánů (17 % bezdětných a 18 % matek s jedním dítětem). Ženy se dvěma dětmi už mají do velké míry reprodukční plány naplněny, pozitivní krátkodobé reprodukční záměry tak vyslovila jen 3 % těchto žen, naopak 73 % jich další dítě v následujících třech letech určitě neplánuje. Ženy se třemi a více dětmi pak tento trend jen potvrzují, neboť negativní krátkodobé reprodukční plány má až 96 % žen se třemi a více dětmi (v tom 83 % dítě v příštích třech letech jednoznačně neplánuje).

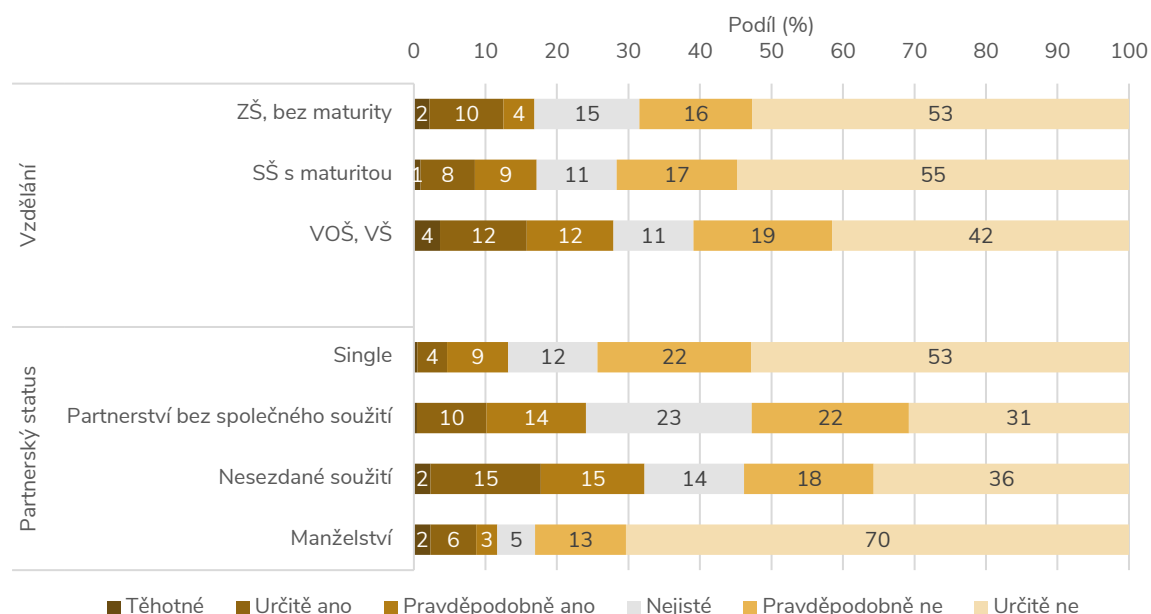
Graf č. 13.9 Krátkodobé reprodukční záměry žen ve věku 18–49 let podle počtu narozených dětí (2020–2022) (v %)

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022, Kreidl et al., 2023b

U krátkodobých reprodukčních plánů se do jisté míry ukazuje vzdělaností gradient (graf č. 13.10). V horizontu tří let nejčastěji plánují dítě vysokoškolačky (24 %), zároveň také nejméně často rozhodně vylučují narození dítěte v příštích letech (42 % určitě neplánuje dítě). Ženy se základní školou / bez maturity plánují narození dítěte v krátkodobém horizontu ve 14 % případů, ženy s maturitou v 17 % případů. Ženy s nejnižším vzděláním také častěji uvádějí nejistotu ohledně krátkodobých reprodukčních plánů (15 % oproti 11 % žen s maturitou či vysokoškolským vzděláním). Krátkodobé reprodukční plány jsou nejčastější u žen, které žijí s partnerem v nesezdaném soužití. Dítě v následujících třech letech plánuje 30 % z nich (Graf č. 13.10). Z žen žijících v manželství plánuje dítě pouze 9 %, což souvisí s tím, že tyto ženy již zpravidla své reprodukční ambice naplnily. Relativně často plánují do tří let narození potomka také ženy, které mají partnera, ale nežijí s ním (24 %). Tato skupina žen je ale současně často nejistá ohledně krátkodobých reprodukčních plánů (23 %). Single ženy jsou méně nejisté (12 %), spíše než že by dítě do tří let plánovaly (13 %), jeho narození v nejbližší době mnohdy rozhodně vylučují (53 %).

Graf č. 13.10 Krátkodobé reprodukční záměry žen ve věku 18–49 let dle dosaženého vzdělání a typu partnerského soužití (2020–2022) (v %)

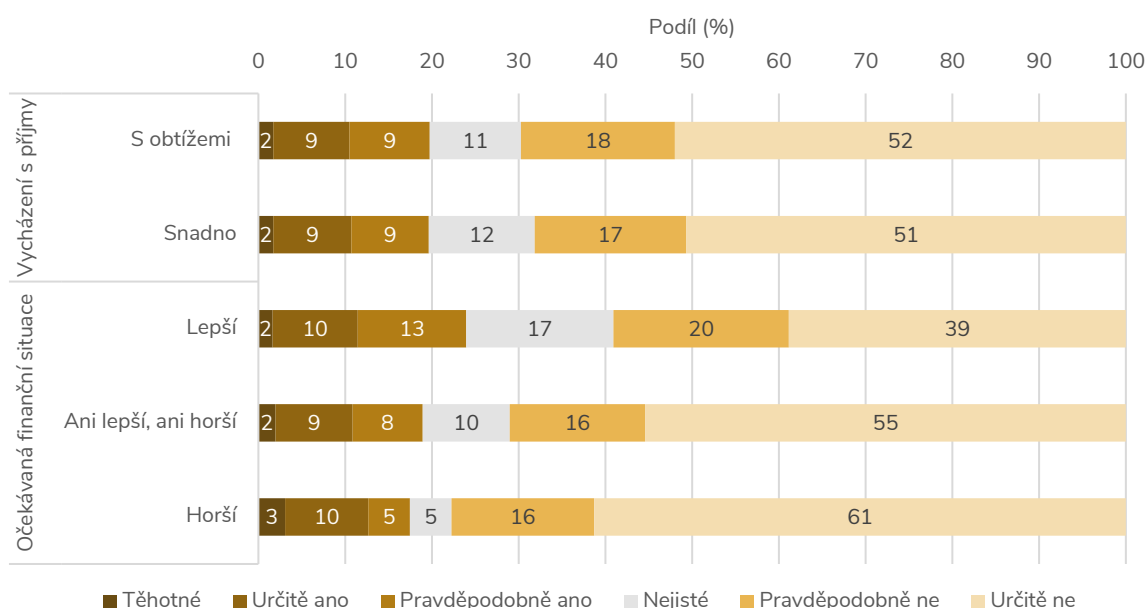

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022, Kreidl et al., 2023b

Možná překvapivě se krátkodobé reprodukční záměry žen neliší dle subjektivního hodnocení aktuální finanční situace měřené podle vycházení s příjmy domácnosti (graf č. 13.11). Podíl žen, které „určitě“ plánovaly narození dítěte, je stejný mezi těmi, které vycházely s příjmy snadno, i mezi těmi, které vycházely s příjmy obtížně (shodně 9 %). Stejný je i podíl žen, které dítě „pravděpodobně“ plánovaly (9 %). Jiná situace se však ukazuje při pohledu na očekávanou budoucí finanční situaci (graf č. 13.11). Ženy, které očekávaly zlepšení finanční situace v příštích třech letech, plánovaly (další) dítě nejčastěji.

Celkem 23 % z nich uvedlo, že dítě určitě nebo pravděpodobně plánují. Mezi ženami, které předpokládaly, že jejich finanční situace zůstane stejná, činil podíl plánujících potomka 17 % a mezi ženami, které očekávaly zhoršení, pouze 15 %. Rozdíly se výrazně projevují i v odmítání krátkodobých reprodukčních plánů. Ženy, které očekávaly zhoršení finanční situace, mnohem častěji (61 %) dítě v následujících třech letech určitě neplánovaly, ve srovnání se ženami, které předjímalý, že se jejich situace zlepší (39 %).

Graf č. 13.11 Krátkodobé reprodukční záměry žen ve věku 18–49 let podle vycházení s příjmy a očekávané vlastní finanční situace do budoucna (2020–2022) (v %)

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022, Kreidl et al., 2023b

13.2.2 Realizace krátkodobých reprodukčních plánů

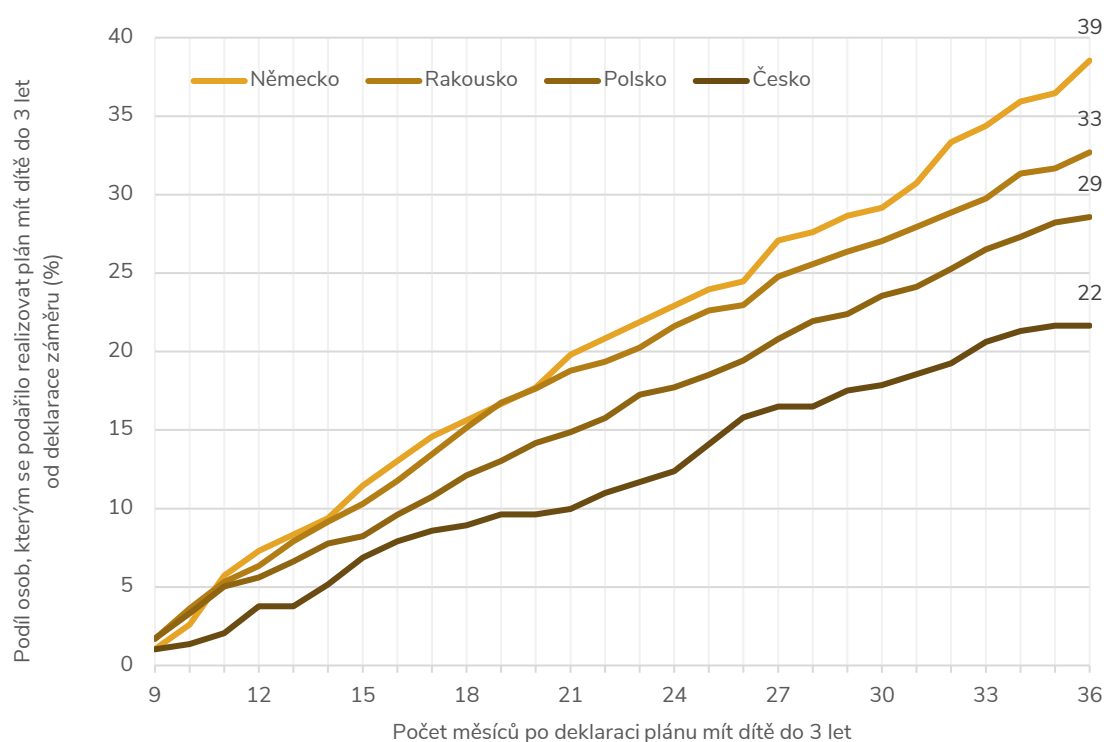
Reprodukční plány představují užitečný nástroj pro odhad budoucí plodnosti, avšak jejich naplnění není samozřejmé. Úspěšnost realizace závisí na kombinaci faktorů působících na úrovni jednotlivce, ale také na úrovni společenské (Liefbroer et al., 2015) a je národně specifická. Studie ukazují, že vyšší míru realizace krátkodobých reprodukčních plánů vykazují státy západní Evropy v porovnání se státy východní Evropy (Spéder & Kapitány, 2014).

Graf č. 13.12 znázorňuje podíl mužů a žen ve věku 18–39 let, kterým se podařilo realizovat plán mít dítě do tří let od deklarace záměru, a to ve čtyřech středoevropských zemích (roky sběru dat se v jednotlivých zemích liší, období 2005–2015). Výsledky ukazují výrazné rozdíly mezi zeměmi, kde nejvyšší míru realizace vykazuje Německo (39 % se podařilo realizovat záměr mít dítě do tří let),

následované Rakouskem (33 %) a Polskem (29 %). Nejnižší míru realizace vykazovalo Česko, kde se mezi roky 2005 a 2008 podařilo naplnit deklarovaný záměr pouze pětina (22 %) Čechů a Češek.

Ve všech zemích je patrný postupný nárůst úspěšnosti v čase (do tří let od deklarace záměru), avšak s různou dynamikou. Zatímco v Německu a Rakousku je růst již od prvních měsíců rychlejší, v Polsku a zejména v Česku je nárůst pomalejší a výsledná realizace výrazně nižší. Tyto rozdíly pravděpodobně odrážejí odlišnosti v institucionálním a politickém zázemí jednotlivých zemí v době realizace dotazníkového šetření, a to zejména v oblasti flexibility rodinné politiky, dostupnosti a časové kompatibility služeb péče o děti, podpoře sladování rodiny a zaměstnání a v širších socioekonomických podmínkách, které mohou plnění reprodukčních plánů buď usnadňovat, nebo naopak komplikovat (Waldaufová & Slabá, 2026).

Graf č. 13.12 Podíl osob (muži a ženy ve věku 18–39 let), kterým se podařilo realizovat plán mít dítě do tří let podle doby uplynulé od deklarace záměru (v měsících), srovnání zemí střední Evropy (2005–2015) (v %)

Zdroj: Ženy a muži v ČR: životní dráhy a mezigenerační vztahy (GGP, 2019a, 2019b); zpracování vlastní

Studiu realizace reprodukčních plánů v Česku na počátku milénia (mezi roky 2005 a 2008), tedy z dat prvního kola šetření programu GGP, se věnovaly například Šťastná (2011) a Kocourková & Šťastná (2021). To, zda se úspěšnost realizace pozitivních reprodukčních plánů v české populaci

v posledních 15 letech nějakým způsobem změnila, můžeme porovnat z aktuálního druhého kola výběrových šetření programu GGP, to znamená prostřednictvím dat „GGP – Současná česká rodina“ z první vlny šetření (sběr dat 2020–2022) a druhé vlny šetření (2025). Podkapitola je zaměřena na realizaci krátkodobých reprodukčních záměrů (plánu mít dítě do tří let od deklarace záměru), proto do analýzy vstupovaly ženy (ve věku 18–45 let v první vlně šetření), které odpověděly na otázku ohledně krátkodobých reprodukčních plánů v následujících třech letech a následně se po třech letech účastnily i druhé vlny šetření a rovněž deklarovaly své reprodukční záměry. Jelikož datový soubor obsahuje rovněž informaci o tom, jestli se ženám narodilo dítě mezi 1. a 2. vlnou šetření, můžeme sledovat, zda došlo k naplnění reprodukčního plánu.

Výsledky ukazují, že naplnění krátkodobých plánů zdaleka není samozřejmostí a že velmi záleží na síle deklarovaného záměru (tabulka č. 13.1). **Pouze třetina (36 %) žen, které určité plánovaly mít dítě v následujících třech letech, svůj plán skutečně naplnila.** Do tří let se narodilo dítě také 22 % žen, které uvedly, že pravděpodobně plánují mít (další) dítě. Pokud tedy srovnáme výsledky realizace reprodukčních plánů žen mezi roky 2020–2022 a 2025 a v období přibližně před patnácti lety (2005–2008) dle Šťastné (2011), vidíme v současnosti nižší úspěšnost realizace u žen, které vyslovily silný záměr mít dítě (úspěšnost 36 % vs. 45 %). U žen, které pravděpodobně narození dítěte plánovaly, byla úspěšnost realizace v první dekádě milénia i po roce 2020 srovnatelná (22 %) (Šťastná, 2011).

Ženám, které byly ohledně krátkodobých reprodukčních plánů nejisté, se narodilo dítě do tří let ve 12 % případů. Naopak negativní krátkodobé reprodukční plány (tedy plán v následujících třech let dítě nemít) byly velmi přesným odrazem reálného reprodukčního chování žen. Dítě se do tří let narodilo pouze 2 % žen, které uvedly, že narození dítěte pravděpodobně v krátkodobém horizontu neplánují. Ženy, které dítě s jistotou neplánovaly, pak porodily dítě do tří let v méně než 0,5 % případů.

Tabulka č. 13.1 Realizace krátkodobých reprodukčních plánů žen ve věku 18–45 let mezi roky 2020–2022 a 2025 (v %)

	Záměr mít dítě v následujících třech letech				
	Určitě ano	Pravděpodobně ano	Nejisté	Pravděpodobně ne	Určitě ne
Narození dítěte do 3 let od deklarace reprodukčního záměru	35,8 %	22,4 %	11,8 %	2,3 %	0,4 %

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022 a 2025

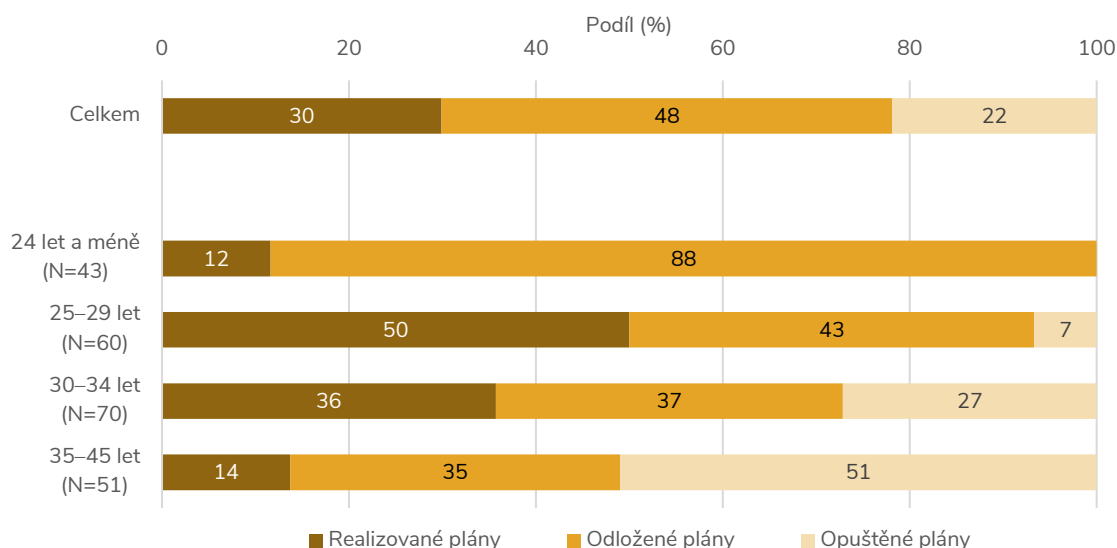
Jak již ilustrovala tabulka č. 13.1, většina narozených dětí se rodí ženám, které plánovaly mít (další) dítě. Následující analýza se proto zaměřuje výhradně na realizaci těchto pozitivních plánů, tedy na ženy, které při první vlně šetření uvedly, že mají v úmyslu mít dítě do tří let, a které se po uplynutí

tohoto období zúčastnily také druhé vlny šetření. Pro vyhodnocení toho, jak se původní plány proměnily, rozlišujeme v souladu s Kapitány a Spéderem (2012) **tři typy výsledků reprodukčních plánů: realizované, odložené a opuštěné**.

V datech využívaného mezinárodního výběrového šetření tak do kategorie realizovaných plánů spadají respondenti, kterým se narodilo dítě do tří let od deklarace záměru mít dítě. Odložené plány zahrnují respondenty, kteří v první vlně šetření měli v plánu mít do tří let dítě, což se jim nepodařilo, ale i ve druhé vlně šetření nezavrhují plán mít (další) dítě. Opuštěné plány pak zahrnují respondenty, kteří sice v první vlně šetření měli v plánu mít do tří let dítě, plán se ale nepodařilo zrealizovat a ve druhé vlně šetření již (další) dítě neplánují.

Celkově se podařilo naplnit plán mít dítě do tří let 30 % žen ve věku 18–45 let, které narození potomka plánovaly (součet odpovědí určitě a pravděpodobně ano v otázce, zda plánují mít v následujících třech letech (další) dítě). **Téměř polovina žen (48 %) i přes prozatímní neúspěšnou realizaci narození potomka nadále plánuje**, avšak **22 % žen plán mít dítě opustila** (graf č. 13.13). Podobně jako u samotné deklarace reprodukčních záměrů, i v realizaci reprodukčních plánů existují odlišnosti žen z pohledu jejich sociodemografické struktury.

Graf č. 13.13 Podíly realizovaných, odložených a opuštěných pozitivních krátkodobých reprodukčních plánů žen podle věkových kategorií (v %)

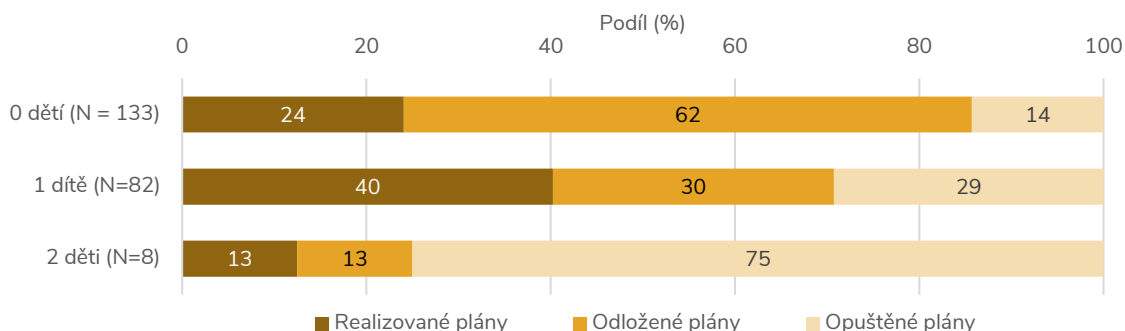
Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022 a 2025

Z hlediska věku, tedy věku ženy v době první vlny šetření, se ukazuje, že realizace reprodukčních plánů je nejméně častá u nejmladších a zároveň u nejstarších žen. Ženy do 24 let realizovaly svůj plán pouze ve 12 % případů a ostatní své plány odložily do vyššího věku (graf č. 13.13). Z hlediska

realizace krátkodobých pozitivních reprodukčních plánů byly neúspěšnější ženy ve věku 25–29 let (50 % úspěšnost). S narůstajícím věkem žen pak postupně klesá úspěšnost realizace krátkodobých reprodukčních plánů, stejně tak se snižuje i podíl žen, které plánují narození dítěte později. Například ženám ve věku 30–34 let (v době deklarace záměru) se podařilo mít dítě do tří let ve 36 % případů, ale ženám po 35. narozeninách už pouze v 14 % případů. Přitom po 30. roce věku při nerealizaci reprodukčního plánu v krátkodobém horizontu naopak výrazný podíl žen od záměru porodit (další) dítě následně zcela upouští. **U žen starších 35 let svůj původní úmysl porodit dalšího potomka vzdala dokonce každá druhá.** Tento vývoj ukazuje na rizika spojená s nástupem nové vlny odkladu plodnosti. Ve vyšším věku již ženy nemají dostatečný prostor své reprodukční plány naplnit, a častěji je tak přehodnocují, bez ohledu na to, zda byl odklad dobrovolný, či vynucený okolnostmi. To následně přispívá k nenaplnění jejich reprodukčních ambicí, což se promítá i do poklesu úhrnné plodnosti v posledních letech (blíže v podkapitole 1.3).

Z hlediska počtu již narozených dětí byly v realizaci nejvíce úspěšné ženy s jedním dítětem. Těm se podařilo mít dítě do tří let ve 40 % případů (graf č. 13.14). Dalších 30 % odložilo plán mít dítě do vyššího věku a přibližně stejný podíl (29 %) plán mít druhé dítě vzdal. Bezdětným ženám vyšel plán mít první dítě jen ve 24 % případů, většina z nich odložila plán do vyššího věku (62 %), ale nemalá část žen se plánu porodit vlastní dítě již zcela vzdala (14 %). Ženy, které již v první vlně šetření měly dvě děti, byly v realizaci plánů nejméně úspěšné a většinou záměr mít dalšího potomka opustily. Jejich zastoupení ve výběrovém souboru je však početně velmi malé pro hlubší interpretaci. Obdobné trendy v realizaci krátkodobých reprodukčních plánů pozorovala na počátku milénia (2005–2008) v Česku i Šťastná (2011). Nejvíce úspěšné v realizaci byly ženy plánující narození druhého dítěte, poté bezdětní plánující první dítě a nejméně úspěšnou skupinou byli lidé se dvěma dětmi, kteří plánovali třetí dítě. Zatímco bezdětní, kteří neuspěli v realizaci reprodukčních plánů, častěji svůj plán odložili, lidé plánující narození třetího dítěte se při nerealizaci plánu vzdali (Kocourková & Šťastná, 2021).

Graf č. 13.14 Podíly realizovaných, odložených a opuštěných pozitivních krátkodobých reprodukčních plánů dle počtu narozených dětí u žen ve věku 18–45 let (v %)

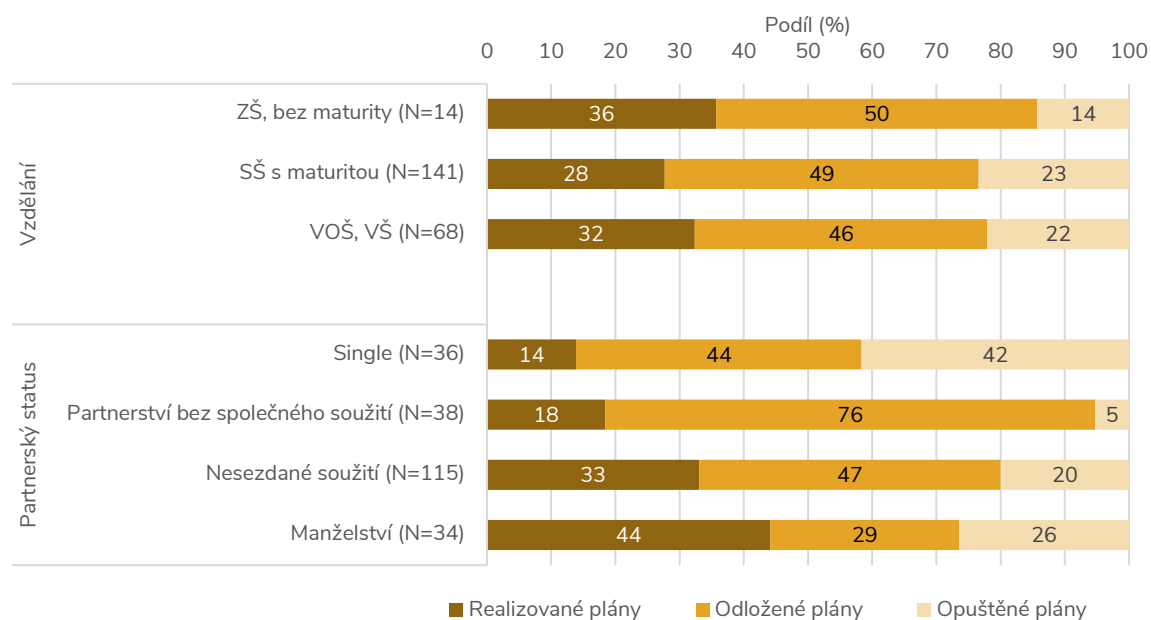

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022 a 2025

Dle dosaženého vzdělání se úspěšnost realizace krátkodobých reprodukčních plánů statisticky významně neliší. Jen mírně úspěšnější byly v tomto ohledu ženy s vysokoškolským vzděláním (32 %) oproti středoškolačkám (28 %), které mírně častěji narození dítěte odkládaly (graf č. 13.15). Podíl vysokoškolaček a středoškolaček, které opustily plán mít (další) dítě, je srovnatelný na úrovni kolem jedné pětiny. Zastoupení žen se základním vzděláním bylo pro interpretaci velmi malé (N = 14).

Z hlediska typu partnerského soužití byly v realizaci krátkodobých pozitivních reprodukčních plánů nejméně úspěšné ženy, které byly v první vlně šetření single (14 %), a také ženy, které měly partnera, ale nesdílely s ním společnou domácnost (18 %; graf č. 13.15). Zatímco ženy s partnerem reprodukční plány spíše odkládají, single ženy poměrně často od záměru mít dítě upouštějí. Úspěšnější z pohledu naplnění plánů byly ženy, které žily ve společné domácnosti se svým partnerem (33 %), a ještě častěji ženy vdané (44 %).

Graf č. 13.15 Podíly realizovaných, odložených a opuštěných pozitivních krátkodobých reprodukčních plánů dle dosaženého vzdělání a typu partnerského soužití u žen ve věku 18–45 let (v %)

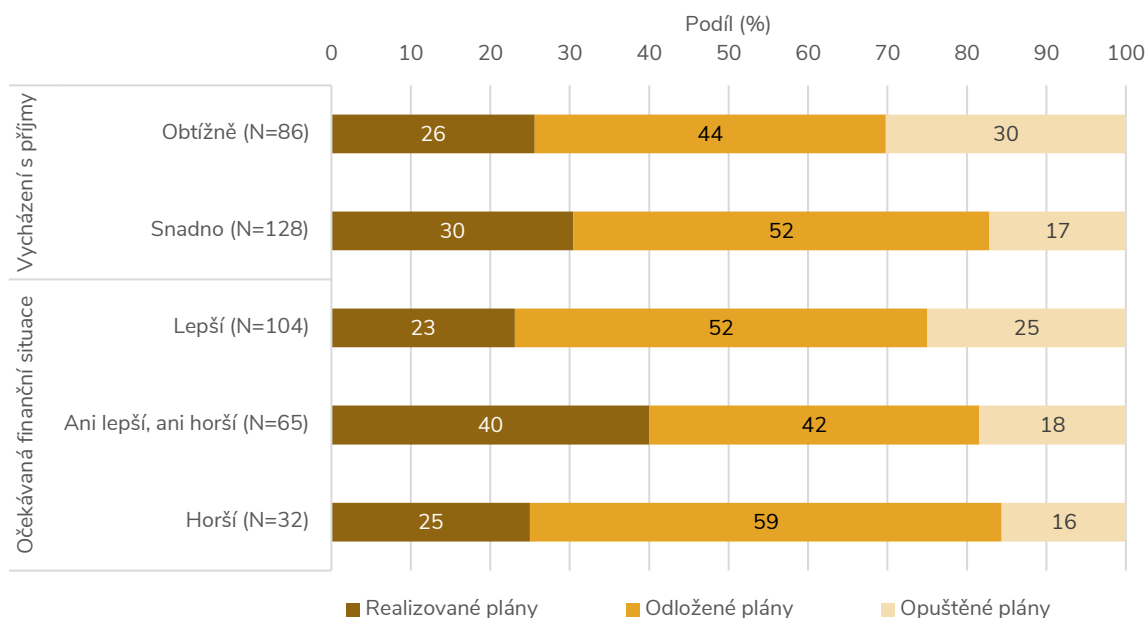
Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022 a 2025

Do úspěšnosti realizace krátkodobých reprodukčních plánů se do určité míry promítla jak aktuální finanční situace žen v době deklarace záměrů, tak i jejich očekávání v tomto ohledu do budoucna (graf č. 13.16). Ženy, jejichž domácnost vycházela s příjmy snadno, realizovaly své reprodukční plány častěji než ženy, které pocitovaly obtíže (30 % ve srovnání s 26 %). I když se podíl realizovaných plánů dle subjektivního vnímání finanční situace neliší tak výrazně, jasně se liší řešení situace u žen,

kterým plán mít dítě v následujících třech letech nevyšel. Zatímco ženy, které vycházejí s příjmy snadno, spíše plány odložily (52 %), než aby je zcela opustily (17 %), ženy s finančními obtížemi se častěji plánu mít (další) dítě vzdaly (30 %).

Očekávaný vývoj vlastní finanční situace do budoucna přinesl z pohledu realizace krátkodobých pozitivních reprodukčních plánů poměrně překvapivé výsledky. Nejúspěšnější skupinou byly ženy, které do budoucna ve své finanční situaci nečekají změny (graf č. 13.16). Těm se podařilo realizovat plány ve dvou pětinach případů. Naopak ženy, které měly lepší finanční vyhlídky, byly v realizaci plánů mít dítě méně úspěšné (23 %) a zároveň častěji než ostatní skupiny žen (včetně těch, které očekávají horší finanční situaci) své reprodukční plány opustily (25 %). Ženy předpokládající budoucí zhoršení finančních podmínek ve srovnání s ostatními své záměry porodit další dítě odsunuly (59 %).

Graf č. 13.16 Podíly realizovaných, odložených a opuštěných pozitivních krátkodobých reprodukčních plánů podle vycházení s příjmy a očekávané vlastní finanční situace do budoucna u žen ve věku 18–45 let (v %)

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022 a 2025

Úspěšnost realizace krátkodobých pozitivních reprodukčních plánů se liší mezi skupinami žen podle jejich sociodemografických a ekonomických charakteristik. Tyto rozdíly však mohou vznikat i tím, že se jednotlivé faktory navzájem prolínají (například věk souvisí s partnerským statusem či počtem dětí, vzdělání s ekonomickou situací apod.). K odlišení samostatného vlivu každé charakteristiky od vlivu ostatních byla použita logistická regrese (Řeháková, 2000). Tato metoda odhaduje, jak vybrané faktory souvisejí s šancemi, že se ženě v následujících třech letech skutečně

narodí dítě, přičemž současně kontroluje efekt ostatních proměnných zahrnutých v modelu. Závisle proměnnou ve výsledném modelu je tedy realizace krátkodobého reprodukčního plánu, referenční kategorií pak to, že žena do tří let plánované dítě opravdu porodila (oproti těm, které narození dítěte odložily nebo vzdaly). Přehled výsledků shrnuje graf č. 13.17.

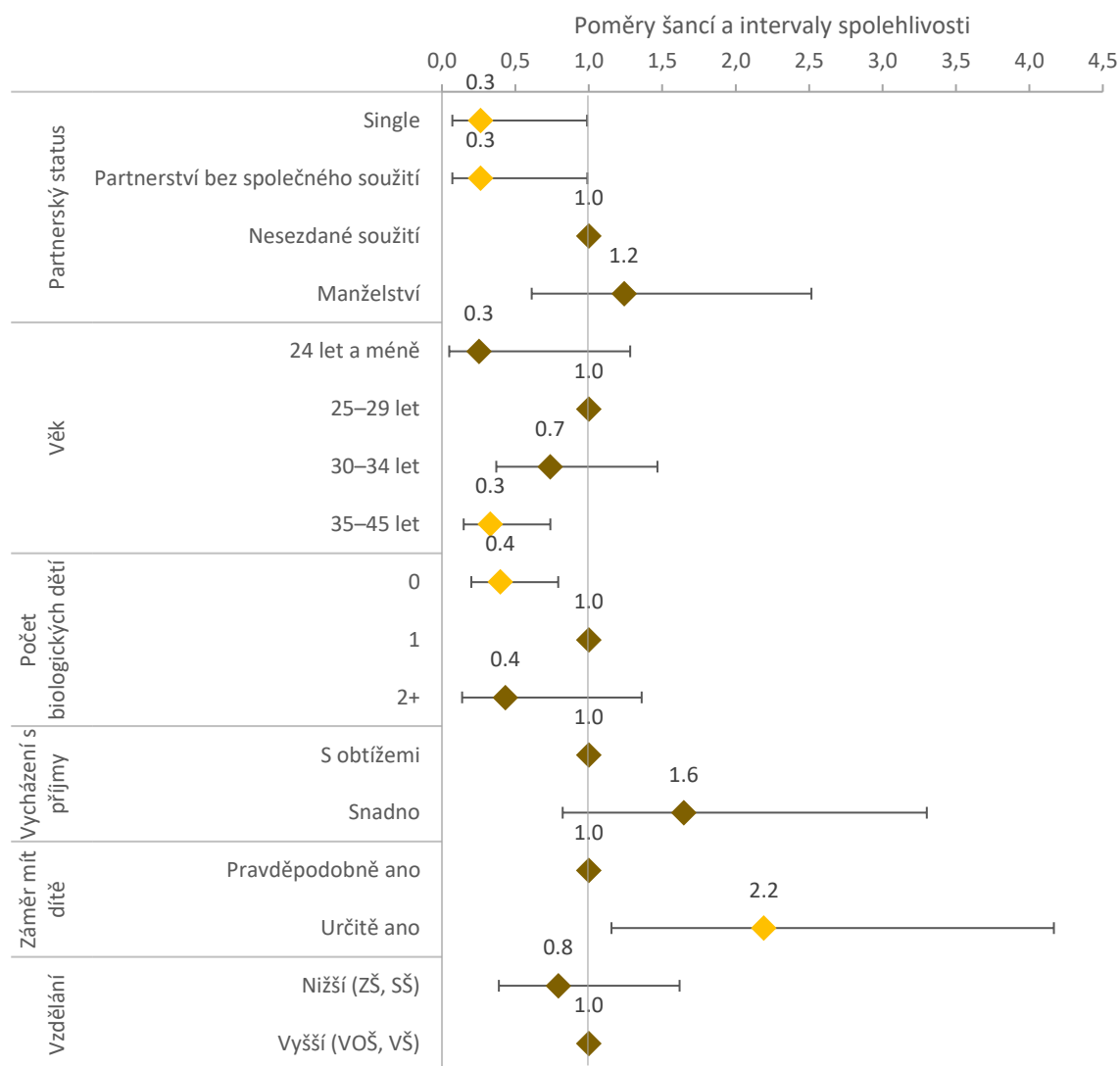
Z pohledu **typu partnerského soužití** model ukázal, že významnou roli hraje především to, zda žena žila v době deklarace svých reprodukčních plánů s partnerem ve společné domácnosti. **Ženy**, které byly single, měly při kontrole dalších proměnných oproti ženám žijícím v nesezdaném soužití statisticky významně nižší šanci svůj reprodukční plán naplnit. Podobně nižší šanci měly i ženy, které sice partnera měly, ale nežily s ním ve společné domácnosti. Naproti tomu rozdíl mezi ženami v nesezdaném soužití a ženami v manželství nebyl statisticky významný, což naznačuje, že forma partnerského svazku nehraje takovou roli jako samotné sdílení domácnosti.

Výrazné rozdíly se objevují také podle **věku žen**. Ve srovnání se ženami ve věku 25–29 let měly ženy 35leté a starší podstatně nižší šanci na realizaci plánu (poměr šancí přibližně 0,3). Nižší šanci měly i ženy mladší 24 let, avšak tento rozdíl nebyl statisticky významný, pravděpodobně vzhledem k nízkému počtu velmi mladých žen (do 24 let) plánujících dítě v krátkodobém horizontu. Úspěšnost realizace plánů ovlivňuje i **počet již narozených dětí**. Oproti ženám s jedním dítětem byly bezdětné ženy při naplňování svých plánů méně úspěšné (poměr šancí přibližně 0,4). U žen se dvěma a více dětmi se významný rozdíl neprokázal, což může rovněž souviset i s omezenou velikostí této skupiny. Vliv **ekonomické situace** se v modelu projevil méně výrazně. Ačkoliv ženy vycházející s příjmy domácnosti snadno měly zdánlivě vyšší úspěšnost realizace reprodukčních plánů, po zahrnutí dalších proměnných se v logistické regresi tento rozdíl neukázal jako statisticky významný.

Statisticky významným faktorem byla **síla reprodukčního záměru**. Ženy, které deklarovaly, že dítě v následujících třech letech „určitě“ plánují, měly více než dvojnásobnou šanci své očekávání skutečně naplnit ve srovnání se ženami, které dítě „spíše“ plánují. Intenzita záměru tedy významně souvisí s jeho následnou realizací. Naopak **dosažené vzdělání** nehrálo v modelu významnou roli a úspěšnost realizace reprodukčních plánů se mezi vzdělanostními skupinami statisticky významně nelišila (graf č. 13.17).

Souhrnně lze říci, že při kontrole všech sledovaných faktorů byla **úspěšnost realizace krátkodobých reprodukčních plánů nejvíce ovlivněna partnerskou situací** (především je-li tato vázána na společné bydlení), **věkem, počtem narozených dětí a silou deklarovaného záměru mít dítě**. Ekonomická situace ani vzdělání se jako samostatné faktory neprojevily jako klíčové. Výsledky tak ukazují, že nejdůležitějšími podmínkami pro skutečnou realizaci plánu mít dítě jsou stabilita partnerského prostředí, vhodné životní období a jednoznačné přesvědčení o tom, že se žena rozhodně chce stát matkou.

Graf č. 13.17 Poměry šancí realizovat pozitivní krátkodobé reprodukční záměry – výsledek binární logistické regrese

Poznámka: Model zahrnoval ženy ve věku 18–45 let v první vlně šetření, které deklarovaly plán mít dítě v následujících třech letech a zároveň se účastnily druhé vlny šetření (N = 260 žen). Spolehlivost modelu byla ověřena pomocí Hosmer–Lemeshow testu. Současně byla sledována hodnota Nagelkerke R² (30,3 %), která představuje pseudokoefficient determinace ukazující, jak dobře model vysvětluje variabilitu naplnění reprodukčních plánů. Výsledky logistické regrese jsou prezentovány formou poměrů šancí. Poměr šancí vyjadřuje, o kolik vyšší nebo nižší je šance na realizaci plánu v porovnání s referenční kategorií, která má hodnotu 1. Hodnota vyšší než 1 znamená vyšší šanci na realizaci plánu, naopak hodnota nižší než 1 znamená nižší šanci. U každého odhadu uvádíme také interval spolehlivosti, který ukazuje, v jakém rozmezí se s vysokou pravděpodobností nachází skutečná hodnota. Pokud celý interval leží nad nebo pod hodnotou 1, považujeme rozdíl mezi skupinami za statisticky významný, tedy nepravděpodobně způsobený náhodou.

Zdroj: GGP – Současná česká rodina 2020–2022 a 2025

Shrnutí

Demografický a sociálně-ekonomický kontext

Demografický vývoj v České republice je v posledních letech charakterizován několika klíčovými trendy, které ukazují na proměnu populační struktury i rodinného chování. Počet obyvatel v poslední dekádě mírně vzrostl, přičemž tento **růst je zajišťován především zahraniční migrací**. Přirozený **přírůstek** je od roku 2019 **záporný**. Současně dochází k výraznému stárnutí populace, roste podíl seniorů, zatímco počet dětí klesá. Nepříznivý demografický vývoj dále prohlubuje **snižující se počet žen v reprodukčním věku**. Významně se proměňuje také partnerské a rodinné chování. Tradiční model manželství postupně ustupuje a výrazně **narůstá podíl nesezdaných soužití**, která se stávají společensky široce akceptovanou formou partnerství, a to i při výchově dětí. Zvyšuje se rovněž podíl osob žijících bez partnera. Stabilita partnerských vztahů se snižuje, přičemž vedle relativně vysoké rozvodovosti vykazují ještě nižší stabilitu nesezdaná soužití.

Zásadním trendem je **pokles porodnosti, který se po roce 2021 výrazně prohloubil**, a to i přesto, že v roce 2021 byla úhrnná plodnost v České republice jednou z nejvyšších v Evropě. Ženy mají **méně dětí a mateřství odkládají do vyššího věku**, zároveň **roste podíl celoživotně bezdětných**. Ačkoli pokles plodnosti není specifický pouze pro Českou republiku, jeho dynamika po roce 2021 je však v evropském kontextu mimořádná a poukazuje na vysokou citlivost reprodukčního chování na změny vnějších podmínek. Pro navýšení celkové úrovně plodnosti se jako klíčový jeví nárůst plodnosti prvního, ale zvláště vyššího pořadí.

V souhrnném pohledu přetrvává v českém prostředí **ideál dvoudětné rodiny**, a to napříč věkovými i vzdělanostními skupinami. Skutečně plánované počty dětí jsou však mezi ženami v reprodukčním věku nižší, přičemž se zvyšujícím se věkem rozdíl mezi ideálem a realistickým plánem narůstá. Zůstat bezdětnými zamýšlí jen necelá desetina žen mladších 30 let. Data „*GGP – Současná česká rodina*“ dále dokládají, že mezi mladými ženami, a zvláště ve věku 25 až 29 let, je výrazná nejistota ohledně plánovaného počtu dětí. Přitom právě těmto ženám se v ČR rodí významný podíl ze všech dětí.

Česká ekonomika se v letech 2023 až 2025 pomalu zotavovala z výrazného hospodářského poklesu v předchozím období v důsledku pandemie covidu-19 a souvisejících opatření, energetické krize a vysoké inflace. Reálný růst mezd a celkových peněžních příjmů domácností se vrátil do kladných hodnot ale až v roce 2024. Příjmová chudoba se nadále dotýkala zhruba desetiny české populace. Zatímco ohrožení bezdětných domácností se spíše snižovalo, **riziko chudoby rodin s dětmi stoupalo a nejvíce doléhalo na rodiny sólo rodičů a páry se třemi a více dětmi**, které také nejčastěji čelily materiální a sociální deprivaci. Z hlediska zajištění materiálních a sociálních potřeb dětí zůstávají dlouhodobě nejméně finančně dostupné pravidelné volnočasové aktivity dětí a úhrada týdenního prázdninového pobytu pro děti. Státní podpora nízkopříjmových rodin s dětmi dopadá – prizmatem vyplacených dávek přídatku na dítě – na stále nižší počet rodin, respektive dětí. Snížila se daňová podpora rodin s dětmi, neboť od roku 2024 došlo k omezení uplatnění slevy na manžela

pouze na případy, kdy je v domácnosti přítomno dítě do tří let věku, a byla zrušena sleva na dani za umístění dítěte do předškolního zařízení.

Zaměstnanost mužů se držela na stabilně vysoké úrovni, **zaměstnanost žen se v posledních letech zvyšovala, především zásluhou vyšší pracovní participace žen s dítětem v předškolním věku a obecně vyšší mírou využívání částečných úvazků**. Na druhou stranu počínaje rokem 2023 dochází k růstu nezaměstnanosti, a to jak u mužů, tak u žen. S cílem (dalšího) usnadnění sladování pracovních a rodinných záležitostí bylo zavedeno několik opatření. Například rodičovské dovolené se dotkla novela zákoníku práce, která od června 2025 upravuje garanci stejné práce na stejném pracovišti při návratu rodiče do druhých narozenin dítěte. Další novinku představuje možnost pracovat v době čerpání rodičovské dovolené pro téhož zaměstnavatele na stejný druh práce na základě dohody o provedení práce nebo o pracovní činnosti.

Poměrně zásadní úpravy doznal **rodičovský příspěvek**, který představuje základní formu podpory rodičů v rané fázi péče o dítě. **Délka jeho možného čerpání byla zkrácena ze čtyř do tří let věku dítěte**, a to pro děti narozené od ledna 2024. Mezi příjemci rodičovského příspěvku dlouhodobě dominují ženy (98 %), nejčastěji ve věku 30 až 39 let. Z individuálních dat o jeho příjemcích k dubnu 2025 lze předjímat, že 87 % z nich žije v páru a zbývajících 13 % je v postavení sólo rodiče. Mírně nadpoloviční většina rodičů pobírajících rodičovský příspěvek velmi pravděpodobně žije v domácnosti i s dalším nezaopatřeným dítětem, případně dětmi. **Přibližně každý čtvrtý rodič nemá nárok na peněžitou pomoc v mateřství či mu nelze stanovit denní vyměřovací základ, a příspěvek tak zpravidla pobírá od narození dítěte v zákonem omezené výši**. Nad tuto hranici mohou výši příspěvku volit až dvě třetiny rodičů, avšak naprostá většina z nich tak nečiní. Ke změně pobírané částky se alespoň jednou uchýlí minimálně každý čtvrtý příjemce rodičovského příspěvku, většinou s cílem jej snížit a pobírat déle. Digitalizaci žádostí o sociální dávky žadatelé o rodičovský příspěvek uvítali, o čemž svědčí v čase rostoucí podíl podaných žádostí prostřednictvím aplikace Jenda. V některých regionech (jako například v Karlovarském a Ústeckém kraji) však rodiče před tímto způsobem stále upřednostňují osobní podání žádosti na přepážce úřadu práce.

Jednou z priorit evropské i české politiky je dlouhodobě zvyšování účasti dětí na předškolním vzdělávání a péči. V plnění tzv. Barcelonských cílů zůstává Česká republika na chvostu evropských zemí, zejména v podílu dětí mladších tří let v zařízeních předškolního vzdělávání a péči, i když publikované údaje je třeba vzhledem k jistým nedostatkům v datech brát s určitou rezervou. **Stabilní součástí českého systému rané péče o děti jsou dětské skupiny. Od května 2025 k nim přibýly i takzvané sousedské dětské skupiny** umožňující poskytování služeb péče v obydlí profesionální pečující osoby v kolektivu nejvýše čtyř dětí, včetně dítěte pečující osoby. Služby mateřských škol jsou nejčastěji navštěvovány čtyřletými a pětiletými dětmi, z populace tříletých do nich chodí přes čtvrti pětiny dětí, z mladších dětí zhruba desetina. Významně, zvláště po vypuknutí rusko-ukrajinského konfliktu, se navýšil počet dětí zapsaných v mateřských školách s jiným než českým státním občanstvím, patrné je také narůstání počtu dětí se zdravotním postižením. **Celkový počet dětí v mateřských školách se v reakci na pokles porodnosti začíná snižovat.**

Životní podmínky, hodnoty, postoje a očekávání bezdětných osob a rodičů podle výsledků výběrových šetření

Analýza reprodukčního chování, které je ve *Zprávě o rodině 2026* věnována stěžejní pozornost, vycházela ze dvou dotazníkových šetření zaměřených jednak na **bezdětné osoby ve věku 25 až 44 let**, a jednak na **rodiče dětí narozených po roce 2014**. Pro hlubší porozumění rodičovským plánům a jejich realizaci byla zjištění doplněna o analýzu dat mezinárodního projektu Generations and Gender Programme. Srovnání těchto skupin ukázalo významné rozdíly v postojích, životních situacích i faktorech ovlivňujících reprodukční rozhodování. Zároveň se potvrdilo, že bezdětní a rodiče čelí odlišným podmínkám a potřebám.

Podle výzkumu „*Bezdětní 2025*“ žila se stálým partnerem ve společné domácnosti necelá polovina respondentů, mezi nimi převažovaly nesezdané páry. Další šestina partnera měla, ale zatím s ním nebydlela, nicméně společné soužití většinou plánovali. Třetí skupinu představovali bezdětní bez partnera, kteří by si většinou přáli partnerský vztah navázat, a to dokonce v horizontu jednoho roku, ale zároveň převaha z nich přiznala, že protějšek aktivně nehledá. Naproti tomu respondenti s dětmi, zapojení do šetření „*Rodiče 2025*“, žili v partnerských vztazích v takřka devíti desetinách případů, manželství uzavřely dvě třetiny z této skupiny. U nesezdaných není ochota vstupovat do manželství nikterak vysoká, v plánu to mají pouze dva lidé z pěti, pětina to dokonce zcela vylučuje. Mezi sólo rodiči byl zhruba každý čtvrtý, který měl aktuálně nějaký partnerský vztah. Ti ostatní by o navázání nového vztahu ve více než polovině případů stáli. Jak u bezdětných, tak u rodičů byli s partnerským vztahem mírně spokojenější manželé (oproti nesezdaným), samotná existence partnerství se pojila s obecně vyšší životní spokojeností.

Do rozdílných životních podmínek, souvisejících do velké míry s aktuální životní situací, se promítá ekonomická aktivita bezdětných a rodičů. Pro bezdětné je typické, že pracují, ale takřka tři čtvrtiny by dle svých slov byly ochotny svou pracovní aktivitu v případě příchodu dítěte omezit. Tato ochota je vyšší u žen než u mužů. U rodičů se pracovní aktivita vzhledem k tomu, že šlo v převážné většině případů o respondentky, řídila především věkem nejmladšího dítěte v rodině. Matky nejmladších dětí před jejich třetími narozeninami pracovaly pouze v pětině případů, zatímco z žen pečujících o nejmladší dítě po jeho třetích narozeninách byly výdělečně činné již dvě třetiny. Vedle pracovní aktivity, která se spolu s existencí osobního příjmu u bezdětných ukázala jako zásadní pro odchod z domácnosti rodičů, je tento krok formován také situací na poli bydlení, jehož vlastnictví může posilovat pocit životní jistoty. Dva z pěti bezdětných vlastnili minimálně jednu nemovitost určenou k bydlení, dvoutřetinovému podílu z nich k této nemovitosti minimálně do určité míry pomohla rodina. Čtyři pětiny z těchto vlastníků v této nemovitosti bydlely. Celkovým pohledem ve vlastním bytě či domě žila třetina osob bez dětí, další čtvrtina obývala byt partnera nebo rodičů a třetina řešila své bydlení v nájemním sektoru soukromých pronajímatelů. Obecní či jiné bydlení se týkalo přibližně každého jedenáctého. Mezi rodiči byli vlastníky nemovitosti určené k bydlení tři pětiny, velká většina tuto vlastněnou nemovitost i obývala. Shodně s bezdětnými dvěma třetinám rodičů k získání této nemovitosti pomohl v minimálně částečné míře někdo z rodiny. Celkově žili rodiče ve vlastnickém sektoru oproti bezdětným častěji. Ve (spolu)vlastněném domě či bytě bydlela více než polovina, v bytě patřícím partnerovi nebo rodičům pak další více než pětina. Každý pátý obýval nájemní byt

soukromého pronajímatele a pro každého šestnáctého představoval útočiště obecní byt. Jak mezi bezdětnými, tak i mezi rodiči se vlastnictví nemovitosti váže na vyšší vzdělání a lepší finanční situaci a pojí se s vyšší spokojeností s bydlením.

Rodičovství se výrazně promítá do struktury **životních hodnot**. Přestože pro obě skupiny je **nejdůležitější harmonický partnerský vztah**, rodiče mu přiřkládají vyšší význam a výrazně více akcentují také **orientaci na rodinu a děti**, kde jsou rozdíly v hodnocení důležitosti tohoto aspektu mezi rodiči a bezdětnými vůbec největší. Naopak osoby **bez dětí připisují ve srovnání s rodiči větší význam času pro sebe, osobním zájmům a možnostem cestování a poznávání světa**. O něco důležitější je pro ně také život v souladu s moderním životním stylem, ačkoliv tento aspekt nepatří mezi klíčové priority ani u jedné ze skupin. V ostatních oblastech panuje mezi bezdětnými a rodiči v životních prioritách víceméně shoda. Obě skupiny vnímají jako hodně **důležité finanční zajištění a přítomnost přátel**, nezanedbatelný důraz pokládají i na seberealizaci skrze práci a pěkné bydlení. Naopak hodnotově nízkou prioritou pro ně shodně je společenské uznání, dosažení co nejvyššího vzdělání a kvalifikace a aktivní zapojení do veřejného života. Pro hlubší porozumění struktury životních hodnot byla data dále analyzována pomocí faktorové analýzy, která identifikovala skryté hodnotové dimenze u bezdětných a rodičů. U bezdětných se hodnotové orientace soustřeďují zejména do dimenzí materiálního zajištění a seberealizace, partnerství a rodiny, angažovanosti, modernosti spolu se vzděláním a důrazu na osobní čas. Naproti tomu u rodičů vystupují do popředí dimenze spojené se seberealizací a společenským uznáním, rodinou a finančním zajištěním, partnerskou a osobní harmonií a vymezením se vůči modernímu životnímu stylu.

Ve **výhledech celospolečenského vývoje v příštích pěti letech** se bezdětní a rodiče do značné míry shodují. Obě skupiny považují za nejpravděpodobnější **pokles porodnosti, ztížení každodenního života v důsledku mezinárodní situace a pokračující stárnutí populace**. Sdílené jsou rovněž obavy z dopadů migrace ze třetích zemí a klimatických změn. **Rodiče přitom ve většině sledovaných oblastí vyjadřují vyšší míru pesimismu** než bezdětní. Výjimku představují environmentálně motivované obavy spojené s rodičovstvím, které jsou častější mezi bezdětnými. Obě skupiny zároveň očekávají posilování individualismu a nárůst nezaměstnanosti v souvislosti s technologickým vývojem. Pro hlubší vhled do struktury těchto obav a očekávání pro nejbližší pětileté období následně vstoupila i tato baterie výroků do faktorové analýzy. Ta identifikovala pět skrytých dimenzí vnímání budoucího vývoje u bezdětných a rodičů. U obou skupin se postoje koncentrují shodně do strukturálních podmínek v České republice, ohrožení trhu práce, demografického vývoje, environmentálních dopadů a politické stability. Zatímco u rodičů jsou tyto dimenze obecně spojeny s vyšší mírou pesimismu, u bezdětných se výrazněji profiluje samostatná dimenze environmentálních obav, včetně kritičtější reflexe rodičovství v kontextu přelidnění a spotřeby zdrojů.

V osobní rovině dominují u bezdětných i rodičů **obavy spojené se zajištěním péče o blízké a se zhoršením životní úrovně**, doplněné obavami z **omezení osobních volnočasových aktivit**. I zde jsou **rodiče celkově pesimističtější** nebo s bezdětnými srovnatelní. Bezdětní se však častěji obávají neexistujícího partnerského vztahu a nenaplnění rodičovství, zatímco obavy z nenaplněných rodičovských plánů jsou u rodičů výrazně méně časté. V oblasti duševní pohody a osobních prožitků se rodiče a bezdětní výrazně neliší. Obě skupiny vykazují dobré sociální ukotvení, mají ve svém okolí

oporu při řešení obtíží a zároveň samy deklarují ochotu být oporou druhým, přičemž tento aspekt je silnější u rodičů. **Rodiče** však zároveň **častěji uvádějí také pocity vyčerpání, snížené nálady a podrážděnosti**, zatímco **bezdětní výrazněji pociťují kontrolu nad vlastním životem**. V ostatních ukazatelích duševní (ne)pohody jsou obě skupiny srovnatelné. Následné faktorové analýzy ukázaly pro oblast osobních obav i pro sféru duševní pohody skryté dimenze ovlivňující odpovědi rodičů a bezdětných. Zatímco obavy v osobní rovině se u bezdětných soustřeďují především do dimenzí materiálních podmínek, partnerských a rodičovských aspirací a volného času, u rodičů se struktura obav koncentruje zejména do sféry materiálního zajištění a do oblasti sociálních a rodinných závazků. V oblasti duševní pohody faktorová analýza identifikovala v obou skupinách dvě shodné latentní dimenze. Na jedné straně jsou to pocity nejistoty a frustrace, na straně druhé sebedůvěra a životní uspokojení.

Náhled na rodičovství se mezi bezdětnými a rodiči v některých ohledech v důsledku odlišných perspektiv a zkušeností liší, v jiných naopak vykazuje shodu. **Obě skupiny** vyjádřily největší míru souhlasu zejména s tím, že **péče o dítě by měla být sdílena mezi oběma rodiči**, že rodičovství je výsledkem **individuální volby** a že **výchova dětí představuje významnou finanční zátěž**. **Rodiče** však tyto aspekty zdůrazňují výrazněji, zejména pokud jde o velmi silný důraz na **vnímání rodičovství jako svobodného rozhodnutí**. Největší rozdíly mezi oběma skupinami se projevují v hodnocení významu rodičovství pro kvalitu života. **Rodiče** častěji zdůrazňují **nenahraditelnost vztahu mezi rodičem a dítětem, větší životní naplnění** prostřednictvím rodičovství a zároveň reflektují jeho **psychickou i fyzickou náročnost**. Naopak **bezdětní** více akcentují možnost **plnohodnotného partnerského života i bez dětí** a důraz na zodpovědnost skrze **zajištění odpovídajících materiálních podmínek** před vstupem do rodičovství. Pro hlubší porozumění struktuře cestou faktorové analýzy se ukázalo, že u bezdětných se postoje k rodičovství koncentrují do skrytých dimenzí vnímání dětí jako zdroje životního naplnění, rodičovství jako individuální volby spojené s rovností rolí, jako potenciálního omezení a zátěže, dále jako přirozené součásti života a významu pro partnerské vztahy. U rodičů se struktura postojů opírá především o latentní proměnné odkazující na vnímání dětí jako klíčové životní hodnoty, jako přirozené součásti života, dále o reflexi náročnosti rodičovství a také o oceňování jejich přínosu pro mezigenerační vztahy. Ve svých odpovědích rodiče v neposlední řadě akcentují také odpovědnost při rozhodování o rodičovství.

Rodičovské aspirace a vliv faktorů na rodičovské plány

Téměř dvoutřetinová většina bezdětných si děti přeje mít, přičemž značná část z nich uvažuje o rodičovství v krátkodobém horizontu tří let, menší podíl plánuje rodičovství odložit či se domnívá, že jejich touha po dětech zůstane neuspokojena. Současně však existuje **nezanedbatelná skupina osob, která děti mít nechce** (přibližně pětina), případně si není svým budoucím rodičovstvím jista. Pouze velmi malý podíl bezdětných své rodičovství nenaplní ze zdravotních důvodů. Muži své rozhodnutí o rodičovství častěji odkládají nebo o něm zatím nepřemýšlejí, ženy více zaujímají jednoznačně odmítavý postoj nebo reflektují zdravotní limity. **S rostoucím věkem sílí zejména u žen přesvědčení dětí již nemít**, rovněž přibývá těch, které se matkami nestanou ze zdravotních důvodů. U obou pohlaví dochází s věkem k redukci zejména dlouhodobých rodičovských plánů, největší propad nastává u žen po 40. roce věku. Rodičovské aspirace bezdětných osob zůstávají v čase

relativně stabilní, i když u části populace dochází k jejich postupné proměně, častěji ve smyslu redukce plánovaného počtu dětí.

Za jejich prozatímní bezdětností stojí řada okolností, a to jak v osobní, tak i pracovní a materiální rovině. Mezi hlavní překážky rodičovství, uváděné častěji bezdětnými ve vyšším věku, patří **neexistující nebo nefungující partnerský vztah**. Další bariérou je touha po svobodě, nezávislosti a dostatku času věnovaného zálibám. Za bezdětností nezřídka stojí i vědomí, že rodičovství představuje každodenní dlouhodobý závazek, na který se necítí být připraveni. V materiální a pracovní oblasti důvodům (zatím) neuskutečněného rodičovství vévodí neuspokojivá **finanční a bytová situace**, spolu s nevyhovujícími pracovními podmínkami pro skloubení práce a rodiny. Bezdětní zohledňují také stabilitu a jistotu v práci či podnikání, a to u obou partnerů.

Třipětinová většina rodičů má tolik dětí, kolik původně zamýšlela, zatímco přibližně třetina své reprodukční plány (zatím) nenaplnila a pouze velmi malá část je překročila. Rodičovské plány jsou nejčastěji **naplněny při počtu dvou dětí**, ojedinělými však nejsou ani rodiče, kteří cílili na jednoho potomka či přivedli na svět minimálně tři děti. Rodiče, kteří svůj počet dětí ještě nepovažují za konečný, mají nejčastěji zatím jedno dítě, častěji jde o velmi mladé rodiče. Mezi rodiči do 24 let je však zároveň nejvíce těch, kteří své rodičovské ambice pokládají s jedním dítětem za již naplněné.

Mezi **důvody rodičů pro zatím méně dětí**, než by si přáli, v osobní rovině jednoznačně převládá obava, že svým dětem **nebudou moci dopřát vše potřebné v souladu s moderním životním stylem** či pocítovaná **náročnost výchovy** dětí. Mezi další nejvíce vlivné důvody patří i **obavy o budoucnost** planety či země nebo o negativní dopady dalšího těhotenství na zdraví ženy. V nezanedbatelné rovině má na naplnění rodičovských plánů vliv i strach ze **ztráty svobody a nezávislosti** nebo z **ohrožení fungujícího partnerského vztahu** v důsledku narození dalšího dítěte. V oblasti pracovních a materiálních okolností převládají mezi uváděnými důvody pro méně dětí **špatné pracovní podmínky pro skloubení práce a rodiny a neuspokojivá finanční situace**. Nelze opomíjet ani nezanedbatelnou skupinu rodičů, kterým nevyhovuje aktuální nastavení sociálních dávek či daňových zvýhodnění rodičů či jim další dítě neumožňuje jejich současná bytová situace. Za bariéru rodičovství je rodiči nezřídka považována i nedostupnost služeb péče o děti.

Reprodukční plány jedinců nacházejících se v různé fázi rodičovského cyklu jsou ovlivňovány mnoha faktory. **Význam mají** nejen „tvrdé“ indikátory, tedy **sociodemografické a ekonomické charakteristiky jedinců, párů a domácností**, ale především „měkké“ faktory, to znamená životní hodnoty, postoje a budoucí očekávání, ale i vnitřní duševní rovnováha jedinců. Jejich působení na rodičovské strategie u bezdětných a u rodičů vykazaly podle provedené analýzy řadu shodných znaků, ale i určité odlišnosti. Zatímco u bezdětných mají vliv na jejich přání mít dítě do tří let, později, nebo na samotné úvahy o vlastním rodičovství, v případě rodičů jde o okolnosti ovlivňující jejich šance na to, že mají již tolik dětí, kolik si v životě přáli (než že by jich měli méně). Bezdětní muži se ve svých rodičovských aspiracích (při zohlednění široké škály zahrnutých okolností) odlišují od žen pouze v tom smyslu, že o svém rodičovství zatím spíše nepřemýšlejí, než že by děti nechtěli mít vůbec. Podstatným faktorem se u bezdětných ukázal být věk, neboť čím starší jedinec byl, tím u něj rostla šance, že děti mít nechce. Dalším z vlivných faktorů byla úroveň vzdělání, kdy **potenciál k vyšší**

porodnosti mají vysokoškolsky vzdělaní bezdětní i rodiče. Bezdětní vysokoškoláci měli více než dvojnásobnou šanci stát se rodiči v nejbližší době (oproti těm s nižším vzděláním), stejně tak rodiče s vyšším než maturitním vzděláním měli spíše ještě zcela nenaplněné rodičovské touhy. Forma partnerského soužití představovala v této souvislosti u bezdětných spíše okrajovou roli, nicméně single žijící jedinci si spíše udržují jisté naděje, že se stanou rodiči, i když až v delším časovém horizontu, než že by zůstali trvale bezdětní (oproti partnerům bydlícím společně). Podobně páry vychovávající alespoň jedno dítě měly spíše již naplněné rodičovské plány, kdežto sólo rodiče spíše ještě toužili po dalším dítěti. Se zvyšujícím se aktuálním počtem dětí se nicméně obecně stávají přání rodičů ohledně počtu potomků již naplněnými. Ekonomická aktivita, respektive **status zaměstnance nebo osoby samostatně výdělečně činné, zvyšuje u bezdětných šanci na narození dítěte do tří let, u rodičů se naopak pojí spíše s konečným počtem dětí.** Bytová situace se do rodičovských strategií rovněž promítá. Společné bydlení s rodiči u bezdětných zachovává kladné (i když pozdější) rodičovské ambice, vlastnictví nemovitosti je nijak nediferencuje. Naopak **mezi rodiči se vlastnictví nemovitosti jeví jako jeden z podstatných předpokladů pro naplnění reprodukčních plánů.** Pokud rodiče byt nevlastní, spíše zatím mají méně dětí, než kolik by chtěli.

Nedostupnost bydlení tak nepůsobí pouze jako překážka v oblasti rezidenčního zajištění, ale vstupuje i přímo do rozhodování o založení rodiny. Skutečnost, že významná část bezdětných odkládá pořízení vlastního bydlení z finančních důvodů nebo jej považuje za nereálné, naznačuje, že bydlení představuje jednu z podmínek vnímané životní stability, bez níž je rodičovství často odsouváno do neurčité budoucnosti. U mladších bezdětných osob s nižšími příjmy či těch, kteří žijí bez partnera nebo v oddělených domácnostech, se finanční nedostupnost bydlení kumuluje s nejistotou ohledně budoucího vývoje jejich životní situace, což může vést k prodlužování fáze „čekání na vhodné podmínky“. V tomto smyslu lze nedostupnost bydlení chápat jako strukturální bariéru přechodu k rodičovství, která neovlivňuje pouze načasování prvního dítěte, ale potenciálně i celkovou realizovanou plodnost.

Vedle zmiňovaných sociodemografických a ekonomických faktorů se **v analýze reprodukčních plánů** bezdětných a rodičů prokázal vcelku **podstatný vliv životních hodnot, očekávání a postojů.** Z hlediska nastavení životních hodnot lze u zástupců obou skupin spatřit určitý **vliv přisuzovaný partnerskému a rodinnému životu.** Čím více mají bezdětní život v harmonickém partnerském vztahu a pro rodinu a děti za důležitější, tím více by si přáli mít dítě v blízké či pozdější době (než aby ho neměli vůbec). Obdobně rodiče, kteří přikládají větší význam rodině (ale) ve spojení s finančním zajištěním, spíše ještě touží po dalším dítěti. U bezdětných lidí má dílčí význam ještě **osobní čas věnovaný vlastním zájmům**, kdy čím větší váhu v životě mu přisuzují, tím spíše děti odmítají. V případě rodičů je podobný postoj znatelný ve vztahu **k modernímu životnímu stylu**, neboť rodiče více orientovaní na pěkné bydlení, cestování a „bytí in“ mají své rodičovství spíše již za zcela realizované. Z hlediska životních hodnot lze podle provedených výzkumů popsat většinovou populaci bezdětných i rodičů s předškolními a mladšími školními dětmi jako vyváženě či umírněně hodnotově orientovanou, bez větších preferencí konkrétní sféry (rodiny, partnerství, osobního času, materiálního zajištění, seberealizace atd.). Vzhledem k určité stabilitě jejich partnerské i ekonomické situace se jako vhodné nástroje podpory (dalšího) rodičovství jeví opatření především z oblasti sladování pracovního, rodinného a osobního života. Pro část rodičů, kteří kladou větší důraz na

moderní životní styl a seberealizaci, by impulz pro narození dalšího dítěte mohlo dále představovat posílení prorodinného klimatu ve společnosti právě spolu s prezentací slučitelnosti rodičovství s osobním rozvojem. Menšinová skupina bezdětných a rodičů spíše s nízkou orientací na hodnoty se vyznačuje horším sociálním a materiálním zázemím. Cílem podpůrných opatření by tak v jejich případě měla nejprve být určitá stabilizace jejich životních podmínek. U bezdětných by jistota v pracovní a bytové oblasti mohla přispět k osamostatnění se od rodičů a následně k pevnosti a kvalitě partnerských vztahů, čehož vedlejším efektem by mohl být vstup do rodičovské fáze. V rodinách s dětmi by podpora mohla směřovat ke zlepšení jejich situace, v kontextu péče o děti například do oblasti vzdělávání a volnočasových aktivit, odlehčení nákladů spojených s péčí a výchovou dětí či prevence rizik ve sféře duševního zdraví.

Osobní obavy bezdětných i rodičů spojované pro příštích pět let s vývojem jejich ekonomického zázemí, osobního a rodinného života a zdraví se rovněž řadí k důležitým okolnostem ovlivňujícím rodičovské plány. Mezi bezdětnými hraje v tomto kontextu nemalou roli uspokojivé materiální zabezpečení, u rodičů se navzdory očekávání vliv nepotvrdil. **Čím méně se bezdětní obávali zhoršení celkové životní úrovně, bytové situace, pracovní aktivity či svého zdravotního stavu, tím byla šance pořít si dítě do tří let nebo později vyšší,** než že by zůstali bez dětí. Ještě silněji se u bezdětných projevovaly obavy týkající se nenaplněného rodičovství a partnerství. Čím více se trápili vidinou bezdětnosti nebo života bez partnera, tím spíše vlastní rodičovství neztracovali a děti chtěli mít. Analogicky to vnímali i rodiče, u nichž vyšší obavy z nenaplnění rodičovských plánů odrážely jejich realitu častěji neuskutečněných rodičovských aspirací. Spolu s tím však současně pociťovali vyšší obavy z omezení osobního volného času nebo z nutnosti zajistit péči o starší či nemocné blízké. Naproti tomu úvahy bezdětných o rodičovství se neřídily jejich očekáváními ohledně možného omezení volnočasového vyžití nebo nezbytnosti péče o blízké příbuzné. **V případě rodičů stála za úspěšnou realizací rodičovských plánů ještě nižší míra jejich osobních pochybností a nejistoty.** Celkově každý třetí bezdětný byl zařazen do skupiny charakteristické vysokou intenzitou obav a silnými pocity nejistoty v osobním životě. Vnitřní nejistota se týkala i každého čtvrtého bezdětného, který měl „jen“ určité obavy z vývoje různých sfér svého osobního života. Mezi rodiči tvořila negativisticky smýšlející skupinu, v níž se zrcadlila osobní nejistota, frustrace a nízká sebedůvěra, téměř polovina rodičů. Cílem opatření by u těchto bezdětných i rodičů mělo být snižování materiálních obav, že ztratí práci, sníží se jejich životní úroveň, přijdou o bydlení nebo se zadluží, k čemuž by měla přispět politika podporující stabilizaci pracovních podmínek, udržitelnosti bydlení i obecně zmírňující ekonomický propad včetně finančního a dluhového poradenství. Zapomínat by se nemělo ani na oblast psychosociální podpory, především skrze dostupné odborné služby v oblasti duševního zdraví. Naproti tomu u skupiny bezdětných, jejichž očekávané obavy v osobním životě jsou spíše nízké, lze cílit na zvýšení atraktivity rodičovství (podporou prorodinného klimatu ve společnosti, navyšováním hodnoty rodičovství) a minimalizování možného narušení životní pohody a rovnováhy, k němuž by rodičovství mohlo vést, což jde ruku v ruce s podporou dostupnosti flexibilních forem práce a služeb péče o děti. Posledně jmenované by ocenili také podobně vnitřně nastavení rodiče, pro něž je podstatné, aby rodičovství bylo vnímáno jako zvládnutelná součást života a podpůrná opatření snižovala časové a organizační nároky rodičovství.

Nejen strach doprovázející očekávání v osobní rovině, ale také **obavy z vývoje společnosti v širším, českém i mezinárodním kontextu** se mohou promítat do rodičovských přání. V tomto ohledu se nicméně jejich vliv vcelku odlišuje ve vnímání bezdětných a rodičů. Zatímco rodičovské plány bezdětných nejsou nijak determinovány vývojem strukturálních podmínek v ČR, u rodičů to neplatí. Z výsledků plyne, že **čím více si rodiče myslí, že stát například nebude dostatečně podporovat rodiny s dětmi nebo že pro mladé lidi nebude dostupné bydlení, tím spíše zůstávají jejich rodičovské aspirace nenaplněné**. Povzbudit je mít další dítě by pak mohla větší systémová státní podpora. Mezi rodiči rovněž rezonují hrozby spojené s trhem práce. Nižší obavy z negativního vlivu technologického rozvoje a z dopadů migrace se častěji pojí s dosud nenaplněnými plány, což zvyšuje jejich šanci mít další dítě. Shodně však **rodiče i bezdětní reflektují klimatické hrozby**. Čím více připouštějí, že klimatické změny zhorší každodenní život a mít děti bude nezodpovědné kvůli přelidnění a nadměrné spotřebě zdrojů, tím spíše se bezdětní nechtějí stát rodiči a samotní rodiče mají své rodičovství za uzavřené. **Rodičovské aspirace bezdětných jsou navíc snižovány většími obavami ze slábnutí demokracie a právních jistot v Česku a ze zapojení naší země do války**. Rozdílný náhled na stárnutí populace a klesající porodnost se ani u bezdětných, ani u rodičů neprojevil jako významný pro rodičovské plány. V souhrnném pohledu se dvě třetiny bezdětných dají řadit k optimisticky laděným, i když podstatná skupina z nich se obávala bezpečnostních hrozeb, menšina demografického stárnutí. Mezi rodiči byli „čistí“ optimisté zastoupeni desetinou, dvoutřetinová většina se k nim názorově blížila, ale s obavami v oblasti demografie a obezřetností ohledně českých strukturálních podmínek. Převažující optimisty u bezdětných, kteří mají (oproti pesimistům) větší rodičovské ambice, by v reprodukčních plánech mohla podpořit větší systémová předvídatelnost. Tím je myšlena jednak zřetelná vize prorodinné politiky, ale i důchodové politiky, a jednak zvýšení důvěry ve stát jako ochránce práv a zájmů svých obyvatel, i z hlediska jeho připravenosti na možné bezpečnostní hrozby. Společensky klidní a optimističtí rodiče a umírněně obezřetní rodiče mají většinou své rodičovské ambice již za realizované a prostor pro další dítě se zdá být minimální. Relevantní by u nich případně mohla být opatření podporující kombinaci rodičovství s prací. Z hlediska reprodukčních plánů se jako nejrizikovější jeví skupina pesimisticky smýšlejících bezdětných i rodičů, kteří častěji děti nechtějí, respektive mají zatím spíše méně dětí, než si přáli. Zmiňovaná systémovost a předvídatelnost opatření (různých) politik a institucionální stabilita by této skupině mohla pomoci získat vlastní životní jistoty, čímž by se mohla obnovit i jejich důvěra ve stát a důvěra v to, že budoucnost pro ně bude i s (dalším) dítětem zvládnutelná.

Poměrně výraznou **rolí hrají v reprodukčních plánech** rodičů, a zvláště bezdětných, jejich **postoje k rodičovství**. Čím silněji inklinují k pocitu, že děti jsou pro naplněný život nezbytné a že jsou přirozenou součástí života žen i mužů, tím více se u nich otevírá prostor pro narození (dalšího) dítěte. U bezdětných se podobně kladná souvislost pojí ještě s pohledem na rodičovství jako na faktor posilující rodinné vztahy. **Psychická, fyzická, finanční či časová zátěž spojená s výchovou dětí** představuje naopak pro rodiče i bezdětné antinatalitní faktor, tedy aspekt, který **snižuje jejich rodičovské aspirace**. Rodiče, kteří nahlízejí na rodičovství méně svázaně ve smyslu menší odpovědnosti v oblasti nezbytného zajištění materiálních podmínek pro příchod dalšího dítěte do rodiny či menší nutnosti rovnoměrné péče o dítě oběma rodiči, mívají spíše ještě neuzavřené své reprodukční plány. Naproti tomu mezi bezdětnými byl spíše tradičnější postoj k rodičovství spojován spíše s odmítáním stát se rodičem než s případným narozením dítěte. V populaci bezdětných se

vyprofilovaly dvě podobně zastoupené, zhruba dvoupětinové skupiny, z nichž jedna vnímá děti jako smysl života, a druhá je naopak více individualistická a rodičovství připisuje nízký význam. Představitelé první jmenované třídy mají vcelku vysoký potenciál pro narození dítěte, k čemuž by jim měla dopomoci podpora směřující k zajištění ekonomické stability jejich životních podmínek a podpora v oblasti sladování pracovních a rodinných závazků. Naproti tomu zástupci druhé skupiny častěji inklinují k trvalé bezdětnosti. Jejich pohled na rodičovství by mohly pozměnit politiky usnadňující slučitelnost rodičovství s preferovaným životním stylem, podporující aktivní zapojení otců do péče o dítě či snižující subjektivně vnímané náklady spojené s péčí a výchovou dětí. Určité odlehčení zátěže ve vztahu k péči o děti by jistě uvítala rovněž nadpoloviční většina rodičů, takzvaných pragmatických pečovatелů. I když ti vzhledem k vyššímu počtu již narozených dětí vykazují vcelku omezený potenciál k dalšímu rozšiřování rodiny. Zato u třetiny rodičů, označené za realisty bez prorodinné orientace, se zdají být okolnosti pro narození dalšího dítěte mnohem příznivější. K realizaci rodičovských plánů by těmto rodičům pomohlo vědomí, že zajištění potřeb (většího počtu) dětí je pro ně zvládnutelné časově, finančně i partnersky. K tomu by přispěly nástroje umožňující efektivní kombinaci práce a péče o děti, včetně podpory větší genderové rovnosti.

Z panelového šetření „GGP – Současná česká rodina“ vyplynulo, že reprodukční plány se daří naplňovat pouze malé části českých žen. **Svůj záměr mít dítě do tří let uskutečnila pouze třetina žen, více bylo takových, které jej odložily nebo zcela opustily.** Ve srovnání s první dekádou tohoto století se přitom úspěšnost realizace jednoznačně deklarovaných plánů snížila. **Nejvyšší míru naplnění reprodukčních plánů vykazují ženy ve věku 25–29 let a ženy s jedním dítětem,** naopak nižší úspěšnost je patrná u nejmladších žen a u žen po 35. roce věku. Významným faktorem je rovněž partnerská situace, kdy vyšší úspěšnosti dosahují ženy žijící ve společné domácnosti s partnerem.

Důležitou roli hrají také ekonomické nejistoty, zejména očekávání budoucí finanční situace. Ta ovlivňuje spíše samotné rozhodování o dalším postupu než úspěšnost realizace plánů. Ženy **s finančními obtížemi častěji své plány opouštějí, zatímco ženy bez těchto obtíží je spíše odkládají.** Klíčovými faktory pro realizaci záměru mít dítě jsou především **stabilní partnerské soužití,** věk, předchozí rodičovská zkušenost a síla původního záměru mít dítě. Naopak aktuální ekonomická situace ani vzdělání se jako samostatně rozhodující faktory neprojevují, což potvrzuje význam životní stability a načasování v průběhu životního cyklu.

Hodnocení opatření rodinné politiky

Alespoň dílčí povědomí o existujících **opatřeních rodinné politiky** pro rodiny s dětmi je mezi bezdětnými i rodiči **poměrně nízké,** přičemž u osob bez dětí je ještě nižší než u rodičů. Navíc zhruba pětina rodičů a třetina bezdětných tyto své znalosti označila **za nulové.** **Lepší orientaci** v opatřeních rodinné politiky častěji deklarovaly osoby s **vyšším vzděláním** a starší respondenti, mezi rodiči pak zejména ti, kteří mají alespoň dvě děti. **Finanční podpora státu rodinám** je oběma skupinami chápána **poměrně široce.** **Rodiče jsou v tomto ohledu vstřícnější,** neboť zhruba dvě pětiny by podpořily všechny rodiny s dětmi, zatímco mezi bezdětnými tento postoj zastávala přibližně čtvrtina, přičemž bezdětní by častěji cílili podporu na nízkopříjmové rodiny. Plošná podpora je častěji

preferována osobami s vysokoškolským vzděláním, mladšími 35 let a rodiči jedináčků, zatímco rodiče se třemi a více dětmi inklinují spíše k adresnému zaměření na nízkopříjmové skupiny. Z hlediska **zaměření státní podpory se rodiče více přiklánějí k nástrojům umožňujícím sladění pracovního a rodinného života**. Tuto možnost jednoznačně preferuje téměř třetina z nich, zatímco výlučně finanční podporu uvádí přibližně pětina. Mezi bezdětnými není zřejmá silná náklonost k jedné formě podpory oproti té druhé. Celkově se jen mírně častěji klonili k oblasti sladování práce a rodiny než k finančním opatřením, podobná, zhruba třetinová část jich volila rovnoměrnou podporu obou uvedených sfér ze strany státu. Také z výzkumu veřejného mínění CVVM (2024a) plyne, že z opatření rodinné politiky veřejnost nejvíce prioritizuje ta, která cílí na zajištění dostatečných kapacit služeb péče o děti předškolního věku, na daňovou a dávkou podporu rodin s dětmi a na flexibilní podmínky na trhu práce.

Hodnocení pravděpodobnosti založení rodiny hypotetickým mladým párem bylo primárně určováno tím, do jaké míry navrhovaná opatření rodinné politiky **usnadňují každodenní zvládání rodičovství a sladování práce s péčí o děti**. Jak u bezdětných, tak u rodičů se nejpozitivněji prosazovaly scénáře zahrnující dostupné služby péče o děti a možnost částečných úvazků, zejména pokud byla tato opatření **vzájemně kombinována**. Samotná finanční podpora byla sice vnímána jako důležitá, její význam však zůstával slabší než u opatření umožňujících reálné sladování práce a péče. Mezi **variantami rodičovského příspěvku** byly rodiči i bezdětnými nejvíce preferovány jak jeho **stávající forma** se 70% čerpáním předchozího příjmu do tří let věku dítěte, tak **flexibilní varianta** s 80% čerpáním do dvou a půl let věku dítěte umožňující vystřídaní rodičů. Zatímco bezdětní respondenti více upřednostňovali tuto flexibilitu, rodiče se častěji přikláněli k aktuálnímu řešení. Je tedy zřejmé, že bezdětní především zvažovali, nakolik by jim tato opatření vytvořila podmínky pro budoucí rodičovství, zatímco rodiče je hodnotili optikou vlastní zkušenosti a každodenní praxe. Celkově se tak potvrzuje, že nejlépe jsou přijímána **komplexní a provázaná řešení**, zatímco scénáře postrádající podmínky pro návrat do práce a zajištění péče o dítě vycházejí u obou skupin méně příznivě.

Současně se ukazuje, že význam jednotlivých opatření není napříč populací jednotný, přičemž rozdíly se mezi bezdětnými i rodiči projevují spíše v citlivosti na konkrétní nástroje než v celkovém hodnocení scénářů. V obou skupinách však platí, že **dostupnost služeb péče a částečných úvazků více oceňují vzdělanější jedinci**. Příznivější ekonomická a bytová situace rovněž vede k pozitivnějšímu hodnocení scénářů, výraznější je tento efekt u rodičů. Lepší ekonomické podmínky u nich navíc diferencují i preference jiných variant vyplácení rodičovského příspěvku než stávající podoby. Výsledky tak konzistentně ukazují, že rodinná politika by měla reflektovat **různorodost životních situací a potřeb**, a to jak ve fázi **zvažování rodičovství, tak v jeho reálném prožívání**.

Doporučení pro rodinnou politiku

Rozhodování o počtu dětí je ovlivněno souběhem ekonomických, institucionálních i psychosociálních faktorů, komplexním souhrnem nástrojů rodinné politiky a celkovým prorodinným klimatem ve společnosti. Efektivní rodinná politika by proto měla zahrnovat a kombinovat podporu ekonomické soběstačnosti rodin, zlepšení podmínek pro sladování práce a rodiny a rozvoj služeb, aby rodiče mohli mít tolik dětí, kolik si přejí. Zároveň by měla reflektovat i širší nejistoty a hodnotové aspekty spojené s rodičovstvím. Vzhledem k nízkému povědomí bezdětných, ale i rodičů o existujících nástrojích rodinné politiky pro rodiny s dětmi je žádoucí jednotlivá opatření veřejnosti průběžně a srozumitelně prezentovat a vysvětlovat. V neposlední řadě je třeba podporovat kvalitu a stabilitu vztahů v rodině a rovněž fyzické i psychické zdraví členů rodin, které jsou důležitým předpokladem osobní spokojenosti.

Navrhovaná opatření jsou rozdělena do čtyř tematických a jednoho metodologického bloku.

Ekonomická stabilita jednotlivců a rodin

Rodinná politika by měla cílit na snižování nejistot, zejména v ekonomické oblasti, dostupnosti bydlení a stability životních podmínek, které hrají důležitou roli při rozhodování o narození (dalšího) dítěte. Systém by měl být nastavený tak, aby (potencionálním) rodičům dával jistotu předvídatelnosti a zvládnutelnosti každodenního života z hlediska vyšších výdajů při rozšíření rodiny o (další) dítě a aby zohledňoval finanční i časový vklad rodin do péče a výchovy dětí i další náklady obětované příležitosti. Rodičovství by nemělo vést k výraznému propadu životního standardu rodiny.

- Navýšení jistot mladých lidí s cílem snížit bariéry pro jejich osamostatnění a pro založení rodiny s důrazem na vytvoření předvídatelného a stabilního prostředí pro rozhodování o rodičovství. To lze realizovat například prostřednictvím podpory dostupného bydlení (rozvoj nájemního, družstevního a startovacího bydlení a zvýhodněných úvěrů), zvýšením stability pracovního uplatnění (omezení nejistých forem práce, podpora přechodu na stabilní pracovní smlouvy) a zavedením nástrojů snižujících finanční rizika spojená se založením rodiny (státní garance úvěrů, cílené dávky a daňové úlevy pro mladé domácnosti).
- Zvyšovat společenské povědomí o významu neplacené práce pro fungování rodin, komunit i celé ekonomiky. Pokračovat v odborných diskuzích o důležitosti a možném ocenění neplacené práce vykonávané v rodině, která zatím není dostatečně společensky uznána, i když má nepochybný význam při naplňování cílů v oblasti sociální soudržnosti, mezigenerační solidarity, rovnosti žen a mužů. Posílení ekonomické jistoty rodin s dětmi skrze snížení finanční náročnosti výchovy dětí, aby tato byla finančně zvládnutelná bez nutnosti výrazných omezení, která by děti vyčleňovala z kolektivu nebo jinak sociálně znevýhodňovala. Například zvýšit finanční dostupnost volnočasového vyžití dětí v průběhu školního roku i po dobu prázdnin.

- Podpora rodinám ze strany státu by nadále měla mít podobu jak přímých sociálních dávek zacílených především na nízkopříjmové rodiny, tak daňových zvýhodnění (formou slev na daních, daňových bonusů), která z podpory nevyčleňuje rodiny se středními příjmy. Výši daných opatření je třeba pravidelně přehodnocovat z hlediska měnících se potřeb rodin a životních nákladů.
- Zpřehlednit systém státní sociální podpory prostřednictvím speciálních webových stránek, letáků, infografik aj., kde by byly uživatelsky přívětivým způsobem (graficky, stylisticky apod.) prezentovány možnosti pomoci rodinám v různých životních situacích. V této souvislosti zapojit rodinná a komunitní centra jako jeden ze zdrojů šíření těchto informací a využít tak jejich každodenního kontaktu s rodinami.
- Zjednodušit žádosti o sociální dávky směrem k větší srozumitelnosti požadovaných údajů pro žadatele. Pokračovat v digitalizaci žádostí o sociální dávky, která usnadňuje život mnoha rodinám. Nadále zachovat i možnost osobního podání na přepážce, kterou mohou preferovat například žadatelé méně se orientující v systému státní podpory, s nižší digitální gramotností, handicapem nebo řešící specifické potřeby.
- Prevence propadu do nepříznivé ekonomické situace rodiny či jejího prohlubování posílením poradenských služeb (finančních, právních).
- Zvýšit dostupnost a udržitelnost nájemního a sociálního bydlení pro mladé rodiny, včetně bydlení vhodného pro rodiny s více dětmi. Prevence ztráty bydlení skrze státní příspěvky.

Slučitelnost práce a rodiny

Nevyhovující pracovní podmínky a nedostupnost služeb péče o děti omezuje zejména rodiče malých dětí a patří k nejvýznamnějším překážkám uskutečnění rodičovských plánů. Bariérami rodičovství mohou být také genderové stereotypy vázané na péči o dítě a domácnost, které vedou k nadměrnému zatížení žen. Rodinná politika by měla nastavovat takové podmínky, které ženám umožní sladit rodičovství s profesním životem i osobním volným časem, včetně podpory většího zapojení mužů do rodičovských i domácích povinností. Fungující sladování práce a rodiny na straně obou rodičů otevře rodinám prostor pro více společného času jako důležité podmínky pro upevnění stability rodin.

- Podporovat zaměstnavatele při zavádění flexibilních forem práce (částečných úvazků, práce z domova, pružné pracovní doby, sdílených míst apod.) a tím přispívat k snadnějšímu návratu rodičů zpět do zaměstnání. To povede k udržení kontaktu s prací, zachování pracovních návyků, případně kontinuity kariéry.
- Motivovat (symbolicky i finančně oceňovat) zaměstnavatele k zavádění a uplatňování prorodinných opatření, která pracujícím rodičům pomohou udržet pracovní místo a neohrozit tak ekonomickou stabilitu rodiny v důsledku případné ztráty pracovního příjmu. Jedná se o důležitou oblast společensky odpovědného zaměstnávání.

- Zmiňovaná opatření by neměla cílit pouze na matky, ale také na otce, což by podpořilo jejich větší zapojení do péče o děti, posílilo jejich rodičovské dovednosti, vztah s dítětem a v neposlední řadě usnadnilo matkám jejich návrat do pracovního života.
- Zvýhodnit rodiny (prostřednictvím určitého bonusu k rodičovskému příspěvku), ve kterých se oba rodiče vystřídají v péči o dítě do tří let věku.
- Posilovat pracovní poradenství mladých bezdětných lidí i rodičů obtížně zaměstnatelných z důvodu nižšího vzdělání či kvalifikace, a sice prostřednictvím aktivní politiky zaměstnanosti skrze pobočky úřadu práce i podporou projektů neziskových organizací. Pozornost by v této souvislosti měla být věnována také rodičům vracejícím se z rodičovské dovolené na pracovní trh.
- Rozvoj služeb péče o děti představuje další z důležitých nástrojů rodinné politiky. Proto je třeba zajistit dostatečné kapacity stávajících služeb péče o děti předškolního věku, včetně péče o děti do tří let (mateřské školy, dětské skupiny) s odpovídající časovou flexibilitou a se zavedeným systémem sledování a vyhodnocování kvality poskytovaných služeb.
- Podpořit vznik dalších, místně, časově a finančně dostupných typů péče o předškolní děti, například subjektů zajišťujících prázdninové příměstské i pobytové tábory či volnočasové odpolední aktivity pro děti.
- V rámci regionální rodinné politiky je nezbytné usilovat o to, aby nedocházelo k neuváženému omezování služeb péče o děti, kapacit dětských skupin, mateřských škol a dalších školských zařízení v reakci na aktuální či očekávaný pokles porodnosti v daném regionu, ale naopak k jejich flexibilnímu a adaptabilnímu využívání. Důraz by měl být kladen na udržení dostupnosti služeb pro rodiny a na jejich postupné přizpůsobování proměnlivé velikosti a věkové struktury dětských kohort, a to například prostřednictvím flexibilnější organizace provozu, variabilního přijímání mladších dětí či víceúčelového využití kapacit. Cílem je zachovat a dále rozvíjet nabídku služeb péče, nikoli ji v důsledku demografických výkyvů redukovat.
- Prohlubovat meziresortní spolupráci zejména Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva zdravotnictví v oblasti koordinace služeb vzdělávání a péče o děti předškolního věku, včetně péče o děti do tří let věku. Metodicky i finančně podporovat samosprávy při poskytování těchto služeb a při jejich síťování.

Fyzické a duševní zdraví

Zdraví ve fyzické i psychické rovině je důležitým předpokladem pro založení rodiny a následný výkon rodičovské role. Odkládání narození dítěte do vyššího věku snižuje úspěšnost početí dítěte, zvyšuje rizika zdravotních komplikací pro ženu a/nebo dítě a ústí v neuskutečnění původních rodičovských plánů. Proto je třeba podporovat realizaci rodičovství v dřívějších fázích životního cyklu a posilovat informovanost o reprodukčním zdraví i rizicích pozdního rodičovství a podporovat dostupnost služeb, které mohou pomoci při potížích s početím i s úskalími rodičovství.

- Je vhodné systematicky posílit informovanost o reprodukčním zdraví a zejména o biologických limitech plodnosti ve vztahu k věku již v rámci školního vzdělávání, protože odkládání rodičovství do vyššího věku je rozšířeným trendem a může vést ke snížení šance na početí i k nenaplnění reprodukčních plánů (Kocourková et al., 2025). Vzdělávací kurikulum by proto mělo zahrnovat nejen otázky prevence a sexuality, ale i realistické informace o poklesu plodnosti s narůstajícím věkem a možnostech i limitech asistované reprodukce, aby mladí lidé mohli činit informovaná rozhodnutí o načasování rodičovství.
- Pro zdravý duševní vývoj jedince posilovat vědomí, že „*mít problém a říct si o pomoc není ostuda nebo selhání*“, a to již v rámci školního vzdělávání. Finančně podpořit školy v zajištění pozice školních psychologů, speciálních pedagogů, sociálních pedagogů a v zapojení do pravidelných preventivních programů na podporu duševního zdraví dětí.
- Obecně pro děti i dospělé zvýšit časovou, místní a finanční dostupnost kvalitních služeb psychologů, psychoterapeutů a psychiatrů, i na úrovni užších komunit (zaměstnavatelé, školy apod.). Ocenit lze finanční podporu těchto služeb poskytovanou některými zdravotními pojišťovnami.

Prorodinné společenské klima a stabilita vztahů, důraz na primární prevenci

Formy rodinného uspořádání a pojetí rodičovství se vyvíjejí v reakci na sociální, ekonomické i kulturní změny. Do rozhodování o rodičovství přitom stále více vstupují také faktory spojené s osobními hodnotami, životními preferencemi a obavami, a to jak v osobní, tak v širší globální rovině. Tím se mění i pohled na roli rodiče a nároky, které jsou na ně kladeny. U určité skupiny mladých lidí to může vyvolávat nejistoty vedoucí k přehodnocení rodičovských plánů, jejich odkládání, nebo až k úplné rezignaci na založení či rozšíření rodiny. Proto je ve společnosti potřeba apelovat na hodnotu rodiny a posilovat vědomí zvládnutelnosti rodičovství, především v dobách ekonomických krizí nebo politicko-bezpečnostních a enviromentálních hrozeb. Zároveň lze pozorovat určité oslabení stability partnerských vztahů, proto je žádoucí cílit i na posilování partnerských dovedností a efektivní komunikaci. V této souvislosti se jako účinný nástroj jeví primární prevence, která přispívá k rozvoji sociálních kompetencí a napomáhá předcházet vzniku problémů a rizikových jevů v rodině, komunitě i ve společnosti.

- Posilovat prorodinné klima a význam rodičovství pro společnost, více komunikovat důležitost rodin – v médiích, na sociálních sítích, ve školách, při sportovních a kulturních akcích, ve veřejné dopravě, na úřadech apod.
- V reakci na širší celospolečenské obavy posilovat důvěru ve stát a jeho schopnost zajišťovat demokratické principy fungování společnosti, právní jistoty a adekvátně reagovat na vnější bezpečnostní i environmentální rizika.
- Pro realizaci rodičovských záměrů je také potřebná předvídatelnost systémové podpory ze strany státu a vědomí existence komunitní podpory a záchranné sociální sítě pro rodiny, které se ocitnou v krizi.

- Veřejně otevírat (např. v médiích, na odborných konferencích, v rámci dotačních programů pro neziskové organizace) témata partnerských a rodičovských kompetencí, role mužů a žen v rodině a stability rodiny, včetně příčin rozpadu rodin a možností, jak mu předcházet a jak efektivně řešit konflikty. Posílení tématu rodiny a obecně mezilidských vztahů je v rámci primární prevence vhodné zařadit již do školního vzdělávání. Přínosem by mohla být také spolupráce škol a dalších institucí, které se této tematice věnují (rodinných a komunitních center a dalších neziskových organizací pracujících s rodinami, ale i státních subjektů, jako například OSPOD).
- V rámci veřejné debaty, celospolečenského klimatu i na komunitní úrovni je žádoucí vytvářet respektující prostředí, v němž nejsou rodiče vystavováni nepřiměřenému tlaku na bezchybné plnění rodičovské role či na naplňování idealizovaných standardů péče a výchovy dětí, a to i z hlediska materiálních nároků.
- Zajistit dostatečnou nabídku místně, finančně a časově dostupných služeb rodinných terapeutů a mediátorů, na které by se mohli partneři a rodiče obracet v případě výskytu problému (partnerského, s výchovou dětí apod.) a nemuseli čelit čekacím dobám (a mohli řešit problém v jeho akutní fázi).
- Na místní úrovni oceňovat roli rodinných a komunitních center a dalších organizací pracujících s rodinami, které jsou významnými nositeli primární prevence. Zároveň svými programy systematicky rozvíjejí hodnotu rodiny a cílí na širokou škálu potřeb rodin (jako jsou partnerské a rodičovské kompetence, role otců a dělbá rolí v rodině, sladování pracovního a rodinného života, péče, vzdělávání a volnočasové aktivity dětí, finanční, právní a jiné poradenství, prevence negativních jevů a další aktivity). Přispívat k zajištění finanční stability těchto organizací (například vyšší alokací prostředků v rámci dotačního titulu Rodina, víceletým financováním).

Průběžné budování datové základny a provádění analýz zaměřených na proměny partnerství a rodičovství

- Pro kvalitní rodinnou politiku je klíčové dlouhodobě posilovat datovou základnu a systematicky analyzovat proměny partnerského a reprodukčního chování. V ČR je k dispozici šetření „*GGP – Současná česká rodina*“, které je od roku 2024 zařazeno pod velkou výzkumnou infrastrukturu Český národní uzel pro výzkum rodiny. Tato infrastruktura umožňuje sledovat partnerské dráhy, reprodukční záměry i jejich realizaci v čase a představuje zásadní zdroj pro evidence-based rodinnou politiku. Je žádoucí zajistit její dlouhodobé a stabilní financování a dále ji rozvíjet, protože umožňuje jak mezinárodní srovnání, tak hlubší porozumění českým specifikům rodinného chování.
- Současně je vhodné posílit analytické využití dat a rozšířit výzkumnou a analytickou agendu o nově se vynořující témata související s rychlými společenskými změnami v oblasti rodinného a partnerského chování, jako jsou otázky intenzivního rodičovství, proměny single života a širší role hodnot, norem, postojů a očekávání při formování partnerských a reprodukčních drah.
- Je žádoucí posílit analytické využití stávajících dat i nově vznikajících dat pro potřeby pravidelně zpracovávané *Zprávy o rodině* a systematicky dále rozvíjet spolupráci mezi MPSV, RILSA

a poskytovateli dat. Vzhledem k rostoucí komplexitě vlivů působících na rodinu a potřebě podrobně zkoumat nově identifikované oblasti je nezbytné zajistit dostatečný časový prostor mezi jednotlivými *Zprávami o rodině* pro detailní výzkum dostupných datových zdrojů a pro navazování meziinstitucionální spolupráce. To umožní pružně reagovat na proměňující se společenské jevy a tyto poznatky následně souhrnně zpracovat.

Literatura a zdroje

AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ, 2024. *Sociální vyloučení v Česku: rozsah v roce 2023*. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/analyticke-zpravy/

AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ, 2025. *Sociální vyloučení v Česku: rozsah v roce 2024*. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/analyticke-zpravy/

BARTOŇ, Petr, 2025. *Jak vydělat na zkrácené nepokráčené rodičovské dovolené. Ekonomická analýza pro konferenci Matky a otcové vítání 2025*. Dostupné z: <https://diverzita.cz/cs/aktualita/zkraceni-rodicovske-v-cesku-komu-to-prospeje-vsem>

BASTIANELLI, Elena, 2025. Climate change worries and fertility intentions: Insights from three EU countries. *Journal of Marriage and Family*, 87(2), 659–675. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jomf.13048>

BÁŠOVÁ, Lucie, Kristýna CEJNAROVÁ & Andrea HERMANOVÁ, 2024. *Flexibilní práce: příležitost pro české rodiče, firmy i ekonomiku*. Praha: MUMDOO, SOLVO. Dostupné z: <https://www.mumdoo.cz/report-flexibilni-prace>

BAUERNSCHUSTER, Stefan, Timo HENER & Helmut RAINER, 2016. Children of a (Policy) Revolution: The Introduction of Universal Child Care and Its Effect on Fertility. *Journal of the European Economic Association*, 14(4), 975–1005. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jeea.12158>

BEAUJOUAN, Eva & Caroline BERGHAMMER, 2019. The gap between lifetime fertility intentions and completed fertility in Europe and the United States: A cohort approach. *Population Research and Policy Review* 38(4), 507–535. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s11113-019-09516-3>

BECKER, Gary S., 1981. *A Treatise on the Family*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

BERGSVIK, Janna, Agnes FAUSKE & Rannveig Kaldager HART, 2021. Can policies stall the fertility fall? A systematic review of the (quasi-) experimental literature. *Population and Development Review*, 47(4), 913–964. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/padr.12431>

BLAU, David M., 2021. The Effects of Universal Preschool on Child and Adult Outcomes: A Review of Recent Evidence from Europe with Implications for the United States. *Early Childhood Research Quarterly*, 55, 52–63. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2020.10.009>

BLOOM, David E., Michael KUHN & Klaus PRETTNER, 2024. Fertility in high-income countries: Trends, patterns, determinants, and consequences. *Annual Review of Economics*, 16.

BOUCHET-VALAT, Milan & Laurent TOULEMON, 2025. People in France want fewer children. *Population & Societies*, n°635, July-August 2025. Dostupné z: <https://doi.org/10.3917/popsoc.635.0001>

BRABCOVÁ, Štěpánka & Marie KORYCHOVÁ, 2025. Bydlení v Česku. *Statistika a my*, 15(6), 28–30. Dostupné z: <https://statistikaamy.csu.gov.cz/docs/107903/8d557fc0-b251-49ce-7bc0-05bedd4cb11b/18042506.pdf?version=1.0>

BURGER, Kaspar, 2010. How Does Early Childhood Care and Education Affect Cognitive Development? An International Review of the Effects of Early Interventions for Children from Different Social Backgrounds. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(2), 140–165. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2009.11.001>

BURNS, Samantha, Zhangjing LUO, Ashley BRUNSEK, Calpanaa JEGATHEESWARAN & Michal PERLMAN, 2024. Exploring the role of educator personality on structural and process quality in early childhood education and care settings. *Early Childhood Research Quarterly*, 67, 374–385. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2024.02.004>

Bydlení pro lidi – Strategie změny, 2025. Svaz podnikatelů ve stavebnictví, Asociace developerů a Hospodářská komora. Dostupné z: https://www.wedevelop.cz/wp-content/uploads/2025/06/250617_SPS_BYDLENI-PRO-LIDI_STRATEGIE-ZMENY.pdf

CANTALINI, Stefano, Sofi OHLSSON-WIJK & Gunnar ANDERSSON, 2024. Cohabitation and Marriage Formation in Times of Fertility Decline: The Case of Sweden in the Twenty-First Century. *European Journal of Population*, 40(15). Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10680-024-09703-9>

CVVM, 2023. *Hodnotové orientace – červen/červenec 2023*. Tisková zpráva 6. 9. 2023. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5724-hodnotove-orientace-cerven-cervenec-2023>

CVVM, 2024a. *Názory občanů na vybraná opatření v rodinné politice – duben/květen 2024*. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/5829-nazory-obcanu-na-vybrana-opatreni-v-rodinne-politice-duben-kveten-2024>

CVVM, 2024b. *Postoje českých občanů k partnerství, manželství a rodičovství – duben/květen 2024*. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/images/articles/files/5834/ov2407092.pdf>

ČSSZ, nedat. *Statistiky – Souhrnný přehled ukazatelů*. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/souhrnny-prehled-ukazatelu>

ČSÚ, 2015. *Vývoj potratovosti v České republice – 2003–2014*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/vyvoj-potratovosti-v-ceske-republice-2003-az-2014>

ČSÚ, 2020. *Vývoj sňatečnosti v České republice – 2001–2019*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/vyvoj-snatecnosti-v-ceske-republice-2019>

ČSÚ, 2023a. *Projekce obyvatelstva České republiky – 2023–2100*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-2023-2100>

ČSÚ, 2023b. *Zaostřeno na ženy a muže – 2023*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/zaostreno-na-zeny-a-muze-2023>

ČSÚ, 2023c. *Základní výsledky Sčítání lidu, domů a bytů – Česká republika – 2021*. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zakladni-vysledky-scitani-lidu-domu-a-bytu-ceska-republika-2021>

- ČSÚ, 2024a. *Demografická příručka – 2023*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/demograficka-prirucka-2023>
- ČSÚ, 2024b. *Školy a školská zařízení – školní rok 2023/2024*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-20232024>
- ČSÚ, 2025a. *Česko od roku 1989 v číslech – aktualizováno 27. 8. 2025*. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/cesko-od-roku-1989-v-cislech-aktualizovano-27-8-2025>
- ČSÚ, 2025b. *Demografická příručka – 2024*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/demograficka-prirucka-2024>
- ČSÚ, 2025c. *Demografická ročenka České republiky – 2024*. Praha: ČSÚ. Dostupné z: https://csu.gov.cz/casova_rada_demografie
- ČSÚ, 2025d. *Finanční situace domácností – 2021 až 2023*. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/financni-situace-domacnosti-2021-az-2023>
- ČSÚ, 2025f. *Příjmy a životní podmínky domácností – 2024*. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-xkhdcg1man>
- ČSÚ, 2025g. *Struktura mezd zaměstnanců – 2024*. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/struktura-mezd-zamestnancu-2024>
- ČSÚ, 2025h. *Vývoj ekonomiky České republiky – 3. čtvrtletí 2025*. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-3-ctvrtleti-2025>
- ČSÚ, 2025i. *Vývoj obyvatelstva České republiky – 2024*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2024>
- ČSÚ, 2026a. *Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity – prosinec 2025*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/miry-zamestnanosti-nezamestnanosti-a-ekonomicke-aktivity-prosinec-2025>
- ČSÚ, 2026b. *Příjmy a životní podmínky domácností – 2025*. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-2025>
- ČSÚ, 2026c. *Veřejná databáze – Dlouhodobé časové řady*. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=statistiky#katalog=33157>
- ČSÚ, 2026d. *Jak v Česku ubývá narozených dětí*. Tisková konference ze dne 31. 3. 2026. Dostupné z: https://csu.gov.cz/docs/107508/2f1a5ef7-8a51-2ed8-6e5d-f41764898536/csu_tk260331_jak_v_cesku_ubywa_narozenych_deti_prezentace.pdf?version=1.1
- ČSÚ, časová řada, nedat. *Demografické ročenky (pramenná díla)*. Dostupné z: https://csu.gov.cz/casova_rada_demografie
- ČSÚ, nedat.a. *Obyvatelstvo – roční časové řady*. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu
- ČSÚ, nedat.b. *Veřejná databáze. SLDB 2021*. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=statistiky#katalog=34035>

D'ALBIS, Hippolyte, Paula GOBBI & Angela GREULICH, 2017. *Having a Second Child and Access to Child Care: Evidence from European Countries*. HAL Open Science.

Deloitte Property Index, 2024. Dostupné z: <https://www.deloitte.com/content/dam/assets-zone2/nl/en/docs/industries/financial-services/2024/deloitte-real-estate-property-index-2024.pdf>

Deloitte Property Index, 2025. Dostupné z: https://www.deloitte.com/content/dam/assets-zone2/cz-sk/cs/docs/services/financial-advisory/real-estate/property-index/2025_ADV_Property-index_online_22082025.pdf

DVORNÁKOVÁ, Táňa & Simona MĚŘINSKÁ, 2025. *Životní podmínky 2024*. Tisková konference 6. března 2025. Dostupné z: https://csu.gov.cz/docs/107508/df99bd40-a71e-ca47-47de-c5a29ee1cf2e/csu_tk250306_zivotni_podminky_ceskych_domacnosti_press_kit.pdf?version=1.1

DVORNÁKOVÁ, Táňa & Simona MĚŘINSKÁ, 2026. *Životní podmínky českých domácností*. Tisková konference 12. února 2026. Dostupné z: https://csu.gov.cz/docs/107508/609ee6ce-fde2-693a-ec3b-7581f77bc2fc/csu_tk260212_zivotni_podminky_ceskych_domacnosti_prezentace.pdf?version=1.1

EIGE (European Institute for Gender Equality), 2021. *Gender inequalities in care and consequences for the labour market*. Publications Office of the European Union. Dostupné z: <https://doi.org/10.2839/074>

Eurostat Database, 2025a. *Population change – Demographic balance and crude rates at national level*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_gind_custom_17605296/default/table

Eurostat Database, 2025b. *Population structure indicators at national level*. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjanind\\$defaultview/default/table](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjanind$defaultview/default/table)

Eurostat Database, 2025c. *Marriage indicators – Total first marriage rate*. Dostupné z: https://doi.org/10.2908/DEMO_NIND

Eurostat Database, 2025d. *Families by household composition, size of family nucleus and NUTS 3 region*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cens_21fhcs_r3_custom_17604962/default/table

Eurostat Database, 2025e. *Divorce indicators*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_ndivind/default/table?lang=en&category=demo.demo_div

Eurostat Database, 2026a. *Mean age of women at childbirth and at birth of first child*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00017/default/table?lang=en&category=t_demo.o.t_demo_fer

Eurostat Database, 2026b. *Total Fertility Rate*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00199/default/table?lang=en&category=t_demo.o.t_demo_fer

EUROSTAT DATABASE, nedat. *Employment and unemployment (Labour force survey)*. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/popul?lang=en&subtheme=labour.employ.lfsi&display=list&sort=category>

Eurydice, 2025. *Key data on early childhood education and care in Europe – 2025*. Dostupné z: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/key-data-early-childhood-education-and-care-europe-2025>

Evidence poskytovatelů dětských skupin, nedat. Dostupné z:

<https://data.mpsv.cz/portal/sestavy/statistiky/detske-skupiny/evidence-poskytovatelu>

Evropská záruka pro děti, 2021. Dostupné z: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/social-protection-social-inclusion/addressing-poverty-and-supporting-social-inclusion/investing-children/european-child-guarantee_en

EXEKUTORSKÁ KOMORA ČR, nedat. *Otevřená data o exekucích*. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/>

FUČÍK, Petr, 2023. Research note: The educational gradient of divorce in the Czech Republic during the late post-socialist transition. *Journal of Family Research*. 35, 421–432. DOI: 10.20377/jfr-919.

GATTAMELATA, Antonio, Maria Elisabetta COCCIA, Giulia FIORAVANTI, Vanessa Prisca ZURKIRCH & Nieves MOYANO, 2025. Factor structure and psychometric properties of the Italian version of the Childbearing Motivations Scale. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 22(2), 186. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/ijerph22020186>

GAUTHIER, Anne & Stuaire GIETEL-BASTEN, 2024. Family Policies in Low Fertility Countries: Evidence and Reflections. *Population and Development Review*, 51(1), 125–161. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/padr.12691>

GENERATIONS AND GENDER PROGRAMME (GGP), 2026. *About GGP*. Dostupné z: <https://www.ggp-i.org/about/about-ggp/about-ggp/>

GIANNANTONI, Cristina & Andrés RODRÍGUEZ-POSE, 2025. Regional government institutions and the capacity for women to reconcile career and motherhood. *Journal of Economic Geography*, 25(3), 311–328.

GROSSMANN, Jakub, Filip PERTOLD, Michal ŠOLTÉS, Matěj ŠARBOCH & Lucie ZAPLETALOVÁ, 2022. *Vliv zvýšení rodičovského příspěvku na participaci žen na trhu práce*. Studie IDEA CERGE-EI 14/2022. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_14_2022_Rodicovska/IDEA_Studie_14_2022_Rodicovska.html#p=3

GROSSMANN, Jakub & Daniel MÜNICH, 2025. *Částečné úvazky: v Česku vzácné zboží*. Studie IDEA CERGE-EI 2/2025. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_02_2025_Castecne_uvazky_0224.pdf

GRŮZOVÁ, Lucie, Lucie JARKOVSKÁ, Martina KAMPICHLER (ed.) & Katarína SLEZÁKOVÁ, 2022. *Svět pro děti do tří let: vhledy do současné podoby rané výchovy a péče v ČR*. Brno: Masarykova univerzita, 2022. [Svět pro děti do tří let | PEDF: Prohlášení formátu E-kniha \(PDF\)](#)

- GUETTO, Raffaele, Gianmarco ALDEROTTI & Daniele VIGNOLI, 2023. Can Policy Reforms Enhance Fertility? An Ex-Ante Evaluation through Factorial Survey Experiments. *DISIA Working Paper* 2023/08. Florencie: Università degli Studi di Firenze. Dostupné z: https://ideas.repec.org/p/fir/econom/wp2023_08.html
- HARKNETT, Kristen & Caroline Sten HARTNETT, 2014. The gap between births intended and births achieved in 22 European countries, 2004–07. *Population studies* 68(3), 265–282. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/00324728.2014.899612>
- HELLSTRAND, Julia, Jessica NISÉN, Vitor MIRANDA, Peter FALLESEN, Lars DOMMERMUTH & Mikko MYRSKYLÄ, 2021. Not Just Later, but Fewer: Novel Trends in Cohort Fertility in the Nordic Countries. *Demography*. 58(4), 1373–1399. Dostupné z: <https://doi.org/10.1215/00703370-9373618>
- HELLSTRAND Julia, Jessica NISÉN & Mikko MYRSKYLÄ, 2022. Less partnering, less children, or both? Analysis of the drivers of first birth decline in Finland since 2010. *European Journal of Population*, 38(2), 191–221. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10680-022-09605-8>
- HÖHNE, Sylva, Naděžda KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ & Jana PALONCYOVÁ, 2022a. *Náhradní výživné: Souhrnná výzkumná zpráva*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_505.pdf
- HÖHNE, Sylva, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ, Dominik CHLAPEC & Ivana RAČÁKOVÁ, 2022b. *Dopady pandemie covidu-19 na sólo rodiče*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_510.pdf
- HÖHNE, Sylva & Jana PALONCYOVÁ, 2023. *Ekonomické podmínky domácností. Souhrnná výzkumná zpráva z šetření „Současná česká rodina 2020–2022“*. Praha: RILSA. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_544.pdf
- HÖHNE, Sylva, Jana BARVÍKOVÁ, Naděžda KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, Jana PALONCYOVÁ & Tereza FRÖMMELOVÁ, 2024a. *Dítě v rodičovském konfliktu II. Rodičovství před a po rozchodu*. Praha: RILSA. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_561.pdf
- HÖHNE, Sylva, Jana PALONCYOVÁ & Naděžda KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, 2024b. *Nízkopříjmové rodiny s dětmi*. Praha: RILSA. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_571.pdf
- HUBATKOVÁ, Barbora & Martin KREIDL, 2019. Zpráva o zpřístupnění další části českých dat z projektu Generations and Gender Survey. *Sociální studia/Social Studies*, 16(1), 203–205.
- HUMAN FERTILITY DATABASE, 2026. Max Planck Institute for Demographic Research (Germany) and Vienna Institute of Demography (Austria). Dostupné z: www.humanfertility.org
- CHVÁLA, Vladislav & Ludmila TRAPKOVÁ, 2018. *Otec jako katalyzátor léčby psychosomatických poruch v rodině aneb léčba psychosomatických poruch bez otců je svízelná*. Seminář: Jak se proměňuje rodinná politika členských států Evropské unie s ohledem na roli otců v kontextu ČR aneb Rozšíření pohledu EU na otcovství – co dodat? PSP ČR 6. 11. 2018. Dostupné z: <https://www.rodiny.cz/seminar-v-poslanecke-snemovne-6-11-2018/>
- INSEE, 2026. *Demographic report 2025*. Dostupné z: <https://www.insee.fr/en/statistiques/8726555>

- JASILIONIENE, Aiva, Domantas JASILIONIS, Dmitri JDANOV & Mikko MYRSKYLÄ, 2024. Exploring associations between the Covid-19 vaccination campaign and fertility trends: A population-level analysis for 22 countries. *Max Planck Institute for Demographic Research Working Paper*. Dostupné z: <https://doi.org/10.4054/MPIDR-WP-2024-006>
- JIN, Jing, Yanmin WANG & Li JIANG, 2024. The Low Fertility and Response of Family Policy in Germany. *Frontiers in Business, Economics and Management*, 13(1), 27–29. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/12fc/7d12f3730c4519ef6853c557a8a1c3c4c020.pdf>
- JÍROVÁ Jitka, Lenka SZCZUKOVÁ, Jiří JARKOVSKÝ, Daniel KLIMEŠ, Martin KOMENDA & Ladislav DUŠEK, 2026. Potraty podle kraje bydliště ženy. *Národní zdravotnický informační portál* [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2025 [cit. 2026-05-11]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/data/2474-potraty-kraj-bydliste-datovy-souhrn>
- KAPITÁNY, Balázs & Zsolt SPÉDER, 2012. Realization, postponement or abandonment of childbearing intentions in four European countries. *Population*, 67(4), 599–629.
- KLEIN Sacha, Brittany MIHALEC-ADKINS, Stephanie BENSON & Sei-Young LEE, 2018. The benefits of early care and education for child welfare-involved children: Perspectives from the field. *Child Abuse & Neglect* 79, 454–464. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.02.015>
- KLUSÁČEK, Jan & Soňa KALENDA VÁVROVÁ, 2024. *Česko na křižovatce. Zpráva o vyloučení z bydlení 2024*. Iniciativa Za bydlení, Platforma pro sociální bydlení a Ostravská univerzita. Dostupné z: <https://www.zabydleni.org/aktuality-hp/temer-kazdy-sedmy-obcan-ceske-republiky-ma-problemy-s-bydlenim-nova-zprava-za-bydleni>
- KLUSÁČEK, Jan & Lucie TRLIFAJOVÁ, 2025. *Dávková reforma – hlavní problémy a rizika*. Platforma pro sociální bydlení a SPOT – Centrum pro společenské otázky. Dostupné z: <https://socialnibydeni.org/wp-content/uploads/2025/01/Davkova-reforma-%E2%80%93-hlavni-problemy-a-rizika.pdf?v=2>
- KOCOURKOVÁ, Jiřina & Tomáš FAIT, 2011. Changes in contraceptive practice and the transition of reproduction pattern in the Czech population. *The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*, 16(2), 161–172. DOI: 10.3109/13625187.2011.574750
- KOCOURKOVÁ, Jiřina, Anna ŠŤASTNÁ & Alena ČERNÍKOVÁ, 2019. Vliv ekonomické krize na úroveň plodnosti ve státech Evropské unie. *Politická ekonomie*, 67(1), 82–104. Dostupné z: <https://doi.org/10.18267/j.polek.1230>
- KOCOURKOVÁ, Jiřina & Anna ŠŤASTNÁ, 2021. The realization of fertility intentions in the context of childbearing postponement: comparison of transitional and post-transitional populations. *Journal of Biosocial Science*, 53(1), 82–97. DOI:10.1017/S002193202000005X
- KOCOURKOVÁ, Jiřina, Jitka SLABÁ, Anna ŠŤASTNÁ, Eva WALDAUFOVÁ & Bára IDLBKOVÁ, 2023. *Změny v reprodukčním chování a reprodukční státnutí: Souhrnná výzkumná zpráva z šetření „Současná česká rodina 2020–2022“*. Praha: Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta UK. Dostupné z: <https://ggp-cz.fss.muni.cz/aktuality-a-media/aktuality/nova-vyzkumna-zprava-zmeny-v-reprodukcnim-chovani-a-reprodukcnim-starnuti>

- KOCOURKOVÁ, Jiřina, Anna ŠŤASTNÁ, Jitka SLABÁ, Adéla VOLEJNÍKOVÁ, 2025. *Odklad reprodukce a reprodukční zdraví v Česku*. Praha: PŘF UK. Dostupné z: https://natur.cuni.cz/data/web/sekce/03_geografie/katedry/demografie_a_geodemografie/Výstupy%20projektů/SYRI_odklad_reprodukce_final.pdf
- KOUKALOVÁ, Jana, 2022. Populační vývoj v České republice v roce 2021. *Demografie*, 64(3), 259–283. Dostupné z: <https://doi.org/10.54694/DEM.0307>
- KRAUS, Jaroslav, 2006. Generations and Gender Programme (GGP) – Survey Instruments. *Demografie*, 48(3), 204–205.
- KREIDL, Martin & Barbora HUBATKOVÁ, 2023. Partnership satisfaction in Czechia during the COVID-19 pandemic. *Demographic Research*, 49(24), 635–650. DOI: 10.4054/DemRes.2023.49.24
- KREIDL, Martin, Anna ŠŤASTNÁ, Barbora HUBATKOVÁ, Jitka SLABÁ, Tomáš ZVONÍČEK & Dominika SLADKÁ, 2023a. „Současná česká rodina“ – dokumentace k datům. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M280-0083-2023>
- KREIDL, Martin, Anna ŠŤASTNÁ, Jiřina KOCOURKOVÁ, Jana HAMANOVÁ, Tomáš ZVONÍČEK, Jitka SLABÁ, Barbora HUBATKOVÁ, Anna MATYSIAK, Arieke RIJKEN, Siyang KONG, Olga GRUNWALD, Meredith WINN LOMNARD & Arianna CAPORALI, 2023b. *Czech Harmonized Generations and Gender Survey-II. Wave 1 (2020–2022). Version 1. Data obtained from the GGP Data Archive*
- KREIDL, Martin, Anna ŠŤASTNÁ, Barbora HUBATKOVÁ, Darina KMENTOVÁ, Daniel DVOŘÁK, Jitka SLABÁ, Jiřina KOCOURKOVÁ, Eva BEAUJOUAN, Shalini SINGH, Jasmin PASSET-WITTIG, Alice GOISIS, Heini VÄISÄNEN, Julia ROKOS, Aisling CONNOLLY, Esma BETÜL SAVAŞ, Nursel ALKOÇ, Nora L'HARIDON & Olga GRÜN WALD, 2026. *Czech Harmonized Generations and Gender Survey-II. Wave 2 (2025). Version 1. Data obtained from the GGP Data Archive*.
- KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, Naděžda, Olga NEŠPOROVÁ, Kamila SVOBODOVÁ, Jana PALONCYOVÁ & Sylva HÖHNE, 2023. *Rodiny s dětmi v letech 2018–2022*. Praha: RILSA. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_528.pdf
- KUANG, Binbin, Ann BERRINGTON, Srujana VASIREDDY & Hill KULU, 2025. The changing inter-relationship between partnership dynamics and fertility trends in Europe and the United States. *Demographic Research*, 52, 179–228.
- KUCHAŘOVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ & Lucie VIDOVIČOVÁ, 2017. *Zpráva o rodině*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_433.pdf
- KUCHAŘOVÁ, Věra, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ & Jana PALONCYOVÁ, 2019. *Rodiny se třemi a více dětmi*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_460.pdf
- KUCHAŘOVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ & Lucie VIDOVIČOVÁ, 2020. *Zpráva o rodině 2020*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf

KUCHAŘOVÁ, Věra, Olga NEŠPOROVÁ, Kamila SVOBODOVÁ, Sylva HÖHNE & Jana PALONCYOVÁ, 2022. *Úplné rodiny s dětmi*. Praha: VÚPSV. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_502.pdf

LESTHAEGHE, Ron, 2014. The second demographic transition: A concise overview of its development. *PNAS*, 111(51), 18112–18115. Dostupné z: <https://www.pnas.org/doi/pdf/10.1073/pnas.1420441111>

LIEFBROER, Aart C., Jane E. KLOBAS, Dimiter PHILIPPOV & Icek AJZEN, 2015. Reproductive decision-making in a macro-micro perspective: A conceptual framework. In: D. PHILIPPOV aj. (eds.). *Reproductive decision-making in a macro-micro perspective*. Dordrecht: Springer, s. 1–15.

LUKÁCS GELLÉRNÉ, Éva, Árpád József MÉSZÁROS & András PÁRI, 2025. The effect of crisis on demography and employment in CEE countries. *Frontiers in Political Science*. 7, 1548621. Dostupné z: <https://doi.org/10.3389/fpos.2025.1548621>

LUX, Martin & Petr SUNEKA, 2024. The Impact of Within-family Housing Assistance on the Certainty of Young People's (Housing) Aspirations in the Czech Republic. *YOUNG*, 32(2), 223–244. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/11033088231219091>

MANGONE, Emanuela, Giuseppe MASULLO, Federica CUBEDDU & Marco MATTEO, 2025. The Propensity for Parenthood in Italy Between Cultural Orientations, Individual Choices, and Welfare Policies. *Social Sciences*, 14(3), 151. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/socsci14030151>

MARGOLIS, Rachel & Mikko MYRSKYLÄ, 2015. Parental well-being surrounding first birth as a determinant of further parity progression. *Demography*, 52(4), 1147–1166. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s13524-015-0413-2>

MATYSIAK, Anna, Tomáš SOBOTKA & Daniele VIGNOLI, 2021. The Great Recession and fertility in Europe: A sub-national analysis. *European Journal of Population*, 37(1), 29–64. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10680-020-09556-y>

MĚŘINSKÁ, Simona, 2025. Jak se žije dětem v Česku? *Statistika a my*, 15(6), 36–37. Dostupné z: <https://statistikaamy.csu.gov.cz/docs/107903/8d557fc0-b251-49ce-7bc0-05bedd4cb11b/18042506.pdf?version=1.0>

MF ČR, 2023. *PŘEHLEDNĚ: Které změny přinese rok 2024 nejen pro občany*. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2023/prehledne-ktete-zmeny-prinese-rok-2024-nejen-pro-o-54178>

MF ČR, 2026. *Makroekonomická predikce České republiky*. Dostupné z: <https://mf.gov.cz/cs/rozpocetova-politika/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2026/makroekonomicka-predikce-duben-2026-63634>

MICHÁLEK, Ondřej, 2025. *Kdo nešetří, není Čech*. Praha: ČNB. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Kdo-nesetri-neni-Cech/

MILLER, Warren B., 1994. Childbearing motivations, desires, and intentions: a theoretical framework. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 120(2), 223–258.

MILLER, Warren B, 2011. Differences between fertility desires and intentions: Implications for theory, research and policy. *Vienna Yearbook of Population Research*, 9, 75–98.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2022. *Fiskální výhled České republiky*. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/makroekonomika/fiskalni-prognoza-a-fiskalni-vyhled/2022/fiskalni-vyhled-cr-listopad-2022-49281>

MIU, Elena & Heidi COLLERAN, 2025. Female friendship and the cultural transmission of low-fertility values: Evidence from rural Poland. *PNAS Nexus*, 4(5), 113. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/pnasnexus/pgaf113>

MOSS, Peter & Pat PETRIE, 2002. *From Children's Services to Children's Spaces: Public Policy, Children and Childhood (1st ed.)*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203995105>

MPSV, 2022. *Metodika pro děti se specifickými potřebami*. Dostupné z: www.dsmpsv.cz/images/ke_stazeni/Dokumenty_pro_poskytovatele/Metodika_pro_deti_se_specifickymi_potrebami_02.05.2022.pdf

MPSV, 2023. *Strategie rodinné politiky 2024–2030*. Dostupné z: <https://mpsv.gov.cz/cms/documents/25151c8c-faed-e2e5-a4c6-77921fe091d4/Strategie%20rodinn%C3%A9%20politiky.pdf>

MPSV, 2024a. *Metodika pro dětské skupiny – zvýšená specifická podpora dětí*. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/cms/documents/e808f41e-0991-7cc7-d78e-466cfe622ff3/METODIKA+pro+d%C4%9Btsk%C3%A9skupiny_Zv%C3%BD%C5%A1en%C3%A1+specifick%C3%A1+podpora+d%C4%9Bt%C3%AD.pdf?t=1728904453248

MPSV, 2024b. *Slevu na pojistném měsíčně využívá přes 85 tisíc zaměstnanců. Podpora zkrácených úvazků zvyšuje flexibilitu trhu práce*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/slevu-na-pojistnem-mesicne-vyuziva-pres-85-tisic-zamestnancu-podpora-zkracenych-uvazku-zvysuje-flexibilitu-trhu-prace>

MPSV, 2025a. *Dětské a sousedské dětské skupiny*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/detske-skupiny-a-sousedske-detske-skupiny-srovnani>

MPSV, 2025b. *Pracující senioři si díky slevě na pojistném měsíčně polepšili o více než 2 a půl tisíce korun*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/pracujici-seniori-si-diky-sleve-na-pojistnem-mesicne-polepsili-o-vice-nez-2-a-pul-tisice-korun>

MPSV, nedat.a. *Informace o vyplacených dávkách*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/informace-o-vyplacenych-davkach>

MPSV, nedat.b. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí*. Dostupné z: <https://mpsv.gov.cz/statisticka-rocenka-z-oblasti-prace-a-socialnich-veci-2024>

MPSV, nedat.c. *Nezaměstnanost*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/nezamestnanost-mesicni>

MPSV, nedat.d. *Statistiky nezaměstnanosti*. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/portal/sestavy/statistiky/trh-prace/nezamestnanost/statistiky-nezamestnanosti>

- MŠMT, 2026. *Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele*. Dostupné z: <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>
- NĚMEČKOVÁ, Michaela & Terezie ŠTYGLEROVÁ, 2025. *Kde klesla plodnost nejvíce?* Dostupné z: <https://statistikaamy.csu.gov.cz/kde-klesla-plodnost-nejvice>
- NERV, 2022. *Návrhy NERV na snížení výdajů a zvýšení příjmů veřejných rozpočtů v ČR*. 2. 11. 2022. Praha: Národní ekonomická rada vlády. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/mediacentrum/aktualne/Navrhy-NERV-na-snizeni-vydaju-a-zvyseni-prijmu.pdf>
- NERV, 2024. *Dvanáct klíčových opatření pro posílení dostupnosti bydlení v České republice*. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/NERV/aktuality/NERV_12_kroku_pro_dostupne_bydleni_FIN1.pdf
- NIGRINOVÁ, Aneta, 2025. Příjmy českých domácností. *Statistika a my*, 15(6), 31–34. Dostupné z: <https://statistikaamy.csu.gov.cz/docs/107903/8d557fc0-b251-49ce-7bc0-05bedd4cb11b/18042506.pdf?version=1.0>
- NUDZ, 2024. *První výsledky průzkumu CZECHSEX: frekvence sexuálních aktivit Čechů klesá, seznamování se více přesouvá na internet. Většina je se svým sexuálním životem spokojená*. Tisková zpráva ze dne 13. 5. 2024. Dostupné z: <https://www.nudz.cz/media-pr/tiskove-zpravy/prvni-vysledky-pruzkumu-czechsex-frekvence-sexualnich-aktivit-cechu-klesa-seznamovani-se-vice-presouva-na-internet-vetsina-je-se-svym-sexualnim-zivotem-spokojena>
- OECD FAMILY DATABASE, nedat. *Maternal employment*. Dostupné z: <https://www.oecd.org/en/data/datasets/oecd-family-database.html>
- OECD, 2023. *Exploring Norway's Fertility, Work, and Family Policy Trends*. OECD Publishing, Paris. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/f0c7bddf-en>
- OECD, 2024. *Society at a Glance 2024: OECD Social Indicators*. OECD Publishing. Dostupné z: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/06/society-at-a-glance-2024_08001b73/918d8db3-en.pdf
- OECD, 2025. *Reforma bytové politiky v Česku a Polsku. Shrnutí*. Dostupné z: https://socialnibydleni.mpsv.cz/download/dokumenty/139-implementation-of-housing-reforms-in-czechia-and-poland_summary_cze.pdf
- OECD, 2026. *The real wage recovery is slowing down: The OECD wage bulletin*. OECD Publishing, Paris. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/507d3cf8-en>
- PAKOSTA, Petr, 2009. Proč chceme děti: hodnota dítěte a preferovaný počet dětí v České republice. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 45(5), 899–934. Dostupné z: <https://doi.org/10.13060/00380288.2009.45.5.02>
- PALONCYOVÁ, Jana, 2009. *Manželství a nesezdané soužití v České republice a ve Francii: projevy druhého demografického přechodu?* Disertační práce. Praha: PŘF UK.

- PALONCYOVÁ, Jana, Sylva HÖHNE, Věra KUCHAROVÁ, Lucie ŽÁČKOVÁ, Hana HAŠKOVÁ & Aco LUKIĆ, 2021. *Bezdětní a postoje k rodičovství*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_487.pdf
- PALONCYOVÁ, Jana, Sylva HÖHNE, Jana BARVÍKOVÁ & Lucie ŽÁČKOVÁ, 2022. *Stabilita rodiny a porozchodová péče o děti ve veřejném mínění*. Praha: RILSA. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_509.pdf
- PALONCYOVÁ, Jana & Sylva HÖHNE, 2023. *Dětské skupiny a rodinná centra – jejich fungování a přístup dětí se specifickými potřebami k těmto službám*. Praha: RILSA. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_531.pdf
- PALONCYOVÁ, Jana, Sylva HÖHNE, Naděžda KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ & Lucie VIDOVIČOVÁ, 2023. *Zpráva o rodině 2023*. Praha: RILSA, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_548.pdf
- PERDOCH SLADKÁ, Dominika, 2025. *Rodičovství jako životní povinnost? Výsledky výzkumu „Současná česká rodina“*. Dostupné z: <https://ggp-cz.fss.muni.cz/zajimave-vysledky#rodicovstvi-jako-zivotni-povinnost>
- PERELLI-HARRIS, Brienna, 2014. How similar are cohabiting and married parents? *European Journal of Population*, 30(4), 437–464.
- PERLMAN, Michal, Gabriella NOCITA, Nina SOKOLOVIC, Olesya FALENCUK & Jennifer M. JENKINS, 2025. One size does not fit all: Associations between child characteristics, differential treatment of children by educators and quality in child care centers. *Early Childhood Research Quarterly*, 72, 205–214. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2025.03.002>.
- PRŮŠA, Ladislav, 2015. Důsledky stárnutí populace na potřebu služeb sociální péče do roku 2030. *Demografie*, 57(3), 231–244. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/demografie-revue-pro-vyzkum-populacniho-vyvoje-c-32015>
- PRŮŠA, Ladislav, 2025. Dávka státní sociální pomoci a majetkový test u složky zohledňující potřeby nezaopatřeného dítěte. *Fórum sociální politiky*, 19(2), 48–67. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/casopis/forum-socialni-politiky-02-2025/>
- RAGNI, Benedetta, Francesca BOLDRINI, Ilaria BUONOMO, Paula BENEVEENE, Teresa GRIMALDI CAPITELLO, Carmen BERENGUER & Simona DE STASIO, 2021. Intervention Programs to Promote the Quality of Caregiver–Child Interactions in Childcare: A Systematic Literature Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph182111208>
- RAHNU, Leen & Marika JALOVAARA, 2023. Partnership dynamics and entry into parenthood: Comparison of Finnish birth cohorts 1969–2000. *Advances in Life Course Research*, 56. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2023.100548>
- RÉGNIER-LOILIER, Arnaud, Daniele VIGNOLI & Catriona DUTREUILH, 2011. Fertility intentions and obstacles to their realization in France and Italy. *Population*, 66(2), 361–389.

ŘEHÁKOVÁ, Blanka, 2000. Nebojte se logistické regrese / Introducing Logistic Regression. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 36(4), 475–492.

SC&C, 2024. *Průzkum veřejného mínění na téma „Pečující osoby v ČR“*. Závěrečná zpráva.

Dostupné z: https://mpsv.gov.cz/cms/documents/f0e2e854-7746-9cf8-b260-11dd74c6f0db/Z%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%A1%20zpr%C3%A1va_Pe%C4%8Duj%C3%ADc%C3%AD%20osoby%20v%20C4%8CR.pdf

SIVOPLYASOVA, Svetlana Y., 2022. Reproductive attitudes of modern youth towards multi-child parenting: Patterns and contradictions. *Economic and Social Changes: Facts, Trends, Forecast*, 15(1), 223–242. Dostupné z: <https://doi.org/10.15838/esc.2022.1.79.12>

SLABÁ, Jitka, 2022. Vládní boj proti pandemii: přehled opatření vydaných v souvislosti s pandemií onemocnění covid-19 v Česku v letech 2020 a 2021. *Demografie*, 64(2), 175–196. Dostupné z: <https://doi.org/10.54694/dem.0303>

SLABÁ, Jitka, 2023. Changes in reproductive behavior associated with the perception and individual experiences of the COVID-19 pandemic. *PLoS One*, 18(7). Dostupné z: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0288833>

SLABÁ, Jitka, Eva WALDAUFOVÁ & Anna ŠTASTNÁ, 2023. Reprodukční plány žen v Česku v kontextu pozdního reprodukčního režimu a pandemie COVID-19. *Časopis lékařů českých*, 162(7–8).

SLABÁ, Jitka, Jiřina KOCOURKOVÁ & Anna ŠTASTNÁ, 2024a. *Cesty k rodičovství: nerovnosti a bariéry v reprodukčních trajektoriích*. Výroční konference národního institutu SYRI: Prolomit bariéry – nerovnosti v současné společnosti. Brno, 6. listopadu 2024. Dostupné z: https://www.syri.cz/data/article/images/924/slaba_syri-vyrocní-konference-2024_v4.pdf

SLABÁ, Jitka, Jiřina KOCOURKOVÁ, Anna ŠTASTNÁ & Dagmar DZÚROVÁ, 2024b. Vaccination and fertility: modelling the potential impact of Covid-19 vaccination on total fertility rate in Czechia. *Genus*, 80, 25. Dostupné z: <https://doi.org/10.1186/s41118-024-00236-x>

SLABÁ, Jitka & Anna ŠTASTNÁ, 2025. Vývoj plodnosti v Česku v období pandemie covid-19: Mezinárodní srovnání a dosavadní poznatky. *Demografie*, 67(1), 46–56. Dostupné z: <https://doi.org/10.54694/dem.0357>

SOBOTKA, Tomáš, 2017. Post-transitional fertility: The role of childbearing postponement in fuelling the shift to low and unstable fertility levels. *Journal of Biosocial Science*, 49(S1), S20–S45. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S0021932017000323>

SOBOTKA, Tomáš, Vegard SKIRBEKK & Dimiter PHILIPOV, 2011. Economic Recession and Fertility in the Developed World. *Population and Development Review*, 37(2), 267–306. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2011.00411.x>

SOBOTKA, Tomáš, Anna MATYSIAK & Zuzanna BRZOZOWSKA, 2019. *Policy responses to low fertility: How effective are they*. Dostupné z: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Policy_responses_low_fertility_UNFPA_WP_Final_corrections_7Feb2020_CLEAN.pdf

- SOBOTKA, Tomáš, Kryštof ZEMAN, Aiva JASILIONIENE, Maria WINKLER-DWORAK, Zuzanna BRZOZOWSKA, Ainhoa ALUSTIZA-GALARZA, László NÉMETH & Dmitri JDANOV, 2023. Pandemic roller-coaster? Birth trends in higher-income countries during the COVID-19 pandemic. *Population and Development Review*, 50(S1), 23–58. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/padr.12544>
- SPÉDER, Zsolt & Balázs KAPITÁNY, 2014. Failure to realize fertility intentions: A key aspect of the post-communist fertility transition. *Population Research and Policy Review*, 33(3), 393–418. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s11113-013-9313-6>
- STEEL, Fiona, Constantinos KALLIS, Harvey GOLDSTEIN et al., 2005. The relationship between childbearing and transitions from marriage and cohabitation in Britain. *Demography*, 42, 647–673. Dostupné z: <https://doi.org/10.1353/dem.2005.0038>
- STEINER, Anne Z. & Anne M. JUKIC, 2016. Impact of female age and nulligravidity on fecundity in an older reproductive age cohort. *Fertility Sterility*, 105(6), 1584–1588. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.fertnstert.2016.02.028>
- STURM, Nils, Jeroen C. KOOPS & Roberta RUTIGLIANO, 2023. The influence of partnership status on fertility intentions. *European Journal of Population*, 39, 20. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10680-023-09664-5>
- SUNEGA, Petr & Martin LUX, 2018. Rovní v příjmech, nerovní v majetku? Nerovnosti ve vlastnickém bydlení v ČR. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 54(5), 749–780. Dostupné z: <https://doi.org/10.13060/00380288.2018.54.5.422>
- SUNEGA, Petr, Martin LUX & Martina MIKESZOVÁ, 2023. *Postoje k bydlení 2023*. Tisková zpráva. Praha: SOÚ AV ČR, v. v. i. Dostupné z: https://seb.soc.cas.cz/attachments/article/142/TZ_Postoje_k_bydlen%C3%AD_2023.pdf
- SVAČINA, Luboš, 2025. *Ceny bytů trhají rekordy. Malé byty zdražily za poslední dva roky o čtvrtinu*. [online] 13. 8. Dostupné z: <https://www.realitycechy.cz/clanky/realitni-zpravodaj/2914-ceny-bytu-trhaji-rekordy-male-byty-zdrazily-za-posledni-dva-roky-o-ctvrtinu>
- Swiss Life Hypoindex*, 2025. Dostupné z: <https://www.hypoindex.cz/hypoindex-vyvoj/>
- SZCZEŚNIAK, Małgorzata, Agnieszka FALEWICZ, Mariusz MEISNER & Karolina GRODECKA, 2024. The mediating effect of maturity on anxiety and the motives for postponing parenthood. *Scientific Reports*, 14, Article 20258. Dostupné z: <https://doi.org/10.1038/s41598-024-71043-9>
- ŠILHAN, Filip & Jana PALONCYOVÁ, 2025. *Rodinná politika a plodnost v EU: šest případových studií z vybraných unijních států*. Praha: RILSA. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_596.pdf
- ŠTASTNÁ, Anna, 2011. Realisation of childbearing intentions in the Czech Republic. *Demografie*, 53(4), 321–332.
- ŠTASTNÁ, Anna, 2019. Změny nastavení rodičovského příspěvku v Česku a jejich možný dopad na reprodukční chování. *Sociologický časopis*, 55(1), 31–60. Dostupné z: <https://doi.org/10.13060/00380288.2019.55.1.447>

- ŠŤASTNÁ, Anna, Jitka SLABÁ & Jiřina KOCOURKOVÁ, 2017. Plánování, načasování a důvody odkladu narození prvního dítěte v České republice. *Demografie*, 59(3): 207223.
- ŠŤASTNÁ, Anna, Jitka SLABÁ & Jiřina KOCOURKOVÁ, 2019. Druhé dítě – důvody neplánovaného odkladu a časování jeho narození. *Demografie*, 61(2): 77–92.
- ŠŤASTNÁ, Anna & Adéla VOLEJNÍKOVÁ, 2023. Problémy s neplodností v kontextu reprodukčního stárnutí. *Časopis lékařů českých* 162(7–8): 321–329
- ŠŤASTNÁ, Anna, Martin KREIDL, Dominika PERDOCH SLADKÁ, Barbora HUBATKOVÁ & Klára REIMEROVÁ, 2023. *Partnerství a rodičovství: Souhrnná výzkumná zpráva z šetření „Současná česká rodina 2020–2022“*. Praha: RILSA.
- ŠŤASTNÁ, Anna, Adéla VOLEJNÍKOVÁ & Jitka JÍROVÁ, 2025. *Reprodukční obtíže, využívání metod napomáhajících otěhotnění a asistovaná reprodukce*. 54. konference České demografické společnosti, 28–30. května 2025, České Budějovice. Dostupné z: <https://www.czechdemography.cz/akce/konference/konference-cds-2025/prispevky-z-konference/>
- ŠTYGLEROVÁ, Terezie & Michaela NĚMEČKOVÁ, 2023. *Odras války na Ukrajině v demografické statistice Česka*. 52. konference České demografické společnosti, 24.–26. května 2023, Hradec Králové. Dostupné z: <https://www.czechdemography.cz/res/archive/011/001312.pdf?seek=1684927598>
- TARTAKOVSKY, E. & M. MIZRAHI, 2025. The motivational foundations of childbearing: Investigating relationships between childbearing attitudes, value preferences, and parental bonding. *PLoS ONE*, 20(5), e0324243. Dostupné z: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0324243>
- VIDOVIČOVÁ, Lucie & Barbora MLÁDENKOVÁ, 2025. *V jaké společnosti chcete zestárnout? Výsledky veřejné konzultace k prioritám a nové podobě politiky stárnutí a společnosti pro každý věk*. Praha: RILSA. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_592.pdf
- VIKAT, Andres, Zsolt SPÉDER, Gijs BEETS & kol., 2007. Generations and Gender Survey (GGS): Towards a better understanding of relationships and processes in the life course. *Demographic Research*, 17, 389–440.
- VYHLÍDAL, Jiří, 2024. *Stárnutí populace a jeho dopady na zaměstnanost. Jak stárnutí populace mění pravidla hry*. Praha: RILSA. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_572.pdf
- VÝZKUMNÝ ÚSTAV PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (VÚPSV) & TREXIMA, 2022. *Flexibilní formy práce v ČR*. Dostupné z: https://www.spcr.cz/images/pdf/2022_Flexibilni_formy_prace_v_CR.pdf
- WALDAUFOVÁ, Eva & Anna ŠŤASTNÁ, 2025. Mezi ideálem a realitou: současný pokles porodnosti očima české populace. *Demografie*, 67(2), 83–101. Dostupné z: <https://doi.org/10.54694/dem.0359>
- WALDAUFOVÁ, Eva, 2026. *Od záměru až k narození dítěte: role formy partnerství v reprodukčním procesu*. Konference České demografické společnosti v Jihlavě, 20. května 2026.
- WALDAUFOVÁ, Eva & Jitka SLABÁ, 2026. *Getting the Timing Right: The Age of the Youngest Child as a Gatekeeper to Realising Fertility Intentions*. Preprint. Dostupné z: [10.31235/osf.io/wbevz_v1](https://doi.org/10.31235/osf.io/wbevz_v1)

van WIJK, Daniël & Francesco C. BILLARI, 2024. Fertility Postponement, Economic Uncertainty, and the Increasing Income Prerequisites of Parenthood. *Population and Development Review*, 50(2), 287–322. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/padr.12624>

WILLIAMS, Glenn A. & Fraenze KIBOWSKI, 2016. Latent Class Analysis and Latent Profile Analysis. In: JASON, Leonard A. & David S. GLENWICK (Eds.). *Handbook of Methodological Approaches to Community-Based Research: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods*. Oxford University Press, 143–151.

WINKLER-DWORAK, Maria, Kryštof ZEMAN & Tomáš SOBOTKA, 2024. Birth rate decline in the later phase of the COVID-19 pandemic: the role of policy interventions, vaccination programmes, and economic uncertainty. *Human Reproduction Open*, 2024(3). Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/hropen/hoae052>

WUSTMANN SEILER, Corina, Fabio STICCA, Olivia GASSER-HAAS & Heidi SIMONI, 2022. Long-Term Promotive and Protective Effects of Early Childcare Quality on the Social–Emotional Development in Children. *Frontiers in Psychology* 13, 854756. Dostupné z: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.854756>

ZEMAN, Kryštof, 2026. *Zrychlení poklesu plodnosti a odložená rekuperace: analýza aktuálních trendů podle věku matky a pořadí narození*. Příspěvek na konferenci České demografické společnosti. 20.–22. května 2026. Dostupné z: <https://www.czechdemography.cz/akce/konference/konference-cds-2026/prispevky-z-konference/>

ZOCH, Gundula, 2020. Public childcare provision and employment participation of East and West German mothers with different educational backgrounds. *Journal of European Social Policy*, 30(3), 370–385. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0958928719892843>

Zpráva o dostupnosti bydlení 2024, nedat. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/ministerstvo/bytova-politika/data-analyzy-indikatory/zprava-o-dostupnosti-bydleni>

ZVONÍČEK, Tomáš, Martin KREIDL & Petr FUČÍK, 2023. Partnership Satisfaction and Conflict among Czech Couples during the Pandemic-related Employment Insecurity. *Sociální studia / Social Studies* 20(1), 65–87. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SOC2022-20990>

Právní předpisy

Nařízení vlády č. 136/2018 Sb., o podmínkách použití peněžních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení formou úvěru poskytovaného na modernizaci nebo pořízení obydlí

Nařízení vlády č. 1/2021 Sb., o podmínkách použití peněžních prostředků Státního fondu podpory investic formou úvěru poskytovaného na modernizaci nebo pořízení obydlí

Usnesení vlády ČR č. 654/2017 o Koncepci rodinné politiky

Usnesení vlády ČR č. 726/2025 o změně usnesení vlády ČR ze dne 11. října 2023 č. 750, ke Strategii rodinné politiky 2024–2030

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 349/2023 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s konsolidací veřejných rozpočtů

Zákon č. 151/2025 Sb., o dávce státní sociální pomoci

Zákon č. 175/2025 Sb., o poskytování některých opatření v podpoře bydlení (zákon o podpoře bydlení)

Data a datové zdroje

Bezdětní 2025. Data za bezdětné respondenty ve věku 25 až 44 let získaná z výběrového dotazníkového šetření realizovaného RILSA ve spolupráci s agenturou STEM/MARK.

Rodiče 2025. Data z dotazníkového šetření realizovaného RILSA ve spolupráci s MPSV za rodiče s nejmladším dítětem do 10 let věku, kteří někdy v období během ledna 2019 až dubna 2025 pobírali rodičovský příspěvek.

Databáze OKcentrum, 2025. Individuální data o příjemcích rodičovského příspěvku k dubnu 2025. Datová matice získaná od MPSV.

Souhrnné tabulky poskytnuté MPSV, 2019–2024. Souhrnné údaje o příjemcích rodičovského příspěvku za jednotlivá pololetí v letech 2019 až 2024.

GENERATIONS AND GENDER PROGRAMME (GGP), 2019a. Generations and Gender Survey (GGS) – Wave 1. DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V1. Dostupné z: <https://doi.org/10.17026/DANS-Z5Z-XN8G>

GENERATIONS AND GENDER PROGRAMME (GGP), 2019b. Generations and Gender Survey (GGS) – Wave 2. DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V1. Dostupné z: <https://doi.org/10.17026/DANS-XM6-A262>

Ing. Sylva Höhne

(sylva.hohne@rilsa.cz) je výzkumnou pracovnící v oddělení rodinné politiky v RILSA. Odborně se specializuje zejména na sociálně-ekonomické podmínky domácností, systém finanční podpory rodin s dětmi, rodinnou politiku a služby péče o děti.

Mgr. Naděžda Křečková Tůmová, Ph.D.

(nadezda.kreckova@rilsa.cz) je výzkumnou pracovnící a vedoucí týmu rodinné politiky v RILSA. Věnuje se zejména sociologii rodiny, životním podmínkám českých rodin, sociálně-právní ochraně dětí a náhradní rodinné péči.

PhDr. Mgr. Anna Štastná, Ph.D.

(anna.stastna@natur.cuni.cz) je odbornou asistentkou na katedře demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. V rámci Centra pro studium plodnosti se zaměřuje na reprodukční chování s důrazem na analýzu trendů v České republice, formování a rozpad partnerských vztahů a rodiny a analýzu dat výběrových šetření.

Mgr. Jana Paloncyová, Ph.D.

(jana.paloncyova@opssirius.cz) byla do roku 2025 výzkumnou pracovnící a vedoucí týmu rodinné politiky v RILSA. Od roku 2026 působí v Nadaci Sirius. Zabývá se především rodinnou politikou, demografií, sociologií rodiny, sociálně-právní ochranou dětí a náhradní rodinnou péčí.

RNDr. Eva Waldaufová

(eva.waldaufova@natur.cuni.cz) je výzkumnou pracovnící na katedře demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Ve své odborné činnosti se soustředí na témata související s plodností, zejména odkladem plodnosti do vyššího věku, plánováním reprodukce a asistovanou reprodukcí.

Filip Šilhan

je studentem bakalářského oboru sociologie a sociální politika na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Výzkumně se orientuje na rodinnou politiku v českém i mezinárodním kontextu a kvantitativní analýzu dat.

Bc. Martin Šíma

studuje magisterský program sociologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Zaměřuje se na oblast rodinné politiky a kvantitativní metodologie.

Mgr. Klára Potočková

absolvovala obor sociologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Jako výzkumná pracovníce se věnovala zejména dalšímu vzdělávání na trhu práce, celoživotnímu učení a postavení rodin v ČR.

Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i.
Research Institute for Labour and Social Affairs
Jeruzalémská 1283 / 9, 110 00 Praha 1
T: +420 221 015 844
W: www.rilsa.cz